

KÖNYVTÁRI FIGYELŐ

2020/2 – TEMATIKUS SZÁM – 20 ÉVES A KÖNYVTÁRI INTÉZET

ORSZÁGOS
SZÉCHÉNYI
KÖNYVTÁR

KÖNYVTÁRI INTÉZET

A TARTALOMBÓL:

⌘ INTÉZETVEZETŐI VISSZAEMLEKEZÉSEK: DIPPOLD PÉTER, BARTOS ÉVA, BÁNKESZI KATALIN, HANGODI ÁGNES, FEHÉR MIKLÓS ⌘ A KÖNYVTÁR-TUDOMÁNYI SZAKKÖNYVTÁR KÉT ÉVTIZEDE A KÖNYVTÁRI INTÉZETBEN ⌘ KÉT ÉVTIZED EREDMÉNYEI A HATÁRON TÚLI MAGYAR KÖNYVTÁROSOK TOVÁBBKÉPZÉSÉBEN – A MAGYAR KÖNYVTÁROSOK KÁRPÁT-MEDENCEI TOVÁBBKÉPZÉSI HÁLÓZATA ⌘ OLVASÁS- ÉS KÖNYVTÁRHASZNÁLATI KUTATÁSOK A KÖNYVTÁRI INTÉZETBEN ⌘ HÚSZ ÉV UTÁN. A KÖNYVTÁRI FIGYELŐ 2000–2019 KÖZÖTT ⌘ A KÜLFÖLDI FOLYÓIRAT-FIGYELŐ ROVAT HÚSZ ÉVE ⌘ JEGYZETLAPOK A 3K HISTÓRIÁJÁHOZ ⌘ A KÖNYVTÁRI INTÉZET ELSŐ HÚSZ ÉVE KRONOLÓGIÁBAN ELBESZÉLVE ⌘ KÖNYVTÁRAK. HU – KÖNYVTÁR- ÉS OLVASÁSNÉPSZERŰSÍTŐ PORTÁL A HASZNÁLÓKNAK ⌘ AZ ALMPUB PROJEKT ⌘ REFERÁTUMOK ⌘

HUNGARIAN LIBRARY INSTITUTE

20TH ANNIVERSARY

FROM THE CONTENTS:

RECOLLECTIONS OF DIRECTORS

- 👁️ THE FIRST FIVE YEARS OF THE HUNGARIAN LIBRARY INSTITUTE – 2000–2005
- 👁️ ACTIVITIES AS DIRECTOR OF THE HUNGARIAN LIBRARY INSTITUTE, 2006–2011
- 👁️ SEVEN YEARS IN THE HUNGARIAN LIBRARY INSTITUTE
- 👁️ MEMORIES OF AN ACTING DIRECTOR
- 👁️ FRAGMENTS FROM THE FIRST TWENTY YEARS OF THE HUNGARIAN LIBRARY INSTITUTE

STUDIES

- 👁️ TWENTY YEARS OF THE LIS LIBRARY AT THE HUNGARIAN LIBRARY INSTITUTE
- 👁️ ACHIEVEMENTS OF TWO DECADES IN THE FURTHER TRAINING OF HUNGARIAN LIBRARIANS LIVING IN THE NEIGHBOURING COUNTRIES – THE FURTHER TRAINING NETWORK OF HUNGARIAN LIBRARIANS IN THE CARPATHIAN BASIN
- 👁️ RESEARCH INTO READING AND LIBRARY USE AT THE HUNGARIAN LIBRARY INSTITUTE
- 👁️ AFTER TWENTY YEARS. THE JOURNAL KÖNYVTÁRI FIGYELŐ (LIBRARY REVIEW) BETWEEN 2000 AND 2019
- 👁️ TWENTY YEARS OF AN ABSTRACTING SERVICE – THE COLUMN „FROM LIBRARY AND INFORMATION SCIENCE JOURNALS” BETWEEN 2000 AND 2019
- 👁️ NOTES ON THE HISTORY OF THE JOURNAL KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS (BOOKS, LIBRARIES, LIBRARIANS), 2000–2016

CHRONOLOGY

- 👁️ A HISTORICAL CHRONOLOGY OF THE HUNGARIAN LIBRARY INSTITUTE, 2000–2020

WORKSHOP

- 👁️ KÖNYVTÁRAK.HU – A PORTAL TO PROMOTE LIBRARIES AND READING

OUTLOOK

- 👁️ THE ALMPUB PROJECT

KÖNYVTÁRI FIGYELŐ

2020/2 – TEMATIKUS SZÁM – 20 ÉVES A KÖNYVTÁRI INTÉZET

30. (66.) ÉVFOLYAM, 2020. 2.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Sági Ilona

SZERKESZTŐK: Kovács Katalin (Tanulmányok, Kitekintés, Könyv-
szemle), Szabó Piroska (Külföldi folyóirat-figyelő).

⌘ Szerkesztőbizottság elnöke: Hegyközi Ilona

⌘ Szerkesztőbizottság: dr. Dippold Péter, dr. Hajnal-Ward Judit, dr. Hangodi Ágnes, dr. Koltay Tibor, dr. Murányi Lajos, Orbán Éva, Pogány György, Rácz Ágnes, dr. Sipos Anna Magdolna, dr. Tóth Máté, Villám Judit.

⌘ **Borítóterv:** Gerő Éva ⌘ **Műszaki szerkesztő:** Nagy László ⌘ **Szerkesztőség:** OSZK Könyvtári Intézet, 1014 Budapest, Szent György tér 4-6. (Budavári Palota F. épület) ⌘ **Telefon:** + 36-1-224-3795 ⌘ **E-mail:** sagi.ilona@oszk.hu, szabó.piroska@oszk.hu ⌘ **Megjelenik:** negyedévente. ⌘ **Egy szám ára:** 1500.-Ft + 5% áfa. ⌘ **Éves előfizetés:** 6000.-Ft + 5% áfa + postaköltség ⌘ **Külföldi előfizetés:** 100 euró ⌘ **Terjeszti:** az OSZK Könyvtári Intézet, Könyvtártudományi Szakkönyvtár ⌘ **Előfizethető:** a szerkesztőség címén. ⌘ **Kiadja:** az Országos Széchényi Könyvtár ⌘ **Felelős kiadó:** az OSZK főigazgatója ⌘ **Nyomda:** Nalors Grafika Kft., Vác ⌘ **Felelős vezető:** Szabó Gábor ⌘ HU ISSN 0023-3773 Index 26408 (Nyomtatott) HU ISSN 1586-5193 (Online)

KÖNYVTÁRI INTÉZET

BIBLIOTHECA
NATIONALIS
HUNGARICAE

Lapukat az alábbi referáló lapok és adatbázisok dokumentálják:

HUMANUS (Humántudományi Tanulmányok és Cikkek Adatbázisa),

Library Literature and Information Science Full Text (EBSCO),

LISA (Library and Information Science Abstracts),

LISTA (Library Information Science and Technology Abstracts, EBSCO)

*A folyóirat megjelenését az Emberi Erőforrások Minisztériuma és
a Nemzeti Kulturális Alap támogatja.*

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

Nemzeti Kulturális Alap

<http://www.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma>

www.nka.hu

A KÖNYVTÁRI FIGYELŐ online változata a

<http://ki.oszk.hu/kf> címen érhető el.

A folyóiratban olvasható írások a szerzők véleményét tükrözik, nem mindig azonosak a szerkesztőség álláspontjával.

A szerkesztőség nem őrzi meg és nem küldi vissza a kéziratokat.

E számunk szerzői, közreműködői:

BÉKÉSINÉ BOGNÁR Noémi Erika (a Könyvtári Intézet munkatársa, Bp.), BÓDOG András (a Könyvtári Intézet munkatársa, Bp.), FAZOKAS Eszter (a Könyvtári Intézet osztályvezetője, Bp.), FEIMER Ágnes (a Könyvtári Intézet ny. munkatársa, Bp.), HEGYKÖZI Ilona (a Könyvtári Intézet ny. osztályvezetője, Bp.), BARTOS Éva (a Könyvtári Intézet ny. igazgatója, Bp.), BÁNKESZI Katalin (a Könyvtári Intézet ny. igazgatója, Bp.), DIPPOLD Péter (a Könyvtári Intézet korábbi igazgatója, jelenleg a FSZEK Központi Könyvtár igazgatója, Bp.), HANGODI Ágnes (a Könyvtári Intézet korábbi mb. igazgatója, jelenleg osztályvezetője, Bp.), HUBAY Miklós (a Petőfi Irodalmi Múzeum munkatársa, Bp.), FEHÉR Miklós (a Könyvtári Intézet igazgatója, Bp.), ILÁCSA Szabina (az OSZK munkatársa, Bp.), KOLTAY Tibor (ny. intézetigazgató, Eszterházy Károly Egyetem, Tudástechnológiai Intézet, Jászberény), KOVÁCS Katalin (a Könyvtári Intézet ny. munkatársa, Bp.), MÉSZÁROS Tamás (az OSZK munkatársa, Bp.), MEZEY László István (a Könyvtári Intézet ny. munkatársa, Bp.), MURÁNYI Lajos (az MTA Könyvtárának ny. osztályvezetője, Bp.), NAGY Andor (a Könyvtári Intézet munkatársa, Bp.), PATAKI Fruzsina (az ELTE BTK KITI hallgatója, Bp.), PRÓKAI Margit (a II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár igazgatója, Miskolc), RÁCZ Ágnes (az OSZK ny. gyűjteményszervezési igazgatója, Bp.), TÓTH Máté (a Könyvtári Intézet osztályvezetője, Bp.; adjunktus, PTE, Humán Fejlesztési és Művelődéstudományi Intézet, Könyvtár és Információtudományi Tanszék, Pécs), VISZOCSEKNÉ PÉTERI Éva (a BME OMIKK ny. osztályvezetője, Bp.).

Köszönjük szerzőink e számhoz adott önzetlen munkáját!

Abstracts	177
-----------------	-----

INTÉZETVEZETŐI VISSZAEMLEKEZÉSEK

DIPPOLD Péter: A Könyvtári Intézet első öt éve – 2000–2005	183
BARTOS Éva: A Könyvtári Intézet élén 2006–2011 között ..	187
BÁNKESZI Katalin: Hét év a Könyvtári Intézetben	191
HANGODI Ágnes: Egy megbízott igazgató emlékei.....	196
FEHÉR Miklós: Cseréptöredékek. Válogatás a Könyvtári Intézet húsz esztendejének történetéből	199

TANULMÁNYOK

HEGYKÖZI Ilona – FAZOKAS Eszter: A Könyvtártudo- mányi Szakkönyvtár két évtizede a Könyvtári Intézetben	217
HANGODI Ágnes: Két évtized eredményei a határon túli magyar könyvtárosok továbbképzésében – a Magyar Könyv- tárosok Kárpát-medencei Továbbképzési Hálózata	226
TÓTH Máté: Olvasás- és könyvtárhasználati kutatások a Könyvtári Intézetben.....	241
KOVÁCS Katalin: Húsz év után. A Könyvtári Figyelő 2000–2019 között.....	251

FEIMER Ágnes: A Külföldi folyóirat-figyelő rovat húsz éve (2000–2019).....	266
MEZEY László Miklós: Jegyzetlapok a 3K történetéhez (2004–2016).....	271

KRONOLÓGIA

RÁCZ Ágnes: A Könyvtári Intézet első húsz éve kronológiában elbeszélve	275
---	-----

MŰHELY

BÉKÉSINÉ BOGNÁR Noémi Erika – NAGY Andor: Könyvtárak.hu – könyvtár- és olvasásnépszerűsítő portál	333
--	-----

KITEKINTÉS

TÓTH Máté: Az ALMPUB projekt	343
---	-----

KÜLFÖLDI FOLYÓIRAT-FIGYELŐ (REFERÁTUMOK)

Könyvtár- és információtudomány	351
Könyvtár- és tájékoztatásügy	357
Könyvtárak és tájékoztatási intézmények	366
Munkafolyamatok és szolgáltatások	373
Tájékoztatás, tájékoztatási rendszerek	383
Vezetés, irányítás	387
Felhasználók és használat	394
Információelőállítás, -megjelenítés és -terjesztés	401
Könyvtárgépesítés, könyvtárépület	404
Kapcsolódó területek	406

A számot szerkesztette:

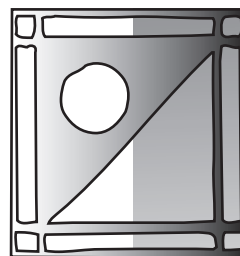
Kovács Katalin, Szabó Piroska, Murányi Lajos, Sági Ilona

Vendégszerkesztő:

Fehér Miklós

Külön köszönet Ráczi Ágnesnek az új Hivatkozási szabályzat megalkotásáért és a folyamatos szupervízióért.

RECOLLECTIONS OF DIRECTORS

The first five years of the Hungarian Library Institute – 2000–2005

DIPPOLD Péter

Könyvtári Figyelő (Library Review), vol. 30. (66.) 2020. no. 2. pp. 183–186.

The first director of the Hungarian Library Institute (HLI) summarizes the events in the first five years of HLI. He describes Hungarian librarianship in the given period as the background, and describes the organization scheme of HLI, as it was adjusted to new tasks. HLI consisted of four departments with new names and new functions: Department of Organization and Analysis, Department of Education, Department of Information on Collection Development, and Special Library of Library Science. Without describing the work of departments, the study browses through the achievements of HLI, and provides a draft picture of its activities in international and Hungarian projects aiming at research, education, assistance to collection development and special library services.

Keywords: Grants for libraries; History of librarianship; Legal regulation on librarianship; Library institute; National library; Partnerships; Responsibilities; Staff

Activities as Director of the Hungarian Library Institute, 2006–2011

BARTOS Éva

Könyvtári Figyelő (Library Review), vol. 30. (66.) 2020. no. 2. pp. 187–190.

In the period 1977 through 1983, the author worked in the predecessor of the Hungarian Library Institute (in the Centre for Library Science and Methodology) as a researcher in the Reading Research Department. In 2001, she returned to HLI as Head of the Department of Education. In 2005, she applied for the post of the Director of HLI with success. This article is a subjective recollection of the activities of HLI in the period 2006 through 2011. At that time, it was especially important to get acquainted with the professional documents of the EU and to

join EU projects. Two projects are discussed in more detail. The *PULMAN* project aimed at promoting the case of public libraries with a special focus on improving library supply to the disadvantaged and those living in small communities. The *CALIMERA* project undertook to monitor technical developments and solutions already emerging from IST, and to assess their potential as widely transferable technologies for use by local institutions. In the period reviewed several analyses took place about the career of librarians, their training, the image of librarians in society, as well as about the qualification of librarians and their self-evaluation, based on the international guide compiled by the *CERTIDOC* project. It was a huge task as well to elaborate the system of education and further training of Hungarian librarians living in the neighbouring countries. From the strategy of library development for 2008 through 2013, and its Portal programme, she highlights the project work assisting reading research (the event called *Year of reading for families*), as well as support to adult education. She also mentions in short the meeting of the library institutes of Visegrád Countries in 2010, a reunion of the former centres for library science and methodology.

Keywords: *CALIMERA project; Disadvantaged library users; EU; Grants for libraries; Hungarian librarians in neighbouring countries; International projects; Library institute; National library; Public libraries; PULMAN project; Services*

Seven years in the Hungarian Library Institute

BÁNKESZI Katalin

Könyvtári Figyelő (Library Review), vol. 30. (66.) 2020. no. 2. pp. 191–195.

Having filled in a number of leading posts at other institutions (the Neumann House, National Széchenyi Library, MOKKA) the author joined HLI in 2011 for a term of five years. 2012 was a difficult year for public collections, and HLI, too, was severely hit by restrictions: its basic, special and ad hoc tasks had to be fulfilled with a staff whose number was reduced by 50%.

The review of activities covers the following fields: 1) operative support programmes (HLI participated in these long-term EU programmes both as an applicant and a supporter of applying libraries), 2) support to the further education of Hungarian librarians in the neighbouring countries, 3) elaboration of electronic teaching materials and e-learning developments, planning of a distance education framework, 4) organization of the 7th Meeting of Hungarian Li-

brarians in the World in 2013, in co-operation with the Library of the Hungarian Parliament, 5) participation in the strategic planning for librarianship in the cycle starting in 2013, 6) co-operation with some e-publishers who undertook the provision of their e-books (bibliographic work and information services), 7) construction of the Directory of Hungarian Libraries, using data collected earlier, 8) participation in development programmes for libraries, public education and museums (Active communities, Museum and library developments for all) in co-operation with partners.

Keywords: *Distance education; Electronic books; Electronic learning materials; Grants for libraries; Hungarian librarians in neighbouring countries; Library directory; Library institute; Library of the Hungarian Parliament; LIS database; National library; Publishing and book trade; Registry*

Memories of an acting director

HANGODI Ágnes

Könyvtári Figyelő (Library Review), vol. 30. (66.) 2020. no. 2. pp. 196–198.

Between mid-July 2016 and April 2017, the author worked as Acting Director of the Hungarian Library Institute, in addition to her duties as Head of the Department of Education. In this period new classrooms were furnished in HLI as required by the training goals of the 21st century. Work began on the project called *Acting Communities - Active Community Involvement*, supported by the European Union, in which HLI participated as a consortium member. Expert work started by HLI for the project of the Budapest Szabó Ervin Library called *My Library*. A new website was designed, and the first steps were made for editing and publishing the professional journals of HLI using the Open Journal System.

Keywords: *Community development in libraries; Education for librarianship; Library building; Library institute, Local co-operation; National library; Public libraries; Website*

Fragments from the first twenty years of the Hungarian Library Institute

FEHÉR Miklós

Könyvtári Figyelő (Library Review), vol. 30. (66.) 2020. no. 2. pp. 199–216.

The activities of the Hungarian Library Institute are presented in the past twenty years. The current di-

rector of HLI reviews the most important events and tasks, starting with 2000, when HLI was founded, based on work plans and annual reports. HLI performs basically three functions: 1) As a methodological centre, it manages data, records and statistics about the library system in Hungary. It provides guidelines, rules and professional supervision for unified work processes and quality management. It assists the work of the Ministry of Human Resources with research, analyses, trend reports, comments on legal regulations. 2) HLI is a centre of training and further training. Its primary target group are Hungarian librarians, living in the mother country and in the neighbouring countries. Its courses are open for teachers and professionals from cultural institutions and other public collections as well. 3) HLI's special library serves as a documentation and information centre. It publishes professional journals and bibliographies of nationwide relevance.

The article discusses selected activities from HLI's rich and versatile profile, reflecting at the same time the development of the Hungarian library system in the past twenty years.

Keywords: Further training; International co-operation; Legal regulations on libraries; Library school; Local co-operation; Methodological centre; National library; Publishing; Qualification; Services; Social requirements; Staff; Tasks;

STUDIES

Twenty years of the LIS Library at the Hungarian Library Institute

HEGYKÖZI Ilona – FAZOKAS Eszter

Könyvtári Figyelő (Library Review), vol. 30. (66.) 2020. no. 2. pp. 217–225.

The Library and Information Science Library is a department of the Hungarian Library Institute (HLI). It was founded in 1949. Its collection covers library and information science, librarianship, the relevant work processes, as well as their history. In the past 20 years the collection was enriched by several gifts and donations, and books from abroad from project-related funding. In the mid-2000s, with the foundation of the European Book History Collection, the history of writing, books, printing, press, publishing, book trade, libraries and reading gained a stronger focus in the collection than before.

The main goal of the LIS Library is to provide professional information in a variety of ways: to users face to face, by phone and e-mail, editing occasional and

regular bibliographies, constructing databases, compiling short trend reports and review studies, SDI, and background materials for decision-making. The staff wishes to transfer current information, tailored to the needs of users. More and more services are provided in the online environment.

Information sources rely, among others, on the Library's own publications: the national special bibliography of the field (MAKSZAB, twice a year, e-publication), the national professional journal *Könyvtári Figyelő* (Library Review, quarterly, in print and e-format), annual special bibliography of book history (in print and e-format). Currently, these publications can be edited and published almost fully automatically from the HUMANUS database.

Users of the LIS Library include practising librarians, students and faculty, researchers, bodies managing Hungarian librarianship, leaders and staff of the national library and HLI. The LIS Library provides information on the libraries of other countries, on developments in the international library scene, as well as on Hungarian librarianship for interested colleagues from abroad.

The LIS Library is keen to organize events which attract participants even from the general public (such as presentations of professional books, small exhibitions, museum nights, bibliotherapy classes etc.).

In 2020, with the foreseeable modification of the Library Law, the LIS Library will possibly again be listed among the special libraries with national responsibilities.

Keywords: Events; Library journal; LIS Library; Reference; Special bibliographies; Users

Achievements of two decades in the further training of Hungarian librarians living in the neighbouring countries – the Further Training Network of Hungarian Librarians in the Carpathian Basin

HANGODI Ágnes

Könyvtári Figyelő (Library Review), vol. 30. (66.) 2020. no. 2. pp. 226–240.

As prescribed by law, HLI provides professional support to the education and further training of Hungarian librarians living in the neighbouring countries in their mother tongue. In the last twenty years, based on a development concept, HLI provided further training courses for these librarians on various current topics, based on co-operation agreements with the dedicated training centres in the relevant countries, with funding from the National Cultural Fund

(NKA) and grants from the Ministry of Culture. HLI is responsible for organizing these courses, while its partners in the relevant countries invite participants. The successful completion of training events is acknowledged by a certificate. In the past two decades, dedicated training centres were chosen, new locations and new target groups of participants were identified in almost all neighbouring countries, partnerships have been extended and the number of instructors invited to hold courses increased.

Keywords: Carpathian Basin; Curriculum; Education for librarianship; Further training; Hungarian librarians in neighbouring countries; Library school

Research into reading and library use at the Hungarian Library Institute

TÓTH Máté

Könyvtári Figyelő (Library Review), vol. 30. (66.) 2020. no. 2. pp. 241–250.

The National Széchényi Library's reading research workshop (an organizational unit of the Centre for Library Science and Methodology, CLSM) has been operating since the 1960's. The national representative surveys carried out by this team were a very significant, but not the only outcome of their activities. They also carried out research using the tools of sociography, together with a publishing activity which remained relevant to our days. Practical tasks such as bibliotherapy, reading camps and direct methodological work were also accomplished. This heritage has provided a stable foundation for HLI's related activities, and also involves a responsibility for current staff members to continue these traditions and to preserve intellectual values. The social and technological changes having taken place in the 2000's brought major challenges for the profession and for the research workshop as well. The need arose for new forms of research and analyses, whose usefulness could be directly demonstrated to decision-makers, this is why new genres came to the foreground: literature reviews and studies about some partial issues of the library system. Expensive surveys on a nationally representative sample could only be carried out with partners. Regular research carried out since the 1960's was continued in this form, in order to further record the trends based on the data of the time series. Elementary survey data were always published by the Department of Research and Organization Development in quick reports. These data would give now an opportunity for new queries and analyses, for which the author provides some examples. The reading and library-soci-

ological research carried out by HLI over the past 20 years is an organic continuation of the high-quality work accomplished by its predecessor in CLSM.

Keywords: Bibliopsychology; Library institute; Library use; Reading; Reading camps; Reading habits; Reading research

After twenty years. The journal Könyvtári Figyelő (Library Review) between 2000 and 2019

KOVÁCS Katalin

Könyvtári Figyelő (Library Review), vol. 30. (66.) 2020. no. 2. pp. 251–265.

The study provides an overview of the life of this peer-reviewed national professional journal edited at the Hungarian Library Institute in the period 2000 through 2019. Könyvtári Figyelő entered its 65th volume this year. This quarterly magazine has published 80 issues and more than 15,000 pages in PDF format in twenty years. Thanks to the support of the National Cultural Fund (NKA) printed issues continue to be published to our days. The full text of issues can be accessed and searched on an electronic interface (<http://ki.oszk.hu/kf>) from the beginnings (1955) to the present day (2020/1). Roughly two-thirds of each issue include research articles on the main events and developments in Hungarian librarianship, and one-third deals with the presentation of developments in the international library world. The author reviews the most important articles in the Studies, Our past, and Book reviews columns in two ten-year cycles, and refers to the professional trends summarized at the beginning of her article. The editors are increasingly oriented towards open access and the application of the Open Journal System (OJS).

Keywords: History of the press; Hungary; Library journal; Publishing

Twenty years of an abstracting service – the column „From library and information science journals” between 2000 and 2019

FEIMER Ágnes

Könyvtári Figyelő (Library Review), vol. 30. (66.) 2020. no. 2. pp. 266–270.

Documentation work in the field of library science has a long tradition in the LIS Library of the Hungarian Library Institute. One example of this is the ab-

stracting journal entitled *Library and Documentation Literature* started in 1969 which later became part of the journal *Könyvtári Figyelő* under the title „From library and information science journals (Abstracts)”. This article discusses the past 20 years only, of which the former editor of the abstracting part provides an overview. She takes an account of the changes in the preparation of this column, the working methods, the technological background (e.g. database migration), the quantity and formats of the reviewed foreign journals, as well as in the editors and authors. Since 2000 more than 6,500 abstracts were published, the majority of which are original ones (made by contributors), while a smaller part consists of abstracts translated from original journals. The editors have always followed the principles set by their predecessors when selecting articles from foreign journals, i.e. to prefer those addressing new perspectives of librarianship and information work worldwide, discussing „traditional” issues of LIS on the basis of latest theoretical and practical results, providing tangible lessons for solving actual tasks in Hungarian librarianship, or describing the whole of librarianship or its specific areas in more developed countries, the neighbouring countries and developing countries respectively. By selecting an issue every five years, the study tries to outline the state and current problems of international librarianship, development trends, and presents best practice examples as well. It is hoped that these abstracts and the SDI-service based on them will continue to benefit Hungarian librarianship in the future, too.

Keywords: Abstracts; HUMANUS database; Library journal; LIS database; LIS literature; MANCI database

Notes on the history of the journal *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* (Books, Libraries, Librarians), 2000–2016

MEZEY László Miklós

Könyvtári Figyelő (Library Review), vol. 30. (66.) 2020. no. 2. pp. 271–274.

The former chief editor (2004-2016) of the monthly journal *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* (abbreviated as 3K) remembers his career. 3K started in 1992, replacing the former *Könyvtáros*, at a time when the traditional functions of the printed press started to change. The use of computers spread in Hungary as well, and both the production of journals and the collection of professional information was increasingly transferred to the electronic environment. During the paradigm change the character of 3K was identified as theoretical, and 3K chose a profile to publish es-

says and disseminate scientific knowledge in a high quality. Its subjects were universal, because 3K dealt with a variety of fringe subjects, too, in addition to library science. The difficulties in this period included continuous adaptation to the changes in financing and the efforts required to provide electronic access. The journal appears regularly today, and its editorial concept – to create a harmony between the past and the future, to inform readers about both professional tradition and novelties, and to provide a forum for younger and more experienced colleagues in various fields and professional areas – has remained timely even after 20 years.

Keywords: History of librarianship; History of the press; Library journal

CHRONOLOGY

A historical chronology of the Hungarian Library Institute, 2000–2020

RÁCZ Ágnes (comp.)

Könyvtári Figyelő (Library Review), vol. 30. (66.) 2020. no. 2. pp. 275–332.

Keywords: Chronology; History of librarianship; Library institute

WORKSHOP

Könyvtárak.hu – a portal to promote libraries and reading

BÉKÉSINÉ BOGNÁR Noémi Erika – NAGY Andor

Könyvtári Figyelő (Library Review), vol. 30. (66.) 2020. no. 2. pp. 333–342.

On March 3, 2020 HLI started a new, national library portal named *könyvtárak.hu*. It is the objective of this webpage to present and promote libraries and their rich services to the general public, to call attention to exemplary initiatives, to inform about library developments, projects and innovations. This webpage provides a single access point to several library services, among them to digital libraries created by libraries, subject-based library webpages, digital collections, e-learning materials. The contents available with remote access can be well utilized by researchers, pedagogues and interested individuals. The webpage is maintained in co-operation with libraries. Users can browse in libraries, their collec-

tions, programmes and events. The *Recommendations from children's literature* option is a colourful, modern, professionally controlled compilation for parents, pedagogues and adolescents looking for reading materials, offering a high-standard selection from children's literature in Hungarian. *könyvtarak.hu* is at the same time a new, modern interface to the popular game *Lose a book!*, too. It includes a link to the service *Ask the librarian!* operated by the National Széchényi Library. The webpage's slogan: *könyvtarak.hu: knowledge, experience, connection* refers to the colourful image of the library system as a whole. The article discusses in detail the professional concept, menu and services of the webpage.

Keywords: Digital library; Education to reading; Library promotion; Use of services; Webpage

OUTLOOK

The ALMPUB project

TÓTH Máté

Könyvtári Figyelő (Library Review), vol. 30. (66.)
2020. no. 2. pp. 343–350.

The study reviews the ALMPUB (*The ALM-Field – Archives, Libraries, Museums –, Digitalization and the Public Sphere*) project, and summarizes its main achievements. The project was initiated and co-ordinated by the Oslo Metropolitan University (OsloMet), and was financed by the Norwegian Research Council within its KULMEDIA programme. In addition to the university leading the project, several partner institutions from Norway and abroad were involved in the programme: the Norwegian National Library, the West Norwegian College, the Tromsø University, two major Scandinavian universities with library science departments (Uppsala, Sweden and

Copenhagen, Denmark), a German (Potsdam) and a Swiss library school (Chur University), as well as the Hungarian Library Institute as commissioned by the National Széchényi Library. The international research investigated the role of libraries, archives and museums in society in a European context. Researchers sought answer to the question how changing technologies impact the forms of cultural expression, as well as how culture and media influence society. Four methods were used: 1) digitization policies were analysed, first of all in Norway, with an outlook to some European partner countries; 2) a representative survey was carried out among the inhabitants of six countries about the role of libraries, archives and museums in society; 3) nationwide surveys were carried out in each country among the staff members of libraries, archives and museums about the tasks, priorities and mission of their organizations; 4) case studies were done in certain fields which help to understand the findings of empirical research on the one hand, and highlight interesting phenomena on the other. During the project conferences and workshops were held, one of these in the National Széchényi Library, Budapest. The ALMPUB project gave birth to new scientific achievements which contributed to a new interpretation of digitization and of public collections as a public sphere. Data processing and the dissemination of results will take place till September 30, 2020.

Keywords: Archives; Community space; Digitization; International co-operation; Museums; Public libraries; Research; Services; Social requirements; Survey

FROM LIBRARY AND INFORMATION SCIENCE JOURNALS

(Abstracts)

A Könyvtári Intézet első öt éve – 2000–2005

DIPPOLD Péter

Húsz év egy ember életében hosszú idő, de még egy intézmény esetében is számadásra csábít. Különös érzés visszautazni az időben és teljesíteni a felkérést: írjam meg igazgatóságom öt évének összefoglalóját. A korszakra vonatkozó dokumentumok áttekintése után az első érzésem az volt, hogy rendkívül sok „rendszer váltó” esemény történt ebben az időszakban. Rögtön utána pedig az, hogy húsz év alatt mennyi minden változott a könyvtárügyben, hogyan tolódtak el a prioritások, és a jelenből nézve ma már könnyű kiszűrni a jó irányokat és a zsákutcákat is.

A könyvtárügy helyzete 2000–2005 között¹

Erre az időszakra a jogszabályi háttér teljessé tételére való törekvés nyomta rá a bélyegét. A szakma éppen csak túl volt az 1997-es törvény megalkotásán és elfogadásán, sorra jelentek meg a követő jogszabályok, munkabizottságok dolgoztak szakmai tartalmuk kialakításán.

Az IKT fejlesztések jelentették azt az alapot, amelyre építve a könyvtárak „sziget-szerű” működését felváltotta a hálózatosodás, ami lehetővé tette az országos szolgáltatások rendszerének a kialakítását, távlatilag és összességében a könyvtári tevékenység és a rendszer potenciáljának gyökeres megváltozását.² A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma 1998–2000 között három hullámban írt ki pályázatot közgyűjtemények és közművelődési intézmények számára közel egy milliárd forint értékben.³ Szintén az informatika fejlődése tette lehetővé az országos szolgáltató rendszerek kialakítását: erre az időszakra esnek – többek között – a Magyar Országos Közös Katalógus (MOKKA) és az Országos Dokumentum-ellátási Rendszer (ODR) fejlesztések első lépései. Persze az informatikai alapok csak a kereteket biztosították, a megfelelő szakmai koncepciók kialakítása rendkívül mozgalmas és kreatív munkát jelentett a könyvtárosoknak.

Bár a minőségügyi gondolkodás gyökerei a megelőző évtizedben már felfedezhetők, a 2000–2005 közötti időszakban jelentek meg hangsúlyosabban. A könyvtárügy első stratégiai ciklusa (1998–2002) után a második (2003–2007) már külön munkabizottságot hozott létre a minőségbiztosítási tevékenységek fejlesztéséhez. Ekkor alakult ki a kisteleplései könyvtárak fejlesztésének koncepciója, ami később a Könyvtárellátási Szolgáltatási Rendszer megalakulásával és működésével vált valósággá.

A szakirodalom kevésbé tér ki erre, de a könyvtári (és közgyűjteményi) digitalizálási tevékenység alapjai is erre az időszakra tehetők.

A rendkívül mozgalmas, változatos és izgalmas öt esztendő történései természetesen még vázlatos formában sem tekinthetők át ezen szűk keretek között. Ugyanakkor nem feledhető, hogy a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának Könyvtári Osztálya, élén *Skaliczki Judittal*, rendkívül sokat tett az igazán gyökeres változtatások megvalósulásáért. A gyeplőt végig kézben tartva kezdeményezték, irányították, ellenőrizték és számon kérték a könyvtári rendszer különböző szervezeteinek és intézményeinek munkáját.

Az Intézet szervezeti átalakítása

„A Könyvtári Intézet nevében és feladatkörében is új intézmény. Személyi állománya jelenleg a jogelőd, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkatársaira épül. A könyvtáros szakmának aligha van Magyarországon olyan művelője, aki ne került volna valamilyen módon kapcsolatba a KMK-val, olyan széles körű tevékenységet folytatott.”⁴ – mondtam egy interjúban az azóta közülünk eltávozott *Vajda Kornélnak*. A feladat bonyolult volt, mert a fenti idézetből is kiolvasható az alapozás és az átalakítás kettős kötelezettsége, amiből jobb esetben az egyik is elég. Egy intézmény tevékenységének átalakítása alapvetően két módon mehet végbe: gyökeres változások határozott, gyors megvalósításával, vagy ezzel ellentétesen lassan, türelmesen, folyamatos egyeztetéssel és építkezéssel. Bár elvileg vezetői stílusom és személyiségem a második megoldás felé hajlik, az első időszakban bizony sokszor kellett gyors és kemény döntéseket hozni, egyszerűen nem volt idő a hezitálásra. Ezt követelte a fenntartó minisztérium, a befogadó OSZK és az intézet munkatársi gárdája is annak érdekében, hogy minél hamarabb kialakuljanak az új intézményi keretek. Részben új nevekkkel és tartalommal hoztuk létre a Könyvtári Intézet négy osztályát: a Szervezési és elemző osztályt, az Oktatási

osztályt, a Gyűjteményépítési információs osztályt valamint a Könyvtártudományi Szakkönyvtárat. 2001 februárjától az osztályvezetői pályázatok kiírásával kialakult az intézet új vezetői gárdája is: az osztályvezetők *Bartos Éva*, *Fehér Miklós*, *Hölgyesi Györgyi* és *Rácz Ágnes* lettek.

Ahogy az lenni szokott, az átszervezés után megnyugodtak a kedélyek, és kialakult a hétköznapi munkarend. Nagy ambícióval és lelkesedéssel fogtunk hozzá a munkához. A részben új vezetők felvették az iramot, tapasztalataik és ötleteik nagyban hozzájárultak az intézet újraindításához.

Az intézet tevékenysége 2000–2005 között

Ahhoz, hogy a Könyvtári Intézet megismertesse és elfogadtassa magát a könyvtárügy szereplőivel, az első évben a személyes kapcsolatok kialakítása volt az egyik legfontosabb feladat. Az Intézet vezetője és munkatársai bejárták az országot, részt vettek szinte minden jelentős rendezvényen. Kialakítottuk az új honlapot, ami sok éven át fontos információk forrásává vált a könyvtárak számára, és elkészült az intézet stratégiai terve is.

Ha egy pillanatra visszatérünk a könyvtárügy korszakbeli helyzetéhez, azt mondhatjuk, hogy az Intézet a fő tevékenységek közül szinte mindegyikben szerepet vállalt. Öt év munkáját egy rövid írásban nehéz összegezni, ezért az Intézet akkori szerkezetének megfelelően kiemelek néhány témát a sok közül, ahol úgy érzem, sikerült eredményeket elérni, vagy legalább részt venni az alapozásban.

Kutatási és elemző tevékenység

A Könyvtári Intézet három témakörben végzett alapkutatást:

- a kisteleplések könyvtárellátási helyzete (az akkori helyzet, illetve az oda vezető út),
- a kisteleplési szolgáltatási, ellátási formák a nemzetközi gyakorlatban,
- az ellátórendszerek vizsgálata.

Az időközben megalakult stratégiai munkabizottság (ennek munkatársunk révén az Intézet is tagja volt) felhasználta a befejezett kutatások eredményeit.

Az olvasásszociológiai kutatások keretében a cigányság könyvtárhasználatát, a könyvtárak kulturális integráló szerepét, helyét, lehetőségeit és felelősségét vizsgálták kollégáink, amelynek eredményei 2004-ben egy kötetben meg is jelentek.⁵ Befejeződött a 2001-ben megkezdett, középiskolásokat érintő olvasási és művelődésszociológiai vizsgálat, melyről

2003-ban *Háttal a jövőnek?* címmel önálló kötet jelent meg Nagy Attila tollából.⁶

Itt szeretnék egy kicsit részletesebben foglalkozni egy olyan kutatással, amelynek eredményei szinte észrevétlenül épültek be a közgyűjteményi digitalizálás megalapozásába.⁷ A Könyvtári Intézet 2003 februárjában felkérést kapott az Informatikai és Hírközlési Minisztériumtól a *Kutatás a magyar kulturális közvagyon felmérésére: őrzési helyek, mennyiségek, digitalizálhatóság, ütemezhetőség, költségigény* című tanulmány megírására. Az Intézet a feladat elvégzését a Neumann János Digitális Könyvtár és Multimédia Központtal mint alvállalkozóval vállalta. A projektet Tószegi Zsuzsanna, Dippold Péter és Fehér Miklós vezette.

A feladat végrehajtására három munkacsoport alakult a digitalizálandó dokumentumok tipizálására, a mennyiségi felmérés megszervezésére, valamint a technológiai kérdések számbavételére. A munkában 22 kulturális közvagyonnal kapcsolatban álló intézmény 36 szakembere vett részt. A vizsgálat a következő területekre terjedt ki: könyvtári, levéltári, múzeumi gyűjtemények; ingatlanörökség; audiovizuális (film-, videó- és hang-) archívumok.⁸ A tanulmány része volt négy európai ország, az Egyesült Királyság, Finnország, Észtország és Csehország digitalizálási programjairól készített összefoglaló is.⁹ A nagyon szoros munkaszervezéssel, öt hónap alatt elkészült tanulmány kikerült az akkortájt megalakult Nemzeti Digitális Adattár és Archívum honlapjára, de hogy a későbbi kezdeményezésekben milyen módon hasznosult, arról nincs tudomásom.

A Szervezési és elemző osztály sokrétű tevékenységét Fehér Miklós osztályvezető irányította.

Az állománygyarapítási tanácsadó szolgáltatás átalakítása

2003 végéig a Könyvtári Intézet Gyűjteményépítési információs osztálya szerkesztette az *Új Könyvek* című állománygyarapítási tanácsadó kiadványt, amelynek rendszeresen évi 26 száma jelent meg, és a legteljesebb áttekintést nyújtotta a hazai könyvtermésről. A könyvtárak állománygyarapítási, beszerzési szempontjait szem előtt tartó tartalmi értékeléseivel nagymértékben segítette a könyvtárak állományépítési munkáját. A recenziókhöz korábban az OSZK készítette el a bibliográfiai rekordokat, ezt a szerződést azonban megszüntették, így a KELLO ettől kezdve maga készítette el a leírásokat, 2004-től pedig a recenziókat is.

A tevékenységében átszervezett Gyűjteményépítési

információs osztály 2004-től főleg a könyvtári állománymenedzsment kérdéseivel foglalkozott: többek között problémafeltérési vizsgálatot végeztek az ODR működésével kapcsolatban, elindították a főléspéldányok közzétételére szolgáló webes felületet, állománygyarapítási portált hoztak létre, számba vették a fogyatékkal élők számára elérhető eszközöket. Az osztály átszervezését és az új profil kialakítását Hölgyesi Györgyi osztályvezető vezényelte le.

A minőségbiztosítás eredményeinek hazai elterjesztése

Erre az időszakra tehető a minőségbiztosítás „felfutása” a könyvtári rendszeren belül. Létrejött a teljesítménymérési munkabizottság, ami létrehozta a *Teljesítménymutatók a magyar könyvtári rendszerben. Ajánlás a könyvtári teljesítménymutatók alkalmazására az MSZ ISO 11620:2000 szabvány alapján* című dokumentumot. A bizottság feladata volt a továbbiakban a teljesítménymérés, a partnerközpontúság és a folyamatszabályozás könyvtári gyakorlatának kialakítása, szemléltetése, bemutatása, terjesztése, a továbbképzések szervezése, valamint a témában kutatások kezdeményezése. Elsősorban előadások és tréningek formájában, de megszervezésre került a Minőségmenedzsment Műhely is, amely széles körben népszerűsítette a minőségügyi fejlesztéseket. Az Intézet minőségbiztosítási tevékenységét Vidra Szabó Ferenc fogta össze. A *Könyvtári Minőségfejlesztés 21* (a NKÖM Könyvtári Főosztálya által indított) projektben az intézet koordinátori, illetve tanácsadó szerepet vállalt. Elindult a Könyvtári Intézet belső minőségbiztosítási programja, és ekkor készült el az a tanulmány, amely három városban (Egerben Szolnokon és Debrecenben) vizsgálta a könyvtárak marketingtevékenységét.¹⁰

Az intézet képzési-oktatási tevékenysége

A képzési tevékenység már a Könyvtártudományi és Módszertani Központban is meghatározó szerepet játszott, ez a súlypont a Könyvtári Intézetben is megmaradt. Bartos Éva személyében jól ismert és tapasztalt szakember került az osztály élére, aki mind a szervezésben, mind az országos koordinálásban és a konkrét tanfolyamok lebonyolításában is részt vett. Figyelve a felsőoktatás átalakulásának folyamatát (a bolognai rendszert ekkor vette át a magyar felsőoktatás) rendszeres fórumot biztosítottunk a képzőhelyeknek „tanszékek együttműködési fóruma” néven, ahol évente 1–2 alkalommal megvitathatták az éppen aktuális kérdéseket (köztük azt a vészhelyzetet, amikor

felmerült az önálló könyvtárosképzés megszüntetése is). Az iskolarendszeren kívüli (könyvtáros-asszisztens) képzés intézményeivel szoros műhelykapcsolat alakult ki.

Az Intézet tankönyvsorozatokat is kiadott (*Az iskolarendszeren kívüli könyvtári szakképzés füzetei, Továbbképzés felsőfokon*), hagyományos képzési és gyakorló anyagokat (példatárak, feladatgyűjtemények), vizsgafeladatokat, tesztek, oktatási segédleteket dolgozott ki és juttatott el a különböző képzőhelyekre. Mindezek mellett az intézet számtalan akkreditált tanfolyamot szervezett és kétféle OKJ-s képzést folytatott (asszisztens és számítógép-kezelői tanfolyamok).

A Könyvtártudományi szakkönyvtár

A szakkönyvtár feladat- és gyűjtőköre az időszakban némileg átalakult, illetve kiegészült. Helyet kapott benne az Európai Könyvtörténeti Gyűjtemény, és ezzel együtt a Kárpát-medence könyvtörténeti bibliográfiája összeállításának feladata is ide került. A kurrens cikkbibliográfiai munkálatok a MANCI adatbázisban folytak, amely negyedévenként frissítve tartalmazta a könyvtár- és tájékoztatástudomány magyar cikkeirodalmát teljességre törekedve, külföldi cikkanyagát pedig válogatva. Továbbra is a Szakkönyvtár készítette a *Könyvtári Figyelő* című negyedéves folyóiratot, *A Magyar Könyvtári Szakirodalom Bibliográfiáját* (MAKSZAB), valamint a *Hungarian Library and Information Science Abstracts* (HLISA) című referáló lapot. A Könyvtörténeti és Könyvtártudományi Szakkönyvtár munkáját Rácz Ágnes irányította.

Áttekintve az intézet 2000–2005 közötti munkáját, szubjektív megítélésem szerint jó úton indult el az intézmény. Utódaim később természetesen hozzátették az egyéniségüknek, szaktudásuknak, tapasztalataiknak megfelelő plusz tevékenységeket, és ennek köszönhetően köszönhetjük most az eredményes, húsz éves Könyvtári Intézetet.

Jegyzetek és irodalmi hivatkozások

1. SKALICZKI Judit. A rendszerváltás könyvtárügyétől a könyvtárügy rendszerváltásáig. Budapest: Könyvtári Intézet, 2011. 159 p. (Továbbképzés felsőfokon). ISBN 978-963-201-638-2. A részletes könyvtárpolitikai ismertetés tartalmazza a 2000–

2005 közötti korszak eseményeit is. Hozzáférhető pdf-ben is: <https://mek.oszk.hu/10900/10913/> [Megtekintve: 2020. 05. 12.]

2. SENNYEY Pongrácz – KOKAS Károly. Könyvtárak a há-
lázatban: Hogyan változtatta/változtatja meg a könyvtárak jelenét és jövőjét a számítógépes világhálózatba kerülés? == Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 58. (2011) 10., p. 419-429. ISSN 0041-3917
3. SKALICZKI i.m. 76. p.
4. DIPPOLD Péter. „...a szakma nagy várakozással tekint a Könyvtári Intézetre...”: Beszélgetés dr. Dippold Péterrel, a Könyvtári Intézet igazgatójával. [Riporter] VAJDA Kornél. == Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 9. (2000) 10., p. 3. ISSN 1216-6804
5. NAGY Attila – PÉTERFI Rita, szerk. A feladatra készülni kell: A cigányság kulturális beilleszkedése és a közkönyvtár. Budapest: OSZK, Gondolat, 2004. 244 p. (Nemzeti téka). ISBN 963 200 486 8
6. NAGY Attila. Háttal a jövőnek?: Középiszólások olvasás- és művelődésszociológiai vizsgálata. Budapest: OSZK, Gondolat, 2003. 217 p. ISBN 963-200-472-8
7. A magyar kulturális közvagon feltérképezése [elektronikus dok.]: Őrzési helyek, típusok, mennyiségek, digitalizálhatóság, ütemezhetőség, költségigény: 2003. október. [Budapest]: Országos Széchényi Könyvtár Könyvtári Intézet, Neumann János Digitális Központ és Multimédia Központ, [2003]. 184 p. Hozzáférhető: <https://mek.oszk.hu/20500/20517/20517.pdf> [Megtekintve: 2020.05.12.]
8. DIPPOLD Péter. A magyar kulturális közvagon digitalizálási prioritásainak feltérképezése: Egy felmérés tanulságai. == Magyar Könyvtárosok VI. Világtalálkozója. Budapest, Könyvtári Intézet, 2004. p. 21-26. ISBN 963-201-614-9
9. A tanulmánynak ez a része később aktualizált és kiegészített formában kötetben is megjelent: HEGYKÖZI Ilona, összeáll. Digitalizálási stratégiák: Szakirodalmi szemle. Budapest, Könyvtári Intézet, 2005. 93 p. (EuroTéka). ISBN 963-201-621-1. Digitális verziója hozzáférhető: <http://mek.oszk.hu/10500/10595/10595.pdf> [Megtekintve: 2020. 05. 12.]
10. VIDRA SZABÓ Ferenc – PÉTERFI Rita. Félelmek és szükségességek: Egy könyvtári marketingvizsgálat tanulságai. == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 14. = 50. (2004) 3., p. 525-545. ISSN 0023-3773. További hozzáférés weblapról: <https://epa.oszk.hu/00100/00143/00052/vidra.html> [Megtekintve: 2020. 05. 12.]

A Könyvtári Intézet élén 2006–2011 között

BARTOS Éva

Előzmények

Szakmai pályafutásom két időszaka kötődött a Könyvtári Intézethez és jogelődjéhez. Először 1977-től 1983-ig voltam az akkori Könyvtártudományi és Módszertani Központ (KMK) munkatársa. *Papp István* igazgató megelőlegezett bizalmából az Olvasáskutatói osztály nagy csapatába kerülve ismerkedtem országos méretekben a könyvtárakkal, könyvtárosokkal, olvasókkal, olvasási szokásokkal. Mint a hajdani céhlegények, inasként kezdtem a mesterek mellett dolgozni, majd legényként dolgoztam a műhelyben, végül pedig vándorútra kellett mennem tanulni, hogy letehessem a mestervizsgát, és elkészíthessem a remekművemet. Ezek tehát a felkészülés évei voltak, amit az önként, belső indíttatásból vállalt, közel két évtizedes gyakorlati tapasztalatszerzés időszaka követett. A „vándorút” végeztével úgy éreztem, eljött az ideje a KMK-ba, illetve akkor már a Könyvtári Intézetbe való visszatérésemnek. 2001 elején az Oktatási osztály élére pályáztam, és ez alkalommal *Dippold Péter* intézetigazgató megelőlegezett bizalmából, *Monok István* főigazgató jóváhagyásával sikerült ezt öt évre el is nyernem. Ez az időszak to-

vábbra is új ismeretek szerzését, tanulási alkalmat jelentett, hiszen Magyarország ekkor már társult tagja volt az Európai Uniónak, s a belépésre való lázas készülődés jegyében könyvtáros szakmánk minden vélt vagy valós lemaradását pótolni akartuk. Az Oktatási osztályon eltöltött mozgalmas és „teremtő” évek után eljött a nagy pillanat, amikor az Országos Széchényi Könyvtáron (OSZK) belüli személyi változások következtében (*Dippold Péter* addigi intézetigazgató az OSZK főigazgató-helyettese lett) megüresedett az intézeti igazgatói állás. És akkor, hosszas vívódás után... „*Alulírott dr. Bartos Éva, az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtári Intézete Oktatási osztályának vezetője, 2005. augusztus 1-től a Könyvtári Intézet megbízott igazgatója, pályázatot nyújtok be a Kulturális Közlöny 2005. augusztus 8-i számában meghirdetett Könyvtári Intézeti igazgatói állás elnyerésére.*”...elnyertem.

Az Intézet az EU sodrásában...

Az Intézet 2001-ben kialakított új szervezeti és munkarendje már megszilárdult. Könyvtáros továbbképzés, kutatás és szervezetfejlesztés, állománygyara-

pítási tanácsadás és a speciális könyvtártudományi szakkönyvtári szolgáltatások, szakfolyóiratok és szakkönyvek kiadása képezték az intézeti munka pilléreit. A 2005–2008 közötti időszakra készült nemzeti könyvtári stratégiai terv a Könyvtári Intézet feladatait 18 oldalas terjedelemben fogalmazta meg, szinte minden mondatát idézni lehetne, melyből az új szemléletmód, újfajta elvárás- és követelményrendszer, új eljárásrendek alkalmazásának igénye tükröződött. Mivel a jelen tanulmány célja nem munkabeszámoló készítése a 2006–2011 közötti időszakról, hiszen azt évente köteleességszerűen meg kellett tenni, engedtesék meg, hogy némiképp szubjektíven visszatekintve és válogatva az emlékek között, próbáljam meg érzékelteni az alcímben megfogalmazott sodrás, „flow” mibenlétét, mert ennek az időszaknak a lényege nekem ebben a fogalomban összegződött.

Mint már említettem, az Európai Unióba való belépés, érvényes európai uniós tagságunk döntően meghatározta a 2006–2011 közötti időszak könyvtárszakmai tevékenységét. Megismertünk olyan jelentős európai uniós dokumentumokat, irányelveket, melyek kézzelfoghatóvá tették számunkra az európai könyvtárszakmai gondolkodás- és szemléletmódot, nem utolsósorban pedig a projektformában való munkálkodás módját. Nagyon szívesen emlékszem vissza a PULMAN (Public Libraries Mobilising Advanced Networks) Tematikus Hálózat által megfogalmazott dokumentumra, amelyet eredetileg 2002–2003-ban tettek közzé, és 26 nyelvre fordítottak le. Ez erőteljesen hangsúlyozta a könyvtárak feladatait a társadalmi hátrányok, egyenlőtlenségek csökkentésében, gazdag módszertani megoldásokat kínálva egyidejűleg. Ennek volt köszönhető, hogy „*a magyarországi közkönyvtárak is az Unióba mentek*” – ahogy ezt akkoriban mondtuk. A magyar nyelvre is lefordított dokumentumnak ugyanis nagy szerepe volt abban, hogy a hazai gyakorlatban is előtérbe került ez a feladat, a Könyvtári Intézet egymásra épülő lépései nyomán valósultak és valósulnak meg a mai napig a társadalmi esélyteremtés könyvtári lehetőségei. Egy korábbi, 2001–2002-ben lezajlott intézeti kutatás a könyvtári ellátás érvényes működési sajátosságait vizsgálta egy kifejezetten hátrányos helyzetű társadalmi csoport: a kistelepüléseken élők szempontjából. Ezt követte a 2005-ös felmérés, melynek során mintegy 500 könyvtárat kérdeztek meg munkatársaink a fizikai és szellemi akadálymentesítés állapotáról, azaz az épületekbe való bejutás és belső közlekedés, az információhoz, a dokumentumokhoz való hozzáférés, a speciális eszközellátottság, a személyzet speciális

felkészültsége, a speciális használóknak szervezett rendezvények és segítő szolgáltatások helyzetéről. A mintegy 350 értékelhető válasz összegzését tartalmazó tanulmány a *Magyar könyvtárügy stratégiai terve 2003–2007* dokumentumai között kapott helyet. A felmérések tapasztalatai a továbbiakban hozzájárultak a Könyvtári Intézet képzési tevékenységében szereplő ún. esélyegyenlőségi tematikájú tanfolyamok anyagának alakításához, valamint az Intézet honlapján új speciális szolgáltatások elindításához. Elkészült a szakmai koncepció a hátrányos helyzetű, kiemelten a fogyatékossgal élő személyek és csoportok könyvtári ellátásának helyzetéről és perspektíváiról, mely végül szakállamtitkársági előterjesztési szinten vált nyilvánossá. A TÁMOP projekt keretében a Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közhasznú Nonprofit Kft. (FSZK) és a Könyvtári Intézet közös megvalósításában 2010–2011-ben elkészült az első országos felmérés az érintetteknek, azaz a fogyatékossgal élőknek a könyvtárakkal kapcsolatos véleményéről, nehézségeiről, javaslatairól. 2019-ben pedig ismét megújult a feladatra felkészítő továbbképző program akkreditációja. Az európai uniós projekt tehát lavinaszerű folyamatot indított el, egyik lépés hozta a másikat.

A másik fontos dokumentum a CALIMERA (Cultural Applications: Local Institutions Mediating Electronic Resource Access) Együttműködési Akció keretében keletkezett, ebben az Európai Bizottság Információs Társadalom Technológiái (IST) projekt célkitűzéseit fogalmazták meg. Az irányelvek összeállításának az volt a célja, hogy a helyi művelődési intézményekben – különösen a közkönyvtárakban, múzeumokban és archívumokban – dolgozó döntéshozók és szakemberek számára tömören és naprakészen összegezze a napjainkban használatos új technológia felhasználási lehetőségeit. Az irányelvek alapján egyértelművé vált, hogy az új technológia milyen módon segíti elő a digitális szolgáltatások fejlesztését, figyelembe véve a valós – társadalmi, kulturális és gazdasági – felhasználói igényeket, valamint hogyan ösztönözheti a szélesebb alkalmazást és kreativitást szakmai körökben. Ezek az információk irányították figyelmünket az intézményi együttműködések fontossága felé, valamint hozták látótávolságba a széleskörű digitalizálási programok szükségességét, szolgáltak alapjául újabb aktuális továbbképzések megindításának, alapvető szakmai irodalom megjelentetésének. Ezek az irányadó európai szakmai dokumentumok és projektek a könyvtárszakmai irányítás és szervezés rendjét, munkastílusát, eszközeit, szemléletmódját is

fokozatosan átalakították. A körültekintő és előrelátó stratégiai tervezés, a rendszerszemlélet, a széleskörű partneri együttműködési kívánalmak váltak tehát egyre inkább meghatározóvá hazai tevékenységünkben. A 2003–2007-es időszakot átfogó könyvtári stratégia egyik meghatározó kérdése maga a *humán erőforrás, azaz a könyvtáros volt*, aki megvalósítója mindazoknak a célkitűzéseknek, mindannak az intézményi tevékenységnek, ami a XXI. században a korszerű könyvtáraktól elvárható. Az 1997-es könyvtári törvényben megfogalmazott új vonások, az uniós hatások, a könyvtári intézményrendszerben tapasztalható változások, a kommunikációs és információs technológia fejlődése, a közszolgálati reform és a mindennapi életünkben zajló demokratikus fejlődési folyamatok új kihívásokat jelentettek a több évszázados múlttal rendelkező szakma számára, hogy helyét, szerepét – a megváltozott körülmények között – adekvát módon határozza meg. A feladattal megbirkózni kívánó stratégiai munkabizottság számára (melyben magam is közreműködhettem), komoly segítséget jelentett azoknak az „élő” vitáknak, az egész szakmát átfogó regionális fórumoknak a gazdag tapasztalati anyaga, mely a szakmai szervezetek (Magyar Könyvtárosok Egyesülete, Informatikai és Könyvtári Szövetség) kezdeményezésére jött létre. Véleményeket és vélekedéseket fogalmaztak meg itt a szakma képviselői a könyvtáros pályára kerülés, a képzés, az elhelyezkedés, a munkába állás gyakorlatáról, a közérzetüket jó és rossz irányba befolyásoló tényezőkről, a szakmán belüli kommunikáció hiányosságairól és a külső megítélésünket befolyásoló tényezőkről. A stratégiai munkabizottság a rendelkezésére álló előzetes felmérések, vizsgálatok, adatok és elemzések, tanulmányok, publikációk alapján e stratégiai pont megvalósításához négy kérdéscsoportnak mint alappilléreknek a vizsgálatát tűzte ki céljául: *A könyvtáros műveltségtartalma, személyisége, magatartása; Felkészülés a könyvtáros pályára; Működés a könyvtáros pályán; Önértékelés és külső megítélés.*

Ezekre az aktuális kérdésekre való válaszkérés során sok új javaslat, kezdeményezés született. Többek között maga a felsőfokú könyvtáros képzés is megújult az ún. bolognai rendszer szerint, ez pedig alapjaiban érintette szakmánkat. Tájékozódni kezdtünk a könyvtárosok minősítési rendszerének (CERTIDoc – Certification européenne des professionnels de l’information-documentation) bevezetésével kapcsolatban, mely éppen akkor európai viszonylatban is a figyelem középpontjában állt. Végül szerénytelenül ide sorolom saját próbálkozásomat, mely a

könyvtárosok levelezőlistáján, a Katalist-en nyomon követhető „állást keres” illetve „állást kínál” hirdetések alapján kísérelte meg feltérképezni a könyvtáros munkaerőpiac helyzetét.

Vezetői ambícióim kiemelten fontos eleme volt a határon túli magyar könyvtárosok képzési, továbbképzési rendszerének kialakítása. Az Oktatási és Kulturális Minisztérium 2007 júliusában elfogadta a Könyvtári Intézet által készített koncepciót a határon túli magyar könyvtárak fejlesztésére. A koncepció a kulcsterületek meghatározása mellett az átfogó cselekvési és finanszírozási tervet, valamint a közreműködők közötti feladatmegosztást rögzítette. A hosszú távú együttműködésben megvalósuló stratégia kulcsterületei: rendszerszerű együttműködésben megvalósuló könyvtári tevékenység; könyvtári szakemberek képzése és rendszeres továbbképzése a határon túl kialakított állandó képzőközpontokban; szakembercsere, ösztöndíjak, közös Európai Unió pályázati és projekttevékenység, kutatás; szakmai képviselők együttműködése; a magyar szellemi örökség számbavétele és szétszórása. A határon túli könyvtáros továbbképzési rendszer alapjainak lerakása, illetve kiteljesítése 2009-re a *Kárpát-medencei Könyvtárosok Továbbképzési Hálózata* formájában megvalósult. A 2003–2007-es stratégiai időszak végére egyértelművé vált, hogy a jövő útja minden kétséget kizáróan a rendszerelvű működésben, az anyagi és szellemi kapacitás összefogásában rejlik. A Könyvtári Intézet feladata volt a maga eszközeivel és lehetőségeivel elősegíteni a sikeres megvalósulást: a szakfelügyeleti tapasztalatokkal, a működési adatok statisztikai összegyűjtésével és elemzésével, könyvtári együttműködési modellek kidolgozásával, a szolgáltatást vállaló és nyújtó könyvtárak belső struktúrájának modellezésével, az új munkafolyamatok és tevékenységi körök leírásával és elemzésével, a könyvtárosi ismeretanyag és kompetenciaterületek szükséges változásainak megfogalmazásával, munkakörök újrafogalmazásával, normák kidolgozásával.

A 2008–2013 közötti időszak országos könyvtárfejlesztési stratégiai terve, a *Portál program* impozáns, nagyívű jövőképet és feladatokat határozott meg. A könyvtári rendszer egésze közvetítsen minden nyilvánosságra került információt és adatot, kiemelten biztosítson hozzáférést a nemzeti kultúra dokumentumaihoz – határokon innen és túl (figyelembe véve a határon túli magyarság felhasználói igényeit is); a használóközpontúság szellemében a könyvtári épülettől és a nyitvatartási időtől függetlenül biztosítson hozzáférést információkhoz és adatokhoz, va-

lamint a könyvtári szolgáltatások jelentős részéhez; új módszerekkel és programokkal járuljon hozzá az olvasáskultúra fejlesztéséhez; közösségi szolgáltatásaival és a felnőttképzés támogatásával segítse elő az életminőség javítását, a foglalkoztatottság és az egyének versenyképességének növelését; törekedjen a könyvtárhasználat népszerűsítésére, kiemelt figyelmet fordítson az új könyvtárhasználók támogatására.

A program szerteágazó, gazdag feladatrendszert fogalmazott meg, a megvalósításában részben még közreműködtem. Emlékezetemben az az országos hatáskörű TÁMOP projekt jelképezi ezt a stratégiai időszakot, melyet a *Családi Olvasás Événél* neveztünk, és amely érzelmileg, szakmailag is igyekezett összefoglalni mind a korábbi eredményeket, mind az előttünk álló tennivalókat, tükrözni az új szemléletmódot, elvárásrendszert, integrálni, szintézisbe hozni a hagyományos értékeket a legkorszerűbb követelményekkel. Felhívásainkban üzentünk a társadalomnak, a magyar családoknak, a szakmának, a jelennek és a jövőnek – sokoldalúan bemutatva a kulturális műveltségi szint emelésének feltétlen szükségességét, melyben az olvasásnak és könyvtárhasználatnak nélkülözhetetlen szerepe van.

Végül szívesen emlékszem vissza újszerű kezdeményezésünkre, a *V/4*, a visegrádi országok „kvázi” könyvtári intézeteinek találkozójára, mely 2010 októberében kerekasztal-beszélgetés formájában jött létre. Az Európai Unió közös platformot teremtett számunkra, mégis úgy éreztük, hogy négyünk kapcsolata ennél közelebb, szorosabb. 1945 után a szocialista világrendszer tagjaiként ugyanazon kultúrpolitikai elvek és gyakorlat mentén kellett kialakítanunk a kötelező könyvtárpolitikai céljainkat és gyakorlatunkat, közös ideológián nevelkedett a könyvtáros gárdánk is. Reméltük, hogy e közös, már-már genetikainak mondható gyökerek eredményeként, ezekre alapozva

könnyebben tudunk a nagyobb európai közösségen belül is közös célokat, feladatokat megfogalmazni, és azokat az együttműködés számtalan lehetőségével élve megvalósítani. Sajnos, magán a rendezvényen nem tudtam részt venni, és még inkább sajnálatos, hogy ezt a kapcsolatfelvételt nem követték további együttműködések.

Epilógus

A 2011-es év végével az én életemben is elkövetkezett a nyugdíjba vonulás pillanata. Ez különösen nehéz, ha az ember hosszú időn keresztül a „fősodorban” van, azaz szakmája sok vonatkozásával, sok területével volt/van nagyon intenzív kapcsolata. Szerencsésnek mondhatom magam, hogy több mint négy évtizedes pályafutásom alatt a könyvtáros szakma zezugait gyakorló könyvtárosként, szervezőként, oktatóként, kutatóként is bejárhattam, a legkülönbözőbb könyvtári munkahelyeken szerezhettem tapasztalatot, és építhettem szakmai-emberi kapcsolatokat határon innen és túl. Ezek együttesen segítettek az utolsó, a legmagasabb beosztással járó, az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtári Intézetének élén végzett igazgatói munkámat, melyet a bevezetésben említett nagyra becsült feletteseim mellett Fehér Miklós, *Hangodi Ágnes*, *Hegyközi Ilona*, *Hölgyesi Györgyi*, Ládi László osztályvezető kollégáim támogatásával tudtam ellátni.

Szerencsésnek mondhatom magam azért is, mert közben „nagy idők tanúja” lehettem: megérhettem a Magyar Könyvtárosok Egyesületének 75., a Könyvtári Intézet 50. (40 KMK + 10 KI) évfordulóját; továbbá számos nagyra becsült elődömet köszönhettem jeles, évfordulós születésnapjuk alkalmából. Munkavégzésem során minden irányból sok figyelmet, szeretetet, elismerést kaptam, amit igyekeztem megszolgálni, s viszonzni.

Hét év a Könyvtári Intézetben

BÁNKESZI Katalin

2007 februárjától az Országos Széchényi Könyvtárban (OSZK) dolgoztam, ahol már korábban is töltöttem pár évet. A nemzeti könyvtárban 2010–2011 a változásokról szólt: egy főigazgatói vezetőváltást követő átszervezés után 2011 júliusától a Könyvtári Intézetbe (KI) helyeztek át. Mivel akkoriban az országos hatókörű programokkal dolgoztam, ezért ez logikus lépés volt. Korábban más területen kaptam feladatokat, elsősorban digitalizálással és tartalom-szolgáltatással foglalkoztam, de mellette az országos könyvtári fejlesztési programokkal kapcsolatos tervezési és szervezési munkákban vettem részt, szoros kapcsolatban a kulturális minisztérium Könyvtári Főosztályával.

A MOKKA (Magyar Országos Közös Katalógus) fejlesztésére irányuló program egyik szakmai vezetőjeként kapcsolatba kerültem a könyvtárak többségével, de a KI munkatársaival akkor még nem volt közvetlen munkakapcsolatom. Annál jobban meglepett, amikor felmerült a lehetősége, hogy *Bartos Éva* igazgatónő nyugdíjba vonulását követően esetleg én is szóba jöhetek a vezetői poszt betöltésére. (Akkor már több éves vezetői gyakorlattal rendelkeztam, részben a Neumann-házban, részben az OSZK-ban

töltöttem be igazgatói posztot.) Miután napi szinten nem ismertem az Intézetben folyó munkát, ezért kicsit hezitáltam. A kollégák viszont olyan mértékű nyitottsággal és bizalommal fogadtak, hogy indultam az igazgatói pályázaton. Januártól kaptam meg a kinevezésemet öt évre. A döntésemet nem bántam meg, kitűnő csapatba kerültem.

Nagy tervekkel indultam, bízva a kollégák szakértelmében és segítségével, de azt látni kellett, hogy már akkor sem volt rózsás a helyzetünk. A KI-ban dolgozók létszáma az előző 1–2 évben jelentősen lecsökkent, többen nyugdíjba mentek a tapasztalt munkatársak közül. Kísérletet tettünk a pótlásukra, de sikertelenül, sőt, épp az ellenkezője történt. A kötelező létszámleépítés ránk is vonatkozott, és további kollégáktól kellett megválnunk. Ez a helyzet mind emberileg, mind szakmailag nagyon érzékenyen érintette az intézetet, és közvetlenül a kollégákat is. Csak az itt maradó munkatársak szaktudása és helyállása révén tudtunk talpon maradni. Így is akadt olyan terület, amelynek már nem volt gazdája, mint például az olvasáskutatás. Értelemszerűen feleakkora létszámmal nem tudtuk ugyanazt a munkamennyiséget elvégezni, mint korábban. A közvetlenül a miniszté-

riumtól kapott (sokszor ad hoc) feladatok nem csökkentek, teljesítésük komoly erőfeszítést kívánt, és jelentős kapacitást kötött le. Ez a „háttérintézményi” működés elsősorban *Ládi László*t és a Kutatás-fejlesztési osztály munkatársait érintette, de időnként a többi kollégának is adott feladatot. Mindezek ellenére mindent megtettünk, hogy az alapfeladatokat maradéktalanul tudjuk teljesíteni, és a hiányzó kapacitást a kollégák többletmunka-vállalásával próbáltuk pótolni. A nyugdíjba ment munkatársak egy része akkor is és azóta is visszajár segíteni. Részben az oktatásban számíthatunk rájuk, de más területeken is bedolgoznak, több esetben önkéntesként.

Operatív programok

A 2010-es évek elején még javában folytak a TIOP/TÁMOP pályázatok, és maga az Intézet is indult támogatás elnyeréséért, de ezen felül a könyvtáraknak is igyekeztünk a lehető legtöbb segítséget megadni a pályázatok megírásához, majd teljesítéséhez. Ez meglehetősen nehéz feladatnak bizonyult, mivel ilyen hosszú időre előre tervezni ritkán volt lehetőség, és ilyen nagy összegű támogatás sem volt korábban a könyvtárak fejlesztésére. A legtöbb intézménynél nem volt kellő gyakorlat a hosszú távú, nagyobb összegű tervek készítésében és az uniós pályázatírásban, valamint hiányzott a megfelelő tapasztalat a közbeszerzések lebonyolításánál és a nagyon szigorú adminisztrációs kötelezettségek teljesítésénél is. (Az elszámolási gondokat már nem is említve...) Felsorolni is nehéz lenne, hogy milyen – főleg külső okokból adódó – nehézségek sora nehezítette a teljesítést is. Ennek ellenére úgy gondolom, hogy jelentős eredmények születtek, amelyeknek a fenntartását is vállalniuk kellett a nyertes könyvtáraknak. Az Intézet – az uniós pályázati forrásokra támaszkodva – országos olvasásnépszerűsítő kampányt szervezett *Családi Olvasás Éve* címmel, és az olvasási szokások országos felmérésével foglalkozott. Utóbbi esetben lehetőség volt a friss adatok összevetésére a korábbi kutatási eredményekkel, és a tendenciák alakulásának elemzésével a jövő feladataira nézve hasznos következtetéseket lehetett levonni. Azóta újabb lehetőség adódott az adatgyűjtésre: a 2017–2020 között megvalósult országos hatókörű, *Az én könyvtáram* című projekt keretében továbbfejlesztett formában, de a régebbi felmérés adatait is figyelembe véve ismét végezhető volt vizsgálat az olvasási szokások változásáról. Ennek azért is van jelentősége, mert időközben megjelentek az elektronikus könyvek és

tananyagok, hangsúlyosabbá vált a médiafogyasztás, ami nem hagyta érintetlenül az olvasással, az információszerzéssel kapcsolatos társadalmi szokásokat. A technikai fejlődés a könyvtárak feladataira és kapcsolatrendszerére is jelentős hatást gyakorol, amit nem lehet figyelmen kívül hagyni, amikor könyvtárfejlesztésről, a szakmai feladatok átrendeződéséről, a könyvtárosok továbbképzéséről gondolkodunk. A megismételt kutatások idősoros adatai rávilágítanak arra, hogy mennyire ismertek és használatosak jelenlegi szolgáltatásaink, milyen téren szükséges változtatni, illetve a könyvtárak hogyan tudják legjobban szolgálni a társadalmi igényeket a tanulás és a művelődés terén.

A határon túli könyvtáros kollégák magyar nyelvű szakmai továbbképzése

Bartos Éva mint igazgató és *Hangodi Ágnes*, az Oktatási és Humánerőforrás-fejlesztési osztály vezetője sokat tettek azért, hogy továbbképzési kínálatunk megfeleljen a mindenkori igényeknek, sőt, lehetőséget teremtettek arra is, hogy a határon túli magyar gyűjtemények könyvtárosai anyanyelvükön tanulhassanak korszerű szakmai ismereteket. Több határon túli könyvtárban jött létre bázis-képzőhely, ahol magas színvonalú továbbképzésre nyílt lehetőség. Sajnos, később ez a program nem minden évben kapta meg a szükséges támogatást, de kisebb-nagyobb kihagyás után sikerült újraindítani a továbbképzéseket az ott dolgozó könyvtáros kollégáknak.

Elektronikus tananyagok

A hazai könyvtárosok továbbképzése is sikerrel zajlott. A TAMOP pályázatoknak köszönhetően több forrás jutott a könyvtári szakemberek szakmai továbbképzésére, így volt olyan év, amikor csak nagy erőfeszítések árán tudtuk kielégíteni a megnövekedett oktatási igényeket. Sorban indultak a tanfolyamok, és újakat is akkreditáltattunk. A növekvő igényekre tekintettel olyan továbbképzést is kialakítottunk, amelynek egy része távoktatásban zajlik, és így alacsonyabb költséggel és kevesebb munkahelyi távolléttel jár a résztvevőknek. Az e-learning tananyagokat és általában a távoktatást szeretnénk több témakörre kiterjeszteni, mivel tapasztalataink szerint jelentős igény mutatkozik a gyors és hatékony tanulási/oktatási formák iránt. Hosszabb távon, az *Országos Könyvtári Rendszer Projekt* keretébe építve, létrehozunk egy olyan távoktatási keretrendszert, amely-

ben minden tanfolyamunkról tájékozódni lehet, és elérhetővé tesszük benne mind a jelenléteket igénylő tanfolyamok háttéranyagát, mind az akár szabadon elérhető e-tananyagokat.*

Világtalálkozó

Abban a szerencsés helyzetben voltam, hogy vezetői időszakom alatt sikerült forrásokat szerezni arra, hogy az Országos Széchényi Könyvtár és az Országgyűlési Könyvtár összefogásával sok év elteltével végre ismét megrendezhessük a *Magyar Könyvtárosok VII. Világtalálkozóját*, amelyre Európa több országából, sőt Amerikából is érkeztek vendégek. 1980-tól kezdve hat alkalommal került sor a *Világtalálkozó* megrendezésére. 2008-ban anyagi okokból hiúsult meg, de 2012-ben ismét forrásokért folyamodtunk, hogy otthont adhassunk a rendezvénynek, amelynek a szervezését az OSZK részéről a Könyvtári Intézet vállalta.

A 2012-es időpontnak külön aktualitást adott volna a magyar nemzeti értékekről, a magyar nemzeti kincsekről és a hungarikumokról készülő új törvény várható megjelenése; továbbá a két meghatározó fontosságú, a rendezvényben érintett intézmény fennállásának évfordulója: az Országos Széchényi Könyvtár 210, az Országház 110 éves fennállását ünnepelhette abban az évben. Végül hosszas egyeztetések után 2013 májusára elhárultak az akadályok, és sor kerülhetett a rendezvényre.

HATÁRTALAN EGYÜTTMŰKÖDÉS –
STRATÉGIA, INTEGRÁCIÓ,
MEGÚJULÁS

1. ábra

A Magyar Könyvtárosok VII. Világtalálkozójának logója és mottója

A találkozó célkitűzését így fogalmaztuk meg:

„A Magyar Könyvtárosok VII. Világtalálkozója – felelős szakmai műhelyként – tekintse át az együttműködés kulcsterületeit és eddigi tapasztalatait, ezekre építve dolgozzon ki és fogadjon el a 2014–2020 közötti időszakra egy olyan szakmai koncepciót, mely

kijelöli a további együttműködés vállalható tartalmát, szintjeit, kereteit és formáit, egységre foglalta a Kárpát-medencei és a nyugati szórvány lehetőségeit a közös szellemi örökség megőrzése és szétszűrésének érdekében.”

A világ 12 országából 62 külföldön élő magyar kollektíva jelentkezett a konferenciára. A magyar résztvevőkkel együtt mintegy 120–150 fő vett részt az előadásokon. A konferencia témaköréhez kapcsolódó írásokból *Mezey Miklós* főszerkesztő vezetésével speciális *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* számot szerkesztettünk, amelyet a résztvevők megkaptak. A rendezvény azzal zárult, hogy közösen stratégiai ajánlásokat fogalmaztunk meg a jövőbeni könyvtári fejlesztésekhez.

Stratégiai tervezés

Ha már stratégiáról is szó esett... Az előző könyvtári stratégia 2012-ig határozta meg az irányokat. Ideje volt új terveket kovácsolni, amire történt is kísérlet. A minisztérium felkért szakembereket, többek között a Könyvtári Intézetből is, hogy vegyenek részt a 2013-tól induló stratégiai időszak előkészítésében, tervezésében. Számos javaslat és projektötlet született, több verzió készült a leendő stratégiához, de végül nem került a nyilvánosság elé, csak az egyik könyvtáros vándorgyűlés plenáris ülésén emeltek ki belőle néhány fő gondolatot. A stratégiai irányok határozott kijelölése azóta is hiányzik.

E-könyvek és kiadók

Volt még egy érdekessége ennek az időszaknak. Feléledt az ellentét a kiadók és a könyvtárak között, pontosabban a kiadók tiltakoztak például a könyvtári digitalizálás ellen, mondván, hogy zavarja üzleti érdekeiket. Bár ezzel sosem értettem egyet, azt magam is tapasztaltam, hogy nehéz egy asztalhoz ültetni a feleket, és megegyezést összehozni. Az e-könyvek megjelenése és a kiadók „digitalizálódása” érdekes fejleményt hozott. Egyre több kiadó egyszerre jelentette meg a könyveit hagyományos formában és e-könyv változatban. Nagyon nehezen alakult az

* Bánkeszi Katalin elvülhetetlen érdemeket szerzett az OSZK OKR-projekt e-learning alprojektjének kialakításában, fáradhatatlanul vett részt a portál és a szolgáltatások tervezésben, műszaki specifikációjuk összeállításában egészen napjainkig – ezért szól a bekezdés egy része jelen időben. Mindig szem előtt tartotta, hogy az alprojekt közvetlenül érinti az Intézet képzési tevékenységét: megvalósulása esetén az új portál szolgáltatásai alapjaiban újíthatják meg és automatizálhatják az oktatásszervezési folyamatot, segítségével elektronikus tananyagok készíthetők és tárolhatók a felületen, lehetőség nyílik blended és e-learning képzések elvégzésére. (A szerk.)

e-könyvek piaca, és mint a kiadók vezetői elmondták, a kedvezőtlen ÁFA-megállapítás tovább rontott a helyzeten. (Az elektronikus könyveket a szolgáltatás kategóriába sorolták, és így – ellentétben a nyomtatott könyvekkel – 5%-os helyett 25%-os ÁFÁ-val lehetett ezeket forgalmazni.) Már pontosan nem is tudom felidézni, hol is kezdődött, de a lényeg, hogy az e-könyves kiadók összefogtak, hogy együtt képviseljék érdekeiket. Alakítottak egy önkéntes egyesülést, amelynek tagjai havonta, kéthavonta az OSZK-ban találkoztak. Ennek két oka is volt: az egyik, hogy eleve kapcsolatban voltak az OSZK-val a kötelezpéldányok miatt, másrészt hajlandónak mutatkoztak a könyvtárakkal való együttműködésen közösen gondolkodni. Elfogadták a tényt, hogy a köteles-rendelet az e-könyvekre is vonatkozik, és szorgalmasan adták be az új megjelenésű e-kiadványaikat. Nem állítom, hogy az OSZK teljes egészében fel volt készülve a könyvek elektronikus verzióinak fogadására, de mégis pozitív példaként értékeltük, hogy az egyesülés tagjai vita nélkül tettek eleget kötelezettségüknek. Nem minden kiadó sorakozott fel mögöttük... Néhányan azt is vitatták, hogy az elektronikus könyvekből egyáltalán be kell-e szolgáltatni a kötelezpéldányt. Az egyesülés néhány évig működött, de aztán elhalt a kezdeti lelkesedés. Eközben a Könyvtártudományi Szakkönyvtár közreműködésével kiadtunk egy e-könyvet a digitális kiadásokkal kapcsolatos bibliográfiával, és létrejött egy „e-könyves infotár” névre hallgató, interneten elérhető szolgáltatás, (<http://ki2.oszk.hu/ekonyvek/>) amely az e-könyvek világáról igyekezett tájékoztatni a könyvtárakat, könyvtárosokat.

2. ábra

Az E-könyves Infotár kezdő oldala

Mintegy négy évig működött a honlap, de az Egyesülés lassú elhalásával együtt ennek a frissítése is leállt.

A magyar könyvtárak adatbázisa

Régi tervünk volt, hogy össze akartuk vonni a könyvtárak különféle megközelítésben gyűjtött adatait (Minerva, statisztika, nyilvános könyvtárak jegyzéke) egy adatbázisba. Eléggé elhúzódott ez a fejlesztés, tekintve, hogy sok probléma adódott az adatokkal, de

főleg a könyvtárak egységes azonosításával. (Szabad kapacitással rendelkező informatikus kollégánk sem mindig volt). Sok könyvtár neve több változatban is használatos, sőt többször változtak az elnevezések, az összevonásokról már nem is beszélve. Ráadásul a számszerű azonosítók is különböztek az egyes adatbázisokban. Ennek történelmi oka van, ahogy mondani szokták, de ez nem könnyen áthidalható probléma. Még az Országos Dokumentum-ellátási Rendszerben (ODR) alkalmazott betű-szám kombináció bizonyult a legelterjedtebben használt egyedi azonosítónak. Végül a rendszert teljesen újragondolva alakult ki a Magyarországi Könyvtárak Adatbázisa, (<https://www.ki.oszk.hu/informacioszolgalattas/magyarorszagikonyvtarak-adatbazisa>) amelynek a keresője már egészen más szemlélettel készült, és több szempont alapján megtalálhatók benne a hazai könyvtárak adatai. Időközben az Intézet honlapját is újraterveztük, ezért a jelenlegi keresőoldal is a honlap stílusához igazodó arculatot kapott.

3. ábra

A Magyarországi Könyvtárak Adatbázisa kezdőoldala

Könyvtári, közművelődési és múzeumi fejlesztések

A minisztérium szándéka szerint az elmúlt években közös projektek zajlottak a társterületekkel, így részt vettünk az *Építő közösségek* programban, amelyben a közművelődési szakemberekkel dolgoztunk közösen a továbbképzési és módszertani anyagok készítésén. Még az igazgatói időszakom alatt kezdődtek meg az egyeztetések a *Cselekvő közösségek - aktív közösségi szerepvállalás*, majd a *Múzeumi és Könyvtári fejlesztések mindenkinek* elnevezésű projektekben való részvételünkről, de a megvalósításban már kevésbé vehettem részt. *Fehér Miklós* volt a *Cselekvő közös-*

ségek programban a könyvtári terület projektvezetője, és ő lett az utódom az igazgatói székben, így kiterjesztett felelősséggel foglalkozhatott a pályázattal. A programhoz több munkatársat is felvettünk, mivel saját erőforrásainkkal nem tudtuk volna teljesíteni a ránk eső feladatokat. A projekten dolgozó kollégák és a kicsit korábban érkezett fiatal munkatársaink új szint és dinamikát hoztak az Intézetbe. Néhány munkatársunk időközben nyugdíjba ment, köztük két osztályvezető és jómagam is, így igencsak szükségünk volt a megújulásra. Örvendetes, hogy a fiatalok is

teljes erőbedobással, lelkesen vesznek részt az Intézet munkájában, és sok jó ötlettel, javaslattal állnak elő. Jóleső érzéssel emlékszem vissza a Könyvtári Intézetben eltöltött közel hét évre. Nyugodt szívvel támaszkodhattam az osztályvezetők és a munkatársak szakértelmére, és magam is sokat tanultam a kollégáktól. Köszönettel tartozom a bizalomért és azért az önzetlen támogatásért, amit a váratlanul jött betegségem idején kaptam.

Minőség és Innováció 2020 – az EOQ MNB Egyesület pályázata

Az EOQ MNB Egyesület idén is meghirdette innovációs pályázatát Minőség-Innováció 2020 címmel. A pályázat célja *„a termékek és szolgáltatások vevőorientált minőség-fejlesztését szolgáló innovációs eredmények hazai és nemzetközi elismertetése által a hazai versenyképesség növelése”*.

A kiírás szabta feltételek a hazai könyvtárak számára is teljesíthetők, hiszen nem csak vállalatok, hanem a közszférában működő, és nonprofit szervezetek is nyújthatnak be pályázatot.

Ebben az évben a pályázat kiemelt témája a minőségorientált, illetve a társadalmi felelősségvállalásra irányuló innováció, ami lehet:

- magasabb minőségi színvonalú vagy környezetbarát termék;
- a minőségfejlesztést vagy környezetvédelmet elősegítő technológiai megoldás, illetve gyártási folyamat;
- magasabb minőségi színvonalú vagy környezetbarát szolgáltatás, illetve közszolgáltatás;
- minőségorientált ipari formatervezés vagy új, magasabb minőségi színvonalú márka;
- a minőségfejlesztést elősegítő oktatási program, üzleti koncepció vagy menedzsmentmodell.

Az Egyesület oldalán (www.eoq.hu) elérhető a magyar nyelvű pályázati űrlap, amit a pályázóknak ki kell tölteniük. Maximum 3 oldal terjedelmű lehet, amihez legfeljebb 5 oldalnyi szabadon választott mellékletet lehet csatolni.

A pályázatok beadási határideje: 2020. szeptember 15.

Nevezési díj a közszférában működő szervezetek számára: 100 000 Ft+ÁFA.

A könyvtárak számára példaértékű lehet, hogy az EOQ MNB Egyesület 2018-as pályázatán a Gödöllői Városi Könyvtár és Innovációs Központ „közszféra és nonprofit szervezetek” kategóriában nemzeti minőség díjat nyert.

A pályázni kívánó könyvtárak számára a Könyvtári Intézet szakmai segítséget nyújt a pályázati folyamatban.

A pályázat teljes szövege a <https://eoq.hu/egyeb/minoseg-innovacio-2020/> oldalon érhető el.

Egy megbízott igazgató emlékei

HANGODI Ágnes

2016 kora tavaszán az Intézet igazgatója, *Bánkeszi Lajosné* – ahogy mindannyian hívtuk és hívjuk ma is: *Bánkeszi Kati* – bejelentette, hogy visszavonul az igazgatói feladatoktól. Sokáig úgy tűnt, minden megy majd a maga jogszabályi előírások szabta módján: pályázati kiírás, pályázatok beadása, elbírálás, kinevezés. De a kiírás egyre csak várattott magára, miközben az biztos volt: a Könyvtári Intézet ügyei nem állhatnak hónapokig. Folyamatosan zajlottak az egyeztetések, megbeszélések a minisztérium és az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK) között, míg végül az a döntés született, hogy legyen a pályázati folyamat indulásáig – hiszen az ügyis csak egy-két hónapos időtartam lesz – megbízott vezetője az Intézetnek. Július közepén az OSZK akkori főigazgatója, *Tüske László* levelet váltott a minisztériummal, amelyben jelezte, hogy az Intézet jogszerű működése megkívánja ezt, és a *Hoppál Pétertől*, az EMMI kultúráért felelős államtitkártól érkező beleegyező válasz után megbízást kaptam az Intézet vezetésére.

Az egy-két hónapos időtartamból összesen végül kilenc és fél hónap lett, persze valóban pár havonta ismétlődő, meg-megújított megbízással. A dokumentumból, amelyet úgy hívnak: „vezetői megbízás mó-

dosítása közalkalmazotti jogviszonyban” nekem ezért jónéhány van, az elsőn 2016. július 13. a dátum, az utolsón, amely visszavonja a megbízást, 2017. április 30. Az is egyértelmű volt kezdetektől fogva, hogy a feladatot az Oktatási és Humánerőforrás-fejlesztési Osztály vezetése mellett kell ellátnom, ez a vonatkozó időszakban komoly erőfeszítést kívánt, nem beszélve arról, hogy 2016 februárjától már részese voltam a *Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás* projekt előkészítő munkálatainak is. De hát akkor is ismertem már a mondást, amit ma is vallok: sub pondere crescit palma, azaz teher alatt nő a pálma...

Van egy hosszú évek óta betartott szokásom: napi szintű munkanaplót vezetek a feladataimról, tevékenységeimről, ezt hívom most segítségül ahhoz, hogy fel tudjam idézni a 2016 nyara és 2017 tavasza közti időszak legfontosabb történéseit. Az első eseménysor szorosan összekapcsolódik jelenünkkel is: napjainkban már erőteljesen zajlik, de akkor, 2016 nyarán még csak a tervezés fázisában volt a Budapesti Történelmi Múzeumban helyreállításra kerülő Szent István-teremmel kapcsolatos munka. Mivel az OSZK-nak a múzeummal közös fala mentén is átalakításokra kerül sor, ennek első lépése az ezen a szakaszon kialakított régi, VI.

emeleti intézeti számítógépes oktatóterem V. szinre költöztetésének felvetése volt. Közben kiderült, hogy az OSZK-t – miután épületrészeket veszít a múzeumi építkezés miatt – tekintélyes összegű kártérítés illeti meg, és főigazgatói döntés alapján a kártérítés összegének komoly hányada két új oktatóterem kialakítását teszi majd lehetővé. Meg kellett tehát találnunk – és ez sikeresen meg is történt – azt a tervezőcéget, amelyik segít XXI. századi követelményeknek megfelelő oktatási környezetet létrehozni: az oktatói előadások akusztikájának megfelelő falburkolatoktól kezdve az egyik teremben a szabadon átrendezhető íróasztalokon, székeken, a másikban a számítógéphasználathoz szükséges ergonómiai megoldásokon keresztül egészen az okostáblák beszerzéséig és a hozzájuk felszerelt projektorokig. Ez a téma aztán végigkísérte a megbízásom teljes tavaszi időszakát is az F-Stúdió Kft. és az OSZK Működés-fenntartási Osztálya segítségével, sok-sok ötleteléssel, egyeztetéssel, tárgyalással, tervrajzok elemzésével, tanfolyami órarendek és időbeosztások többszöri újragondolásával – és persze a bizonytalanságok, a határidő-csúszások miatt idegszállim cincálásával és ősz hajszálaim szaporodásával is... A költözések több más szempontból is szóba kerültek ebben az időszakban. A Raktári Osztály átszervezése miatt az épületen belül új helyet kellett találnunk a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* szerkesztőségének és az intézeti, valamint a képzési irattárnak, meg kellett védenünk a Könyvtártudományi Szakkönyvtár egyik VIII. emeleti raktárrészét, kényszerűségből meg kellett terveznünk az Intézet valamennyi egységének VIII. emeleti elhelyezését (ez végül szerencsére nem valósult meg). És bizony, már 2016 második felében készítettünk összeállítást arra vonatkozóan is: milyen elhelyezési igényei lennének az Intézetnek egy új nemzeti könyvtári épületben – így lettem tagja a hangzatos nevű, de igen rövid életű Nemzeti Könyvtár Felújításának Könyvtárszakmai Tanácsa elnevezésű grémiumnak.

2016 augusztusában, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban folytatott személyes egyeztetéssel tettük meg az első lépéseket annak érdekében, hogy a Könyvtári Intézet együttműködő partnerként vehessen részt a *Múzeumi és könyvtári fejlesztések mindenkinek* című európai uniós program országos hatókörű, *Az én könyvtáram* elnevezésű projektjében. Az együttműködési megállapodás aláírására 2017. március 1-jén került sor. Az Intézet komoly szerepet vállalt az idén januárban véget ért projekt megvalósításában mind az alap kutatások elvégzésében és elemzésében, mind a meglévő és adaptálható nemzetközi és hazai

könyvtári gyakorlatok egységes módszertanná formálásában, mind a mintaprogramok elkészítésében és kiválasztásuk elbírálásában, mind a projektben létrehozott képzési tematikák véleményezésében és a folyamatos tanácsadásban a képzési dokumentáció elkészítését, az akkreditáció lebonyolítását illetően. 2016 szeptemberében a februártól tartó előkészítő munkálatok után elindult a *Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás* elnevezésű európai uniós projekt megvalósítása, amelyben konzorciumi tagként vett részt az OSZK úgy, hogy a feladatok végrehajtását a Könyvtári Intézetre ruházta át. Az őszi időszak a projektszervezet kialakításával telt, ez sok-sok álláshirdetés készítését, a pályázók meghallgatását, az új munkatársak bevezetését jelentette – miközben számtalan egyeztetésen vettünk részt a konzorciumvezető Szabadtéri Néprajzi Múzeum székhelyén, Szentendrén, és sorra érkeztek az első végrehajtandó feladatok is a mentorhálózat kialakítása, a képzések engedélyeztetése, a módszertani útmutatók szakértőinek felkérése, a jó gyakorlatok összegyűjtése és a konferenciaszervezés területéről. Ebben az időszakban *Fehér Miklós*, az Intézet Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztályának korábbi vezetője volt a projekt könyvtárszakmai irányítója, közösen dolgoztunk az első időszakban.

Többéves kapcsolatot erősítettünk meg újra 2016 októberében az Országgyűlési Könyvtárral (OGYK), amikor ismét fogadtuk a *Könyvtár, ami összeköt* elnevezésű program határon túli ösztöndíjasait. Ebben az évben újdonságnak az számított, hogy a program felelőseivel, *Villám Judittal*, az OGYK gyűjteményvezetőjével és a Könyvtártudományi Szakkönyvtár vezetőjével, *Fazokas Eszterrel* karöltve sikerült elérnünk: ne csak a Szakkönyvtár munkatársa beszélhessen röviden a szolgáltatásaikról a csoport OSZK-látogatásának utolsó félórájában, hanem egy teljes délelőttöt szentelhessünk az intézeti tevékenység, szolgáltatásaink és folyóirataink bemutatásának. Emellett előzetes igényfelmérés alapján és szakértő előadók felkérésével valódi szemináriumokat tartottunk az ösztöndíjasokat érdeklő témákban: a rendezvényszervezésről *Bognár Noémi*, az Intézet Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztályának munkatársa, az olvasásfejlesztésről *Péterfi Rita*, a Pest Megyei Könyvtár akkori igazgatója, a helyismereti munkáról *Kégli Ferenc*, az OSZK nyugalmazott osztályvezetője mesélt a hallgatóságnak. A személyes találkozás megerősítette azokat a kapcsolatokat is, amelyek a határon túli magyar könyvtárosok továbbképzéseinek szervezését segítik a mai napig. Büszke vagyok

rá, hogy a programmal hagyományt teremtettünk, hiszen azóta az ösztöndíjasok fogadása minden évben a 2016-ban kialakított metódus szerint történik. 2016 novemberében a MTA Könyvtár és Információs Központ a minél szélesebb körű nyílt hozzáférés biztosításának jegyében ingyenesen felajánlotta az Open Journal System rendszerhez való kapcsolódás lehetőségét mind a *Könyvtári Figyelő*, mind a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* számára. A rendszer olyan elektronikus platformot kínált, amelynek használatával könnyebbé válik a tudományos és szakmai folyóiratok szerkesztésének menete, automatikusan megoldható a folyóiratok online megjelenítése, archiválása és aratása, tanulmányaik MTMT-be integrálása, a szerzők és az egyes tanulmányok nemzetközi szintű azonosítása (ORCID, DOI), a lektorátság elérése. A rendszer lehetőséget biztosíthat a folyóiratok szerkesztési folyamatának menedzselésére abban az esetben is, ha a nyomtatott változat elkészítése (is) cél marad. Elindultak az egyeztetések, egy belső képzés során elsajátítottuk a rendszer használatának alapjait, és megszületett az akadémiai könyvtárral az együttműködési megállapodás.

Megbízásom kezdetére már igen régóta húzódozt az Intézet új honlapjának ügye. Bánkeszi Kati igazgatói időszaka alatt ugyan árajánlatkérő folyamat lebonyolításával eljutottunk odáig, hogy egy webfejlesztő cég elkezdte a munkát, de lassúságuk és – sajnos, amint az idő múltával egyre világosabbá vált – a feladatra való alkalmatlanságuk oda vezetett, hogy 2016 decemberében kénytelenek voltunk felbontani a velük kötött szerződést. Az OSZK Információtechnológiai Igazgatóságát is bevonva a döntésbe arra jutottunk, hogy visszatérünk a korábban már bevált módszerhez: az új intézeti és önálló szakkönyvtári honlap elkészítését olyan kollégára bizzuk, aki a korábbi honlapszerkezetet rendszergazdai és programozói szinten ismeri, és kompetenciái alkalmassá teszik a feladat elvégzésére. A munka azonnal indulhatott, hiszen a műszaki specifikáció és a már megtervezett design rendelkezésre állt, az Intézet munkatársai pedig folyamatosan egyeztettek a fejlesztést végző kollégával, *Garamvölgyi Lászlóval* annak érdekében, hogy az országos szakmai szolgáltató szervezetként működő Könyvtári Intézet honlapja mindenben a legkorszerűbb igényeknek feleljen meg.

Az év végén elbúcsúztattuk a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* (3K) nyugdíjba vonuló szerkesztőjét, *Mezey Lászlót*, megoldásra várt tehát a folyóirat szerkesztői székének betöltése. A januári szám még Mezey László irányításával készült el, illetve – mivel

Laci önkéntes szerződést kötött az OSZK-val – a régi és az új szerkesztő a továbbiakban egy ideig együttműködött, de hivatalosan 2017. január közepétől *Béres Judit* vette át a folyóirat szerkesztői feladatait. Az első szerkesztőségi ülésen, amelyet „hivatalból” én hívtam össze, az új szerkesztő ismertette programját: a megújuló 3K a lap hagyományainak és alapvető értékeinek megőrzése mellett frissülni fog és praktikusabbá, kompaktabbá szeretne válni.

A tavasz folyamán a Könyvtári Intézet *A jó gyakorlat a könyvtári minőségirányítás bevezetéséhez* címet viselő kiadványsorozatában meg kellett jelentetnünk nyomtatásban azt a kéziratot, amelyet a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával az akkor még működő Könyvtári Minőségügyi Bizottság készített. A kézirat korrektúrájának feladata, a nyomdával való egyeztetés, az Intézetbe szállíttatás és könyvtárakhoz való eljuttatás megszervezése rám hárult – a feladat sokrétűségéből és végrehajtásának módjából talán nem von le semmit az, hogy az *Ajánlás a könyvtári minőségirányítás bevezetésére* címmel megjelent kiadvány tartalmát azóta már meghaladta az élet és a szakmai történések.

A kilenc és fél hónap alatt részt vettem értekezleteken, az Országos Könyvtári Kuratórium ülésein és minisztériumi egyeztetéseken, véleményeztem főigazgatói utasítás- és szabályzattervezeteket, készítettem belső ellenőrnök szülő jelentéseket, állítottam össze munkaköri leírásokat, létszámbővítésre vonatkozó táblázatokat és egyéb témákban háttéranyagokat, összesítettem az osztályok éves beszámolóját és munkatervét, feljegyzéseket készítettem minden elintézendő intézeti ügyben, és néha bizony súrlódások, ellentétek, problémák elsimítása is sorra került Intézetben belül és partnereinkkel egyaránt – de ez nyilvánvalóan és kötelezően együtt jár minden hasonló megbízással...

Sokat tapasztaltam és tanultam a megbízás ideje alatt, és – bár úgy érzem, igazán a középvezetői pozícióban szeretek (és talán tudok is) bizonyítani – bízom benne, hogy az itt megidézett kilenc és fél hónap alatt mindent meg tudtam tenni azért, hogy az Intézet maximálisan megfeleljen jogszabályban előírt feladatainak, és működése ne csak zökkenőmentes, de eredményes is legyen. Számomra ennek mindenképpen szívet melengető bizonyítéka az az írásbeli főigazgatói dicséret, amelyet az elvégzett munkáért 2017. május elején vehettem át egy intézeti összedolgozó értekezleten.

Cseréptöredékek. Válogatás a Könyvtári Intézet húsz esztendejének történetéből

FEHÉR Miklós

Bevezetés

A Könyvtári Intézet (KI) létrehozása óta eltelt két évtized tanulmányozására kézenfekvő volt, hogy fellapozzam az Intézet beszámolóit és munkaterveit. Az iratanyag átnézésekor az elvégzett munkákra, az ellátott legfontosabb tevékenységekre igyekeztem fókuszálni. 2001 óta vagyok tagja ennek a közösségnek. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Központi Könyvtárából (FSZEK) kerültem az Intézetbe, elnyervén a Szervezési és elemző osztály vezetői posztját. Az Intézet élére az öt éves megbízást 2017. május elsején kaptam. A feladatokat *Hangodi Ágnes*től vettem át, aki *Bánkeszi Lajosné* nyugdíjba vonulása után az Oktatási osztály vezetése mellett irányította az intézményt. Felidézve – jobbára a mindenkori jelen időben fogalmazva – a teljesített feladatokat, melyeknek részese lehettem, magam is rácsodálkozom az elvégzett munkák mennyiségére és a feladatok sokféleségére. Az anyaggyűjtés során csak a kiemelt fontosságú események évről-évre történő felidézésére törekedtem. Nem térek ki külön arra a rendkívül fontos, megkerülhetetlen feladatra sem, amelynek keretében intézményünk és szakmánk életét dokumentáljuk. Hiszen

folyamatosan gyűjtjük és közreadjuk a legfrissebb hazai és nemzetközi eredményeket, trendeket a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* (3K), a *Könyvtári Figyelő* (KF), a *Magyar Könyvtári Szakirodalom Bibliográfiája* (MAKSZAB) és sajnálatos megszűnéséig a *Hungarian Library and Information Science Abstracts* (HLISA) című folyóiratokban.

Az Intézet élete persze nemcsak tevékenységekről szól. Emberek, szakmai életutak, érzelmek gazdagítják a történeteket. Nem ritka az az idősebb munkatársunk, akinek több évtizedes módszertanos múltjából a záró évek már az Intézet idejére esnek. És vannak fiataljaink, akiknek az 5 évvel ezelőtt is tanulandó történelem. A tevékenységet felidéző cserépdarabok bizony csak érzékeltetik, de nem adják ki a teljességet. A felvillantásra kerülő események nem láttatják maradéktalanul, hogy mennyi minden történt az Intézet életében, de talán átfogó képet nyújthatnak. Tíz évvel ezelőtt a *Könyvtári Figyelő* közreadott egy tematikus számot (2010/4.), mely a Könyvtártudományi és Módszertani Központ (KMK) 1959 és 1999 közötti életéről szólt. Akkor ezt írtam a jogelőd intézményünkről: „A KMK megkerülhetetlen szerepet töltött be a magyar könyvtáriügyben, mítosza ma is él,

és napjainkból visszatekintve is érzékelhető az intézmény szellemi hatása. Szellemiségének alappilléreit olyan fogalmak testesítik meg, mint minőség, innováció, felkészültség, nyitottság, kezdeményezőkézség, iránymutatás, tanácsadás, biztatás, támogatás.”¹

Úgy gondolom, hogy az Intézet jól sáfárgodott az örökséggel, a „szellemi hatás” intézményünk működését ma is jellemzi, a fent felsorolt fogalmak által leírt módon igyekszünk tevékenykedni. Mindez máshogy, másképpen jelenik ugyan meg, mások a szerepek is, de a tekintély öncselekedetek által nem csorbult. Köszönet ezért az Intézet munkatársi közösségének. Köszönet az Intézet mindenkori, irányt és imázst adó vezetőinek. Köszönet a „csapatnak”, melyre az első pillanattól a mai napig jellemző, hogy közösségekben cselekszik a közösségért.

2001.

A Könyvtári Intézet Szervezési és elemző osztályának (SZEÓ) szervezeti felépítése 2001. február 16-án vált véglegessé. Bár az osztály az Intézet új szervezeti egysége volt, feladatai között az intézmény keretében korábban is végzett tevékenységek is szerepeltek:

- A *Nyilvános Könyvtárak Jegyzékének* (NYKJ) vezetése, a *Kulturális Közlönyben* történő rendszeres megjelenés előkészítése.
- Az országos könyvtári statisztika gondozása és a *Könyvtári statisztika* című kiadvány szerkesztése és megjelentetése.
- A központilag (Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma – NKÖM, Informatikai Kormánybiztosság – IKB) meghirdetett könyvtári pályázatok és támogatások menedzselése, a beérkezett adatok ellenőrzése, valamint javaslattétel a támogatási összegekre.
- Tájékoztatás és kapcsolattartás a hazai és határon túli könyvtárakkal.
- A *legfontosabb könyvtári mutatók változásai 1989–1999*² című jelentés összeállítása.
- A Könyvtári Szabványosítási Iroda működtetése.

Az osztály új feladatai a megváltozott társadalmi, szakmai környezethez és elvárásokhoz igazodva alakultak ki:

- A kistélepülések könyvtári ellátási helyzetét feltáró és értékelő kutatás megkezdése.
- A Könyvtári Teljesítménymérési Munkabizottság (KTM) felállítása, honlapjának létrehozása.
- Hat megyére és 74 könyvtárra kiterjedően a statisztikai adatszolgáltatás helyszíni ellenőrzése.

- A szakfelügyelettel összefüggő tevékenységek.
- A MicroIsisben tárolt *Könyvtári Minerva* és *Nyilvános Könyvtárak Jegyzéke* című adatbázisok konvertálása MsAccess adatbázisba, továbbá az adatbázisok honlapra helyezése, keresési felület kialakítása.
- Háttérelmzés a 2001. évi LXIV. (a kulturális örökség védelméről szóló) törvény könyvtárakra vonatkozó nyilvántartási, kezelési kérdéseket meghatározó szabályozás előkészítéséhez.

Az elméleti tevékenységet konkrét gyakorlati segítséggel és információs napok tartásával egészíti ki az osztály. Így 2011. június 13-án a könyvtári szakfelügyelet szabályozásáról *Kenyéri Katalin*, a nyilvános könyvtári jegyzékről *Kopcsay Ágnes* beszélt, mindketten a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma munkatársai. A könyvtárak térítéses szolgáltatásairól és a szerzői jogi vonatkozásokról *Pallósiné Toldi Márta*, a Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár igazgatója, a képzési, továbbképzési információkról *Bartos Éva* (KI) számolt be. 2001. szeptember 28-án a Miniszterelnöki Hivatal (MeH) Széchenyi terv – könyvtári pályázat (SZT-IS-2) témájáról *Batári Edina* (MeH) tartott tájékoztatást. 2001. december 11-én pedig Országos Könyvtári Statisztikai értekezlet zajlott.

2002.

Részlet a Szervezési és elemző osztály 2002. évi munkatervének bevezetőjéből:

„A SZEÓ az Intézet »legfiatalabb« osztálya. A Könyvtári Intézet szervezetében, a szervezeti megújítást követően, részben jogelőd nélkül jött létre, összesen hat fővel. A hat főből ketten egy éven belül lettek az Intézet munkatársai, egy fő tartósan gyesen van, ketten pedig nyugdíjkorhatárt elérvén felmentési idejüket kezdik, avagy töltik. [...] S bár hat fővel működünk, munkánkat gyakorlatilag négy stabil munkatárssal végeztük. Hat fő sosem volt jelen. Ugyanakkor az (új) osztály indulása pillanatától markáns, karakteres feladatok ellátója (statisztika, érdekeltségnövelő támogatás; Nyilvános Könyvtárak Jegyzéke, Minerva, közös NKÖM–KI adatbázis; szabványosítás; kutatás és elemzés). Már év közben további feladatok jelentek meg: Minőségügyi, teljesítménymérési munkabizottság. 2002-től dominánssá válik a szakfelügyelet.³

[...] Felmerült a külső munkatársak foglalkoztatásának lehetősége. Ezzel lehet és kell is élni, de csak az osztály szükséges és meglévő erőforrásain túl. Indokolt az osztály Intézetben belüli helyét, szerepét mindnyájunk számára ismételtelen megerősíteni. [...] A Szervezési és elemző osztály rugalmas, kezdeményező, eljut sok helyre, észrevételez, véleményt befolyásol, megjeleníti önmagát és az Intézetet,

olyan programokban vesz részt, melyek frissek, előremutatók, legyen az elemzés, mérés, munkabizottság-mozgató, szakfelügyelet-szervezés, jogszabályi tevékenység stb., ezekkel összefüggésben informál, tájékoztat, felhív, mozgósít. Ezt csak akkor és úgy lehet megvalósítani, ha a munkatársak képesek és akarnak egyszerre több dologra figyelni, innovatívak, kreatívak, kezdeményezők és persze kivesszik a szerepüket a végrehajtásból. [...] Távlatokban szükségesnek érzem – az adminisztrátori segítség mellett – hat munkatárs jelenlétét feladataink ellátásához. [...] A munkatársak elhelyezését megfelelőnek tartom, a számítógéppel való ellátottság azonban már most nehézségeket okoz. A jelenlegi 5 + 1 főből két főnek nincs használható számítógépe. Két főnek a nyomtatója szinte használhatatlan. Ebben azonnali megoldásra lenne szükség.”

2003.

A munkaterv alapján a Könyvtári Intézet ebben az évben célzott marketingvizsgálatot végez annak felderítésére, hogy milyen kisugárzása, megítélése van a könyvtárnak az adott környezetben, a kijelölt településeken. A felmérés három helyszínen, Debrecenben, Egerben és Szolnokon zajlik, kérdőíves adatgyűjtéssel. A kérdőívet könyvtári tagsággal nem rendelkező, az adott településen élő felnőtt populációból kiválasztott önkéntes adatszolgáltatókkal töltjük ki, egy-egy helyszínen 300–300 darabot. A kérdezőbiztosok felkérését, munkamegbízását – mint kapcsolattartó – a helyi könyvtár végzi.

A KI tárgyévi általános feladatai közé tartozik az *Új Könyvek*⁴ című állománygyarapítási tanácsadó kiadvány szerkesztése és a közkönyvtárak központi céduellaállításának támogatása.

A képzési tevékenység a következő három feladat köré csoportosul: koordináció, oktatásszervezés és oktatás. Tárgyévi tanfolyamok: *Könyvtárosok mentálhigiénéje, Esélyegyenlőség biztosítása a könyvtári ellátásban, A roma kisebbség könyvtári ellátása, Hagyományos és számítógépes formai feltárás* (60 órás és 90 órás változat), *A kulturális örökség védelme a könyvtárakban 1850 előtti dokumentumok esetében*. A kutatási tervek között szerepel: a statisztikai adatszolgáltatás folyamatának elemzése; a könyvtári szakfelügyelet működési tapasztalatainak összefoglalása; a regionális könyvtári ellátás fejlesztése; tanulmány írása a hazai megrendelhető ellátási formákról és tartalmakról; a közérdekű tartalomszolgáltatás helyzete; kották a magyar könyvtárakban; középiskolások olvasási kultúrájának vizsgálata; a közkönyv-

tár és társadalmi környezete témában norvég, svéd, magyar összehasonlító kutatások. A *módszertani fejlesztési és szervezési* tevékenység keretében új feladatként jelenik meg a részvétel a minőségbiztosítás módszereinek hazai terjesztésében és a minőségügyi tematikájú műhelynapok szervezése. Folytatódik a szabványhonosítás és az ETO gondozása. Az Intézet rendszeres időszaki kiadványai mellett elkészül *Az iskolarendszeren kívüli könyvtári szakképzés füzeteinek folytatása*; megjelenik a *Továbbképzés felsőfokon* sorozat két új füzet (Szilvássy Zoltánné: *Időszaki kiadványok kezelése a könyvtárakban* és Koltay Tibor: *A referálás: elmélet és gyakorlat*).

Olvasáskutatást végző tudományos főmunkatársunk, Nagy Attila több éves kutatási tervet állít össze, öt témát felvázolva. Mindegyik illeszkedik a hazai könyvtárügyi stratégiai tervébe:

- „A cigányság kulturális integrációja és a könyvtár”. *A rendelkezésünkre álló fél év [...] és feltehetően az anyagi keretek is csupán egy felderítő, esettanulmány jellegű kutatást tesznek lehetővé. Személyesen, illetve 1–2 interjúkészítő segítségével kívánom felkeresni, azokat a legfontosabb közkönyvtárakat, amelyeknek van speciálisan a cigányokkal kapcsolatos, kulturális integrációjukat segítő tevékenységük. Például: Bp. FSZEK Dagály utca, Kápolna tér; Kiskunhalas, Nagykanizsa, Ózd, Uszka, stb. [...]*
- *A pedagógusok olvasási-, könyvtár és számítógép-használati kultúrája. A fentiekhez hasonlóan itt is kizárólag az előmunkálatokat (pl. 50 fős próbakérdőív + 10–15 mélyinterjú elkészítése) az eredmények esettanulmány jellegű, pozitív és negatív példák, típusok részletesebb bemutatása lehetne a cél.*
- *Ughy Jenő, 1967-ben elhunyt elődünk negyven évvel ezelőtt végezte az Ezer falusi lakos és a könyv című kutatását. Óriási lehetőség kínálkozik a társadalmi, gazdasági, kulturális változások bemutatására. Szinte erkölcsi kötelessége az intézmény vezetőségének 2004-ben a kutatás (kissé kibővített) megisméltése, azonos helyszíneken, azonos módszerekkel, no és a számítógép miatt néhány új kérdéssel. Mindkét esetben idén kizárólag az alapos szakmai előkészítést lenne szabad vállalni. [...] 2005 derekára lehet reális a teljes és korrekt adatfeldolgozás, valamint az értelmező tanulmány megírása.*
- *A Magyar Elektronikus Könyvtárhoz érkező kérdések tartalomelemzése. Kik, miért, milyen jellegű információkat keresnek ezen az úton. 2–3 évente megisméltendő kutatás, változási tendenciák azonosításával.*
- *Ugyancsak egy éven belül intenzív vizsgálattal kellene kideríteni, hogy a közismert tendencia, mely szerint 1989 és 2000 között 27%-kal csökkent (Vidra Szabó, 2002) az önkormányzati könyvtárakban dolgozók létszáma, valóban elsőrendűen a gyerek- és iskolai könyvtárosokat sújtotta leginkább. Vagyis pontosan a megelőzés, a felkészítés fázisában szenvedjük el a legnagyobb veszteségeket.”*

A KI 2003-as beszámolójából idézzük fel:

- 2003-ban tevékenységünk legnagyobb részét a hazai könyvtárfejlesztési stratégia megvalósításával összefüggő munkák jellemezték. Több munkatársunk vezető szerepet vállalt a stratégia megvalósítására alakult munkabizottságokban.
- Júniusban közvetítésünkkel jött létre a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma és az EBSCO között a szolgáltatási megállapodás. Honlapunkon információs oldal segíti a csatlakozó könyvtárakat. Folyamatosan figyeljük az intézményekre lebontott használati statisztikákat, és tapasztalatokról időközönként hírt adunk.
- Nemzetközi kapcsolataink keretében áprilisban a British Council-lal és az NKÖM-mel közös szervezésben kétnapos konferenciára került sor, míg májusban a *DELOS* európai uniós projekt zárórendezvényét láttuk vendégül.
- A veszprémi megyei és egyetemi könyvtárral közös szakembercsere program keretében angliai tanulmányúton vett részt az Intézet két munkatársa, illetve az ősz folyamán angol vendégeket fogadtunk.
- Az Intézet három munkatársa előadóként vett részt Illyefalván, a Romániai Magyar Könyvtárosok Egyesületének első vándorgyűlésén.
- 2003 végén az Intézet honlapja megújult és elkészült az angol nyelvű változata is. A használói statisztika alapján (2003-ban közel 90 000 látogató) kijelenthető, hogy a Könyvtári Intézet honlapja a szakma egyik központi információs szolgáltató helyévé vált.
- Az *Új Könyvek* című kéthetente megjelenő állománygyarapítási tanácsadó kiadványból 26 számot szerkesztettünk és 8279 címet ismertettünk.

2004.

Szervezeti változással indul az év: „*Befejeződik az 1964-ben, az OSZK KMK keretében indult állománygyarapítási tanácsadó folyóirat intézeti publikálása. 2004-től a Könyvtárellátó adja ki az Új Könyveket*”.⁵ Az osztály munkatársai az Intézet két másik osztályán kapnak helyet, új munkájuk az állománygyarapításhoz, állománymenedzseléshez kapcsolódik (országos főlépítvány jegyzék vezetése, ifjúsági és gyerekkönyvek adatbázisának szerkesztése, hátrányos helyzetűeket segítő könyvtári szolgáltatások nyilvántartása stb.). Feljegyzés a KI igazgató részére webszerkesztő szoftvercsomag vásárlás tárgyában:

„*A Könyvtári Intézet 2001. június elsejétől foglalkoztat webszerkesztőt, részben az intézeti oldalak, részben pedig az Intézethez kapcsolódó egyéb weboldalak elkészítésére és karbantartására, amihez az Intézetnek nem volt, és jelen pillanatban sincs megfelelő szoftvere. Az elmúlt években a szerveren felhalmozódott fájlok száma több mint 4000, amiből több mint 2000 csak webes (html) fájl, a maradék alkotja a különböző közvetlenül letölthető dokumentumokat és illusztrációkat. Tartalmát tekintve az Intézet információs oldalai: az osztályok tevékenységét és szolgáltatásait bemutató oldalak ; intézeti adatbázisok; frissített online folyóiratok; szakmai tevékenységek információs oldalai és anyagai, pl. teljesítménymérés, minőségbiztosítás, szakfelügyelet; nemzetközi projektek magyar oldalai, pl. Cultivate, Pulman, Delos, EBSCO; szakmai egyesületek, társaságok lapjai. A látogatókat számláló statisztikák és a működtetett keresőbe bírt kulcsszavak egyértelműen jelzik, hogy valamennyi oldal és digitális szolgáltatás iránt aktív az érdeklődés, aminek legfőbb oka a folyamatos frissítés, szakmai aktualitások közzététele. Ahhoz, hogy a jövőben hatékonyságunkat fokozhassuk, szükség van a karbantartás bizonyos mozzanatainak automatizálására, ehhez célszoftver vásárlására. [...]*”

A beszerzést követően a fejlesztések megkezdődnek, de az intézeti munka informatikai támogatása folyamatos erőforráshiánnyal küzd továbbra is.

A beszámoló szerint az Intézet részt vesz az NKÖM könyvtárfejlesztési stratégiája végrehajtásában. A négy stratégiai munkabizottság közül kettőben (az EU-csatlakozásból adódó követelmények és a könyvtáros életpálya vonzóbbá tétele csoportban) vezetőként, a kistéleplési ellátásfejlesztési munkabizottságban közreműködőként szerepel. A hátrányos helyzetű könyvtárhasználók segítségét hangsúlyosan felkarolta az NKÖM könyvtárfejlesztési stratégiája. Az Intézet ennek jegyében részt vett az Országos Foglalkoztatási Tanács mellett működő Civil Műhely munkájában, hogy ezen a fórumon keresztül is információkat szolgáltasson a hátrányos helyzetűekkel kapcsolatos könyvtári tevékenységekről. E kapcsolat révén csatlakoztunk a REHA 2004 elnevezésű rehabilitációs kiállítás és szakmai fórum rendezvényeihez könyvtári stand felállításával. Ugyancsak ezzel összefüggésben kezdeményeztünk országos mozgósítást az esélyegyenlőség napjának könyvtári megrendezésére.

Az év kiemelkedő eseménye *A Magyar Könyvtárosok VI. Világtalálkozója* (OSZK, 2004. július 11–14.), közel 150 meghívott részvételével. A szervezésben partner a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár és a Magyar Könyvtárosok Egyesülete (MKE). A négynapos esemény gazdag szakmai programját – pályázati tá-

mogatás segítségével – kötet is megőrökíti, a korábbi világtalálkozók dokumentumaiból pedig CD-össze-foglaló készül.

2004 első negyedében EU-információs oldal készül az Intézet honlapján. Itt azok az uniós programok kapnak helyet, melyek a könyvtárak figyelmére érdemesek.

Az Intézet állománymenedzsmenttel és könyvtár-technológiával kapcsolatos szakértői és tanácsadó tevékenysége keretében részt vesz az ODR tagkönyvtárak vizsgálatában. Elkészül az Ariel dokumentumküldő szoftver telepítésére és használatára vonatkozó útmutató.

Megkezdődik a 3/1975. évi, a könyvtári állomány ellenőrzéséről szóló KM-PM rendelet felülvizsgálata. Az Intézet összegyűjti a könyvtáraktól a jogszabállyal kapcsolatos véleményeket és kijelöli a munkabizottsági vitára javasolt témákat.

Megjelenik a fogyatékkal élő olvasók könyvtárhasználatát segítő technikai eszközök és beszerzési források jegyzéke. Az Esélyegyenlőségi stratégiai munkacsoport munkáját azzal segítjük, hogy elindítunk egy kérióves felmérést, amely a könyvtárak meghatározott körében (468 könyvtárban, megyei és városi könyvtárakban, ODR-tagkönyvtárakban, felsőoktatási könyvtárakban) tudakozódik a könyvtárak lehetőségeiről, szolgáltatásairól, épület-adottságairól a fogyatékkal élő személyek könyvtári ellátásában.

Egyéb tevékenységek: *Állománygyarapítási portál* kialakítása az Intézet honlapján; *Könyvplusz* szolgáltatás az *Új Könyvek*ben nem szereplő kiadókról és könyveikről (1020 új cím); *Tankönyvek és tankönyvkiadók* weboldal az iskolai könyvtáraknak; egységes webfelület a könyvtári fölőspéldányok közzétételére (79 jegyzék); online bibliográfiák a könyvtárakban – tematikus keresést biztosító összeállítás; az utóbbi 25 évben épített, felújított, átalakított 35 könyvtárról szóló válogatás közreadása, amely a könyvtárepületek legfontosabb adatait tartalmazza; könyvtári bútorok, berendezések és forgalmazók (42 cég) ismertetője; a könyvtárak költöztetésével foglalkozó 7 vállalkozás adatainak közzététele; *Hungarológiai kézikönyvtári jegyzék* frissített változatának közreadása; a könyvtárak helyismereti, helytörténeti munkájának támogatása érdekében a helyi kötelespéldány-szolgáltatás helyzetének felmérése; a határon túli könyvtárak munkáját segitendő könyvgyűjtés. *Új képzési programok: Esélyegyenlőség II.* (30 óras); *Kulturális örökség II.* (30 óras); *ECDL Start* (60 óras); *Kiadványszerkesztés és prezentációkészítés* (90 óras); a határon túli magyar könyvtárosok

továbbképzése érdekében: *Internethasználat; Mentálhigiéné I–II.*). Három alkalommal tanácskozás az iskolarendszeren kívüli képzőhelyek oktatóival és szervezőivel a könyvtáros asszisztens középfokú szakképzés szakmai és vizsgakövetelményeinek további összehangolása érdekében. Ugyancsak három alkalommal tanszéki együttműködési fórum összehívása, tekintettel a felsőoktatás átalakításának felgyorsult munkálataira (az egységes szakalapítási tervet novemberig kell benyújtaniuk). Együttműködés az MKE-vel *A Magyar Könyvtárosság Etikai Kódexe* mielőbbi elkészítése érdekében. A *Könyvtártudományi Szakkönyvtár (KSZK)* az előző év novemberében kezdődött azbesztmentesítés befejeztével január végén visszaköltözik a VIII. szinti olvasótermébe. A KSZK tevékenysége nyáron új feladattal bővül: június 10-én megkezdik munkáját az *Európai Könyvtörténeti Gyűjtemény (EKGY)*, mely az olasz kulturális minisztérium és az OSZK együttműködése révén jön létre. Megjelenik *Nagy Attila és Péterfi Rita* szerkesztésében *A feladatra készülni kell. A cigányság kulturális integrációja és a közkönyvtár* című kötet. Az év végére elkészül a hazai könyvtárak marketingstratégiájának vitaanyaga, melyet széles körű szakmai vitára bocsátunk.

2005.

Kiemelt feladatok a munkaterv alapján:

- Együttműködés az NKÖM Könyvtári Főosztálya által kidolgozott könyvtári stratégia megvalósításában. A munkabizottságok eredményeinek folyamatos közzététele.
- Minőségfejlesztés a Könyvtári Intézetben. A partnernközpontú működés kialakítása, az értékelés és önértékelés módszerének kidolgozása és bevezetése. A tudatos szervezetfejlesztés módszereinek gyakorlati alkalmazása. Minőségfejlesztő team működtetése, helyi továbbképzések és tréningek tartása.
- A könyvtárosok idegennyelv tanulásának ösztönzése. Az EU-s projektek kínálta lehetőségek feltérképezése (tanulmányutak, cserekapcsolatok), valamint hazai partnerek felkutatása a nyelvtudás fejlesztéséhez.
- Részvétel a kistelepülések mozgókönyvtári ellátási projektjének elindításában.
- Részvétel a hazai könyvtárak digitalizálási stratégiájának kidolgozásában az erre alakult munkabi-

zottságok keretében.

- A könyvtártudományi cikkfeldolgozás átszervezése a Humán Szakirodalmi Adatbázis kialakításával kapcsolatosan.

Az Intézet Szervezési és elemző osztályának neve megváltozik. Az új név: *Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztály* (KSZO). Az osztálybeszámoló alapján részvétel a minőségügyi szakfelügyeleti munkában, az adatlap előkészítésében, a kiértékelés folyamatában, azaz a minőségelvű szakfelügyelet kritériumrendszerének kialakításában; közreműködés az IFLA közkönyvtári normatíva közreadásában; az információhoz és dokumentumokhoz való hozzáférés érdekében részvétel a hazai könyvtárak digitalizálási stratégiájának kidolgozásában; a *Regionális könyvtári ellátás* munkacsoport munkájában; a *Közkinccs program* propagálásában; a könyvtárbusz – mint ellátási forma – marketingjében. A könyvtárosi életpálya vonzóbbá tétele program keretében a könyvtáros hallgatók pályaorientációs vizsgálata. Az intézeti minőségfejlesztés érdekében a tudatos szervezetfejlesztési módszerek gyakorlati alkalmazása, minőségfejlesztő team működtetése. A TÁRKI lakossági omnibusz vizsgálatához kapcsolódva országos reprezentatív olvasásszociológiai vizsgálat az olvasási és kulturálódási szokások változásairól, adatfelvétel. A Könyvtári Szabványosítási Bizottság közreműködésével létrejött dokumentumok: *MSZ ISO 15511 Információ és dokumentáció. Könyvtárak és más hasonló szervezetek nemzetközi szabványos azonosítója* (ISIL); *MSZ ISO 15836 Információ és dokumentáció. A Dublin Core metaadat elemkészlete*; *MSZ ISO/TR 20983 Információ és dokumentáció. Elektronikus könyvtári szolgáltatások teljesítménymutatói*. A szabványosítási tennivalók összefogása mellett az ETO gondozása, konkordancia-jegyzék összeállítása.

2006.

A munkatervi feladatokat az NKÖM Könyvtári Főosztálya által a 2003–2007 közötti időszakra kidolgozott könyvtárfejlesztési stratégia, valamint az Országos Széchényi Könyvtár és a Könyvtári Intézet 2005–2008-as időszakra elfogadott stratégiája határozza meg. Kiemelt feladatok:

- A könyvtár és társadalom kapcsolatrendszerének fejlesztése.
- A könyvtári minőségfejlesztési program országos kiterjesztése.

- Az Országos Dokumentum-ellátási Rendszer (ODR) továbbfejlesztésének sokoldalú elősegítése.
- A kistelepuslési új könyvtári ellátási rendszer, a KSZR⁶ fejlesztésének elősegítése.
- A könyvtárosképzés és továbbképzés korszerűsítése, minőségi követelmények bevezetése.
- Az IFLA közkönyvtári irányelvek hazai adaptációja.

A *képzés terén* fontos koordinációs feladat a könyvtáros tanszékek együttműködésének szervezése a bolognai folyamat rendszerében az MA képzési ciklus kidolgozása érdekében, és az új szakképzési rendszerben az iskolarendszeren kívüli képzőhelyek közös műhelymunkájának koordinációja az egységes és összehangolt asszisztensképzés megvalósulása érdekében. Ide tartozik még a kötelező továbbképzésről szóló 1/2000. sz. rendelettel⁷ és módosításával kapcsolatos könyvtári tapasztalatok összegyűjtése, javaslatok megfogalmazása. Folytatódik a tankönyvek, oktatási segédanyagok (sorozatok) kiadása a hazai és határon túli képzőhelyek ellátása érdekében. A *Könyvtártudományi Szakkönyvtár* olvasótermében az Európai Könyvtörténeti Gyűjtemény (EKGY) szabadpolcos állományrészének kialakítása lehetővé teszi a szolgáltatás elindítását.

2007.

Kiemelt feladatok:

- Az Új Magyarország Fejlesztési Terv (ÚMFT) könyvtári eszközökkel történő támogatásának koordinálása, digitalizálási fejlesztési projektek kidolgozása.
- Közreműködés a *Portál* program⁸ projektjeinek kidolgozásában és megvalósításában.
- A 2003–2007-es könyvtári stratégiai időszak eredményeinek összegzése.

A *kutatási és elemző* tevékenység terén *A városi könyvtárak szerepváltozásai* című kutatás folytatása. Cél: a városi könyvtár minőségi színvonalú könyvtári szolgáltató intézményként való kialakításához szükséges anyagi és szakmai feltételek megállapítása, a nem nyilvános könyvtárakról készített 2006. évi elemzés tanulságai alapján szolgáltatási irányelvek meghatározása e könyvtárak számára; elemzések készítése a könyvtári szolgáltatások költségszámítására, díjának megállapítására; a minisztérium által átadott 2006. évi szakfelügyeleti jelentések elemzése, feldolgozása, ebből szakfelügyeleti adatbázis építése;

mintaválasztás alapján különböző könyvtártípusokban a könyvtári marketing tevékenység jellemzőinek vizsgálata, a legjobb hazai gyakorlatok közzététele. Az Oktatási osztály *újabb* programokat nyújt be akkreditációra: *Helyismereti tevékenység a könyvtárakban, Honlapkészítés haladóknak, Kommunikáció a könyvtárosok között, Tartalmi feltárás, Könyvtárosok IT-mentor szerepben, Francia szaknyelvi tanfolyam könyvtárosoknak, A könyvtáros, mint felnőttoktató (andragógiai ismeretek könyvtáros-oktatóknak).*

Ajánlás megfogalmazása *Az elektronikus könyvtári szolgáltatások teljesítménymutatói a magyar könyvtári rendszerben* címmel az MSZ ISO/TR 20983: 2004 szabvány alapján. A minőségfejlesztő modell kidolgozásának folytatása, közreműködés a *Könyvtári Minőségfejlesztés 21* projekt 2007. évi feladatainak teljesítésében. Az *Olvasó ország program* keretében elkészül az *Olvas nekem!* című gyermekirodalmi bibliográfia új kötetének kézírata, mely 1993-tól 2005-ig nyújt igényes válogatást. Az olvasás megszerettetése érdekében összegyűjtjük a gyermekek számára itthon vagy külföldön alkalmazott jó gyakorlatokat. A British Councillel háromnapos olvasásfejlesztési tréning szervezése. Támogatjuk a gyerekkönyvtárosok által kezdeményezett „biblioterápiás műhely” tevékenységét.

A *Szakkönyvtár* terveiben szerepel az Európai Könyvtörténeti Gyűjtemény (EKGY) virtuális katalógusának kiépítése; a magyar könyvtártudományi cikkfeldolgozás gyűjtőkörének és munkafolyamatának összehangolása a könyvtörténeti cikkfeldolgozással, a külföldi könyvtártudományi cikkfeldolgozásban az elektronikus folyóiratok cikkeinek szerepeltetése; a *Könyvtári Figyelő* online változata keresési lehetőségeinek korszerűsítése; a magyar könyvtári folyóiratok tartalomjegyzékének építése a MATARKA szolgáltatással szoros együttműködésben.

A *KI koordinációs tevékenységéből* megemlítenő, hogy az MKE és a francia könyvtáros egyesület (ADBS) képviselőivel bemutatásra kerül az *Európai információs szakemberek kompetenciái és tulajdonságai, illetve az Európai információs szakemberek szakmai minősítési szintjei* című LIS Euroguide (CERTIDoc.). Folytatódik az iskolarendszeren kívüli képzőhelyek műhelymunkájának koordinációja az egységes és összehangolt könyvtáros asszisztens képzésre épülő új segédkönyvtáros képzés megvalósulása érdekében.

A *szolgáltatások körében a Nyilvános Könyvtárak Jegyzékének* (NyKJ) vezetésével, az érdekeltségnövelő támogatás lebonyolításával kapcsolatos teen-

dők ellátása. Információs szolgáltatás PLR (Public Lending Right – nyilvános haszonkölcsönzés), illetve szerzői jogi kérdésekben; az adatszolgáltató könyvtárak éves statisztikai adataiból teljes és válogatott verzió közzététele, az adatelemzést követően a 2006. évi teljesítménymutatók publikálása. Figyelemmel kísérjük az EBSCO-szolgáltatás használati adatait, és újabb tréningeket szervezünk vidéki helyszínek bevonásával a megismertetésére; tájékoztatjuk a könyvtarostársadalmat a felsőfokú könyvtárosképzést érintő eseményekről is. A képzési katasztert adatbázisba szervezzük, a beérkező kiegészítéseket beépítjük. A felsőoktatási könyvtárosképzési programok (BA, MA, PhD) ismeretében megkezdjük annak elemzését, hogy a Bologna-rendszerben megszerzhető képesítések milyen munkaköröknek feleltethetők majd meg. OKJ-s szakképzési tevékenység keretében segédkönyvtáros tanfolyamot indítunk. Folytatjuk megkezdett tankönyvsorozatainkat, oktatási segédanyagokkal látjuk el a határon túli képzőhelyeket. Segítjük a határon túli könyvtárosok továbbképzését az erdélyi, a vajdasági oktatóbázisokra akkreditált programok megvalósításával. Keressük a lehetőséget újabb oktatóbázisok kialakítására Kárpátalján és Szlovákiában. Oktatunk az OSZK munkatársak belső számítógépes továbbképzésén.

2008.

Az Intézet részt vesz a könyvtári terület 2008–2013 időszakra szóló stratégiája kidolgozásában, az ezzel foglalkozó munkabizottságok munkájában.

A TÁMOP 3.2.4. „*Tudásdepó Expressz*” – *A könyvtári hálózat nem formális és informális képzési szerepének erősítésére és az élethosszig tartó tanulás támogatása* projekt megvalósításával összefüggésben a KI munkatársak szaktanácsadással segítik a következő tevékenységeket:

- *Hálózatfejlesztés*: az országosan egységes elektronikus szolgáltatások bevezetéséhez, illetve tökéletesítéséhez szükséges feltételek kialakítása. Az elektronikus formában elérhető szolgáltatások térítéses igénybevételéhez szükséges feltételek kidolgozása. Az elektronikus formában elérhető szolgáltatásokkal kapcsolatban fölmerülő szerzői jogi kérdések kielégítő kezelését biztosító feltételek kialakítása.
- *Olvasói csoportok* igényeikhez alkalmazkodó szolgáltatásfejlesztés: az egységes országos lelőhely-

nyilvántartás elveihez igazodó könyvtári elektronikus katalógusok, adatbázisok fejlesztése; távoli elérésű online szolgáltatások megvalósítása; tanulást segítő, közhasznú helyi digitális tartalmak megjelenítése és szolgáltatása, melynek feltétele az EKOF-hoz, az egységes elektronikus kulturális és oktatási szolgáltatási felülethez történő kétirányú kapcsolódás; interaktív könyvtári honlapok, portálok kialakítása a tanulási szükségleteknek és a különböző felhasználói csoportok igényeinek megfelelően; a szolgáltatások igénybevételét és hatékonyságát mérő módszerek alkalmazása a minőségfejlesztés program keretében kidolgozott teljesítménymutatókkal. A könyvtárhasználók digitális és információkeresési készségeinek fejlesztésére irányuló helyszíni és online programok kidolgozása. Az olvasáskultúra fejlesztését célzó helyi programok tervezése, különös tekintettel a szociálisan hátrányos helyzetűekre, romákra és a fogyatékkal élőkre.

Kiemelt feladatok:

- Információs honlap működtetése (www.ki.oszk.hu).
- Közreműködés az ÚMFT operatív programjainak (TÁMOP, TIOP) előkészítésében; háttéranyagok biztosítása a pályázni kívánó könyvtárak számára.
- A könyvtári rendszer egyes szegmenseinek vizsgálatának folytatása (kisvárosi könyvtárak, nem nyilvános könyvtárak).
- A könyvtári szakfelügyelet adatainak összesítése.
- A könyvtári statisztika adatainak közzététele.
- A *Nyilvános Könyvtárak Jegyzékének* vezetése.
- Könyvtörténeti és könyvtártudományi szakirodalmi szolgáltatás.
- Könyvtáros személyi kataszter tervezése (könyvtáros Ki Kicsoda).
- 21 akkreditált továbbképzési tanfolyam szervezése 280 fő részvételével.
- Az új OKJ-s segédkönyvtáros képzés megindítását (33 fővel).
- Az OKJ-s vizsgaszervezési jog megszerzése (30/2008. XI.24. OKM rendelet).
- Intézményi akkreditáció.
- Határon túli továbbképzés.

2010.

Kiemelt feladatok:

- Az országos könyvtárfejlesztési stratégia, a *Portál* program (2008–2013) előrehaladásának nyo-

mon követése.

- A TIOP és TÁMOP pályázatokban nyertes könyvtárak tevékenységének támogatása, szakmai koordinációja.
- Az OSZK – Könyvtári Intézet saját nyertes pályázatának időarányos megvalósítása.

Néhány az egyéb feladatok közül:

- A *Nemzetiségi könyvtári ellátás* működési struktúrájának áttekintése, vizsgálat lebonyolítása a közoktatási intézményekben, a kisebbségi önkormányzatok országos gyűjteményeiben, valamint a hazai nemzetiségi szervezetek körében. A projekt kezdeményezője a Könyvtári Intézet, együttműködő partnerként az Országos Idegennyelvű Könyvtár (OIK) és az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum (OPKM) jött szóba. A projekt résztvevő partnerei a megyei könyvtárak, a Könyvtárostánárok Egyesülete (KTE) és az egyes kisebbségeket képviselő civil szervezetek.
- Országos szakmai tanácsadó szerep betöltése a TÁMOP pályázat képzési, továbbképzési témáinak vonatkozásában.
- A *segédkönyvtáros képzés* új típusú vizsgáztatásban részt vevő vizsgabizottsági tagok és oktatók felkészítése.
- Az ágazati irányítás támogatásával az OKJ-s segédkönyvtáros képzés országos szakfelügyeleti rendszerének kialakítása.
- Szorgalmazzuk a könyvtári és információs területhez kapcsolódó *kompetenciák és minősítési rendszer* hazai bevezetését.
- Gondozzuk a könyvtáros képesítések típusait feltáró képzési katasztert és részt veszünk a szakirányú alap- és mesterképzések során megszerezhető képesítések munkaköröknek való megfeleltetése kialakításában.
- Folytatjuk az iskolarendszeren kívüli képzőhelyek munkájának összehangolását, és szervezzük a képzőhelyek vizsgáit.
- Akkreditált programokkal és továbbképzésekkel, információcserével, tanácsadással segítjük a külföldi magyar intézeteket, a külföldi magyar tanszékek és a határon túli magyar könyvtárak munkáját.
- Közös képzési, szakmai módszertani és fejlesztési munkákon keresztül együttműködünk a Magyar Könyvtárosok Egyesületével, a Budapesten működő külföldi kulturális intézetekkel, a Publika Magyar Könyvtári Körrel, a Fővárosi Pedagógiai és Pályaválasztási Tanácsadó Intézettel.
- Figyelőszolgálatot működtetünk a szakfolyóiratok

feldolgozására.

- Ötnyelvű honlapot működtetünk az Európai Könyvtörténeti Gyűjtemény propagálására, linkgyűjteménnyel.

2011.

Néhány fontos feladat a munkatervben közöltekből:

- A 2013-ban kezdődő új stratégiai időszak előkészítésének megkezdése.
- A TÁMOP pályázat megvalósításának folytatása. Célerületek: távoli elérésű online szolgáltatások, interaktív tematikus szolgáltatási felületek, olvasásfejlesztés, értő olvasás, olvasási háló – országos online játék, az olvasásfejlesztés marketing támogatása, kutató-elemző tevékenység.
- Kiemelt rendezvény a *Könyvtári Figyelő* 2010/4. *Kell egy műhely!* című tematikus számának bemutatója a Könyvtártudományi és Módszertani Központ négy évtizedes történetéről a KMK régi munkatársainak részvételével.
- Az Intézet szakfelügyelői tanúsítvánnyal rendelkező munkatársainak kötelező részvétele a Nemzeti Erőforrás Fejlesztési Minisztérium (NEFMI) által meghatározott 2011-es szakfelügyeleti terv lebonyolításában.
- Határon túli könyvtárosok továbbképzésének szervezése és lebonyolítása.
- A külföldi magyar intézetek, a külföldi magyar tanácsok és a határon túli magyar könyvtárak munkájának segítése.
- Kiadványok szerkesztése, megjelentetése.
- A Könyvtár 2.0 (K2) projektek hasznosulásának elemzése (a web 2.0 szolgáltatásokat igénybe vevő használók tapasztalatai; a web 2.0 szolgáltatásokat fenntartó könyvtárak tapasztalatai; könyvtári blogok, wikik használatának elemzése; a könyvtári közösségi oldalak használatának elemzése; közösségi oldalak könyvtári célú használatának elemzése).
- Az ingyenes múzeumi belépésre jogosító igazolások koordinációja, új igénylések, eltulajdonított igazolások pótlása, lejárt igazolások visszavétele.
- Az OSZK Digitális Könyvtár (OSZKDK) gyarapítása e-publikációkkal.
- A KSKZ időszaki kiadványai feldolgozásának befejezése.
- A Könyvtár- és tájékoztatástudományi tézaurusz aktualizálása.

- A könyvtári szakfelügyelet tíz évről (2001–2010) cikluszáró értékelő jelentés készítése.
- A könyvtárbusz projektek vizsgálata a lakosság, a könyvtárosok, az adatok tükrében.⁹
- Havonta összesített jogszabálylista készítése a vonatkozó közlönyök (*Magyar Közlöny*, *Oktatási és Kulturális Közlöny*, *Nemzetgazdasági és Munkaügyi Közlöny*, *Szociális Közlöny*) alapján.
- Jogszabálytervezetek figyelése. Részvétel a továbbképzési (1/2000.), a múzeumi belépőkre vonatkozó (194/2000.), a munkakörökre vonatkozó (150/1992.) és a képesítési (2/1993.) rendelet módosításának elkészítésében.
- Elvégeztük a magyar könyvtárügyet bemutató angol nyelvű kiadvány tavaly előkészített cseh változatának szerkesztési utómunkálatait.
- Munkatársaink a közös képzési, szakmai módszertani és fejlesztési tevékenységünk részeként előadást tartottak Komáromban, az európai uniós oktatási, képzési törekvésekről a Publika Magyar Könyvtári Kör által szervezett *Tanulunk, tanítunk – mi haszna?* konferencián.

2012.

Az Intézet beszámolója alapján a kiemelt feladatok egy része pályázatokhoz kapcsolódik. Az általános feladatok közül kiemelendő a részvételünk a 2014-től induló új stratégiai időszak tervezésében (elemzések, külföldi gyakorlatok áttekintése különös tekintettel az *Európa 2020* dokumentum irányelveire, valamint a kulturális területet érintő egyéb európai uniós dokumentumokra). Ezek mellett javaslatokat fogalmazunk meg a stratégiai irányok kialakítására, illetve döntéselőkészítő anyagok összeállításához. A NEFMI Könyvtári Osztálya jogalkotási munkáihoz 16 jogszabályhoz küldünk előkészítő anyagokat. A könyvtárak feladatalapú finanszírozásának kialakításához munkaanyagokat készítünk, illetve véleményezünk.

2013.

Az Intézet 2013. évi teljesítmény alapú munkaterv szerint az alapeladataink a következők:

- Az Emberi Erőforrások Minisztériuma (EMMI) Könyvtári Osztályának jogalkotási feladataihoz javaslatlattétel, valamint adat- és információszolgáltatás.

- Helyzetfelmérés (az összevont intézmények működéséről és a központi szolgáltatások működéséről).
- Összegzés a könyvtárak állomány-nyilvántartási gyakorlatáról, az elektronikus nyilvántartások használatáról, javaslat az állomány-nyilvántartás szabályozására.
- Részvétel az EMMI által meghatározott, 2013-es szakfelüyeleti terv lebonyolításában.
- Információs és oktatást támogató kiadványok szerkesztése és megjelentetése.
- A Könyvtár- és tájékoztatástudományi tézaurusz és a szakkönyvtári állomány gondozása.

Kiemelt feladataink közé tartozik a 2008–2013 közötti TIOP és TÁMOP pályázatokban nyertes könyvtárak vizsgálata; a 2014–2020 közötti TIOP és TÁMOP pályázatok előkészítésében való részvétel; a *Nyilvános Könyvtárak Jegyzéke* és a *Könyvtári Minerva* egyesítéséből közös könyvtári adatbázis létrehozása; a könyvtárstatisztikai adatok adatbázisának visszamenőleges bővítése az 1968–1998 közötti időszakal; a könyvtárak számára készülő működési mutatók (teljesítménymérés, -értékelés, költségtervezés) összeállítása; a távhasználat mérése; kérdőíves felmérés az ODR könyvtárak körében; ajánlás készítése a könyvtárak távhasználatát mérő adatstruktúrára. Összefoglaló készítése a PLR rendszer bevezetésének hazai tapasztalatairól; szerzői jogi szakértés az árva művek és a digitális dokumentumok legális felhasználásáról; a minisztériumi szakkönyvtárak vizsgálata 2008–2012 között. Részvétel a különböző egyesületek, valamint szakmai szervezetek munkájában, így: Magyar Könyvtárosok Egyesülete, Új Magyarország Vidékfejlesztési Program – Monitoring Bizottság (UMVP-MB), Országos Területfejlesztési Civil Egyeztető Fórum (OTCEF). A K2 kísérleti műhely rendezvényeinek folytatása; kérdőíves vizsgálat a hazai könyvtárak és felhasználók körében arról, hogy a használók mennyiben tekintenek a könyvtárakra, mint közösségi terekre. A KSZR projektek hasznosulásának elemzése; feladatfinanszírozási lehetőségek a megyei könyvtárak működésében. Javaslattétel a 2014. évi finanszírozás előkészítésére; a megyei könyvtárak által kötött KSZR ellátási szerződések értékelése, felülvizsgálata; az IKSZT-k (Integrált Közösségi Szolgáltató Terek)¹⁰ könyvtári feladatellátásának vizsgálata. Mobiltelefonra optimalizált szolgáltatásokról nemzetközi kitekintés (a 2012-ben készült országos kérdőíves felmérés folytatása, tanulmány összeállításával). Elektronikuskönyv-szolgáltatási paradigmák – nemzetközi kitekintés; a TÁMOP

3.2.4., illetve 3.2.12 nyertes könyvtárak igényei alapján szakmai és idegen szaknyelvi akkreditált képzések indítása; országos szakmai tanácsadó szerep ellátása a TÁMOP pályázat képzési, továbbképzési témáinak vonatkozásában. Új képzések: andragógia, kulturális örökség, zenei könyvtáros, szakértői és szakfelüyeleti, ETO- és tezaurusz. A TÁMOP 3.2.3 *Építő közösségek* pályázathoz csatlakozva IKSZT könyvtáros, webkettes és digitális írástudás képzések szervezése; az új OKJ-s jogszabálynak megfelelő segédkönyvtáros képzés bevezetése.

Egyéb intézeti feladatok többek között: ENUMERATE projekt¹¹; könyvtárosok minősítési rendszere hazai bevezetésének tervezése; Munkabizottságok működtetése (stratégia, KSZR, statisztika, minőségbiztosítás); összefoglaló az EMMI számára a 2012. évi *Nyilvános Könyvtárak Jegyzékén* szereplő könyvtárak szakfelüyeleti jelentéseiről; eseménynaptár az EMMI Könyvtári Osztály részére a könyvtárak szakmai rendezvényeiről.

2014.

Az Intézet 2014. évi munkaterve szerint közreműködünk az *Implementation of the commission recommendation on digitisation and online accessibility of cultural material and digital preservation progress report 2011–2013* (A bizottsági ajánlás alapján végrehajtott, a kulturális anyagok digitalizálásáról és online hozzáférhetőségéről, valamint a digitális megőrzésről szóló, a 2011–2013 közötti időszakra vonatkozó előrehaladási jelentés) című anyag elkészítésében és fordításában. Záró tanulmányt készítünk a könyvtárak állomány-nyilvántartási gyakorlatáról és az elektronikus nyilvántartások használatáról. *Zöld könyvtár – társadalmi szerepvállalás. Könyvtárak és a fenntartható fejlődés* címmel szakirodalmi szemlét állítunk össze. A Nemzeti Művelődési Intézettel (NMI) együttműködésben értéktárak kialakításához és szolgáltatásához kapcsolódunk.¹² Részt veszünk a pécsi középiskolás diákok körében végzett egyetemi kutatásban, melynek tárgya a pályaválasztás, az informatikus-könyvtáros szak ismertsége. Bekapcsolódunk a kutatási eredmények kiértékelésébe is. Az *ENUMERATE* projektben való részvételünk a második felmérés eredményeinek feldolgozásával folytatódik, az eredményeket széles körben ismertetjük, publikáljuk. Az IKSZT-k könyvtári feladatellátásáról szóló tanulmányt az NMI-vel és a Nemzeti

Agrárszaktanácsadási Képzési és Vidékfejlesztési Intézettel (NAKVI)¹³ együttműködésben készítjük. Életpálya modell kidolgozásában veszünk részt minisztériumi felkérésre. A modell kidolgozására az MKE – IKSZ (Informatikai és Könyvtári Szövetség) tagjaiból közös munkacsoport alakul. A munkacsoport a novemberi *Életpálya konferencián* számol be a kialakított tervekről. A munkacsoportot adat- és információszolgáltatással segítjük. Az EMMI Kulturális Államtitkárság a debreceni Méliusz Juhász Péter Könyvtár kezdeményezésére az OSZK bevonásával és finanszírozásával *Közel az Olvasóhoz* elnevezéssel kísérleti projekt megvalósításáról döntött 2013-ban. A projekt a nagyvárosi külterületek könyvtári ellátásba történő bekapcsolását célozza civil, illetve egyházi szervezetek bevonásával működtetett könyvtárpontokkal. A projektben az Intézet szakmai konzulensként vesz részt. A Nemzeti Művelődési Intézet TÁMOP pályázat keretében az IKSZ-t szakmai támogatására *Építő közösségek* néven három szakaszból álló fejlesztő projektet indított. Az NMI az OSZK-t, ezen belül az Intézetet kérte fel az IKSZ-t könyvtári feladatellátásával kapcsolatos feladatok ellátására.

Az Intézet kiemelt feladatai többek között:

- Honlap korszerűsítés (*Könyvtári a'la carte*).
- A KSZR szolgáltatási műhelyprogram szakmai támogatása.
- A TÁMOP 3.2.4., illetve 3.2.12 pályázataihoz illeszkedő képzés, szakmai tanácsadás.
- Könyvtörténeti és könyvtártudományi kérdések megválaszolása (Libinfo).
- Könyvtár szakos hallgatók fogadása szakmai gyakorlatra.

2015.

2015-ben is folyamatos az EMMI Közgyűteményi Főosztály felé irányuló adat- és információszolgáltatás. Részt veszünk a megyei könyvtárak beszámolói és munkatervei értékelésében. Összegző anyag készül az IKSZ megyei könyvtári tagozati ülésre. Elemizzük a felsőoktatási és a szakkönyvtárak gyűjtőköri szabályzatait. Részt veszünk szakértőként az alábbi országos fejlesztési projektekből:

- *Építő Közösségek*: az NMI projektjében az OSZK alvállalkozóként működik közre. Az Intézet elvégzi a modellek adaptációját, valamint az alkalmazást segítő képzést az adaptációs helyszíneken (Gyön-

gyös, Kozárd, Mezőkeresztes, Böhönye, Sárszentmihály és Eplény). A projekt sikeres, a fejlesztés eredménye az IKSZT munkatársak számára készített közművelődési és a könyvtári tevékenységet támogató szolgáltatási modell.

- *DNFP* : 2015 januárjában 2458 településen tettünk ki kérdőívet, háttérszámításokat végzünk, elemzéseket készítünk, és adattáblát szolgáltatunk Magyarország településeinek könyvtári ellátási helyzetéről.
- *Olvasáskutatás, olvasásnépszerűsítés*: az olvasásnépszerűsítéssel kapcsolatos jó gyakorlatokat ismertetünk az *Építő közösségek* projekt és a *KI.0* műhelynap keretében.
- *KSZR szolgáltatás műhelyprogram*: a munka országosan három munkacsoportban folyik. („A”-kategória: Baranya, Borsod-Abaúj-Zemplén, Győr-Moson-Sopron, Somogy, Vas, Veszprém, Zala megye. „B”-kategória: Bács-Kiskun, Jász-Nagykun-Szolnok, Nógrád, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Tolna megye. „C”-kategória: Békés, Csongrád, Fejér, Hajdú-Bihar, Heves, Komárom-Esztergom, Pest megye.) A három szolgáltatási kategóriára elemzést és infografikát készítünk (nyitvatartási órák és napok száma, gyarapítási összeg, a nyomtatott folyóiratok darabszáma, a lakosság elérése). A műhelyprogram keretében három szakmai napot szervezünk (Eger, Debrecen és Zalaegerszeg), melyekre háttéranyagokat készítünk, előadást tartunk és gondoskodunk az anyagok közzétételéről.
- *TÁMOP TA*: évközi új feladatunk a TÁMOP TA projekt gondozása. A projekt kapcsán a 2014–2020-as pályázati ciklus előkészítése érdekében öt témakörben 24 tanulmány készül. Intézetünk feladata a szerzők kiválasztása, felkérése, szerződések kötése, a beérkezett tanulmányok lektoráltatása, értékelés készítése, a projekt vezetőivel (MOKK¹⁴) történő kapcsolattartás, a projekt előmenetelének támogatása, a projekt keretében megvalósuló országos konferencia könyvtári részének alakítása, előadók, közreműködők, előadások szervezése. A megszületett tanulmányok teljes szöveggel (regisztrációt követően) itt érhetőek el: <http://mokk.skanzen.hu/konyvtari-terulet.html>
- *ENUMERATE projekt*: kérdőíves adatgyűjtés az európai közgyűtemények digitalizálási helyzetéről. A kérdőívet lefordítjuk, megismertetjük a hazai közgyűteményekkel, a válaszokat projekt nyelvére fordítjuk, a hazai eredményeket disszemináljuk.
- *BOBCATSSS konferencia*: a nemzetközi szimpózium egyetemi és főiskolai könyvtárosképző in-

tézmények és könyvtárak képviselőit fogadja. Az Intézet a magyar középiskolások könyvtáros pálya iránti orientációjával kapcsolatos kutatási eredményeit mutatja be.¹⁵

- Az Európai Bizottság tagállami szakértői csoportjának (*Member States Expert Group on digitisation and digital preservation*) munkabizottsági munkájába is bekapcsolódunk.
- A *NETWORKSHOP 2015.* rendezvényről cikket írunk.¹⁶ Javaslatokat készítünk az *EUROPEANA* fenntarthatóságához (a márciusi rigai értekezletre az oktatás és a kreatív ipar témában, októberben pedig a Luxemburgban rendezett, az okos városokhoz kapcsolódó ülésre). A szakértői csoport számára a digitalizálási eredményekről országjelentést állítunk össze.
- *RECIPH 2017–2020 projekt:* bekapcsolódunk az Európai Unió országok olvasáskutatási projektjeinek összehangolását tervező munka előkészítésébe, a projekt számára tájékoztató anyagot készítünk a hazai olvasáskutatási eredményekről.

Egyéb feladataink sorában a szakfelüyeleti adatlap módosítására és a folyamat átdolgozására munkacsoport (*Fehér Miklós, Mender Ibolya, Szabolcsiné Orosz Hajnalka*) alakul. A vizsgálatok feltöltéséhez új felület jön létre. A városi könyvtárak vizsgálatáról összegzés készül (az alapkutatást 2014-ben végeztük. A kérdőívet valamennyi városi, de nem megyei könyvtár megkapta, a válaszadás 42%-os volt.).¹⁷ *Statistikai adatszolgáltatási* rendszerünk az alábbi elemekkel bővül:

- elektronikus dokumentumküldés,
- rendezvények, képzések,
- munkaügyi adatok,
- az ellátott szolgáltató helyeknél bontott a személyi kiadás és az állomány,
- elektronikus kapcsolat,
- szolgáltatás a fogyatékkal élők és a nemzetiségiek számára.

Bekerül és kereshető *A Magyarországi Könyvtárak Adatbázisában* a korábbi *Nyilvános Könyvtárak Jegyzéke*, a statisztikai adatbázis és a *Könyvtári Minerva* adatköre. Az új adatbázis – béta verzióban – március 16-án válik nyilvánossá. Összefoglaló tanulmány készül¹⁸ a jegyzéken szereplő könyvtárak szakfelüyeleti jelentései alapján. Az Intézet új módszertani műhelyt indít *K1 Hagyományos könyvtári munkafolyamatok – új megközelítésben* címmel. Az első műhelynap témája a közönségkapcsolatok,¹⁹ a második a fenntartható kistérségfejlesztés, közösségépítés.

Folytatódik a K2 kísérleti műhely rendezvényeinek szervezése is az NKA támogatásával. Témák: vállalati könyvtári innovációk, egyetemi technológiai kutatások. Az eseménysorozatról összefoglaló írás készül.²⁰

2016.

Az Intézet kiemelt feladatai az előző évekhez hasonlóak. Az ágazati irányítástól kapott felkérésekre a Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztályon 30 háttérelmezés készül, a Könyvtártudományi Szakkönyvtár tájékoztató szolgálata 10 alkalommal szolgáltat adatokat, végez irodalomkutatást, készít szemlét. Összeállításra kerül az elektronikus eseménynaptár a könyvtári programokról és rendezvényekről. A könyvtárak honlapjainak áttekintése heti rendszerességgel történik, összesen kb. 1600 eseményről készül előrejelzés. Részt veszünk az EU-s forrásokat felhasználó ágazatközi pályázatokban: 2016. szeptember 16-án indul a *Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás* (EFOP-1.3.1-15-2016-00001) elnevezésű projekt. Konzorciumi partnerek a Szabadtéri Néprajzi Múzeum (SZNM) – Múzeumi Oktatási és Módszertani Központ (MOKK), az NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft. (NMI Nkft.) és az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK).²¹ A *Múzeumi és könyvtári fejlesztések mindenkinek – Az én könyvtáram* (EFOP-3.3.3-VEKOP/16-2016-000001) projektben (megvalósító a FSZEK) szakértői feladatok várnak ránk. Az OSZK infrastruktúra fejlesztési programjához két területen kapcsolódunk:

- A MOKKA közös katalógus működtetése (kapcsolattartás a fejlesztőkkel és a partnerkönyvtárakkal, valamint az ODR szolgáltatással. Az idei évben összesen mintegy 983 ezer rekord kerül betöltésre).
- Az ELDORADO szolgáltató rendszer operatív működtetése.

Folytatjuk részvételünket a nemzetközi projektekben: *ENUMERATE*, *BOBCATSSS*, *MSEG* (országjelentés készül), *RECIPH* (olvasáskutatási projekt), melynek keretében részt veszünk két nemzetközi szemináriumon (Prága és Mainz), valamint egy szakmai egyeztetésen (Hága), *MEMEX* projekt, amely *ALMPUB* néven nyer további támogatást, vizsgálja a könyvtár szerepét az aktív állampolgárság, közösségi térhasználat kialakításában. A konzorcium vezetését vállaló norvég, könyvtárosképző főiskolával konzorciumi szerződést kötünk, és elkezdjük az összehasonlító

vizsgálat kérdőívének előkészítését. Az Intézet munkatársa három nemzetközi rendezvényen vesz részt (kétszer Oslóban, egyszer Potsdamban). Együttműködésünk szépen alakult a *szakmai szervezetekkel* is. A Magyar Könyvtárosok Egyesületével való kapcsolattartás erős és folyamatos, az Intézet munkatársai közül többen elnökségi, ellenőrző- és szakbizottsági, kuratóriumi, vezetőségi tagok. Gondozzuk a *Füzékdíjat*, az *Év Fiatall Könyvtárosa* díjat. A Könyvtártudományi Szakkönyvtár tagja az Informatikai és Könyvtári Szövetségnek. A szakmai szervezetek (MKE, IKSZ, KTE, EKE) rendezvényein aktívan részt veszünk. Az Intézet szakmai továbbképzési napon fogadja az Országgyűlési Könyvtár *Könyvtár, ami összeköti* programjának ösztöndíjasait.

2017.

A Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás (EFOP-1.3.1-15-2016-00001) projekt 2017. évi feladatainak megvalósításán dolgozó projektszervezetet 20 fő alkotja, melyből 9 fő határozott időre alkalmazott munkatárs. A *Múzeumi és könyvtári fejlesztések mindenkinek – Az én könyvtáram* (EFOP-3.3.3-VEKOP/16-2016-00001) projektben konzultatív, tanácsadói, véleményezői feladatokat látunk el. Folytatjuk tovább tevékenységünket a *nemzetközi projektekben*. Akkreditált programok: gyermekkönyvtári ismeretek, webarchiválás, EISZ- és MTMT-használat, természettudományi tájékoztatás, a könyvtárosok teljesítménymérése és digitális kompetenciái. A tavaszi félévre tervezett határon túli képzések megvalósítása a 2016-os EMMI-támogatás segítségével, az őszié pedig a 2017-es EMMI-támogatás segítségével (15 képzési alkalom) történik. Valamennyi munkatársunk részt vesz az OSZK *Kultúráváltás, szervezetfejlesztés* elnevezésű kompetenciafejlesztő programjában. Az EMMI Közgyűjtmenyi Főosztály munkájának szakmai támogatása keretében bekapcsolódás a megyei könyvtári támogatások rendszerének áttekintésébe, javaslatot dolgozunk ki a támogatási összeg növelésére és az elosztás elveire. A *Közgyűjtmenyi Digitalizálási Stratégia* alapján készülő *Könyvtári digitalizálási stratégia* előkészítése érdekében kérdőíves felmérést készítünk a hazai könyvtári digitalizálás helyzetéről, eredményeiről és kihívásairól. Az elektronikus kötelempéldány rendelet előkészítése érdekében nemzetközi szakirodalmi szemlét állítunk össze. Az Európai Bizottság számára két évente ese-

dékes digitalizálási országjelentés kapcsán a 2015–2017-re vonatkozó időszakról összeállítást készítünk. Közreműködünk az Országos Széchényi Könyvtár igény- és elégedettségvizsgálatában (kérdőív kidolgozása, az elkészült tanulmány véleményezése). Nemzetközi szakirodalmi szemle készítése a könyvtárak új, innovatív funkciójáról, a közösségi irodákról. A törzsolvasók érdeklődésének és kutatási területeinek feltérképezését követően személyre szabott tájékoztatási szolgáltatás bevezetése, ehhez igazított célzott témafigyelés, információszolgáltatás biztosítása. A *Nemzet könyvtára – a szolgálat műhelye* című intézménytörténeti gyűjtemény gondozása. A KSZK honlapjának és Facebook csoportjának (*Könyvtárosok Dolgozószobája*, 1200 taggal) működtetése. A KI keretében működő *Cselekvő közösségek* projektszervezet 2017. évi beszámolója alapján a legfontosabb teljesített feladatok a következők:

- Nemzetközi szakirodalom beszerzése (75 db angol nyelvű szakkönyv).
- Módszertani szakmai műhelynapok szervezése, lebonyolítása.
- Wiki-alapú tudástár (tervezés, tartalommal feltöltés).
- *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* és a *Könyvtári Figyelő* projekt-különszámok megjelentetése.
- Négy megyében érzékenyítő szakmai műhelynap szervezése (165 fő részére).
- A *Kulturális közösségfejlesztés gyakorlata* (KKGY) 60 órás képzés akkreditáltatása.
- Közreműködés a *Közösségek Hete* kiemelt program szervezésében.
- Három mentornap szervezése.
- A megyei mentorhálózat kialakítása (80 fő), amelyből az Intézet koordinációjával 20 fő mentor végzi napi feladatait, 6 megyében.
- Részvétel az OVIMOR (online vezetői információs és monitoring rendszer) kialakításában és tesztelésében.
- Mintaprojektek formai valamint szakmai ellenőrzése, bírálata.
- Hazai és nemzetközi tanulmányutak megszervezése.
- A mentorok által gyűjtött könyvtári jó gyakorlatok és esettanulmányok véleményezése.
- Részvétel a módszertani fejlesztésekben, útmutatók elkészítésében, tananyagok kidolgozásában.
- Közreműködés a gamifikációs felület tervezésében, kialakításában.
- Hazai és külföldi könyvtárak, könyvtári szakemberek bevonása a kutatásokba.

- A mentorok munkájának mérésére szolgáló módszerek kidolgozásában való közreműködés.
- Könyvbemutatók.
- Wiki bemutatók.
- Karitatív szerepvállalás (Baptista szeretetszolgálat „cipősdoboz akció”-jához csatlakozás).

2018.

Az Intézet hat komoly kihívást teljesít:

1. A *Cselekvő közösségek* projekt feladatainak ellátása, amelyek közül kiemelkedik a *Partnerségben a könyvtárral – In Partnership with Libraries* címmel nemzetközi tudományos konferencia megrendezése 2018. október 15–16-án, Debrecenben. A konferencia két napján a 240 résztvevő 31 előadás, bemutató, valamint kerekasztal-beszélgetés keretében ismerkedhetett meg a hazai és külföldi innovációkkal, jó gyakorlatokkal. A neves előadók között szerepelt a British Library Digital Research, Digital Scholarship Department vezetője is.
2. A *Könyvtárak Minőségi Működésének Értékelési Rendszere* (KMÉR) kidolgozása, és a KMÉR alapján meghirdetett *Minősített Könyvtár* cím és *Könyvtári Minőségi Díj* pályázati eljárás lebonyolítása. A KMÉR elektronikus publikálásra került, a három kategóriában pedig összesen 15 cím és egy Díj nyertes könyvtár született.
3. Az EMMI Kultúráért Felelős Államtitkárságtól kapott továbbképzési támogatás hatékony felhasználása a hazai és a határon túli könyvtáros kollégák kompetenciabővítése érdekében (37 hazai, 14 határon túli képzés). Továbbképzési programok kidolgozása, engedélyeztetése.
4. Az *Európai kultúra – nemzeti örökség* címmel zajló *Magyar Könyvtárosok VIII. Világtalálkozójának* (2018. november 6–7.) megszervezése partnerségben az Országgyűlési Könyvtárral, együttműködve az MTA KIK-kel, az FSZEK-kel, az IKSZ-szel és az MKE-vel. Résztvevők: 487 fő tíz országból. Elhangzott 21 előadás (az előadók fele külföldi).
5. Felkészülés az OSZK által működtetett kulturális statisztikai adatszolgáltatási keretrendszeren belül a könyvtári statisztika menedzselésére.
6. Új intézeti portál, új arculati elemek, illetve eszközök használata a portálon és az intézeti kommunikációban.

Ebben az évben partneri elégedettségmérést és igényvizsgálatot végzünk a hazai könyvtárak körében (499 válaszadó). A szolgáltatásaink ismertségét és a velük kapcsolatos elégedettséget mérjük. Elkezdődik a Könyvtári Intézet egyes szolgáltatásainak újszerű megjelenítése, tervek kidolgozása, infografikák, videotutoriálok készítése, az Intézet marketingtevékenységének erősítése.

Kiemelt feladatok:

- Az EMMI Közgyűteményi Főosztályától kapott felkérések, adatszolgáltatások teljesítése, a jogalkotási feladatokhoz javaslatlétel, adat- és információszolgáltatás, háttérelmezések készítése (43 alkalom).
- A *Magyarországi Könyvtárak Adatbázisa* folyamatos frissítése.
- Szakfelügyelet – javaslat a városok informatikai és fizikai állapot felmérési célvizsgálat, adatlapjára.
- Statisztikai adatszolgáltatás felügyelete, adatellenőrzés, adatpublikálás, közoktatási könyvtári statisztikai adatok átvétele és publikálása.
- A könyvtárak működésének szakmai támogatása. Információk közvetítése, előadások tartása, eseti kérésekben segítség nyújtása összesen 64 esetben.
- A *Könyvtári Minőségi Díj* és a *Minősített Könyvtár* címmel kapcsolatos jogszabályban előírt feladatok ellátása.
- A *Marrakesi szerződés* ratifikálásához javaslat a jogosított szervezetek adatközlési módjának kialakítására.
- A megyei hatókörű városi könyvtárak beszámolóinak és munkaterveinek feldolgozása.
- A *Nyilvános Könyvtárak Jegyzékével* kapcsolatos feladatok ellátása, 57 könyvtár változásbejelentése postai úton és 92 könyvtár bejelentése elektronikusan.
- A budapesti könyvtárstatisztikai feladatok ellátása.
- Tanulmány készítése a hazai könyvtári digitalizálás helyzetéről és eddigi eredményeiről.
- Szakirodalmi szemle az elektronikus dokumentumok haszonkölcsönzésének jogdíjszámításáról a Brit és a Kanadai gyakorlat alapján.
- GDPR tájékoztató szervezése.
- 9800 olvasótermi dokumentum ellenőrzése, Amicus azonosítóval való ellátása, rekordok javítása.
- A KSZK keleti könyvraktárának áttelepítése a VII. szinti általános olvasótermi galériára.
- Kamarakiállítás az Európai Könyvtörténeti Gyűjtemény anyagából, könyvbemutatók.
- Könyvtár- és adatbázishasználati bemutatók tartása.

- A képzéseken résztvevők adatainak adatbázisba szervezése.

2019.

A legfontosabb kihívások 2019-ben:

- A könyvtári stratégiakészítés támogatása, ehhez háttéranyag készítése az EMMI Könyvtári és Levéltári Főosztály vezetője útmutatása szerint.
- A könyvtárak minőségügyi tevékenységével kapcsolatos feladatok ellátása az EMMI Könyvtári és Levéltári Főosztály vezetője útmutatása szerint.
- Publikációk megjelenítése hazai és külföldi szaklapokban a nemzetközi együttműködések eredményeiről.
- A *Cselekvő Közösségek – aktív közösségi szerepvállalás* projekt lezárul.
- A *Magyarországi Könyvtárak Adatbázisában* szereplő adatok pontosítása folyamatos.
- A képzés és továbbképzés ütemesen zajlik. Sajnos, felére csökken a képzési támogatás összege, így lehetőségeink is szűkülnek.
- KMÉR szerinti szervezetfejlesztési lépések intézeti szintű bevezetése.
- Az OKP megvalósítással kapcsolatos szakkönyvtári feladatok ellátása.

A *Cselekvő Közösségek – aktív közösségi szerepvállalás* kiemelt projekt befejező évéhez érkezik. Az időarányos projektcélok és feladatok teljesülnek. A projekt 2019. szeptember 15-én lezárul, szeptember 16-án megkezdődik az elszámolási, illetve a fenntartási időszak. Az Intézet a *Könyvtárak Minőségi Működésének Értékelési Rendszere* (KMÉR) keretrendszerrel a visszajelzések alapján továbbfejleszti és a módosított kiadást megjelenteti nyomtatott formában. Elkészül a 120 órás *Minőség és innováció a könyvtárban* című továbbképzési program. Az EMMI által biztosított továbbképzési támogatást hazai és határon túli könyvtáros továbbképzések megszervezésére, új továbbképzési programok kidolgozására és engedélyeztetésére használjuk fel. Az eredmény: 49 képzés, 741 fő részvételével, ezen belül a határon túli képzés 7 helyszínen 7 alkalommal 120 fő részvételével. Az új könyvtárszakmai, de a társadalmat is megszólító portál, a *könyvtarak.hu* elindításának előkészítése 2019 őszén felgyorsul. A honlap 2020 első negyedévében kezd meg működni. 2019-ben a *Cselekvő közösségek* projekt befejeződése, a nyugdíjazás és sajnos a mérhetetlenül alacsony bérek létszámváltozást in-

dukálnak (13 fő), egy kollégánk esetében gyermekvállalás kapcsán kell helyettesítésről gondoskodnunk. Ez a változásmennyiség meglehetősen sok a 22 fős létszámkerethez képest. Sajnos, két távozó munkatársunk helyére központi intézkedés miatt nem tudunk új munkatársat felvenni. A tevékenységek ellátása folyamatos többletvállalást, az új feladattal szembenező kollégáktól rendkívül gyors beilleszkedést követel meg. Mindenki helytáll, de év végére az Intézet munkatársai fizikailag és mentálisan is a teljesítőképesség határáig jutnak. Ez a leterheltség tartóssá nem tehető. Szükség van a két jelenleg hiányzó munkatárs felvételére. A többletfeladatok ellátásához pedig értelemszerűen humánerőforrás bevonásra.

A további feladatokról röviden:

- 54 eseti adatszolgáltatás az EMMI Könyvtári és Levéltári Főosztály részére.
- A jogalkotási feladatok támogatása javaslatokkal, adat- és információszolgáltatással, háttérelmzésekkel.
- A *Magyarországi Könyvtárak Adatbázisában* 172 könyvtár adatainak frissítése.
- Statisztikai adatszolgáltatás kapcsán 867 kérdés megválaszolása, foglalkozás 5 javítási, fejlesztési javaslattal, 3941 adatszolgáltató adatainak ellenőrzése.
- *Az én könyvtáram* projekt kapcsán részvétel a Mintaprogramfejlesztési Bizottság és a Szakértői Bizottság munkájában, tanulmányok készítése a könyvtárhasználati és olvasási reprezentatív felmérésekről.
- A könyvtárak működésének szakmai támogatása (26 előadás tartása könyvtári rendezvényeken, konferenciákon, 116 alkalommal segítség nyújtása eseti kérdésekben. 11 módszertani cikk publikálása).
- A K2 műhelynaposorozat folytatása (témái: online kommunikáció, egyetemi kutatások, okos városok, álhírek elleni harc).
- A szabványhonosítási munkák támogatása.
- A KSZK olvasótermi állomány RFID címkével való ellátása. A tervezett 6800 könyv helyett 15 500 könyvet, a könyvvállomány kb. 44%-át szereltük fel címkékkel.
- Személyre szabott szakirodalmi tájékoztatás végzése.
- Szakmai kiadványok megjelentetése.
- A Könyvtárosok dolgozószobája Facebook csoport működtetése (1567 tag).
- Új továbbképzési programok kidolgozása (könyvtárpedagógia, muzeális dokumentumok nyilvántar-

tása, makerspace a könyvtárban, a könyvtár társadalmi szerepe).

- Felkészítő képzés (training for trainers) megszervezése és lebonyolítása a továbbképzések oktatóinak az elektronikus tananyagokhoz szükséges kéziratok, forgatókönyvek megírására.
- Kéziratok készítettése egyes továbbképzési programok elméleti tananyagaihoz (100 órányi kézirat).

2020.

Az évek gyorsan elszállnak. Büszkék lehetünk a megannyi elvégzett feladatra, a gondozott és szerteágazó kapcsolatrendszerünkre, az innovatív kezdeményezésekre. S miközben sok mindenről volt szó, annyi minden még így is említetlen maradt. Például az, hogy számos alkalommal kellett költözködnünk. A palotában mindig „szétszabdalva” éltünk, és ez ma is így van. Ez a szétszórtság, bár nem hátráltatja jelentősen, de semmiképpen sem támogatja az intézeti feladatok teljesítését. Személyi állományunk több mint felét veszítettük el e két évtized alatt. Azt gondolom, Intézetünk soha nem merevedett be egy kötött struktúrába. A kényszerű változásoknak általában nem örültünk, de minden változás egyben fejlesztési lehetőséget is hozott és ezeket igyekeztünk kihasználni. Személyzetfejlesztési politikánkban a fiatalok mellett döntöttünk, tudva és vállalva, hogy nekik még sokat kell tanulni és tapasztalni. Azóta a döntés helyessége beigazolódott. Olyan szerkezetben dolgozunk, melyben a munkatársak többsége, sőt, talán mondható az is, hogy mindenki olyan feladatot végezhet, amit szívesen választana magának, pontosabban, amit magának választott. Az ebből fakadó motiváltság nagy lendítőerő. Mindig törekedtünk arra, hogy a vertikális és a horizontális munkakapcsolatok jól működjenek. A projektfeladatok is többnyire osztályok közötti együttműködésben realizálódnak. Az osztályközi együttműködés nagy erőssége a közösségünknek. Természetesen, mint minden, ez is fejleszthető, sőt fejlesztendő, de büszkén említhető is. A szakkönyvtár feltárja, kulcsszereplőknek megosztja, a szakreferens publikálja, a képzési tananyagokba az oktató beemeli, a képzés résztvevői reagálnak rá,

visszajeleznek, s a visszajelzés beépül a további gyakorlatba. Tapasztalataink szerint a külsős kollégák, ideértve más területek szakembereit is, oktatóként, projektpartnerként, tanulmány szerzőként, de bármilyen más szerepben is szívesen dolgoznak velünk. Az együttműködés lehetősége nyitott, mi magunk is kezdeményezzük, de örömmel vesszük a megkeresést is. Erősek a határon túli kötődéseink, munkakapcsolataink. A két évtized megadta a lehetőséget a határon túli, elsősorban képzési célú együttműködési rendszer kiépítésére. Az együttműködés konkrét tartalmát minden esetben a fogadó ország könyvtáros kollégáinak kérései alapján állítjuk össze.

Mielőtt a jegyzeteim végére érnék, szembe kell néznem egy kérdéssel. A Könyvtári Intézet a könyvtárügy megkerülhetetlen szereplője? Alapításakor ugyanis az az elvárás fogalmazódott meg felénk, hogy nekünk azzá kell válni. Az éves bontásban felidézett tevékenység-cserepek, a képzés, a szakterületi információszolgáltatás, a projekteink, a számos kutatás, előadás, tanácsadás vagy a legfrissebb „gyermek”, a néhány hónapja, 2020. március 3-án indult *könyvtarak.hu* szolgáltatásunk olyan, az Intézet által végzett tevékenységek, amelyek érezhetően alakítják, befolyásolják szakmai mindennapjainkat. Ezek nélkül a könyvtári rendszer nem lehetne az, ami, nem lenne arra képes, amire ma képes. A válasz – innen nézve – talán kimondható: igen.

De azt is látom, látjuk, hogy a feladatokat ugyan elvégeztük, le is zárhatjuk őket, de széttekintve bizony nem az út végén találjuk magunkat, a megmászott hegy mögött újabb csúcsok várnak, a „meccs” végeredménye tehát még nem kihirdethető. Ha valamikor, akkor ma állunk csak igazán komoly fejlesztések előtt. Gondoljunk a digitalizálásra, az általa létrejövő változásokra, a könyvtárakban felhalmozott tudás-vagyon mind hatékonyabb megosztásának tervezett platformjára, a könyvtári jó gyakorlatok terjedésére, a közösségi részvételi alapú könyvtári működés hatásaira és még sok egyébre. Teendőink „végtelenek”, az Intézet újabb és újabb feladatai megvalósításra várnak. Ezért még nagyon sok munka van hátra. Ez a húsz év éppen csak megkezdett valamit. Persze kellett, hogy ez megtörténjen. Köszönet mindenkinek, aki ezen időszakban a Könyvtári Intézet munkatársa, partnere, támogatója, együttműködője, segítője volt.

Jegyzetek és irodalmi hivatkozások

1. FEHÉR Miklós. A KMK szerepe a könyvtárak, könyvtári hálózatok működésében. == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 20. = 56. (2010) 4., p. 709–725. ISSN 0023-3773
2. VIDRA SZABÓ Ferenc. A legfontosabb könyvtári mutatók változásai (1989–1999). == Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 10. (2001) 4., p. 10-24. ISSN 1216-6804
3. A nemzeti kulturális örökség miniszterének 14/2001. (VII. 5.) NKÖM rendelete a könyvtári szakfelügyeletről. == Kulturális Közlöny, 45. (2001) 16., p. 802-804. ISSN 1419-3264
4. Új Könyvek – állománygyarapítási tanácsadó periodika. Szerkesztőségét önálló osztályként 2004. január 1-ig a KI (ill. korábban a KMK) működtette. 2003. december 18-án került nyomdába az Új Könyvek 2003. 26. száma, amely még a KI keretében készült. Forrás: GERŐ Gyula, szerk. Magyar könyvtártörténeti kronológia 1996–2007. 2. köt. Budapest: OSZK, 2009. p. 849. ISBN 978-963-200-579-9
5. GERŐ Gyula, szerk. Magyar könyvtártörténeti kronológia 1996–2007. 2. köt. Budapest: OSZK, 2009. p. 849. ISBN 978-963-200-579-9
6. A KSZR koncepciót a Kulturális Közlöny XLIX. évfolyam 7. száma 2005. március 7-én tette közzé. Könyvtári fejlesztési koncepció a községekben, különösen a kistelepülésen élők számára „A könyvtár a jövő” program keretében. == Kulturális Közlöny, 49. (2005) 7., p. 372-383. ISSN 1419-3264
7. A nemzeti kulturális örökség minisztere 1/2000. (I. 14.) NKÖM rendelete a kulturális szakemberek szervezett képzési rendszeréről, követelményeiről és a képzés finanszírozásáról. == Magyar Közlöny, (2000) 4., p. 81-85. ISSN 1219-2635
8. Portál program – Az Oktatási és Kulturális Minisztérium Könyvtári Osztálya által kidolgoztatott és a miniszter által jóváhagyott harmadik stratégiai ciklus megnevezése. Első ciklus 1998–2002, második ciklus 2003–2007, a harmadik Portál program időszaka 2008–2013. Ennek céljai: a könyvtári rendszer közvetítsen minden nyilvánosságra hozott információt és adatot; a könyvtári rendszer biztosítson hozzáférést az információkhoz és a szolgáltatások jelentős részéhez épülettől és nyitvatartási időtől függetlenül is; a könyvtári rendszer új fejlesztésekkel és programokkal járuljon hozzá az olvasáskultúra fejlesztéséhez; a könyvtári rendszer támogassa a társadalom tagjai életminőségének javítását a közösségi szolgáltatásaival és a felnőttképzéssel.
9. TÓTH Máté. Könyvtárbusz-szolgáltatások Magyarországon. == Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 21. (2012) 2., p. 26-35. ISSN 1216-6804
10. Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program által preferált, könyvtár-sarkot magában foglaló közösségi tér megoldás a vidék megtartó erejének fokozása érdekében.
11. Az Európai Bizottság által finanszírozott három éves projekt azzal a céllal indult, hogy megbízható statisztikai adatokat gyűjtsön az európai országok digitalizálási és digitális megőrzési tevékenységeiről, valamint a kulturális örökség online elérhetővé tételéről, 2014 márciusában zárult le.
12. Utóbb NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft.
13. Utóbb Hermann Ottó Intézet.
14. SZNM – MOKK: Szabadtéri Néprajzi Múzeum – Múzeumi Oktatási és Módszertani Központ, Szentendre.
15. JÁVORKA Brigitta – TÓTH Máté. Which cartoon character reminds you to the librarian? == Design, innovation, participation: BOBCATSSS 2015 proceedings & abstracts. Eds. Pavla Minaříková, Lukáš Stroouhal. Brno: Flow, 2015. p. 208-213. ISBN 978-80-905480-7-7
16. TÓTH Máté. A digitalizálás trendjei az Európai Unióban == Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 62. (2015) 10., p. 355. ISSN 1586-2984
17. TÓTH Máté – JÁVORKA Brigitta. A városi könyvtárak. == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 26. = 62. (2016) 2., p. 169-184. ISSN 0023-3773. Hozzáférhető: https://epa.oszk.hu/00100/00143/00308/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_2016_02_169-184.pdf [Megtekintve: 2020. 05. 06.]
18. A nyilvános könyvtári vizsgálatok első szakaszának összesítése: 2014. augusztus – 2015. február 28.: Összegző tanulmány. [S. l.]: [s. n.], [s. a.] (Kézirat)
19. BOGNÁR Noémi Erika. K 1.0 műhelynaporozat: Hagományos könyvtári értékek, modern szemlélettel. == Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 24. (2015) 6., p. 27–30. 10-24. ISSN 1216-6804
20. BOGNÁR Noémi Erika – TÓTH Máté. Tudás új utakon: A K2 kísérleti műhely harmadik sorozata. == Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 24. (2015) 6., p. 31–41. 10-24. ISSN 1216-6804
21. A projekt összefoglaló beszámolóját ld.: SÁGHI Ilona. A kulturális alapellátás szélesítése, erősödő közösségek, cselekvő könyvtárak. == Könyvtári Figyelő Ú. f. 29. = 65. (2019) Különszám., p. 11-31. ISSN 0023-3773

A Könyvtártudományi Szakkönyvtár az országos szakkönyvtárak sorába lépett

A Könyvtártudományi Szakkönyvtár a könyvtár- és tájékoztatásügy területén egész fennállása alatt országos hatókörű szakkönyvtárként tevékenykedett.

Szolgáltatásainkat úgy alakítottuk ki, hogy elsősorban szakirodalom-gyűjtéssel, bibliográfiai munkával, referálással, nemzetközi szemlékkel, szakfolyóirat-publikálással segítsük a tudományterület iránt érdeklődőket. 2004-től a gyűjtemény európai könyvtörténeti anyaggal is bővült. A kurrens állomány többsége kölcsönözhető, a legkeresettebb információk online is elérhetők.

Tevékenységünket 2020. július 1-től országos szakkönyvtárként folytatjuk az 1997. évi CXL. törvény 3. számú melléklet l) pont alapján.

Az ebben kifejeződő megbecsüléshez természetesen újabb kötelezettségek is társulnak, melyeket örömmel vállalunk. Ami nem változik, az a küldetésnyilatkozatunkban megfogalmazott cél: arra törekszünk, hogy gyűjteményeinkkel és munkatársaink tudásával a használók igényeit és sikerességét szolgáljuk.

Hol keresse a hálózaton elektronikus szolgáltatásainkat?

- A Könyvtári Intézet honlapja: <https://ki.oszk.hu>
- A Szakkönyvtár honlapja: <https://ki.oszk.hu/konyvtar>
- Online katalógus: http://nektar1.oszk.hu/librivision_hun.html (itt célszerűen a Könyvtártudományi Szakkönyvtárat érdemes választani az adatbázisok közül)
- Könyvtári Figyelő: <http://ki2.oszk.hu/kf/>, illetve az EPA-ban <https://epa.oszk.hu/00100/00143>
- HUMANUS adatbázis: <http://humanus.bibl.u-szeged.hu/human/cikk-mokka>

Helyben elérhető adatbázisok

- Pro Quest Library & Information Science Collection, e két adatbázist tartalmazza: Library Science Database és Library & Information Science Abstracts (LISA)
- Emerald Emerald Library & Information Sciences eJournal Collection
- EBSCO LISTA
- De Gruyter Journals – Social Sciences and Humanities Package

A Könyvtártudományi Szakkönyvtár két évtizede a Könyvtári Intézetben

HEGYKÖZI Ilona – FAZOKAS Eszter

A Könyvtártudományi Szakkönyvtár utóbbi húsz évét idézzük fel dióhéjban ebben a cikkben, amely a Könyvtári Intézet (rövidített nevén a KI) fennállásának húsz éves évfordulójára készült. A Könyvtártudományi Szakkönyvtár (KSZK) ennél a húsz évnél jóval hosszabb múltra tekinthet vissza, amelyről a KI alapításának környékén, a 2000-es évek elején a *Könyvtárosok kézikönyvében* megemlékezünk. Az összefoglalóban szereplő leírás javarészt ma is aktuális.

„Magyarországon a könyvtár- és tájékoztatástudományi szakirodalom országos hatókörű gyűjteménye a Könyvtári Intézet Könyvtártudományi szakkönyvtára, amely az Országos Dokumentum-ellátási Rendszer tagkönyvtáraként dokumentumokat és információkat szolgáltat az egész magyar könyvtáros társadalom és – esetenként – a magyar könyvtárügy iránt érdeklődő külföldi kollégák számára. Szakterületén az egyik legnagyobb gyűjtemény, állománya meghaladja a 100 ezer egységet. 1949-ben alapították az Országos Könyvtári Központ keretében. Gyűjtőköre kiterjed a könyvtár- és tájékoztatástudomány mellett a könyvtár- és tájékoztatásügy, valamint a könyvtári-tájékoztatási munkafolyamatok minden aspektusára, továbbá ezek történetére. Gyűjti a határterületek (számítógépesítés, könyv-, sajtó-, nyomdászattörténet, olvasáskutatás stb.) irodalmát is.

A gyűjtemény térben és időben igen változatos: megtalálható benne a teljes magyar dokumentumtermés (a 19. század közepétől, amikor az első ilyen témájú ki-

adványok születtek), valamint a szakterület válogatott külföldi irodalma (a német és francia szakirodalom a 19. századtól, a századforduló brit és amerikai irodalma; 1950 és 1990 között pedig a volt Szovjetunió és a szocialista országok csaknem teljes anyaga). [...]. A törzsszállományhoz sokféle különgyűjtemény csatolozik, szerepelnek bennük a disszertációk, szakdolgozatok, az IFLA-konferenciák előadásai, a könyvtári kalauzok, a reklámanyagok, a sajtó kivágatok, a fotók, audiovizuális anyagok, könyvtárismertető, úti jelentések.

A gyűjteményt sok jeles könyvtáros – Lázár Péter és mások – hagyatéka gazdagította, de intézmények, legutóbb a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár is átadta régi könyvtártudományi szakanyagát, az utóbbi több mint kétezer kötetes gazdag állományt a századforduló szakirodalmából (a könyvtár jórészt Szabó Ervin, Kőhalmi Béla és Dienes László által beszerzett könyveit).

A Könyvtártudományi szakkönyvtár a napi tájékoztató mellett az összehasonlító és történeti kutatásokhoz is szolgáltatásokat nyújt. A hazai fejlesztésekhez (a magyar könyvtárügy felzárkóztatásához) külföldi példákkal szolgál. Intézeti és országos szakkönyvtárként, egyben felsőoktatási könyvtárként működik. Támogatja a könyvtárosok és tájékoztató szakemberek képzését és továbbképzését, eszközigenyes tanórák helyszínéül és tankönyvtárként működik.¹¹

Hagyományok, új igények, küldetés

A KSZK megítélésünk szerint az idők folyamán és a KI húsz éve alatt is, szervezeti formáját, alapfunkcióit tekintve – és e funkciókból adódóan – az intézmény egyik legstabilabb része volt. A KI létrejötte után is megőrizte tevékenységének fő vonásait, hagyományait, és eközben igyekezett eleget tenni a mindenkori új igényeknek.

A KSZK a KI egyik osztálya; a társosztályok munkatársai mindig bizton támaszkodhattak és mai is támaszkodhatnak a KSZK forrásaira, munkatársainak tapasztalataira, nyelvtudására és segítőkészségére. Hogy mi a KSZK küldetése és ki mindenkinek szólnak a szolgáltatásai, azt a KSZK küldetésnyilatkozatában sikerült frappánsan, hosszú távra érvényesen és tömören megfogalmazni. Ez a dokumentum, úgy véljük, jól összefoglalja, kiket tartunk számon a KSZK potenciális és tényleges használói között:

„A Könyvtári Intézet Könyvtártudományi Szakkönyvtára gyűjteményével és munkatársainak tudásával arra törekszik, hogy a használók (gyakorló könyvtá-

rosok, kutatók, könyvtáros oktatók és hallgatók, más érdeklődők) igényeit szolgálja.

Mit nyújtunk?

- egy jól feltárt könyvtörténeti és könyvtártudományi gyűjteményt
- személyre szabott információszolgáltatást
- szakmai adatbázisokhoz való hozzáférést
- ingyenes internethasználatot.

A Könyvtártudományi Szakkönyvtár átfogó célja a gyakorló és leendő könyvtárosok, könyvtári szakértők, könyvtárak és könyvtárügyi irányító szervek, munkacsoportok, a könyvtártudomány és a könyvtörténet szakterületén tevékenykedő kutatók dokumentum és információ iránti igényeinek és szükségleteinek kielégítése nyilvános szakkönyvtári és információs szolgáltatások útján. Ennek érdekében fejleszti és feltárja gyűjteményét, továbbfejleszti elektronikus szolgáltatásait, hozzáférést biztosít a témába tartozó elektronikus forrásokhoz, testre szabott szolgáltatásokat nyújt, közvetíti más intézmények idevágó szolgáltatásait. ODR tagkönyvtárként aktívan részt vesz a könyvtárközi kölcsönzésben. Kiadványaival és szolgáltatásaival hozzájárul a hazai és nemzetközi könyvtárügy fejleményeinek megismertetéséhez.¹²

És most nézzük, hogy alakult a KSZK tevékenysége 2000 és 2020 között: hogyan őrizte meg tevékenységének állandó vonásait, milyen változásokat hoztak életében az új kihívások, és milyen eredmények fűződnek ehhez az időszakhoz.³

Ahogy mondani szoktuk, a KSZK „könyvtár a könyvtárban”: mivel a KI mellett egy másik, jóval átfogóbb, nagy szervezetnek, az Országos Széchényi Könyvtárnak (OSZK) is szerves része; tevékenységének minden apró részletét évtizedek óta meghatározza ez a státusza, gondoljunk csak például a nyitvatartásra és az olvasó- és tájékoztató szolgálatra. A különböző könyvtári munkafolyamatok elvégzésében, fejlesztésében, korszerűsítésében a KSZK szorosan együttműködve dolgozik az OSZK-val, ami néha lendületet ad a munkának, néha pedig a nagyobb szervezethez való kényszerű alkalmazkodás visszafogja a munka iramát.

A gyűjtőkör és a gyűjtemény alakulása

A KSZK hagyományos gyűjtőköre a könyvtártudomány, a tájékoztatótudomány, a könyvtár- és tájékoztatóügy, a könyvtári munkafolyamatok minden aspektusa, valamint ezek történeti vonatkozásai.⁴ A KSZK gyűjtőkörében a KI megalakulása utáni idő-

szakban egyetlen jelentős változás történt: a gyűjtőkört jelentősen kibővítette az *Európai Könyvtörténeti Gyűjtemény (EKGY)* megalakulása. A KSZK hangsúlyosabban kezdett foglalkozni az írás, a könyv, a nyomdászat, a sajtó, a könyvkiadás és a könyvkereskedelem, valamint a könyvtár és az olvasás történetével is. Az EKGY-t *Monok István*, az OSZK főigazgatója alapította meg 2004-ben; az EKGY a főigazgató nagyszabású koncepciója szerint a vonatkozó európai kutatások háttérintézményeként szolgált volna. A gyakorlatban ez azt jelentette, hogy a KSZK-ba önálló könyvtörténeti referens került (kezdetben mindjárt kettő is), aki az OSZK törzsgyűjteményéből előkereste, és sokszor a raktárak mélyéről „felszínre hozta” a nyomda-, könyv-, sajtó- és könyvtártörténeti vonatkozású műveket, amelyek kihelyezéssel átkerültek a KSZK gyűjteményébe. A KSZK-nak az OSZK-val közös online katalógusában az EKGY virtuális gyűjteménye külön kereshető az al-adatbázisok között. A kezdeményezéshez több jelentős könyvadomány is kapcsolódott, javarészt olasz partnerektől. A KSZK gyűjteményében és szolgáltatásaiban tehát nagyobb hangsúlyt kaptak a történeti vonatkozások. Ez a könyvtár nevében is tükröződött: ebben az időszakban *Könyvtörténeti és könyvtártudományi szakkönyvtár* volt a neve (a rövidítés KSZK maradt). Kibővült a KSZK dokumentációs tevékenysége is: 2006-tól kezdve átkerült az OSZK Könyv- és Művelődéstörténeti Kutatások osztályától a szakterület éves bibliográfiájának (*A magyar nyomda-, könyv-, sajtó- és könyvtártörténeti szakirodalom ...-ben*) a szerkesztése és közreadása is a *Magyar Könyvszemlé*ben. Az EKGY többnyelvű honlapjának linkgyűjteménye igen sokféle, célszerűen összeválogatott, értékes könyvtörténeti forráshoz ad hozzáférést.⁵

A gyűjtőkör szélesedéséhez kapcsolódott az is, hogy 2008-ban a KSZK feladatai közé került az *intézménytörténeti gyűjtemény*, népszerű nevén az OSZK-múzeum gondozása is. Bő egy évtizedig, amíg az OSZK-ban muzeológus szakember nem vette kezébe a gyűjtemény ügyeit, elláttuk az ezzel kapcsolatos ágas-bogas teendőket (vezettük a nyilvántartást, gondoskodtunk a tárgyak rendszeres tisztításáról, fotódokumentációt készítettünk, kiállításokra kölcsönöztünk egyes állományi darabokat).

A KSZK-tól mint az adott szakterületért felelős, országos gyűjteménytől joggal várják el, hogy – ideális esetben – teljességre törekedjen a legfrissebb szakirodalom és információk szolgáltatásában. Könyvtárunk korábban szerencsés helyzetben volt, mert szinte teljes körűen részesült az OSZK-nak beadott kötelesepél-

dányokból, így gyakorlatilag a magyar nyelvű anyag teljességéhez hozzájutott; más forrásokból legfeljebb az oktatást szolgáló duplumokról kellett gondoskodnia. Sajnos a kötelesepéldányok számának csökkenése és egyéb okok következtében az idők folyamán egyre nehezebbé vált a monografikus művek beszerzése, a külföldi anyagé különösen visszaesett. Az előfizetett nyomtatott időszaki kiadványok körét is többször szűkíteni kellett, de szerencsére ezt a veszteséget az előfizetett online adatbázisokban hozzáférhető teljes szövegű folyóiratok ellensúlyozzák. A gyarapítási költségkeretet jellemzően a szaklapok megvásárlása, az adatbázisok és elektronikus források előfizetése emészti fel szinte teljesen mind a mai napig.

Összességében véve a gyarapodás mégis jobban alakult, mint amit a körülmények elméletileg lehetővé tettek volna. A KSZK arra törekedett, hogy legalább a könyvtárak által gondozott és kiadott kötetekhez biztonsággal hozzáfuthasson. Mindig szívesen fogadtunk hagyatékot, ajándékot vagy a KI és a KSZK kiadványaiért cserébe kapott dokumentumot, de tudjuk, hogy ezek a – sokszor személyes kapcsolatokon alapuló – megoldások nem oldják meg a tervszerű, arányos, kiegyensúlyozott gyarapítást; a nagy tömegben beérkező adományok feldolgozása pedig nem ritkán erőnkön felüli feladatot jelent. A távoli hozzáférésű elektronikus dokumentumok módszeres felderítése és hozzáférhetővé tétele pedig csak rész-megoldásként értékelhető.

Szerencsére a gyűjtemény gyarapításának az utóbbi években határozott lendületet adott, hogy különböző projektekhez (ilyen például *Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás EFOP-1.3.1-15-2016-00001* és a *KI minőségmenedzsment programja*) kapcsolódva, azok célkitűzéseit elősegítve a KSZK viszonylag szép számban tudott beszerezni külföldi szakkönyveket. Egy ízben a KSZK részesült az OSZK-nak juttatott miniszteri keretből is, ennek egymillió forintot meghaladó összegét nagyrészt az *Országos Könyvtári Projekt (OKP)* és a hazai szabványosítás támogatását szolgáló nemzetközi szabványok beszerzésére fordítottuk.

Mindenekelőtt: szakmai tájékoztatás

A KSZK munkájának magját és egyben értelmét a gyűjteményre és az abban foglalt forrásokra alapozó szakmai tájékoztatás jelenti, amely igen változatos műfajokban valósul meg. Az olvasóteremben zajló, személyes tájékoztatás mellett mára jelentősen megnőtt a távoli használóknak nyújtott elektronikus szol-

gáltatások aránya. A távoli szolgáltatások térnyerése megmutatkozik a személyes látogatások, azaz a közvetlen használók számának csökkenésében. Ez azonban nem az érdeklődés csökkenését jelenti, sokkal inkább azt, hogy a KSZK tájékoztató munkát végző könyvtárosai nem a korábban megszokott, hanem más, korszerű platformokon végzik munkájukat: az információközvetítés és a használókkal való kommunikáció jelentős mértékben átkerült az online térbe. Az azbesztmentesítés miatti kényszerű költözködések és az olvasóterem bezárása idején ez a fordulat kifejezetten előnyösnek bizonyult.

A szakmai tájékoztatás fő területei felölelik a könyvtártudomány elméleti kérdéseit, a könyvtárügy aktualitásait és a könyv- és könyvtártörténetet egyaránt. A KSZK közvetítőként működik a hazai könyvtárosok és a külföldi kollégák között: a magyar könyvtáraknak és munkatársaiknak tájékoztatást ad a hazai és külföldi könyvtárak helyzetéről, a jó gyakorlatokról és a fejlődés trendjeiről, valamint igyekszik a külföldi szakmai közönség számára közvetíteni a hazai történéseket. A tájékoztatás platformjai igen változatosak: a személyes, telefonos és e-mailben való gyorstájékoztatótól az alkalmi és rendszeres bibliográfiák szerkesztésén és adatbázisok építésén át a rövid trendjelentésekig, a témakör szerinti, előzetes igényfelmérésen alapuló tájékoztatástól (SDI) a szemletanulmányokig és a döntés-előkészítő háttéranyagokig.

A KSZK a kérdéses időszakban aktív részese volt a nyugati „Ask a librarian” mozgalommal egyidőben indult közös online tájékoztató szolgáltatásnak, a magyar könyvtárak együttműködésével létrejött – azóta technikai okokból megszűnt – *Libinfo*nak is, a könyvtártudomány és a könyvtörténet szakreferenseként. Ez lényegében egy másik csatornát jelentett szolgáltatásai közvetítésére egy részben eltérő használói kör számára, amely a szélesebb nagyközönséget is magába foglalta.

A KSZK tájékoztató munkájának legfőbb törekvése, hogy a *friss, éppen aktuális* információkat célzottan közvetítse. Erre szolgál a már szinte „nagyüzemben” működő SDI szolgáltatás is, melynek keretében 2019-ben 97 kollégának 289 alkalommal, 1218 cikket küldött ki a *Könyvtári Figyelő* külföldi folyóirat-rovatának szerkesztője.

A friss információk szétsugárzásának további jó példái a 2020. március végétől rendkívüli gyorsasággal elkészült helyzetjelentések, melyek a COVID19 járványveszély különböző könyvtári vetületeiről adtak folyamatosan frissített nemzetközi helyzetképeket a magyar könyvtárak figyelmébe ajánlva. Egyes kite-

kintéseket a szakkönyvtár szakreferensei a Könyvtári Intézet és az OSZK munkatársaival együttműködve állítottak össze. A szemletanulmányok a KI honlapján összegyűjtve külön menüpont alatt kaptak helyet. A szemlékben azt a kérdéskört igyekeztünk körüljárni, hogy a koronavírus-járvány milyen hatással van a könyvtárak napi működésére, milyen intézkedéseket hoztak a használók, a dolgozók és az állomány védelmében, milyen távoli és online szolgáltatásokkal igyekeznek a könyvtárak bezárásuk után kárpótolni a könyvtárhasználókat, vagy éppen mi a legjobb eljárás a házhoz szállítva kölcsönzött könyvtári dokumentumok fertőtlenítésére.⁶

A tájékoztatás területén a KSZK másik fontos törekvése arra irányul, hogy a szolgáltatások minél inkább legyenek *személyre szabottak*. A már említett SDI szolgáltatáson felül a kezdeményezések közül ki kell emelni például az egyéni konzultáció lehetőségét, amikor a könyvtárost „le lehet foglalni”, és az egyeztetett időpontban kizárólag egy adott használó rendelkezésére áll; ezt a szolgáltatást jellemzően szakdolgozatírók veszik igénybe. A figyelemfelkeltés hagyományos formái mellett újak is születtek: például különböző ajánlók, amelyek gyors áttekintéssel szolgálnak, kedvcsinálóként működnek. Ilyen például a *Könyvtári trendek a külföldi szakirodalomból* című válogatás, amely a *Könyvtári Figyelő* referátumaiból ad ízelítőt a KSZK honlapján és a közösségi médiában, vagy a könyvtár honlapján található linkgyűjtemény, mely főként a könyvtárosképző intézményekben előírt és távolról elérhető kötelező olvasmányokat tartalmazza (Kötelezők számítógépen, KÖSZ).

Saját kiadványok

A szakmai tájékoztatás jelentős forrásai a KSZK dokumentációs munkája alapján több évtizede előállított saját kiadványok. Ezek egyike a *A Magyar Könyvtári Szakirodalom Bibliográfiája*, népszerű nevén a MAK-SZAB. Ennek a nemzeti szakbibliográfiának a szerkesztése egyik leghagyományosabb feladatunk. Ez a kiadvány, amely a magyar könyvtárak életéről és a magyar könyvtárügy fejleményeiről szóló publikációkat regisztrálja, a tárgyalt időszakban több változást élt meg: a MANCI nevű Micro-ISIS-es adatbázis helyett a több könyvtár által konzorciumi formában épített HUMANUS (Humántudományi tanulmányok és cikkek adatbázisa) lett az „otthona”.⁷ A korábbiakban nyomtatva készült kiadvány 2005-től csak elektronikus formátumban jelenik meg, és 2007-től évi négy szám helyett évi két számmal jelentkezik

(kb. évi 1000 tételt regisztrálva).⁸ A HUMANUS adatbázisnak egy rész-adatbázisa (Dictio) fogadta be a KSZK gyűjteményének feltárására épített *Könyvtártudományi tészauruszt* is.⁹

Az elektronikus változatra való átállás során kidolgoztuk azt a munkamenetet, amellyel a HUMANUS adatbázisból a szerkesztés bizonyos, gépies munkafolyamatait felhasználva automatikusan előállíthatók a kiadványok. Az „üttörő” MAKSZAB mellett az érintett kiadványok: a *Könyvtári Figyelő* referáló rovata és a *Magyar Könyvszemle* éves bibliográfiája. Az áttérés során meghatároztuk az egyes kiadványok gyűjtőkörét, elkészítettük a munkafolyamatok leírását és természetesen a programozó számára szükséges specifikációt.¹⁰

Sajnos, 33 év után, 2005-től kellő források hiányában már nem tudtuk tovább folytatni a magyar könyvtárügyről a külföldi érdeklődőket tudósító *Hungarian Library and Information Science Abstracts* című angol nyelvű referáló lap szerkesztését. Nostalgiaiával gondolunk rá, és a visszajelzések szerint nagy igény lenne a folytatására, de azóta sem adódott pályázati vagy egyéb lehetőség az újraindítására, pedig egyedülálló forrást jelentett a magyar könyvtárügy rendszeres bemutatkozására, teljesítményének propagálására a nemzetközi könyvtári szintéren. (Emellett kiváló cserealapot is jelentett a KSZK gyarapításához.) Más országok könyvtárainról, könyvtárügyéről, tehát a külföldi jó gyakorlatokról, a követésre ajánlott példákról, valamint a nemzetközi könyvtári élet eseményeiről, trendjeiről már a KSZK jogelődei is rendszeresen tudósítottak. Ezt a feladatot jelenleg alapvetően a *Könyvtári Figyelő* referáló rovata látja el. Az összegyűjtött anyagot 1985-től a MANCI, 2007-től a HUMANUS adatbázis regisztrálja, ahol 2008-tól a feldolgozási munkafolyamat során készült magyar nyelvű referátumok szövege is olvasható a rekordokban. Maga a *Könyvtári Figyelő* (KF) is a KSZK-ban végzett sokrétű dokumentációs és szerkesztői munka terméke. Ez az országos szakfolyóirat hagyományosan a KSZK-hoz kötődik, szerkesztői a KSZK munkatársai. A KF elektronikus változata az előfizetők számára a 2000-es évek közepétől azonnal hozzáférhető, a többi érdeklődő pedig fél éves embargó után használhatta az archívumban elhelyezett e-lapszámot. A KF PDF-fájljait megállapodás alapján, térítés fejében átadjuk felhasználásra az EBSCO cégnek, ezzel némi bevételt nyerve. A KF-ről több ízben megkérdeztük a lap olvasóinak véleményét, és észrevételeiket igyekeztünk érvényesíteni a szerkesztés során.^{11,12}

A *Könyvtári Figyelő* 2014-ben ünnepelte fennállásá-

nak 60. évfordulóját, amelyről *Pogány György* kétrészes cikkben emlékezett meg.^{13,14} 2014 februárjában a KF léte komoly veszélybe került, ugyanis felmerült, hogy megszűnik vagy jelentősen csökken a szakmai folyóiratok NKA-támogatása. A KF szerkesztői ezért más országos könyvtári lapok szerkesztőivel közösen megalapították az országos könyvtári lapok fórumát (résztevői a *Könyv, könyvtár, Könyvtáros – 3K*, a *KF*, a *Könyvtári Levelező/lap*, a *Könyv és Nevelés* és a *Tudományos és Műszaki Tájékoztató – TMT* voltak), és közös nyilatkozatban adtak hangot annak a véleményüknek, hogy a tervezett intézkedések súlyosan érintik a szaklapokat: a támogatás csökkentése miatt nem állíthatók elő a megszokott színvonalon, tartalommal és a terjedelemben. Felhívták a figyelmet arra, hogy továbbra is szükség van a nyomtatott lapszámok megtartására, és javasolták, hogy a szakmai folyóiratok kerüljenek be az akkor készülő országos könyvtári stratégiába, például a könyvtárosok életpálya-modellje kapcsán az élethosszig tartó tanulás alapvető forrásaiként.¹⁵

Az OSZK Elektronikus Periodika Archívumával (EPA) együttműködve 2016 decemberére sikerült megvalósítani régi álmunkat, a KF digitalizálását a folyóirat indulásától napjainkig. Szintén az EPA archíválja egyéb kiadványaink elektronikus változatát, valamint sikerrel kezdeményeztük a jelentős forrásértékkel bíró *Könyvtári Szemle* 1934–1935-ös évfolyamainak digitalizálását is.¹⁶

Szolgáltatások, használók, partnerkapcsolatok

A KSZK országos szakkönyvtári, felsőoktatási könyvtári és intézményi könyvtári feladatokat egyaránt ellát. Nyilvános könyvtár, az Országos Dokumentumellátó Rendszer (ODR) tagkönyvtára. Közönsége ennek megfelelően sokrétű; használói, látogatói között vannak gyakorló könyvtárosok, a képzőintézmények oktatói és hallgatói, a szakterület kutatói, a könyvtárügyet irányító testületek (például a mindenkori kultuszminisztérium) munkatársai, az OSZK és a Könyvtári Intézet vezetői és munkatársai. A gyűjtemény dokumentumokat és információkat szolgáltat mindazok számára, akik a magyar könyvtárügyről tájékozódni szeretnének, legyenek akár hazai, akár külföldi érdeklődők. A napi szakmai tájékozódás mellett az összehasonlító és a történeti jellegű kutatásokhoz is segítséget nyújt, a hazai fejlesztésekhez külföldi példákat igyekszik szolgáltatni a nemzetközi szakirodalom célszerűen kiválasztott részének alapján.

A KSZK szolgáltatásait az olvasóteremben helybeni használat, kölcsönzéssel, illetve távolról, az adatbázisokat és kiadványokat felhasználva, az országos dokumentumszolgáltatás keretében és az interneten keresztül lehet elérni. A távoli, elektronikus szolgáltatások mindegyikéhez a KSZK és a Könyvtári Intézet korszerű, friss információkat tartalmazó honlapja (<https://ki.oszk.hu/konyvtar>) nyújt közös betekintési és elérési lehetőséget.¹⁷ A közösségi média kiváló fórumot nyújt a használók széles körével való kapcsolattartáshoz. A *Könyvtárosok dolgozószobája* elnevezésű Facebook-csoportot¹⁸ a KSZK munkatársai gondozzák; a regisztrált, nem csak könyvtáros foglalkozású, érdeklődő tagok száma e cikk írásakor meghaladta az 1700-at.

Használói közösségünk legközelebbi tagjai az OSZK és a KI munkatársai, akiknek gyors eligazítást tudunk nyújtani a napi kérdések megválaszolásához személyesen, telefonon vagy e-mailben. A KSZK gondozza a KI munkatársai publikációinak éves jegyzékét; alkalmanként, például kitüntetési előterjesztésekhez személyi bibliográfiákat állítunk össze. Fontos partnereink a képzőintézmények oktatói, akiknek kutatásaihoz, oktató munkájához szakirodalmat és információkat nyújtunk. Használóink kiemelt csoportját jelentik a könyvtárszakos felsőoktatási hallgatók és a segédkönyvtáros-képzésben résztvevők – jelentős figyelmet fordítunk rájuk, akár egyénileg, akár csoportosan keresnek fel bennünket. Tanulmányaik kezdetén tájékoztató könyvtárbemutatókat tartunk számukra, a későbbiekben segítünk nekik évfolyamdolgozatuk, szakdolgozatuk elkészítésében vagy évközi felkészülésükben. Tankönyvtárként gyakorlatra fogadjuk őket, igény szerinti időbeosztásban biztosítva számukra a megkívánt óraszámban nálunk végzett tanulmányokat. A hallgatók az utóbbi húsz évben különböző képzőintézményekből és évfolyamokról érkeztek; több ízben segítettük konzulensként azok munkáját, akik a KSZK-ról írtak szakdolgozatot. Mivel a kérdések igen sokfélék lehetnek, szükség esetén egyfajta forrásközvetítést is végzünk: az érdeklődőket szívesen összehozzuk az illetékes szakemberekkel, akik szakszerű választ tudnak adni kérdéseikre. A tudós kutatóknak irodalomkutatással állunk a rendelkezésére. A hazai könyvtárügyet irányító szervek, testületek tagjainak döntés-előkészítő információkat adunk, például szakfordításokat és szakirodalmi szemléket, helyzetképeket, nemzetközi példákat és adatokat.¹⁹ Az utóbbi időszakban ismét feltérképeztük törzsolvásóink érdeklődési és kutatási területeit, és ezekhez igazított témafigyelést végzünk a már fent

említett SDI szolgáltatás keretében. Erre a szolgáltatásra igen gyakran érkeznek pozitív visszajelzések. 2017 óta biztosítunk rendszeres, rövid tájékoztatást az ágazati minisztérium könyvtári osztálya számára a nemzetközi könyvtári trendekről. Ezek forrása a könyvtárban feldolgozott külföldi szakirodalom, és főként az ezek alapján készített magyar nyelvű tartalmi összefoglalók, referátumok.

Kiemelt partnerünk az ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézet (KITI), mely 2016-ban együttműködési megállapodást írt alá az OSZK-val.²⁰ Az abban vállalt könyvtári kötelezettségek jelentős része a KSZK közreműködésével teljesül, például a hallgatók gyakorlati képzésének biztosításával, és az oktatók, PhD hallgatók számára a *Könyvtári Figyelő*ben való publikációs lehetőség felkínálásával. Minden szeptemberben standdal veszünk részt az ELTE Trefort-kerti könyvtári napján is, valamint 2019-ben szerepeltünk a gyakorlóléhelyként működő könyvtárak tapasztalatainak bemutatásán a KITI által szervezett *Valóságos könyvtár – könyvtári valóság* konferencián.

Partnereink körét folyamatosan szélesítjük, így középiskolai osztály is járt már könyvtárunkban nálunk tartva egy könyvtárhasználati óráját. Kedves vendégeink voltak a tapolcai városi könyvtárból érkező általános iskolások is, akik egy olvasópályázati verseny győzteseiként látogatták meg a nemzeti könyvtárat és benne a Könyvtártudományi Szakkönyvtárat.

A KSZK alapfeladatai ellátása mellett szívesen szervez olyan *közösségi rendezvényeket*, amelyek lazábban kapcsolódnak előírt alaptevékenységeihez, de vonzóak a szélesebb szakma és akár a nagyközönség számára is. Az elmúlt néhány évben több nagy sikerű szakkönyvbemutatóra került sor a KSZK olvasótermében (mások mellett *Hajnal Ward Judit Nyitott könyvtár*, *Z. Karvalics László Informatorium – Szókalauz a kortárs információs kultúrához*, *Szűts Zoltán Online* című műveiről). A KSZK rendszeresen vett részt saját eseménnyel a múzeumok éjszakája OSZK-beli rendezvényeinek munkálataiban (*Kódfejtők éjszakája*, *Reneszánsz könyvtárak világa*, *Könyvtár a moziban*, *mozi a könyvtárban*, *Amit a papír elbír... Buszok, könyvmolyok, könyvek és könyvtárak*, valamint egy megkerült Ady-kézirat kapcsán a Nyugat első nemzedékéről és az olvasásról szóló, kiállításal egybekötött rendezvény²¹). Emlékezetes esemény volt a *Fitz József* halálának 50. évfordulója alkalmából kezdeményezett emlékkiállítás megszervezése.²² Munkatársaink aktív részt vállaltak az OSZK Csáládbarát munkahely-pályázatának benyújtásában, a

nyári tábor és az e-biblioterápiás foglalkozás megszervezésében az OSZK-munkatársak gyermekei számára. A biblioterápiás foglalkozáshoz beszerzett táblagépek segítségével ismerkedtek meg később a KSZK munkatársai belső továbbképzés keretében a korszerű IT eszközök által nyújtott új lehetőségekkel. A tableteknek azóta is különféle szerep jut, többek között a könyvtárbejelentőkon és az Intézet K2-es műhelynapjain.

A *Cselekvő Közösségek projekt Közösségek Hete* rendezvényén a Szakkönyvtár a projektben dolgozó kollégákkal együttműködve egy általános iskola négy osztályát látta vendégül, és az ő részvételükkel fejezte be könyvraktárának költöztetését. A gyerekek eközben megismerkedhettek nemcsak a nemzeti könyvtár épületével, hanem betekintheztek a könyvtáros pálya mindennapjaiba is.²³

A KSZK stábjában az utóbbi 20 évben a szakkönyvtár a szolgáltatásaival és a munkatársak szakértelmének köszönhetően szervesen bekapcsolódott a KI munkájába, könyvtári stratégiai projektekbe, különböző munkabizottságok tevékenységébe. Ennek a munkának szerves része volt a KI vezetése számára végzett idegen nyelvű levelezés, fordítások, lektorálások készítése, előadások tartása. Volt egy időszak a KI életében, amikor – az alapítást követő években – a KSZK felelt az Intézet nemzetközi kapcsolatainak ápolásáért, különböző *európai uniós* projektekben (Cultivate, DELOS, TÁMOP projektek) való részvételéért, a KI-be látogató külföldi kollégák kálauzolásáért. 2010 nyarán részt vettünk a könyvtárosok európai minősítésével kapcsolatos CERTIDOC projekt vizsgáztatókat felkészítő szemináriumának megszervezésében a francia könyvtáros egyesület (ADBS) munkatársaival együttműködve. (A minősítés elveit a *LIS Euroguide*²⁴ tartalmazza, amelynek fordításában szintén közreműködött a KSZK.) 2010 októberében megszerveztük a *V4-országok könyvtári intézeteinek* – a volt szocialista országok könyvtártudományi módszertani központjai utódainak – budapesti találkozáját, hogy megvitassuk a közös érdeklődésre számot tartó aktuális témákat.²⁵ A határon túli könyvtárosokkal a *Könyvtár, ami összeköt* program keretében tudunk kapcsolatot teremteni. Immár négy éve invitáljuk, és a Könyvtári Intézet munkatársaival közösen látjuk vendégül azokat a fiatal magyar könyvtárosokat, akik elnyerték a lehetőséget az Országgyűlési Könyvtár egy hónapos ösztöndíjas magyarországi programjában való részvételre.

A szakkönyvtárosok folyamatosan részt vesznek különböző grémiumok munkájában is: ilyenek a hon-

lap-, digitalizálási, állományvédelmi, gyűjteményfejlesztési, szabványosítási bizottság, folyóiratok szerkesztőbizottságai.

2012-ben a KSZK-t is súlyosan érintette az OSZK-ban végrehajtott nagyarányú csoportos létszámcsökkentés, valamint az is, hogy az elmúlt néhány évben sok tapasztalt, idegen nyelvet tudó kolléga nyugdíjba vonult. Időközben azért csaknem teljes mértékben sikerült tehetséges fiatal munkatársakkal pótolni a régi gárdát, akik zökkenőmentesen beilleszkedtek, átvették a „stafétabotot”, ugyanakkor új, friss szemléletet hoztak magukkal. Mégis, a megsokasodott feladatok minimum a létszámleépítés utáni nyolc fős személyzetet továbbra is igényelnék, még akkor is, ha nagy örömrre és büszkeségünkre 2016 óta nyugdíjba vonult kollégáink valamennyien önkéntes munkájukkal segítik a könyvtárat. 2012-ben főigazgatói döntés alapján a KSZK költözni is kényszerült. Az olvasóterem a VIII. emelet helyett a VII. emeleten kapott helyet. 2018-ban és 2019-ben további költözködések váltak szükségessé a VIII. emeleten kialakított digitalizálási központ érdekében, és az azt megelőző azbesztmentesítés miatt.

A KSZK az elmúlt 20 évben helyt állt a *minőségfejlesztés* területén, aktívan részt vett az erre irányuló különböző kezdeményezésekben, például az ODR-ben szolgáltató könyvtárak számára a kulturális tárca által indított hároméves, *Minőségfejlesztés 21* című pályázatban 2003 és 2005 között, valamint intézeti és OSZK-s projektekben. Tájékoztató tevékenységével segítette az OSZK átvilágítását, amelyet egy külső auditáló cég végzett. Ennek során természetesen sor került a KSZK átvilágítására, a rá vonatkozó folyamatábrák, tevékenység- és munkaköri leírások elkészítésére is. A KSZK szolgáltatásaival való elégedettséget az évek során több felmérés értékelte. Az eredményeket és a következtetéseket összesítve ezek alkalmával mindig sor került a tanulságok levonására, a szükséges intézkedésekre. 2015-ben a KSZK következett a *szakfelüyeleti vizsgálatra* kijelölt könyvtárak sorában. Ez a tüzetes szakértői elemzés azt fogalmazta meg, hogy a KSZK megfelel az országos szakkönyvtártól elvárt követelményeknek, bár pillanatnyilag nem viseli hivatalosan ezt a titulust. A könyvtári törvény 2020-ban küszöbön álló változását tartalmazó jogszabály tervezete ugyanakkor kilátásba helyezi, hogy a módosítás hatályba lépésével a Könyvtártudományi Szakkönyvtár ismét szerepeljen az országos feladatkörű szakkönyvtárak felsorolásában.

Ez a kitüntető és felelősséggel járó minősítés a fel-

adatok újragondolására készíti a könyvtárat. Remélhetőleg a közeljövőben a nemzeti könyvtári stratégia is elkészül, mely szintén elengedhetetlen támaszt nyújtana az újratervezés folyamatában. Szerencsére a Szakkönyvtár részese az *Országos Könyvtári Platform (OKP)*²⁶ fejlesztésnek, így az új könyvtári rendszer bevezetésével sok munkafolyamat és szolgáltatás végre korszerű módszerekkel lesz elvégezhető. A legfontosabbak: a mostani IKR-ről egy új generációs könyvtári szolgáltatási platformra történő átállás, mely magában foglalja a katalógusszolgáltatások megújulását, a kölcsönözhető könyvek RFID dokumentumazonosítóval való ellátását és a kölcsönzés automatizálását is. Nagy várakozással tekintünk a gyarapítási és a periodikamodul elkészülésére és használatukra történő áttérésre is. Szintén életbevágó a fejlesztő által már nem támogatott HUMANUS adatbázis migrálása az új rendszerbe, de érint bennünket a régi könyvek nyilvántartásának (Muzeális Könyvtári Dokumentumok Nyilvántartása – MKDNY) és az ODR-nek a megújulása is. A digitális gyűjtemények kezelése, az elektronikus források hozzáférés-kezelése és a statisztikai modul megkoronázza majd az automatizálási folyamatot. Az OKP keretében történő infrastruktúra-megújulás már eddig is érezhetően emelte a munka hatékonyságát: korszerű olvasói és munkatársi számítógépek és laptopok

állnak rendelkezésünkre, projektor és kivetítő segíti a könyvtárbemutatókat és egyéb rendezvényeket.

Az új platform működésének az lesz a csúcsa a Könyvtártudományi Szakkönyvtárban, ha a még csak cédulakatalógusban feltárt állományt is sikerül konvertálni az online katalógusba. Erre a komoly szándék már jónéhány éve megvan, most már csak a forrást kell megtalálni hozzá.²⁷

Végül, de nem utolsósorban megemlítendő, hogy az elmúlt években a működés egyre fontosabb elemévé vált az együttműködés – nemcsak a KI és az OSZK egyes munkatársaival, hanem az osztályok között is. A sok jó példa közül a K2-es továbbképzési sorozatot említjük, ahol a KSZK már nemcsak a műhelynap aktuális témájához kapcsolódó bibliográfiával, friss, kölcsönözhető könyvek felkínálásával járul hozzá az esemény sikeréhez, hanem az előkészítés során a K2 közösségi csoportban közzétett posztokkal, táblagépeinek a csoportmunkához való rendelkezésre bocsátásával, sőt, időnként kics csoport-vezetéssel is. Ez a cikk a koronavírus-járvány időszakában, a könyvtári zárvatartás idején készült. Reméljük, hogy a távoli elérésű szolgáltatásaink mellett hamarosan újra megnyitjuk valóságos kapuinkat is, és ha fokozatosan térünk is vissza a normál működéshez, határozott lendülettel folytatjuk a használók elégedettségét célzó munkát és a fejlesztéseket.

Jegyzetek és irodalmi hivatkozások

1. HEGYKÖZI Ilona. Kalauz a könyvtár- és tájékoztatási szakirodalomhoz. == Könyvtárosok kézikönyve. 5. kötet, Segédletek. Budapest: Osiris, 2003. p. 214-215. (Osiris kézikönyvek). ISBN 963-389-307-0
2. Könyvtártudományi Szakkönyvtár honlapja [online]: Küldetésnyilatkozat. Budapest : Könyvtári Intézet, cop. 2018. Hozzáférhető: <https://ki.oszk.hu/konyvtar/kuldetesnyilatkozat> [Megtekintve: 2020.05.09.]
3. A KSZK-ról további cikkek olvashatók itt az 1985–2013-as időszakból: Könyvtártudományi Szakkönyvtár honlapja: Rólunk írták, magunkról írtuk aloldal [online]. Könyvtári Intézet, cop. 2018. Hozzáférhető: <https://ki.oszk.hu/konyvtar/rolunk-irtak-magunkrol-irtuk> [Megtekintve: 2020.05.09.]
4. A Könyvtári Intézet keretében működő Könyvtártudományi Szakkönyvtár gyűjtőköri szabályzata [elektronikus dok.] == Az Országos Széchényi Könyvtár gyűjtőköri szabályzata. 5. melléklet. [Budapest]: OSZK, 2015. 9 p. [a pdf 56-65. oldala]. Hozzáférhető: <http://www.oszk.hu/sites/default/>
5. files/f_18_2015_gyujtokori_szabalyzat.pdf [Megtekintve: 2020.05.09.]
6. Az EKGY 2009-ben lezárt honlapját a MEK-ben archiváltuk. Európai Könyvtörténeti Gyűjtemény [archivált honlap]. [Budapest]: Könyvtörténeti és Könyvtártudományi Szakkönyvtár, [2005-2009]. Hozzáférhető: <http://mek.oszk.hu/ekgy/html/hun.htm> [Megtekintve: 2020.05.09.]
7. A Könyvtári Intézet honlapja. A járványügyi helyzet kezelése a könyvtárakban aloldal [online]. Budapest : Könyvtári Intézet, 2020. Hozzáférhető: <https://ki.oszk.hu/informacioszolgalattas/jarvanyugyi-helyzet-kezeles-konyvtarakban> [Megtekintve: 2020.05.09.]
8. HEGYKÖZI Ilona. Visszlát MANCI – helló, HUMANUS!: Új helyen a friss könyvtári szakmai publikációk adatai. == Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 18. (2009) 9., p. 32-35. ISSN 1216-6804
9. A Könyvtári Intézet honlapja. A Magyar Könyvtári

- Szakirodalom Bibliográfiája aloldal [online]. Budapest : Könyvtári Intézet, cop. 2018. Hozzáférhető: <https://ki.oszk.hu/konyvtar/magyar-konyvtari-szakirodalom-bibliografija> [Megtekintve: 2020.05.09.]
9. Könyvtári és tájékoztatási tézaurusz [online] == Dictio: Források tartalmi feltáráshoz. [Szeged]: [Szegedi Tudományegyetem Központi Könyvtára], [kb. 2007.] Hozzáférhető: <http://bodza.bibl.u-szeged.hu:9802/dictio> [Megtekintve: 2020.05.09.]
 10. RÁCZ Ágnes. A HUMANUS adatbázis kifejlesztése, különös tekintettel a könyvtártudományi és könyvtörténeti dokumentációra. == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 18. = 54. (2008) 2., p. 207-221. ISSN 0023-3773
 11. KOVÁCS Katalin. Vélemények a Könyvtári Figyelőről: Egy felmérés eredményei. == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 23. = 59. (2013) 1., p. 85-90. ISSN 0023-3773
 12. KOVÁCS Katalin. Tükröt tartani: A Könyvtári Figyelőről. == Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 24. (2015) 10., p. 44-46. ISSN 1216-6804
 13. POGÁNY György. A Könyvtári Figyelő hatvan évfolyama. 1. rész, 1955-1968. == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 24. = 60. (2014) 3., p. 331-344. ISSN 0023-3773
 14. POGÁNY György. A Könyvtári Figyelő hatvan évfolyama. 2. rész, 1969-2014. == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 24. = 60. (2014) 4., p. 493-513. ISSN 0023-3773
 15. A könyvtári szaklapok szerkesztősegeinek nyilatkozata. == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 24. = 60. (2014) 1., p. 10. ISSN 0023-3773
 16. FAZOKAS Eszter. Szenzációs karácsonyi ajándék [elektronikus dok.] == Könyvtártudományi Szakkönyvtár honlapja. [Budapest]: Könyvtári Intézet, cop. 2018. Feltöltve: 2016.12.13. Hozzáférhető: <http://webadmin.oszk.hu/pywb/20170623101920/http://ki.oszk.hu/konyvtar/2016/12/szenzacios-karacsonyi-ajandek/> [Megtekintve: 2020.05.09.] A Könyvtári Szemle itt hozzáférhető: Könyvtári Szemle [elektronikus dok.]: Könyvtárak, olvasók és könyvgyűjtők félhavi értesítője. Szerk. ASZTALOS Miklós. Budapest: Lantos Adolf, 1934-1936. Hozzáférhető: <https://epa.oszk.hu/03000/03011> [Megtekintve: 2020.05.09.]
 17. FAZOKAS Eszter. A Könyvtörténeti és Könyvtártudományi Szakkönyvtár interneten elérhető szolgáltatásai. == Korszerű könyvtár: Finanszírozás, gyarapítás, menedzsment. Budapest: Raabe, 2007. november, D 3.3, 1-6.
 18. Könyvtárosok Dolgozószobája [nyilvános Facebook csoport]. Budapest : KI Könyvtártudományi Szakkönyvtár, 2015.03.19- Hozzáférhető: <https://www.facebook.com/groups/638792582893875/> [Megtekintve: 2020.05.21]
 19. Ezek egyik példája a magyar könyvtárügy angol nyelvű bemutatása a Libraries and librarianship in Hungary című OKM-kiadványban. Libraries and librarianship in Hungary. [transl. by Anna BALOGH and Ilona HEGYKÖZI]. 2. rev. ed. Budapest: Min. of Education and Culture, 2010. 44 p. ISBN 978-963-88269-3-0
 20. Együtműködési megállapodás a Könyvtár- és Információ-tudományi Intézettel [online] == Az Országos Széchényi Könyvtár honlapja. Hírek aloldal. Feltöltve: 2016.06.02. Hozzáférhető: <http://www.oszk.hu/hirek/szakmai-egyuttmukodesi-megallapodas> [Megtekintve: 2020.05.09.]
 21. FAZOKAS Eszter. Egy lappangó Ady-kézirat – a Nyugat első nemzedéke és az olvasás, avagy: ki mit tart a nachtkaszin? [elektronikus dok.] == Könyvtártudományi Szakkönyvtár honlapja. [Budapest]: Könyvtári Intézet, cop. 2018. Feltöltve: 2017.06.15. Hozzáférhető: <http://webadmin.oszk.hu/pywb/20170623101920/http://ki.oszk.hu/konyvtar/2017/06/egy-lappango-ady-kezirat-%e2%80%93-a-nyugat-első-nemzedeke-es-az-olvasas-avagy-ki-mit-tart-a-nachtkaszin/> [Megtekintve: 2020.05.09.]
 22. HEGYKÖZI Ilona – BÁNFI Szilvia. Az értékmentő: Fitz József-émlékiállítások. == Mercurius, (2014), p. 30-31. ISSN 1589-4738
 23. Együtt lenni, polcra tenni! Avagy mi fán terem a könyvtáros? [elektronikus dok.]: Best of Közösségek Hete, 2018.05.24 == Közösségek Hete [webhely]. [Szentendre]: Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Múzeumi Oktatási és Módszertani Központ, [2018]. Hozzáférhető: <https://kozossegek hete.hu/egyutt-lenni-polcra-tenni-avagy-mi-fan-terem-a-konyvtaros-best-of-kozossegek-hete/> [Megtekintve: 2020.05.09.]
 24. LIS Euroguide: Kompetenciák, tulajdonságok, minősítési szintek. Ford. BALOGH Anna és HEDVIG Olga. Budapest: Könyvtári Intézet, 2007. 133 p. (EuroTéka). ISBN 978-963-201-627-6
 25. BARTŰNKOVA, Eva [et al.]. Újra együtt a Visegrádi Országok könyvtárosai. == Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 19. (2010) 12., p. 39-49. ISSN 1216-6804
 26. RÁCZ Ágnes. Országos Könyvtári Platform: A nemzeti könyvtár és a központi szolgáltatások informatikai megújításának programja. == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 28. = 64. (2018) 1., p. 9-17. ISSN 0023-3773
 27. RÁCZ Ágnes. Az Országos Széchényi Könyvtár katalógusának kifejlesztése. [elektronikus dok.] (A TÁMOP-3.2.4-08/2-2009-002 pályázat részeként, a projektzáró konferencián, 2011. jún. 27-én elhangzott előadás). Hozzáférhető: <https://docplayer.hu/5610058-Racz-agnes-az-orszagos-szechenyi-konyvtar-elektronikus-katalogusanak-fejlesztese.html> [Megtekintve: 2020.05.09.]

Két évtized eredményei a határon túli magyar könyvtárosok továbbképzésében – a Magyar Könyvtárosok Kárpát-medencei Továbbképzési Hálózata

HANGODI Ágnes

A kezdetek

Olyan eredmények ismertetését vállaltam ezeken a hasábkokon, amelyeknek – mint minden másnak az Intézet életében – előzményei a jogelőd Könyvtártudományi és Módszertani Központ (KMK) tevékenységében gyökereznek. A KMK, ugyan csak eseti jelleggel, de a mostani időszakhoz hasonlóan minisztériumi és pályázati támogatás segítségével már az 1990-es években foglalkozott a határon túli könyvtárosok számára magyar nyelven zajló továbbképzések biztosításával. A képzésszervezés lehetősége, ahogy napjainkban is, a kezdetektől fogva kétirányú: tanfolyami export, azaz továbbképzések megvalósítása határon túli helyszíneken és résztvevői import révén, azaz határon túli könyvtáros kollégák meghívásával magyarországi tanfolyamokra.¹ Az első két KMK-s tanfolyam az utóbbi módot választotta: 1990 augusztusában és novemberében 10–10 napos, bentlakásos, intenzív továbbképzést szerveztek a könyvtárosság alapvető tudnivalóiról erdélyi könyvtárosok számára.²

A 2000-ben alakult Könyvtári Intézet az első néhány évben arra összpontosította erőit, hogy minél több olyan tanfolyammal álljon a hazai könyvtárosok rendelkezésére, amelyet már engedélyezett a Könyvtári Akkreditációs Szakbizottság, hiszen 2000. január közepén életbe lépett az ún. hétéves kötelező továbbképzés rendszerét szabályozó NKÖM rendelet³, amely a kötelezettség teljesítését lehetővé tette a könyvtári szakterület továbbképzési programjainak elvégzésével is. Ezért az első években a határon túli továbbképzések területén inkább a kapcsolatépítés került előtérbe, előkészítendő a konkrét tanfolyamszervezési munkát. Képzések megtartására először 2003-tól, kísérleti jelleggel, határon túli kezdeményezésre került sor, erre igen szerény keretek között, a Publika Magyar Könyvtári Kör⁴ (Publika MKK) anyagi támogatása mellett volt lehetőség. Az egyesület mind az oktatói, mind a résztvevői utazási és szállásköltségek vállalásában nagy segítséget jelentett, így néhány itthon már működő tanfolyamot Erdélyben és a Vajdaságban is megtarthattak okta-

tóink.⁵ A Publika MKK támogatásával megvalósult legsikeresebb képzés 2006 áprilisában zajlott *Az esélyegyenlőség biztosítása a könyvtári ellátásban* címmel, kétszer harminc órában. A képzés helyszíne a csikszeredai Kájoni János Megyei Könyvtár volt, az előadásokat és gyakorlatokat *Bartos Éva* és *Várhegyi Eszter* tartották – komoly energiát fektetve abba, hogy ne csak a téma magyar, hanem romániai vetületét is be tudják mutatni a tapasztalatok összehasonlítása érdekében az összesen 25 résztvevő számára, akik nemcsak a megyei könyvtár, hanem a környékbeli gyűjtemények⁶ munkatársai közül kerültek ki.

A keretek

A Könyvtári Intézet jogszabályban előírt feladatai között szerepel, hogy szakmai támogatást nyújt a határon túli magyar könyvtárosok anyanyelvű képzéséhez, továbbképzéséhez⁷, az Intézetet létrehozó minisztériumi rendelet pedig rögzíti, hogy önállóan rendelkezik a jogszabályban és az OSZK alapító okiratában meghatározott feladataihoz rendelt előirányzatok felett⁸, a valóságban azonban ez sosem jelentette azt, hogy elkülönített keret állt volna rendelkezésünkre a képzések anyagi fedezetét illetően. Ezért volt szükség arra, hogy a tevékenység támogatására – a Publika MKK segítségével – visszaszorulásával – kiemelt vagy meghívásos minisztériumi és a Nemzeti Kulturális Alap által kiírt pályázatokon induljunk, az utóbbi néhány évben pedig minisztériumi hozzájárulást szerezzünk ahhoz, hogy az állami költségvetésből kapott éves továbbképzési támogatás egy részét e cél megvalósításra fordíthassuk.

Korábban sem volt⁹ és ma sincs könnyű dolgunk a tanfolyamok exportját illetően abból a szempontból: hogyan tudják elismertetni a megszerzett tudást a határon túli magyar könyvtáros kollégák annak az országnak a képzési rendszerében, ahol szakmai munkájukat végzik. Ráadásul az egyes határon túli területek gyakorlata egymástól is különbözik: van olyan terület, ahol egyáltalán nincs könyvtárosképzés vagy -továbbképzés, van olyan, ahol más szakirányú felsőfokú végzettséghez csatolható a könyvtáros tanfolyam elvégzése, van olyan, ahol csak a saját képzési rendszerben megszerzett könyvtáros végzettség számít, és – szerencsére – van olyan is, ahol az Intézet által szervezett tanfolyam beleszámít a kollégák életpálya-modelljének lépéseibe. A mi lehetőségeink odáig terjednek, hogy az elvégzett tanfolyamokról a személyes adatokat és a képzés adatait tartalmazó hiteles tanúsítványt állítunk ki – és közben remény-

kedünk, hogy az Európában elfogadott képzési keretrendszer¹⁰ egységes alkalmazása lassan eljut odáig, hogy ezek a megszerzett kompetenciák is a rendszer részét képezik majd partnereinknél.

Azt, hogy milyen témákban tartunk képzéseket a határon túli képzési helyszíneken, természetesen erősen befolyásolják a partneri igények, ezek felmérésére folyamatosan törekszünk – ugyanakkor korlátaink is vannak: ha egy tanfolyamnak olyan magas az előadói létszáma, hogy az utazások megszervezhetetlenek a távolságok miatt, ha a képzés eszköz- és berendezési, felszerelési igényei nem teljesíthetők a kiválasztott helyszínen, vagy ha maga a téma olyan, amelynek a többségi államokban eltérő a törvényi szabályozása. Nagy segítséget jelentenek a képzések szükségességének elismertetésében a *Magyar Könyvtárosok Világtalálkozóinak* rendezvényei, amelyeknek a szervezésében a Könyvtári Intézet meghatározó szerepet vállal, és amelyekre minden alkalommal meghívást kapnak a határon túli szakmai szervezetek és könyvtárak képviselői. A 2004. július közepén lezajlott *VI. Világtalálkozó* alkalmával a Magyar Könyvtárosok Egyesülete kerekasztal-beszélgetést kezdeményezett a határon túli magyar könyvtárosokkal való együttműködés stratégiájának kialakítása érdekében, az esemény alkalmával valamennyi szervezet megfogalmazta az anyanyelven folyó könyvtáros továbbképzések szükségességét.¹¹ A 2013-ban megrendezett *VII. Világtalálkozó* ajánlásában¹² már önálló bekezdésben került rögzítésre az időközben széles körben megszervezett képzések folytatása: „*A határon túli könyvtárakban létesült bázis-képzőhelyeken folytatni kell a könyvtárosok anyanyelven történő szakmai továbbképzési programját, illetve újabb helyszíneket, képzőintézményeket és képzési témákat kell bevonni a továbbképzésbe. [...] Ösztöndíjas rendszerben alkalmanként lehetőséget kell biztosítani a magyarországi továbbképzések elvégzésére és tapasztalatcserére is.*” Emellett az ajánlás alapján egyértelművé vált, hogy az Intézet szerepe megkérdőjelezhetetlen a feladat végrehajtásában: „*A Magyar Könyvtárosok Világtalálkozója nélkülözhetetlennek érzi a Könyvtári Intézet hazai és nemzetközi könyvtári szakirodalmat biztosító, koordináló, szervező, szolgáltatásokat működtető, feltételeket biztosító, kutató, elemző és képzési tevékenységét az együttműködés megvalósulásában.*” Mérföldkövet jelentett határon túli képzési tevékenységünk során a 2007-es év, amikor *Bartos Éva* megfogalmazásában elkészült, és az akkori Oktatási és Kulturális Minisztérium által elfogadásra került a *Határon túli könyvtárak fejlesztési programja*¹³,

amely a hosszú távú stratégiai együttműködés kulcsterületeit a következőkben határozta meg:

- rendszerszerű együttműködésben megvalósuló könyvtári tevékenység;
- könyvtári szakemberek képzése és rendszeres továbbképzése a határon túl kialakított állandó képzőközpontokban;
- szakembercsere, ösztöndíjak, közös európai uniós pályázati és projekttevékenység, kutatás;
- a szakmai képviselők együttműködése;
- a magyar szellemi örökség számbavétele és szept-sugárzása.

A fejlesztési program alapján a Könyvtári Intézet a második kulcsterület céljainak megvalósítását vállalta, és azonnal megkezdte az ehhez szükséges feltételek kialakítását. A munka itthon és a határon túli helyszíneken párhuzamosan folyt: a személyes kapcsolatok szerencsére már léteztek, ezekre támaszkodva az első és legfontosabb feladat az volt, hogy minden határon túli területen megtaláljuk azokat az állandó képzőközpontokat, ahol a tanfolyamok megtarthatók. Ezeket fel kellett szerelni az oktatáshoz szükséges alapvető IKT-eszközökkel¹⁴, fel kellett térképezni a képzési témákra vonatkozó igényeket, közben meg kellett találni azt az oktatógárdát, amelynek segítségével az első képzések megtarthatók, és meg kellett tervezni nemcsak a szervezés menetét (utaztatás, szállásfoglalás stb.), de a tanfolyamok során használatba veendő képzési dokumentumokat (jelenléti ív, minőségbiztosítási kérdőív stb.) is.

Együttműködési dokumentumok

A 2008/2009-es tanév legnagyobb eredményeként azt könyvelhettük el, hogy aláírásra került a partnerintézményekkel – nemcsak könyvtárakkal, hanem több esetben az adott terület magyarajkú közösségét képviselő, és gyakran a képzési helyszín biztosítását is vállaló kutató- vagy művelődési intézetével – az első öt együttműködési megállapodás, majd két év múlva ezeket újabb négy aláírt dokumentum követte – ezzel teljes egészében kiépült a *Magyar Könyvtárosok Kárpát-medencei Továbbképzési Hálózata*. Az első öt partner között különleges helyet foglal el a nyíregyházi megyei hatókörű városi könyvtár, amely kedvező földrajzi elhelyezkedésének köszönhetően oktatókat tudott és tud jelenleg is delegálni három határon túli területre (Kárpátalja, Felvidék, Erdély), a Kárpátaljával korábban kiépített alapítványi kapcsolatai¹⁵ révén segíteni tud a szervezésben,

és tanfolyami helyszíneként¹⁶ határon túli résztvevői csoportok befogadására is alkalmas.¹⁷

Partnerintézmény	A megállapodás aláírásának időpontja
Vajdaság: Vajdasági Magyar Művelődési Intézet, Zenta	2008. március 1.
Erdély: Kájoni János Megyei Könyvtár, Csíkszereda	2008. március 1.
Magyarország: Móricz Zsigmond Megyei Könyvtár, Nyíregyháza	2008. március 1.
Kárpátalja: Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet, Beregszász	2009. május 28.
Felvidék: Fórum Kisebbségkutató Intézet, Somorja	2009. június 15.
Erdély: Bod Péter Megyei Könyvtár, Sepsiszentgyörgy	2011. június 30.
Dél-Baranya: Horvátországi Magyar Oktatási és Művelődési Központ, Eszék ¹⁸	2011. június 30.
Muravidék: Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzeti Közösség, Lendva ¹⁹	2011. június 30.
Erdély: Heltai Gáspár Könyvtári Alapítvány ²⁰	2011. június 30.

1. táblázat

Az együttműködési megállapodások aláírásának időrendje

Az együttműködési megállapodások aláírásával kialakultak a tevékenység keretei: az éves képzési tervek összeállítása, a tanfolyami alkalmak szervezési feladatai (konkrét helyszín, oktatók, utazás, szállás, a résztvevők toborzása, dokumentáció stb.), és mindkét fél vállalta, hogy mindent megtesz az elvégzett képzések és tanúsítványok állami elismertetéséért.

Határon túli továbbképzések meghívások minisztériumi támogatás segítségével

Új tudás – műveltség mindenkinek

A fejlesztési koncepció elfogadása utáni időszakban a támogatások ütemezése a tanéves szerkezetben való képzésszervezést tették számunkra lehetővé. Az első, igazán jelentős tanév, amely Bartos Éva szavaival²¹ élve „új fejezet volt a határok nélküli könyvtáros-továbbképzésben”, az Oktatási és Kulturális Minisztérium meghívásos pályázatának köszönhetően a

2009. október 1. és 2010. június 15. közötti időszakra esett. A végrehajtott program a pályázat által kitűzött valamennyi célhoz igazodott: bővítette a vidéki, határmenti és határon túli művelődési intézmények programjait; tudatosította az olvasási kultúra és az egész az életen át tartó tanulás fontosságát; mentori, multiplikátori feladatra készítette fel a könyvtári, közművelődési szakembereket annak érdekében, hogy képesek legyenek fejleszteni a lakosság digitális és számítógép-használati ismereteit; bemutatta az újonnan létrejött e-szolgáltatások európai gyakorlatát.

1. ábra

A projekt design-elemei, tervező: Török Máté

A program két pillérré épült: a bázis-képzőhelyeken megvalósított tanfolyamok sora *EuroTeka*²² *Szabadegyetem* elnevezést kapott, és *Kaleidoszkóp* névvel, egynapos konferencia formájában hirdettük meg a határmenti kistéleplési közösségi intézményekben dolgozó munkatársak számára az ismeretterjesztő és szakmai képzéseket, tapasztalatcseréket. A Szabadegyetem képzései öt határon túli helyszínen (Csíkszereda, Sepsiszentgyörgy, Somorja, Zenta, Beregszász), 13 alkalommal zajlottak le 1–2–3–4 napos képzések formájában, összesen 260 fő részvételével.

A következő témák feldolgozására került sor a tanfolyamok során:

- a könyvtár mint közösségi színtér (3 helyszín);
- könyvtári digitalizálás (2 helyszín);
- könyvtárak kommunikációja az interneten (1 helyszín);
- biblioterápia (2 helyszín);
- kommunikációs tréning (2 helyszín);
- mentálhigiénés tréning (1 helyszín);
- csapatépítés tréning (2 helyszín).

A *Kaleidoszkóp* elnevezésű tapasztalatcserék helyszínét az országhatárhoz közel eső vagy onnan jól megközelíthető megyei könyvtárak biztosították annak érdekében, hogy lehetővé váljon a szomszédos ország határközeli magyar könyvtárosainak találkozása a határon inneni könyvtárosokkal. A moderált program minden helyszínen azonos módon zajlott: a továbbképzés-jelleget a délelőtti kiselőadások jelentették a könyvtárak korszerű közösségi szerepéről, az egész életen át tartó tanulás könyvtári támogatásáról, a lakosság e-közszolgáltatások igénybevételére való felkészítéséről (ezeket az Intézet munkatársai tartották) és a helyismereti munka felértékelődéséről, új lehetőségeiről a könyvtárban (ezt az adott megyei könyvtár helyismereti részlegének munkatársa ismertette); a délutáni fórumokon pedig a határmenti könyvtári együttműködés, főként a dokumentumellátás lehetőségeiről, tartalmáról, eszközeiről folyt tapasztalatcsere. Az összesen 170 főt megmozgató konferenciasorozat 2010 áprilisában és májusában került lebonyolításra.

Megyei könyvtári helyszín	A konferencia időpontja	Meghívott határon túli résztvevők
Csorba Győző Megyei és Városi Könyvtár, Pécs	2010. április 15.	horvátországi magyar könyvtáros kollégák
Somogyi Károly Megyei és Városi Könyvtár, Szeged	2010. április 19.	vajdasági magyar könyvtáros kollégák
Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár, Nyíregyháza	2010. május 6.	kelet-szlovákiai, kárpátaljai és erdélyi (Partium) magyar könyvtáros kollégák
Balassi Bálint Megyei Könyvtár, Salgótarján	2010. május 13.	közép-szlovákiai magyar könyvtáros kollégák
Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár, Szombathely	2010. május 20.	szlovéniai és burgenlandi magyar könyvtáros kollégák
Békés Megyei Tudásház és Könyvtár, Békéscsaba	2010. május 28.	aradi és nagyváradi könyvtáros kollégák

2. táblázat

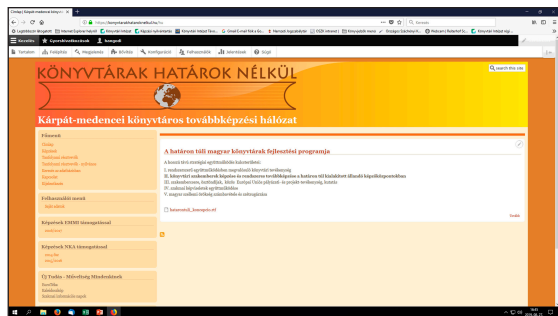
A *Kaleidoszkóp* program helyszínei, időpontjai, résztvevői

Különleges előzménye volt e sorozatnak 2009. október 12-én a tatabányai megyei könyvtár *ODR-konferenciája*, ahová a pályázati támogatás terhére 13

határon túli helyszínről érkeztek kollégák, a program minden évben szokásos délelőtti előadásait a mura-szombati tapasztalatok bemutatása egészítette ki, a

délután pedig műhelymunka keretében adott lehetőséget a határokon átívelő elektronikus dokumentumküldés tapasztalatainak cseréjére.

A program megvalósításának webes támogatására Drupal-alapú informatív portál²³ készült, amelynek adatbázisában azóta is rögzítjük a megtartott tanfolyamok témáit, dátumait, helyszíneit és résztvevői adatait – ma már a GDPR-szabályok betartása mellett.

2. ábra
A portál nyitóoldala

A Nemzeti Erőforrás Minisztérium meghívásos pályázata

2010 októbere és 2011 júliusa között a Könyvtári Intézet lehetőséget kapott határon túli továbbképzési programjának folytatására. A megvalósítás első része a hagyományokat erősítette: tanfolyamokat szerveztünk az öt bázis-képzőhelyen, ez 9 képzési alkalmat és 200 fős résztvevői tábort jelentett.

Ennek a tanévnek a feladata volt a bázis-képzőhelyekkel (akkor még) nem rendelkező határon túli területek bekapcsolása. Ezt – mivel ezeken a helyszíneken nem a tömb-, inkább a szóránymagyarság jellemző, és közöttük igen kevés a magyar anyanyelvű könyvtáros – egynapos szakmai konzultációk megszervezésével értük el. 2011. június 9-én Pélmonostorban, a Horvátországi Magyarok Központi Könyvtárában voltunk; 2011. június 17-én Lendván, a Muravidéki Nemzetiségi Művelődési Intézetben a Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzetiségi Közösség képviselőivel találkoztunk (itt csatlakoztak hozzánk a Zala megyei könyvtár vezetői is);

A képzés helyszíne ²⁴	Tanfolyamok ²⁵	A képzések időpontja	A résztvevők száma
Kájoni János Megyei Könyvtár, Csíkszereda	Kiadványszerkesztés és prezentációkészítés	2011. március 9–12., 16–19.	12
	Kommunikációs tréning	2011. április 4–7.	15
Vajdasági Magyar Művelődési Intézet, Zenta	Könyvtári partnerkapcsolatok	2011. május 11.	22
	Könyvtári kommunikáció az Interneten	2011. június 8.	20
Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet, Beregszász	A könyvtár mint közösségi színtér	2011. április 29.	39
	Könyvtári partnerkapcsolatok	2011. május 13.	37
	Az olvasásfejlesztés új lehetőségei és gyakorlata	2011. június 24.	24
Bod Péter Megyei Könyvtár, Sepsiszentgyörgy	Könyvtári partnerkapcsolatok	2011. június 20–21.	17
Fórum Kisebbségkutató Intézet, Somorja	Hatékony prezentációkészítés	2011. július 4.	14

3. táblázat
A 2010/2011-es tanév tanfolyamai

2011. július 4–5-én pedig Kolozsváron, a Heltai Gáspár Alapítvány könyvtárában jártunk. Ezen az alkalmon ismertettük a Könyvtári Intézet által kidolgozott fejlesztési koncepciót, beszámoltunk a 2007 óta megvalósított eredményekről, bemutattuk a már működő bázis-képzőhelyek tapasztalatait és a rendelkezésre álló tanfolyami téma-kínálatot, a vendéglátók pedig ismertették a náluk lehetséges megoldási lehetőségeket, képzési igényeket és szükségleteket – és az együttműködési megállapodások aláírására is sor kerülhetett ezekkel a partnerekkel is.²⁶

A 2007–2011. közötti időszakban nyújtott szakminisztériumi támogatás stabilizálta az évek során szisztematikusan felépülő határon túli továbbképzési rendszert, biztonságos alapot nyújtott a tudatosan előre tervezhető tevékenység megvalósításához. A

következő tanév időszakára az akkori kultúráért felelős államtitkár kétmillió forint támogatásra tett ígéretet, amelyet azonban a kormány által határozatlan elrendelt zárolási kötelezettség miatt kénytelen volt visszavonni. 2012 júliusában ismét benyújtásra került a kérelem a minisztérium Határon Túli Magyarok Kulturális Osztályára, de erről már a döntés sem született meg, így – anyagi támogatás hiányában – a továbbképzési program kereken két évre kényszerű felfüggesztésre került.

Sikeres pályázatok a Nemzeti Kulturális Alapnál

Továbbképzések 2014 őszén

Az NKA-hoz az első pályázatot *A Könyvtári Intézet határon túli könyvtári szakemberek képzése és továbbképzése elnevezésű program folytatására a 2014-es év második felében* címmel nyújtottuk be, ebből látszik, hogy a program folytatására 2012 nyara után legközelebb 2014 őszén nyílt lehetőségünk²⁷. A korábbi időszakokhoz képest bővítettük a képzési témák körét a szépirodalmi, irodalomtudományi, irodalomtörténeti terület tájékoztató ismereteivel, olvasásfejlesztési tudnivalókkal és a *Kaleidoszkóp* program sikereire támaszkodva helyismereti, helytörténeti könyvtári honlapok készítésének módszer-

tanával.

A kárpátaljai tanfolyamokon a nyíregyházi megyei könyvtár oktató kollégáinak segítségével tovább gyarapodott az önismereti képzések sora, a könyvtárossal szemben támasztott alapvető személyiségjegyek megismertetése és annak elsajátíttatása: hogyan lehet a többnyelvű és több vallási felekezethez tartozó, a kisebbség és többség fogalmát eltérően értelmező lakosság számára olyan színteret biztosítani a könyvtárban, ahol nem a különbségek, hanem az azonosságok a meghatározók.

Ebben az időszakban új képzési helyszínek is bekapcsolódtak a munkába: először szerveztünk továbbképzést a Horvátországi Magyarok Központi Könyvtárának székhelyet biztosító pélmónostori és a lendvai városi könyvtárban. A somorjai Fórum Kisebbségkutató Intézet mellett új felvidéki partnerre tettünk szert a Szlovákiai Magyar Könyvtárosok Egyesületének vezetésében, egyetértve velük abban, hogy ezen a határon túli területen kelettől nyugatig hosszan elhúzódó földrajzi elhelyezkedése miatt a képzések megtartását újabb és újabb könyvtári helyszíneken kell biztosítanunk. 2014 őszén e könyvtárak között az első az érsekújvári, Anton Bernolákról elnevezett városi könyvtár volt. A pályázati időszak alatt 8 helyszínen 13 képzési alkalommal 200 határon túli magyar könyvtáros továbbképzését biztosítottuk.

1. kép

Helyismeret továbbképzés 2014. október 14-én Zentán, a Vajdasági Magyar Művelődési Intézetben, a képzés oktatója az OSZK nyugalmazott osztályvezetője, Kégli Ferenc.

Fotó: Kaszás Angéla †

A képzés helyszíne	Tanfolyamok	A képzések időpontja	A résztvevők száma
Fórum Kisebbségkutató Intézet, Somorja	A könyvtár mint közösségi színtér	2014. augusztus 25.	12
Kájoni János Megyei Könyvtár, Csíkszereda	Felkészülés a különböző felhasználói célcsoportok olvasásfejlesztésére	2014. augusztus 28–29–30.	16
Bod Péter Megyei Könyvtár, Sepsiszentgyörgy	Felkészülés a különböző felhasználói célcsoportok olvasásfejlesztésére	2014. szeptember 1–2–3.	16
Vajdasági Magyar Művelődési Intézet, Zenta	Irodalmi tájékoztatás, online irodalmi adatbázisok	2014. szeptember 2.	21
	Felkészülés a különböző felhasználói célcsoportok olvasásfejlesztésére	2014. szeptember 19.	18
	Helyismereti-helytörténeti információk közzététele könyvtári honlapokon	2014. október 14.	22
Könyvtár Lendva, Lendva	A könyvtár mint közösségi színtér	2014. szeptember 5.	8
	Hatékony kommunikáció könyvtári környezetben	2014. november 7.	10
Városi Könyvtár, Pélmonostor	A könyvtár mint közösségi színtér	2014. szeptember 11.	9
	A fejlesztő biblioterápia könyvtári alkalmazásának lehetőségei	2014. november 13.	6
Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet, Beregszász	Emberről, könyvtárról, könyvtárosokról	2014. szeptember 19.	17
	Szín – Tér/Tár – Könyvtár	2014. október 17–18.	26
Anton Bernolák Könyvtár, Érsekújvár	Hatékony kommunikáció könyvtári környezetben	2014. október 16.	19

4. táblázat

Az első NKA pályázat támogatásával megvalósított továbbképzések

2. kép

A Szín – Tér/Tár – Könyvtár elnevezésű továbbképzés 2016. március 21-én Tégláson, az Ungvári Járási Központi Könyvtárban, a képzés oktatója a nyíregyházi megyei könyvtár munkatársa, Dr. Vraukóné Lukács Ilona.

Fotó: Gosztonyi Enikő

Továbbképzések 2015 őszén és 2016 tavaszán

A második sikeres NKA-pályázat egy teljes tanévnyi lehetőséget biztosított számunkra a továbbképzési tevékenység folytatására. Az előző pályázati időszakban bevezetett, a résztvevők által a képzések befejezésekor kitöltött minőségbiztosítási kérdőívek kitértek arra, milyen témák feldolgozását várják a továbbiakban a kollégák a tanfolyamokon. A korábbiak mellé így kerültek új tananyagként a könyvtári ellátásban az esélyegyenlőség érdekében megvalósítandó feladatok, a könyvtári minőségbiztosítás, a digitális gyűjtemények, a könyvtárosok felkészítése a használóképzésre, emellett az olvasásfejlesztés területén a korábban lezajlott tanfolyam folytatását is biztosítottuk. Örömmel vettük két új helyszínnek a

hálózatba való bekapcsolódását: Kárpátalján a Tégláson működő Ungvári Járási Központi Könyvtár, Felvidéken pedig a párkányi Városi Könyvtár fogadott be tanfolyamokat.

Ebben az időszakban kaptunk először fotókkal illusztrált értesítéseket partereinktől arról, hogy komoly sikereket értek el a tanfolyamokon tanultak alkalmazásában: a párkányi képzésen megismert papírszínház-technikát kipróbálta az érsekújvári könyvtár gyerekkönyvtárosa, és a muzslai Községi Könyvtár könyvtárosa, utóbbi helyen egymás után három alkalommal óvodásokkal és elsős kisiskolásokkal e módszer segítségével dolgoztak fel néhány mesét. A tanévnyi időszak alatt 10 helyszínen 15 képzési alkalmon 266 határon túli magyar könyvtáros vett részt.

A képzés helyszíne	Tanfolyamok	A képzések időpontja	A résztvevők száma
Vajdasági Magyar Művelődési Intézet, Zenta	Esélyegyenlőség a könyvtári ellátásban	2015. szeptember 17.	17
	Digitális gyűjtemények	2016. február 23.	23
	Felkészülés a használóképzésre	2016. március 22.	13
Bod Péter Megyei Könyvtár, Sepsiszentgyörgy	Felkészülés a különböző felhasználói célcsoportok olvasásfejlesztésére II.	2015. szeptember 21–23.	12
Kájoni János Megyei Könyvtár, Csíkszereda	Könyvtári minőségbiztosítás és -értékelés	2016. szeptember 24–26.	13
Anton Bernolák Könyvtár, Érsekújvár	Irodalmi tájékoztatás, online irodalmi adatbázisok	2015. október 12.	21
Fórum Kisebbségkutató Intézet, Somorja	Helyismereti-helytörténeti információk közzététele könyvtári honlapokon	2015. október 19.	20
	Esélyegyenlőség a könyvtári ellátásban	2016. március 11.	13
Pélmonostori Városi Könyvtár, Pélmonostor	Hatékony kommunikáció könyvtári környezetben	2015. október 22.	9
	Felkészülés a különböző felhasználói célcsoportok olvasásfejlesztésére	2016. április 21.	6
Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet, Beregszász	A fejlesztő biblioterápia könyvtári alkalmazásának lehetőségei	2015. október 27.	32
Könyvtár Lendva, Lendva	A fejlesztő biblioterápia könyvtári alkalmazásának lehetőségei	2015. november 6.	13
	Könyvtári partnerkapcsolatok	2016. április 8.	6
Ungvári Járási Központi Könyvtár, Téglás	Szín – Tér/Tár – Könyvtár	2016. március 21–22.	42
Párkányi Városi Könyvtár, Párkány	Felkészülés a különböző felhasználói célcsoportok olvasásfejlesztésére	2016. április 11.	26

5. táblázat

A második NKA pályázat támogatásával megvalósított továbbképzések

Határon túli továbbképzések az állami költségvetésből biztosított továbbképzési támogatás segítségével

A Könyvtári Intézet az EMMI Kultúráért Felelős Államtitkárságának döntése alapján 2017 óta napjainkig éves/tanéves továbbképzési támogatásban részesül, a költségvetési keret felhasználására három nagyobb egységben van lehetőségünk. Ezek egyike a határon túli továbbképzések szervezése, továbbra is azzal módszerrel, hogy egy-egy helyszín számára igyekszünk mind az őszi, mind a tavaszi félévben tanfolyami alkalmakat biztosítani. A szervezés korábbi gyakorlatán nem kellett változtatnunk, és partnereink segítségére is számíthatunk továbbra is: gyakran kérjük őket arra, hogy a többnapos képzések esetén oldják meg a szállásfoglalást, szervezzék a környéket bemutató sétát vagy kirándulást a képzéseket megtartó oktatóknak – és ők ezt mindig szívesen és lelkesen meg is teszik, ezért köszönettel tartozunk nekik.

Minden újonnan induló tanévben igyekszünk újabb témákkal bővíteni képzési kínálatunkat. A továbbképzési támogatásból megvalósított tanévek alatt nagyon erős igény jelentkezett a gyerekkönyvtárosi feladatok ismertetésére, azoknak az új módszereknek és technikáknak a bemutatására és elsajátíttatására, amelyek a különböző korosztályok – az egészen kicsiktől kezdve a kamaszokig – mesélési, olvasási kedvének növelését szolgálják, és bővítik a gyerekkönyvtári foglalkozások palettáját. Igény mutatkozott a könyvtári marketing különböző területeire, így a rendezvényszervezésre, reklámanyagok tervezésére és a könyvtárak turizmushoz csatlakozó szerepének feltárására, a biblioterápia mellett megjelent a tablet-használattal támogatott e-biblioterápia módszerének ismertetése és a könyvtárosok digitális írástudásának fejlesztési lehetőségeit is bemutattuk.

Ebben az időszakban bővítésre került oktatói gárdánk is: már nemcsak az Intézet itthoni képzésein tanító kollégákat és nyíregyházi oktatóinkat kértük fel, hanem új partnerintézmények könyvtárosai is segítettek a képzések megvalósításában. A legintenzívebb együttműködés a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Sárkányos Gyerekkönyvtárának csoportvezetőjével és az egri megyei hatókörű városi könyvtár gyerekekkel és kamaszokkal foglalkozó munkatársaival alakult ki.

E korszakban is sikerült újabb és újabb képzőhelyeket bekapcsolni a hálózatba. A felvidéki helyszíneket a szlovákiai magyar könyvtáros egyesület segítségé-

vel tovább tudtuk bővíteni a már említett földrajzi hátrány leküzdésére, kisebb községi, nagyobb városi és felsőoktatási könyvtárak bevonásával: így tartottunk továbbképzést a muzslai és a szőgyéni községi könyvtárban, és így kapcsolódott a hálózathoz a városi könyvtárak közül Gúta, Ipolyság, Léva, Kassa és Galánta, az egyetemi könyvtárak közül pedig a komáromi Selye János Egyetem gyűjteményének könyvtárosi gárdája. A nyíregyházi kollégák a korábbi kárpátaljai helyszínek megtartása mellett képzéseket vállaltak az erdélyi Nagykarolyban és Szatmárnémetiben, utóbbi hellyel tovább bővült a nem (csak) könyvtári helyszínek sora: a 2004-ben alakult Szatmár megyei magyartanárok szervezete, a LiterArt Egyesület²⁸ volt a csoportot befogadó intézmény.

Erdélyben újabb célcsoport bevonására is sort keríthettünk ebben az időszakban: mivel az iskolai könyvtárosok a létszámkorlát és a közkönyvtárosoktól eltérő időbeosztásuk miatt a megyei könyvtárakban nem tudtak részt venni a képzéseken, a tőlük érkező kezdeményezés után kapcsolatfelvétellel került sor a csíkszeredai Apáczai Csere János Pedagógus Házal²⁹ és a sepsiszentgyörgyi Csutak Vilmos Pedagógusok Házával³⁰. Az előzetes igényfelmérés alapján mindkét helyen a biblioterápiát és gyermekek olvasóvá nevelésének módszereit nevezték meg feldolgozandó képzési témaként. E két partner bekapcsolódása arra is jó bizonyíték, hogy képzési helyszíneink egymás tapasztalatait is figyelembe véve keresnek meg bennünket egy-egy újabb tanfolyam kihelyezésére. Ezekkel a partnerekkel együttműködve sikeres kísérletet tettünk arra is, hogy a képzés elvégzése az iskolai könyvtáros kollégák számára elismertethetővé váljon saját életpályájuk fokozatai között.

Az utóbbi időben abban is módszertani segítséget nyújtunk, hogy akkreditációs folyamattal a képzést befogadó ország előírásainak megfelelő módon kerüljön engedélyeztetésre egy-egy tanfolyamunk. Ilyen munkát sikerrel be is fejeztünk a zentai partnerünkkel a biblioterápia témájában, és elkezdtük a közös munkát a sepsiszentgyörgyiekkel az olvasásfejlesztés területén.

A *Kaleidoszkóp* program szép hagyományait folytatja az a határ menti együttműködés, amelynek során néhány, a határon túl megszervezett képzésünkre magyarországi könyvtárak munkatársai is elutaznak. Ebben az esztergomi és a mohácsi városi könyvtár könyvtárosai járnak az élen: előbbieket a muzslai, utóbbiak pedig már több pélmonostori tanfolyam résztvevői voltak.

Örömmel vesszük tudomásul, hogy határon túli part-

nereinknél a képzések befejezése után egyre több tudósítás születik nem csak a hagyományos, hanem az online sajtóban, médiában riportok, beszámolók formájában, és intenzíven jelen vannak a képzések eseményei, tapasztalatai és utóélete az elektronikus könyvtári hírlevelekben és a közösségi médiában is.

A 2016/2017-es tanévben 235 fő vett részt 11 helyszínen összesen 16 tanfolyami alkalmon; a 2017/2018-as tanévben 11 helyszínen jártunk, 15 tanfolyamot szerveztünk, ezekre 257 kolléga ment el; a 2018/2019-es tanév 13 tanfolyamát pedig 10 helyszínen 212 könyvtáros számára biztosítottuk.

A képzés helyszíne	Tanfolyamok	A képzések időpontja	A résztvevők száma
Selye János Egyetem Egyetemi Könyvtár, Komárom	Kapcsolatépítés a könyvtárak és partnereik között	2016. szeptember 8–9.	6
Lendvai Könyvtár és Kulturális Központ, Lendva	Korszerű tájékoztatás az irodalom területén	2016. október 4.	6
	Esélyegyenlőség a könyvtárakban	2017. május 15.	5
Bod Péter Megyei Könyvtár, Sepsiszentgyörgy	Minőségbiztosítás a könyvtárakban	2016. október 10–11–12.	18
	Gyerekek a könyvtárakban	2017. április 19–20.	12
Nagyszőlősi Járási Központi Könyvtár, Nagyszőlős	Szín – Tér/Tár – Könyvtár	2016. október 18–19.	15
	Embert barátjáról, könyvtárat könyvtárosáról	2017. március 21.	15
Fórum Kisebbségkutató Intézet, Somorja	A könyvtárak népszerűsítése az Interneten	2016. október 21.	19
Kájoni János Megyei Könyvtár, Csíkszereda	Gyerekek a könyvtárakban	2016. október 25–26.	19
	Helyismereti, helytörténeti információk közzététele honlapokon	2017. június 20–21.	12
Pélmonostori Városi Könyvtár, Pélmonostor	Könyvtári marketing (könyvtárak és turizmus)	2016. október 27.	7
	Gyerekek a könyvtárakban	2017. május 4.	10
Ipolysági Városi Könyvtár, Ipolyság	Biblioterápia a könyvtárakban	2016. november 4.	22
Vajdasági Magyar Művelődési Intézet, Zenta	Biblioterápia a gyakorlatban	2017. május 25.	21
Városi Könyvtár, Gúta	Könyvtári marketing (Hagyományos könyvtári reklámanyagok tervezése)	2017. május 29.	19
Községi Könyvtár, Muzsla	Gyerekek a könyvtárakban	2017. június 16.	29

6. táblázat

A 2016/2017-es tanévben megvalósított továbbképzések

A képzés helyszíne	Tanfolyamok	A képzések időpontja	A résztvevők száma
Fórum Kisebbségkutató Intézet, Somorja	Kamasz(s)ok(k) – Középpontban a tinik	2017. október 13.	26
Pélmonostori Városi Könyvtár, Pélmonostor	Esélyegyenlőség a könyvtári ellátásban	2017. október 19.	8
	Konstruktív konfliktuskezelés	2018. február 15.	8
Lendvai Könyvtár és Kulturális Központ, Lendva	Digitális gyűjtemények	2017. október 27.	5
Vajdasági Magyar Művelődési Intézet, Zenta	Gyerekek a könyvtárban	2017. november 7.	16
	Gyerekek a könyvtárban II.	2018. március 27.	14

A képzés helyszíne	Tanfolyamok	A képzések időpontja	A résztvevők száma
Barsi Könyvtár, Léva	A könyvtár mint közösségi tér	2017. november 13.	20
Nagyszőlősi Járási Központi Könyvtár, Nagyszőlős	Innovatív munkamódszerek – korszerű könyvtári szolgáltatások	2017. november 15.	14
	Innovatív munkamódszerek – korszerű könyvtári szolgáltatások II.	2018. április 5.	12
Kájoni János Megyei Könyvtár, Csíkszereda	Biblioterápia a könyvtárakban	2017. november 16–17.	28
Ungvári Járási Központi Könyvtár, Téglás	Innovatív munkamódszerek – korszerű könyvtári szolgáltatások	2017. november 22.	22
	Innovatív munkamódszerek – korszerű könyvtári szolgáltatások II.	2018. április 18.	20
Községi Könyvtár, Szőgyén	Minőségi iránytű a Fantázia és Tudás (B) irodalmában	2018. március 2.	25
Bod Péter Megyei Könyvtár, Sepsiszentgyörgy	E-biblioterápia a könyvtárakban	2018. március 19–20.	21
Kassa Város Ifjúsági Könyvtára, Kassa	Olvásásfejlesztés „hidakkal”	2018. április 20.	18

7. táblázat

A 2017/2018-as tanévben megvalósított továbbképzések

A képzés helyszíne	Tanfolyamok	A képzések időpontja	A résztvevők száma
Lendvai Könyvtár és Kulturális Központ, Lendva	A magyarországi könyvtári rendszer	2018. szeptember 25.	7
Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet, Beregszász	Digitális gyűjtemények használata a könyvtárakban	2018. október 10.	16
Selye János Egyetem Egyetemi Könyvtár, Komárom	Könyvtárosok a digitális ipari forradalomban	2018. október 26.	18
Nagykároly és Vidéke Kulturális Egyesület, Nagykároly	Emberről barátság, könyvtárakról könyvtárosokról	2018. november 14–15.	16
	Szín – Tér – Tár – Könyvtár	2019. április 3–4.	16
Galántai Könyvtár, Galánta	Múlt és jövő, Fantázia és Tudomány metszéspontjában. Célkeresztben a könyvtárosok!	2018. november 16.	17
Apáczai Csere János Pedagógus Ház, Csíkszereda	A gyermekek olvasóvá nevelésének módszerei az iskolai könyvtárosi munkában	2018. november 26–28.	25
	A biblioterápia módszereinek használata az iskolai könyvtárban	2019. március 11–12–13.	20
Vajdasági Magyar Művelődési Intézet, Zenta	Úton a felhasználók felé – könyvtári programszervezés, marketing és kommunikációs ismeretek	2018. november 27.	19
	Gyerekek a könyvtárban III.	2019. március 26.	10
Ungvári Járási Központi Könyvtár, Téglás	Digitális kompetenciák	2018. december 5.	19

A képzés helyszíne	Tanfolyamok	A képzések időpontja	A résztvevők száma
Bod Péter Megyei Könyvtár, Sepsiszentgyörgy	Partnerkapcsolatok a könyvtárban	2019. április 8–9–10.	14
Fórum Kisebbségkutató Intézet, Somorja	A digitális írástudás fejlesztése: a táblázatkezelés és az online kérdőívek világa	2019. április 12.	15

8. táblázat

A 2018/2019-es tanévben megvalósított továbbképzések

A 2019-es évben változott a minisztériumtól kapott továbbképzési támogatás átutalásának és felhasználási határidejének rendszere, így a határon túli képzések ügyében is csak az őszi félév megvalósításában gondolkodhattunk, ráadásul két előre leszervezett képzésünk egy itthoni oktatói baleset miatt

az utolsó pillanatban meghiúsult. Így mindössze két tanfolyam megtartására volt lehetőségünk, 2020-as évünk terveinek végrehajtását pedig e tanulmány elkészítésének idején szomorú esemény: a koronavírus miatt kialakult járványügyi helyzet akadályozza...

A képzés helyszíne	Tanfolyamok	A képzések időpontja	A résztvevők száma
Kovácsna megyei Csutak Vilmos Pedagógusok Háza, Sepsiszentgyörgy	A biblioterápia módszereinek használata az iskolai könyvtárban	2019. október 28–29–30.	23
Magyar Közösségi Ház Mécs László Könyvtár, Nagykapos	Élmény-könyvtár	2019. november 15.	16

9. táblázat

A 2019-es év őszi félévében megvalósított továbbképzések

A képzés helyszíne	Tanfolyamok	A képzések időpontja	A résztvevők száma
LiterArt Egyesület, Szatmárnémeti	Szín – Tér – Tár – Könyvtár	2020. február 26–27.	29
Pélmonostori Városi Könyvtár, Pélmonostor	Csajjunk a lecsóba! Ugródeszka a könyvtár!	2020. március 6.	6

10. táblázat

A 2020-as év tavaszi félévében megvalósított továbbképzések

A továbbképzések dokumentációja

A képzések lebonyolítása során a helyszíneken jelenléti ívek készülnek – ezek nyújtanak segítséget abban, hogy elkészíthessük a képzések elvégzését igazoló tanúsítványokat, amelyeket utólag, postán juttatunk el a résztvevőknek. Minden résztvevőt arra kérünk, hogy töltsse ki a mindössze néhány pontból álló minőségbiztosítási kérdőívünket, amelynek az utolsó kérdésre adott válaszai segítenek minket a soron következő tanfolyamok témájának meghatározásában. A tanfolyami résztvevők számára évek óta mappába

rendezett jegyzetömböt, kártyanaptárt, szórólapot készítettünk és osztunk szét az oktatók és a határon túli helyszínek szervezőinek segítségével a képzési alkalmak során.

Befejezésként...

Az eltelt két évtized alatt néhány év kivételével folyamatosan élvezhettük a szakminisztérium támogatását mind a tevékenység ösztönzése, mind a megvalósuló projektek figyelemmel kísérése, mind az anyagi források odaítélése terén – ezért köszönettel tartozunk,

3. ábra

*A tanfolyami résztvevőknek ajándékozott mappa elemei,
tervező: Payer Barbara és Békésiné Bognár Noémi Erika.*

bízva mindezek töretlen folytatásában. A húsz év alatt nagyon sok határon túli kollégával voltunk kapcsolatban a szervezés során, nagyon sok oktatót volt lehetőségünk felkérni a tanfolyamok megtartására. Megpróbálhatnám mindannyiukat felsorolni név szerint is, de tartva attól, hogy – bármilyen pontosnak is tűnnek a vonatkozó nyilvántartásaink – valakit esetleg kifelejttek, inkább így, egyben mondok valamennyiüknek

köszönetet azért a munkáért, amelyben felkérésünkre részt vettek, és amelyet időt és energiát nem kímélve, magas színvonalon teljesítettek. Egyben kérem őket, hogy mindaddig, amíg nekünk lehetőségünk nyílik e tevékenység folytatására, legyenek velünk, tegyenek meg együtt velünk mindent azért a nemes célért, amit úgy hívunk: a határon túli magyarok könyvtárosok továbbképzésének biztosítása.

Jegyzetek és irodalmi hivatkozások

1. A két kifejezés használatát Bartos Évától örököltém, csak úgy, mint ahogy a határon túli képzések teljes szervezési feladatát, kapcsolatrendszerét is – támogatását, amely jelenleg is folyamatosan tart, ezúton köszönöm meg.
2. CSAPÓ [Edit]. Erdélyi könyvtárosok első tanfolyama. == Könyvtári Levelező/lap, 2. (1990), 10., p. 17.
3. 1/2000. (I. 14.) NKÖM rendelet a kulturális szakemberek szervezett képzési rendszeréről, követelményeiről és a képzés finanszírozásáról. == Nemzeti Jogszabálytár [online]. Budapest: Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium, 2010. Hozzáférhető: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=47768.238710 [Megtekintve: 2020. 03.31.]
4. A Publika Magyar Könyvtári Kör honlapja [online]. [S.l.]: [s.n.], [s.a.], Hozzáférhető: <http://publikamkk.hu/> [Megtekintve: 2020. 03.31.]
5. Konkrét adatokat ugyan nem találtam a képzési irattárunkban, de az intézeti éves beszámolók szerint Törökne Jordán Katalin és azóta már elhunyt kollégáink, Varga Ildikó és Fejős László jártak többször is oktatóként Csíkszeredában és Zentán – így legalább róluk is megemlékezhetünk. Feltételezem, hogy kedvenc témáik – kommunikációs ismeretek, bibliográfiai leírás, számítástechnikai és internetes alapismeretek – voltak terítéken a határon túli helyszíneken is.
6. A következő településekről érkeztek a résztvevők: Kézdisztentlélek, Kápolnásfalva, Sepsiszentgyörgy, Kászonaltíz, Gyimesközéppok, Gyimesfelsőlők, Gyergyóremete, Siménfalva, Csikdánfalva, Gyergyószentmiklós, Csíkszentgyörgy.
7. 30/2014. (IV. 10.) EMMI rendelet az országos múzeum, az országos szakmúzeum, a nemzeti könyvtár, az országos szakkönyvtár és az állami egyetem könyvtárának kiemelt feladatairól, 8. § (3) bek. f) pont. == Nemzeti Jogszabálytár

- [online]. Budapest: Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium, 2010. Hozzáférhető: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=168674.348436 [Megtekintve: 2020. 03.31.]
8. 6/2000. (III. 24.) NKÖM rendelet a Könyvtári Intézet jogállásáról, 1. § (2) bek. == Nemzeti Jogszabálytár [online]. Budapest: Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium, 2010. Hozzáférhető: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=48032.272604 [Megtekintve: 2020. 03.31.]
 9. A témában az első részletes beszámoló 2006-ban készült, ez felsorolja a megoldásra váró feladatokat. BARTOS Éva. Könyvtárosok képzése, továbbképzése. == Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 15. (2006) 11., p. 14-18. ISSN 1216-6804
 10. Az Európai Képesítési Keretrendszer (EKKR) == Magyar Képesítési Keretrendszer [online]. Oktatási Hivatal, [2016.] Hozzáférhető: https://www.oktatas.hu/kepesiteseknyito/kepesitesek/eurpai_kepesitesi_keretrendszer [Megtekintve: 2020. 03.31.]
 11. A Kárpát-medencei könyvtáros egyesületek kerekasztal-beszélgetése és ajánlásai. Összeállította HARASZTI Pálné. == Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 13. (2004), 10. p. 7-10. ISSN 1216-6804
 12. A Magyar Könyvtárosok VII. Világtalálkozójának ajánlásai a 2014-2020-as tervidőszakra készülő könyvtári fejlesztési stratégiához [elektronikus dok.] == Magyar Könyvtárosok Világtalálkozója 2013 [honlap]. [Budapest]: Országos Széchényi Könyvtár, Országgyűlési Könyvtár, Könyvtári Intézet, 2013. Hozzáférhető: http://vilagtalalkozo.oszk.hu/sites/vilagtalalkozo.oszk.hu/files/ajanlas_strategiahoz_kozetett.pdf [Megtekintve: 2020. 03.31.]
 13. Az Intézet honlapján önálló oldalt működtetünk a határon túli tevékenység bemutatására, itt érhető el a határon túli könyvtárak fejlesztési programja. A Könyvtári Intézet honlapja. Határok nélkül aloldal [online]. Budapest: Könyvtári Intézet, cop. 2018. Hozzáférhető: <https://ki.oszk.hu/hatarok-nelkul> BARTOS Éva. Határon túli könyvtárak fejlesztési programja [elektronikus dok.] [Budapest]: Könyvtári Intézet, 2007.07.23. 5 p. Hozzáférhető: https://ki.oszk.hu/sites/default/files/dokumentumtar/hatarontuli_koncepcio_0.pdf [Megtekintve: 2020.03.31.]
 14. Ma már hihetetlenül hangzik, hiszen a legmodernebb notebook-ok, laptopok, tabletek, okostelefonok korát éljük, de akkoriban partnereinknek sokat jelentett, hogy a minisztériumi támogatás segítségével minden helyszínrre, ahol erre szükség volt, vihettünk egy-egy oktatói célokra alkalmas számítógépet, projektort, vetítővásznat, nyomtatót és szkennert.
 15. Kárpátaljai Magyar Iskolai Könyvtárakért Alapítvány [webhely]. Nyíregyháza: KAMIKA, cop. 2016. Hozzáférhető: <https://www.kamika.hu/> [Megtekintve: 2020.03.31.]
 16. A korábbi időkből két igen emlékezetes képzési alkalmat tartunk nyilván: a határon túli könyvtárközi kölcsönzést segítő Ariel dokumentumküldő szoftver használatának elsajátítását segítő képzést 16 fő részvételével 2008 júniusában, és a Könyvtárosok mentori szerepben a web 2.0 eszközeinek segítségével címen engedélyezett 60 órás továbbképzés 10 fős tanfolyamát 2010 márciusában.
 17. A kapcsolat folyamatos életben tartásáért külön köszönettel tartozunk a könyvtár két munkatársának, Dr. Vraukóné Lukács Ilonának és Gosztonyi Enikőnek.
 18. A képzések helyszínéül a partnerintézmény a Horvátországi Magyarok Központi Könyvtárának székhelyet biztosító pélmónostori városi könyvtárat jelölte ki.
 19. A képzések helyszínéül a partnerintézmény a lendvai városi könyvtárat jelölte ki.
 20. Sajnos, szervezőtechnikai okokból ezzel a partnerrel mind-ezidáig nem volt lehetőségünk tanfolyamot indítani.
 21. A meghívásos pályázat eredményeire vonatkozó részletes beszámólót ld. BARTOS Éva. Tanévzáró a határon túli könyvtáros továbbképzésben. == Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 19. (2010) 7., p. 9-14. ISSN 1216-6804 A fejezet tartalma erre a publikációra épül.
 22. Ezt az elnevezést viseli a Könyvtári Intézet egyik kiadványsorozata is, köteteit oktatási segédletként a képzésben résztvevők rendelkezésére bocsátottuk. Ld. A Könyvtári Intézet kiadványai. A Könyvtári Intézet honlapja. A Könyvtári Intézet kiadványai aloldal [online]. Budapest: Könyvtári Intézet, cop. 2018. Hozzáférhető: <https://ki.oszk.hu/kiadvanyaink> [Megtekintve: 2020.03.31.]
 23. Könyvtárak határok nélkül [weboldal]: Kárpát-medencei könyvtáros továbbképzési hálózat. Fejlesztés és design: Payer Barbara. A honlap jelenleg fejlesztés alatt áll, külső látogatók számára nem áll rendelkezésre. Hozzáférhető: <https://konyvtarakhataroknelkul.hu/> [Megtekintve: 2020.03.31.]
 24. A képzések helyszínét biztosító könyvtárak nevét abban a formában használom, ahogyan az intézményt az adott időszakban nevezték, így az egyes táblázatokban előfordulnak eltérések, az azonosításban a városnevek segíthetnek.
 25. Valamennyi táblázat adatainak forrását a pályázatok befejezésekor készített, nem publikus beszámolók és a támogatók elszámolásához készített összeállítások jelentik.
 26. Egyetlen adósságunk maradt ahhoz, hogy határon túli képzési tevékenységünk „körbe érjen”: Burgenland (Alsóőr). Ottani kapcsolatunk Kelemen László, aki mind a Magyar Könyvtá-

rosok Egyesületének vándorgyűlésein, mind a csongrádi Kárpát-medencei Könyvtárosok Konferenciájának alkalmain jelen van, a kapcsolatot tehát tartani tudjuk vele, számára a résztvevői import lehetőségének kihasználását tudjuk felajánlani.

27. A program részletes beszámolóját ld. HANGODI Ágnes. A határon túli magyar könyvtárosok továbbképzése – folytatás határok nélkül. == Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 23. (2014) 3., p. 3-6. ISSN 1216-6804
28. Literart Egyesület honlapja [online]. Satu Mare: Szatmár

Megyei Magyar tanárok Egyesülete, [s.a.] Hozzáférhető: <http://www.literart.org.ro/> [Megtekintve: 2020.03.31.]

- 29.. Apáczai Csere János Pedagógusok Háza [weboldal]. Miercurea Ciuc [Csíkszereda]: Apáczai Csere János Pedagógusok Háza, [s.a.] Hozzáférhető: <http://ccd.eduhr.ro/> [Megtekintve: 2020.05.22.]
30. „Csutak Vilmos” Pedagógusok Háza Kovászna megye [weboldal]. Sfântu Gheorghe [Sepsiszentgyörgy]: Casa Corpului Didactic „Csutak Vilmos” Covasna, cop. 2020. Hozzáférhető: <https://www.ccdcovasna.ro/> [Megtekintve: 2020.03.31.]

Az OSZK Corvina-kiállításának nemzetközi elismerése

Az A'Design Award nemzetközi szervezet A Corvina Könyvtár budai műhelye című, 2018/2019 fordulóján megrendezett kiállításunkat bronz minősítéssel díjazta. Az installáció tervezője, Gazdag Mária munkája a nagyon kevés kiállítás egyikeként kapta meg az előkelő minősítést a mindig sok pályázatot befogadó és nagy versenyt hozó Belsőépítészet és Kiállítás kategóriában.

(Forrás: oszk.hu, 2020.05.05.)

A CORVINA KÖNYVTÁR budai műhelye – 3D változat

Elkészült a kiállítás kétnyelvű (magyar és angol), 3D változata. A kiállítás teljes enteriőrjét rekonstruáló szolgáltatás eredeti terében végigsétálva tájékozódásunkat nyilak, valamint az alsó menüsor segítik. A látvány mindenhol nagyítható, a szövegek, továbbá a kiállított tárgyak – kéziratok, ősnymtatványok, pénzérmék stb. – közelről is tanulmányozhatók.

Az összefoglaló szövegek és a kiállított darabok a hozzájuk tartozó feliratokkal együtt – kattintás után – nagyított formában jelennek meg a képernyőn. Az eredeti kiállításához képest a kódexekhez számos esetben további – belső vagy a kötéseket ábrázoló – képeket is csatoltunk. Az eredeti kiállítás videói mellett újdonság a tárlat tartalmáról szóló kuratori kisfilm a legelső teremben. A kiállított kódexek jelentős részének teljes digitalizált változata rendelkezésre áll a Bibliotheca Corvina Virtualis honlapon.

(Forrás: oszk.hu, 2020.04.23.)

Olvasás- és könyvtárhasználati kutatások a Könyvtári Intézetben

TÓTH Máté

Bevezetés

A Könyvtári Intézet Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztályának az egyik, legszélesebb szakmai körökben is ismert tevékenysége az olvasásszociológiai és könyvtárhasználati kutatás. Ez, a mellett, hogy visszavezethető a Könyvtártudományi és Módszertani Központ (KMK) által végzett tevékenységekre, szakmai hagyományokra, a Könyvtári Intézet törvényben rögzített feladataiból is levezethető. A jogszabályi rendelkezés a könyvtáraknak, illetve a könyvtári rendszernek nyújtott szakmai szolgáltatások között említi az országos könyvtári rendszer működésével, a könyvtárhasználattal kapcsolatos kutatást, fejlesztést (60.§ (3) d), valamint „a könyvtárak és a társadalom közötti kapcsolat fejlesztését” (60.§ (3) g).¹ A két passzus világos felhatalmazást és egyben kötelezettségeket is jelent ezeknek a tevékenységeknek a végzésére. A könyvtárhasználattal kapcsolatos kutatásokra azonban a szakmában dolgozók, az egyes intézmények és az ágazati irányítás részéről is igény mutatkozik. Egyre több könyvtár folytat – minőségmenedzsment céljából – saját olvasói körében igénykutatást, elégedettségmérést, amelyhez

rendre szükségük van egy olyan országos képre, amellyel összevethetők a saját intézményük olvasói által szolgáltatott adatok. Tapasztalataink szerint az egyes intézmények igyekeznek figyelemmel kísérni azokat a társadalom egészében zajló folyamatokat, az olvasással, kultúrafogyasztással kapcsolatos attitűdök alakulását is, amelyek segítik megérteni a saját közösségükben betöltött szerepüket is. A könyvtári rendszer egésze szintjén is mutatkozik érdeklődés az olvasás és könyvtárhasználat trendjei iránt, hiszen a stratégiai döntések meghozatalához elengedhetetlen ismerni a társadalomban az írott szöveg fogyasztásával, a könyvtáros-képpel, a könyvtár szerepeivel kapcsolatos általános vélekedéseket.

Az olvasás- és könyvtárhasználati kutatás a Könyvtári Intézet leginkább ismert tevékenysége a közvetlen könyvtáros szakmai berkeken kívül is. A magyar olvasók körében legnépszerűbb író ugyanúgy foglalkoztatja a pedagógusokat, a könyvkiadókat és az olvasni szerető nagyközönséget, ahogy a könyvtárak, a könyvtárhasználat jövője is olyan kérdés, amely akár a szélesebb társadalmi nyilvánosság érdeklődését is fel szokta kelteni. Számos partnerség, interjú, együttműködés alapját jelentette már korábban is ez

a tevékenységünk, amelyek közül néhány példát említeni fogok a következőkben.

Az írásnak nem célja áttekintést adni a hazai olvasáskutatásról, hiszen csupán egyetlen kutatóhelyen folyó, ilyen típusú vizsgálatok elmúlt húsz évének feltérképezését tűztem ki célul. A közelmúltban folytatott kutatások rövid összegzésével azt kívánom bemutatni, hogy a könyvtárosok körében már legendássá vált KMK-s olvasáskutató műhely tevékenységéből örökölt láng miként élt tovább az ezredfordulót követő években megújult szervezeti keretek között. A jelenlegi Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztályon folyó tevékenységeknek már csak egy kis, de számunkra annál fontosabb részét képezik az ilyen irányú kutatások.

Előzmények

A Könyvtári Intézet és az olvasás- és könyvtárhasználati tevékenység kutatásának az előzményei egészen az 1960-as évekig nyúlnak vissza. Az Országos Széchényi Könyvtárban 1968-ban állt fel az olvasáskutató csoport, amely kidolgozta a kutatások módszertanát, majd ezt követően évtizedeken át szállította azokat az eredményeket, amelyek mind a mai napig kötelező tananyagként szerepelnek a hazai könyvtárosképzésben, és több könyvtáros generációnak is meghatározzák a könyvtárról, könyvtárosról, az olvasásról, valamint a kultúra- és médiafogyasztás szociológiai aspektusairól való gondolkodását.

A műhely történetét Péterfi Rita részletekbe menően feldolgozta a Könyvtártudományi és Módszertani Központ megalakulásának negyvenedik évfordulójára készült *Könyvtári Figyelő* tematikus lapszámban.² Az osztályról Péterfi Rita a következőket írta 2010-ben: „A kollégák egybehangzó véleménye szerint a KMK-ban olyan intellektuális légkör uralkodott, melyhez foghatót más munkahelyeken sem előtte, sem utána nem tapasztaltak. Emberarcú, invenciózus munkahelyről számoltak be, ahol a kollegialitáson túlmenő baráti kapcsolatok szövődtek, s ez nemcsak az osztályon belül működött így, hanem az intézményre is igaz volt. Mindenki tudta a másiról, hogy a saját területén kívül még mihez ért, s valóban, mindenki rendelkezett valami olyan tudással is, ami nem kapcsolódott közvetlenül a napi munkájához. A külső tevékenységeket, egyéb elfoglaltságokat, ha nem is támogatta, de tudomásul vette az intézmény. Nem akadémiai kutatóintézet volt a KMK, de nem is hivatal, hanem inkább sziget, ahol demokratikus szabályok uralkodtak. Olyan hely volt, ahol gondolato-

kat lehetett alkotni a világról, és amelyeket ki lehetett cserélni, meg lehetett vitatni egymással.”³ A szakmai teljesítmények mellett ezek az emberi vonatkozások voltak azok, amelyek a KMK olvasáskutató műhelyét kiemelték a korszak átlagos szervezetei közül. Az osztály munkájából a legszeleesebb körben ismert teljesítmények az országos reprezentatív mintán végzett olvasásszociológiai felmérések voltak, amelyek részben ugyanazon kérdések mentén zajlottak, és így több évtizedre visszamenőleg felrajzolták a hazai olvasás- és könyvtárhasználati kultúra alakulását. Ezek a felmérések rákérdeztek az olvasás mennyiségére, a kedvenc és a legutóbb olvasott művekre, valamint ezek szerzőire. Ezeknek a felméréseknek köszönhetően ismerjük az olvasók és nem olvasók, a könyvtárhasználók és a könyvtárat nem használók lakosságon belüli valós arányát és demográfiai összetételét. Az évtizedeken át rendre elvégzett felmérések ezeken túl fontos olvasás- és művelődésszociológiai összefüggésekre is rámutattak, illetve lehetővé tették a jelenségek időbeli alakulásának nyomon követését. A teljesség igénye nélkül is hosszú a felsorolás, ha az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központ olvasáskutatói műhelyében készült felméréseket vesszük számba. 1978-ban,⁴ 1985–86 telén,⁵ majd a rendszerváltást követő években 1991-ben és 1993-ban is készültek nagy mintán felmérések.⁶ Ezeknek a kutatásoknak az eredményeit dolgozta fel Gereben Ferenc két jelentős összefoglalásban⁷ (visszanyúlva egészen az 1964-ben Mándi Péter által készített országos kutatásig⁸).

Az országos reprezentatív vizsgálatok igen jelentős, de messze nem az egyetlen fontos eredményét jelentik a Könyvtártudományi és Módszertani Központban működő kutatóműhelynek. Péterfi Rita ezek mellett a szociográfia eszköztárát alkalmazó, egy-egy településhez, illetve annak könyvtárához kapcsolódó vizsgálatokat, a könyvtárhasználat és az olvasás folyamatába, illetve az iskolához, pedagógiai folyamatokhoz kapcsolódó terepmunkákat, valamint a szépirodalmi művek fogadtatását, az irodalmi ízlés szerkezetének vizsgálatait említi. Ezeken a területeken szintén klasszikus érvényű eredmények születtek. Szintén a teljesség igénye nélkül érdemes megemlíteni olyan műveket, mint Kamarás István könyvét *A Mester és Margarita* fogadtatásáról,⁹ Nagy Attila kötetét a felső tagozatos gyerekek olvasási szokásairól¹⁰ vagy Vidra Szabó Ferenc elemzését a könyvtáros szakma szociológiai demográfiai összetételéről.¹¹ A nemzetközi kapcsolatok rendszere a környező szocialista országok mellett kiterjedt Finnországra is. A finn

kollégákkal végzett közös kutatások eredményeit közös monográfiákban publikálták.¹²

Az olvasáskutatás mellett a műhely profiljában olyan gyakorlati jellegű tevékenységek is helyet kaptak, mint a biblioterápia, az olvasótáborok szervezése és a direkt módszertani munka, amellyel egyrészt közvetlenül is elérték az olvasókat, másrészt követhető mintát adtak más intézményeknek is.¹³ A Könyvtártudományi és Módszertani Központban elindult előzmények stabil módszertani alapot adtak a megalakuló Könyvtári Intézetnek a további – olvasás- és könyvtárszociológiai – kutatásokhoz.

Olvasás- és könyvtárszociológiai kutatások a Könyvtári Intézetben

A 2000-ben létrejött Könyvtári Intézet már egy új szervezeti struktúrában, új munkatársakkal, új feladatrendszerrel és új törvényi felhatalmazással folytatta a Könyvtártudományi és Módszertani Központ által elkezdett munkát. Az újonnan megalakult Szervezési és elemző osztályon többen is voltak a korábbi KMK-s munkatársak közül (Nagy Attila és Vidra Szabó Ferenc), akik – ha a folytonosságot nem is biztosíthatták (a fent említett átalakuló feladatrendszer miatt), – de átadták azokat a tapasztalatokat, amelyek évtizedeken át az intézményben felhalmozódtak.

Általánosságban megfogalmazható, hogy az olvasás és könyvtárhatalmazási kutatások jellege a 2000-es évektől kezdve átalakult. Előtérbe kerültek a döntéshozatal során a gyakorlatban is gyorsan hasznosítható elemzések, ugyanakkor a Könyvtári Intézet mindig is törekedett arra, hogy megközelítőleg tízévente újra sikerüljön felvenni azokat az adatokat országos reprezentatív mintán, amelyek által biztosítható a hosszú idősorok folytatása, hogy továbbra is képesek legyünk bemutatni a hazai lakosság olvasási és könyvtárhatalmazási szokásainak trendjeit.

A kutatások fő irányai a következők voltak:

- a könyvtárak szerepe a társadalomban;
- elégedettség- és igénymérések;
- a magyar lakosság olvasási és könyvtárhatalmazási szokásai;
- a gyerekek, fiatalok olvasási szokásai;
- a könyvtárosképzés és a könyvtáros szakma helyzete.

Mindezeket túl számos olyan tevékenységgel is foglalkoztunk, amelyek a mindennapi döntéshozatal szempontjából bírtak nagy jelentőséggel. Bár a címben vázolt téma szempontjából ezek nem relevánsak,

a Szervezési és elemző osztály, majd jelenlegi nevén a Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztály teljesítményéhez ugyanúgy hozzátartoztak, ezért a teljesség igénye nélkül, csak a témák sokféleségének érzékeltetése céljából sorolok fel néhányat az elmúlt két évtized munkáiból. Országos helyzetképeket készítettünk a kistéleplési könyvtárakról,¹⁴ a városi és a megyei könyvtárak által működtetett ellátórendszerekről,¹⁵ a városi könyvtárak helyzetéről,¹⁶ a börtönkönyvtárakról.¹⁷ Nemzetközi kitekintéseket állítottunk össze többek között a kistéleplési könyvtári ellátásról,¹⁸ az elektronikus kötelep példányok szabályozásáról,¹⁹ a nyilvános haszonkölcsönzési jogról.²⁰ Felmértük a könyvtári digitalizálás helyzetét,²¹ valamint a tartalmi feltáró eszközök használatát.²² Hosszasan lehetne sorolni azokat a témákat, amelyek mind olyan kurrens igényekre, aktuális problémákra reagáltak, amelyek adatgyűjtést tettek szükségessé. Ezekkel a témákkal igyekeztünk elősegíteni a döntéshozatalt, de közben törekedtünk rá, hogy olyan eredmények is szülessenek, amelyekkel a mélyebb összefüggéseket, a hosszú távú trendeket, összetettebb társadalmi folyamatokat sem veszítettük szem elől.

Olvasáskutatás országos reprezentatív mintán

A rendszerváltást követő gazdasági konszolidáció időszakában az Országos Széchényi Könyvtár keretében működő olvasáskutató csoportnak a korábbiaknál sokkal szerényebb anyagi lehetőségek mellett kellett folytatnia a munkát, ami a közismerten rendkívül költséges, reprezentatív országos felmérésekben is megmutatkozott. A 2000-ben lefolytatott – a nemzeti könyvtár szervezeti keretein kívül, de mégis a mi hagyományainkat folytató, arra építő – vizsgálat Gereben Ferenc nevéhez fűződik, aki a Kerkai Jenő Egyházzsociológiai Intézet projektjében végzett egy újabb, a magyarországi felnőtt (18 éven felüli) népességet reprezentáló művelődés- és vallásszociológiai témájú kérdőíves felmérést összesen 1035 fő megkérdezésével.²³ A Könyvtári Intézet önállóan nem, de a partnerek vizsgálataiban különböző módokon közreműködve 2000 óta három országos reprezentatív olvasási és könyvtárhatalmazási felmérésben is szerepet vállalt.

2005-ben a Könyvtári Intézet a TÁRKI Közvéleménykutató céggel való együttműködésben a *Háztartás Monitor* kutatás részeként 10 kérdést tett fel egy minden korábbinál nagyobb – 3674 főt számláló – mintasokaságnak. A könyvtárhatalmazásra, olvasásra és számítógép-hatalmazásra vonatkozó kérdések a

korábbi évekkel azonos módon kerültek megfogalmazásra, tovább bővítve azt az időhatárt, amikorra vonatkozóan összehasonlítható adatok állnak rendelkezésre a hazai felnőtt lakosság könyvtárhasználati szokásairól.²⁴ A kutatás eredményeiből készült gyorsjelentésben ismertették az adatokat a könyvolvasók és nem olvasók arányait illetően, a kedvenc és a legutóbb olvasott szerzőkre, a sajtóolvasásra és a könyvtárhasználatra, könyvtári tagságra vonatkozóan.

A kutatás egyik fő eredménye, hogy a korábban elkezdett idősoros adatokat folytatta, a másik, hogy a Könyvtári Intézet és elődje, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ olvasáskutatói gyakorlatában ez a felmérés dokumentálta először a könyvolvasás és a könyvtárhasználat számítógép- és internethasználattal kimutatható összefüggéseit. Ezek a vizsgálati eredmények, amelyeket azóta természetesen tovább árnyaltunk, úttörő jelentőségűnek bizonyultak. Péterfi Rita és Nagy Attila a gyorsjelentést követően még több szempontból is elemezte a 2005-ben felvett adatokat.²⁵

A legutóbbi két országos reprezentatív olvasás és könyvtárhasználati vizsgálat 2017-ben és 2019-ben történt, amikor is a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár által megvalósított EFOP-3.3.3-VEKOP-16-2016-00001 *Múzeumi és könyvtári fejlesztések mindenkinek* pályázati konstrukció keretében, *Az én könyvtáram* című kiemelt projekt megvalósítása során végzett országos reprezentatív felméréseiben vehettünk részt. A Könyvtári Intézet adta a kutatási szakértőt, aki a kérdőív összeállításában is vezető szerepet töltött be, és később szerzője volt az eredményekből készített jelentéseknek.

A projektben figyelembe vettük az elmúlt évek könyvtárhasználati felméréseinek, a nemzetközi könyvtárhasználati és olvasási szokásokat mérő felméréseknek a kérdéseit, így nagyon sok kérdés alapján fel tudunk állítani a korábbi évek adataival összehasonlítható tendenciákat. A két felmérés minden tekintetben illeszkedik a korábbi évtizedek kutatásaihoz, így bemutatathatóvá válnak a korábbi évekhez képest regisztrálható változások a könyvtárhasználatban és az olvasási szokásokban egyaránt. Bekerültek ugyanakkor a kérdőívbe olyan új kérdések is, amelyek eddig előzmény nélküliek, és amelyek kapcsán abban bízunk, hogy évek múltán feltéve ezek is meghonosodnak a hazai könyvtárhasználati mérések gyakorlatában.

Összesen két lekérdezés történt. 2017 szeptemberében 1500 felnőttet és 1502 gyermeket kérdeztünk meg, 2019. szeptember végén és október elején pedig

pontosan 1500 gyermeket és 1500 felnőttet vontunk be a mintába. A felmérések technikai lebonyolítója a Psyma Hungary Kft. volt.

A 3–18 évesek körében végzett 2017-es és 2019-es felmérés két szempontból is úttörő jelentőségűnek tekinthető. Egyrészt először kapták meg a gyerekek is ugyanabban a formában a felnőtteknek szóló kérdéseket, amelynek eredményeként a 18 éven felüli és az az alatti életkorú lakosság adatai egy adott időpontban összevethetővé váltak, ráadásul először hasonlíthattuk össze közvetlenül is a könyvtári statisztikában közölt, regisztrált tagságra vonatkozó adatokat a lakossági válaszokkal. Korábban erre azért nem volt mód, mert a statisztika 14 évnél húzza meg a gyermekolvasók életkori határát, a felnőttek körében végzett lakossági mérések pedig értelemszerűen 18 éves kor fölöttiekre vonatkoztak. A másik szempont, ami miatt a két legutóbbi felmérés úttörő jelentőségű volt, hogy a 3–18 éves korú gyerekek szerepeltek a mintában, így először kaptunk képet az iskolás kor előtt álló korosztály írott szövegekhez, olvasáshoz, könyvtárhoz való viszonyáról.

A felnőtt mérésekben igyekeztünk egy-egy ponton megújítani a korábban elfogadott kérdőív felmérések gyakorlatát. Az olvasói napi menüre vonatkozó kérdésben új szempontból vizsgáltuk az olvasót, és a könyv- és sajtóolvasás mellett rákérdeztünk más írott tartalmak fogyasztására is. A könyvtárak hasznosulására vonatkozó kérdésben nemzetközi szinten is összehasonlítható adatokat igyekeztünk gyűjteni arról, hogy azok, akik közvetlenül nem jelennek meg a könyvtárak valós vagy virtuális falain belül, profitálnak-e bármilyen formában a rendszer szolgáltatásaiból. A válaszok egyértelműen arra mutattak, hogy igen: hiszen a megközelítőleg 2 millióra tehető hazai könyvtárhasználói körnél sokkal többen voltak azok, akiknek az életét tartalmasabbá tette a könyvtári rendszer. Ezek az új kérdések segítettek minket abban, hogy a digitális forradalom után a könyvtárhasználatban bekövetkezett változásokat még jobban megértsük, és hatékonyabban képesek is legyünk bemutatni a rendszer hasznosságát a döntéshozók számára. Az új kérdések akkor nyernek majd új értelmet, ha körülbelül 10 év elteltével sikerülni fog egy felmérésben újra feltenni azokat.

A 2017 szeptemberében lefolytatott adatgyűjtés eredményeiből több publikáció is napvilágot látott. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár által felkért szakértőkkel együttműködve bemutatuk a felmérés összesített adatait,²⁶ majd az elkészült keresztátlák eredményeinek elemzésével „mélyfúrásokat” végeztünk

olyan területeken, amelyek vagy pedagógiai, vagy pedig könyvtárszakmai szempontból hasznosítható tanulságokkal jártak. Önálló tanulmányok készültek a könyvbeszerzési szokásokról, a házi könyvtárról,²⁷ a meseolvasás és olvasóvá válás,²⁸ valamint az olvasás és a médiahasználat összefüggéseiről.²⁹

A reprezentatív mintán végzett olvasás- és könyvtárhasználati felmérések jellemzően a legszélesebb körben ismert kutatások, amelyeket azonban csak partnerek bevonásával vagy másokhoz csatlakozva tudunk megvalósítani az elmúlt két évtizedben. Jelenleg az 1960-as évek közepétől 2019-ig állnak rendelkezésre az olvasásra és könyvtárhasználatra vonatkozó összehasonlítható adatok. Ez egy olyan szellemi érték, amelynek a fenntartása közös érdekünk, hiszen a tudományos jelentőségük mellett ezek olyan adatsorok, amelyek a könyvtárak stratégiai döntéseihez is használhatók, sőt bizonyos értelemben nélkülözhetetlenek. Hosszú távon éppen ezért megnyugtató lenne, ha a megközelítőleg tízévente elvégzendő olvasáskutatások költségét a döntéshozók a rendelkezésünkre bocsátanák, és így biztosított lenne az adatfelvételek folytonossága.

Olvasói igény- és elégedettségmérések

Tudományos szempontból a könyvtári igény- és elégedettségmérések nem tartoznak az olvasás- és könyvtárszociológiai vizsgálatok legfontosabb rétegéhez, de mivel a kutatás módszertana szempontjából magas szinten felkészült kollégák helyben a Könyvtári Intézetben álltak rendelkezésre, az Országos Széchényi Könyvtár igény- és elégedettségméréseiben többször is szerepet vállaltunk. Ennek egyik példája a 2007 májusában és júniusában elvégzett kutatás, amelyre Vidra Szabó Ferenc vezetésével került sor. A kutatásban lehetőség nyílt arra, hogy az országos adatokhoz képest egy kisebb közösségben, egy konkrét intézmény használói körében gyűjtsünk adatokat a könyvtárhasználati és információszerzési szokásokról.³⁰

A gyerekek olvasási szokásai, olvasáspedagógia

A gyerekek olvasási szokásaira vonatkozó felmérések tekintetében is jelentős előzmények voltak a Könyvtári Intézet megalakulásakor. A 70-es és 80-as években Nagy Attila több ízben vizsgálta az egyes korosztályok olvasási szokásait, kedvenc olvasmányait, az olvasás helyét a szabadidős tevékenységek sorában és a legfontosabb, gyerekek kapcsán meg-

fogalmazható művelődésszociológiai, valamint olvasápszociológiai összefüggéseket.

2001 tavaszán, szintén Nagy Attila vezetésével, hét hazai kisváros középiskolájában tanuló 1207 diák – többek között – olvasási és művelődési szokásairól készült helyzetjelentés. Az önálló monográfiában megjelent kutatás mind a mai napig a legátfogóbb elemzés a középiskolás korosztály olvasási és művelődési szokásairól. A kötetben a szerző bemutatja a szabadidős tevékenységek szerkezetét, az olvasás motívumait, a szövegértés és periodika-olvasás összefüggéseit, a könyv- és könyvtárhasználatot, az olvasási szokásokat a középiskolás korosztály történelmi és magyarságtudatának, valamint az értékrendjének az egyes jellemzőit. A Könyvtári Intézet elmúlt húsz évének ez volt az első, a fentebb már bemutatott 2017-es és 2019-es, gyerekek körében is elvégzett országos reprezentatív felmérés pedig a legutóbbi, gyerekek körében végzett, olvasásról és könyvtárhasználatról végzett átfogó vizsgálata.

A két időpont között Péterfi Rita gyűjtött adatokat egyes korosztályok kedvelt olvasmányairól a városi könyvtárakból kölcsönzött művek alapján. Az integrált rendszerekből kinyert információk alapján ugyan csak a könyvtárhasználó gyerekekre és csak egyes településekre vonatkozó adatokat lehetett gyűjteni, a Könyvtári Intézetnek akkor rendelkezésére álló szűk anyagi lehetőségeihez mérten pontos képet kaptunk az egyes korosztályok által kedvelt olvasmányokról. Péterfi Rita 2009-ben a 10–12 évesek,³¹ 2010-ben a 13–14 évesek,³² 2012-ben pedig a 15–17 valamint a 18–20 évesek³³ kedves olvasmányainak az adatait publikálta.

Az olvasápszociológiai nézőpont, amelynek több aspektusa is megjelent az Országos Széchényi Könyvtárban működő olvasáskutató műhely korábbi vizsgálataiban, a 2000-es években már egyáltalán nem volt jellemző, ugyanakkor a gyerekek olvasási és könyvtárhasználati szokásainak vizsgálata továbbra is része volt osztályunk tevékenységének.

A könyvtárak szerepe a társadalomban

Azok a könyvtárügyben és a társadalom egészében zajló változások, amelyek magát a Könyvtári Intézetet is létrehozták, állandó kérdéseket generáltak a könyvtárak szerepeivel kapcsolatban. A digitalizálás, digitális átállás, a közép-kelet európai országokban a rendszerváltozást követően kialakuló új gazdasági, társadalmi viszonyok, Nyugat-Európában a multikulturális társadalmak kialakulása, az infor-

mációs társadalom igényei mind állandó megújulásra készítették a könyvtári rendszert. A Könyvtári Intézet igyekezett folyamatosan nyomon követni a változásokat mind hazai, mind pedig nemzetközi szinten és felvázolni a szakma számára azokat a trendeket, amelyek meghatározzák a jelenünket és a jövőnket. A Könyvtári Intézet megalakulását követően a könyvtáraknak a társadalomban betöltött szerepeire vonatkozóan elsősorban egyes részterületeken készített mélyfúrások születtek.

2003-tól kezdve indult Nagy Attila és Péterfi Rita vezetésével *A cigányság kulturális integrációja és a közkönyvtár* című kutatás. Első körben levelet foglalmaztak meg a megyei könyvtárak vezetőinek, amelyben arra kérték őket, hogy mutassák be azokat a cigány származású lakosság kulturális, társadalmi beilleszkedését szolgáló közkönyvtári akciókat, amelyeket az elmúlt években a megyéjük területén szerveztek. Három megyeszékhelyről érkezett tartalmasságú, részleteket is bemutató válasz, további négy helyről kevésbé részletesen, de bemutattak néhány kezdeményezést, két helyen nem tudtak ilyen irányú könyvtári akciókról, míg 11 könyvtárvezető megválaszolatlanul hagyta a kérdéseket. A kutatás során személyes adatgyűjtésre is sor került három budapesti fiókkönyvtárban (Józsefváros, Rákosszentmihály, Angyalföld) és Ózdon. A fentiekben túl a szerzők korábban szerzett személyes élményeit is felhasználták. A kutatás első fázisában sikerült bemutatni, hogy az iskola mellett a kulturális intézményrendszer szerepe meghatározó a cigányság kulturális beilleszkedésének a támogatásában. A könyvtárak – és általában a kulturális intézményrendszer – szerepe messze túlnyúlik a kulturális és információs esélyegyenlőség megteremtésén, ezeknek a szervezeteknek fontos szerep jut a kulturális minták közvetítésében és az előítéletek lebontásában is.³⁴

A kutatás végeredménye két, jó példák sorát felmutató tanulmánykötet lett, amelyek az Országos Széchényi Könyvtár és a Gondolat kiadó közös kiadásában jelentek meg. A magyarországi – akkori becslések szerint körülbelül 600 ezres – cigányság számára számos könyvtári kezdeményezés valósult meg, amelyek követhető gyakorlatként egymásnak is bemutathatók. Ezt a célt szolgálta a két kötet.³⁵

2007-ben kutatást folytattunk a kisvárosi könyvtárak körében. Azt vizsgáltuk, milyen szerepeknek kell megfelelniük a mai kor városi könyvtárainak; ezek az elvárások mennyiben függenek a helyi társadalmi, gazdasági, politikai, kulturális viszonyoktól; milyen a könyvtár és a könyvtáros státusza, presztízse a helyi

kulturális közéletben; a könyvtár a helyi változásoknak serkentője vagy inkább elszenvedője; a statisztikákból kimutatható jelenségek mennyiben tükrözik az intézmények valós helyzetét. Összesen hat, 5000 fős lélekszám alatti településre utaztunk el, és interjúkat készítettünk a könyvtár szerepéről, helyzetéről helyi könyvtárosokkal, döntéshozókkal, helyi szinten meghatározó, véleményformáló emberekkel.

A kutatás annak idején egyszerre reflektált a könyvtári rendszer fejlesztése során felmerülő kérdésekre, miközben visszanyúlt a szociográfia – a Könyvtártudományi és Módszertani Központ működése idején is ápolt – hagyományaihoz. A Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer néven bevezetett kistérségi szintű könyvtári hálózatok esetében kérdésként merült fel, mennyiben lehet területi szerepet adni egyes újonnan várossá lett településeknek. A szociográfia módszertana lehetőséget adott mélyebb összefüggések megértésére, a könyvtárak érintettjei véleményének megismerésére, kontextusba helyezésére.

Általános tapasztalatként foglalmaztuk meg, hogy a vizsgált települések könyvtáraiban a szolgáltatásokat nem az igények, hanem a helyi lehetőségek és gyakran a személyi motivációk határozták meg. Összesen három eredményességi feltételt foglalmaztuk meg a tapasztalatok alapján. Először is a könyvtár vezetője kulcsfigurának tekinthető, akinek a korszerű szemlélet és a tettekészség mellett jó kommunikációs készséggel és a fenntartó felé érdekérvényesítő készséggel is rendelkeznie kell. A második feltétel a fenntartó és a könyvtáros egymásra találása, hiszen ekkor lehet a befektetett energiák szinergiájáról beszélni. Végül a megfelelő szakmai kapcsolatok kialakítása a megyei könyvtárakkal, a környező településekkel és a helyben lévő kulturális intézményekkel is kulcsfontosságú tényező. A kutatásban sikerült rámutatni, hogy a fenti három feltétel sokkal erősebben meghatározza az eredményességet, mint a rendelkezésre álló anyagi feltételek, lehetőségek.³⁶

A könyvtáros szakma helyzete és az utánpótlás kérdése

A könyvtárak társadalmi szerepeihez szorosan hozzátartozik a szakmában dolgozók, a könyvtárosok helyzete, presztízse is. A Könyvtártudományi és Módszertani Központ Vidra Szabó Ferenc vezetésével foglalkozott ezzel a kérdéssel, aki az 1980-as években országos felmérést készített a Magyarországon dolgozó könyvtárosok körében, akik akkor is értelmiségi pályaként és szakmunkaként gondol-

tak hivatásukra, miközben a 40%-uknak nem volt semmilyen felsőfokú, 30%-nak pedig semmilyen könyvtárhoz kapcsolódó végzettsége, egyetemen szerzett könyvtár szakos diplomával pedig csak a munkavállalók alig több mint 10%-a rendelkezett.³⁷ A 2000-es éveket követően Magyarországon a szakmát elsősorban a könyvtáros életpálya presztízse, a könyvtárosok társadalmi státusza foglalkoztatta, amelynek eredményeként a 2003–2007 közötti időszakra vonatkozó stratégiai célkitűzések között is megjelent a „könyvtáros életpálya vonzóbbá tétele”. A stratégia a megnevezett területek között a felsőfokú könyvtárosképzés fejlesztése mellett olyanokat is megcélzott, mint „minőségi bérezési szempontok kidolgozása”, és a „társadalmi megbecsültség növelésének lehetősége”.³⁸ A konkrét intézkedések mellett számos kutatási eredmény is született a stratégiai célkitűzések teljesítése során. Ezek egyike a könyvtár szakos hallgatók pályamotivációs vizsgálata volt. Ennek során a Könyvtári Intézet Szervező és Elemző osztályán négy hazai könyvtárosképző intézmény első- és utolsó éves nappali tagozatos első alapképzésben résztvevő hallgatói körében végeztünk kérdőíves felmérést, hogy fényt derítsünk négy fő kérdésre:

1. Mi vonzza jelenleg a fiatalokat a könyvtár szakra?
2. Mely tantárgyakat, mely munkafolyamatokat kedvelik meg a hallgatók a képzés során?
3. A képzés befejezését követően könyvtárosként szeretnének-e elhelyezkedni?
4. A képzés milyen irányban befolyásolja karrier-elképzeléseiket?

A kutatás egyik fő tanulsága az volt, hogy a diákok meglehetősen kevés ismerettel rendelkeznek a könyvtáros szakmáról, ezért igen ritka, hogy tudatos választás eredményeként kerülnek erre a pályára.³⁹ A könyvtáros szakma „láthatatlanságát” ezzel már Magyarországon is dokumentáltuk, hasonlóan más országokhoz.

A szakma újbóli szociológiai szempontú vizsgálatára 2018-ban tudtunk sort keríteni, amikor is az *ALMPUB* (The ALM-Field, Digitalization and the Public Sphere) projekt kapcsán kiküldött kérdőívhez tettünk hozzá kifejezetten a szakmabeliek szociológiai, demográfiai jellemzőire vonatkozó kérdéseket. A kutatás tárgya ugyanaz volt, mint az 1980-as években, a szakma előtt tornyosuló problémák azonban merőben mások. A fluktuáció, a pályaelhagyás, az elöregedés és az utánpótlás kérdése sokkal markánsabban megjelenő problémák manapság, mint évtizedekkel ezelőtt, miközben a háttérben húzóóó okok között

ugyanúgy a szakma alacsony presztízst sejtettük. A 2010-es években számos felsőoktatási képzőhelyen szűnt meg a könyvtáros képzés, számos állás betöltetlenül maradt, mert nem sikerült a kiírt feltételeknek megfelelő munkavállalót találni. Ilyen környezetben döntöttünk egy szociológiai, demográfiai kérdéseket felvonultató kérdőíves kutatás mellett.

A 2018-as felmérés alapvetően a Könyvtártudományi és Módszertani Központ által 1984-ben felvett, a könyvtárosok szociológiai adatait vizsgáló kutatást vette alapul, annak hagyományát folytatta, de számos új kérdést épített be a felmérésbe. Vizsgáltuk a könyvtárosok nemi arányát és életkori megoszlását. Mértük ugyanezt kifejezetten a vezetők esetében. Arra is kerestünk választ, hogy milyen végzettségekkel és munkatapasztalatokkal rendelkeznek a könyvtárosok, és hogy hány munkahelyük volt eddig, és mennyi ideje dolgoznak a jelenleginél.

Az eredmények azt sugallták, hogy igaz az a sztereotípiá, miszerint a könyvtárosság elsősorban női szakma. Bár 1988-ban Vidra Szabó Ferenc a könyvtárosság további elnőiesedését jósolta, ma inkább úgy tűnik, hogy – elsősorban az informatika térhódítása miatt – kis mértékben nőtt is a férfiak aránya. Jelentős mértékben nőtt a diplomások aránya, azonban jóval kisebb mértékben, mint amennyivel általában a társadalomban nőtt a felsőoktatási végzettségüké. A kutatás alátámasztotta a szakma elöregedésének tendenciáját is.⁴⁰ Az adatok további szempontok szerinti feldolgozása nyomán előre jelezhető a fluktuáció mértéke, és az is, hogy a felsőoktatásból kikerülők hány éven belül nem lesznek képesek pótolni a nyugdíjba vonuló könyvtárosokat.

Összegzés

Nehéz feladat egy osztály, egy műhely tevékenységét 20 éves időtávban hitelesen láttatni. A nemzeti könyvtárban az 1960-as évektől kezdődően működő olvasáskutató műhely öröksége egyrészt olyan stabil alapokat adott a Könyvtári Intézet ilyen irányú tevékenységéhez, amelyen bátran el lehetett indulni, másrészt felelősséget is rótt ránk a hagyományok folytatása, a szellemi értékek megőrzése terén, amelyhez fel kellett nőni. A 2000-es években lezajló társadalmi, technológiai változások jelentős kihívásokat jelentettek a Könyvtári Intézet minden kutatása számára. Egyre több olyan kutatást, elemzést kellett végeznünk, amelyek haszna, hasznossága közvetlenül is kimutatható lett a döntéshozók számára, így előtérbe kerültek a szakirodalmi szemlék, a könyv-

tári rendszer egy-egy részlemét érintő vizsgálatok. Összességében azonban elmondható, hogy a Könyvtári Intézet elmúlt 20 évében megvalósult olvasás- és könyvtárszociológiai kutatások szerves folytatását jelentették a KMK-s előzményeknek.

A költséges, országos reprezentatív mintán végzett adatfelvételeket csak partnerekhez, 2005-ben a TÁRKI-hoz, 2017-ben és 2019-ben a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárhoz kapcsolódva tudtuk megvalósítani. Ezzel együtt sikernek tekinthető, hogy ebben a formában folytathatók voltak az 1960-as évektől kezdve rendszeresen elvégzett kutatások, így az idősoros adatok nyomán kirajzolódó tendenciákat is tovább tudtuk írni. Az adatok birtokában számos részlemzés végzésére is lehetőségünk volt, amelyekkel vagy régóta ismert olvasás- és művelődésszociológiai összefüggéseket tudunk megerősíteni, megcáfolni, vagy újabbakat felállítani.

Együttműködések nem csak külső partnerekkel valósultak meg. Számos esetben a fenntartó, az Emberi Erőforrások Minisztériuma Könyvtári és Levéltári

Főosztály (valamint előzmény-szervezetek) részéről, máskor az Országos Széchényi Könyvtártól jelentkező igény arra, hogy a Könyvtári Intézetben rendelkezésre álló kutatói kapacitást egy-egy stratégiai döntéshez kapcsolódó adatgyűjtés szolgálatába állítsák. A Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztályon végzett felmérések során összegyűjtött nagyon nagy mennyiségű elemi adatot ugyan gyorsjelentések formájában minden esetben publikáltuk, ugyanakkor azok lehetőséget adnának újabb szempontok szerinti lekérdezésekre, elemzésekre. Erre jó példát jelent a könyvtáros szakma szociológiai, demográfiai vizsgálata vagy a 2017-es és 2019-es országos reprezentatív olvasáskutatás adatsorai, amelyek több változó mentén való elemzése még hosszú évekre elegendő munkát jelenthet. A feladat adott, a kutatási adatokra való igény egyre nagyobb, bízunk benne, hogy az elkövetkezendő időkben is rendelkezésre állnak majd az erőforrások a feladataink hatékony ellátására.

Irodalmi hivatkozások

1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről. 60. § 3) bekezdés == Nemzeti Jogszabálytár [online] Budapest: Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium, 2010. Hozzáférhető: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99700140.tv> [Megtekintve: 2020.05.20.]
- „Kell egy műhely!": A Könyvtártudományi és Módszertani Központ (KMK) negyven éve (1959–1999). == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 20. = 56. (2010) 4., p. 613-862. ISSN 0023-3773. Hozzáférhető: http://epa.niif.hu/00100/00143/00077/pdf/EPA00143_Konyvtari_Figyelo_2010_4.pdf [Megtekintve: 2020.05.20.]
- PÉTERFI Rita. Egy értelmiségi műhely az olvasás szolgálatában – A KMK-ban folyó olvasáskutatás története. == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 20. = 56. (2010) 4., p. 769-791. ISSN 0023-3773. Hozzáférhető: http://epa.niif.hu/00100/00143/00077/pdf/EPA00143_Konyvtari_Figyelo_2010_4.pdf [Megtekintve: 2020.05.20.]
- KULCSÁR Júlia, V. – MÁNDI Péter. Könyvek otthon: Egy országos felmérés eredményei a könyvvásárlásról és a családi könyvtárakról. Budapest: Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülete, 1983. 183 p. ISBN 963-7002-71-5
- GEREBEN Ferenc. A felnőtt lakosság olvasási és olvasmánybeszerzési szokásai: Egy reprezentatív országos vizsgálat eredményei. Budapest: OSZK KMK, 1989. 121 p. ISBN 963-201-292-5; GEREBEN Ferenc. A könyvtárhasználati szokások változásai a közművelődési könyvtárakban. == Könyvtári Figyelő, 32. (1986.) 1., p. 13-30. ISSN 0023-3773
- GEREBEN Ferenc. Könyv, könyvtár, közönség: A magyar társadalom olvasáskultúrája olvasás- és könyvtárszociológiai adatok tükrében. Budapest: Országos Széchényi Könyvtár, 1998. 228 p. ISBN 963 200 400 0
- GEREBEN Ferenc, 1998. i.m.; GEREBEN Ferenc. Olvasás- és könyvtárszociológiai vizsgálatok Magyarországon. == Könyvtárosok kézikönyve. 4. kötet. Határterületek. [Új kiad.] Budapest: Osiris, 2005, cop. 2002. p. 17-49. (Osiris kézikönyvek)
- MÁNDI Péter. Könyvolvasás és könyvvásárlás Magyarországon. Budapest: Könyvkiadók és Terjesztők Tájékoztató Központja, 1965. 78, 4 p., 29 fol.; MÁNDI Péter. A könyv és közönsége. Budapest: Közgazdasági és Jogi Kiadó, 1968. 294 p.
- KAMARÁS István. Utánam, olvasó!: A Mester és Margarita fogadtatása Magyarországon. Budapest: Múzsák – OSZK KMK, 1986. 262 p. ISBN 963-564-076-5 (Múzsák), ISBN 963-201-185-6 (KMK)
- NAGY Attila. Keresik életük értelmét?: Olvasás, könyvtár, szocializáció. Budapest: OSZK-KMK, 1991. 142 p. ISBN 963-201-518-5

11. VIDRA SZABÓ Ferenc. A könyvtáros pálya egy szociológiai vizsgálat tükrében. Budapest: OSZK KMK, 1988 [1989]. 136 p. ISBN 963-201-283-6
12. LŐRINCZ Judit – VAKKARI, Pertti. Távoli rokonok – közeli barátok: Magyarok és finnek az olvasásszociológia tükrében: Magyar – finn közös kutatás 1. Budapest: Múzsák, OSZK KMK, 1991. 110, [2] p. ISBN 963-201-313-1; LEENA, Kirstinä – LŐRINCZ Judit. Magyarok és finnek a fikció világában: Balázs József és Veijo Meri regényének befogadása Magyarországon és Finnországban: finn – magyar közös olvasáskutatás 2. Budapest: Múzsák, OSZK KMK, 1992. 230, [5] p. ISBN 963-201-314-X
13. PÉTERFI Rita, 2010. i.m.
14. FEHÉR Miklós. Kistelepülések könyvtári ellátása: Helyzetkép és szakirodalmi szemle. == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 12. = 48. (2002) 3., p. 367-428. ISSN 0023-3773. Hozzáférhető: http://epa.oszk.hu/00100/00143/00042/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_2002_3_367-428.pdf [Megtekintve: 2020.05.20.]
15. TÓTH Máté. Hazai ellátórendszerek egy országos vizsgálat adatainak tükrében. == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 14. = 50. (2004.) 4., p. 719-761. ISSN 0023-3773. Hozzáférhető: http://epa.oszk.hu/00100/00143/00053/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_2004_4_719-761.pdf [Megtekintve: 2020.05.20.]
16. TÓTH Máté – JÁVORKA Brigitta. A városi könyvtárak helyzete. == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 26. = 62. (2016) 2., p. 169-184. ISSN 0023-3773. Hozzáférhető: http://epa.oszk.hu/00100/00143/00308/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_2016_02_169-184.pdf [Megtekintve: 2020.05.20.]
17. AMBERG Eszter. Könyvtárak a peremhelyzetben élők szolgáltatásában: Börtönkönyvtárak 2006-2010. == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 22. = 58. (2012) 2., p. 241-254. ISSN 0023-3773. Hozzáférhető: http://epa.oszk.hu/00100/00143/00083/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_2012_2_241-254.pdf [Megtekintve: 2020.05.20.]
18. TÓTH Máté. Kistelepülési ellátási formák: Szakirodalmi szemle. == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 14. = 50. (2004) 2., p. 365-402. ISSN 0023-3773
19. BOGNÁR Noémi Erika [et al.]. Az e-kötelesspéldányok beszállításának szabályozása: Nemzetközi kitekintés. == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 27. = 63. (2017) 3., p. 351-361. ISSN 0023-3773. Hozzáférhető: <http://ki2.oszk.hu/kf/2017/10/az-e-kotelespdanyok-beszallitasanak-szabalyozasa/> [Megtekintve: 2020.05.20.]
20. AMBERG Eszter. A nyilvános haszonkölcsönzési jog (PLR) alkalmazása a külföldi gyakorlatban. 1. rész. == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 17. = 53. (2007) 1., p. 109-127. ISSN 0023-3773. Hozzáférhető: <http://ki2.oszk.hu/kf/2007/04/a-nyilvanos-haszonkolcsonzesi-jog-plr-alkalmazasa-a-kulfoldi-gyakorlatban/> [Megtekintve: 2020.05.20.]
21. BOGNÁR Noémi Erika – HORVÁTH Adrienn – TÓTH Máté. Könyvtári digitalizálási helyzetkép. == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 28. = 64. (2018) 1., p. 61-73. ISSN 0023-3773. Hozzáférhető: http://epa.oszk.hu/00100/00143/00350/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_2018_01_061-073.pdf [Megtekintve: 2020.05.20.]
22. BOGNÁR Noémi Erika – TÓTH Máté. Tartalmi feltáró eszközök használata a magyarországi könyvtárakban. == Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 25. (2016) 6., p. 18-30. ISSN 1216-6804. Hozzáférhető: http://epa.oszk.hu/01300/01367/00279/pdf/EPA01367_3K_2016_06_018-030.pdf [Megtekintve: 2020.05.20.]
23. GEREBEN Ferenc. Olvasáskultúránk az ezredfordulón. == Tiszatáj, 56. (2002) 2., p. 61-72. ISSN 0133-1167. Hozzáférhető: http://tiszataj.bibl.u-szeged.hu/18037/1/tiszataj_2002_002_061-072.pdf [Megtekintve: 2020.05.20.]
24. NAGY Attila – PÉTERFI Rita. Olvasás, könyvtár- és számítógép-használat: Gyorsjelentés a Tárki és az OSZK 2005-ös vizsgálatáról. == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 16. = 52. (2006) 1., p. 31-44. ISSN 0023-3773. Hozzáférhető: <http://epa.oszk.hu/00100/00143/00058/nagy.html> [Megtekintve: 2020.05.20.]
25. NAGY Attila. Szakemberek helyett gépek?: Változási tendenciák a könyvtárhasználati szokásokban. == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 16. = 52. (2006) 4., p. 457-467. ISSN 0023-3773. Hozzáférhető: <http://epa.oszk.hu/00100/00143/00061/nagy.html> [Megtekintve: 2020.05.20.]; PÉTERFI Rita. A könyvtárhasználati szokások alakulása a számítógép- és az internethasználat tükrében. == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 16. = 52. (2006) 4., p. 468-483. ISSN 0023-3773. Hozzáférhető: <http://epa.oszk.hu/00100/00143/00061/peterfi.html> [Megtekintve: 2020.05.20.]; NAGY Attila. Olvasás és értékrend: Változási tendenciák a könyvhasználati szokásokban. == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 17. = 53. (2007) 1., p. 9-27. ISSN 0023-3773. Hozzáférhető: <http://epa.oszk.hu/00100/00143/00062/contenta2dd.html> [Megtekintve: 2020.05.20.]
26. TÓTH Máté. Könyvtárhasználat és információkeresés – egy országos reprezentatív felmérés eredményei. == A könyvtárhasználat és az információkeresés fejlesztése. Szerk. BÉRES Judit. Budapest, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, 2019. p. 204-260. ISBN 978-963-581-444-2 Hozzáférhető: <http://www.azekonyvtaram.hu/documents/11543/45783/A+k%C3%B6nyvt%C3%A1rhaszn%C3%A1lat+%C3%A9s+az+inform%C3%A1ci%C3%B3keres%C3%A9s+fejleszt>

- %C3%A9se.pdf/28b82590-d152-4051-9772-f82a47c770b0 [Megtekintve: 2020.05.20.];
- TÓTH Máté. A magyar lakosság olvasási és könyvtárhasználati szokásai 2017-ben: Gyorsjelentés egy országos reprezentatív lakossági felmérés eredményeiről. == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 28. = 64. (2018) 1., p. 45-60. ISSN 0023-3773. Hozzáférhető: https://epa.oszk.hu/00100/00143/00350/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_2018_01_045-060.pdf [Megtekintve: 2020.05.20.]
27. TÓTH Máté. Könyveszerzés, házi könyvtár. == Tudományos és Műszaki Tájékoztatás [online], 65. (2018) 7-8., p. 409-417. ISSN 1586-2984. Hozzáférhető: https://epa.oszk.hu/03000/03071/00120/pdf/EPA03071_tmt_2018_07-08_409-417.pdf [Megtekintve: 2020.05.20.]
28. TÓTH Máté. Meseolvasás és olvasóvá válás. == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 28. = 64. (2018) 4., p. 549-557. ISSN 0023-3773. Hozzáférhető: <http://ki2.oszk.hu/kf/2019/01/meseolvasas-es-olvasova-valas/#more-11970> [Megtekintve: 2020.05.20.]
29. TÓTH Máté. Olvasás és médiahasználat. == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 28. = 64. (2018) 2., p. 188-200. ISSN 0023-3773. Hozzáférhető: https://epa.oszk.hu/00100/00143/00351/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_2018_2_188-200.pdf [Megtekintve: 2020.05.20.]
30. VIDRA SZABÓ Ferenc. A használók elégedettségének vizsgálata az Országos Széchényi Könyvtárban, 2007. == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 17. = 53. (2007) 4., p. 661-683. ISSN 0023-3773. Hozzáférhető: http://epa.oszk.hu/00100/00143/00065/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_2007_4_661-683.pdf [Megtekintve: 2020.05.20.]
31. PÉTERFI Rita. Mit tudunk az iskolán túli világról?: Amit a 10–12 évesek az iskolai kötelező olvasmányokon kívül a maguk kedvére olvasnak. == Elektronikus Könyv és Nevelés [online], 11. (2009) 2. ISSN 0454-3475. Hozzáférhető: http://www.tanszertar.hu/eken/2009_02/pr_0902.htm [Megtekintve: 2020.05.20.]
32. PÉTERFI Rita. Mikszáth vagy Meg Cabot: A 13–14 évesek könyvtári olvasmányai. == Az olvasás védelmében. Szerk. SZÁVAI Ilona. Budapest: Pont Kiadó, 2010. p. 123–133. ISBN 978-963-9957-11-4
33. PÉTERFI Rita. Mi a helyzet a szabadon választottakkal?: A könyvtárba járó középiskolások és a könyvek. == Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 21. (2012) 1., p. 37-43. ISSN 1216-6804. Hozzáférhető: http://epa.oszk.hu/01300/01367/00197/pdf/EPA01367_3K_2012_01_037-043.pdf [Megtekintve: 2020.05.20.]
34. NAGY Attila – PÉTERFI Rita. A cigányság kulturális beilleszkedése és a közkönyvtár. == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 14. = 50. (2004) 2., p. 307-340. ISSN 0023-3773. Hozzáférhető: http://epa.oszk.hu/00100/00143/00048/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_2004_2_307-340.pdf [Megtekintve: 2020.05.20.]
35. NAGY Attila – PÉTERFI Rita, szerk. A feladatra készülni kell: A cigányság kulturális beilleszkedése és a közkönyvtár. Budapest: Országos Széchényi Könyvtár, Gondolat Kiadó, 2004. 244. [2] p. (Nemzeti téka). ISBN 963-200-486-8. Hozzáférhető: <http://mek.oszk.hu/04200/04209/04209.pdf> [Megtekintve: 2020.05.20.]; NAGY Attila – PÉTERFI Rita, szerk. Híd szerepek: Cigány integrációs kérdések. Budapest: Országos Széchényi Könyvtár, Gondolat Kiadó, 2008. 308 p. (Nemzeti téka). ISBN 978-963-200-553-9. Hozzáférhető: <https://mek.oszk.hu/07700/07789/07789.pdf> [Megtekintve: 2020.05.20.]
36. PÉTERFI Rita – TÓTH Máté – VIDRA SZABÓ Ferenc. Kisvárosi könyvtárak szerepvállalásai. == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 18. = 54. (2008) 1., p. 35-55. ISSN 0023-3773. Hozzáférhető: http://epa.oszk.hu/00100/00143/00066/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_2008_1_035-055.pdf [Megtekintve: 2020.05.20.]
37. VIDRA SZABÓ Ferenc, 1988. i.m.
38. SKALICZKI Judit. Az információs esélyegyenlőség és a demokrácia helye: a könyvtár : A könyvtári terület stratégiai céljai 2003–2007. == Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 50. (2003) 9–10., p. 375-381. ISSN 0041-3917 Hozzáférhető: http://tmt-archive.omikk.bme.hu/show_news.html?id=3369&issue_id=444.html [Megtekintve: 2020.05.20.]
39. TÓTH Máté. A könyvtár szakosok pályamotivációs vizsgálata: Pillanatfelvétel négy könyvtárosképző intézmény nappali tagozatos hallgatói körében. = Könyvtári Figyelő, Ú.f. 15. = 51. (2005) 4., p. 705–733. ISSN 0023-3773. Hozzáférhető: <http://epa.oszk.hu/00100/00143/00057/toth.html> [Megtekintve: 2020.05.20.]
40. JÁVORKA Brigitta. Könyvtárosok helyzete, társadalomban betöltött szerepe: A könyvtáros szakma szociológiai, demográfiai összetétele 2018-ban. == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 28. = 64. (2018) 4., p. 536-548. ISSN 0023-3773. Hozzáférhető: <http://ki2.oszk.hu/kf/2019/01/konyvtarosok-helyzete-tarsadalomban-betoltott-szerepe/> [Megtekintve: 2020.05.20.]

Húsz év után

A Könyvtári Figyelő 2000 és 2019 között

KOVÁCS Katalin

„A mi időnk nem egynemű; sőt lényegileg különemű: minden pillanatban más, új.

A mi időnk teremt, újat alkot minden pillanatban.”

(Babits Mihály: Bergson filozófiája, 1910.)

Bevezetés: alapvető információk

A *Könyvtári Figyelő* (KF) 2000-ben, a *Könyvtári Intézet* megalakulásakor a 46. (új évfolyamszámozás szerint a 10.) évfolyamát élte. A folyóirat 1955-ben indult az OSZK lapjaként (ezen a lapcímen 1958-tól), történetét – a szaksajtó legfontosabb lapjaival együtt – *Pogány György* átfogó tanulmányban foglalta össze, 2014-ben pedig az akkor hatvanéves folyóiratról készített értékelő elemzést.¹

Egy folyóiratot sokféle szempontból lehet elemezni, bemutatni. Nemi alapstatisztikával vegyített, egyszerűsített tematikai böngészés talán elfogadható módszer egy vázlatkép felrajzolásához. E vázlatkép semmilyen értelemben nem tekinthető mindenre kiterjedő elemzésnek, leginkább a szerző – több mint 30 évig a lap szerkesztője – belső felidéző képességét illusztrálja.²

A *Könyvtári Figyelő* szerkesztési munkáit a hatvanas

években a Könyvtártudományi és Módszertani Központ (KMK), vagyis a Könyvtári Intézet jogelődje szervezetébe utalták, és a KMK Tájékoztatási osztályának főállású munkatársa végezte egy OSZK-beli vagy művelődési minisztériumi részfoglalkozású társszerkesztővel együtt, a hetvenes évektől pedig a Tájékoztatási osztály vezetőjének főszerkesztői támogatásával. A Könyvtári Intézet létrehozatala után is a szakkönyvtári és tájékoztatási feladatokkal foglalkozó osztály, mostani nevén Könyvtártudományi Szakkönyvtár (KSZK) két főállású munkatársának feladata maradt a szerkesztés, a főszerkesztői posztra hol az osztályvezető, hol az igazgató, illetve az OSZK főigazgató-helyettese került.

A *Könyvtári Figyelő* szerkesztése 1983-tól 2019 nyaráig, nyugdíjba vonulásomig képezte mindennapi főállású munkámat. Szerencsés voltam, mert azzal tölthettem szakmai életem java részét, amivel mindig is szívesen foglalkoztam: szövegekkel „bí-

belódhattem”, közben pedig játszva tájékozódhattam szakmánk aktuális helyzetéről. A hosszú éveken át folyamatosan végzett szerkesztői munka egyfajta stabilitást, de nyilván homogenitást is adott a lapnak. Rovatszerkesztőként (a *Tanulmányok, Kitekintés* és a *Könyvszemle* rovat tartozott hozzám), majd 2012-től felelős szerkesztőként is mindig csapatmunkának tekintetem a szerkesztést, amelyben alkotó módon vehettek részt a szerkesztőbizottság tagjai, valamint a szerkesztőbizottságot vezető *Hegyközi Ilona*, és gyakran kínáltak jó ötleteket, témákat a szerzők is. Aki belefog ennek az összefoglalásnak az elolvasásába, valószínűleg ismeri a folyóirat profilját³, ezért itt csak arra utalnék, hogy a lap közleményeinek nagyjából kétharmada foglalkozik a hazai könyvtárügyi, könyvtárpolitikai fejleményekkel, a központi szerepű szakmai intézmények munkájának bemutatásával, és egyharmad arányban a külföldi könyvtártudományi szakmai élettel, trendekkel, jó gyakorlattal stb. Ez az arány a hetvenes években alakult ki a már említett állandó rovatok (*Tanulmányok, Kitekintés, Könyvszemle*) kialakításával párhuzamosan. Az állandó rovatokhoz az idők során további aktuális, alkalmi rovatok kapcsolódtak (*Műhely, Múltunkból, Válogatás az OSZK gyarapodásából, Válogatás a Könyvtártudományi Szakkönyvtár új beszerzéseiből, Elődeink üzenik, E-learning a könyvtárakban, Szabványosítási hírek* stb.).

Külföldi folyóirat-figyelő rovatcímmel 1991-ben vált a *Könyvtári Figyelő* részévé az addig önálló kiadványként megjelenő *Könyvtári és Dokumentációs Szakirodalom* (KDSZ) című referáló lap, melyet gazdaságossági megfontolásból célszerű volt beépíteni a *KF* rovatok közé.⁴ Ugyanakkor a terjesztést is saját kézbe vettük, és mert emiatt új évszámozást kellett adnunk a lapnak, ekkor illesztettük az *Új folyam* alcímet a folyóirat főcíme után, a folytonosságot a zárójelben meghagyott eredeti évszámozás képviselte.

A *Könyvtári Figyelő*nek a 10. (46.) évfolyam 2000. 1–2. összevont számától kezdve a 2019. 4. számig (ami a 29. (65.) évfolyam volt) évente négy önálló száma, összesen 80 (darabra 78) füzetszáma jelent meg (2000-ben és 2002-ben volt egy-egy összevont 1–2-es számunk).

Az elmúlt húsz év alatt készültek egyetlen témára koncentráló, a négy negyedévi szám mellett szerkesztett plusz füzetszámok: 2003-ban *Gerő Gyula* szerkesztésében az *Események, krónika 2001. Kitüntetett könyvtárosok névtára 2001–2002.*, majd a 2017–2019 közötti években a *Cselekvő közösségek*

– *aktív közösségi szerepvállalás* (CSK) projekthez kapcsolódva évente egy-egy *KF-CSK-különszám*, és készültek olyan tematikus összeállítások, amelyek a négy szám egyikeként láttak napvilágot. Ilyen volt az ugyancsak Gerő Gyula szerkesztésében közreadott 2006. 3. szám *Események, krónika 2002–2004, Kitüntetett könyvtárosok névtára 2003–2004. címmel*, továbbá a 2010. 4. szám, mely a negyven éves fennállását ünneplő KMK emlékszáma volt „*Kell egy műhely!*” címmel.

A húsz év alatt – ha jól számoltam – 15 649 oldal terjedelemben jelent meg a lap. (Ez a mennyiség A/4-es hagyományos kéziratoldalban számolva, nagyjából 23–26 ezer oldalnak feleltethető meg.) Az egyes számok általában 140 és 160 oldal közötti terjedelműek voltak (a változó nyomdai árajánlatok szerint tervezve meg az éves terjedelmet). Számonként 9–13 önálló tanulmányt (benne a műhelykérdéseket és történeti közleményeket is), 3–4 külföldi könyvtári szakanyagot (szemlét, tömörítést, fordítást, konferenciai beszámolót), 2–4 könyvismertetést és 100–110 külföldi szakcikket ismertető referátumot (és autoreferátumot) közöltünk. (A külföldi referáló rovat munkájáról *Feimer Ágnes* rovatszerkesztő külön ad összefoglalást.)

Tovább részletezve: ez idő alatt 461 önálló (többnyire ív terjedelmű) tanulmány, 240 külföldi könyvtári témájú rövidebb írás (tömörítés, szemle, fordítás), 28 nekrológ és több mint 250 könyvismertetés jelent meg.

A *Könyvtári Figyelő*nek természetesen van elektronikus változata (www.ki.oszk.hu/kf), ahol az ingyenes szoftver kínálta egyszerűbb struktúráján belül a folyóirat teljes tartalma elérhető 1955-től napjainkig.

Működés: szellemi és anyagi muníció

Szellemi támogatás: szerkesztőbizottság, lektorálás

A szerkesztőbizottság (rövid ideig angol mintára tanácsadó testületnek hívtuk) mindig fontos szerepet töltött be a lap életében. A szerkesztőbizottság tagjai (könyvtárosképző intézetek, tanszékek, egyetemi könyvtárak, országos szerepű tudományos és szakkönyvtárak nagy közkönyvtárak vezető munkatársai), a szakma széles körét képviselték, jelenlétük legitimitációt adott nekünk és garanciát jelentett az elfogadott publikációk színvonalára is. Javaslatokkal, szakvéleményekkel, lektori munkájukkal mindig támogatták a szerkesztőséget, szabadidejük terhére,

ellenszolgáltatás nélkül vállalták a szakterületükhöz, illetve érdeklődésükhöz illeszkedő publikációk lektorálását, amiért utólag is köszönettel tartozunk. Az elmúlt húsz évben a következő kiváló szakemberek voltak a KF szerkesztőbizottsági tagjai: *Bényei Miklós, Hangodi Ágnes, Haraszi Pálné, Hegyközi Ilona, Jacsó Péter, Káldos János, Mader Béla, Murányi Lajos, Murányi Péter, Pallósiné Toldi Márta, Rácz Ágnes.*

2001 és 2011 között *Dippold Péter* intézetigazgató töltötte be a lap főszerkesztői posztját (*Hegedűs Pétert*, az OSZK akkori főigazgató-helyettesét váltotta). 2006-ban a tanácsadó testület elnevezést elhagyva, visszatértünk a szerkesztőbizottsági forma használatához, új arculatot, esztétikusabb külső és új belső tipográfiát is kapott a lap. (Ekkor jelent meg a borító barna háttérben a figyelő szem motívum.) A borító tervét és a belső tipográfiáját *Gerő Éva* tervezte, aki rövidesen a tördelést is átvette a korábbi műszaki szerkesztőtől, *Nagy Lászlótól*. 2009-ben – Éva váratlan, korai halála után – Nagy László folytatta ismét, és a mai napig ő végzi a műszaki szerkesztést.

Dippold Péter főszerkesztő 2011-ben távozott az Országos Széchényi Könyvtárból, a főszerkesztői tisztség megszűnt, és 2012-ben én vettem át a lapot felelős szerkesztői minőségben. Átalakult a szerkesztőbizottság is: élére Hegyközi Ilona került mint elnök, a testület tagjai a következők lettek, illetve maradtak: *Dippold Péter, Hajnal Ward Judit, Hangodi Ágnes, Koltay Tibor, Murányi Lajos, Orbán Éva, Pogány György, Rácz Ágnes, Sipos Anna Magdolna, Tóth Máté, Villám Judit.*

Az új összetételű szerkesztőbizottság nemcsak a lektorálásból, hanem a tanácsadásból is kivette a részét. *Pogány Györgyöt* idézem a hatvanadik évfordulóra készített tanulmányából: „*A Magyar Tudományos Művek Tára megkereste a Figyelőt, hogy igazi lektorált folyóirat-e. Az MTMT az ország tudományos kutatóinak, felsőoktatási oktatóinak publikációt regisztráló adatbázis, amely a lektorált, tehát teljes értékű tudományos folyóiratban közölt írásokat magasabb értékkel tartja nyilván, ezért a tudományos előrelépés szempontjából a szerzők számára egyáltalán nem mindegy, hogy lektorált folyóiratban jelenik-e meg közleményük. [...] A folyóirat cikkeit ugyan nemzetközileg is számon tartották, számos külföldi referálólappal és adatbázis dokumentálta, és alkalmanként megtörtént a beérkezett cikkek lektorálása is, a szó szoros értelmében azonban nem volt lektorált periodikum. A szerkesztőbizottság állásfoglalása az volt, hogy ki kell dolgozni a lektorálási eljárás alap-*

elveit, és a Tanulmányok rovatba, illetve a Műhely vagy a Múltunk alkalmi rovatokba szánt írásokat lektoráltatni kell.” (*Pogány, 2014/4. 509. p.*)

Hajnal Ward Judit, szerkesztőbizottságunk amerikai tudományegyetemen (Rutgers University) dolgozó tagja a döntés előkészítéséhez tanulmányt írt a lektorálás külföldi helyzetéről.⁵ A változásnak köszönhetően a Figyelő 2012 óta minden szempontból tudományos folyóirat lett.⁶

Anyagi támogatás

A közgyűjtemények szűkös anyagi helyzete köztudott. Egy folyóirat fenntartása, a szerkesztőség működtetése, a lap nyomtatásban való közreadása ma már luxusnak tekinthető. De ha egy szakma ad magára, akkor áldoz szakfolyóirataira és támogatja megjelenésüket. Mivel az OSZK szűkre szabott forrásokból gazdálkodik, a folyóirat működtetéséhez és nyomtatott közreadásához a mentőövet a Nemzeti Kulturális Alap (NKA) évenkénti támogatásai jelentik. A szép idők azok voltak, amikor még meghívásos folyóirat-támogatási pályázatokon vehettünk részt, és a lapok annyi támogatáshoz jutottak, amennyivel az anyaintézmény csekély mértékű kiegészítésével együtt fenntartható volt a működés. (Ekkor még szerény összegű tiszteletdíjat is tudtunk a szerzőknek, közreműködőknek, lektoroknak fizetni.)

2014-ben megszűnt az NKA-nál a könyvtári szaklapok számára a meghívásos pályázat lehetősége, és a különböző profilú kulturális folyóiratok a nagy közös folyóirat-támogatási „kalapból” próbáltak támogatáshoz jutni. A későn kiírt pályázatok, a sokféle tematikájú folyóirattal való versenyzés és a csökkenő támogatási keretösszeg nehéz helyzetbe hozta a könyvtári szaklapokat. A *Tudományos és Műszaki Tájékoztató*, a *Könyv és Nevelés*, a *Könyvtári Levélző/lap* már nem, vagy alig jutott támogatáshoz, de a *Könyvtári Figyelő* a *Könyv, Könyvtár, Könyvtárossal* (3K-val) együtt rendületlenül tovább pályázott. 2014 után volt olyan év, amikor annyira alacsony összegű támogatást kaptunk, amely a felét sem érte el a teljes bekerülési költségeknek. Úgy vészeltük át a nehézségeket, hogy ugyanabban az évben sikerült egy másik kollégiumhoz is pályáznunk. Szerencsére az OSZK akkori főigazgatója, *Tüske László* is fontosnak tartotta a megjelenésünket és hozzájárult, hogy az előfizetésekből, reklámból és online használatból származó bevételeinkből kiegészíthessük a hiányzó költségeket, szükség esetén szerény intézményi központi költségvetési támogatás is elképzelhető volt. Az elmúlt évben a Közgyűjteményi Kollégium fillérre pontosan

akkora támogatást adott a lapunknak, amennyit kérünk, és amennyit eddig soha nem kaptunk. Hálásak vagyunk az NKA-nak a folyamatos pályázati támogatásért. Ahogy mondani szokás: támogatásuk nélkül nem jelenhetett volna meg a folyóirat.

Nyomatottan vagy elektronikusan? – a szerkesztőbizottság és a használók szerint

Az utolsó évek visszatérő feladata volt a folyamatosan szűkülő anyagiak fényében újragondolni a lehetőségeket. A szerkesztőségnek „*olyan megoldást kellett találni, amely a lehető legtakarékosabb előállítást teszi lehetővé. A változásokról Hegyközi Ilona adott tájékoztatást. Eszerint a lap áttér az ún. „hibrid” publikálásra, vagyis csökken a nyomtatott terjedelem, és emelkedni fog a csak elektronikusan elérhető tartalom, a továbbiakban a Külföldi folyóirat-figyelő rovat csak elektronikusan lesz elérhető, és a takarékoság jegyében megszűnnek a szerzői honoráriumok.*”⁷

A szerkesztőbizottság véleménye az volt, hogy amíg lehetőség van rá, nyomtatott formában is meg kell jelentetni a *Könyvtári Figyelőt*. Ezt az álláspontot alátámasztotta egyrészt a szerkesztőség 2012 októberében készített online kérdőíves tájékozódása a használók, olvasók álláspontjáról: „*A válaszolók 49%-a párhuzamosan használta a nyomtatott és a webes felületet. Nagyjából negyede (26%) csak a nyomtatottat, másik negyede (25%) viszont csak az elektronikus változatot használja. Mindössze ketten nyilatkoztak úgy, hogy főlegesen tartják a papíralapú folyóiratot, és elégségesnek vélik az elektronikusát.*”⁸ Másfelől Járvorka Brigitta és Tóth Máté 2014-ben készített gyorsvizsgálata is ezt erősítette meg az országos szaklapok használóinak véleményéről – egyebek mellett a nyomtatott és elektronikus lapszámok használatáról. Cikkük konklúziójában ezt írták: „*mindenki igényli és szívesen használja az elektronikus verziót, ugyanakkor van egy markáns réteg, amelyik kifejezetten ragaszkodik a nyomtatott kiadáshoz. A többség egyelőre a párhuzamos (hibrid) kiadást tartja ideálisnak.*”⁹

A jövő útja: open access?

Néhány éve az MTA Könyvtár és Információs Központ OJS platformot kínált a nyílt hozzáféréssé tudományos folyóiratok részére. Az Open Journal Systems (OJS) nyílt forráskódú szoftver a tudományos, lektorált folyóiratok megjelenésének elősegítésére. A folyóiratkiadói platform támogatja a tanul-

mányok beküldését, a lektorálási folyamatot, az online megjelentetést és a létrejött adatok továbbadását indexelő adatbázisok, közös keresők és közzétételi szolgáltatások (Crossref, ORCID, DOAJ) felé.¹⁰

A *Könyvtári Figyelő* 2016 végén, 2017 elején kezdeményezte a rendszerbe való bekapcsolódást teszt üzemmódban, de rendszerszerű, folyamatos használatát még nem kezdte el. Ha támogatási forrásaink még jobban beszűkülnek vagy megszűnnek, vagyis amennyiben a nyomtatott megjelenés reménytelenül válik, nagy segítség lesz az OJS-ben történő szerkesztésre és megjelenésre történő átállás. A rendszerrel a szerkesztőség megspórolhatja a nyomdaköltséget (miközben a rendszer akár egyes tanulmányok print on demand előállítását is lehetővé teszi), a szerzők számára pedig jól követhetővé tudja tenni a publikációk útját. A műszaki szerkesztésre és az áttekinthető, jól strukturált elektronikus megjelenítés kialakítására még szükség lesz, ahogy a szerzők számára is ki kell dolgoznunk egy jól követhető útmutatót a tanulmányok feltöltéséről és nyomon követéséről. A tárolást, a késleltetett nyilvánosságra hozatalt, az EPA-beli elérhetőséget és még sok egyebet végig kell gondolnia a szerkesztőségnek. Érdemes összekapcsolni a fejlesztést a DOI (digitálisobjektum-azonosító) használatával, mely az egyes számok írásonkénti (elektronikus dokumentumok szerinti) azonosítását végzi. A DOI használat nagy előnye, hogy a digitálisan elérhető közleményekre vonatkozó adatok azonosítását végzi el. A *Könyvtári Figyelőt* érintő változtatások átgondolása, a csatlakozás megszervezése és a munka OJS-platformon történő indítása a közelmúltban újra a folyóirat figyelmenek középpontjába került.

Szerzők, közreműködők

Ha évenként, számonként kezdjük átnézni a lapban publikáló szerzők névsorát (*E számunk szerzői, közreműködői*), gyorsan kiderül, hogy füzetenként nagyjából 30–40 szerző, közreműködő nevét jegyezhetjük fel, és arra is felfigyelhetünk, hogy a nevek többsége ismétlődik. Mit jelent ez? Egyrészt azt, hogy viszonylag kevesen publikálnak nagyobb terjedelmű elméleti munkákat, másrészt azt, hogy létezik egy szűk, de aktív köre a szakmánknak, akik rendszeresen publikálnak. És azt is jelenti, hogy mint minden szerkesztőségnek, így a *Könyvtári Figyelő*nek is megvan a maga kialakult szerzői gárdája, akikre mint „házi szerzőkre” szinte mindig lehet számítani.

A nálunk publikáló tanulmányírókról csak a legjobbakat mondhatom: a határidőt többnyire mindenki

igyekezett tartani, és mindig sikerült megegyeznünk a javításokat illetően is. Talán csak a határidőre elkészült cikkek valamilyen váratlan helyzet következtében történő, következő számba átkerülése jelentett neuralgikus pontot, amit a negyedéves csúszás miatt, érthetően, zokon vettek a szerzők. A *Könyvtári Figyelő* szerzői között voltak a szakma kiváló – már elhunyt – képviselői, mint például *Bakonyi Géza*, *Fogarassy Miklós*, *Futala Tibor*, *Horváth Tibor*, *Kertész Gyula*, *Kiss Jenő*, *Kókay György*, *Koltay Klára*, *Marton János*, *Rózsa György*, *Zsidai József*, *Vajda Kornél*, *Wallehausen Gyula*, ott találjuk a már nyugdíjas szakembereket, akik valamikor aktívan, és sokuk jelenleg is gyakran publikál,¹¹ mint például *Bánhegyi Zsolt*, *Bánkeszi Katalin*, *Bényei Miklós*, *Berke Barnabásné*, a marosvásárhelyi *Fülöp Géza* és *Fülöp Mária*, *Gereben Ferenc*, *Gerő Gyula*, *Gyuris György*, *Jónás Károly*, *Katsányi Sándor*, *Kéglí Ferenc*, *Kovács Ilona*, *Mohor Jenő*, *Monostori Imre*, *Murányi Lajos*, *Murányi Péter*, *Nagy Anikó*, *Nagy Attila*, *Pajor Enikő*, *Pallósiné Toldi Márta*, *Pálvölgyi Mihály*, *Papp István*, *Pogány György*, *Rác Ágnes*, *Sipos Anna Magdolna*, *Skaliczki Judit*, *Sonnevend Péter*, *Szabó Sándor*, *Tóth Gyula*, *Viszocsekné Péteri Éva*, *Ungváry Rudolf*, ahogy az aktív generáció tagjait is, mint például *Barátné Hajdú Ágnes*, *Dippold Péter*, *Drótos László*, *Dudás Anikó*, *Hajnal Ward Judit*, *Hangodi Ágnes*, *Holl András*, *Z. Karvalics László*, *Koltay Tibor*, *Monok István*, *James P. Niessen*, *Pogányné Rózsa Gabriella*, *Prókai Margit*, *Sándor Tibor*, *Szepesi Judit*, *Tószegi Zsuzsanna*, *Tóvári Judit*. A listát tovább bővíthetjük a középgeneráció tehetséges képviselőivel (például *Kiszl Péter*, *Csik Tibor*, *Kovácsné Koreny Ágnes*, *Fodor János*, *Tóth Máté*, *Rózsa Dávid*, *Péterfi Rita*, *Dancs Szabolcs*, *Amberg Eszter*, *Moldován István*, *Lencsés Ákos*, *Gaálné Kalydy Dóra*), valamint az ígéretes, fiatalabb generáció képviselőivel (például *Nagy Andor*, *Jávorka Brigitta*, *Bognár Noémi*, *Németh Katalin*, *Boda Gáborné Köntös Nelli*, *Gyuricza Andrea*, *Szabó Piroska*, *Bódog András*) és a doktoranduszok közül is néhány nevet említve: *Hubay Miklós*, *Vass Johanna*, *Bilicsi Erika*, *Radó Rita*, *Németh Márton stb.*

Megkönnyíti a pályakezdő szerzők írásainak közlését, hogy a lap szerkesztőbizottságának tagjai között ott találjuk a képzőintézmények oktatóit is, így ők „hozzák” a napi kapcsolatot a szerzői utánpótlást jelentő hallgatókkal. Ez a gyakorlat mindenképpen előnyére válik a szemlélet frissességének, újszerűségének.¹² Az egyetemisták, képzésben résztvevők bevo-

nására – például felkéréssel egy referátum, recenzió, konferencia-beszámoló készítésére – ma is figyelmet fordítunk, és számítunk a tanszékek támogatására.

A nyugdíjas szerzők a szerkesztőség kedvencei voltak, tőlük mindig pontos határidőre érkeztek a kéziratok, minőségi színvonalú publikációk. A szerkesztésben, korrigálásban, lektorálásban felbecsülhetetlen segítséget jelentettek a KSZK-hoz (az osztályhoz), illetve a szerkesztőséghez közvetlenül kapcsolódó önkéntes feladatokat vállaló nyugdíjas kollégáink.¹³ Mivel 2014 óta nem áll módunkban honoráriumot fizetni a szerzőknek (leszámítva a referátumkészítők szerény díjazását), valamennyien ingyen dolgoztak, amiért nem győzünk elégszer köszönetet mondani.

Előfizetők, olvasók, használók

A folyóiratunkra elsősorban intézmények (nagyobb közkönyvtárak, társadalomtudományi szakkönyvtárak, felsőoktatási intézmények könyvtárai) fizetnek elő. Van néhány egyéni előfizetők is, hűséges, kitarító olvasók, szerzők, akik nehéz anyagi helyzetünk-re tekintettel évek óta ilyen formában támogatják a folyóirat fennmaradását. Vannak még – elenyésző számban – külföldi cserepartnereink is, és kapcsolatban állunk a határon túli magyarok lakta területeken olyan egyetemi és közkönyvtárakkal, ahová ajándékba küldjük a folyóiratot.

Az előfizetők száma nagyjából kb. 200–250 cím körül mozog, ami realitásnak tekinthető a mostani körülmények között, de nem tagadható a folyamatos csökkenési tendencia. Sok érdeklődőnek, elsősorban a fiatal használóknak elég a távhasználatban hozzáférhető digitális tartalom. A *Könyvtári Figyelő* honlapján a legújabb számoknak (a fél év késleltetés miatt) csak a tartalomjegyzéke és a tanulmányok tartalmi összefoglalója érhető el, a számok teljes szövege fél évvel később válik nyilvánossá.¹⁴

A *Könyvtári Figyelő* olvasóiról a felmérésekből megállapítható volt az is, hogy jelentős hányadot alkotnak a vezető beosztású, egyetemet vagy főiskolát végzett, magasan kvalifikált személyek, és a képzésben érintett fiatal korosztály is jelentős arányban használja (elsősorban online formában) a lapot. Azt is tudjuk a felmérésekből, hogy a könyvtárak által beszerzett példányokat a kollektíva tagjai közül többen átnézik, gyakori a hagyományos „folyóiratkörözés” is,¹⁵ tehát a vásárolt példányszámnál lényegesen többen olvasák a *KF*-et a munkahelyeken.

Az elmúlt két évtized nagyobb szakmai változásai – röviden

A kétezres évek *első felében* már túl voltunk a rendszerváltozást követő nagy társadalmi, kulturális átalakulásokon. A nyilvános könyvtárak működését az 1997. évi CXL. törvény szabályozta; EU-tagként bekapcsolódtunk az európai kulturális örökségvédelmi, közgyűteményi fejlesztési, digitalizálási projektekbe. (Napjainkban a nemzeti, a közgyűteményi, könyvtári digitalizálási terveket követjük.)

Elkészült a magyar könyvtárosok etikai kódexe; kiépültek a nagy sebességű elektronikus hálózatok, maguk után vonva az intézmények és országok közötti együttműködés és a központi információs stratégiák kidolgozásának szükségességét; dokumentumtovábbítási protokollok készültek; megkezdődött az új információs technológiák, digitális szolgáltatások rendszerszerű fejlesztése és a kutatás, felsőoktatás és a közgyűtemények támogatása az új hálózati technológiák és alkalmazások bevezetésével. Elkezdődtek vagy folytatódtak a retrospektív konverziós munkák, elindult az elektronikus dokumentumok feldolgozása a könyvtári adatbázisokban. Szervezeti, finanszírozási változások (összeolvadások) történtek a könyvtárak életében; fejlődésnek indultak a felsőoktatási könyvtárak, átalakulóban voltak a szakkönyvtárak. Széles körben ismertté vált a teljes körű minőségirányítás (TQM) módszere és a szervezeti kultúra elemeinek könyvtári alkalmazása, a használóközpontú szolgáltatások kialakítása, teljesítménymutatók kidolgozása. Elindult a megyei könyvtárak alrendszerként működő Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer (KSZR) a kistérségi könyvtári ellátás javítása érdekében; változóban voltak a használók elvárásai a könyvtári szolgáltatásokkal és a könyvtári terekkel szemben. A könyvtárak új szerepek, funkciók vállalásával keresték a túlélés formáit, tereik jobb kihasználását; országos konzorciumok alakultak a külföldi folyóiratok, adatbázisok gazdaságos beszerzése érdekében; megszerveződött a könyvtárközi kölcsönzés országos rendszere (ODR), tervek készültek az ODR-MOKKA¹⁶ együttműködésre. Hangsúlyosabbá vált az esélyegyenlőségre törekvés és a hátrányos helyzetűek könyvtári szolgáltatások útján történő támogatása (2015 után ehhez társult a bevándorlás, migráció problémája). A Bologna-folyamat következtében átalakult a felsőfokú képzés, ki kellett alakítani a könyvtárosképzés képesítési követelményeit és a hazai kreditrendszert. Megkezdődött a könyvtári, információs szabványok harmonizációja, a nemzetközi

könyvtári-információs szabályozások honosításának ütemezése. A digitalizálás eredményeként folyamatosan nőtt a könyvtárakban gyűjtött és feldolgozott dokumentumok köre, és megnőtt a katalogizálást végzők szerepe a világhálón elérhető információforrások feldolgozásában.

A *második tíz év* inkább az európai és nemzeti szinten beindított átfogó digitalizálási programokról, a nagyszabású informatikai fejlesztésekről, a hálózati metaadat-univerzumból, a big datáról és a linked datáról, a web 2.0-ról és a szemantikus webről, a webarchiválás országos rendszerének kidolgozásáról, a minőségmenedzsment alapú fejlesztésekről és a könyvtárak minősítéséről, a *Könyvtárak Minőségi Működésének Értékelési Rendszere* (KMÉR) bevezetéséről, az EU általános adatvédelmi rendeletéről (GDPR) és annak könyvtári vonatkozásairól; az új képzési keretrendszerrel, a könyvtárosok digitális kompetenciáiról szolt. Az integrált könyvtári rendszereket (IKR) felváltotta a forráskezelő rendszerek új generációja, a könyvtári szolgáltatási platform (KSZP). Ennek jegyében indult 2017-ben a nemzeti könyvtár átfogó infrastruktúra fejlesztési programja, melynek eredményei a könyvtári rendszer egészére hatással lesznek az IKR váltás és a központi szolgáltatásokat érintő változások miatt. Elemzések foglalkoztak az új angol-amerikai katalogizálási szabályzat (RDA) logikájának megismertetésével, a besorolási adatokkal, az új rendszerű metaadatsémákkal, valamint a MARC formátumok megújításával, a HUNMARC-ról a MARC21 csereformátumra történő átállással, egyáltalán az ISBD alapú szabályozások és az RDA elemei közötti különbségekkel, előnyök és hátrányok elemzésével, a nemzeti névtér (besorolásirekord-állományok) kialakításának és gondozásának kérdéseivel. Az átláthatóság, együttműködés, újrafelhasználás és szabad hozzáférés szellemében open mozgalmak indultak világszerte (open access, open data, open science stb.), mind egyiknek megvannak a könyvtári vonatkozásai, a nyílt hozzáférés a tudományos publikálás területén is kulcsfogalom lett.

A felsorolt témák a szakmai közélet aktuális kérdések közé tartoztak, legtöbbjük tanulmány, szemle, recenzio vagy referátum formájában a *Könyvtári Figyelő*-ben is megismerhető, követhető volt.

Tallózás a publikációk között

Húsz év tanulmányait képtelenség egy vázlatkép keretei között bemutatni. Kiválaszthatnánk néhány álta-

lánosabb témát (pl. könyvtárosképzés, menedzsment, könyvtárpolitika, digitális fejlesztések, központi szolgáltatások stb.) vagy lehetne statisztikai alapon választani a gyakran tárgyalt témák közül, esetleg fel lehetne osztani öt- vagy tízéves ciklusokra ezt a húsz évet, és ezekből az egységekből kiemelni néhány fontos, különösen érdekes írást. A legegyszerűbb megoldás azonban a böngészés. A számokban lapozgatva megelégszem néhány szubjektíven kiválasztott írás említésével, azzal a szándékkal, hogy igazoljam a közölt publikációk sokféleségét, aktualitásukat az említett szakmai változásokkal, továbbá, hogy felidézsem a tanulmányíró szerzők felkészültségét, és az egyes írások/témák sok esetben tankönyvpótló szerepét.

A *Tanulmányok* rovat húsz évének felidézését további két rovat, a *Múltunk* és a *Könyvszemle* áttekintése kíséri.

Az első tíz év publikációiból válogatva

Lapozgatva az első tíz év számaiban, először a témák változatossága tűnik fel. Az első szám (2000/1–2.) a szerzői jogi szabályozás terén történt változásokkal indul (*Kiss Zoltán*, 2000/1–2.), melyre Pallósiné Toldi Márta reagált két számmal később, kritizálva a szabályozásban tükröződő korszerűtlen könyvtárképet (2000/4.). Jogi kérdéseknél maradva, Amberg Eszter már a digitális szerzői jogkezelés kérdéseiről adott jól követhető, szakszerű összefoglalást (2005/3.), két évvel később a nyilvános haszonkölcsonzési jogot (PLR) magyarázta meg, és az európai joggyakorlatban előforduló alkalmazásait ismertette (2007/1.).

A bolognai folyamat hatására átalakuló felsőoktatásról, a bölcsész szakok képesítési követelményeiről 2001-ben megjelent kormányrendeletéről könyvtári nézőpontból mondott kritikus véleményt Murányi Péter (2001/3.), *Haralyi Krisztina* pedig a kreditrendszer bevezetéséről és a szakos képesítési követelmények alakulásáról mondott véleményt (2001/3.). Az ELTE BTK Könyvtártudományi tanszék fennállásának 50. évfordulóján volt túl, az ünnepést helyzetkép felvázolása és szubjektív visszaemlékezések bemutatása kísérte (*Sebestyén György*, *Kókay György*, *Szabó Sándor*, 2000/1–2.). *Bényei Miklós* a hazai könyvtárosképzés megváltozott feladataira hívta fel a figyelmet (2005/1.), *Zsidai József* a könyvtári informatika egyetemi oktatásának fontossága mellett érvelt (2000/3.), az informatikus könyvtárosképzés problémáiról és az új helyzet miatt kialakult veszélyekről *Pálvölgyi Mihály* tanulmányában olvashattunk (2005/4.). A könyvtárosok 2000–2006 között lebonyolított hétévente aktuális továbbképzésével

kapcsolatos tapasztalatokat a Könyvtári Intézet oktatási szakemberei foglalták össze (*Hangodi Ágnes*, *Törökné Jordán Katalin*, 2007/1.).

Az elektronikus dokumentumok megjelenésével és könyvtári kezelésével kapcsolatosan a könyvtárosoknak új kompetenciákra volt szükségük, ezek feltérképezése, a digitális könyvtári ügyek, az információs műveltség és digitális írástudás elméleti és gyakorlati kérdéseinek elemzése a mai napig visszaérő témáink közé tartoznak (*Koltay Tibor* nálunk e terület fő szakértője, 2003/3., 2003/4., 2007/2. stb.). A francia könyvtáros egyesületben kidolgozták az információs szakemberektől elvárható kompetenciák körét, minősítési szintjeit (*Agnes Grebot*, *Hangodi Ágnes*, 2008/2.), mely mintaként szolgálhatott másoknak is a téma átgondolásához. Ide sorolnám Tószegi Zsuzsanna kétrészes összefoglalását a könyvtár- és információtudományi képzés európai helyzetéről (1. rész: 2007/3, 2. rész 2007/4.).

Tóth Máté a könyvtár szakosok pályamotivációs vizsgálatáról számolt be négy könyvtárosképző intézmény nappali tagozatos végzősei körében végzett vizsgálat bemutatásával (2005/4.), *Czeglédi László* pedig az Egerben folyó könyvtárszakmai gyakorlatok tapasztalatait foglalta össze (2007/1.). Újdonság volt az elektronikus szürke irodalom új formáinak és internetes szolgáltatásainak, illetve nemzetközi adatbázisának (SIGLE) bemutatása (*Dobó Katalin*, *Salgáné Medveczki Marianna*, *Bakonyi Géza* 2000/4.), vagy a tudósítás arról, hogy a Szabad-Európa Rádió hangarchívuma bekerült az OSZK integrált rendszerébe (*Bánfi Szilvia*, 2004/4.). *Tóth Erzsébet* az adatbányászatról készített szemlét (2002/3.).

A kétezres évek elején felfutóban volt a CD-ROM-ok könyvtári használata, a szaklapokban megjelentek a CD-ROM kritikák és az online adatbázisokról készült elemzések (nálunk elsősorban *Murányi Péter*, *Fejős László*, *Drótos László*, *Koltay Tibor* tollából, pl., 2000/1–2.). Hírt adtunk az OSZK új multimédiás oktatási webes szolgáltatásáról (*Jeles napok*, *Bánkeszi Katalin*, 2007/1). Elemzések készültek a digitális szövegformátumokról (*Drótos László*, 2001/1.), a képek digitalizálásának kérdéseivel foglalkozó konferencia tanulságairól (*Puskás Nikoletta*, *Hegyi Ádám*, 2001/1.). *Berke Barnabásné* mindenre kiterjedő, átfogó szemlét készített az elektronikus dokumentumok könyvtári használatával kapcsolatos tudnivalókról az NKÖM¹⁷ számára (2001/2.). Az írás külön érdekessége, hogy már akkor javaslatként szerepelt az e-köteletpéldány-szolgáltatás bevezetésének szükségessége – ma már tudjuk, hogy a kérdést is sza-

bályozó kormányrendelet csak nemrégiben, 2019-ben jelent meg).¹⁸ Szó volt még az e-könyvek könyvtári használatáról (Drótos László, 2001/2.) és az internetes keresők értékeléséről (Tóth Erzsébet 2001/2.). A könyvtári marketing, az üzleti információ, az információbrókerek szerepe és a minőségbiztosítás kérdései folyamatosan aktuálisak voltak. A minőségfejlesztésben gyorsan népszerűvé vált a használókra figyelő, teljes körű minőségirányítási szemlélet, a TQM, melynek fontos eleme volt a szervezeti kultúra elemzése (pl. *Zalainé Kovács Éva*, 2000/3., *Mikulás Gábor*, 2005/3., Tóth Máté, 2007/1., Fejős László, 2009/2. írásai), továbbá Mikulás Gábor áttekintése a szervezeti kultúra érvényesüléséről a könyvtári információszolgáltatásokban (2005/3.). Itt említhetem még Tóth Máté könyvismertetését Kiszl Péter (*Üzleti információ, céginformáció és a könyvtárak* 2005/3.) könyvéről és a Mikulás Gábor szerkesztette (*Információból üzleti érték* 20007/1.) összeállításból az információbrókerekről. A minőségszemlélet érvényesüléséről egy kis orvosi szakkönyvár gyakorlatának bemutatásával kapunk életszerű példát (*Kövészé Muntján Alexandra*, 2002/1–2.). *Vidra Szabó Ferenc* a használók elvárásának és elégedettségének vizsgálatához adott útmutatást (2003/4.), 2004-ben egy könyvtári marketingvizsgálat tanulságait elemezte (2004/3.), a 2007/4. számban pedig az OSZK-ban 2007-ben végzett használói elégedettség vizsgálatról számolt be. *Némethné Hajdú Márta* a zalai pedagógiai szakkönyvtár használói körében folytatott vizsgálatot ismertette (2007/4.), *Tóthné Hegyi Judit* pedig a hazai könyvtárak humán erőforrás-gazdálkodásáról adott képet (2007/3.).

A dokumentumok tartalmi feltárásának kérdései a gépi feldolgozáshoz kapcsolódtak pl. az OSZK teaurusza, a Köztaurusz bemutatásával (Ungváry, 2001/2.), a referálás modellezéséről (Koltay, 2001/1.); a *MÁTRIKSZ* (Magyar Átfogó Tárgyi Információkereső-nyelvi Szótár) projekt történetéről (Bánki Zsolt, 2001/4.) szóló írással, a formai feltárás kérdéseiről és a közös webes katalógizálásról Bakonyi Géza és *Karácsony Gyöngyi* (2001/4.) írásai szóltak. Az Intézet Szervezési és elemző osztálya 2001-ben országos felmérést készített a kistélepek könyvtári ellátásáról a CXL. törvényben megjelöltek érvényesüléséről, összefoglalva a könyvtári ellátás hazai állapotát (*Fehér Miklós*, 2002/3.). *Mihály Aliz* ugyanezen témához a külföldi gyakorlatot tekintette át (2001/3.). Öt évvel később az osztály munkatársai a városi funkciót nyert, ötezer lakosnál kisebb lélekszámú településeken vizsgálták, milyen szerepeknek

kell megfelelniük a kistérségi könyvtáraknak, mit mutat a statisztika, és mi a gyakorlati helyzet (Péterfi Rita, Tóth Máté, Vidra Szabó Ferenc, 2008/1.). A Könyvtári Intézet kutatási feladata volt a hazai ellátórendszerek országos vizsgálata is, melynek eredményeiről Tóth Máté készített összefoglalást (2004/3.). Ugyancsak az intézeti kutatócsapat tagjai, Péterfi Rita, Tóth Máté, Vidra Szabó Ferenc mérték fel a kisvárosi könyvtárak működési, szolgáltatási szerepeiben jelentkező változásokat (2008/1.). Fehér Miklós a könyvtári honlapokon elérhető közérdekű adatok áttekinthetőségéről publikált tanulmányt (2009/3.). Az esélyegyenlőség kérdéseire kapcsolható *Bobokné Belányi Beáta* írása a hátrányos helyzet társadalmi elfogadottságának változásáról (2003/3.), Vidra Szabó Ferenc pedig az információszolgáltatás hátrányok és esélyegyenlőség kérdéseivel foglalkozott (2003/3.). Péterfi Rita a számítógép-ellátottság és internethasználat ezredfordulón mért adatait elemezte (2003/3.). Ugyanő a cigányság kulturális beilleszkedéséről és közkönyvtárak segítő szerepéről írt beszámolót (2004/2.). Utalnék még *Katsányi Sándor* tömörítésére arról, képesek-e a könyvtárak áthidalni a digitális szakadékot (2002/4.).

Könyvtárhasználat, olvasás témában a 2000/1/2-es számban áttekintő szemle foglalta össze a kilencvenes évek olvasással kapcsolatos fontosabb külföldi trendjeit (Sonnevend Péter, 2000/1–2.), rendhagyó könyvismertetésben tárgyalta Katsányi Sándor a határon túli magyarok lakta területek olvasási kultúráját néhány akkoriban megjelent elemzés szemlélésével (2000/4.), és ugyanabban a lapszámban közöltük a vajdasági lakosság olvasási kultúrájáról készült összefoglalást *Suller Ildikó* tollából (2000/4.).

Alapműnek számít Nagy Attila könyvolvasási szokások változási tendenciáit, az olvasás és értékrend alakulását elemző írása (2007/1.), és ma is megkerülhetetlen hivatkozási pont a Péterfi Ritával közösen jegyzett gyorsjelentés a TÁRKI 2005-ös országos háztartási monitor vizsgálatához kapcsolódó OSZK-felmérésről a felnőtt lakosság olvasási, könyvtárhasználati, számítógéphasználati jellemzőiről (2006/1.). A vizsgált adatokból további részlemzések készültek a könyvtárhasználat változásairól (Nagy Attila, 2006/4.) és a számítógép-használat jelentette változásokról (Péterfi Rita, 2006/4.). A 2005-ös TÁRKI-OSZK vizsgálat megállapításaival vont párhuzamot évekkel később Tóth Máté a 2017-ben lekérdezett hasonló tárgyú országos vizsgálat adatainak elemzésekor (2018/1.). A háromévente ismétlődő PISA-vizsgálatok eredményeit is Nagy Attila követte nyo-

mon (pl. 2006/1., 2008/2., 2011/1., 2014/2.), majd később is folyamatosan.

A 2010 és 2019 között megjelent számokban lapozgatva

A második tíz évből legelőször három, az OSZK-ról szóló, alapvető jelentőségű írást emelnék ki, melyeknek Rác Ágnes a szerzője: 2017-ben a nemzeti könyvtár országos könyvtári hálózatban betöltött szerepének változásait foglalta össze (2017/1), egy évvel később a nemzeti könyvtár nagyszabású infrastruktúra fejlesztési programját, az *Országos Könyvtári Rendszer* (OKR) programot mutatta be (2018/1.), mely az IKR-váltást, az új könyvtári platform beszerzését, a központi szolgáltatások megújítását, nemzeti névtér kialakítását, a webarchiválás elindítását (ld. Drótos, Moldován, 2019/1.), digitalizáló központ felállítását és még sok egyéb részfejlesztést tartalmaz. Ugyancsak Rác Ágnes írta meg a nemzeti könyvtár állandóan felmerülő költöztetései történetét, melyre majd a *Múltunk* rovatban térek ki. Nemzeti könyvtári környezetben kialakítandó névtér építéséről Dancs Szabolcs írt két évvel korábban (2016/1.). A másik fontos témánk a katalógusok funkciójában történt paradigmaváltás bemutatása volt: a MARC-formátum újragondolása, a webes megjelenést támogató BIBFRAME kezdeményezés, az FR funkcionális modell-család bemutatása, valamint az angol-amerikai katalogizálási szabályzat (RDA) struktúrájának, logikájának megismertetése a hazai könyvtárosokkal. Ungváry Rudolf a MARC formátumok kapcsán a besorolási adatok problémáiról is írt (2010/1.), Gyuricza Andrea az MTA KIK HUNMARC-ról MARC21-re történt áttéréséről számolt be (2017/2.). *Dudás Anikó* forrásleírás és hozzáférés kulcsszóval a legalaposabb bemutatását és kritikáját adta az angol-amerikai katalogizálási szabályzatnak (2012/4.), egy következő műhelytanulmányában pedig az FR metaadatmodell-család és a szemantikus webben lét szükségességét magyarázta meg (2013/1.). *Horváth Ádám* a katalógusok szemantikus webre kerüléséről értekezett az ALIADÉ szoftver bemutatásával, mely a szemantikus webes megjelenést automatizálja. (2015/3.). *Hubay Miklós* négy évvel későbbi tanulmánya is a szemantikus web világába vezet a tények bemutatásával, mítoszok rombolásával segítve az értelmezést (2019/2.). További háttéranyagok az RDA-kérdéséhez: Dancs Szabolcs (2017/2, 2019/2.), Tóvári Judit a katalógus metamorfózisáról írt tanulmánya (2018/3.), Dancs hírei az országos könyvtári szabványosítási munkabizottság tevékenységéről, az ICP magyar fordítása

(*Nyilatkozat a nemzetközi katalogizálási alapelvekről* 2019/3.).

A továbbiakban már csak a témák színességére utalnék: *jogi kérdések terén* Amberg Eszter az adatbázisok szerzői jogi védelméről (2010. 2.), *Vranyecz Tünde* az EU-hasonló gyakorlatáról adott összefoglalást (2010/2.). Dancs Szabolcs a jogvédett művek közös jogkezeléséről és a digitalizálással és legális szolgáltatással összefüggő kérdésekről, valamint az OSZK tervezett szerepéről számolt be (2015/4.). Németh Márton a digitális médiaszolgáltatás szerzői jogi problémáiról (2010/2.), *Keresztfalviné Illyés Renáta* a korszerű plágiumkeresésről írt (2014/1.). Amberg Eszter a nem nyomtatott könyvekre kiterjesztett nyilvános haszonkölcsönzési joggal (2014/2.), az árva művek szabad felhasználásával (2014/4.), valamint a nyílt hozzáférésű repozitóriumokkal kapcsolatos jogi kérdésekkel foglalkozott (2016/1.). *Áts József* a doktori értekezések elektronikus nyilvánosságának szabályozásáról gondolkodott (2015/2.).

Könyvtártípusok, szakkönyvtárak témában: már szó volt a nem nyilvános (kormányzati, minisztériumi) könyvtárakról (Amberg, 2009/1.), a cikk folytatása a 2008–2012 közötti időszakról szólt (2014/1.), a büntetvégrehajtó intézményekben működő könyvtári ellátást ugyancsak Amberg Eszter térképezte fel (2012/2., 2012/4.). Rózsa Dávid a szakkönyvtárak világába kalauzolt négyrészes sorozatával, melyben a külföldi szakkönyvtári trendek bemutatása után a hazai szakkönyvtári rendszert ismerteti (2016/3., 4., 2018/1., 2018/4., 2017/4.). A városi könyvtárak helyzetéről Tóth Máté és Jávorka Brigitta készítettek vizsgálati beszámolót (2016/2.).

A könyv és az olvasás terápiás szerepéről *Béres Judit* indított biblioterápiás sorozatot (2014/1). Az egyes tanulmányokban bemutatott foglalkozások célcsoportjai babaváró kismamák, fiatalok fogvatartottak, gyermekotthonban élők, hátrányos helyzetű középiskolások, illetve egy női közösség tagjai voltak (Béres, Csorba-Simon, 2015/2., Béres, Sóron, Tegzes, Zsidai, 2014/4., Béres, Csorba-Simon, 2013/2., G. Tóth, 2016/1., Gulyás, 2016/2., Csorba-Simon, 2019/3. stb.). *Gereben Ferenc* a hagyományos és a digitális olvasás közötti különbségekről készített felmérését mutatta be (Gereben, 2012/3.), Nagy Attila a legújabb PISA-adatokat elemezte.

Az egyetemi könyvtárosképzésben a tehetség gondozás szerepéről Barátné Hajdu Ágnes és Bodáné Köntös Nelli készített helyzetképet (2015/3.). Az OTDK tehetséggondozásban játszott szerepéről *Koós né Török Erzsébet* írt (2016/4.), Sipos Anna Mag-

dolna pedig az OTDK-ra benyújtott könyvtári tanulmányok tematikáját elemezte (2016/4.). Kiszl Péter nagyszabású tanulmányban mutatta be az ELTE-n folyó könyvtárosképzést (2015/4.). (A szakma „nagy öregjeivel” készült történeti jelentőségű interjúk szerkesztett szövegeinek bemutatásáról a *Múltunk* rovat ismertetésekor teszek említést.)

Aktuális témát érintett Fehér Miklós beszámolója a *kisebbségi kulturális jogok* érvényesüléséről készült jelentésről (2011/3.), *Hegedűs Szabina* a szeged környéki tanyák információs társadalomba történő integrálásáról (2013/4.); fontos témánk volt a használókkal való konfliktusok kezeléséről és a mediációról szóló elemzés (*Sipos Tünde*, 2009/3.). Ide sorolható *Somorjai Noémi* összeállítása az LMBT olvasók könyvtári támogatottságáról (2019/2.), és itt utalnék – bár az előző évtizedben készült – Katsányi Sándor könyvismertetésére az erőszak könyvtári megjelenéséről és kezeléséről (2009/3.).

Bánkeszi Katalin és Szepesi Judit az *E-learning és a könyvtárak* címmel indított öt közleményt tartalmazó sorozatot az elektronikus tanulás, távoktatási alapismeretek elméleti, módszertani és technikai oldalainak bemutatásával (2018/1., 2017/4., stb.).

Darányi Sándor a könyvtári informatika előtt álló trendeket és a mesterséges intelligencia szerepét gondolta át, s a világhálót olyan nagy könyvtárként látta, melyre a szakinformatikák szerinti szabályok vonatkoznak (2019/1.). *Monok István* a kulturális digitalizálásról és az internetről mond véleményt (2017/1.), illetve a digitalizálási világprojektekkel szembeni fenntartásait foglalta össze (2019/1.). A szemantikus hálók, mesterséges intelligencia, big data, linked data, és a könyvtári katalógusfunkciók ezek hatására történő bővülésével *Horváth Zoltánné* több tanulmányában foglalkozott (2015/4., 2018/3., 2018/4.). A magyar kutatók adatumveltségéről, és a könyvtárosok szerzői jogi ismereteiről készült felmérésről *Koltay Tibor*, *Murányi Péter*, *Jávorszky Ferenc* számoltak be (2019/3.). *Koltay Tibor* és *Jávorszky Ferenc* Amberg Eszterrel társulva a magyar könyvtárosok szerzői jogi ismereteit is megvizsgálták (2017/4.). Az utóbbi három évben fontos pályázati munkákban vett rész az Intézet. A *Cselekvő közösségek* projekt három éve alatt a *Könyvtári Figyelőnek* három különszáma jelent meg: az első a projekt elméleti és módszertani kereteinek bemutatása után a gyakorlati megvalósításra, a bevált módszerekre, a sikeres hazai és külföldi kezdeményezésekre fókuszált, a fiatalok és a könyvtár kapcsolatát is vizsgálva. A másodikban a megváltozott használói igények szerint átalakuló

könyvtári terekre koncentráltunk, a szerzők a közösségi terek megújuló funkcióit, a közösségek által rokonszenvvel kísért térszervezést, a közgyűjtemények használócentrikus, szolgáltatás-központú, közösségvezérelt működését mutatták be. Az utolsó számban a projekt céljainak megvalósulása, az elvégzett feladatok, eredmények összefoglalása olvasható, külön kiemelve a közösségi részvétel és az esélyegyenlőség terén vállalható könyvtári feladatokat és példákat.

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár *Múzeumi és könyvtári fejlesztések mindenkinek* pályázati konstrukció keretében *Az én könyvtáram* című kiemelt projektben két országos reprezentatív olvasási és könyvtárhasználati felmérésben vett részt az Intézet a 3–18 és a 18 éven felüli hazai lakosság körében végzett vizsgálat. Az adatfelvétel eredményei közül azokat az idősoros adatokat mutatta be a lapunk, amelyek a korábbi évek vizsgálataival való összevetésben tendenciákat, trendeket jeleznek az olvasás és a könyvtárhasználat terén (Tóth Máté, 2018/1.).

Egy bekezdés a Kitekintés rovatról

A *Kitekintés* rovatban a külföldi könyvtári eseményekről tájékoztató tömörítések, szemle tanulmányok, konferenciabeszámolók, ritkán a nemzetközi szakmai szervezetek dokumentumairól készült fordítások kerülnek. Mivel a *Külföldi folyóirat-figyelő* rovat referátumaiban gazdag merítéssel válogatva tárgyalja a külföldi könyvtári világban aktuális témákat, a *Kitekintés* rovatban a hosszabb terjedelmű bemutatásra számot tartó anyagokkal foglalkoztunk.

A továbbiakban csupán néhány, számomra érdekes írást emelnék ki. *Katsányi Sándor* a Szovjetunióba vitt német könyvtári gyűjtemények történetéről írt szemlét (2008/1.), *Sonnevend Péter* könyvtárügyi szemléit – pl. a délkelet-ázsiai fejlődő országokról, az USA vagy Kína könyvtári életéről – hiánypótlónak tartom (2007/2., 2008/2. stb.). Érdekes volt *Elek Judit* összeállítása a terrorizmus elleni védekezés jegyében a *Patriot Act* és a könyvtári szabadságjogok kérdéseiről (2011/1.). *Dippold Péter* az európai könyvtárügy trendjeiről adott alapvető áttekintést (2014/1.). Fontos kutatási eredményeket ismertetett *Tóth Máté* az *ENUMERATE* projektben végzett kulturális örökségvédelmi digitalizálásról (2014/4.). *Z. Karvalics László* pedig *Kolumbusz* fiának könyvtárosi munkásságához kapcsolódóan egy lappangó kéziratot könyv (*Libro de los Epitomes*) fellelésének híréhez kutatóként fűzött megjegyzéseit osztotta meg velünk (2019/2.).

Múltunk¹⁹ rovat

A *Könyvtári Figyelő* – bár nem a könyvtártörténet a fő profilja – több-kevesebb rendszerességgel helyet adott a múlt egy-egy jelenségét, intézményét vagy személyét bemutató írásnak, rendszerint kerek évfordulóhoz kapcsolódva. Folyóiratunk az elmúlt évtizedekben tudatosan nyúlt a szakma hazai és nemzetközi múltjának kérdéseire. Pontos leltár nélkül is szembevető lehet olvasóink előtt ez a törekvés, hisz majdnem minden számunkban ott vannak az ilyen témájú publikációk, méghozzá a legváltozatosabb műfajokban (tanulmányok és interjúk, nekrológok és recenziók) sorjáznak térben és időben.

Időszakunk első számában (2000/1–2.) az egyetemi könyvtárosképzés ötven évéről négy írás emlékezett meg (Sebestyén, 2000/1–2., Kókay uo., Szabó S., Barátné Hajdu Á., uo.), és ugyanebben a számban egész „tömb” emlékezik meg a körzeti könyvtárak létrejöttéről és a hazai közkönyvtárügy ötven évéről (Kiss Jenő, Papp István és Tóth Gyula elemzése marandandó fogódzót adnak a téma iránt érdeklődőknek).²⁰

Bényei Miklós a hazai könyvtárak helyismereti tevékenységének vázlatos történetét tárgyalja (2000/4.). Kégli Ferenc a Fejér megyei települési könyvtári hálózat létrejöttét pásztázza alapos tanulmányában (2001/3.). *Katsányi Sándor* elegáns elemzése a könyvtárpolitikus *Szabó Ervin* arcképét helyezi új megvilágításba (2001/4.). Bényei Miklós két évszázad könyv- és könyvtári kultúrájáról adott „madártávlati” összefoglalást (2002/1–2.).

Rózsa György ajánlásával adtuk közre újra Szász Károly *Közkönyvtáraink s az egy országos könyvtár* című írását, mely eredetileg a Pesti Napló 1871. évfolyamában kapott nyilvánosságot (2001/3.). Ezt folytatta – másokkal együtt – például Sonnevend Péter, aki a 2004/1. számban érdemi kommentár kíséretében közreadta *Gyalui Farkas* 1904-es írását *A magyar könyvtárak jövőjéről*.

Sipos Anna Magdolna a hazai könyvtárügy jogi szabályozását tekintette át a két világháború közötti időszakban (2005/3.). A 2011/1. számban, ott az *Elődeink* rovatban Szabó Sándor írt *Szabó Károly* munkásságáról, illetve Pogányné Rózsa Gabriella egy 1818-ban készült nyomdászattörténetéről.

A jelentős tanulmányok közül feltétlenül kiemelés érdemelnek még a következők: Tóth Gyulának *Sallai Istvánról*, illetve *Sebestyén Gézáról* született elemzése (2011/3. és 4.), továbbá a megyei-járási könyvtári hálózatok kialakulását áttekintő három részes alapvető tanulmánya (2012/2., 3. és 4.), Pogányné Rózsa Gabriella *Kertbeny Károly* életé-

ről és könyvészeti munkásságáról szóló dolgozata (2012/1.), később ugyancsak ő írt a könyvtári szak-sajtó I. világháborút tükröző írásairól (2015/2.), illetve a magyar honvédségi tiszti magánkönyvtárakról a XIX–XX. század fordulóján (2017/4.), *Nagy Balázs* a gyulai olvasókörekről (2015/4.), míg Gyuricza Andrea a Nemzeti Casinó könyvtáráról (2016/1.) közölt értékes írást, Sipos Anna Magdolna alapvető opusa (három részben) a könyvtárpolitikus *Wlassics Gyuláról* (2013/1., 2. és 3.), a Múzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsa elnökének könyvtárügyi fejlesztéseiről írt, Rácz Ágnes kifejező címen (*Fél évszázados álmom*) a nemzeti könyvtár építési terveiről szolt a XX. század első felében (2015/1.), Pogány György *Goriupp Alisz* korszakokon átnyúló munkásságáról (2016/1.) írt.

Folyóiratunk jelentőségéhez méltóan folyamatosan foglalkozott *Kovács Máté* tanszékvezető professzor munkásságát feltáró témákkal: Pogányné Rózsa Gabriella áttekintette Kovács Máté és *Mátrai László* elvi vitáját a könyvtártudomány létéről (2012/3.), Pogány György írt a Kovács Máté vezetésével készülő – végül megvalósulatlan – *Magyar Enciklopédiáról* (2012/4.), Tóth Gyula a könyvtárosképzést szilárd alapra helyező professzorról (2013/4.), Sebestyén György Kovács Máté és Fülöp Géza alkotó kapcsolatáról (2014/2.), *Hay Diána* Kovács Máté akadémiai könyvtári tevékenységét vette górcső alá (2014/4.), Bényei Miklós behatóan elemezte a *Könyvtártudományi Tanulmányok* című évkönyv alapító szerkesztőjének ezirányú fáradhatatlan tevékenységét (2017/1.), legújabbban pedig Kovács Ilona foglalta össze az 1996-ban létrehozott Kovács Máté Alapítvány eddigi tevékenységét és távlati programját (2019/2.). *Knapp Éva* különleges „nyomozásai” a könyvtörténet területén (2015/3, 2016/2. 2018/1., 2019/1.) bizonyára sokak érdeklődését váltotta ki.

Az ELTE Könyvtártudományi Intézetének archívumából előkerült izgalmas interjúkat Kiszl Péter és *Patkósné Tóth Zsuzsanna* készítette elő publikálásra. A nagy nemzedék szólal meg itt, átadva élettapasztalatait: *Marót Miklós* (2016/2.), *Borsa Gedeon* (2016/3.), *Kozocsa Sándor* (2016/4.), *Walleshausen Gyula* (2017/1.), *Csapodi Csaba* és felesége, *Csapodiné Gárdonyi Klára* (2017/2.), *Vértesy Miklós* (2017/4.).

Sajátos korszak-monográfia alapjait²¹ képezik a Rákosi-korszak könyvtárügyének levéltári „mélyfúrásra” épülő elemzése egy önkéntes kutatócsoport tagjai részéről. Kégli Ferenc az Országos Könyvtárügyi Központ (OKK) első éveiről és a körzeti könyvtárak

szervezéséről, majd az „éberség” és a káderpolitika érvényesítéséről e központi intézményben (2016/1, 2016/3.); Pogány György a nemzeti könyvtárban folytatott B-listázásról (2015/3. és 4.), majd az ajánló bibliográfiák olvasóvá nevelésben betöltött szerepéről (2018/2.). Sonnevend Péter a hazai könyvtárügy szovjetizálásának 1947–1948-ban történő elindításáról (2016/2.), majd a vezető pártlap, a Szabad Nép könyvtárról és olvasásról közölt anyagairól (2017/3.) készített elemzést.

Könyvismertetések – a Könyvszemle rovat

A tudományos kommunikáció elfogadott folyamatának egyszerűsített sémája a következő: az új ismeret kezdeti kommunikálása (például konferencián) – tanulmány közlése folyóiratban – könyv születése – a könyv bírálata. Időben legalább 4–6 éves folyamatról van szó az első közlésektől a bírálat megjelenéséig. E sémából is látszik, hogy a könyvbírálatok nem a „legújabb” információt tartalmazzák vagy értékelik. Folyóiratunk húsz évének áttekintését vállalva, akárcsak madártávlatból, az idők változása e rovat tartalmában is elég markánsan kirajzolódik. Egy példa: az első CD-lemez 1982 augusztusában került forgalomba, az évtized végén jelent meg a CD-ROM. Nemzeti könyvtárunk első ilyen CD-ROM-lemeze (NPA-adatbázis, szerkesztője Tószegi Zsuzsanna) 1993 őszén készült el. 2005-ben folyóiratunk hasábjain Bényei Miklós értékelte a Horthy-korszakot (1921–1944) átfogó retrospektív nemzeti bibliográfia betűrendes mutatóját tartalmazó lemezt (2005/3.). A web megjelenésével e lemezek ideje nagyrészt lejárt. Digitális adatbázisok és könyvtárak létesültek. A folyamat lenyomata lapunkban is tetten érhető. *Michael Gorman*, a kiváló brit-amerikai könyvtáros 2005-ben csipős hangnemből írt a Google 2004-ben indított digitális könyvtári projektjéről (Mohor Jenő tömörítette a 2006/1. számban). Mit tudunk ma a projektről? Becslésük szerint a világban Gutenberg óta 130 millió egyedi cím látott napvilágot, ebből ők 2019 végéig 40 milliót digitalizáltak 400 nyelven. Gorman valódi tekintély, véleménye mindenkit meggondolkodtatott, de igaza volt-e?

Folyóiratunk egy-egy számában általában két-három (ritkán öt-hat) könyvbírálat kapott helyet. Ez húsz év alatt több mint 250 darabot jelentett. Ez a mennyiség egy jó szakember által, pályafutásának negyven éve alatt összegyűjtött igényes házi szakkönyvtár nagyságrendje lehet.

A bemutatott művek ismertetői (recenzensei) széles körből kerülnek ki. A tárgyalt időszak alatt olyan

nagy tudású közreműködőink voltak például a „régigárda” kiváló alakjai közül, mint Futala Tibor, Katsányi Sándor, Papp István, Walleshausen Gyula és mások.

A recenziálásra került anyag többsége magyar nyelvű szakirodalom, a négyötödnyi mennyiség negyede lehet idegen nyelvből fordított, a többi hazai vagy határon túli magyar nyelvű. Húsz év alatt mintegy hatvan-nyolcvan idegen nyelvű könyvet ismertettünk. Ezen ismertetések szerzői köre „exkluzív”, hisz a komoly szakmai ismeretek mellett az adott idegen szaknyelv kiváló ismeretét is feltételezi. Említsünk e körből neveket (a teljesség igénye nélkül): Dancs Szabolcs, Dudás Anikó, *Éger Veronika*, Fodor János, Gaálné Kalydy Dóra, Hajnal Ward Judit, Koltay Tibor, Mohor Jenő, Murányi Lajos, Murányi Péter, Németh Márton, Pogány György, Prókai Margit, Sipos Anna Magdolna, Sonnevend Péter, Tóth Máté stb.

A hazai szakirodalom e két évtizedben is meglepő gazdagságban tárul elénk. Talán nem tévedünk, ha azt állítjuk, hogy két csúcsteljesítmény emelkedik ki, egyben viseli magán a „hosszú élet” előjeleit. Az egyik a *Könyvtárosok kézikönyve 1–5.* kötet (1999–2003) Horváth Tibor és Papp István szerkesztésében, a másik Katsányi Sándor tartalmában és stílusában egyaránt impozáns történeti szintézise a főváros nyilvános könyvtáráról (*A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár története 1–2.*); a két zárófejezet Tóth Gyula munkája. Az első kötet 1945-ig, a második pedig 1945-től 1998-ig fogja át a témát, ebből a nyolcvanas és kilencvenes évek fejezeteit – a kötetben mintegy száz oldalt – Tóth Gyula jegyzi.

Mindkét kiadvány méltó ismertetést kapott. A *Könyvtárosok kézikönyve* első kötetét Mader Béla úgy mutatja be, hogy szövege önálló esszéként is olvasható, azaz – képletesen szólva – nem alulnézetből tekint fel a monumentumra, hanem kongeniális szakmai gondolatait osztja meg az olvasóval (2000/1–2.). Ezt követően *Benediktsson Dániel* a második (2001/4.), Futala Tibor a harmadik (2002/1–2.), Pálvölgyi Mihály a negyedik kötetet értékelte (2003/1.). Végül Bényei Miklós tette mérlegre az egész kézikönyv-sorozat öt kötetét (2003/3.). Írásának címe az értékelés summáját kínálja: „*Korszerű, tudományos, jól használható szintézis*”. A mű létrejöttében a fő érdemet a két szerkesztőnek tulajdonítja, sőt jelképesnek tekinti együttműködésüket: „*akárcsak harminc-negyven évvel korábban, most is két nagynevű szakember²² neve fémjelzi a kézikönyvet, és kettőjük együttműködése [...] biztosítékul szolgált az elméleti és gyakorlati szempontok kellő egyensúlyának megteremtésére, a*

magas színvonalra, a többirányú hasznosíthatóságra.” (Említést érdemel még egy történeti áttekintés a hazai könyvtártudományi kézikönyvekről, *Kudora Kálmán* 1893-as első könyvtártani művétől a *Kézikönyvig* [Sonnevend, 2006/4.]).

Katsányi egyedülálló munkájának első kötetét Murányi Lajos értékelte lapunkban (2005/4.). A recenzió lényegét talán e mondat érzékelteti: „*Szaktánk nemcsak azért örvendezhet, mert a jubileumra [...] született egy fontos, közel négyszáz oldalas könyvtártörténet, hanem mert a szerző alapos, minden forrást felkutató és mérlegelő kutatómunkája nyomán friss és gazdag képet kapunk a főváros könyvtárának [...] fontos korszakairól és [...] az országos jelentőségű könyvtárügyi eseményekbe ágyazva minden fontos elvi kérdéstről.*” A második kötet valamivel vastagabb lett (az 500 oldalt meghaladja); a stafétabotot Fogarassy Miklós vette át értékelésével (2009/1.). A kiváló könyvtáros és esztéta joggal húzta alá, hogy e mű mentes a „könyvtártörténeti munkák száraz, nem egyszer „poros” jellegétől, s ennek összetevői: a „fogalmazásmód plasztikussága, gondossága”, továbbá az az élmény, hogy az olvasó „a végére jutva [...] nem csupán tájékozottabb, de némileg bölcsőbb” is lesz.

Ha szelektív módon is, folyóiratunk ismertette az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK) és a Könyvtári Intézet (KI) fontosabb sorozatait és egyedi kiadványait. Néhány példa az OSZK terméséből. *Nemzeti Téka*: 2000 óta, sorozatszerkesztő: előbb Monok István, majd *Boka László*, illetve Kéglí Ferenc. A legutóbbi kötet: *Fejezetek a magyarországi könyvtárügy történetéből 1945–1956*. Értékelésére Pallósiné Toldi Márta vállalkozott. (2018/2.); KI: *Továbbképzés felsőfokon*: 12 kiadvány jelent meg 2002–2011. között. Fodor Péter – Havas Katalin: *Könyvtári protokoll* című összefoglalását (2007.) *Szabó Gabriella* mutatta be (2008/4.). *Az iskolán kívüli könyvtári szakképzés füzetei* sorozatról összefoglalóan írt Sonnevend Péter (2002/3.).

Somkuti Gabriella lendületes OSZK-történeti (1802–1918) szintézisét Pogány György méltatta (2002/4.). Az intézménytörténetek sorában kiváló értékelést kapott *Takács Annának* a tatabányai József Attila Megyei Könyvtárról készített évfordulós (1952–2002) összegzése Futala Tibor tollából. (2003/1.).

A szakmai múlt megismerésének egyik alapműve

időszakunkból *A Magyar Könyvtárosok Egyesületének története 1935–2009*. című vaskos (758 oldalas) kiadvány, melyet Bényei Miklós szerkesztett. Kiváló ismertetése Kéglí Ferencnek köszönhető (2011/3.). Az ELTE Könyvtár- és Információtudományi Tanszékének éves konferenciakötetei (szerkeszti Kiszl Péter és felváltva a tanszék munkatársai: Boda Gáborné Köntös Nelli, Csík Tibor, Németh Katalin) szintén fontos adalékot kínálnak a szakmának, így értékelésük természetes feladatunk: a 2018-as kötetet Koltay Tibor mutatta be (2019/2.).

Szaktánk nesztorának, Gerő Gyulának a hazai könyvtári kronológiát (*Magyar könyvtártörténeti kronológia*. 2009.) összegző monumentális adattárát minden kötet megjelenésekor ismertettük. (Legutóbb Pogány György mutatta be a negyediket (2015/1.), és várjuk a folytatást...)

Könyves múltunk megismerésének bizonyára maradandó értékű műveként tekintenek az utódok is Monok István akadémiai doktori disszertációjára (*A művelt arisztokrata: a magyarországi főnemesség olvasmányai a XVI–XVII. században*. 2012.), melyet Bánfi Szilvia értékelt (2013/3.).

Befejezés helyett: folytatás

Egy hatvanöt éves folyóirat életéből az utóbbi húszra próbáltunk „kilátót ácsolni” fenti sorainkkal. Eközben a szerkesztő „messzelátója” nem vehetett észre minden fontos részletet. (Majd jöjjön egy igényes szakdolgozat vagy disszertáció, amely a mélyebb elemzést vállalja.)

Egy szakmai folyóirat alapvető célja mindig is az, hogy az alkotó gondolatokra képes szakértőknek szabad és igényes fórumot biztosítson az állandóan változó valóság folyton megújuló birtokbavételére, s a múlt értelmes újraértelmezésére. Ilyen értelemben a szakmai elit felelőssége a lap igényes fenntartása és folytatása.

Az alapfunkció minden bizonnyal meg kell, hogy maradjon a jövőben, akárhogy is változzék a folyóirat megjelenése, szerzői vagy olvasói gárdája. A búcsúzó szerkesztő átadja a stafétabotot, egyben hosszú életet kíván lapjának, mely a véletlen kegyéből épp egyidős vele. Éljen és boldoguljon a *Könyvtári Figyelő* a következő húsz évben és még sokkal azon túl is!

Jegyzetek és irodalmi hivatkozások

1. POGÁNY György. A magyar könyvtári szaksajtó vázlatos története. 1. rész. == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 6. = 42. (1996) 4., p. 585–596. ISSN 0023-3773 Hozzáférhető: <https://epa.oszk.hu/00100/00143/00020/pogany.html> [Megtekintve: 2020. 05. 01.]
Uő: i. m. 2. rész. == Könyvtári Figyelő, Új f. 7. = 43. (1997) 1., p. 13–25. ISSN 0023-3773. Hozzáférhető: <http://epa.oszk.hu/00100/00143/00021/pogany.html> [Megtekintve: 2020. 05. 01.]
Uő: A könyvtári Figyelő hatvan évfolyama. 1. rész (1955–1968). == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 23. = 59. (2014) 3., p. 331–344. ISSN 0023-3773 Hozzáférhető: http://www.epa.hu/00100/00143/00094/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_2014_3_331-344.pdf [Megtekintve: 2020. 05. 01.]
Uő: i. m. 2. rész, (1969–2014). == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 24. = 60. (2014) 4., p. 493–513. ISSN 0023-3773. Hozzáférhető: http://epa.oszk.hu/00100/00143/00095/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_2014_4_493-513.pdf [Megtekintve: 2020. 05. 01.]
2. Vidéki karanténból elérhető elektronikus forrásokkal kiegészítve.
3. Célja a magyar könyvtárosok érdemi szakmai tájékoztatása tudományos igényű elméleti tanulmányokban a hazai és nemzetközi fejlesztésekről és tapasztalatokról. Képet ad az országos hatáskörű testületek és intézmények munkájáról, kiemelten foglalkozik a társadalomtudományi terület szakkönyvtáraival, beszámol a külföldi könyvtárügy helyzetéről tömörítvények, szemlék, beszámolók, referátumok, recenziók formájában. (Lásd: POGÁNY György. A Könyvtári Figyelő hatvan évfolyama. 2. rész. (1969–2014). == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 24. = 60. (2014) 4., p. 498. ISSN 0023-3773. Hozzáférhető: http://epa.oszk.hu/00100/00143/00095/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_2014_4_493-513.pdf [Megtekintve: 2020. 05. 01.]
4. Az összeolvasás utáni használói felmérésben a válaszolók szerint az új rovat megjelenése informatívabbá tette a lapot és elősegítette a jobb tájékozódást. Pozitívumnak tekintették, hogy nem két lapot kell átnézniük, ha tájékozódni akarnak, hanem egy helyen megtalálható a teljes külföldi helyzetkép is. (Lásd: KOVÁCS Katalin. A Könyvtári Figyelő, ahogy ötven olvasója látja. == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 2. = 38. (1992) 3., p. 440–444. ISSN 0023-3773. Hozzáférhető: http://epa.oszk.hu/00100/00143/00004/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_1992_3_440-444.pdf [Megtekintve: 2020. 05. 01.]
5. HAJNAL WARD Judit. Ki szavatul a ... ? Helyzetjelentés a tudományos lektorálás állásáról. == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 22. = 58. (2012) 4., p. 713–726. ISSN 0023-3773. További hozzáférés: <https://adoc.tips/ki-szavatul-a-helyzetjelentenes-a-tudomanyos-lektoralas-allasa.html> [Megtekintve: 2020. 05. 01.]
6. Az MTMT-ben 2018 decemberében 841 Könyvtári Figyelő közlemény szerepelt.
7. HEGYKÖZI Ilona. A 60. évfolyam elé. == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 24. = 60. (2014) 1., p. 9. ISSN 0023-3773. Hozzáférhető: <http://ki2.oszk.hu/kf/category/60-efvolyam/2014-1-szam/> [Megtekintve: 2020. 05. 01.]
8. KOVÁCS Katalin. Vélemények a Könyvtári Figyelőről. Egy felmérés eredményei. == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 23. = 59. (2013) 1., p. 85–90. ISSN 0023-3773. Hozzáférhető: <http://ki2.oszk.hu/kf/2013/04/velemenyek-a-konyvtari-figyelorol-egy-felmeres-eredmenyei/> [Megtekintve: 2020. 05. 01.]
9. JÁVORKA Brigitta – TÓTH Máté. Válaszút előtt. Felmérés öt országos könyvtári szakfolyóiratról. == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 24. = 60. (2014) 3., p. 317–330. ISSN 0023-3773. Hozzáférhető: <http://ki2.oszk.hu/kf/2014/10/valaszut-elott-felmeres-ot-oroszagos-konyvtari-szakfolyoiratrol/> [Megtekintve: 2020. 05. 01.]
10. OJS/OCS – Open Access MTAKK. OJS [számítógépes szoftver] Open Journal Systems: az MTA Könyvtár és Információs Központ platformja [Budapest]: MTA KIK, 2012-. Hozzáférhető: <https://openaccess.mtak.hu/index.php/kiadoknak/ojs-ocs> [Megtekintve: 2020.05.19.]
11. Elnézést kérek mindenkitől, hogy ömlesztve írtam a neveket, ahogy éppen eszembe jutottak, miközben másokat, sokakat kihagytam a felsorolásából. A közölt névsor nem értékrendet jelent, ellenkezőleg, a memória hiányosságait és a kézbe vehető példányok hiányát mutatja (mint említettem, kézbevétele nélkül, csak az elektronikus forrásokra támaszkodva készült ez az összefoglalás.).
12. POGÁNY György. A Könyvtári Figyelő hatvan évfolyama. 2. rész. (1969–2014). == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 24. = 60. (2014) 4., p. 498. ISSN 0023-3773.
13. Feimer Ágnes és jómagam ugyancsak önkéntes munkával veszünk részt a szerkesztőség munkájában, ahogy Hegyközi Ilona és Murányi Lajos is.
14. A cikk írásakor a vírusveszély okozta rendkívüli körülményekre tekintettel, április végén már a 2020/1. szám is (késleltetés nélkül) elérhető volt az EPA-ban. Könyvtári Figyelő (online), Új.f. 30 = 66. (2020) 1. sz. ISSN 1586-5193. Hozzáférhető: <https://epa.oszk.hu/00100/00143/00359/pdf/> [Megtekintve: 2020. 05. 01.]
15. További adatokat a társlapokra vonatkozóan is JÁVORKA Brigitta – TÓTH Máté. i. m. (ld. a 9. sz. jegyzetet) elemzése tartalmaz.

16. ODR – Országos Dokumentum-ellátási Rendszer; HUMANUS – Humántudományi Tanulmányok és Cikkek Adatbázisa (ez utóbbihoz ajánlom még: RÁCZ Ágnes. A HUMANUS adatbázis kifejlesztése, különös tekintettel a könyvtartudományi és könyvtörténeti dokumentációra. == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 18. = 54. (2008) 2., p. 207–221. ISSN 0023-3773. Hozzáférhető: <http://ki2.oszk.hu/kf/2010/10/a-humanus-adatbazis-kifejlesztese-kulonos-tekintettel-a-konyvtartudomanyi-es-konyvtorteneti-dokumentaciora/> [Megtekintve: 2020. 05. 01.] és TAMÁS Kincső. HUMANUS: bibliográfiai műhelyek együttműködésének lehetősége. == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 19. = 55. (2009) 4., p. 674–684. c. tanulmányt. ISSN 1123-3773. Hozzáférhető: http://epa.oszk.hu/00100/00143/00073/pdf/kf_00143_2009_04_674-684.pdf. [Megtekintve: 2020. 05. 01.]; MOKKA – Magyar Országos Közös Katalógus; ld. még a MOKKA–ODR katalógust (mokka.hu).
17. NKÖM – Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, 2002–2006 között használt megnevezés.
18. A kiadványok kötelepéldányainak szolgáltatásáról, megőrzéséről és használatáról szóló 195/2019. (VIII. 1.) kormányrendelet.
19. Korábban e rovatcím „Múltunkból” megfogalmazást használt.
20. Emlékezetes, hogy Sallai István első témába vágó írása 1951-ben készült az Országos Könyvtári Központ tanfolyami segédleteként (A magyar népkönyvtárügy. 11 p.), talán legfontosabb, 1968-as idevágó írását pedig lapunk 1999. 2. száma újra közölte Futala Tibor értelmező bevezetésével. Sallai megkerülhetetlen: a Kortárs című irodalmi (!) folyóirat 1969-es 8. számában leadott írása (Könyvtárügyünk és problémái) máig példamutató – s talán nem eléggé méltatott – az elemzés mélységét tekintve.
21. Sonnevend Péter korszakmonográfia tervét a Könyv, Könyvtár, Könyvtáros 2014. 7. száma mutatta be; 2018-ban megjelent a tanulmánygyűjtemény „Fejezetek a magyarországi könyvtárügy történetéből (1945–1956)” címmel az OSZK és a Gondolat Kiadó Nemzeti Téka sorozatában. A kötetben az említetteken kívül Pogányné Rózsa Gabriella és Varga Katalin lényeges tanulmányai is helyet kaptak.
22. SALLAI István – SEBESTYÉN Géza. A könyvtáros kézikönyve. Budapest: Művelt nép, 1956. 576 p. és a 2. kiad. Budapest: Gondolat, 1965. 832 p.

„Könyvtár, ami összeköt” – ismét lehet jelentkezni az ösztöndíjprogramra

Az Országgyűlés elnöke immár tizedik alkalommal hirdeti meg a „Könyvtár, ami összeköt” – Kárpát-medencei fiatal magyar könyvtárosok együttműködése című ösztöndíjprogramot. A kezdeményezés célja a fiatal magyar könyvtárosok közös munkavégzésének, tapasztalatcseréjének, szakmai együttműködésének elősegítése, támogatása.

2020. szeptember 26. és október 25. között ismét nyolc határon túli és két magyarországi szakember kap lehetőséget, hogy egy hónapot eltöltsön az Országgyűlési Könyvtárban, melynek részeként nemcsak intézményünk szakmai munkájával ismerkedhetnek meg közelebbről, hanem ellátogathatnak sok más hazai könyvtárba és közgyűjteménybe is, azaz betekintést nyerhetnek a teljes magyarországi könyvtári rendszer működésébe. Akárcsak az elmúlt években, ezúttal is Horvátországból, Magyarországról, Romániából, Szerbiából, Szlovákiából, Szlovéniából és Ukrajnából várjuk a kollégák jelentkezését.

Mindkét pályázat beküldési határideje: 2020. augusztus 10.

A részletes pályázati feltételekről és az egyéb tudnivalókról itt tájékozódhatnak:

<https://www.parlament.hu/.../guest/palyazati-kiirasok-konyvtar>

(Forrás: Katalist 2020. 07. 09.)

A Külföldi folyóirat-figyelő rovat húsz éve (2000–2019)

FEIMER Ágnes

Az 1969-ban indult *Könyvtári és Dokumentációs Szakirodalom* című referáló lap¹ 1991-től kezdődően, tehát 2000-ben immár tizedik éve a *Könyvtári Figyelő* (KF) rovataként jelent meg. Ekkorra már kiderült, jó döntés volt a lap „beolvasztása”; tartalma így szélesebb előfizetői körhöz jutott el, és a nagy múltú szakmai folyóirat is gazdagodott a referátumok révén a külföldi folyóiratok legérdekesebb cikkeiből válogatott széles körű kitekintéssel.²

Az elmúlt húsz év természetesen számos változást hozott a referáló lap előállításának módjában, a feldolgozott külföldi folyóiratok (nyomtatott és elektronikus) számában, a tételszámok mennyiségében, a szerkesztők személyében, nem beszélve a feldolgozott cikkek témáiról.

Megjelenés, előállítás

2000-től továbbra is évente négy alkalommal, a KF aktuális számaiban jelent meg a referáló rovat. Ez alól a 2009. 1. szám, illetve a 2010. 4. szám a kivétel, előbbi esetben az előállítás módjában történő átállási nehézségek (a Magyar és Nemzetközi Cikk, röviden MANCI adatbázis helyett a Humántudományi

Tanulmányok és Cikk Adatbázisa, HUMANUS, erről ld. később) miatt maradt ki a rovat, utóbbi esetben pedig a KF 2010. 4. száma tematikus számként jelent meg – a Könyvtártudományi Módszertani Központ (KMK) megalapítása évfordulójának kapcsán –, amelybe nem illett volna a referáló rész.

Az időszak elején, 2000-ben és 2001-ben még „rekord” mennyiségű (400-nál jóval több) referátumot közöltünk, az abszolút csúcs a 2001-es év, amikor 446 referátum jelent meg összesen, ebből 126 a 4. számban (ezt csak a 2011. 1. szám közelítette meg a 125-ös tételszámmal, de ennek oka épp az előzőekben említett „kimaradás” volt a 2010. 4. számból). 2006-ig minden évben 370 és 400 között volt a referátumok (és autoreferátumok) száma, 2007 után kissé csökkenő tendencia figyelhető meg (300 körüli tételszámok). Ennek egyrészt személyzeti oka volt: a rovatnak kettő helyett már csak egy szerkesztője volt 2007-től, másrészt be kellett tartani a vállalt nyomtatott terjedelmet a KF egészére vonatkoztatva, esetenként a referáló rovaton „spórolva”. Az NKA-támogatás csökkenése is ez irányba hatott, sőt, 2014-ben a lap a megpályázott összeg felét kapta meg, így a referáló rovat abban az évben nyomtatásban meg sem

jelenhetett (az elektronikus változat 319 tételt tartalmazott). Szerencsére a helyzet azóta kissé javult, a következő évtől kezdve a rovat ismét bekerülhetett a nyomtatott számba is, a terjedelem tovább csökkent, s azóta 260–280 tétellel jelenik meg.

A rovat előállítására 2009-ig szinte „kézi” úton történt.³ Az adott számhoz kiválasztott, a MANCI adatbázisban rögzített – és tárgyszavazott – tételekből egy program segítségével szöveges dokumentum készült, amelyhez word fájlokból egyenként illesztették be a szerkesztők a (javított, ellenőrzött, szakcsoportokba sorolt és tételeszámmal ellátott) referátumokat, majd beírták a fő- és alszakcsoportok címeit és az utalókat. Ezután került az anyag a tördelőszerkesztőhöz, aki előállította a pdf fájlt. Óriási változást jelentett a HUMANUS adatbázisban⁴ kialakított felület, ahol egy rekordban lehet rögzíteni a feldolgozott cikk adatait, a kiadványhoz szükséges szakcsoportokat és utalókat, valamint magát a referátumot is szerkeszthető formában. Amikor az adott számhoz (részadatbázishoz) tartozó összes (javított) referátumot beilleszti a szerkesztő, egy program automatikusan beszámozza a tételeket, és elkészíti a megfelelő formátumú word dokumentumot, amely a tördelőszerkesztőhöz kerül. Mindez egy hosszú egyeztetési folyamat eredményeként jött létre a program kifejlesztője és a tördelőszerkesztő között a mi igényeink alapján. A program a feldolgozott folyóiratok jegyzékét is képes előállítani, ráadásul nemcsak a folyóiratcímeiket, hanem a folyóiratszámokat is közli, ami szintén újdonság a korábbiakhoz képest.

A HUMANUS adatbázisra való átállás során bizonyos mértékben változtak a szakcsoportok elnevezései, ami egyrészt az adatbázisból előállított egyéb kiadványokkal (pl. a Magyar Könyvtári Szakirodalom Bibliográfiája, MAKSZAB) való összhang megteremtése érdekében, másrészt a szakterület (könyvtár- és információtudomány) fejleményei, terminológiájának változásai miatt volt szükségeszerű.

A folyóiratbázis

Az átnézett és feldolgozott külföldi folyóiratok tekintetében mindig a Könyvtártudományi Szakkönyvtárba járó (előfizetett, cserébe, illetve ajándékként kapott) címek jelentették a kiindulási alapot. 2000-ben még csak nyomtatott folyóiratok jöhettek számításba, az évek során fokozatosan „épültek be” az előfizetett vagy szabadon elérhető elektronikus folyóiratok. Ez nem jelent azonban mennyiségi növekedést: számos, esetenként nagy hagyománnyal rendelkező folyóirat

megszűnt, még elektronikus formában is, és sajnos több kiemelkedően fontos, de nagyon drága folyóirat előfizetéséről le kellett mondania a Szakkönyvtárnak. A vizsgált időszakban például a KF 2000. 1. számában még 58 tételes folyóiratjegyzék szerepelt a referáló rovat végén (mind nyomtatott folyóirat), a 2019. 4. számban pedig 39 cím (ami természetesen több folyóiratszámot takar). E 39 cím többsége elektronikus és nyomtatott formában egyaránt megjelenik, de soknak már csak elektronikus változata van. A megszűnt folyóiratok közül különösen fájdalmas veszteség a 2016. 4. számmal utoljára megjelent *Scandinavian Library Quarterly* (korábban: *Scandinavian Public Library Quarterly*), amely már szinte az 1968-as első számától kezdve a referáló lap bázisa volt: viszonylag rövid terjedelmű, de annál érdekesebb cikkeivel színes körképet nyújtott a skandináv könyvtárak újdonságairól, ráadásul angol nyelven, ami megkönnyítette a feldolgozást és a referálást (ritka nyelveket tudókat mindig nehezebb találni a referálók között).

Tartalom

A húsz év alatt feldolgozott cikkek témáit természetesen lehetetlen áttekinteni, hiszen 6 és fél ezernél is több referátumról és autoreferátumról van szó, ezért ötévenként kiválasztottam egy-egy számot, ezekből szemezgetve felvázolható egy körkép az éppen aktuális fejleményekről, újdonságokról és trendekről. A 2000. évi első és második szám rendhagyó módon összevontan jelent meg, így a referáló rovat is megduplázódott. A feldolgozott cikkek többsége 1999-ből származik, s ez az év az új könyvtáreépületek szempontjából is jelentős volt: ekkor nyitotta meg kapuit a Francia Nemzeti Könyvtár (BnF) sokat vitatott és bírált új épülete, részletes bemutatást olvashatunk a „Fekete Gyémánt”-ról, a dán Királyi Könyvtár modern épületéről, valamint a British Library St Pancras-i új épületéről. Több fontos évforduló kötődik a 2000. évhez, pl. a Kongresszusi Könyvtár ekkor ünnepelte fennállásának 200. évfordulóját, de ekkor jelent meg áttekintés a British Library dokumentumszolgáltató részlegének (BLDSC) három évtizedéről is. Ekkor még a dokumentumszolgáltatás a fénykorát élte, kibővülve az internet adta lehetőségekkel, ekkor kezdődött az Egyesült Királyságban a FIDDO (Focused Investigation of Document Delivery Options) program, amelynek célja az volt, hogy megbízható információkkal segítse a könyvtárosok döntését a megfelelő dokumentumszolgáltatási rendszer kiválasztásában. Megjelent az article-per-view,

azaz a cikkenkénti szolgáltatás a folyóiratokból és a HERON projekt, amely egy igény szerinti országos dokumentumszolgáltató rendszer brit egyetemi hallgatók számára. Ekkortól kezdve irányul megnövekedett figyelem a digitális megőrzés kérdéseire, kezdik felismerni pl. Nagy-Britanniában, hogy országos stratégiára van szükség ezzel kapcsolatban. A német nemzeti könyvtárban elkezdték kialakítani az online disszertációk gyűjteményét, vita bontakozott ki a szakértők körében a MARC alapú katalogizálás versus metaadatok (Dublin Core) témájában. Az online katalógusokban a tárgy szerinti hozzáférés nehézségeit tárgyalja egy cikk, s erre megoldásokat is javasol. Két referátum címe példa arra, hogy az internet akkor még viszonylag újdonságnak számított (olyannyira, hogy akkoriban nagy I-vel írtuk): *Az internet és az egyetemes könyvtár mítosza*, illetve *Miért nem tekinthető könyvtárnak a világháló?* 2000-ben már javában téma a külső pénzügyi források elnyerésének módszerei a könyvtárak számára, a *fundraising* és a *grantwriting*, erről számos beszámolót olvashatunk. A DVD-technológia akkor még újdonságnak, így forradalmi előrelépésnek számított a multimédiára épülő tájékoztatásban. A digitalizálás egyre nagyobb méreteket ölt, elindul az európai folyóiratok digitalizálást célzó, együttműködésben megvalósuló DIEPER projekt. Létrejönnek a könyvtárosok egymás között kommunikációját segítő elektronikus hírcsoportok, beszélgetőcsoportok és vitafórumok (ne feledjük: ekkor még nem létezik közösségi hálózat!), megjelenik a virtuális tanulási környezet fogalma. Megtudhatjuk, milyen új tendenciák vannak az elektronikus folyóiratok konzorcialis szerződésai területén Németországban, és melyek a metaadatok létrehozásának fő irányai. Az eLib (Electronic Libraries Programme) program keretében kifejlesztett internetes tárgyi „zsilipek” (subject gateways) fogadtatását és hatékonyságát vizsgálták egy felmérés keretében az Egyesült Királyságban. A DFG támogatásával a karlsruhei virtuális katalógus új szolgáltatással, a művészettörténeti virtuális katalógussal bővült. Az önkiszolgáló kölcsönzés nagy-britanniai helyzetéről is találunk referátumot, csakúgy, mint teljes szövegek egy speciális eljárással (ScanMail) történő elektronikus szolgáltatásáról egy német vállalati szakkönyvtárban. Érdekes témát feszeget *A nyilvános internethasználat etikai aspektusai a felsőoktatási könyvtárakban* című cikk, de akkor még az is vitatott kérdés volt, hogy a közkönyvtárak korlátozott vagy korlátlan internet-hozzáférést nyújtsanak-e használóiknak (azaz használjanak-e szűrőszoftvereket). Még egy örök téma, amiről akkor kezdtek

el írni: *A „kivág-beilleszt” (cut-and-paste) generáció tanításának szükségessége a megfelelő publikálási kultúrára*. Ebben az évben olvashattunk először cikket Ausztrália internet-archívumáról, a PANDORA-ról. A 2005-ös évből a 3. számot választottam ki. Ahogy időben közeledünk, talán kevesebb érdekességre bukkanunk, mert sok minden mára már általánossá, bevett gyakorlattá vált, így az internet is (olyannyira, hogy ekkor már kis i-vel írtuk). Alkalmazásának egyik példájáról szól az *Online közösségek a könyvtárosok szolgálatában* című referátum (eredeti címe: *Mindent, amit tudnom kell, online tanultam meg*), amely számos, a világhálón alakult könyvtáros közösséget mutat be. Egyik cikk azt vizsgálja, hogyan hatott az internet a referenz szolgáltatásokra az angol közkönyvtárakban. A bevásárlóközpontokban létesített könyvtárakról is ekkor olvashatunk először, amerikai tapasztalatok alapján. A számban központi helyet foglalt el az elektronikus könyvek témája. Vizsgálták például fogadtatásukat és használatukat egy brit közkönyvtári hálózatban, fő jellemzőiket és integrációjukat a könyvtári gyűjteménybe, üzleti modelljeiket és jövőjüket, hogy segítenek-e az elektronikus tankönyvek a gyermekeknek a tanulásban, hogyan használják őket egy főiskolai könyvtárban stb. Szó esik a számban a digitális archiválás költségmodelljeiről és arról, hogy a nyílt hozzáférésű folyóiratok száma tíz év óta folyamatosan növekszik (mintegy 1200 cím, ma 14 541 folyóirat 133 országból a DOAJ⁵ [Directory of Open Access Journals] szerint). A 2010. évi 2. számban elemzést olvashatunk a brit felsőoktatási intézményekben folyó könyvtár- és információtudományi kutatások fejlődéséről és céljairól. Itt ismertettük *Stevan Harnad* cikkét, amely a nyílt hozzáférés módjait (arany út és zöld út) mutatja be, és kiáll amellett, hogy egyetemi rendelkezésekkel kell elősegíteni a nyílt hozzáférést. Referátumot közöltünk az Egyesült Államok terrorizmus elleni törvénye (USA PATRIOT Act) hatásáról a könyvtárakra, a könyvtárosképzés válságáról Oroszországban, képet adtunk India és Belgium nemzeti könyvtárának történetéről és jelenéről. Egy német cikk arról számolt be, hogyan tervezik pótolni a weimari Herzogin Anna Amalia Könyvtárnak a 2004. évi tűzben megsemmisült értékes állományrészeit. Találunk összefoglalót arról a cikkről, amely egy kérdőíves felmérésről számol be, aminek során 16 nemzeti könyvtár próbálja igazolni webarchiválási tevékenységét. Szóba kerül az OCLC új generációs katalogizálási projektje, az új generációs katalógusok jellemzői, a katalógusbővítés lehetőségei és forrásai, valamint Web 2.0-s megoldá-

sok alkalmazása az online katalógusokban. Valószínűleg nem először, de itt is hírt adtunk egy kísérletről, amely tájékoztatópult nélküli referenz-szolgálat bevezetéséről szólt, most éppen egy kaliforniai egyetemi könyvtárban. Megtudhatjuk, hogy a hamburgi városi könyvtár hálózatában a kölcsönzések 95%-át maguk az olvasók végzik az RFID technológia segítségével. Olvashatunk arról, hogyan hatott a WorldCat Local bevezetése egy amerikai egyetemi könyvtárban a könyvtárközi kölcsönzésre, valamint a jövő bibliográfiai modelljeiről (bibliográfiai portálokról), a mediográfiáról és a wikigráfiáról. A Bill és Melinda Gates Alapítvány sokat vitatott Könyvtári Programjának USA-beli megvalósulásáról is közlünk rövid összefoglalót, egy hosszabb áttekintést pedig arról, hogyan támogatja a DFG (Német Kutatási Alap) az integrált elektronikus kutatási környezet kialakítását Németországban. A *Széljegyzet a vezetésről* című ötrészes cikksorozatról is publikáltunk referátumokat a mentorálás, a coaching, a részvételi vezetés, a munkabéren kívüli motiválás stb. lengyelországi gyakorlatáról. Az európai nemzeti könyvtárak marketingtevékenységéről végzett vizsgálat eredményeit is ismertettük, valamint egy nemzetközi áttekintést arról, milyen imázsjavító kampányokat folytatnak a könyvtárak világszerte. A digitalizálási projektek közül a Pozsonyi Egyetemi Könyvtárban folyó, a közép- és kelet-európai régió muzeális folyóiratainak digitalizálását célzó DiFMOE projektről, a Bajor Állami Könyvtárnak a 16. századi nyomtatványok tömeges digitalizálásával kapcsolatos tapasztalatairól és az Európai Bizottság NUMERIC projektjéről számoltunk be. Még ma is érdemes megfogadni azokat a tanácsokat, amelyeket a *Közösségi hálózatépítési stratégiák könyvtárosok számára* című cikk szerzője, Marshall Breeding ad számunkra a Facebookkal, a LinkedInnel és a Twitterrel kapcsolatban. Megtudhatjuk, mit jelentenek az olyan innovatív szolgáltatások, mint a Web 2.0, Könyvtár 2.0, Használó 2.0 és a Könyvtáros 2.0. a „fenntartható” könyvtárak számára. Beszámolunk egy norvég esettanulmányról, amely a szemantikus web szervezeti kihívásait vizsgálta a digitális könyvtárak számára.

A 2015. évi 3. számban két referátum is foglalkozik a cseh könyvtárak központi portáljának kidolgozásával, egy pedig a cseh nemzeti könyvtár keretében működő Könyvtári Intézet történetét, tevékenységét és a könyvtári rendszerben betöltött szerepét mutatja be. A nemzeti könyvtárak az 1990-es évek óta foglalkoznak a web archiválásával: ezt a tevékenységet a gyűjtési politikával összhangban vizsgálta egy

nemzetközi folyóiratban megjelent cikk, amelynek ismertetését itt közöltük. Németország harmadik legnagyobb városi könyvtára, a Stuttgarteri Városi Könyvtár 2013-ban átadott új épületének és szolgáltatásainak bemutatását foglalta össze egy szlovák folyóiratcikk alapján készült referátum. Az e-könyvek beszerzése továbbra is téma, egy cikk a felsőoktatási könyvtárakban az e-könyvek és a nyomtatott könyvek közötti árkülönbséget elemzi, egy másik pedig azzal foglalkozik, megéri-e e-könyveket vásárolni, és mennyire kellene befolyásolniuk a használói szokásoknak a gyűjteményfejlesztést. Két referátumot is olvashatunk az igény szerinti gyarapításról, az egyik egy amerikai felsőoktatási könyvtárban tekinti át a helyzetet, a másik a drezdai Szászországi Tartományi Állami és Egyetemi Könyvtár tapasztalataival kapcsolatban teszi fel a kérdést: elavult modell-e már az olvasók által kezdeményezett gyarapítás? A British Library dokumentumszolgáltatási tevékenységéről ismét közlünk összefoglalót, amelyből azt is megtudhatjuk, hogy a BL Document Supply Service a világ három legjelentősebb dokumentumszolgáltatójának egyikeként milyen fejlesztésekre készül. A szemantikus web (amely a web 3.0 szinonimája) megértéséhez egy kevésbé technológiai szemléletű elméleti modellt ismertet az egyik referátum, egy másik pedig az adatírástudás fontosságát hangsúlyozza a kutatók és a könyvtárosok számára. A Francia Nemzeti Könyvtár húsz éve elkészült új épületén belül a használói, személyzeti és gyűjteményi igényeknek megfelelően és a működési tapasztalatok alapján számos változást hajtottak végre, ezeket összegzi egy francia cikkről készült referátum. Oroszországban a Kulturális Minisztérium 2014-ben elindította a Nemzeti Elektronikus Könyvtár (NEB) projekt új szakaszát, amelynek célja a NEB egységes hardverű és szoftverű szervezeti platformmá alakítása, erről is közlünk két referátumot.

A 2019-es évvel már elérkeztünk a jelenbe, a 2019. évi számokból már nem választottam, ezek szemlézése a jelenlegi szerkesztő feladata, aki rendszeresen ad hírt a KI honlapján a legérdekesebb referátumokról.

Munkatársak

A referálók a KDSZ indulásától kezdve a KMK, illetve a Könyvtári Intézet, valamint az OSZK volt vagy akkori, megfelelő nyelvismerettel rendelkező munkatársai közül kerültek ki. Hozzájuk csatlakoztak olyan külső, esetenként több nyelvet is tudó szakemberek, akik a könyvtár- és információtudomány egy-egy

részterületének specialistái, és elkötelezettek a referálás fontosságá iránt. 2000-ben köztük még olyan neves szakemberek is szerepeltek, mint *Papp István* (2006 végéig), *Katsányi Sándor* (2011-ig), *Futala Tibor* (2004-ig) és *Sz. Nagy Lajos* (2005-ig). Utóbbiak egészen halálukig szerzőink maradtak: Futala Tibor az orosz és egyéb szláv nyelvek ismerőjeként nem csupán egyéni hangú referátumokat írt, hanem saját maga választotta ki a referálásra érdemes cikkeket a lapokból. Sz. Nagy Lajos a finn nyelv és irodalom magas szintű művelőjeként és közvetítőjeként a *Kirjastolehti* és a *Signum* című folyóiratok általa kiválasztott cikkeiből készített szintén sajátos stílusú referátumokat.

A referálók köre természetesen sokat változott az elmúlt húsz év során, de mindig fontos szempont volt, hogy az intézménybe újonnan bekerült és nyelveket tudó munkatársak kipróbálják magukat a referátum-készítésben, ami saját szakmai fejlődésüket, kutatásaikat, egyéni érdeklődésüket szolgálja, és a terminológia („szakzsargon”) elsajátítást is segíti. Hogy ez egyes referálók esetében mennyire sike-

rült, és időnként vicces megoldásokat eredményezett (amelyeket a szerkesztő mindig javított), külön cikk témája lehetne.

Az áttekintett időszakban 2006 végéig a referáló rovat létrehozásában két szerkesztő vett részt: az 1. és 3. számokat mindig *Novák István*, a 2. és 4. számokat *Feimer Ágnes* szerkesztette (más munkájuk mellett). Novák István nyugdíjba vonulása után a 2018. 2. számig Feimer Ágnes volt a szerkesztő, tőle vette át a feladatot *Szabó Piroska*.

Ahogy a referátumkészítés, úgy a referálólap-szerkesztés is szubjektív műfaj. Mindenki mást lát fontosnak, mást tart kiemelendő újdonságnak a külföldi folyóiratok áttekintése során, ezért a szerkesztők személyével párhuzamosan a rovat tartalma is sokat változhatott/változott. Egy azonban biztos: a referáló lap minden valaha volt és jelenkori szerkesztője azt tartja szem előtt, hogy széles körű tájékoztatást nyújtson a nemzetközi trendekről, ezzel segítve a külföldi szakmai tapasztalatok hazai környezetbe való átültetését, a magyar könyvtárügy fejlődését. Reméljük, ezt olvasóink is így érzik.

Irodalmi hivatkozások

1. POGÁNY György. A Könyvtártudományi és Módszertani Központ szakkönyvtári, dokumentációs és bibliográfiai tevékenysége. == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 20. = 56. (2010) 4., p. 726-754. ISSN 0023-3773. Hozzáférhető: https://epa.oszk.hu/00100/00143/00077/pdf/EPA00143_Konyvtari_Figyelo_2010_4_726-754.pdf [Megtekintve: 2020. 05. 05.]
2. KOVÁCS Katalin. A Könyvtári Figyelő, ahogy ötven olvasója látja. == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 2. = 38. (1992) 3., p. 440-444. ISSN 0023-3773. Hozzáférhető: http://epa.oszk.hu/00100/00143/00004/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_1992_3_440-444.pdf [Megtekintve: 2020. 05. 01.]
3. NOVÁK István. Céduláktól hajlékony lemezig: Egy referálólap előállításának fejlődése. == Könyvtári Figyelő, 36. (1990). 1/2., p. 81-90. ISSN 0023-3773. Hozzáférhető: https://epa.oszk.hu/00100/00143/00049/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_1990_1-2_081-090.pdf [Megtekintve: 2020. 05. 05.]
4. RÁCZ Ágnes. A HUMANUS adatbázis kifejlesztése, különös tekintettel a könyvtártudományi és könyvtörténeti dokumentációra. == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 18. = 54. (2008) 2., p. 207-221. ISSN 0023-3773. Digitális másolata hozzáférhető: <http://ki2.oszk.hu/kf/2010/10/a-humanus-adatbazis-kifejlesztese-kulonos-tekintettel-a-konyvtartudomanyi-es-konyvtorteneti-dokumentaciora/> [Megtekintve: 2020. 05. 01.]
5. DOAJ: Directory of open acces journals [webhely]. [United Kingdom]: Infrastructure Services for Open Access C.I.C., cop. 2020. Hozzáférhető: <https://doaj.org> [Megtekintve: 2020.05.05.]

Jegyzetlapok a 3K históriájához (2004–2016)

MEZEY László Miklós

Amilyen aggodalommal kezdődött, olyan simán és jól folytatódott a 3K-val (*Könyv, Könyvtár, Könyvtáros*) összefüggő tizenhárom évnyi históriám.

2003 karácsonya előtt a Könyvtári Intézet Gyűjteményfejlesztési osztálya elkészítette a kéthetente megjelenő *Új Könyvek* című állománygyarapítási tanácsadó folyóirat utolsó számát, ugyanis a következő esztendő elejétől a KELLO Könyvtárellátó Nonprofit Kft. vette át a szerkesztését. Előtte tizenhét éven át voltam az *Új Könyvek* magyar nyelvi, irodalmi és történelmi szakszerkesztője, egy megfigyelve is nagyobb szerkesztői csapat tagjaként. 2003. december végén úgy kezdtem meg a kötelező szabadságom, hogy első januári munkanapom majd a 3K szerkesztőségében kezdem meg. Volt bennem némi szorongás, noha jól ismertem a lapot, rendszeres olvasója voltam, alkalmanként szerzője is, illetve akkori főszerkesztőjével, *Vajda Kornéllal* évtizedes múltú és kellemes munkatársi kapcsolatban voltam. Így hát első munkanapomon nem idegen közegbe csöppentem, hanem ismerős társaságba, amelynek tagja volt a főszerkesztőn kívül korábbi főnököm, a már nyugdíjas *Győri Erzsébet*, a napi négy órát vállaló ugyancsak nyugdíjas *Szopori Nagy Lajos* és az

akkor főállású műszaki szerkesztő, *Korpás István*. Közéjük kerültem főállású szerkesztőnek. Ilyen társaságban hamar föltalálja magát az ember, és szinte zökkenő nélkül folytattam azt, amit az *Új Könyvek*-nél abba kellett hagynom: a „lapcsinálást”, amelyről *Mikszáth Kálmán* óta tudjuk, hogy az egyik legnagyobb földi gyönyörűség. 2004 januárjától nyugdíjba vonulásomig, 2016 decemberéig „csináltam a lapot”, előbb beosztott, majd 2007 nyaratól főszerkesztőként. A vége felé gyakorlatilag egyedül. Ennyit szubjektív bevezetésként.

2004-re már régen kialakult a 3K jellegzetes karaktere. Tudnivaló, hogy a folyóirat 1992 decemberében indult – a megszűnt *Könyvtáros* helyébe lépve –, abban az időben, amikor a nyomtatott sajtó hagyományos funkciója kezdett megváltozni. Ez idő tájt jelent meg és kezdett elterjedni a hazánkban is a számítógép, ettől kezdve mind a szakmai tájékoztató, mind a lapelőállítás egyre inkább elektronikus úton történt. Immár aligha volt értelme annak, hogy a nyomtatott sajtó híreket, eseménytudósításokat nyújtson, efemer anyagokat közöljön. A szerkesztés és a nyomdai átfutás ideje havi lap esetében két hónap is lehet, ez esetben nincs értelme eseménybeszámolókat

közölni, amikor a hírek és tudósítások egy nap után hozzáférhetők elektronikus formában. Ezt a paradigmaváltozást jól fölismerte az akkori főszerkesztő, *Bereczky László* és famulusa, *Vajda Kornél*, így mire én a *3K*-hoz kerültem, annak már határozottan kirajzolódott elméleti irányultságú karaktere, amely a szakmai orientációt, a könyvtárszakmai álláspontok közreadását jelentette.

A *3K*-nak – az imént röviden vázolt arculatának megfelelően – meg kellett határoznia a maga helyét a könyvtári szaksajtó palettáján. Egyszer az OSZK dísztermében konferenciát rendeztek a könyvtári sajtó kérdéseiről, ahol valamennyi lap fő- és felelős szerkesztője hosszan fejtegette a maga orgánumának koncepcióját. Amikor *Vajda Kornélra* került a sor, fölépelt a pulpitusra, és ezt mondta: „*Ami rövidebb írás, mint a Könyvtári Figyelő tanulmánya, de hosszabb, mint a Könyvtári Levelező Lap híradása, na, az a 3K.*” Majd meglepetést is kifejező tapsvihár mellett lelépett az emelvényről. Komolyra fordítva a szót: a *Magyar Könyvszemle*, a *Tudományos és Műszaki Tájékoztató (TMT)*, a *Könyv és Nevelés (KÉN)*, a *Könyvtári Figyelő (KF)*, valamint a *Könyvtári Levelező Lap (KLL)* alkotta struktúrában a *3K* az esz-szészserű, az igényes tudománypeszerítés stílusát célozta meg. A földolgozandó témák tekintetében viszont – nagyképűen szólva – univerzális volt, hiszen a könyvtártudomány minden ága-boga mellett a háttérterületek sokaságáról is szólt, mint a könyv-, sajtó- és nyomdászattörténet, a helyismeret, a perszonáliák, művelődéspolitiká vagy épp az olvasáspedagógia, a biblioterápia. A lap karakterének jellemzőit így fogalmaztam meg a főnállásának huszadik évfordulóját köszöntő cikkemben: „*a 3K addig elméleti, ameddig az elmélet praktikumra váltható, ameddig az közvetlenül a napi könyvtárosi gyakorlatban hasznosítható. És annyira gyakorlatias, amennyiben a praktikum az elmélet felé mutat. Vagyis a 3K nem csupán a Figyelő és a Levelező Lap közti területen, hanem elmélet és gyakorlat közegjén is dolgozik: elmélet és gyakorlat kölcsönösségét reprezentálja...*”

Ha egy szakfolyóiratot tisztességesen szerkesztenek, akkor az a lap az adott terület, tudományág teljes és aktuális képét nyújtja. Továbbá egy lap nemcsak tükrre, hanem – a szerkesztők ambíciója szerint – alakítója is a maga tárgyának és korszakának. Egy folyóiratnak ugyanis inspiráló, szellemi erőket megmozgató szerepe is kell, hogy legyen. Magyarán, egyszerre kell az újító törekvéseket és a mába érő hagyományok fennmaradását is szolgálnia. Különösen időszerű volt ez a szándék az ezredforduló táján, amikor sosem

tapasztalt változások következtek be a könyvtárak életében: halványulni kezdett a Gutenberg-galaxis fénye az olvasás és a művelődés égboltján, és fölragyogott a Google-galaxisé. A paradigmaváltás következtében alapvetően megváltozott a könyvtár és főleg a könyvtáros hivatása. Ennek tudatában, e felelősség jegyében úgy kellett a lapot szerkeszteni, hogy összhangba kerüljön múlt és jövő; hogy a szakmai tradíciók és az újdonságok dimenziójában helytálló módon tájékoztassa a *3K* az olvasóit. A már említett, 2012-ben megjelent évfordulós cikkben ezt így fogalmaztam meg: „*a mai (nyomtatott) szaksajtó egyik hivatása éppen az lehet, hogy ellenőrzött ismeretek, bizonyított tudás, kipróbált gyakorlatok segítségével a megbízható tudásanyag segítségével orientálhatja olvasóját az információdömpingben való eligazodásban. (...) Úgy is mondhatnánk, hogy feladata a hiteles tájékoztatás, hivatása az orientálás.*”

A feladatot és hivatást úgy gondoltuk betölteni, hogy a középfajú esszék, szakcikk mellett változatos műfajokban (tanulmányok, elméleti és vitacikkek, elemzések, interjúk, portréírások, recenziók, esetenként szépirodalomba hajló művek) közöljük mindama ismereteket, amelyekre egy könyvtárosnak alkalmasint szüksége lehet. Az ismeretek fogalma ez esetben közvetlenül hasznosítható praktikumot és elméleti háttérismeretet, szemhatártágító tudást egyaránt jelenthet. Ezt a változatosságot tükrözte a rovatok rendje. Minden szám élén a *Könyvtárpolitika* egy-két írása állt, tájékoztatást adva a könyvtári világ hazai és nemzetközi trendjeiről. Olyan írások láttak itt nyomdafestéket, amelyek ugyan nem hasznosultak közvetlenül a napi munkavégzésben, de elengedhetetlennek tűntek föl a jövő gyakorlatának kialakításában. A viták színtere a *Fórum* rovat volt; a gyakorlatias kérdéseket és munkatapasztalatokat a *Műhelykérdések* rovatban tárgyalták a szerzők. Az *Extra Hungariam* cikkei a Kárpát-medencén kívül eső területekről hoztak anyagokat; a *Konferenciák* és *Perszonália* rovatcímeik önmagukért beszélnek. A szakmai tradíciók ápolására szolgált a *História* és a *Memento*; a szakma kiadványainak ismertetései a lapszámot lezáró *Könyv* elnevezésű rovatba kerültek. A szigorúan könyvtári területek határainak átlépésére szolgált az *Úton* és a *Napló*, ahová útibeszámolók, a rokon területek publikációi kerültek, már-már a szépirodalmi igényű megfogalmazású opusokig érően. Ez utóbbiak voltak a szakmától való jóízű elkalandozások fórumai. Amikor 2004-ben beletanultam az önálló szerkesztői munkába, *Vajda Kornél* – tőle szokatlan határozottsággal – azt mondta: *Könyvtár-*

politikának, Műhelykérdéseknek és Könyv rovatnak minden számban kötelező szerepelnie. A többi, ahogy adódik...

A világeért sem mondanám, hogy a lap tartalmának alakításában nincs szerepe a szerkesztőnek, de az biztos, hogy a lap arculatát a szerzői alakítják. A szerkesztő legfőljebb a szerzői gárda alakításán keresztül tud tartalmi kérdésekbe beavatkozni. A munkatársak közössége, ahogyan az a legtöbb folyóirat esetében történni szokott, részint törzs-, részint alkalmi szerzőkből állt. Voltak hűséges, visszatérő írók, és voltak ritkábban szólók. Hogy melyik csoport kiből állt, arra a szerkesztőnek kevés befolyása volt, hiszen a szorgos grafománok távoltartása és a ritkán, de annál súlyosabban, hatásosabban szólók ösztökélése néha kevés sikerrel járt. Befolyásom arra lehetett, hogy a különböző rész- és szakterületek képviselői mind kapjanak szót, nyilatkozzanak meg a különböző könyvtártípusok képviselői, írjanak a szaktekintélyeknek számító „nagy öregek” és a törekvő pályakezdők, civil és egyházi könyvtárosok, vidékiek és nagyvárosiak, közművelődési és szakkönyvtárosok. Sok-sok név tolu most az emlékezetembe, rengeteg arc, szerzői alkat; a könyvtárosoké mellett művelődés- és művészettörténészek, egyetemi oktatók, irodalmárok, szociológusok, szerkesztők, pedagógusok, biblioterapeuták, a szakma ismert, nagy nevei és pályakezdő iparkodók, hazaiak, határon túliai, sőt tengeren túliai. Ha a szerzők sokaságának alakulására volt is némi befolyásom, az Élet diktálta aktualitásokra vajmi kevés. Mert a tartalmat számról számra rendre az élet írta, a szerkesztő sokszor csak formát adott a materiának. Kivételt néhány tematikus összeállításunk képezett.

Számos szerző arcéle rémlik föl előttem. Voltak köztük, akik nyomdakész kézirattal örvendeztettek meg. Az írásaikban azért cseréltem ki két köztöszót, hogy lássék, foglalkoztam a szövegeikkel. Voltak olyanok, nem is kevesen, akiknek a gondolatai messze megelőzték az írásuk sebességét, így aztán hiátusok, értelemzavaró kihagyások, sete-suta mondatok maradtak a szövegeikben. Volt azután egy külön típus, akiket én notórius módosítóknak hívtam: miután elküldték a kéziratukat, még háromszor-négyszer föl hívtak, ide be kéne még toldani, onnan valamit kihúzni... Volt, akivel egy teljes napon át, sorról sorra haladva egyeztettem minden apró javítást; mások a kéziratuk sorsát nagyvonalúan rám bízták. Voltak filozófiától megihletett elméleti emberek, voltak szigorú statisztikai szemléletűek; voltak igyekvők és határidőt tartani képtelenek. A szerkesztőnek pedig a lapzárta

napjára össze kellett állítania a kész számot. Ezért aztán a kitűzött határnapnál mindig korábbi időpontot adtam meg a szerzőknek, mint „legutolsó napot”. Persze sokan ismerték ezt az ósdi szerkesztői trükköt, így aztán kölcsönösen derültünk azon, ki tud túljárni a másik eszén.

Egy biztos, rengeteg értékes embert ismertem meg a tizenhárom év alatt, és túlnyomó többségükkel élmény volt együtt dolgozni. Ezúton is megköszönöm nekik azt az örömet, amit a lapcsinálás gyönyörűségéhez hoztattak.

A 3K-t ugyan a szerkesztőség készítette, de mint minden komoly folyóiratnak, nekünk is volt szerkesztőbizottságunk. Ennek elnöke a Könyvtári Intézet mindenkori igazgatója volt, az én időmben *Bartos Éva*, majd *Bánkeszi Katalin*. Az első időszakban a bizottság tagja volt *Biczák Péter*, a szentendrei Pest Megyei Könyvtár direktora, *Borostyániné Rákóczi Mária*, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum munkatársa, továbbá a nyugdíjas, ám rendkívül aktív és segítőkész *Győri Erzsébet*, azután a Néprijzi Múzeum könyvtárának vezetője, *Kenyéri Kornélia*, végül, de egyáltalán nem utolsósorban az OSZK nyugalmazott főigazgatója, *Poprády Géza*. A nem túl gyakori, de annál tartalmasabb üléseken mindenki hozta a formáját: *Biczák Péter* rendkívüli szakmai tájékozottságát, könyvtárosi mindentudását, *Rákóczi Mari* lendületes érdeklődését és humorát, illetve a határterületek (pedagógia) ismeretét, *Győri Erzsébet* elképesztően kiterjedt ismereteit és módfelett gyakorlatias tapasztalatait, *Kenyéri Kornélia* már-már aggályos precizitását, *Poprády Géza* csendes derűjét, halk szavú bölcsességét.

Bármilyen földi gyönyörűség a lapcsinálás, azért ennek élvezete sem volt maradéktalan. Főképp a bürokrácia okozott sok kellemetlenséget. Ennek folyamánként olykor heteket kellett dolgoznom azért, hogy egyáltalán a szerkesztőmunkát végezhessen. Egy időben az OSZK gazdasági vezetése kitalálta, hogy minden egyes lapszám költségvetését, minden egyes példányra lebontva ki kell számítani, beleértve a szerkesztőségi szoba villanyáram fogyasztását is... Ennél súlyosabban esett a latba, hogy 2010 után rendkívül nehézkessé vált a Nemzeti Kulturális Alap (NKA) pályázati rendszere. Előtte a könyvtári szaklapok számára elkülönített keret összegére lehetett meghívásos pályázaton folyamodni. Ha a szerkesztőség nem követett el komoly formai hibát, az NKA évről évre előre tervezhetően biztosította a megjelenéséhez elégséges forrást. A 2010-es évek elejétől megszűnt a meghívásos pályázatok rendje, az összes

folyóirat, periodikum, így a szakmai lapok ugyanabba a mezőnybe kerültek, ahová a sokkal jobban eladható, piacképesebb orgánusok. Ennek következtében egyenlőtlen verseny alakult ki, és egyre kevesebb pénz jutott a 3K-nak, illetve a *Könyvtári Figyelő*nek. Az ilyenféle összegekre mondják: az éhenhaláshoz sok, a megélhetéshez kevés. Először a korábban is jelképesnek mondható honoráriumok kifizetését kellett beszüntetnünk, aztán minden más költséget le kellett faragnunk, miközben a bürokrácia ugyancsak megnövekedett. Ráadásul a folyóiratkiadási pályázatok mindig késve, a tárgyév elején jelentek meg, így a lapok koncepciózus tervezése, a következő évfolyam előre elgondolása szinte lehetetlenné vált. Tovább nehezítette a helyzetet, hogy időről időre nyomdai tendert hirdetett az OSZK, és annak eredményhirdetéséig a megszerkesztett, kész lapszámok nem jelenhettek meg. Így fordult elő több évben is, hogy hónapokig nem jelent meg a 3K, majd csaknem egyszerre három-négy szám. Ami nonszensz, hiszen a periodika attól periodika, hogy rendszeres időközönként lát napvilágot. A 2010 előtti években minden hónap 10-én volt lapzártá, 20-án vittük a kész anyagot nyomdába – előbb pauszra nyomtatva, később elektronikus formában –, és a hónap végén megkaptuk a kész példányokat. Ha gyorsan postáztuk a lapszámokat az előfizetőknek, még a tárgyhónapban eljutott az olvasókhoz.

A másik, számomra nehézséget okozó kérdés az elektronikus verzió előállítása volt. Szerencsémre ennek a technikai részleteivel nem nekem kellett foglalkoznom: végül is kialakult az a gyakorlat, hogy a nyomtatott lapszám megjelenése után fél évvel online is elérhetővé vált. Később már elő lehetett fizetni a 3K elektronikus példányaira is; az előfizető a nyomtatott szám megjelenésekor azonnal hozzáférhetett a teljes szövegű digitális változathoz. A 2010-es évek elején az akkori Kutatási és Módszertani osztály segítségével fölmérést végeztünk az előfizetők körében, amelynek egyik eredménye az volt, hogy az olvasók igen nagy hányada ragaszkodott a nyomtatott lapszámokhoz. Viszont a digitális tér jó lehetőséget adott a lap marketingjének fölélnkítéséhez. Ahogy véglegessé vált egy-egy lapszám anyaga, azonnal meghirdettük a Katalist nevű könyvtári levelezőlistán a tartalomjegyzéket, illetve a Könyvtári Intézet

honlapjára is minden hónapban kitettük az aktuális szám szöveges ajánlóját. Ilyen módon a tényleges megjelenés előtt egy-két héttel tájékoztatni tudtuk az érdeklődőket a nyomdában levő szám várható tartalmáról. Az online teret a nyomtatott 3K marketingje szempontjából hasznosítottuk. Úgy gondoltam, és úgy gondolom most is, hogy a tisztán elektronikus formátumú megjelenés a 3K megszűnéséhez vezetne, ahogyan erre volt példa a könyvtári szaksajtóban; az úgynevezett „változás” lassabb vagy gyorsabb kimúláshoz vezetett: a *Könyvtári Levelező Lap* 2016-ban jelent meg utoljára, a *TMT* pedig néhány lelkes, önfeláldozó munkatárs magánügyévé vált 2020-tól ingyenes online folyóiratként.

Tizenhárom esztendőn át „csináltam” a 3K-t. Erre mondják: ennyi idő még a gályán is sok. Nekem egy percig sem tűnt gályarabságnak, sokkal inkább a mikszáthi meghatározást éreztem magamra érvényesnek: folyamatosan a földi gyönyörűség részese lehettem, hiszen nincs nagyszerűbb érzés, mint egy betűről betűre ismert, általad szerkesztett, még nyomdaszagú folyóiratot kézbe venni.

Felhasznált irodalom

- BARTOS Éva. Ami megmaradt...: A Könyvtártudományi és Módszertani Központ történetének ötödik évtizede. == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 20. = 56. (2010) 4., p. 651-654.
- Books and soul [online]: Könyvtárak, önkéntesség, írás és lélek: [Pegán Anita honlapja]. [S.l.]: WordPress.com, [s.n.] Hozzáférhető: <https://booksandsoul.wordpress.com/> [Megtekintve: 2020.02.05]
- GYŐRI Erzsébet. Az utolsó évek. == Könyvtári Figyelő, Ú.f. 20. = 56. (2010) 4., p. 648-650.
- MEZEY László Miklós. Vajda Kornél (1946–2019). == Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 28. (2019) 3., p. 51-52.
- POPRÁDY Géza. Vajda Kornél köszöntése. == Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 16. (2007) 7., p. 53.
- TÓTH Máté. A 3K-val kapcsolatos olvasói felmérés eredményei. == Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 21. (2012) 11., p. 13-15.
- VAJDA Kornél – MEZEY László Miklós. Húszéves a 3K. == Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 21. (2012) 11., p. 3-12.

A Könyvtári Intézet első húsz éve kronológiában elbeszélve

Összeállította: RÁCZ Ágnes

A következő eseménytár válogatás az Országos Széchényi Könyvtár történetének kronológiai feldolgozása során gyűjtött adatokból. Az összeállítás 2010-ig terjedő részéhez felhasználtam Gerő Gyula Magyar könyvtártörténeti kronológia c. munkáját is, de a tételeket sok esetben módosítottam. Igyekeztem úgy szelektálni, hogy az adattár átfogó képet adjon a Könyvtári Intézet feladatköréről és tevékenységéről.

1998. január 1. Hatályba lépett a kulturális javak védelméről és a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény, s ez a 60. § (4) bekezdésében először említi a *Könyvtári Intézetet*, amelynek feladata a (3) befelsorolt feladatok ellátása, azaz a könyvtáraknak, illetve a könyvtári rendszernek nyújtott szakmai szolgáltatások biztosítása. – A törvény 100. § (3) bekezdésének n) pontjában a miniszter felhatalmazást kapott arra, hogy rendeletben szabályozza a Könyvtári Intézet jogállását és gazdálkodását. [A rendelet megjelenéséig, illetve a Könyvtári Intézet tényleges megalakulásáig a feladatokat a Könyvtártudományi és Módszertani Központ (KMK) látta el.]

2000. január 14. A *Magyar Közlöny* 2000/4. számában megjelent a nemzeti kulturális örökség miniszterének 1/2000. (I.14.) NKÖM rendelete a kulturális szakemberek szervezett képzési rendszeréről, követelményeiről és a képzés finanszírozásáról. – A NKÖM a rendelethez *Tájékoztatót* készített, amelyben a rendeletben foglalt adminisztratív teendők lebonyolításával az OSZK-t bízta meg, a megyei könyvtárak, az FSZEK és a Könyvtári Intézet a szakmai tanácsadó és szolgáltató intézmény feladatait látják el. A rendelet előírásainak megfelelően elkezdődött a KMK (utóbb a Könyvtári Intézet) továbbképzési

programjainak akkreditálása, ami a feltétele lett a tanfolyam jellegű szakmai továbbképzések szervezésének, a tanfolyamok indításának. – A *Tájékoztatót* a KI terjesztette.

2000. március 24. A *Magyar Közlöny* 2000/26-os számában megjelent a nemzeti kulturális örökség miniszterének 6/2000. (III.24.) NKÖM rendelete a *Könyvtári Intézet* jogállásáról. – A rendelet értelmében a Könyvtári Intézet az Országos Széchényi Könyvtár részjogkörű belső szervezeti egysége. A Könyvtári Intézet működéséhez szükséges személyi és tárgyi feltételeket a KMK létszámából és tárgyi feltételeiből kiindulva kellett kialakítani. (Ennek értelmében – bár a rendelet ezt nem mondta ki – a Könyvtári Intézet a KMK jogutódjának tekinthető.)

2000. április 1. Hatályba lépett a nemzeti kulturális örökség miniszterének 6/2000. (III.24.) NKÖM rendelete a *Könyvtári Intézet* jogállásáról. – Ezzel egyidejűleg a Könyvtártudományi és Módszertani Központ megszűnt [a valódi megszűnés az intézet első vezetőjének hivatalba lépésével történt meg].

2000. április 7. A Magyar Könyvtárosok Egyesülete (MKE) és az Informatikai és Könyvtári Szövetség (IKSZ) oktatási bizottsága felmérést végzett a továbbképzési szükségletekről, amelynek összegzését a Könyvtári Intézet (ill. KMK) Okta-

tási és Módszertani Osztálya végezte el. A könyvtárak által fontosnak tartott szakmai továbbképző tanfolyamokról kapott felmérési eredményeket *Csapó Edit* osztályvezető a Kataliston is közreadta, jelezve, hogy részletesebb ismertetés olvasható a *Könyvtári Levelező/lap* áprilisi számában.

2000. május 18. Két közlemény jelent meg a Katalist levelezőlistán a Könyvtári Intézet honlapjának elindulásáról. *Hegyközi Ilona* arról tájékoztatta az érdeklődőket, hogy „a honlap információi a jelenlegi állapotot tükrözik; mivel az Intézetnek 2000. július elsejétől új igazgatója lesz, szervezeti és tartalmi átalakulások várhatók, amelyekről igyekszünk folyamatosan tájékoztatást adni”. – A másik közlemény a Könyvtártudományi Szakkönyvtár új, hálózati szolgáltatásainak elérési útját adta meg: gyarapodási jegyzék, a magyar könyvtári folyóiratok tartalomjegyzéke, illetve a *Könyvtári Figyelő* honlapja.

2000. június 14. Megalakult az Országos Könyvtári Kuratórium, a miniszter konzultatív testülete az OSZK-t és a Könyvtári Intézetet érintő kérdésekben. – Az ülésen az OKK a Könyvtári Intézet igazgatói helyére benyújtott pályázatokat is értékelte.

2000. június 16. A *Kulturális Közlöny* 2000/10-es számában megjelent a magyar nyilvános könyvtárak első jegyzéke több mint 1200 intézmény adataival, amelynek adatbázisát a Könyvtártudományi Szakkönyvtárban *Ráczi Ágnes* építette, aki a jegyzék összeállításának tapasztalatait *Gondolatok a nyilvános könyvtárak jegyzékének felállítására kapcsán* címmel a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* 2000/4. számában foglalta össze.

2000. július Az NKA támogatásával végezte a Könyvtári Intézet *A könyvtárak rendszerszerű vizsgálata* c. kutatást, amelynek első, Heves megyében folyt szakaszáról *Vidra Szabó Ferenc* számolt be *Rendszertelenül. Kísérlet a könyvtárak rendszerszerű működésének vizsgálatára* címmel a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* e havi számában. Az év során a kutatás második, Borsod-Abaúj-Zemplén és Nógrád megyében folyt szakasza is lezárult.

2000. augusztus 1. Az 1997. évi CXL. sz. kulturális törvény által létesített Könyvtári Intézet első igazgatója: *dr. Dippold Péter*. – Ezzel a kinevezéssel végleg lezárult a Könyvtártudományi és Módszertani Központ története.

2000. augusztus 17–19. *Közös múlt – közös jövő* címmel a külföldön élő magyar könyvtárosok V. szakmai találkozóját rendezte meg az OSZK-ban a Könyvtári Intézet, az MKE és az IKSZ. A háromnapos világtalálkozón „Az ezeréves magyar államiság és a kereszténység kétezredik jubileuma évében a világ különböző pontjain élő magyar, illetve magyar származású könyvtárosok többi között megvitatják az információs korszak hatásait, a »korszzerű« bibliotéka fogalmát és a határokon túli magyar kisebbségi könyvtárak anyaországi kapcsolataival is foglalkoznak.” – ahogyan az MTI hírében olvasható.

2000. augusztus 31. Elkészült az 1999. évi könyvtári statisztika, amelyet a *Könyvtári statisztika 1999* c., nyomtatott kiadvány mellett letölthető, elektronikus fájlként is közreadott honlapján a KI.

2000. szeptember 6. 200 órás könyvtárosasszisztens-képző tanfolyamot indított a Könyvtári Intézet.

2000. szeptember 13. A Könyvtári Intézet kiadásában megjelent *A személyek neve mint a katalógusok besorolási adata az*

egyres nemzetek gyakorlatában című, 1984-es KMK-kiadvány utánnomása.

2000. szeptember 27–29. *Feimer Ágnes* és *Hegyközi Ilona*, a Könyvtártudományi Szakkönyvtár munkatársai részt vettek a nemzetközi összefogással készülő, többnyelvű, könyvtártudományi értelmező szótár munkálatairól Ljubljanában rendezett értekezleten, ahol *Hegyközi Ilona* beszámolt a magyar nyelvű rész elkészítéséről.

2000. október 6. *Dippold Péter* igazgató „bemutakozó” levele a Katalist levelezőlistán, amelyben – „szolgáltató intézményként” megjelölve a Könyvtári Intézet munkájának irányvonalát – felkérte a lista tagjait, „hogyan elvárásai, igényeik és ötleteik megfogalmazásával segítsék munkánk hatékonyságát. Tapasztalataim arra figyelmeztetnek, hogy egy szolgáltató intézménynek elsősorban abból kell kiindulnia, hogy mit várnak el tőle felhasználói. Mivel a Könyvtári Intézet a magyar könyvtárak számára kíván szolgáltatásokat nyújtani, feltétlenül szükséges az igények minél szélesebb körű ismerete. A szolgáltatások szervezésén kívül az Intézet aktív kezdeményező szerepet is szeretne vállalni. A kezdeményezések köre többek között a könyvtárpolitikának nyújtandó segítséget, a külföldi tapasztalatok meghonosítását, új tanfolyamok, szemináriumok elindítását foglalja magában. Azt remélem, hogy észrevételeik alapján Intézetünk mihamarabb összeállíthatja szakmánk »problémakatalógusát«, amely alapot ad munkánk stratégiai tervezéséhez.”

2000. október 25–26. Az IKSZ megyei könyvtári tagozata Pécsen rendezett ülésén egyebek mellett a Könyvtári Intézettről tárgyalt. – Ezt követően az IKSZ többi tagozata is foglalkozott az új Könyvtári Intézetrel: a munkahelyi tagozat dec. 5-i ülésén, a tudományos és szakkönyvtári tagozat dec. 6-i szakmai napján.

2000. november 7. A Könyvtári Intézet statisztikai kérdésekről rendezett országos értekezletet az OSZK-ban. A 2000. évi könyvtárstatisztikai adatgyűjtés és -feldolgozás kérdései mellett a tanácskozáson szó volt a könyvtárak érdekeltségénél fogva támogatásával kapcsolatos tudnivalókról, illetve a NKÖM fejlesztési terveiről is.

2000. november 27. A Könyvtári Intézet továbbképző tanfolyama a hagyományos és a számítógépes formai feltárásról – elsősorban iskolai könyvtárosok részvételével.

2000. november 30. Az Országos Könyvtári Kuratórium ülést tartott az OSZK-ban, amelyen egyebek mellett a Könyvtári Intézetrel foglalkozott.

2000. december 18. Megkezdte működését a Könyvtártudományi Szakkönyvtár online olvasói katalógusa az OSZK új integrált rendszere (Amicus, illetve LibriVision) keretében. A katalógusba áttöltötték a KSKZ-nak 1996 óta a Dobis/Libis programmal készített bibliográfiai rekordjait is.

2001 Könyvsorozatot indított a Könyvtári Intézet Oktatási Osztálya *Az iskolarendszeren kívüli könyvtári szakképzés füzetei* címmel. „A korábbi gyakorlattal szemben – éppen korunk felgyorsult igényeit figyelembe véve – nem egyetlen vastkos kötetben jelentjük meg az aktuális tananyagot, hanem füzetsorozat formájában” – írta *Dippold Péter* igazgató az első kötet bevezetőjében. A sorozat tartalma igazodik a képzés tematikájához, a füzetek önállóan is jól használhatók.

Az elsőként, 2001-es megjelenési évvel közreadott öt kötet a következő: *Katsányi Sándor: Információ, dokumentum, könyvtár. Bevezetés a könyvtári asszisztensképző tanulmányokhoz; Bobokné Belányi Beáta – Dömsödy Andrea: Dokumentumismeret; Barátné Hajdu Ágnes: A tartalmi feltárás alapjai; Fehér Miklós: A települési könyvtár működése és működtetése; Simon Zoltán – Poprády Géza: Állománygondozás, raktározás, állományvédelem.*

2001. január 15–17. A Könyvtári Intézet a február közepére ütemezett alapfokú számítógép-kezelői, -használói vizsga előtt felkészítő tanfolyamot tartott azok számára, akik önálló tanulással készültek a vizsgafeltételek teljesítésére.

2001. január 23. Az OSZK – a Könyvtári Intézet szervezési közreműködésével – újabb hároméves, felsőfokú könyv- és papírrestaurátor szaktanfolyamot indított, amelyen közgyűjteményi restaurátorok, valamint magánrestaurátorok, illetve egyetemi hallgatók vettek részt, összesen tizenöten.

2001. január 25. A Könyvtári Intézet osztályvezetői állásaira benyújtott pályázatok alapján, az e napon történt meghallgatások után, a felkért bizottság javaslatára, öt éves időtartamra a főigazgató a következőket nevezte ki osztályvezetővé: *dr. Bartos Éva* (Oktatási Osztály), *Fehér Miklós* (Szervezési és Elemző Osztály), *Hölgyesi Györgyi* (Gyűjteményépítési Információs Osztály) és – az újak mellett – *Rácz Ágnes* (Könyvtártudományi Szakkönyvtár – ő már 1997. február óta vezetője volt az osztálynak).

2001. január 29. A *Könyvtári Figyelő* 2000. évi különszáma-ként – *Gerő Gyula* összeállításában – megjelent a *Kitüntetett könyvtárosok névtára*, 410 könyvtáros adataival.

2001. február 1. A nyugalmába vonuló *Győri Erzsébet* utódként *Hölgyesi Györgyi* lett az *Új Könyvek* c. állománygyarapítási tanácsadó felelős szerkesztője.

2001. február 1. *Fehér Miklós* osztályvezető hivatalba lépett, s ezzel megkezdte tevékenységét a Könyvtári Intézet új, *Szervezési és Elemző Osztály* nevű szervezeti egysége.

2001. február 19. Egyéves, alapfokú számítógép-kezelő és -használó tanfolyamot indított a KI.

2001. február 26. Két féléves, könyvtárosasszisztens-képző tanfolyamot indított a Könyvtári Intézet.

2001. február 28. A hagyományos és a számítógépes formai feltárásról indított tanfolyamot a Könyvtári Intézet iskolai könyvtárosoknak.

2001. II. negyedév A Nemzeti Kulturális Alapprogramról szóló törvény szerint a 2000. évtől a NKÖM felügyelete alá tartozó központi intézmények támogatása a miniszteri keret terhére történt. Hasonlóan a 2000. évi támogatásokhoz, az e negyedévi miniszteri keretből támogatták a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* és a *Könyvtári Figyelő* 2001. évi számainak kiadását. – A folyóiratok 2002. évi számait is hasonlóan támogatták a 2002. I. félévi miniszteri keretből.

2001. április A *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* e havi számában *Vidra Szabó Ferenc* átfogó elemzést adott a rendszerváltás óta eltelt idő könyvtári változásairól a statisztikai adatok alapján, *A legfontosabb könyvtári mutatók változásai (1989–1999)* címmel. (A hasonló elemzéseket *Somogyi József* folytatta, lásd 2003. dec. és 2009. jan.)

2001. április 3. Az IKSZ szakmai napot rendezett az OSZK-ban a könyvtárosképzés és -továbbképzés kérdéseiről.

2001. április 15. – május 10. *Nagy Attila Középiszkolások olvasási kultúrája* címmel országos, összesen 1200 fős, kérdőíves vizsgálatot végzett a 15–17 éves korosztályok körében, amelynek eredményeit részletekben 2001–2002-ben publikálta, a kutatási jelentést pedig *Háttal a jövőnek? Középiszkolások olvasás- és művelődésszociológiai vizsgálata* címmel 2003-ban adta közre az OSZK és a Gondolat Kiadó a *Nemzeti Téka* sorozatban.

2001. április 18. A KI továbbképző tanfolyamot indított a számítógépes formai feltárásról.

2001. április 20. A *Kulturális Közlöny* 2001/9-es számában megjelent a nyilvános könyvtárak jegyzékének *Hangodi Ágnes* által összeállított második része, amellyel együtt a jegyzékbe felvett könyvtárak száma 1626-ra növekedett.

2001. április 23. Az OSZK és az Osiris Kiadó a *Nemzeti Téka* sorozatban 223 oldalon megjelentette *Nagy Attilának Olvasásfejlesztés, könyvtárhasználat – kritikus gondolkodás. Szócikkmásolástól a paródiairásig* c. munkáját.

2001. április 25. A *Könyvtári Figyelő* új főszerkesztője – a leköszönő *Hegedűs Péter* helyett : *dr. Dippold Péter*. A főszerkesztő-helyettes továbbra is *Kovács Katalin*, és nem történt változás a szerkesztőség tanácsadó testületében sem.

2001. április 26. A Széchenyi Ferenc-emléknapon a Széchenyi-emlékérmet *Győri Erzsébet*, az egykori KMK ny. mb. igazgatója vette át *Monok István* főigazgatótól. A kitüntetettet *Vajda Kornél* laudálta.

2001. április 30. Lezárult *Az állami gondozottak értékvilága* című négyéves kutatás, amelyet a KMK (ill. KI) az OTKA támogatásával végzett. A jelzett nap a zárótanulmány elkészítésének határideje.

2001. május A Könyvtári Intézet kérdőíves felmérést végzett a szolgáltatást felhasználó könyvtárak körében az *Új Könyvek* c. állománygyarapítási tanácsadó használatáról, értékeléséről. A kiadványt a megrendelők nagy többsége a könyvpiacon való eligazodáshoz szükségesnek tartja, színvonalával elégedett, információit megbízhatónak ítéli.

2001. május 9. Az OKK egyebek között áttekintette a Könyvtári Intézet tevékenységét.

2001. május 17. A Kódex Könyvtáros Klub összejövele az ETO korszerűsítésének helyzetével foglalkozott. Az összejövetel vendége *Barátné dr. Hajdu Ágnes* volt, de meghívták *Fejős Lászlót* is, aki 1999 őszén a Katalisten az ETO-ról lezajlott vita egyik kezdeményezője volt, és a vitaanyag szerkesztett változatát közzétette a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* 2000/3. számában. A KMK megvásárolta, illetve a KI évente előfizeti a hágai UDC Consortium által gondozott adatbázist, amelynek a fordításával tervezik az új magyar ETO-kiadás elkészítését. Hajdu Ágnes tájékoztatta a jelenlévőket a munkálatokról. *Dippold Péter* a kiadás fordítására és előkészítésére munkacsoport létrehozását ígérte.

2001. május 18. A budapesti Goethe-Institut Inter Nationes (Goethe Intézet) könyvtára a megyei és városi könyvtárak vezetői számára tartott szemináriumot *Könyvtári menedzsment és nyilvános szolgáltatások a közművelődési könyvtárakban* címmel, amelyen az egyik magyar előadó *Fehér Miklós* volt,

aki a Könyvtári Intézetet és szolgáltatásait mutatta be a hallgatóknak.

2001. május 23. *Együttműködés a képzés fejlesztéséért a könyvtári rendszer korszakváltásában* címmel workshop a Könyvtári Intézet szervezésében az OSZK-ban, az egyetemi és főiskolai könyvtári tanszékek oktatóinak, a könyvtári akkreditációs bizottság tagjainak és az IKSZ–MKE oktatási-képzési munkabizottság tagjainak részvételével.

2001. május 28. *Az olvasó szolgálata, avagy mit kínálnak ma könyvtáraink használóknak* címmel rendezett regionális konferenciát a Chernel Kálmán Városi Könyvtár és az MKE Vas Megyei Szervezete Kőszegen, amelyen *Bartos Éva A biblioterápia mint speciális olvasószolgálati tevékenység (az emberi problémák megoldásának segítése célirányosan kiválasztott művek olvastatása és megbeszélése révén)* címmel tartott előadást. (Szövege megjelent a *Könyvtári Levelező/lap* 2001. évi 7/8. számában.)

2001. május 30. Az MKE Somogy Megyei Szervezete és a kaposvári Megyei és Városi Könyvtár Kaposváron szakmai napot rendezett, amelyen *Dippold Péter Mit kínál a Könyvtári Intézet?* címmel tartott előadást.

2001. június 5. A könyvtárosasszisztens-képzés szervezőinek és oktatóinak országos tapasztalatcseréje az OSZK-ban, a KI rendezésében.

2001. június 13. Az *Információs napok a Könyvtári Intézetben* elnevezésű rendezvénysorozat első összejövetelén az OSZK-ban országos módszertani konzultációt rendezett a Könyvtári Intézet. A mintegy 150 főnyi hallgatóság a megyei és városi könyvtárak vezetői, módszertani, területi ellátással foglalkozó munkatársai közül került ki, és a könyvtárügy legfrissebb híreiről értesült: a szakfelügyeleti jogszabályról *Kenyéri Katalin* (NKÖM), a nyilvános könyvtári jegyzékkel kapcsolatos problémákról *Kopcsay Ágnes* (NKÖM), a szerzői jog szabályozásának a könyvtárak térítéses szolgáltatásait érintő kérdéseiről *Pallósiné Toldi Márta* (Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár), a könyvtárosképzés, továbbképzés információiról *Bartos Éva* (KI) beszélt.

2001. június vége A Könyvtári Intézet Szervezési és Elemző Osztálya a NKÖM Könyvtári Osztályának felkérésére, *Fogarassy Miklós* vezetésével országos, reprezentatív, mintavételes kutatást folytatott a kistelepülések könyvtári ellátásáról. A munkát hat megyében, az érintett könyvtárak támogatásával végezték. A kutatás első eredményeire támaszkodva született *Fehér Miklósnak a Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* 2001/10. számában közölt *Kistelepülések könyvtári ellátása* c. előadása, valamint a *Könyvtári Figyelő* 2002/3. számában *Kistelepülések könyvtári ellátása. Helyzetkép és szakirodalmi szemle* c. tanulmánya.

2001. július 3. A Könyvtári Intézet alapítási engedélyt kapott egy 60 órás, *Gyermekek – gyermekkönyvtárak az ezredfordulón* elnevezésű továbbképző tanfolyamra, de a tanfolyamokat a veszprémi Eötvös Károly Megyei Könyvtár tartotta.

2001. július 5. A *Magyar Közlöny* 2001/76. számában megjelent a nemzeti kulturális örökség miniszterének 14/2001. (VII.5.) NKÖM rendelete a könyvtári szakfelügyeletről, amely a Könyvtári Intézet feladatává teszi a szakfelügyeleti vizsgál-

latokban, a szakfelügyeleti dokumentumok gyűjtésében és megőrzésében való részvételt a minisztérium előírása szerint.

2001. augusztus 1. A Könyvtári Intézet Oktatási Osztályának új szolgáltatása az akkreditált képzésekről szóló tájékoztatás, amelyet a könyvtárak számára ajánlható képzések alapítási és indítási kérelmének adatlapjait feldolgozó adatbázisból nyújtanak. Az adatbázist a Könyvtári Intézet és a NKÖM Könyvtári Osztálya megállapodása alapján készítette és gondozza az osztály.

2001. szeptember 3. 2002. jan. 23-ig tartó rövidített, intenzív könyvtárosasszisztens-képző tanfolyamot indított a KI az OSZK dolgozóinak.

2001. szeptember 3. Egyéves, 2002 májusáig tartó könyvtárosasszisztens-képző tanfolyamot indított a Könyvtári Intézet.

2001. szeptember 10. Számítógép-kezelő és -használó tanfolyamot indított a Könyvtári Intézet.

2001. szeptember 18. A Könyvtári Intézet alapítási és indítási engedélyt kapott a 30 órás *Roma kisebbség (cigányság) könyvtári ellátása* nevű továbbképzési programjára, valamint indítási engedélyt az ELTE Tanárképző Főiskolai Kara által alapított, 30 órás, *Az esélyegyenlőség biztosítása a könyvtári ellátásban* c. tanfolyamra.

2001. szeptember 19. Megjelent a *KSZ/3 Bibliográfiái leírás. Időszaki kiadványok*, az 1982-ben azonos címen kiadott MSZ 3424/2 szabvány szabályzatként megújított változata, amelyet a Könyvtári Intézet Oktatási Osztályától lehetett beszerezni.

2001. szeptember 29. – október 3. A Cultivate CEE európai uniós projekt résztvevőinek megbeszélései és képzési rendezvényei az OSZK-ban és a Pest Megyei Könyvtárban. A projektben magyar részről a NKÖM vesz részt, de megbízásából a teendőket a Könyvtári Intézet végzi.

2001. október 10. és 11. A Könyvtári Intézet választható időpontú egynapos tanfolyama a könyvtári szakfelügyeletről a könyvtári szakértők számára.

2001. október 11. A *Kulturális Közlöny* 2001/21. számában megjelent a nyilvános könyvtárak harmadik jegyzéke, amely már a Szervezési és Elemző Osztály munkájaként készült el, ahová 2001-től a feladatellátás átkerült a KSZK-tól.

2001. október 15. *A könyvtárak a kirekesztés ellen* c. BIBLEX-konferencia az ELTE Tanító- és Óvóképző Főiskolai Karának Továbbképző Központja rendezésében, az 1997–2000-ben francia, olasz, német és magyar résztvevők együttműködésével megvalósított Leonardo da Vinci-program eredményeiről. A rendezvényen *Nagy Attila*, a KI tudományos munkatársa *Az olvasás és a könyvtárak megváltozott helyzete az ezredfordulón* címmel tartott előadást.

2001. október 25. Az 1972 óta megjelenő *Hungarian Library and Information Science Abstracts* (HLISA) c. referáló lapnak, amelyet a magyarországi könyvtárügy fejleményeiről, eredményeiről szóló publikációkról, angol nyelvű referátumokkal ellátva, a külföldi könyvtárak, könyvtári szervezetek tájékoztatására adott ki a Könyvtártudományi Szakkönyvtár (és fő forrása volt a KSZK nemzetközi kiadványcseréjének), 1999/1–2. összevont száma 2000-ben került ki a nyomdából, de 2000. és 2001. évi számai anyagi okok miatt nem tudtak megjelenni. Az OSZK főigazgatója az NKA miniszteri keretéből kért és

kapott támogatást, amiből a KSZK a referáló lap 2000–2001. és 2002/1–2. számának összeállítását és kiadását tudta fedezni.

2001. november 5. Megalakult a Könyvtári Teljesítménymérési Munkabizottság, amelynek célja a tevékenység első szakaszában a megyei és a felsőoktatási könyvtárak hatékony segítése. A munkabizottságot a Könyvtári Intézet működteti, vezetője: *Vidra Szabó Ferenc* (más adat szerint *Fehér Miklós*), résztvevői: a NKÖM Könyvtári Osztály, valamint 3 egyetemi és 4 megyei könyvtár. A bizottság első ülése 2002. jan. 16-án (a KI éves beszámolója szerint 2001. nov. 14-én) volt.

2001. november 13. A Könyvtári Intézet három továbbképző tanfolyamra kapott öt évre szóló alapítási és indítási engedélyt: *Könyvtárosok mentálhigiéniéje I. Önismeret* (30 óra); *Alapfokú internet-használati ismeretek könyvtárosoknak* (30 óra); *Hagyományos és számítógépes formai feltárás* (90 óra).

2001. november 21–25. A Kelet-közép-európai Kulturális Observatórium Alapítvány továbbképző szemináriumot szervezett Budapesten, az Európai Ifjúsági Központban koszovói könyvtárosok számára, az Európa Tanács, a Nyílt Társadalom Intézet (Open Society Institute – OSI), a NKÖM és a Magyar UNESCO Bizottság kezdeményezésére és támogatásával. A Könyvtári Intézet két munkatársa, *Fazokas Eszter* és *Hegykői Ilona* megtervezte és előkészítette a szakmai programot, felkérte és felkészítette az előadókat, majd lebonyolította a program szakmai részét. (Beszámolójuk a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* 2002/4. számában olvasható.)

2001. december Egész oldalas hirdetés a *Könyvtári Figyelő* 2001/3. számában a Könyvtártudományi Szakkönyvtárról *Hol keresse a hálózaton számítógépes szolgáltatásainkat?* címmel. A közvetlen elérési útvonalakkal, illetve e-mail-címekkel felsorolt szolgáltatások: honlap; online katalógus; gyarapodási jegyzék; könyvtárközi kölcsönzés, elektronikus dokumentumszolgáltatás; adatbázisok – MANCI és THES; Könyvtári Figyelő; magyar könyvtári lapok tartalomjegyzéke; e-postai tájékoztatás; online tájékoztatás a Libinfo keretében.

2001. december 5. Az OKK ülést tartott az OSZK-ban. Tárgyalási témái között a Könyvtári Intézet önálló stratégiai terve is szerepelt, amelyet az Intézet a nyár folyamán állított össze. (*A Könyvtári Intézet stratégiai terve, 2001–2005* címmel olvasható a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* 2002/4-es számában.) – A terv időarányos része később beépült az OSZK 2002–2004-re szóló stratégiai tervébe.

2001. december 11. A Könyvtári Intézet honlapján kereshető adatbázisként elérhetővé vált a *nyilvános könyvtárak jegyzéke*, amelynek addig csak a NKÖM honlapjáról letölthető változata állt az érdeklődők rendelkezésére. Az adatbázis a 2001. december elsejéi állapotot tükrözte, az adatok frissítését a statisztikai adatszolgáltatással együtt szervezték meg. (*A Nyilvános Könyvtárak Jegyzéke* c. adatbázis az 1997-ben kiadott *Könyvtári Minerva 1996: a könyvtárak szolgáltatási kalauza* c. kézikönyv alapjául szolgáló, MicroISIS kezelőrendszerrel működő, nem nyilvános KALAUZ adatbázis (*Rác Ágnes*nek, a KSZK vezetőjének munkája) továbbfejlesztésével jött létre, és konvertálás után a Microsoft Access 2000 szoftverrel épül tovább a Könyvtári Intézet Szervezési és Elemző Osztályán, ahol *Hangodi Ágnes* a gazdája.)

2001. december 11. Az *Információs napok a Könyvtári Intézetben* c. sorozat keretében a Szervezési és Elemző Osztály az

OSZK-ban megtartott országos értekezletet szervezett a könyvtárak statisztikai adatgyűjtéssel és -feldolgozással megbízott munkatársai részére gyakorlati kérdésekről és az elektronikus adatszolgáltatás új rendszeréről.

2001. december 12. Hatályba lépett az OSZK új Szervezeti és Működési Szabályzata. A Könyvtári Intézetnek a titkárságon kívül négy szervezeti egysége van: Szervezési és Elemző Osztály, Oktatási Osztály, Könyvtártudományi Szakkönyvtár, Gyűjteményépítési Információs Osztály. – Az Intézetnek ez az új struktúrája 2000 végére kialakult, amit az SZMSZ most „szentesített”. (Ez az SZMSZ az 1994. aug. 1-jén hatályba lépett szabályzatot váltotta fel, amelyben még a Könyvtártudományi és Módszertani Központ szerepelt, mint az OSZK önálló névhasználatra jogosult főosztálya.)

2001. december 18. Hír a Kataliston a Könyvtártudományi Szakkönyvtárban készülő MANCI (Magyar és Nemzetközi Cikkek) adatbázis interneten elérhető változatának két új szolgáltatásáról: 1. Válogatás a találatokból, találatok letöltése; 2. Referátumok megjelenítése. A fejlesztések műszaki tervezője és kivitelezője az OSZK munkatársa, *Kiefner Ferenc* volt.

2001. december 19. Az Oktatási Osztály az intézet honlapján közzétette 2002. évi továbbképzési tervét.

2001. december 27. *Győri Erzsébet*tel *Oláh Andrea* által készített életinterjú sugárzott a Kossuth rádió.

2002. január A NKÖM Könyvtári Osztálya felkérte a Könyvtári Intézetet és a szakmai szervezeteket egy átfogó stratégiai anyag összeállítására, amelynek témája a könyvtáros szerepe a változó társadalmi környezetben. A felkérés nyomán a Könyvtári Intézet, az MKE és az IKSZ 2002-ben lebonyolítandó regionális fórumorozat megszervezését határozta el. (Ezek eredményeit 2003-ban *Bartos Éva* összegezte.)

2002. január A KI Oktatási Osztálya új tantermet kapott az OSZK épületében. Az oktatási kabinetet két munkaszoba összenyitásával alakították ki, és tíz számítógéppel szerelték fel, alkalmassá téve a számítógéppel és -használó, internethasználati, gépi katalogizálási tanfolyamok rendezésére.

2002. január 1. A *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* c. lap közreadója az OSZK helyett a Könyvtári Intézet lett. Szerkesztői továbbra is: *Győri Erzsébet*, *Sz. Nagy Lajos* és *Vajda Kornél*.

2002. január 16. Ülésezett a Könyvtári Teljesítménymérési Munkabizottság. Határozatai a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* 2002/2. számában olvashatók.

2002. február A *Könyvtári Levelezőlap* e havi számában *A Könyvtártudományi Szakkönyvtár szolgáltatási az Országos Dokumentum-ellátási Rendszerben* címmel *Rác Ágnes* adott átfogó tájékoztatást a KSZK-ról.

2002. február 18. Két féléves, alapfokú számítógép-kezelői és -használati tanfolyamot indított a Könyvtári Intézet.

2002. február 19. A Könyvtári Intézet indítási engedélyt kapott az ELTE Tanárképző Főiskolai Kara által alapított, 30 órás, *A kulturális örökség védelme 1850 előtti dokumentumok esetében – lehetőségek és feladatok a könyvtárakban I.* c. tanfolyam tartására.

2002. február 22. és március 7. között A Könyvtári Intézet és a Könyvtárellátó kiadásában, az Arcanum kiadó előállítá-

sában CD-ROM-on megjelent az *Új Könyvek 1994–2000* c. adatbázis.

2002. február 25. Egyéves könyvtárosasszisztens-képző tanfolyamot indított a Könyvtári Intézet.

2002. március A *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* e havi száma tudósított arról, hogy a Könyvtári Intézet kezdeményezésére Vidra Szabó Ferenc vezetésével *Minőségmenedzsment Műhely* kezdi meg működését, melynek legfőbb célja a különböző könyvtárakban folyó munkálatok és erőforrások összefogása olyan fórum megteremtésével, ahol lehetőség nyílik a könyvtári minőségmenedzsment terén szerzett elméleti ismeretek és a gyakorlati tapasztalatok ötvözésére, valamint a továbblépés lehetőségének kiépítésére.

2002. március 7–8. A Publika Magyar Könyvtári Kör és a Verseghy Ferenc Megyei Könyvtár *Közgyűjtemények közérdekű információs szolgáltatásai* címmel rendezett konferenciát a szolnoki megyei könyvtárban. Az első nap *Digitalizáció és európai projektek* c. programjában Dippold Péter tartott előadást *CULTIVATE: a könyvtárak, levéltárak, múzeumok hálózati együttműködése* címmel. A második nap témája: *Eszköz – Elektronikus szolgáltatások közkönyvtárakban hátrányos helyzetű felhasználók számára*. Ennek keretében Győri Erzsébet *Alapítványi tevékenység a hátrányos helyzetű felhasználók támogatásában* és Bartos Éva *Szemléletváltás a könyvtári szolgáltatásokban* címmel tartott előadást.

2002. március 20. A Könyvtári Intézet szakfelügyeleti szakértői tanfolyamot rendezett 20 résztvevő számára.

2002. április 4. A Könyvtári Intézet országos értekezletet szervezett a könyvtárosasszisztens-képzést végző könyvtárak képviselői számára, amelyen a képzési tematikák egységesebbé tételéről, illetve a bevezetésre javasolt, új középfokú képzésről, az ún. segédkönyvtáros-képzésről tárgyaltak.

2002. április 13. A nemzeti kulturális örökség minisztere új rendelkezést (13/2002. (IV. 13.) NKÖM rendelet) adott ki a helyi önkormányzatok könyvtári és közművelődési érdekelt-ségnövelő támogatásáról a 15/1998. MKM rendelet helyett. A támogatás elosztásában a Könyvtári Intézet szerepe megegyezik a korábbival (az elosztási javaslat elkészítése a könyvtárak által beküldött adatok alapján). (A rendelet a *Magyar Közöny* 2002/47. számában jelent meg.)

2002. április 19. A IX. Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál keretében a Könyvtáros Klub *A határon túli magyar könyvtárak, gyűjtemények bemutatkozása. Együttműködések, további lehetőségek, feladatok* című rendezvénye zajlott le, amelyen *Az Országos Széchényi Könyvtár kapcsolatai a határon túli magyar könyvtárakkal* címmel Rády Ferenc főigazgató-helyettes és Dippold Péter KI-igazgató közösen tartottak előadást.

2002. április 26. A hagyományos és a számítógépes formai feltárással bonyolított le a Könyvtári Intézet 60 órás tanfolyamot az iskolai könyvtárosoknak, illetve 90 órás más hálózatok munkatársai számára. (Ugyanebben az akkreditált képzési formában tartott intenzív tanfolyamot az intézet szept. 1-jétől 8-ig Csíkszeredán is.)

2002. április 29. Az OSZK házi ünnepségén a *Széchenyi-emlékérmet dr. Nagy Attila*, a Könyvtári Intézet tudományos munkatársa vehette át.

2002. május 14. A Könyvtári Intézet (Vidra Szabó Ferenc) által vezetett Minőségmenedzsment Műhely tanácskozása az OSZK-ban a minőségmenedzsment ügyének időszerű kérdéseiről, fejleményeiről és a könyvtári teljesítmények méréséről.

2002. május 17. A Békés Megyei Könyvtár fennállásának 50. évfordulója alkalmából *A megyei/regionális könyvtári ellátás gyakorlata és jövője* címmel nemzetközi konferenciát rendezett, melyet Dippold Péter vezetett le. Az előadók között volt Fehér Miklós is, aki *A kistélepülések könyvtári ellátása a Könyvtári Intézet vizsgálatának tükrében* címmel az intézet 2001-ben végzett kutatásának eredményeit ismertette.

2002. június 5. *A könyvtárosok mentálhigiéniéje* c. tanfolyamát kezdte el a Könyvtári Intézet.

2002. június 7–11. A külföldi magyar intézetek könyvtárosa-inak találkozója a Könyvtári Intézet rendezésében Budapesten és Szentendrén. A program 10-én az OSZK-ban zajlott.

2002. június 13–14. Az Open Society Institute (OSI) kétnapos tréningje az OSZK-ban a közép-kelet-európai országok könyvtárosképző központjainak képviselői számára. Magyarországot a programban részt vevő szombathelyi Berzsényi Dániel Főiskola Könyvtár- és Információtudományi Tanszékének tanárai, Pálvölgyi Mihály és Frank Róza, a Könyvtári Intézet részéről pedig Bartos Éva és Hangodi Ágnes képviselte.

2002. július 1. A Könyvtári Intézet – több közép-kelet-európai résztvevő egyikeként – hivatalosan e naptól (ténylegesen okt. 23-ától) kezdve vesz részt az EU *DELOS – A Network of Excellence on Digital Libraries* elnevezésű projektjének második szakaszában. A projekt célja a digitális könyvtárakkal kapcsolatos kutatások előmozdítása, az elért eredmények bemutatása, a közös üzemeltetés problémáinak megoldása, modellek és technikák kipróbálása, szabványok meghatározása, kapcsolatépítés az ezekkel a kérdésekkel foglalkozó kutatókkal.

2002. szeptember 11. Egyéves könyvtárosasszisztens-képző tanfolyamot indított a Könyvtári Intézet.

2002. szeptember 17. A Könyvtári Intézet megkapta az alapítási engedélyt *A fejlesztő biblioterápia alkalmazásának lehetőségei a gyerekkönyvtári munkában* című, 60 órás képzési programjára, amelyre indítási engedélyt a szentendrei Pest Megyei Könyvtár kért és kapott az akkreditációs bizottságtól.

2002. szeptember 18. Könyvtárosok mentálhigiéniés tanfolyamát indította el a Könyvtári Intézet.

2002. október 2. Két féléves, alapfokú számítógép-kezelői és -használói tanfolyamot indított a KI.

2002. október 6–7. A veszprémi Eötvös Károly Megyei Könyvtár alapításának 50. évfordulóján rendezett nemzetközi tanácskozáson Fehér Miklós az átalakuló települési ellátásról, Vidra Szabó Ferenc a könyvtári teljesítménymérés alapelveiről, módszereiről, technikájáról tartott előadást. A programok között tartották meg a Könyvtári Intézet kezdeményezésére az év tavaszán alakult minőségmenedzsment műhely 2. találkozóját is, amelyet Dippold Péter nyitott meg, majd Vidra Szabó Ferenc beszámolt az ODR-tagkönyvtárak körében a minőségbiztosításról végzett felmérésről.

2002. október 15. *A fehér bot napján*, a látássérültek nemzetközi napján ismertették *A vakok esélyegyenlőségéért* c. projektet, és bemutatták az ebből az alkalomból megjelent hangoskönyvet az Országházban az Európa Tanács Infor-

mációs és Dokumentációs Központjának rendezésében. A rendezvényen *Dippold Péter* előadást tartott *A könyvtárak szerepe a hátrányos helyzetű olvasók kiszolgálásában* címmel. (Az előadás szövege olvasható a *Könyvtári Levelező/lap* 2002/10-es számában.)

2002. október 25. *Tizenkét évi irodalomtanítás után miért nem válnak tömegesen olvasókká a fiatalok?* címmel konferencia az OSZK-ban a Magyar Olvasástársaság (HUNRA) rendezésében. A HUNRA új elnöke: *dr. Bartos Éva*, a Könyvtári Intézet Oktatási Osztályának vezetője lett.

2002. október 30. *Internet-használati ismeretek könyvtárosoknak, Internet-használat a mindennapokban* címmel alapfokú továbbképző tanfolyamot indított a Könyvtári Intézet.

2002. november A nyilvános könyvtárak jegyzékének 2002. évi állapotáról *Hangodi Ágnes* írt átfogó elemzést a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* e havi számában. Hasonló összegzések 2013-ig évente megjelentek a lapban, később a feladatot átvevő *Amberg Eszter* tollából.

2002. november 4. A Könyvtári Intézet információs napot szervezett a könyvtári statisztikai adatszolgáltatásról.

2002. november 11. A KI *Esélyegyenlőség biztosítása a könyvtári ellátásban* című továbbképző tanfolyamának első napja.

2002. november 12. A honvédelmi tárca könyvtárosainak éves szakmai napját tartották az OSZK-ban. A program keretében az OSZK és a Könyvtári Intézet is bemutatta tevékenységét.

2002. november 13. A KI könyvtári szakfelügyelői tanfolyamot tartott, amelyen 51 fő vett részt.

2002. november 20. Az MKE Műszaki Könyvtáros Szekció és a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Központi Könyvtára a Magyar Tudomány Napja alkalmából országos konferenciát rendezett *Változó értékek a változó világban – Mit ér az ember, ha könyvtáros* címmel. A konferencia egyik előadója, *Bartos Éva* a könyvtárosokkal szemben megfogalmazott követelményeket és elvárásokat foglalta össze.

2002. november 25. A Könyvtári Intézet szemináriumot rendezett az EBSCO elektronikus tartalomszolgáltatásáról egy országos licence megvásárlásának reményében.

2002. december 3. Az Oktatási Osztály értekezletet szervezett az egyetemek és főiskolák könyvtári tanszékeinek vezetői számára. A másodikban megrendezett szakmai tapasztalat- és információcserére *Együtműködés a képzés fejlesztéséért a könyvtárrügy új stratégiájában* címmel került sor.

2002. december 4. Az IKSZ 1995 óta minden ősszel megrendezett *Összefogás a könyvtárakért* c. akciója keretében ebben az évben nem nyitórendezvényt, hanem egy zárókonferenciát szervezett az OSZK-ban, amelynek témája a könyvtári terület következő időszakra, 2003–2007-re szóló stratégiája volt. *Skaliczki Judit* NKÖM könyvtáriosztály-vezető előadása után a tanácskozás kisebb csoportokban folyt. Az európai uniós kérdésekről szóló beszélgetés vezetésére *Dippold Pétert*, a könyvtáros életpályáról szólóéra pedig *Bartos Évát* kérték fel.

2003 A Teljesítménymérési Munkabizottság az MSZ ISO 11620:2000 szabvány alapján ajánlást dolgozott ki a könyvtári teljesítménymutatók alkalmazására *Teljesítménymutatók a*

magyar könyvtári rendszerben címmel, amelyet elektronikus formában a KI honlapján tettek elérhetővé.

2003. január A NKÖM Könyvtári Osztálya telematikai pályázatán kapott támogatásnak köszönhetően a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* c. folyóirat elérhetővé vált az interneten. Egyelőre öt év, az 1997–2001-es évfolyamok legfontosabb, leginkább időtálló cikkeit tették így közzé.

2003. január 14. A Magyar Elektronikus Könyvtár (MEK) elérhetővé tette a Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság és a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat kiadásában 1986-ban megjelent *Hungarológiai Alapkönyvtár* c. könyvjegyzéket, valamint a KMK által 1993-ban összeállított *kézikönyvtári jegyzéket*. Ezeket később kibővítette az alapjegyzéknek a Könyvtári Intézet által 2003-ban készített újabb kiegészítésével. 2004 januárjától a jegyzéken szereplő művek digitalizálását is megkezdte.

2003. január 23. A Könyvtári Intézet *Továbbképzés felsőfokon* c. sorozatának első tagjaként, 2002-es megjelenési évvel kiadta *Dán Krisztina Iskolai könyvtári ismeretek* c. munkáját.

2003. január 27. A Katalist levelezőlistán közlemény jelent meg a muzeális intézmények díjmentes látogatását biztosító igazolásról. A muzeális intézmények látogatóit megillető kedvezményekről szóló 194/2000. (IX. 24.) Korm. rendelet alapján az 1997. évi CXL. törvény hatálya alá tartozó intézmények dolgozói díjmentesen látogathatják a muzeális intézményeket, a kedvezményre való jogosultságot azonban igazolni kell. Az érdekeltek beléptetésének megkönnyítése érdekében a NKÖM egységes munkáltatói igazolást tartalmazó kártyát készített, az igazolásoknak az érdekeltekhez való eljuttatásával pedig a Könyvtári Intézetet bízta meg. A KI a megyei könyvtárigazgatók és a budapesti könyvtárvezetők segítségével 2003. jan. 31-ig az intézményi nyilvántartások, valamint a könyvtári statisztika alapján felmérte az igazolásokra vonatkozó igényeket. A feladatot a Könyvtári Intézetben *Hangodi Ágnes* látta el.

2003. február 3. Egyéves könyvtárosasszisztens-képző tanfolyamot indított a Könyvtári Intézet.

2003. február 5. Az OSZK 2002–2004. évre szóló stratégiai tervében szerepelt, hogy együtműködve más könyvtárakkal, egységes online adatbázisban valósítja meg az időszaki kiadványok válogatott cikkeinek feldolgozását, ami a KSZK MANCI nevű adatbázisát is érintette. Ennek első lépéseként a főigazgató felkérésére *Gál Julianna* (Hungarika Dokumentációs Osztály), *Rác Agnes* (Könyvtártudományi Szakkönyvtár) és *Wolf Magda* (MNB Sajtórepertórium Szerkesztősége) megvalósíthatósági tanulmányt készített *Javaslat az egységes folyóiratcikk-feldolgozásra az OSZK-ban* címmel.

2003. február 10–24. A KI 90 órás tanfolyama a hagyományos és a számítógépes feltárásról.

2003. február 14. A 2001 decemberétől elektronikus úton is hozzáférhető *nyilvános könyvtárak adatbázisa* számára új, Java-alapú keresőfelületet alakítottak ki. Az adatbázist az újabb jegyzékek megjelenésekor, a könyvtári statisztika éves összesítése alapján és a már nyilvános könyvtárak adatainak változása esetén folyamatosan frissítik.

2003. február 19. Az OSZK-ban folyó egységes cikkfeldolgozásról készített megvalósíthatósági tanulmány alapján (lásd 2003. febr. 5.) a főigazgató felkérte az összeállítókat újabb

tanulmányok elkészítésére az egyes részterületekre vonatkozóan. *RÁCZ ÁGNES* tanulmánya *Könyvtörténeti és könyvtártudományi szakirodalmi adatbázis az Amicus-ban* címmel készült el, amely később *Könyvtörténeti és könyvtártudományi szakirodalmi adatbázis kiépítése* címmel jelent meg a *Könyvtári Figyelő* 2003/2. számában. – A terv végül nem az Amicusszal, az OSZK online katalógusában, hanem a 2006–2007 folyamán kifejlesztett HUMANUS (Humántudományi Tanulmányok és Cikkek Adatbázisa) nevű adatbázisban valósult meg, amelybe a Könyvtártudományi Szakkönyvtár 2007 novemberében kezdte meg az adatbevitelt. (Ennek lenyomata *RÁCZ ÁGNES: A HUMANUS adatbázis kifejlesztése, különös tekintettel a könyvtártudományi és könyvtörténeti dokumentációra* c. tanulmánya a *Könyvtári Figyelő* 2008/2. számában.)

2003. február 25. Ez évtől kezdve a Könyvtári Intézet gondozásában megjelenő szakmai folyóiratok támogatásáról újra az NKA Könyvtári Szakmai Kuratóriuma döntött: a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* és a *Könyvtári Figyelő* egyaránt 3,5 millió Ft-os támogatást kapott a 2003-as számokra. – A változó nagyságrendű támogatást 2019-ig minden évben megítélték. 2004-től kezdve a lapok internetes megjelenését külön összeggel segítették.

2003. február 26. A Könyvtári Intézet *A kulturális örökség védelme 1850 előtti dokumentumok esetén — lehetőségek és feladatok a könyvtárakban* címmel indított tanfolyamot.

2003. március 24. A Könyvtári Intézet 30 órás tanfolyama *Esélyegyenlőség biztosítása a könyvtári ellátásban* címmel.

2003. március 26. *Könyvtárosok mentálhigiéniéje* címmel 30 órás tanfolyamot bonyolított le a Könyvtári Intézet, majd ugyanezzel a címmel 2003. május 28-án és június 4-én is indított tanfolyamot.

2003. április 1–2. *A stratégiától a megvalósításig* címmel brit–magyar szeminárium az OSZK-ban a könyvtárak stratégiai fejlesztéséről az Országos Dokumentum-ellátási Rendszerben részt vevő könyvtárak képviselői számára, a British Council, a NKÖM és a Könyvtári Intézet rendezésében. A konferenciáról a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* 2003/6. számában olvasható beszámoló a szervezésben nagy szerepet játszó *Hegyközi Ilona* tollából.

2003. május 6. A Könyvtári Intézet az Európai Bizottság DELOS projektje keretében országos konferenciát szervezett az OSZK-ban *A digitális kulturális örökség megőrzése. Kezdeményezések és technikák* címmel.

2003. május 8–10. Az Esélyegyenlőség Napjáról emlékeztek meg a budapesti Lurdy Házban rendezett REHA Hungary Rehabilitációs Szakkiállítás és Konferencia keretében. A rendezvényen, amelynek célja „az életminőség javítása, egymás segítése, új, hasznos információk szerzése” volt, részt vett a Könyvtári Intézet is. A Publika Magyar Könyvtári Körrel közös standon a könyvtáraktól kapott anyagok révén ízelítőt adtak a fogyatékkal élők számára nyújtott könyvtári programokból és szolgáltatásokból. – A KI 2004-ben és 2005-ben is részt vett a REHA kiállításon.

2003. május 12. *Alapfokú Internet-használati ismeretek könyvtárosoknak – Internet-használat a mindennapokban* címmel szervezett tanfolyamot a Könyvtári Intézet.

2003. május 26. A KI szervezésében az ország 14 könyvtárosasszisztens-képző helyének munkatársai, szervezők és oktatók tanácskoztak az OSZK-ban a vizsgakövetelmények összehangolásáról.

2003. június 13. és 26. között A Könyvtári Intézet *Továbbképzés felsőfokon* nevű sorozatában megjelent *A referálás elmélete és gyakorlata* c. könyv, *Koltay Tibor* 80 oldalas munkája. A kötetből még ebben az évben utányomás is készült.

2003. június 16. A NKÖM Könyvtári Osztálya a Kataliston értesítette a könyvtárakat, hogy országos felhasználási szerződést kötött az EBSCO adatbázis-szolgáltatóval a 2003–2005. évi időszakra, aminek révén nyolc nagy adatbázis elérésére nyílik lehetőség a nyilvános könyvtárakban, a felsőoktatási könyvtárakban és a nonprofit intézmények, szervezetek könyvtáraiban. A szolgáltatás igénybevételével kapcsolatos teendőket a NKÖM megbízásából a Könyvtári Intézet látja el, a kapcsolattartó: *Balogh Anna*.

2003. július 1. Ettől a naptól kezdve elérhető az EBSCO adatbázisok országos használatával foglalkozó weboldal a Könyvtári Intézet honlapján.

2003. július 8. Kulcsszavas keresőt fejlesztett ki *Payer Barbara* a *Könyvtári Figyelő* online archívumában való keresésre, a FreeFind ingyenes keresőszolgáltatás segítségével.

2003. július 8. A Könyvtári Intézet alapítási és indítási engedélyt kapott a *Könyvtárosok mentálhigiéniéje* c. képzési programjának *Konfliktuskezelés a könyvtárban* elnevezésű második részére, amelyet 30 órás időkeretben szervezett meg.

2003. július 17. Az évenkénti folytatás szándékával a *Könyvtári Figyelő* megjelentette – 2003. évi különszámaként, *Gerő Gyula* szerkesztésében – a *Könyvtári események, krónika 2001* c. országos kronológiát és a *Kitüntetett könyvtárosok névtára* c., 2000. évi különszámának 2001–2002-es pótlásait, javításait.

2003. augusztus 18–30. A IV. Márton Áron Nyári Egyetem – a határon túli fiatalok számára a Márton Áron Szakkollégium által rendezett nyári egyetem – könyvtár-informatikai szekciójának programja nagyrészt a Könyvtári Intézetben zajlott. A témák között a Könyvtári Intézet és az OSZK feladatainak, szolgáltatásainak bemutatása is szerepelt.

2003. augusztus 25–27. A Romániai Magyar Könyvtárosok Egyesületének Illyefalván rendezett tanácskozásán a Könyvtári Intézet képviselőiben *Dippold Péter*, *Fehér Miklós* és *Bartos Éva* vett részt. Dippold Péter a könyvtárügy európai távlatairól beszélt, Fehér Miklós *Könyvtár – jövő – jövőkönyvtár* címmel, Bartos Éva pedig *A könyvtárosság a változó világban* címmel tartott előadást.

2003. szeptember Könyvtári marketingvizsgálat előkészítése kezdődött, amelynek keretében október–november hónapokban három megyeszékhelyen (Egerben, Szolnokon és Debrecenben) a Könyvtári Intézet munkatársainak irányításával kérdőíves vizsgálat folyt arról, hogy az adott településen milyen megítélése, kisugárzása van a különböző könyvtáraknak, illetve, hogy a könyvtártól távol maradóknak milyen ismeretük van a helyi könyvtárról, és milyen információkra van szükségük. A vizsgálat eredményeiről a kutatás vezetői, *Vidra Szabó Ferenc* és *Péterfi Rita* a *Könyvtári Figyelő* 2004/3. számában számoltak be *Félelmek és szükségszerűségek. Egy könyvtári marketingvizsgálat tanulságai* c. tanulmányukban.

2003. szeptember A Könyvtári Intézet elindította *A cigányság kulturális integrációja és a közkönyvtár* című kutatását Nagy Attila és Péterfi Rita vezetésével. A kutatók a témát először a megyei könyvtáraknak küldött tájékoztató levélre érkezett válaszok összegzésével a *Könyvtári Figyelő* 2004/3. számában vázolták. A kutatás eredményeként a tapasztalatokat gyűjtömményes kötetben foglalták össze (*A feladatra készülni kell – ld. 2004. nov. 25. is.*; A téma folytatása a *Hídszerepek* címmel megjelent tanulmánykötet – ld. 2008. nov. 27.)

2003. szeptember 2. – október 1. 90 órás tanfolyamot szervezett a Könyvtári Intézet a hagyományos és a számítógépes formai feltárásról.

2003. szeptember 10. Egyéves könyvtárosasszisztens-képző tanfolyamot indított a Könyvtári Intézet.

2003. szeptember 15. Egyéves számítógép-kezelői és -használati tanfolyamot indított az Intézet.

2003. szeptember 16. *Elektronikus folyóiratcikkek ezrei a könyvtárakban – országos szolgáltatás* címmel a Könyvtári Intézet szervezésében a NKÖM tájékoztatót tartott az OSZK-ban a világ legnagyobb könyvtári elektronikusfolyóirat-adatbázis szolgáltatásáról, az EBSCO-ról, melyet a magyar nyilvános könyvtárak számára megvásárolt a minisztérium. Az adatbázisokat Paul Donovan, az EBSCO Publishing képviselője mutatta be. A felhasználók részére az EBSCO szakemberei által vezetett, egynapos gyakorlati képzéseket is tartottak a Könyvtári Intézetben szept. 17–19-én. – Az eseményről *Megkezdődött az EBSCO folyóirat-adatbázisok országos használata* címmel Balogh Anna számolt be a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* 2003/10-es számában.

2003. szeptember 18–19. *A közkönyvtárak audiovizuális szolgáltatásainak fejlesztése* címmel rendezett kétnapos konferenciát az Illyés Gyula Megyei Könyvtár és az MKE Zenei szekciója Szekszárdon, amelyen a Könyvtári Intézet részéről Dippold Péter, Fehér Miklós és Bartos Éva is tartott előadást.

2003. október Az Informatikai és Hírközlési Minisztérium (IHM) megbízásából a Könyvtári Intézet és a Neumann Ház elkészítette *A magyar kulturális közvagyon feltérképezése. Őrzési helyek, típusok, mennyiségek, digitalizálhatóság, ütemezhetőség, költségigény* c., felmérésen alapuló tanulmányt.

2003. október 1. A Könyvtári Intézet akkreditált tanfolyamot indított *A kulturális örökség védelme 1850 előtti dokumentumok esetén – lehetőségek és feladatok a könyvtárakban* címmel.

2003. október 6. A Könyvtári Intézet *Alapfokú Internet-használati ismeretek könyvtárosoknak – Internet-használat a mindennapokban* c. tanfolyama.

2003. október 6. *Könyvtárosok mentálhigiéniéje* címmel 30 órás tanfolyamot bonyolított le a Könyvtári Intézet.

2003. október 13–14. Szegeden, a Somogyi-könyvtár rendezésében zajlott le a *Hangoskönyvtárak Magyarországon* c. konferencia, amelynek első napján Bartos Éva kettős szerepben vett részt: előadást tartott *Esélyek és hátrányok a könyvtári ellátásban* címmel, és vezette a megyei könyvtárak bemutatkozását az első nap záró programjaként.

2003. október 21–22. Az IKSZ megyei könyvtári tagozatának agárdi ülése egyebek mellett a Könyvtári Intézet tevékenységével foglalkozott.

2003. november 5. *Könyvtárosok mentálhigiéniéje, II. Konfliktuskezelés* címmel kezdett tanfolyamot a Könyvtári Intézet, majd nov. 19-i kezdőnappal is megrendezte.

2003. november 5. A Könyvtári Intézet 30 órás tanfolyama *Esélyegyenlőség biztosítása a könyvtári ellátásban* címmel.

2003. november 10. Az OSZK-ban rövidesen elkezdődő tétőszigetelési, azbesztmentesítési munkálatok miatt a Könyvtártudományi Szakkönyvtár olvasószolgálatát átmenetileg a 7. emeleten, az OSZK általános olvasótermében (annak egy részén) működtették. Az alapszolgáltatásokat változatlan napi nyitvatartási időben biztosították, de megszűnt a szabadpolcos válogatás és a szak- és tárgyszavas cédulakatalógus használatának lehetősége a 8. emeleti olvasóteremben.

2003. november 13. A megyei könyvtárakban működő statisztikai alközpontok és a KI országos statisztikai értekezlete az OSZK-ban.

2003. november 14. A NKÖM Könyvtári Osztálya és a Könyvtári Intézet által az OSZK-ba összehívott országos szakfelügyeleti konferencia a felügyelettel kapcsolatos eddigi tapasztalatokról. A program keretében Fehér Miklós tartott előadást *Minőség a könyvtáriügyben minőségi szakfelügyelettel* címmel arról az elemzésről, amelyet a NKÖM felkérésére a Könyvtári Intézet készített a 2002-ben leadott szakfelügyeleti jelentések alapján. *Hangodi Ágnes A szakfelügyeleti jelentések és a nyilvános könyvtári jegyzék* címmel tartott előadást.

2003. november 18–19. Minőségmenedzsment-műhely találkozó Gárdonyban, a Könyvtári Intézet szervezésében.

2003. november 24. Az OSZK épületének VIII. szintjén megkezdődött a Könyvtártudományi Szakkönyvtár olvasóterme fölötti 1500 m²-es burkolat csaknem 25 tonnás, egészséget károsító „azbesztpaplan”-jának eltávolítása. (Ld. 2003. nov. 10. is.)

2003. november 28–29. A könyvtárosasszisztens-képzőhelyek szervezőinek és oktatóinak továbbképzése és tanácskozása a Könyvtári Intézet rendezésében. Tárgy: a felnőttképzési törvény időszerű változásai, az asszisztensképzés szakmai és vizsgakövetelményeinek módosítása.

2003. december A Könyvtári Intézet a NKÖM támogatásával megjelentette az *Öt év települési és szakkönyvtári ellátása a statisztika tükrében (1998–2002)* c. CD-ROM -ot. A kiadvány szerkesztője Somogyi József, a 20 oldalas elemzést Vidra Szabó Ferenc készítette.

2003. december 1. A Könyvtári Intézet 30 órás tanfolyama a roma kisebbség könyvtári ellátásáról.

2003. december 8. Az MKE Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Szervezete megalakulásának 30. évfordulóján ünnepséget tartott Nyíregyházán, a megyeháza dísztermében, amelyen a megemlékezések mellett szakmai előadások is elhangzottak. Bartos Éva a könyvtári stratégia négy alappillérenek egyikéről, a könyvtárosról, a *könyvtárosi életpályáról* beszélt.

2003. december 11. A Könyvtári Intézet *Továbbképzés felsőfokon* nevű sorozatában megjelent *Borsa Gedeonnak Kálauz a régi nyomtatványokhoz. A régi nyomtatványok fogalma, anyaga, mérete és terjedelme* c. munkája.

2003. december 18. Az *Új Könyvek* 2003/26-os számának nyomdába adásával befejeződött az 1964-ben indult állománygyarapítási tanácsadó folyóirat kiadása a Könyvtári Intézet,

illetve elődintézménye, az OSZK KMK keretében. – A Könyvtárellátó Közhasznú Társaság és az Új Könyvek szerkesztősége között megkötendő megújított szerződés előkészítése során finanszírozási és szerzői jogi kérdések merültek fel, amelyeket a felek nem tudtak megfelelően rendezni, és hosszas tárgyalások után a Könyvtári Intézet végül 2003 végén felmondta a KELLO-val kötött szerződését. Így 2004-től a Könyvtárellátó adja ki az *Új Könyveket*.

2004. január A NKÖM Könyvtári Osztály munkabizottságot hozott létre a könyvtári állomány ellenőrzéséről (leltározásáról) és az állományból történő törlésről szóló szabályzat kiadásáról szóló 3/1975. (VIII. 17.) KM-PM rendelet felülvizsgálatára, amelyben a KI Gyűjteményépítési Információs Osztálya központi szerepet játszott: összegyűjtötte és összegezte a könyvtárakból érkező véleményeket és javaslatokat. A munka 2005-ben is folytatódott, de végül nem került sor a rendelet módosítására.

2004. január 1. A Gyűjteményépítési Információs Osztály feladatköre ez évtől jelentősen megváltozott. Az osztály fő feladata korábban az *Új Könyvek* című állománygyarapítási tanácsadó kiadvány szerkesztése volt. Ennek megszűnése után az új tevékenységi és szolgáltatási körét az év folyamán folyamatosan alakították ki: az állománygyarapítási és -apasztási, gyűjteményépítési információszolgáltatás, könyvtárépítési és -berendezési információk, a helyismereti munka segítése, a határon túli magyar könyvtárak támogatása, a könyvtári dokumentumok tárgyi feltárásának segítése.

2004. január 1. Az *Új Könyvek* szerkesztői munkájának megszűnése után Mezey László Miklós váltotta a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* c. folyóirat szerkesztőségében nyugdíjasként tevékenykedő Győri Erzsébetet. E naptól kezdve a lapot a Mezey László Miklós, Sz. Nagy Lajos, Vajda Kornél szerkesztői együttes jegyzi.

2004. január 6. A Könyvtári Intézet *Továbbképzés felsőfokon* c. sorozatában, 2003-as impresszummal megjelent *Urbán László Könyvek a térben. Könyvtártervezési tapasztalatok* c. munkája.

2004. január 22. Az első ízben odaítélt *Bibliotéka Emlékérem Díj* kitüntetettjei között volt Rácz Ágnes, a Könyvtártudományi Szakkönyvtár vezetője.

2004. február 2. Novemberi vizsgával záródó könyvtáros-asszisztens-képző tanfolyamot indított a Könyvtári Intézet.

2004. február 5. A Könyvtári Intézet honlapján egy, az *Európai Unió és a könyvtárak* témakörével foglalkozó szekciót hoztak létre. Az aloldal ekkor kialakított első változatában a könyvtári területet érintő EU-s programok, kezdeményezések, projektek és támogatási források áttekintését nyújtotta.

2004. február 16. Az OSZK-ban befejeződött azbesztmentesítés után a KSZK olvasószolgálat a naptól kezdve ismét a régi helyén, az OSZK 8. emeletén várta az olvasókat.

2004. február 18. A Könyvtári Intézet honlapjára felkerült a *Könyvtári szabványok és szabályzatok jegyzéke*.

2004. február 20. – március 20. A NKÖM által *Könyvtári minőségfejlesztés – könyvtári korszerűsítés* címmel meghirdetett pályázaton elnyert támogatásból a Könyvtártudományi Szakkönyvtár könyvtárhasználati felmérést végzett, amelynek részeként vizsgálta a távoli elérésű szolgáltatásainak használatát,

illetve a használóknak a szolgáltatásokkal való elégedettségét is. *Fazokas Eszter* márc. 17-én a Katalistont kérte a könyvtárosokat a MANCI adatbázis honlapján elérhető kérdőív kitöltésére. A KSZK a felmérés eredményét a honlapján tette közzé.

2004. február 24. A Könyvtári Intézet *Továbbképzés felsőfokon* sorozatában megjelent *Bényei Miklósnak Genius loci – A helyismereti tevékenységről* c. munkája.

2004. tavasz A Szervezési és Elemző Osztály országos vizsgálatot végzett a könyvtáros életpálya és a könyvtárosképzés megítéléséről négy hazai könyvtárosképző intézmény első- és utolsó éves nappali tagozatos, első alapképzésben részt vevő hallgatói körében. A kutatási jelentést *Tóth Máté* tette közzé a *Könyvtári Figyelő* 2005/4. számában *Könyvtár szakosok pályamotivációs vizsgálata. Pillanatfelvétel négy könyvtárosképző intézmény nappali tagozatos hallgatói körében* címmel.

2004. március A NKÖM Könyvtári Főosztálya megbízásából a Könyvtári Intézet munkabizottságot hozott létre a 2003 decemberében megjelent *MSZ EN ISO 2789:2003 Információ és dokumentáció. Nemzetközi könyvtári statisztika* című magyar szabvány hazai alkalmazásának előkészítésére, illetve a kötelező statisztikai adatközlésben kitöltendő statisztikai űrlap megváltoztatására az új szabványnak megfelelően. A 9 tagú munkabizottság vezetője és egyben titkára *Somogyi József*, a Könyvtári Intézet statisztikai referense.

2004. március A Szervezési és Elemző Osztály országos vizsgálatot végzett a könyvtári ellátórendszerek működési környezetének feltérképezésére. A vizsgálatról *Tóth Máté: Hazai ellátórendszerek egy országos vizsgálat adatainak tükrében* c. tanulmánya olvasható a *Könyvtári Figyelő* 2004/4. számában.

2004. március 10. A Könyvtári Intézet 30 órás *Esélyegyenlőség biztosítása a könyvtári ellátásban I.* c. tanfolyamot indított.

2004. március 16–17. A Könyvtári Intézet kétnapos képzést szervezett az EBSCO által szolgáltatott adatbázisok felhasználói közül azok számára, akik nem tudtak részt venni a 2003. szeptemberi képzésen. A tréninget októberben újabb csoport számára megismételte.

2004. március 19. *Mérés, adat, statisztika* címmel a Könyvtári Intézet a könyvtárak statisztikai tevékenységéhez 2003-as impresszummal útmutatót adott ki, melyet *Somogyi József* állított össze.

2004. március 31. Az MKE Helyismereti Könyvtárosok Szervezete által rendezett szakmai nap a veszprémi Eötvös Károly Megyei Könyvtárban, amelynek témái között „a Könyvtári Intézet segítő szerepe” is szerepelt *Mezey László, Vajda Kornél és Hölgyesi Györgyi* előadásában.

2004. április 2. A könyvtárosasszisztenseket képző intézmények oktatói számára szervezett értekezletet a Könyvtári Intézet az OSZK-ban.

2004. április 5. *Könyvtárosok mentálhigiénéje I.* címmel 30 órás önismereti tanfolyamot bonyolított le a Könyvtári Intézet.

2004. április 13. A III. brit–magyar szeminárium az OSZK-ban *A könyvtár mindenkié* címmel a British Council, a NKÖM és a Könyvtári Intézet szervezésében. A fő témakörök: a társadalmi és kulturális hátrányok, a speciális használói csoportoknak (idősek, betegek, bevándorlók, nemzetiségiek, fogyatékkal élők, munkanélküliek, diszlexiások stb.) nyújtott szolgáltatások, a könyvtárak kapcsolódása a kormányzat kezdeményezé-

seihez, partneri együttműködés a szociális ellátórendszerrel és civil szervezetekkel, képzési vonatkozások, teendők a különböző típusú könyvtárakban. Az előadásokat záró konzultáció követte a gyakorlati kérdésekről, ahol esettanulmányok és megoldások hangzottak el mindkét országból.

2004. április 15–16. Két helyszínen, az első napon Budapesten, az FSZEK X. kerületi könyvtárában, a második napon Szentendrén, a Pest Megyei Könyvtárban rendezett *Közkönyvtár a közösség szolgálatában* címmel országos konferenciát, fórumot és workshopot a Publika Magyar Könyvtári Kör és az MKE Közkönyvtári Egylete. A 15-én tartott konferencián *Dippold Péter Pulman, Calimera* címmel tartott előadást, majd a fórumot *Bartos Éva* vezette, a 16-i workshopon pedig *Payer Barbara* tartott bemutatót *A Pulman Digitális Útmutató használata s haszna* címmel.

2004. április 16. A Magyar Olvasástársaság tisztújító közgyűlése az OSZK-ban; témája: a globalizáció és a nemzeti kultúra az Európai Unióban. Elnökké *Nagy Attilát*, a Könyvtári Intézet munkatársát választották.

2004. április 19. A „Minőségmenedzsment műhely” továbbképzése Sárospatakon, a Zrínyi Ilona Városi Könyvtárban a Könyvtári Intézet szervezésében.

2004. április 27. A Gyűjteményépítési Információs Osztály feladatkörébe került a könyvtárak főlőpéldány-felajánlásainak kezelése. A főlőpéldány-jegyzékeket a honlapon tették elérhetővé.

2004. május Új szolgáltatást indított a Könyvtári Intézet: az *Állománygyarapítási portált* a hazai és határon túli magyar könyvtárosok munkájának támogatására, állománygyarapítási és -apasztsági tevékenységük segítésére hozta létre a honlapján.

2004. május 10–11. A Publika Magyar Könyvtári Kör négy megye könyvtárosai számára rendezett workshopot a kiskunmajsai Városi Könyvtárban, amelynek első napján a könyvtárosképzés, továbbképzés európai irányairól, programokról, tervekről szóló előadások hangzottak el. *Bartos Éva* a hátrányos helyzetű felhasználóknak nyújtandó szolgáltatásokról beszélt, *Payer Barbara* pedig a Pulman digitális kézikönyv használatát mutatta be. A workshopot követően 15 könyvtáros kétnapos tréningen vett részt *dr. Billédi Katalin* pszichológus vezetésével *Esélyek és hátrányok a könyvtári ellátásban* címmel, amelyhez *Bartos Éva* tartott bevezetést.

2004. május 11. A Könyvtári Intézet 30 órás alapfokú internethasználati tanfolyama. (A KI azonos időtartamú kihelyezett tanfolyamot bonyolított le Csíkszeredán is szept. 6–8-án.)

2004. május 26–29. A Könyvtártudományi Szakkönyvtár olvasóterme a világítás korszerűsítése miatt zárva tartott. A munkálatoktól azt remélték, hogy a korábbinál sokkal jobb lesznek az olvasáshoz szükséges fényviszonyok, és megszűnnek a panaszok, ez azonban – az olvasók és a munkatársak egybehangzó véleménye alapján – nem következett be.

2004. május 26. A Könyvtári Intézet *Könyvtárosok mentálhigiénéje II. Konfliktuskezelés a könyvtárban* elnevezésű, 30 órás továbbképző tanfolyamot rendezett. Ez a tanfolyam a *Könyvtárosok mentálhigiénéje I.* tanfolyam folytatása, ezért a jelentkezés feltétele annak elvégzése.

2004. nyár Megújult a Könyvtári Intézet honlapja. *Payer Barbara*, a honlap szerkesztője újjáalakította a honlap szerkezetét, amelyen nagyobb hangsúlyt kaptak a KI szolgáltatásai és tevékenységei, valamint új tartalmi egységek is kerültek rá. A frissítésről naponta gondoskodtak.

2004. június 1. A nagy nemzeti gyűjtemények (könyvtár, levéltár, múzeum, film), valamint a tudományos terület vezetői és szakértői *A közgyűjtemények a nemzeti kulturális örökség digitalizálásában* címmel téziseket dolgoztak ki, és ezeket felhívás formájában eljuttatták a kulturális, az oktatási, továbbá az informatikai és hírközlési miniszterhez. A szakértők között a KI részéről *Dippold Péter* és *Fehér Miklós* vett részt a munkálatokban.

2004. június 2. Az MKE elnöksége és a Könyvtári Intézet által a könyvtárosok etikai kódexének kidolgozására létrehozott munkabizottság első ülésén megtárgyalta a *Papp István* által készített háttéranyagból következő teendőket.

2004. június 6. Olasz részről *Francesco Sicilia* professzor, a Direzione Generale per i Beni librari e gli Istituti culturali főigazgatója, magyar részről pedig *Monok István*, az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója írta alá az *Olasz–magyar megállapodás az Európai Könyvtörténeti Gyűjtemény megalakításáról* c. dokumentumot. A Könyvtártudományi Szakkönyvtár keretébe illesztendő új gyűjtemény létrehozásáról *jún. 10-én* sajtótájékoztatót tartottak az OSZK-ban. – Az együttműködés első lépéseként az olasz fél 2005-ben 5000 euró értékű könyvadománnyal gazdagította a gyűjteményt. – Később az OSZK állományában lévő könyv- és könyvtártörténeti könyvanyagot is a gyűjtemény szabadpolcos állományába helyezték ki, az OSZK különgyűjteményeinek dokumentumai azonban a helyükön maradtak. A gyűjteményről az OSZK és a KSZK közös OPAC-jában virtuális katalógus épült ki. A Könyvtártudományi Szakkönyvtár munkatársai önálló honlapot is létrehoztak az EKGY számára. Az év második felében módosították a KSZK gyűjtőkörét, és elkészítették az új gyűjteményi egységnek az OSZK és a KSZK együttműködésén alapuló kezelési szabályzatát.

2004. június 15. *A partnerközpontú könyvtár* címmel brit–magyar könyvtári minőségbiztosítási projekt zajlott a veszprémi megyei és egyetemi könyvtárban, a Könyvtári Intézet és könyvtáros szakértők részvételével. A projekt koordinátora magyar részről *Dippold Péter* volt, a magyar résztvevők között *Hegyközi Ilona* is szerepet kapott. – E napon került sor a projektet lezáró konferenciára Veszprémben az Eötvös Károly Megyei Könyvtár és a Veszprémi Egyetemi Könyvtár szervezésében. (A 2002–2004 között lezajlott kutatási programról *Hegyközi Ilona* számolt be a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* 2004/3. számában.)

2004. június 21. A Könyvtári Intézet alapítási és indítási engedélyt kapott a 30 órás, *ECDL START* nevű számítógép-kezelői képzési programjára, illetve a 90 órás *Kiadványszerkesztési és prezentációkészítési feladatok megoldása a könyvtárban egyszerű eszközökkel* c. tanfolyamra, valamint engedélyezték az ELTE Tanárképző Főiskolai Kara által alapított tanfolyamok indítását: *A kulturális örökség védelme 1850 előtti dokumentumok esetében – lehetőségek és feladatok a könyvtárakban II.* (30 óra); *Az esélyegyenlőség biztosítása a könyvtári ellátásban II.* – *Társadalmi, szociális hátrányok* (30 óra).

2004. július 11–14. A magyar könyvtárosok VI. világtalálkozójának központi témája: *Európaiság – magyarság. Nemzeti kulturális örökség és integráció.* Színhelye az OSZK és az FSZEK Központi Könyvtára volt, rendezőszervek: az OSZK és a Könyvtári Intézet, az MKE, a Kulturális Intézetek Igazgatósága és az FSZEK. A találkozóra Európa 17 országából érkeztek a résztvevők, köztük kárpátaljai, vajdasági, felvidéki, erdélyi könyvtárak, valamint a külföldi magyar kulturális intézetek könyvtárosai is. – A konferencia anyagát a *Bartos Éva* által szerkesztett, *Magyar könyvtárosok VI. világtalálkozója* c. kiadványban 2004-es impresszummal, valójában 2005 januárjában megjelentette a KI.

2004. július 30. A Könyvtári Intézet honlapján összegyűjtötték a 2003–2007-es időszakra szóló országos könyvtári stratégiával kapcsolatos, addig közreadott információkat azzal a céllal, hogy ott az egyes munkabizottságok vezetői folyamatosan elhelyezik majd a friss információkat, a bizottságok munkatervét és elkészült dokumentumait.

2004. szeptember és november A NKÖM Könyvtári Főosztálya megbízásából a Könyvtári Intézet felmérést végzett a magyarországi könyvtárak internet paramétereiről. Az adatgyűjtésben részt vett valamennyi megyei könyvtár, valamint a Könyvtári Intézet részéről *Fazakas Csongor*, *Vidra Szabó Ferenc*, *Pétersilka Ágnes* és *Somogyi József*. A felmérés vezetője *Fehér Miklós* volt. – A felmérés összegzését és részletes táblázatait a KI honlapjának statisztikai aloldalán tette közzé 2005. jan. 18-án, *Fehér Miklós* pedig a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* 2005/3. számában adott róla tájékoztatást.

2004. szeptember 7. Az OSZK, valamint a Papír- és Nyomdaipari Műszaki Egyesület „könyv- és papírrestaurátor” emelt szintű szakképesítést nyújtó tanfolyamot indított kézi könyvkötő vagy könyv- és/vagy papírrestaurátor múzeumi restaurátor műhelyben dolgozók számára. A 13 hallgatónál lebonyolított tanfolyam szervezésében a Könyvtári Intézet is részt vett.

2004. szeptember 8. 2005. máj. 23–26-ig tartó könyvtáros-asszisztens-képző tanfolyamot indított a Könyvtári Intézet.

2004. szeptember 13. A Könyvtári Intézet az ECDL Start bizonyítvány megszerzéséhez szükséges, 4 modulból (információtechnológiai alapismeretek, operációs rendszerek és fájlkezelés, szövegszerkesztés, információ és kommunikáció) álló, 60 órás számítógépes tanfolyamot indított.

2004. szeptember 14. Minőségügyi team alakult a Könyvtári Intézetben, az Intézet minőségfejlesztése érdekében *Vidra Szabó Ferenc* vezetésével. A csoport első feladata az intézeti osztályokról szóló SWOT-elemzések elkészítése volt.

2004. szeptember 15. A Könyvtári Intézet 30 órás tanfolyamot rendezett *A kulturális örökség védelme 1850 előtti dokumentumok esetén – lehetőségek és feladatok a könyvtárakban I.* címmel.

2004. szeptember 22. és október 5. A könyvtárosképző felsőoktatási intézmények munkaértekezletét rendezte meg a Könyvtári Intézet az OSZK-ban. Tárnya: a többciklusú, lineáris felsőoktatás bevezetéséről szóló 252/2004. (VIII. 30.) sz. kormányrendeletből következő sürgős teendők megtárgyalása. A második találkozón a résztvevők véglegesítették az új előírásoknak megfelelő informatikus könyvtáros szak képzési és kimeneti követelményeit.

2004. október 8. A könyvtárosasszisztenseket képző intézmények oktatói számára a Könyvtári Intézet által szervezett értekezlet az OSZK-ban.

2004. október 13. A KI *Könyvtárosok mentálhigiéniéje I.* nevű önismereti tanfolyamának indulása.

2004. október 19. A Könyvtári Intézet munkatársai az intézeti minőségfejlesztési program keretében szakmai kirándulásra utaztak Kecskemétre, a Katona József Megyei Könyvtárba, ahol *Ramháb Mária* igazgató tartott előadást a könyvtárban folyó minőségfejlesztés gyakorlati tapasztalatairól.

2004. október 27. A Könyvtári Intézet 30 órás tanfolyama *Az esélyegyenlőség biztosítása a könyvtári ellátásban II. – Társadalmi, szociális hátrányok* címmel („Esélyegyenlőség II.”).

2004. november 5. A könyvtárosasszisztensképző-helyek oktatói számára a Könyvtári Intézet által szervezett értekezlet az OSZK-ban.

2004. november 8. Folytatódott a Könyvtári Intézet honlapjának megújítása, amelyen nemcsak az intézeti tevékenységeket és szolgáltatásokat tették átláthatóbbá, hanem új menüpontokat is nyitottak. „Hasznos linkek” menüpontban gyűjtötték össze az általános könyvtárügyi információkat, a gyorslinkek listája pedig azokat a szolgáltatásokat tartalmazta, amelyeket a webes statisztikák és a tapasztalatok alapján a leggyakrabban keresnek látogatók. Jelentős változáson ment át a Könyvtörténeti és Könyvtártudományi Szakkönyvtár oldala is.

2004. november 12. Elkészült az OSZK 2005–2008. évi stratégiai terve, amelynek egyik fejezete a Könyvtári Intézeté. Ennek alapján állították össze a végleges stratégiai tervet, valamint a 2005–2008. évekre szóló cselekvési tervet 2005. ápr. 26-án.

2004. november 15. A Könyvtári Intézet *Könyvtárosok mentálhigiéniéje II. Konfliktuskezelés a könyvtárban* c. tanfolyamának indulása.

2004. november 16. A Könyvtári Intézet megújult honlapján a Gyűjteményszervezési Osztály új szolgáltatásokkal jelentkezett. *Az Internetes tájékoztatási segédletek a könyvtárakban* c. összeállítás első lépésként a könyvtárakban létrehozott, illetve használatos online bibliográfiai adatbázisokat, valamint a csak olvasható formában hozzáférhető bibliográfiákat vette számba. Elsősorban a határon túli magyar könyvtárak, külföldi magyar intézetek, tanszékek könyvtárainak számára, az éves frissítés szándékával készült a *Hungarológiai kézikönyvtári jegyzék* c. bibliográfiai összeállítás.

2004. november 25. *Nagy Attila* és *Péterfi Rita* szerkesztésében, az OSZK és a Gondolat Kiadó *Nemzeti Téka* sorozatában megjelent *A feladatra készülni kell. A cigányság kulturális beilleszkedése és a közkönyvtár* c., ill. alcímű tanulmánygyűjtemény. (Sajtóbemutatója dec. 1-jén volt az OSZK-ban.) (Lásd 2003. szeptember is.)

2004. november 29. A „Minőségmenedzsment Műhely” összejövetelét a Kiskunhalasi Városi Könyvtárban tartotta. Fő témája: külső kommunikáció, marketing.

2004. december 1. A Könyvtári Intézet szakmai napot szervezett a statisztikai adatokat szolgáltató budapesti könyvtárak részére az OSZK-ban („statisztikai információs nap”).

2004. december 17. A Szervezési és Elemző Osztály konzultációt szervezett a *Könyvtári minőségfejlesztés – könyvtári korszerűsítés* pályázat 2. szakaszára támogatást nyert intézmények vezetőinek a pályázat lezárult szakaszáról és a 2. szakasz feladatairól. A konzultációra a NKÖM Wesselényi utcai épületében került sor.

2004. december 24. – 2005. január 4. Az Országos Széchényi Könyvtár – és vele a Könyvtártudományi Szakkönyvtár is – takarékosági okok miatt a két ünnep között zárva tartott. Szintén takarékosági okok miatt 2005 januárjától a KSZK hétfőnként sem nyitható ki. – A Szakkönyvtár e kényelmetlenségek némi kompenzálására december 1-től felemelte a kölcsönözhető dokumentumok számát (az addigi 4 helyett 6 könyvet vagy a 8 folyóirat szám helyett 12-t kölcsönözhetnek az olvasók).

2004 vége Elkészült a hazai könyvtárak marketingstratégiájának vitaanyaga, amelyet a Könyvtári Intézet szakmai vitára bocsátott.

2005. január 4. A Könyvtári Intézet honlapján új szolgáltatást indítottak *Könyvtárépítési és -berendezési információk* címmel. Ennek keretében az elmúlt negyedszázad új vagy felújított, átalakított könyvtáiról fontos adatokat, információkat, fényképeket, a könyvtári bútorok, berendezések gyártásával, forgalmazásával foglalkozó cégek adatait, a könyvtárak költöztetésével foglalkozó vállalkozók/vállalkozások adatait, a fogyatékkal élők könyvtárhasználatát segítő technikai eszközök jegyzékét, valamint az Ariel könyvtári dokumentumküldő szoftver használati útmutatóját, illetve a vele kapcsolatos információkat adták közre.

2005. január 13. A Könyvtári Intézet felfrissítette honlapján a *Könyvtári szabványok és szabályzatok jegyzéke* tartalmát.

2005. január 24. A Könyvtári Intézet kiadta *A könyvtárosasszisztens-képzés alapfogalmai c., Hangodi Ágnes és Törökné Jordán Katalin* által összeállított segédletet *Az iskolarendszeren kívüli könyvtári szakképzés füzetei* c. sorozatában.

2005. január 25. A Könyvtári Intézet 168 órás számítógéppelkezelő (-használó) tanfolyamot indított.

2005. február 3. A könyvtárosképző tanszékke érkekezletét rendezték meg a Könyvtári Intézetben.

2005. február 6. A Könyvtári Intézet 220 órás könyvtáros-asszisztens-képző tanfolyamot indított.

2005. február 11. Ünnepség *Gerő Gyula* 80. születésnapján a Könyvtári Intézetben. *Vajda Kornél* köszöntő szövegét közölte a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* 2005/3-as száma.

2005. február 17. A NKÖM Könyvtári Főosztálya és a Könyvtári Intézet irányításával, négy, különböző típusú (megyei, városi, egyetemi és országos szak-) könyvtárból álló munkacsoport alakult a minőségfejlesztés könyvtári bevezetésére. A munkacsoport célja egy olyan gyakorlati útmutató elkészítése, amely modellként szolgálhat, és amelynek segítségével a hazai könyvtárak egyre nagyobb körét be lehet vonni a *Könyvtári Minőségfejlesztés 21.* program megvalósításába.

2005. február 21. A Könyvtári Intézet belső minőségfejlesztési továbbképzést tartott a következő napirenddel: *Dippold Péter* igazgató és az osztályok minőségfejlesztési megbízottai értékelték a 2004-ben végzett minőségfejlesztési munkákat; *Vidra Szabó Ferenc* összefoglaló előadást tartott *A partnerköz-*

pontúság szerepe a minőségfejlesztésben címmel, majd minden osztály számba vette saját tényleges és potenciális partnereit és a partneri elégedettség mérési technikáját; végül a 2005-ös év minőségfejlesztési terveivel foglalkoztak.

2005. február 24. Az IKSZ és a Könyvtári Intézet által a könyvtári szaksajtóról szervezett beszélgetés, az OSZK-ban *Stratégia és megújulás* címmel. A workshopon *Fisch Gábor László*, az NKA bizottsági szakértője *Megújult támogatási formák a könyvtári szaksajtóban* címmel tartott előadásában kiemelte, hogy az öt legfontosabb, NKA-támogatást kapott könyvtári szakfolyóirat mindegyike ráfizetéses. A lapok főszerkesztői, ill. szerkesztői – köztük a KI által kiadott folyóiratok szerkesztői közül *Vajda Kornél* és *Kovács Katalin* – ismertették 2005. évi stratégiájukat. A résztvevők eszmecseréjéből kitűnt, hogy a könyvtáros-olvasók egyformán fontosnak tartják mind az öt szakfolyóiratot.

2005. február 28. A Könyvtári Intézet honlapján, a Könyvtárépítési és berendezési információs portálon új szolgáltatást indítottak, *Állományvédelmi (biztonságtechnikai) eszközök, rendszerek* címmel.

2005. március 1. *Az esélyegyenlőség biztosítása a könyvtári ellátásban* címmel továbbképzési program indult az Intézetben.

2005. március 4. A KI számítógépes oktatóterme újabb számítógépekkel bővült, ezért ettől kezdve a tanfolyamokat nagyobb létszámmal tudta indítani az Oktatási Osztály.

2005. március 9. „*Polcológiától*” az „*információs bumm*”-ig – *avagy könyvtárak válasza a XXI. századi információs társadalom kihívásaira* címmel rendezett konferenciát az ELTE Egyetemi Könyvtár, Egyetemi Levéltár. A konferencián *dr. Dippold Péter* is előadást tartott *A könyvtári fejlesztések irányai Európában* címmel.

2005. március 16. *A kulturális örökség védelme 1850 előtti dokumentumok esetében – lehetőségek és feladatok a könyvtárakban II.* címmel továbbképzési programot indított a KI. (Okt. 26-i kezdéssel új hallgatói csoportot is indított.)

2005. március 16–17. *Könyvtárbusz – Szeminárium a mozgókönyvtári ellátásról* címmel szakmai napot tartottak a szombathelyi Berzsényi Dániel Könyvtárban külföldi – angol, osztrák, szlovén és horvát – előadók közreműködésével a vendéglátó könyvtár, a British Council és a Könyvtári Intézet szervezésében.

2005. március 21. *Kiadványszerkesztési és prezentációkészítési feladatok megoldása a könyvtárban egyszerű eszközökkel* címmel továbbképzési programot indított a Könyvtári Intézet. Ugyanez a program megismétlődött *okt. 11-i* kezdéssel.

2005. március 22. *Statisztikai tájékoztatás, európai követelmények* címmel könyvtárszakmai program a KSH Könyvtárában. A rendezvényen *Fehér Miklós* is előadást tartott *A könyvtári statisztika helyzete, kezdeményezések és változások* címmel.

2005. április 8–9. *Olvasás, iskola, könyvtár – cigány szemmel* címmel rendezett konferenciát Nyíregyházán a Magyar Olvasástársaság, a Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár, valamint a Megyei Pedagógiai, Közművelődési Intézet és Továbbképző Központ. *Péterfi Rita* *A beilleszkedés egyik lehetséges útja – az uszakai cigányság találkozása a ke-*

reszténységgel címmel tartott előadást, a konferencia zárását Nagy Attila végezte.

2005. április 8–9. A balassagyarmati Madách Imre Városi Könyvtár szakmai konferenciát rendezett *Párbeszéd a környezettel – A könyvtár kapcsolatrendszere* címmel, amelyen Vidra Szabó Ferenc Csapatépítés, csapatmunka a könyvtárban, Törökné Jordán Katalin pedig *Közönségkapcsolatok* címmel tartott előadást.

2005. április 11. A Könyvtári Intézet rendezvénye a Költészet Napja alkalmából: intézeti teadél előtt a vállalkozó munkatársak felolvasták egy-egy kedvenc versüket. (Hasonló összejövetelt a következő években is tartottak.)

2005. április 13. A Könyvtári Intézet *A kulturális örökség védelme 1850 előtti dokumentumok esetében – lehetőségek és feladatok a könyvtárakban* c. továbbképzési programjának indulása.

2005. április 15. Hegyközi Ilona felhívása a Katalistont: a Könyvtári Intézet cseh, szlovák és lengyel kollégákkal együttműködött egy ún. visegrádi (V4) projektben, amelyet az Ikaros c. cseh elektronikus folyóirat szerkesztője koordinált. A felhívás szerzőket toborzott tíz angol nyelvű cikk írására a könyvtárakat érintő széles tematikában. – A felhívásra 13-an jelentkeztek, összesen 18 cikk-ajánlattal, amelyek elbírálását Prágában végezték.

2005. április 18. Az ECDL Start továbbképzési program indulása a Könyvtári Intézetben. (Az év folyamán szervezett további két azonos képzés kezdő dátumai: 2005. szept. 2. és 2005. okt. 13.)

2005. április 19. A Könyvtári Intézet honlapján közzétette az *Útmutató a 13 jegyű ISBN bevezetéséhez* c. dokumentumot.

2005. április 29. A Könyvtári Intézet honlapján *Nagy könyv 100-as lista – könyvtári állományfejlesztés* címmel információs blokkot helyezett el, kitöltendő táblázattal, ugyanis esetleges állománygyarapítási támogatás érdekében információt gyűjtött arról, hogy a könyvtárak állományában a listára került címek hány példányban találhatók meg. – Fehér Miklós máj. 18-án újabb adatszolgáltatásra kérte a könyvtárakat arról, hogy az országos olvasásnépszerűsítő játék második fordulójában a könyvtárakban elhelyezett szavazóládákba hány szavazólapot dobtak be az olvasók. Ezzel a játék iránti érdeklődést kívánták mérni.

2005. május 4. A Gyűjteményszervezési Osztály az állománygyarapítási portálon összegyűjtötte a külföldi dokumentumok forgalmazásával foglalkozó hazai és külföldi cégek adatait, valamint az általuk forgalmazott dokumentumok típusát és nyelvét.

2005. május 9. A Chartered Institute of Library and Information Professionals (CILIP) Career Development Group nevű szekciójának szervezésében angol könyvtároscsoport látogatott az OSZK-ba és a Könyvtári Intézetbe. Az OSZK bemutatása után az Intézet fő feladatairól és a magyar könyvtárügy legfontosabb kérdéseiről folyt beszélgetés.

2005. május 10. Hatályba lépett az OSZK új Szervezeti és Működési Szabályzata. A Könyvtári Intézetnek négy szervezeti egysége van: Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztály, Gyűjteményszervezési Osztály, Oktatási Osztály, Könyvtörténeti és Könyvtártudományi Szakkönyvtár.

2005. május 11. A *Könyvtárosok mentálhigiénéje* címmel ebben az évben indított három továbbképzési program közül az elsőnek kezdőnapja. (A második szept. 12-én, a harmadik szept. 26-án indult.)

2005. május 19. Könyvtáros tanszékek vezetőinek értekezlete a KI rendezésében az OSZK-ban.

2005. május 26. Az IKSZ közgyűlésén, az OSZK-ban szakmai programként dr. Dippold Péter előadását hallgatták meg a résztvevők *Kiemelt programok a Könyvtári Intézetben* címmel.

2005. május 27. A NKÖM az országos digitalizálási terv előkészítése érdekében 2004 őszén felkérte az Országos Széchényi Könyvtárat, a Könyvtári Intézetet és a Neumann János Digitális Könyvtár és Multimédia Kht-t közös szakmai állásfoglalás készítésére. A tanulmány *Javaslatok a kulturális örökség megőrzése érdekében digitalizálandó dokumentumok körére, a digitalizálás országos összehangolására és a projektek nyilvántartására* címmel az Intézet honlapján volt olvasható. A könyvtáros szakmai szervezeteket kérték a dokumentummal kapcsolatos véleményük kifejtésére.

2005. május 30. A Könyvtári Intézet munkatársai – az intézeti minőségfejlesztési projekt keretében – szakmai kirándulásra utaztak Egerbe, a Bródy Sándor Megyei és Városi Könyvtárba, ahol arról kértek tájékoztatást, hogy az egriek hogyan kezdték, milyen nehézségekkel kellett szembenézniük, és milyen eredményeket értek el a minőségbiztosítás terén.

2005. május 31. „A könyvtáros pálya vonzóbbá tétele” átfogó stratégiai cél megvalósítására létrejött munkabizottság megbízásából a KI Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztálya négy könyvtárosképző intézmény (Debreceni Egyetem, ELTE egyetemi és főiskolai szak, Szombathelyi Főiskola) első- és utolsó éves nappali, első alapképzésben részt vevő hallgatói körében végzett kérdőíves felmérést. A *Toth Máté által Könyvtár szakosok pályamotivációs vizsgálata* címmel megfogalmazott kutatási jelentés műhelyvitáját tartotta e napon az Intézet. (Lásd a 2004. tavasz dátummegjelöléssel közölt tételt is.)

2005. június 1. Megjelent az *ISO 2108:2005 Information and documentation. International Standard Book Number (ISBN)* c. szabvány. Honosítására a KI szerződést kötött a Magyar Szabványügyi Testülettel (MSZT), hogy az év végén megjelenő *MSZ ISO 2108 Információ és dokumentáció. Nemzetközi szabványos könyvazonosító szám (ISBN)* c. szabvány alapján 2007-ben zökkenő nélkül bevezethető legyen a 13 jegyű ISBN.

2005. június 1. Csak elektronikus formában tette közzé a Könyvtári Intézet az ekkor hatályba lépett a *KSZ/5 Földrajzi nevek mint adatbázisrekordok tárgyi hozzáférési pontjai* c. szabályzatot.

2005. június 1. Az OSZK-ban meghirdetett vezetői állásokra benyújtott sikeres pályázata alapján a gyűjteményfejlesztési és feldolgozási igazgatói posztra távozott Rác Ágnes, a Könyvtártudományi Szakkönyvtár 1997 óta volt vezetője.

2005. június 1. A KI által *Könyvtárosok mentálhigiénéje II. Konfliktuskezelés* címmel indított három továbbképzési program közül az elsőnek kezdőnapja. (A további indulási dátumok: okt. 17. és dec. 5.)

2005. június 3. Leendő szakfelügyelők részére tartott képzést az OSZK-ban a Könyvtári Intézet, együttműködve az OPKM-mel, amire a könyvtári szakfelügyeletről szóló 14/2001.

NKÖM-rendelet értelmében csak *könyvtári szakértők*, illetve az iskolai könyvtárakkal kapcsolatban *könyvtári és közoktatási szakértők* jelentkezhetnek.

2005. június 25. A *Múzeumok Éjszakáját* először ünnepelte az OSZK is *Könyvtári Éjszakával*. Ehhez csatlakozva a Könyvtörténeti és Könyvtártudományi Szakkönyvtár is hosszabban tartott nyitva, és a lejárt határidejű kölcsönzött könyvek után elengedte a késedelmi díjat. „*Ma a derű óráit számolom...*” mottóval rögtönzött kiállítást is megnézhetnek a látogatók a KSZK olvasótermében.

2005. június 30. *Sz. Nagy Lajos* kivált a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* szerkesztőségéből, így az augusztusi számtól kezdve a *Mezey László Miklós – Vajda Kornél* páros jegyzi a lapot.

2005. július 12. A Könyvtári Intézet *Továbbképzés felsőfokon* nevű sorozatában megjelent az *Életrajzi források a helyismere-ti tájékoztatáshoz. Regionális és lokális életrajzgyűjtemények válogatott, annotált bibliográfiája, Kégli Ferenc* összeállítása.

2005. július 21–23. Az MKE 37. vándorgyűlése Gödöllőn. A plenáris ülés szakmai előadását *Bartos Éva* tartotta *Hivatása könyvtáros* címmel.

2005. augusztus 1. A Könyvtári Intézet megbízott igazgatója: *dr. Bartos Éva*. (2010. okt. 17-ig szóló kinevezést kapott okt. 17-én.) E napon *dr. Dippold Péter* az OSZK tudományos és különgyűjteményi igazgatója lett.

2005. augusztus 3. Az Országos Akkreditációs Bizottság engedélyezte a *Projekttervezés és a pályázatkészítés alapjai* című, 30 órás képzési program alapítását és indítását.

2005. augusztus 4. A Gyűjteményszervezési Osztály vizsgálatot végzett az Országos Dokumentum-ellátási Rendszerben (ODR) könyvtárközi kölcsönzési kéréseket legnagyobb számban teljesítő könyvtárak teherviseléséről. *Hölgyesi Györgyi* elemzése az *A könyvtári rendszer stratégiai fejlesztése* c. sorozat 2. tagjaként, az *Országos Dokumentum-ellátási Rendszer. Tájékoztató a könyvtárak közötti dokumentum- és információszolgáltatásról* c. füzetben jelent meg, amely elektronikus formában elérhetővé vált a Könyvtári Intézet honlapján.

2005. augusztus 15. A Katalist levelezőlistán *Berke Barnabásné*, a Könyvtári és Szakirodalmi Tájékoztatói Bizottság elnöke *Mi újság a hazai szabványosításban?* című közleményében hírt adott azokról a magyar szabványokról (MSZ), amelyek honosítását a Könyvtári Intézet 2004-ben megrendelte a Magyar Szabványügyi Testülettől, valamint azokról a könyvtári szabályzatokról (KSZ) is, amelyek elektronikus formában felkerültek vagy a közeljövőben felkerülnek a KI honlapjára.

2005. augusztus 31. Megszűnt az ELTE BTK-n 2003. szept. 1-jén létrehozott Főiskolai Könyvtár-Informatikai Központ; vezetője, *Ládi László* a Könyvtári Intézetbe távozott.

2005. augusztus 31. A Könyvtári Intézet honlapjáról letölthetővé vált a *KSZ/2 Bibliográfiai leírás. Elektronikus dokumentumok* c. szabályzat elektronikus kiadása és a *KSZ/4.1 HUNMARC. A bibliográfiai rekordok adatcsere formátuma* c. szabályzat.

2005. szeptember 2. A Könyvtári Intézet elindította *ECDL Start* c., vizsgára felkészítő tanfolyamát, amely iránt olyan nagy volt az érdeklődés, hogy *okt. 14-től* újabb csoportot kellett indítani.

2005. szeptember 5. Az OSZK különgyűjteményi és tudományos igazgatói posztjára távozott *Dippold Péter* a Kataliston közzétett levelében jelentette be a változást, ezt írva a Könyvtári Intézetéről: „Az elmúlt öt év munkájának értékelésére a fenntartó, a könyvtáros szakma és nem az intézmény (volt) vezetője hivatott. Én mégis úgy érzem, hogy a nevében és tevékenységében megújult Könyvtári Intézet sikerrel verekedte át magát a kezdeti nehézségeken és folyamatos, tervszerű, átlátható munkájával a magyar könyvtáruigy számára megbízható szolgáltatásokat nyújtott és ezt tervezi a továbbiakban is.”

2005. szeptember 6. Megújult a Könyvtári Intézet honlapjának EU információs oldala, amely hasznos kiindulópont a könyvtárakat érintő programok, pályázatok, információforrások részletesebb tanulmányozásához.

2005. szeptember 7. 220 órás könyvtárosasszisztens-képző tanfolyamot indított a Könyvtári Intézet.

2005. szeptember 15. A NOKI Plusz Bizottság [Neumann János Digitális Könyvtár és Multimédia Központ Kht., Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtári Intézet] elkészítette az *Országos Könyvtári Digitalizálási Terv (2007–2013)* c. dokumentumot.

2005. szeptember 16. Megkezdődött az adatfelvétel a TÁRKI és az OSZK [pontosabban: a Könyvtári Intézet] által közösen végzett vizsgálatban, amelynek célja friss adatok gyűjtése az olvasásról, a könyvtárhasználatról, valamint a számítógép- és internethasználatról. Az október 15-ig tartó adatfelvételtől a kutatást végző *Nagy Attila és Péterfi Rita* beszámolója olvasható a *Könyvtári Figyelő* 2006/1. számában *Olvadás, könyvtár- és számítógép-használat. Gyorsjelentés a TÁRKI és az OSZK 2005-ös vizsgálatáról* címmel. (A kutatásról szóló részletesebb tanulmányok a *Könyvtári Figyelő* 2006/4-es és 2007/1-es, illetve a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* 2007/12-es számában jelentek meg.)

2005. szeptember 18. 71. életévében elhunyt *dr. Szopori Nagy Lajos* [*Sz. Nagy Lajos*], a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* szerkesztője, irodalomtörténész, műfordító. Az 1970-es évektől dolgozott a KMK-ban, illetve a Könyvtári Intézetben. Finnugor szakértőként a *Könyvtári Figyelő* referáló rovatának is állandó munkatársa volt.

2005. szeptember 20. A Könyvtári Intézet és a fővárosi könyvtárostánárok közös szakmai programja az OSZK-ban.

2005. szeptember 21. A Könyvtári Intézet által szervezett országos módszertani nap az OSZK-ban.

2005. szeptember 23. A Könyvtári Intézet honlapján új szolgáltatás jelent meg az *Internetes tájékoztatói eszközök a könyvtárakban* cím alatt, ahol ezentúl válogatást adnak közre a hazai könyvtárakban készülő helyismereti adatbázisokból, bibliográfiákból és repertóriumokból is.

2005. szeptember 27. A KI két továbbképző tanfolyam alapítására és indítására kapott engedélyt: *Báb-, dráma- és médiapedagógia könyvtárosoknak* (60 óra); *Csapatépítés a könyvtárban* (30 óra).

2005. szeptember 27–28. A 2005. őszi EBSCO képzéseket két helyszínre szervezte a Könyvtári Intézet: a szept. 27-i budapesti mellett Debrecenben, a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Zeneműtárában is tartottak szept. 28-án

egy EBSCO napot, hogy a résztvevők a hozzájuk közelebb eső helyet választhassák.

2005. október 5. Az OKK ülésének tárgya: közreműködés a Könyvtári Intézet igazgatói állására benyújtott pályázat elbírálásában. – *Dr. Bartos Éva* mb. igazgatót választották, aki okt. 17-én kapta meg a kinevezését.

2005. október 10. A Könyvtári Intézet lefordította az IFLA/UNESCO 2001. évi közkönyvtári irányelveit. A *Papp István* által fordított magyar változatot *A közkönyvtári szolgálat. Az IFLA és az UNESCO fejlesztési irányelvei* címmel a KI a honlapján hozta nyilvánosságra.

2005. október 10. *Hagyományos és számítógépes formai feltárás* címmel 90 órás akkreditált továbbképzési programot indított a Könyvtári Intézet.

2005. október 17. A Könyvtári Intézet által koordinált főlőspéldány-szolgáltatásban kisebb változtatást hajtottak végre az OSZK kérésére. Eszerint a könyvtárak által felajánlott főlőspéldányok jegyzékéről – a hatályos jogszabályokkal összhangban – először az OSZK Gyarapítási Osztálya válogat, és csak azt követően kerülnek fel a jegyzékek az Intézet honlapjára. A főlőspéldány-jegyzéket felajánló könyvtáraknak ugyanazt a jegyzéket nem szükséges az OSZK-nak külön is megküldeniük. Az OSZK számára a főlőspéldányjegyzékek fontos forrásai olyan kiadványok megszerzésének, amelyekből a kiadásuk idején nem kapott kötelempéldányt, és ezért hiányoznak az állományából.

2005. október 19. A KI *Alapfokú Internet-használati ismeretek könyvtárosoknak* címmel 30 órás akkreditált továbbképzési programot indított.

2005. október 25. Minőségfejlesztési tanácskozás az OSZK-ban a Könyvtári Intézet szervezésében.

2005. november 8. A NKÖM könyvtári főosztálya és a Könyvtári Intézet által szervezett módszertani konzultációs nap az OSZK-ban könyvtárvezetők és a muzeális dokumentumokkal, illetve a területi szolgáltatásokkal–ellátással foglalkozó könyvtári munkatársak számára.

2005. november 28. A Könyvtári Intézet *Az esélyegyenlőség biztosítása a könyvtári ellátásban II. – Társadalmi, szociális hátrányok* címmel indított továbbképzési programot.

2005. december 9. Az OKK ülésének tárgya – egyebek mellett – a Könyvtári Intézet munkaprogramja a vezetőváltás után.

2005. december 13. A Könyvtári Intézet által szervezett szakmai információs nap a 2005. évi statisztikai adatszolgáltatásról.

2005. december 19. A Könyvtári Intézet honlapján megkezdte működését az *ODR információs oldal*, amelyen összegyűjtöttek minden olyan tudnivalót, adatot, információt, amelyre az ODR tagkönyvtáraknak, illetve a szolgáltatásaikat igénybe vevő könyvtáraknak szükségük lehet.

2005. december 31. A *Hungarian Library and Information Science Abstracts* (HLISA) c. referáló lap a 2005/1–2-es összevont számmal megszűnt nyomtatott formában. 2006. és 2007. évi számai 2008-ban készültek el, és elektronikus kiadványként jelentek meg 2010-ben, amelyeket csak a cserepartnerek körében terjesztettek jelszavas hozzáféréssel. A referáló lap további közreadásának szakmai és költségtervét a KSZK elkészítette

2011-ben, azonban anyagi okokból a kiadásra nem került sor, és ezzel a kiadvány végleg megszűnt.

2006. január 17. Az MKE sajtótájékoztatója, majd közgyűlése az OSZK-ban, amelyen elfogadták és ünnepélyesen aláírták *A magyar könyvtárosok etikai kódexét*. Az aláírók: az MKE, az IKSZ és hat egyéb könyvtárosszervezet, -szerveződés. – Az etikai kódexet az MKE elnöksége, az IKSZ elnöksége és a Könyvtári Intézet által felkért munkabizottság dolgozta ki *Papp István* elnökletével. A bizottság titkára *Hangodi Ágnes* volt. (*A magyar könyvtárosok etikai kódexe – magyarázatokkal, kommentárokkal, kiegészítésekkel* c. kiadványt a KI még az év folyamán megjelentette.)

2006. január 17. A KI kiadásában, *Bartos Éva* szerkesztésében, az *EuroTéka* sorozatban megjelent az *Esélyteremtés könyvtári eszközökkel. Európai elvek és tapasztalatok* c. könyv.

2006. január 27. A Könyvtári Intézet belső, előbb „infobörzse”-nek, majd ősztől kezdve „információs teadélelőtt”-nek nevezett összejövetelt szervezett munkatársai számára, amelyet minden hónap utolsó péntekjén megrendezett.

2006. február 8. 220 órás könyvtárosasszisztens-képző tanfolyamot indított a Könyvtári Intézet.

2006. február 13. A Könyvtári Intézet *Báb-, dráma- és médiapedagógia könyvtárosoknak* címmel indított tanfolyamot, amelynek helyszíne a budapesti Leonardo da Vinci Ház, Drámatéka.

2006. február 20. *ECDL START* vizsgára felkészítő, 60 órás tanfolyamot szervezett a Könyvtári Intézet az OSZK munkatársai számára.

2006. február 22. *Kiadványszerkesztési és prezentációkészítési feladatok megoldása a könyvtárban egyszerű eszközökkel* címmel 90 órás továbbképzési programot indított a Könyvtári Intézet, amely ezt egy cég megrendelésére is megszervezte ápr. 12-i, ápr. 20-i és szept. 21-i kezdésekkel.

2006. február 27. 60 órás *ECDL START* vizsgafelkészítő képzést indított a Könyvtári Intézet.

2006. március 1. Az Oktatási Osztály vezetésére *dr. Hangodi Ágnes*, a Könyvtörténeti és Könyvtártudományi Szakkönyvtár vezetésére *Hegyközi Ilona*, a Gyűjteményszervezési Osztály vezetésére *Hölgyesi Györgyi* kapott 2011. február 28-ig tartó megbízást. A Kutatási és Szervezettefejlesztési Osztály élére *Ládi László* került, megbízatása 3 éves időtartamra szól.

2006. március 8. Az M2 Televízió *Válaszd a tudást!* c. sorozatában *Nagy Attila* olvasáskutató és *Budavári Klára* gyermekkönyvtáros (FSZEK) beszélt a gyermekek olvasási szokásairól.

2006. március 8. *Alapfokú Internet-használati ismeretek könyvtárosoknak* címmel indított tanfolyamot a KI. (Megismételte okt. 27-i kezdéssel.)

2006. március 13. A Könyvtári Intézet 90 órás, akkreditált továbbképző tanfolyamot indított a *hagyományos és a számítógépes formai feltárásról*.

2006. március 22. *A Könyvtárosok mentálhigiénéje I. Önismeret* címmel a Könyvtári Intézet által indított három, 30 órás akkreditált továbbképzési program közül az elsőnek kezdőnapja. (A második máj. 31-én, a harmadik szept. 13-án indult.)

2006. március 22. A Könyvtári Intézet alapítási és indítási engedélyt kapott két továbbképző tanfolyamra: *Digitalizálás, digitális dokumentumok közzététele az interneten* (30 óra); *Irodalmi adatbázisok – Szakirodalmi és információs ismeretek az irodalomtudomány, irodalomtörténet, szépirodalom területén* (30 óra).

2006. március 23–25. *Regionális kapcsolatok – európai együttműködés* címmel nemzetközi könyvtárszakmai konferencia a nyíregyházi Mórícz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtárban a Könyvtári Intézet, az MKE, az IKSZ, a Kárpátok Eurorégió Nemzetközi Titkárság Magyar Nemzeti Iroda (Nyíregyháza), valamint a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Fejlesztési Ügynökség Kht. rendezésében.

2006. március 24–25. *Közkönyvtárak a XXI. században* címmel rendezett szakmai konferenciát Balassagyarmaton a Madách Imre Városi Könyvtár, amelynek egyik előadását a könyvtárosi etikai kódexről *Hangodi Ágnes* tartotta, aki az egész konferenciát és az azt követő beszélgetést is vezette.

2006. március 29. A NKÖM részt vett a II. Nemzeti Fejlesztési Terv kidolgozásában. Felkérésére a Könyvtári Intézet e napon kezdte meg a kérdőíves adatgyűjtést a könyvtárak körében.

2006. március 29. *Polcológiától az „információs bumm”-ig – a gyakorlat avagy könyvtárak válasza a XXI. századi információs társadalom kihívásaira* címmel konferencia az ELTE Egyetemi Könyvtár dísztermében. *Amberg Eszter*, a Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztály munkatársa *A szerző védelme és a közérdek. A szerzői jog és a digitális szerzői jogkezelés* címmel tartott előadást.

2006. március 30–31. *A városi könyvtárak kistérségi együttműködése* címmel országos tanácskozás Gyulán, a Mogoróssy János Városi Könyvtárban, a házigazda könyvtár rendezésében. *Bartos Éva* *A központi segítségnyújtás lehetőségei a kistérségi együttműködésben* c. előadásában a Könyvtári Intézet lehetőségeit vette számba.

2006. március 30–31. A Tószegi Községi Közkönyvtár (Jász-Nagykun-Szolnok m.) által másodízben megrendezett *Szomszédolás* c. tanácskozáson az Észak-Alföld, a Dél-Alföld és Észak-Magyarország kilenc megyéjének községi könyvtárosai, valamint megyei könyvtárainak képviselői vettek részt. A rendezvényen *Fehér Miklós* a szakfelügyeleti vizsgálatokról készített összesítés alapján mutatta be a kistérségek országos helyzetét.

2006. április 4. *A Könyvtárosok mentálhigiénéje II. Konfliktuskezelés* c., a KI által indított három továbbképzési program közül az első kezdőnapja. (A következők indulása: *jún. 19-én és dec. 4-én.*)

2006. április 12. *A projekttervezés és a pályázatkészítés alapjairól* indított akkreditált tanfolyamot a KI. (Megismételte *nov. 27-i* indulással.)

2006. április 13. A Könyvtári Intézet honlapján *Pályázati Figyelő* címmel új, hetente frissített szolgáltatást indított a hazai könyvtárak számára érdekes országos pályázati lehetőségekről.

2006. április 19. A könyvtárosképző tanszékek vezetőinek munkaértekezlete a Könyvtári Intézet szervezésében az OSZK-ban. Tárnya: az informatikus könyvtáros alapképzésre építhető mesterképzési szakok képzési és kimeneti követelményei.

2006. április 19. A Könyvtári Intézet a honlapján adott tájékoztatást azokról a szakmai szerveződésekéről, munkabizottságokról, testületekről, kuratóriumokról, amelyek a könyvtárügyet érintő témákkal foglalkoznak. A szolgáltatás naprakészen tartása érdekében a könyvtárosok közreműködését kérte az adatgyűjtésben.

2006. április 21. A 14, könyvtárosasszisztenseket képző hely munkatársai számára szervezett értekezletet a Könyvtári Intézet az OSZK-ban.

2006. április 26. *A Szakmai napok a Könyvtári Intézetben* sorozat keretében tanácskozás az OSZK-ban *A többcélú kistérségi társulások a kistelepülési ellátásban* címmel.

2006. május 2. Az IKSZ megyei könyvtári tagozata és a Könyvtári Intézet közös szakmai napja az OSZK-ban. Főbb témái: a II. nemzeti fejlesztési terv ágazati és regionális programjai, a regionális fejlesztési tanácsok Közkecsk szakkbizottságainak tájékoztatója.

2006. május 4. A Könyvtárostanárok Egyesülete (KTE) által rendezett tavaszi szakmai nap az OSZK-ban *Olvasásfejlesztés és könyvtár-pedagógia az esélyteremtésért* címmel. *Hangodi Ágnes* *A házigazdák köszöntője: a Könyvtári Intézet bemutatása, Nagy Attila* pedig *Kiváltság vagy esélyteremtés? Az olvasásfejlesztés „felettebb szükséges voltáról”* címmel tartott előadást. – A konferenciához kapcsolódva a Könyvtártudományi Szakkönyvtár *Olvasni (miért, mire, mit, minek) jó!* címmel rendezett máj. 2–21. között látogatható kiállítást.

2006. május 10. A roma kisebbség könyvtári ellátásáról indított akkreditált tanfolyamot az Intézet.

2006. május 28–30. A kárpát-medencei könyvtárosok Csongrádon, a Csemegi Károly Könyvtár és Információs Központ által megrendezett konferenciájának egyik előadója *Bartos Éva* volt, aki *Könyvtárosok határok nélkül* címmel a hazai és a határokon kívüli magyar könyvtároság előtt álló nehézségekről és feladatokról, az együttműködés formáiról és lehetséges folytatásáról szólt.

2006. május 29. A Könyvtári Intézet gondozásában három kötetben, 1100 példányban, 2005-ös impresszummal megjelent az *Egyetemes Tizedes Osztályozás* 62 ezer jelzetet tartalmazó teljes kiadása (UDC Publ. no. P057). A 12 ezer Ft-ért árusított segédlet gyorsan elfogyott.

2006. június 12. A Könyvtári Intézet 30 órás, akkreditált továbbképzési programot indított *Az esélyegyenlőség biztosítása a könyvtári ellátásban II. – Társadalmi, szociális hátrányok* címmel. (Ezzel a címmel a KI ápr. 27–29-én Erdélyben, Csikszeredán bonyolított le hasonló időtartamú tanfolyamot, amelyet ápr. 24–26-án *Az esélyegyenlőség biztosítása I.* c. 30 órás program vezetett be.)

2006. június 24. *A Műzeumok Éjszakáján* a Könyvtörténeti és Könyvtártudományi Szakkönyvtár „*Ez az éjszaka más, mint a többi*” mottóval várta az érdeklődőket: *Szellemes és fantasztikus. Könyvtárak a science fiction és misztikus irodalomban* címmel rendezett kiállítást 8. emeleti olvasótermében. A témához kapcsolódó irodalomból, képekből, könyvekből összeállított kiállítás mellett kvízzjátékot is szerveztek a szellemnek vagy várkisasszonynak öltözött–maszkírozott könyvtárosok.

2006. június 28. A Könyvtári Intézet négy továbbképző tanfolyamhoz kapott alapítási és indítási engedélyt: *Könyvtári*

szakértői ismeretek (30 óra); Könyvtári szakfelügyeleti ismeretek (30 óra); Könyvtárosok mentálhigiéniája I. Önismeret (30 óra); Német szaknyelvi tanfolyam könyvtárosok részére (60 óra; helyszín a Goethe Intézet).

2006. június 29. Az OSZK-tezaurusz/Köztzaurusz jelene és jövője címmel szervezett munkaértekezletet a KI a tezauruszt használó, ill. a fejlesztésben is közreműködő könyvtárak képviselői számára. A rendezvénynek az adott aktualitást, hogy a tezaurusz gondozása intézményes formát öltött azáltal, hogy fejlesztőjétől, Ungváry Rudolftól a Könyvtári Intézethez került, ahol Fejős László, az ETO-kiadás koordinátora lett a tezaurusz gondozója.

2006. július 5. A Könyvtári Intézet honlapján böngészhetővé váltak a könyvtárak 2005. évi statisztikai adatai. Az Intézet közreadta a minden adatszolgáltató minden adatát tartalmazó óriástáblázatot és a valaha „TEKE-SZAKMA”-ként ismert Könyvtári statisztika c. kiadványt is, amelyet a gazdasági nehézségek miatt egyelőre nem adtak ki nyomtatott formában. (Később megjelent nyomtatásban is, de ez a kötet lett a nyomtatott kiadvány utolsó kötete, a 2006. évtől kezdve ugyanis a statisztika csak elektronikus formában áll rendelkezésre.)

2006. július 20. A Gyűjteményszervezési Osztály a Könyvtári Minerva c. szolgáltatási kalauz új elektronikus változatának előkészítése érdekében felkereste az e-mail-címmel rendelkező hazai könyvtárakat. A könyvtáraknak csak mintegy fele jelzett vissza, ezért Hölgyesi Györgyi a Kataliston hívta fel adatszolgáltatásra a könyvtárvezetőket. Az adatfrissítés már 2005 végén elkezdődött.

2006. augusztus 20. A Néprajzi Múzeumban rendezett ünnepségen Színyei József-díjat kapott dr. Bartos Éva, a Könyvtári Intézet igazgatója.

2006. szeptember 19. A KI Továbbképzés felsőfokon nevű sorozatában, 500 példányban, 128 oldalon megjelent *A magyar könyvtárosok etikai kódexe – magyarázatokkal, kommentárokkal, kiegészítésekkel* címmel, Papp István összeállításában. (A kiadványból 2007-ben utánnomás készült.)

2006. szeptember 20. Megkezdődött a Könyvtári Intézet által indított utolsó könyvtárosasszisztens-képző tanfolyam. A 220 órás képzés befejező napja 2007. máj. 10. volt.

2006. szeptember 25. *A kulturális örökség védelme 1850 előtti dokumentumok esetében – lehetőségek és feladatok I.* címmel 30 órás, akkreditált tanfolyamot indított a Könyvtári Intézet.

2006. szeptember 28. Az OSZK és a KI által az új ETO-kiadás megjelenése utáni teendők ügyében összehívott értekezleten a nagykönyvtárak és a szolgáltatók képviselői az ETO további alkalmazása mellett foglaltak állást. Az új kiadás jelzeteire való áttérés tervezett kezdete: 2008. jan. 1.

2006. szeptember 28. A KI és a zalaegerszegi Deák Ferenc Könyvtár kiadásában, 108 oldalon, 420 példányban megjelent a *Kistelepülési könyvtárosok kézikönyve. Útmutató a kiskönyvtárban végzett munkához* c., illetve alcímű segédlet, *Sebestyén-né Horváth Margit* munkája. (200 példányos utánnomásának megjelenési ideje: 2007. jan. 25.)

2006. október 11. Megjelent a *Könyvtári Figyelő Gerő Gyula* által összeállított 2006. évi különszáma (2006/3.) a 2002–2004-es időszak kronológiájával, ill. a *Kitüntetett könyvtárosok névtárának 2003–2004. évi folytatásával*.

2006. október 11. *A kulturális örökség védelme 1850 előtti dokumentumok esetében – lehetőségek és feladatok II.* címmel 30 órás, akkreditált tanfolyamot indított a Könyvtári Intézet.

2006. október 25. Az OSZK volt a házigazdája az MKE által az 1956-os forradalom és szabadságharc 50. évfordulójára rendezett, *A mi '56-unk. Könyvtár- és könyvtárosorsók 1956-ban* című emlékülésnek, amelynek egyik előadója *Vajda Kornél*, a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* szerkesztője volt. Ő a Könyvtári Intézet által kezdeményezett akcióról számolt be: felhívást intéztek a hazai könyvtárakhoz intézménytörténetük 1956-os fejezeteinek feltárására, az elkészült dolgozatokat pedig a közlés szándékával várta a folyóirat szerkesztősége. Kevés számú, de értékes írás született, az előadó kivételes példaként a szolnoki megyei könyvtár *Az 1956-os forradalom Jász-Nagykun-Szolnok megyére vonatkozó dokumentumai* c. honlapját emelte ki.

2006. október 30. A Kecskeméti Főiskolán megkezdődött az Intézet *Csapatépítés a könyvtárban* c., 30 órás, akkreditált továbbképző programja (tréningje). – Ezt korábban, aug. 28-án Romániában, a székelyföldi Csíkszeredán is megszervezte a KI, majd november 8-i kezdettel a debreceni Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtárban bonyolította le.

2006. november 9. A KI által *Könyvtári szakfelügyeleti ismeretek* címmel indított 30 órás, akkreditált tanfolyam kezdete.

2006. november 10–11. *A helyismereti munka aktuális kérdései* c. országos tanácskozás a Jászberényi Városi Könyvtár és Információs Központban, az MKE Helyismereti Könyvtárosok Egyesületének rendezésében, amelyen *Bartos Éva A helyismereti munkát végző könyvtárosok képzésének helyzete, a fejlesztés feladatai* címmel tartott előadást.

2006. november 10–11. A Kovászna Megyei Könyvtár két-napos konferenciája Sepsiszentgyörgyön *Változó olvasói szokások a digitalizált világban – újabb kihívások keresztütiében a könyvtár és az iskola* címmel, amelyre magyarországi előadókat is meghívtak. *Nagy Attila* a TÁRKI és az OSZK 2005 őszén felvett közös vizsgálatának legfontosabb eredményeiről számolt be *Kiváltság vagy esélyteremtés (Olvasás, könyvtár, internet)* c. előadásában.

2006. november 13–16. 30 órás, akkreditált továbbképző tanfolyamot tartott a Könyvtári Intézet *Irodalmi adatbázisok – Szakirodalmi és információs ismeretek az irodalomtudomány, irodalomtörténet, szépirodalom területén* címmel.

2006. november 22. *Információ – hozzáférés – esélyteremtés: E-könyvtári szolgáltatások lehetőségei a társadalmi befogadás támogatásában* címmel konferencia Szentendrén, a Pest Megyei Könyvtárban – a vendéglátó könyvtár, a Publika Magyar Könyvtári Kör és a Könyvtári Intézet rendezésében. *Bartos Éva Képzési tapasztalatok és tervek a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok könyvtári ellátására* címmel tartott előadást.

2006. november 29. *Nándorfehérvár 1456–2006* címmel dec. 22-ig látható fotódokumentációs poszter-kiállítást rendezett az OSZK az épület 8. emeletén, a Könyvtártudományi Szakkönyvtár olvasótermét határoló könyvvallványok folyosó felőli oldalának felhasználásával.

2006. november 30. *Európai információs szakemberek kompetenciái és tulajdonságai, ill. Európai információs szakemberek szakmai minősítési szintjei* címmel elkészült a LIS Euroguide (CERTIDoc) két kötetének magyar nyelvű fordítá-

sa, amelynek alapkiadásait az European Council of Information Associations (ECIA) és az Association des professionnels de l'information et de la documentation (ADBS) gazdálkotta. A magyar nyelvű szöveget egyelőre a Könyvtári Intézet honlapján tették elérhetővé. (Nyomatott kiadványként *LIS Euroguide. Kompetenciák, tulajdonságok, minősítési szintek* címmel 2007-ben jelent meg a Könyvtári Intézet *Euro Téka* c. sorozatában.)

2006. december 4–7. *Digitalizálás, digitális dokumentumok közzététele az interneten* címmel akkreditált továbbképzést tartott a Könyvtári Intézet.

2006. december 13. A Könyvtári Intézet ez évben is megrendezte év végi statisztikai értekezletét.

2006. december 14. A *Magyar Közlöny* 154. számában megjelent a 2006. évi CIX. törvény (egy ún. „saláta-törvény”), amelynek egyik rendelkezése módosította az 1997. évi CXL. törvény (Kultv.) 60.§ (4) bekezdését. Eredetileg ez így szólt: „A (3) bekezdésben felsorolt feladatokat a Könyvtári Intézet látja el. Az Intézet jogállását és gazdálkodását a miniszter rendeletben szabályozza.” A módosítás után pedig így: „A (3) bekezdésben felsorolt feladatokat a könyvtári intézet látja el.” A 100. § (1) a) pontban felhatalmazást kapott a Kormány, hogy a törvény végrehajtásaként rendeletben szabályozza a könyvtári intézet kijelölését. – A törvény tehát a nevet már nem tulajdonnévként, hanem egy általános szervezet elnevezéseként jeleníti meg.

2006. december 15. Az Országos Könyvtári Kuratórium ülése az OSZK-ban egyebek mellett a Könyvtári Intézet 2006. évi beszámolójával és 2007-es terveivel foglalkozott. (Ekkor még nem lépett életbe az előző napon megjelent 2006. évi CIX. törvény, amely hatályon kívül helyezte azt a rendelkezést, hogy az OKK közreműködik a Könyvtári Intézet irányításában. Ugyanakkor az OKK-ról szóló 165/1999. Kormányrendeletnek a Könyvtári Intézetre vonatkozó rendelkezéseit később sem módosították.)

2006. december 19. *Fejős László* a Kataliston értesítette a könyvtárakat arról, hogy a *Könyvtári raktározási táblázatok* 9., átdolgozott és javított kiadása többszöri utánnyomásának minden példánya elfogyott, újryomását nem tervezi a Könyvtári Intézet. Az új raktározási táblázat elkészültéig, és azon könyvtárak munkájának segítése érdekében, amelyek továbbra is a 9. kiadást kívánták használni, a kiadványt letölthető pdf formátumban tették elérhetővé az Intézet honlapjáról.

2007 A Könyvtári Intézet felmérést készített a MOKKA-R számára a magyarországi könyvtárakban fellelhető régi könyvek mennyiségéről.

2007 *Péterfi Rita, Tóth Máté és Vidra Szabó Ferenc* kutatást vezetett a kisvárosi könyvtárak körében azt vizsgálva, hogy az ötezer lakosúnál kisebb településeken milyen szerepeknek kell megfelelniük, az elvárások mennyiben függenek a helyi társadalmi, gazdasági, politikai és kulturális viszonyoktól, milyen a könyvtár és a könyvtáros presztízse az adott településen. A kutatás eredményeit a *Könyvtári Figyelő* 2008/1. számában összegezték *Kisvárosi könyvtárak szerepvállalásai* címmel.

2007. január 1. Az OSZK 2006. febr. 8-i vezetői értekezletén az a határozat született, hogy a nemzetközi könyvtörténeti bibliográfia (ABHB) készítését – évenkénti adatszolgáltatást – ettől az időtől kezdve vegye át a Könyvtörténeti és Könyv-

tártudományi Szakkönyvtár. – A KSZK 2007-ben megkezdte a magyar cikkek kurrens feldolgozását a HUMANUS adatbázisban, és kidolgozta a bibliográfia-előállítás menetét az *Annual Bibliography of the History of Books and Libraries* c. bibliográfia számára. Az első adatszolgáltatás a 2007-ben megjelent publikációkról 2008-ban történt, 2009-ben azonban ez a tevékenység megszűnt, mert a holland nemzeti könyvtár nem építette tovább az adatbázist.

2007. január 9. Megjelent az oktatásügyi közvetítői szolgálat, a könyvtári intézet, a közművelődési szakmai tanácsadó és szolgáltató szerv és a műbíráló szerv kijelöléséről szóló 1/2007. (I. 9.) Korm. rendelet, amelynek 1. § (2) bekezdésében ez áll: „Könyvtári intézetként a Kormány a Könyvtári Intézetet jelöli ki.” (A rendeletet a *Magyar Közlöny* 2007/2. száma tartalmazza.)

2007. január 23. *Redl Károly*, az Országos Könyvtári Kuratórium titkára a Kataliston a következőkötő írta: „A különböző konzultációk és a jogszabályok alapján nyugodtan állíthatom, hogy nem változik az OKK szerepe a Könyvtári Intézet vonatkozásában.”

2007. január 29. A CERTIDoc projekt honlapjára az angol, francia, német, spanyol, olasz, portugál, horvát nyelvű változatok mellé felkerült a *LIS Euroguide* két kötetének magyar nyelvű fordítása – *Európai információs szakemberek kompetenciái és tulajdonságai*, ill. *Európai információs szakemberek szakmai minősítési szintjei* címmel.

2007. január vége *Hangodi Ágnes* és *Törökne Jordán Katalin* összefoglaló tanulmányt írt a *Könyvtári Figyelő* 2007/1-es számába a Könyvtári Intézet oktatási tevékenységéről a könyvtárosok szervezett hétéves továbbképzésének első, 2000 és 2006 közötti ciklusában.

2007. február 13. Országos szakfelügyelői értekezletet szervezett az OSZK-ban a KI.

2007. március 1–3. A British Council és a Könyvtári Intézet által szervezett háromnapos olvasásfejlesztési tréning a budapesti Hotel Agrobán 45 közművelődési könyvtáros részvételével. A tréninget *Rachel Van Riel*, az *Opening the Book* elnevezésű, Nagy-Britanniában évek óta sikeresen működő, országos olvasásfejlesztési projekt igazgatója irányította.

2007. március 13. A Könyvtári Intézet honlapján elérhetővé és bárki számára használhatóvá vált a *Könyvtári Minerva* adatbázis, amelyben az adatok frissítése 2005 végén kezdődött meg. Eddig az időpontig több mint 700 könyvtár adatait frissítették, de a többi – korábban a nyomtatott változatban (a *Rácz Ágnes* összeállításában, 1997-ben a KMK által kiadott *Könyvtári Minerva 1996. A könyvtárak szolgáltatási kalauza* c. kiadványban) szerepelt – könyvtár adatai is megtalálhatók benne.

2007. március 13. Elkészült a Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztály felméréséhez tervezett, partneri elégedettséget vizsgáló kérdőív első változata (amit még hét követett), amellyel a Könyvtári Intézet és a KSZR-szolgáltatásban részt vevő intézmények, illetve munkatársak közötti kapcsolatot, azaz a kistérségi szolgáltatást nyújtó könyvtárak és munkatársak Könyvtári Intézettel szembeni elvárásait, igényeit, elégedettségét mérték fel. A vizsgálat eredményeiről *Fehér Miklós* számolt be a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* 2008/5. számában *Partnerség, együttműködés, minőség. Kistérségi könyvtárak*

és a *Könyvtári Intézet Kutatási és Szervezettefejlesztési Osztályának vizsgálata* címmel.

2007. március 25. Megújult a Könyvtári Intézet honlapja. A technológiájában, szerkezetében és tartalmában átalakult oldalak jelentős része regisztráció nélkül is megtekinthető és visszakérhető. Létrehoztak egy fórumot az észrevételek, kérdések számára.

2007. március 28–30. A határon túli magyar iskolai könyvtárosok 8. továbbképzésén, Nyíregyházán *Nagy Attila Betűhidak – szakadékok: avagy az olvasóvá nevelés nehézségei napjainkban (is)* címmel tartott előadást.

2007. április 11. *Könyvtári szakértői ismeretek* címmel indított tanfolyamot a Könyvtári Intézet, majd a képzést okt. 17-i kezdettel megismételte.

2007. április 11–12. Az Egerben, az Eszterházy Károly Tanárképző Főiskolán rendezett Networkshop 2007 NIIF-konferencián Ládi László *Könyvtár 2.0* címmel tartott előadást.

2007. április 17. Az NKA támogatásával a Könyvtári Intézet *Továbbképzés felsőfokon* nevű sorozatában 238 oldalon, 2006-os impresszummal megjelent *Az időszaki kiadványok – és egyéb folytatódó források – könyvtári kezelése* c. kötet, Szilvássy Zoltánné munkája.

2007. április 22. A Könyvtári Intézet a Goethe Intézettel 2006-ban történt megállapodása alapján két hónapos, 60 órás, akkreditált német szaknyelvi tanfolyamot indított könyvtárosok részére. Helyszíne a budapesti Goethe Intézet (Goethe Institut) volt.

2007. április 23–24. A Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtára, valamint a Könyvtári Intézet által szervezett továbbképzés Debrecenben *A dokumentumszolgáltatás hagyományos és korszerű módszerei* címmel – 80 résztvevővel, köztük határon túliakkal is.

2007. május 10. A Könyvtári Intézet befejezte az utolsó könyvtárosasszisztens-képző tanfolyamot, 37 résztvevővel.

2007. május 12. Olvasói felmérés kezdődött az OSZK-ban. A vezetőség kezdeményezésére, a szolgáltatások javítása érdekében a Könyvtári Intézet öt héten át, a hét más-más napján az Olvasó- és Tájékoztató Szolgálaton keresztül felmérte a nemzeti könyvtár olvasóinak használati szokásait és a szolgáltatásokkal kapcsolatos elégedettségét. – A vizsgálat eredményeiről *Vidra Szabó Ferenc* számolt be a *Könyvtári Figyelő* 2007/4-es számában, *A használók elégedettségének vizsgálata az Országos Széchényi Könyvtárban (2007)* címmel.

2007. május 16. A Könyvtári Intézet akkreditált tanfolyamot indított *Könyvtári szakfelügyeleti ismeretek* címmel. (Megismételte nov. 19-i kezdéssel.)

2007. május 20. A Könyvtári Intézet megújult honlapján megjelent a *Köztársaság* aloldala, ahonnan letölthető az utolsó, interneten elérhető változathoz képest jelentősen változott teaurusz Relex- (mdb-), HUNMARC- és Word-formátumban. Újranyitották a teaurusz-fejlesztők regisztrációhoz kötött oldalát is.

2007. június A *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* e havi számában a statisztikai adatszolgáltatásra épített elemző tanulmány jelent meg *Könyvtárak a büntetés-végrehajtási intézetekben* címmel *Vidra Szabó Ferenc* tollából.

2007. június 7. Új információs oldallal bővült a Könyvtári Intézet honlapja. A *Könyvtárak fogyatékkal élőknek* címet viselő összeállítás egy korábban az Intézetben végzett felmérés alapján készült, és a fogyatékkal élők számára valamilyen mértékben használható könyvtárak adatait tartalmazza.

2007. június 21. Az IKSZ és a Könyvtári Intézet országos szakmai napot rendezett az OSZK-ban *Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer – Mozgókönyvtári ellátás* címmel, a mozgókönyvtári szolgáltatás gyakorlati tapasztalatainak megbeszélésére.

2007. június 22. A *Továbbképzés felsőfokon* nevű sorozatban, 500 példányban, 86 oldalon megjelent a *Könyvtári protokoll* c. kiadvány, *Fodor Péter* és *Havas Katalin* munkája. A sikeres kiadványból még az év során két utánnomás készült.

2007. június 23. A *Múzeumok Éjszakája* ez évi programsorozatában a Könyvtörténeti és Könyvtártudományi Szakkönyvtár *Kódfejtők éjszakája* címmel szervezett kiállítást, ahol a látogatók tesztet tölthettek ki, és jutalomban részesülhettek. A siker felülmúlta az előző évit, a KSZK-ban 696-an fordultak meg éjjel kettőig, hogy megnézzék a kiállítást, és több mint 550-en a játékos tesztet is kitöltötték. (Ez az előző évben szervezett játékban résztvevők 165%-a.)

2007. július 1. A Könyvtári Intézet *A jó gyakorlat a könyvtári minőségirányítás bevezetéséhez* nevű sorozatának első kiadványaként megjelentette *Skaliczki Judit*nak *Az első lépésektől a könyvtár stratégiai tervének elkészítéséig* c. munkáját.

2007. július 20. A nov. 15-én nyugalomba vonuló *Vajda Kornél* helyébe *Bartók Györgyi* lépett: a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* c. folyóiratot a 2007/7-es számtól kezdve a *Bartók Györgyi – Mezey László Miklós* szerkesztői páros jegyzi.

2007. július 23. Az Oktatási és Kulturális Minisztérium elfogadta a határon túli magyar könyvtárak fejlesztéséről a Könyvtári Intézet által kidolgozott koncepciót, amelynek II. fejezete értelmében az intézet a következő öt határon túli bázisképzőhelyet alakította ki: Vajdasági Magyar Művelődési Intézet (*Zenta*), Kájoni János Megyei Könyvtár (*Csikszreda*), Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet (*Beregszász*), Fórum Intézet (*Somorja*), Bod Péter Megyei Könyvtár (*Sepsiszentgyörgy*).

2007. augusztus 20. Szent István király ünnepe alkalmából *Széchenyi Ferenc-díj*ban részesült *dr. Nagy Attila*, a Könyvtári Intézet ny. tudományos kutatója. *Szinnyei József-díj*at kapott *Hegyközi Ilona*, a Könyvtári Intézet osztályvezetője.

2007. augusztus vége UTCA (Univerzális Tartalomfeltáró és Csoportosító Alkalmazás) nevű közösségi katalógus létrehozására indult új projekt a Könyvtári Intézetben, amelyet *Kardos András* vezetésével egy fiatal könyvtárosokból és informatikusokból álló csoport valósított meg annak az együttműködési megállapodásnak a keretében, amelyet ekkor írt alá *Monok István*, az OSZK főigazgatója.

2007. szeptember A KSZK ettől kezdve egyéni konzultációs lehetőséget biztosított olvasóinak. A heti két órában, délután igénybe vehető szolgáltatás az információkereséshez, a könyvtárhasználathoz, az elektronikus források használatához, szakdolgozat-készítéshez előzetes konzultáció nyújtásával állt az olvasók rendelkezésére.

2007. szeptember 10. A Könyvtári Intézet újabb, akkreditált, 30 órás, *Könyvtárosok mentálhigiéniéje I. c.* továbbképzési programjának első napja. (Az előzőt *máj. 7-én* indította az intézet.)

2007. szeptember 10. A Könyvtári Intézet *Báb-, dráma- és médiapedagógia könyvtárosoknak c.* továbbképző tanfolyamának indulása.

2007. szeptember 11. A Könyvtári Intézet öt képzési programja kapott engedélyt: *A tartalmi feltárás mesterséges nyelven alapuló eszköze: az ETO* (60 óra); *A tartalmi feltárás természetes nyelven alapuló eszközei* (60 óra); *A web 1.0-tól a web 2.0 felé a megváltozott internetes világban* (60 óra: 42 kontaktóra + 18 óra távoktatás); *Kommunikációs ismeretek könyvtárosoknak* (30 órás tréning); *Szövegfeldolgozás XML alapokon I. – Szabványos XHTML szerkesztés CSS felhasználásával* (30 óra).

2007. szeptember 12. Az MKE *Versenyképes ország – versenyképes könyvtárossal c.*, az egész országra és az egész szakmára kiterjedő projektjének nyitórendezvényét az OSZK-ban tartotta. Ezt fórumorozat követte hat helyszínen (Kaposvár, 2007. nov. 12–13., Békéscsaba, 2008. jan. 28–29., Győr, 2008. febr. 18–19., Miskolc, 2008. márc. 10–11., Debrecen, 2008. ápr. 7–8., Gödöllő, 2008. máj. 5–6.) két-két napos programokkal. Minden helyszínen elhangoztak a Könyvtári Intézet munkatársainak előadásai a könyvtáros kompetenciákról, a digitális írni-olvasni tudásról, az elektronikus ügyintézésről, amelyek a könyvtárosokat új kihívások elé állítják. A zárókonferenciát az Országház Felsőházi termében tartották 2008. május 28-án.

2007. szeptember 12. A Könyvtári Intézet 90 órás, akkreditált tanfolyamot indított *Kiadványszerkesztési és prezentációkészítési feladatok megoldása a könyvtárban egyszerű eszközökkel* címmel.

2007. szeptember 26. Adatbázis-bemutatót és sajtótájékoztatót tartottak az OSZK-ban abból az alkalomból, hogy elkészült és a Magyar Olvasástársaság, ill. a Könyvtári Intézet honlapján már működik a *Gyermekirodalmi adatbázis*, amely 1995-ben a Trezor kiadónál a HUNRA gondozásában megjelent kötet (*Olvas nekem!*) „folytatása” kíván lenni. A válogatás az 1994 és 2005 között, magyar nyelven megjelent gyermek- és ifjúsági irodalom legjavát (csaknem 750 művet) tartalmazza rövid annotációk kíséretében. Az adatbázist a HUNRA felkérésére a Könyvtári Intézet munkatársai, *Bartók Györgyi, Hölgyesi Györgyi és Kis Klára* készítették.

2007. október 1. A XXXVI. Komárom-Esztergom megyei könyvtári hét keretében rendezték meg a könyvtárosok szakmai napját Tatabányán, a József Attila Megyei Könyvtárban. Az előadók között *Nagy Attila* a TÁRKI és a Könyvtári Intézet 2005. évi reprezentatív felmérése keretében végzett olvasás-, könyvtár- és internethasználati vizsgálat eredményeit ismertette *Kettészakadó társadalom – olvasás – értékrend* címmel.

2007. október 5. Az OKK az OSZK-ban tartott ülésén megvitatta a Könyvtári Intézet beszámolóját is a stratégiai terve végrehajtásáról.

2007. október 8. Az *Új és tervezett lehetőségek a könyvtárközi kölcsönzésben* címmel a tatabányai József Attila Megyei Könyvtárban megrendezett VII. ODR-konferencián az előadók között volt *Hölgyesi Györgyi* is, aki *Régi gondok, új trendek*

az ODR – dokumentumszolgáltatásban c. előadásában először az ODR adatbázisról, majd a postaköltség-térítés 2007. évi megvonásának következményeiről beszélt. Bejelentette azt is, hogy az OKM felkérésére a Könyvtári Intézet kidolgozta a könyvtárközi dokumentumszolgáltatás teljesítménymutatóit, és az összeállítást rövidesen közzéteszik.

2007. október 8. A KI honlapjáról letölthetővé tették a *Köztaurusz* legfrissebb, okt. 5-i változatát. A következő napon a *Geotaurusz* frissített, teljes változatának közzétételét jelentették be, amely nemcsak az egész kárpát-medencei településállományt (idegen nyelvű változataikkal), hanem az európai államok igazgatási egységeit is tartalmazza.

2007. október 26. Az MKE Műszaki Könyvtáros Szekció *A Könyvtár 2.0 gyakorlati alkalmazása* címmel tartott rendezvényt az OSZK-ban, amelyen *Ládi László* osztályvezető *Könyvtár 2.0 – Helyzetkép a magyar könyvtárakban* címmel, *Kardos András*, a KI közösségi katalógus kutatócsoportjának tagja egy újfajta katalógusról *Az UTCA fejlesztése – új lehetőségek az együttműködésben* címmel tartott előadást. Az előadások utáni kerekasztal beszélgetést *Ládi László* vezette.

2007. október 29. A Könyvtári Intézet 30 órás, akkreditált, *Könyvtárosok mentálhigiéniéje II. Konfliktuskezelés c.* tanfolyamának kezdőnapja.

2007. november 7. Az OKM könyvtári osztálya és a Könyvtári Intézet országos szakfelügyeleti konzultációs napot szervezett az OSZK-ban.

2007. november 12. *Irodalmi adatbázisok – Szakirodalmi és információs ismeretek az irodalomtudomány, irodalomtörténet, szépirodalom területén* címmel indított tanfolyamot a Könyvtári Intézet.

2007. november 14. Először indította el *A projektervezés és a pályázatkészítés alapjai* című, 30 órás, akkreditált tanfolyamát a Könyvtári Intézet.

2007. november 15. A British Council és a Könyvtári Intézet egy napos olvasásfejlesztési tréninget szervezett a könyvtáros szakma vezetői számára Budapesten. Olyan közkönyvtári, szakkönyvtári, felsőoktatási könyvtári vezetők, ill. vezető pozíciót betöltő könyvtárosok jelentkeztek, akik közvetlenül érintettek az olvasásfejlesztésben, vagy civil szervezetekkel kapcsolatot tartanak fenn a magyar társadalom olvasásfejlesztésének céljából.

2007. november 16–17. A British Council és a Könyvtári Intézet kétnapos olvasásfejlesztési tréninget szervezett könyvtárostánárok számára Budapesten. A képzésre az oktatási intézmények könyvtáros szakemberei jelentkeztek, akik közvetlenül érintettek az olvasásfejlesztésben, és napi kapcsolatban állnak az olvasókkal, diákokkal.

2007. november 19–22. A Könyvtári Intézet *Digitalizálás, digitális dokumentumok közzététele az Interneten* címmel tartott tanfolyamot.

2007. november 28. 2007 őszén kiírt meghívásos NKA-pályázaton a Könyvtári Intézet támogatást nyert egy *interaktív könyvtári portál* létrehozására (olyan interaktív könyvtári portál létrehozására, amely a széles olvasóközönség számára naprakész és személyre szabott tájékoztatást nyújt a teljes magyar könyvtári rendszerről, a könyvtárak szolgáltatásairól, és segítséget nyújt a kisebb, megfelelő infrastruktúrával és szak-

emberrel nem rendelkező könyvtárak számára is a könyvtárra vonatkozó információk közzétételére). A pályázati anyag elkészítéséhez és a terv megvalósításához a KI felkérte a webkettes alkalmazásokban jártas *Kardos András*t, *Paszternák Ádám*ot és *Takács Dániel*t. A projekt felelőse *Ládi László* lett.

2007. december 6. Az OKM Közgyűjteményi Főosztályán elkészült a 2008–2013. közötti könyvtárfejlesztési stratégia, a *Portál program*, amelynek e napon elfogadták a szakmai szervezetekkel egyeztetett végső verzióját. A hivatalossá vált változat letölthetővé vált a Könyvtári Intézet honlapjáról. Ezt követően az OKM és a KI több szakmai konzultációt szervezett a fejlesztések összehangolása, a könyvtárak együttműködése és az *Új Magyarország fejlesztési terv* keretében kiírandó könyvtárfejlesztési pályázatokat kidolgozása érdekében.

2007. december 6. Az OKM kérésére a Könyvtári Intézet két részből álló, 30-30 órás képzési programot dolgozott ki *A könyvtárak feladatrendszere: gyakorlati követelmények* címmel (I. *A könyvtárak működése, működtetése*; II. *A könyvtárak kapcsolatrendszere*). Az indítási engedélyt e napon megkapta az akkreditációs bizottságtól, azonban egyetlen alkalommal sem sikerült elindítani a tanfolyamokat – ugyanúgy, mint a **2008. márc. 4-én** engedélyezett további két modul sem: *III. A gyűjteményszervezés és feltárás gyakorlati kérdései*; *IV. Szolgáltatás a könyvtárakban*.

2007. december 12. A Könyvtári Intézet által szervezett hagyományos, év végi statisztikai szakmai nap az OSZK-ban.

2008 A Könyvtári Intézet Oktatási Osztálya az év folyamán a határon túli oktatóbázisokra akkreditált tanfolyamok megszervezésével segítette a határon túli magyar könyvtárosok továbbképzését (*Kommunikációs ismeretek könyvtárosoknak; Csapatépítés a könyvtárban; Könyvtárosok mentori szerepben a web 2.0 eszközeinek segítségével*).

2008 Az év során a Könyvtári Intézet folytatta belső minőségirányítás-fejlesztési programját. Ennek keretében az Intézet szolgáltatásait véleményező ún. omnibusz vizsgálatot folytattak le, és elvégezték értékelését. Az Euline cég munkatársaival együttműködve áttekintették és értékelték az Intézet SWOT analízisét, elkészítették a KI tevékenységét tükröző munkafolyamatok folyamatábráit, tevékenység-leírásait, és ezeket összhangba hozták a munkatársak munkaköri leírásaival is.

2008. január 14. Megújult a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* elektronikus változata. A honlap ettől az évtől kezdve a Könyvtári Intézet új honlapjához igazodik. A tartalomkezelő rendszer a felkerült cikkanyagok teljes szövegű keresést biztosít. (A korábbi számok a régi formában érhetőek el.)

2008. január 21. Megújult a *Könyvtári Figyelő* honlapja is, amelyen ettől az évtől kezdve – a 3K-hoz hasonlóan – a felkerült cikkanyagok teljes szövegű keresést, illetve a cikkekhez hozzászólási lehetőséget biztosít a tartalomkezelő rendszer. (A korábbi számok a régi formában érhetőek el.)

2008. január 21. Magyar nyelven is elérhetővé vált az EBSCOhost keresőfelülete, aminek a beállításához és használatához segédanyagot tett közzé a KI a honlapján letölthető pdf formátumban.

2008. január 22. A magyar kultúra napja alkalmából a *Biblioteka Emlékrem-díj*ban részesült *Hölgyesi Györgyi* osztályvezető.

2008. január 28. 90 órás, akkreditált tanfolyamot indított a Könyvtári Intézet *Kiadványszerkesztési és prezentációkészítési feladatok megoldása a könyvtárban egyszerű eszközökkel* címmel. (Ugyanezt ugyanilyen címmel és időtartammal, más hallgatók számára *szept. 8-i* kezdéssel megismételte.)

2008. február 7. A British Council és a Könyvtári Intézet egynapos tréninget rendezett a modern olvasóköri szervezéséről és működtetéséről közkönyvtárak könyvtárosai számára budapesti helyszínen. Az olvasásfejlesztési tréning plenáris előadásokat és csoportmunkát tartalmazott. A tréninget *Fiona Edwards*, az *Opening the Book*, a Nagy-Britanniában évek óta sikeresen működő, országos olvasásfejlesztési vállalkozás egyik munkatársa, a Pontefracti Városi Könyvtár állandó szakmai tanácsadója irányította, a csoportos foglalkozásokat pedig olyan magyar szakemberek és tanárok vezették, akik korábban már részt vettek a British Council által tartott olvasásfejlesztési tréningeken.

2008. február 11. *Hegyközi Ilona* közleménye a Kataliston arról, hogy a 2007-es megjelenési évtől kezdve a magyar könyvtörténeti és könyvtártudományi irodalmat a febr. 5-én ünnepélyesen átadott HUMANUS adatbázisban regisztrálja a Könyvtörténeti és Könyvtártudományi Szakkönyvtár. A MicroISIS-ben épített MANCI rekordjai (24 év anyaga) a későbbiekben szerves részévé válnak a HUMANUS adatbázisnak. Az eddig nyomtatásban megjelent, *A Magyar Könyvtári Szakirodalom Bibliográfiája* (MAKSZAB) c. folyóiratot a jövőben elektronikus kiadványként adják közre. A 2005. évi összevont 1–2. és 3–4. száma a Könyvtári Intézet honlapján letölthető lett, a 2006. évi számokat ugyanitt adják közre, a 2007. évi számokat (évente kettőt) már a HUMANUS adatbázisból állítják elő.

2008. február 13. *A tartalmi feltárás mesterséges nyelven alapuló eszköze: az ETO* címmel 60 órás tanfolyamot indított a Könyvtári Intézet.

2008. február 18. *A tartalmi feltárás természetes nyelven alapuló eszközei* címmel 60 órás tanfolyamot indított a Könyvtári Intézet. (Ugyanezt a tanfolyamot ugyanilyen időtartamban szeptember 16-i kezdéssel más hallgatóságnak is megtartotta.)

2008. február 20. Az OKM megbízásából, a KI szervezésében az Országos Idegennyelvű Könyvtárban találkoztak az ODR tagkönyvtárai, ahol az OKM Könyvtári Osztályának képviselői tájékoztatást adtak az *Új Magyarország fejlesztési terv* keretében „Tudásdepó-Expressz” elnevezéssel tervezett átfogó könyvtári fejlesztésekről, a *Társadalmi megújulás operatív programról* (TÁMOP) és a *Társadalmi infrastruktúra operatív programról* (TIOP). – Hasonló céllal **2008. márc. 20-án** és **26-án** a városi könyvtárak képviselőinek, **ápr. 4-én** pedig az iskolai könyvtárostánároknak tartottak tájékoztatást. – A Könyvtári Intézet azzal is segítette a könyvtárakat, hogy pályázati tanfolyamot szervezett, és háttéranyagokat készített a pályázati kiírások összeállításához.

2008. február 20. A Könyvtári Intézet honlapján hírt adott arról, hogy az OKM közzétette a *Reneszánsz Év – 2008* keretében meghirdetett közgyűjteményi és közművelődési pályázatokat. A könyvtári területet három pályázat érintette: *Közkinccs* (320 millió Ft összértékben), *Magyar Digitális Képkönyvtár* (220 millió Ft összértékben), *Megújuló gyűjtemények* (10 millió Ft összértékben). – A Magyar Digitális Képkönyvtár c. pályázat-

ról a KI szervezésében febr. 29-én minisztériumi tájékoztatót rendeztek az OSZK-ban.

2008. március 1. Együttműködési megállapodást kötött a Könyvtári Intézet és a csíkszeredai Kájoni János Megyei Könyvtár a romániai magyar könyvtárosok rendszeres támogatásáról. Ebben a KI vállalta közös képzési tervek elkészítését, akkreditált továbbképző tanfolyamok és egyéb képzések előkészítését és lebonyolítását, a képzők kiválasztását és felkészítését, oktatási segédletek biztosítását, budapesti tanfolyamain romániai magyar könyvtárosok fogadását.

2008. március 4. A Könyvtári Intézet engedélyt kapott *A könyvtáros mint felnőttoktató (andragógiai ismeretek könyvtárosoknak)* c., 60 órás képzési programjának indítására. A korábban már engedélyezett *Szövegfeldolgozás XML alapokon* c. tanfolyamhoz további három, 30-30 órás modul dolgoztak ki (II. *Az XML jelölésrendszere és szintaktikája, DTD-k és sémák szerkezeti felépítése; III. XML állományok megjelenítése lépésről lépésre (CSS) és transzformációs (XSLT) stíluslapok segítségével; IV. XML állományok átalakítása transzformációs stíluslapok segítségével*), amelyek indítását szintén engedélyezte az akkreditációs bizottság.

2008. március 5. *Könyvtári szakértői ismeretek* címmel 30 órás tanfolyamot indított a Könyvtári Intézet. (Ugyanezt szept. 23-i kezdéssel más résztvevők számára megismételte.)

2008. március 10. *A kulturális örökség védelme 1850 előtti dokumentumok esetében – lehetőségek és feladatok a könyvtárakban (I. rész)* címmel tanfolyamot indított a Könyvtári Intézet. (A II. rész kezdési dátuma: szept. 9.)

2008. március 17. A hónap folyamán pályázati előkészítő megbeszéléseket tartottak a digitális képkönyvtárról az érdeklődő könyvtárakkal. A gyakran ismétlődő kérdésekre adott válaszokat a Könyvtári Intézet közzétette a honlapján. – A pályázat eredményhirdetése után a nyertesek számára szóló információkat is a KI honlapja közvetítette: jún. 2-án kérdőív felmérést kezdtek a 48 nyertes könyvtár által beadandó képekről, júl. 11-én hírt adtak a Magyar Digitális Képkönyvtár (MDK) adatstruktúrájáról és kitöltési segédletéről, okt. 21-én felhívták a figyelmet a Magyar Elektronikus Könyvtár (MEK) honlapján elérhető képkönyvtári metaadat-beviteli űrlapra.

2008. március 17–19. A Dunaújvárosi Főiskolán megrendezett *Workshop 2008* c. konferencián a Könyvtári Intézetet ketten képviselték, *Tóth Máté* „Tématerképek a könyvtárosképzésben”, *Fejős László* „Az Egyetemes Tizedes Osztályozás (ETO) rendszerének magyarországi gondozása, a szomszédos kiadások konkordanciája, a változások hatása a szakrendi dokumentumtárolásra” címmel tartott előadást.

2008. március 19. A Könyvtári Intézet *Könyvtárosok mentálhigiénéje I.* címmel indított tanfolyamot, amelyet más résztvevők számára ősszel is megszervezett, szept. 30-i kezdéssel.

2008. március 29. Az OKM felkérésére a Könyvtári Intézet összehasonlító elemzést készített a könyvtári integrált rendszerekről és a gépi kölcsönzésről a PLR (public lending rights) bevezetéséhez. (Az OSZK a jelzett napon kapta meg a kérdőívet.)

2008. március 31. 664 példányban megjelent a Könyvtári Intézet *Digitális könyvtári füzetek* nevű CD-sorozatának első tagja, *Csáki Zoltán* szerkesztésében, *EPA ajánlás elektronikus*

folyóiratok kiadóinak, szolgáltatóinak elektronikus időszaki kiadványok public domain publikálásához címmel.

2008. április 2. *Könyvtári szakfelügyeleti ismeretek* címmel két alkalommal indított tanfolyamot az év folyamán a KI: a másodikát nov. 3-i kezdéssel.

2008. április 8–11. Az európai tudományos könyvtárak szövetsége, a LIBER (Ligue des Bibliothèques Européennes de Recherche) 14. nemzetközi könyvtárépítészeti szemináriuma, Budapesten, az OSZK-ban (8–9-én) és Debrecenben, a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtárában (11-én), új könyvtárépítések tanulmányozásával (Nyíregyháza, Debrecen, 10-én) egybekötve. – A rendezvényhez április 8-án magyar nyelvű szekcióülés, a *Magyar Könyvtárépítészeti Szeminárium* is kapcsolódott az OSZK-ban, amely a hazai könyvtárépítészeti reprezentatív alkotásait és a könyvtárépítészeti projekteket segítő hazai adatbázisokról szólt. A Könyvtári Intézet könyvtárépítéssel foglalkozó adatbázisát *Hölgyesi Györgyi* mutatta be.

2008. április 9. *A web 1.0-tól a web 2.0 felé a megváltozott internetes világban* címmel 60 órás tanfolyamot indított a Könyvtári Intézet. (Ugyanezt november 10-i kezdéssel megismételte.)

2008. április 14–15. A Könyvtári Intézet húsz munkatársa részt vett az Oktatási Osztály által szervezett EU-s pályázatóró tanfolyamon.

2008. április 29. Új információs oldallal bővült a Könyvtári Intézet honlapja, *Határok nélkül* címmel. A *Határon túliakról* szóló információk a hazai könyvtárosokat és érdeklődőket tájékoztatták (részei: határon túli magyar kulturális intézmények adattára, határon túli magyar könyvkiadók, határon túli könyvek hazai nagy- és kiskereskedelme, külföldi magyar kulturális intézetek); a *Határon túliaknak* szóló menüben hungarológiai kézikönyveket és a magyar irodalom teljes szöveggel elérhető internetes oldalait kínálták az érdeklődőknek.

2008. április 30. A Könyvtári Intézet és az „UTCA” fejlesztőinek közös munkájaként elkészült a magyarországi könyvtárakat a Google maps segítségével megjelenítő alkalmazás. A felület a könyvtári terület 2008–2013 közötti stratégiájában megcélzott könyvtári portál (könyvtári ügyfélkapu) részének előzménye.

2008. május 14. *Kommunikációs ismeretek könyvtárosoknak (tréning)* címmel 30 órás tanfolyamot indított a Könyvtári Intézet.

2008. május 22–23. *Bibliotheca Corviniana. 50 év európai könyvtártörténetírásáról* címmel francia és német nyelvű nemzetközi konferencia az OSZK-ban. Ehhez kapcsolódva máj. 21-én rendezték meg a KSZK *Európai Könyvtörténeti Gyűjteményének* szakmai bemutatóját.

2008. május 26–29. *Irodalmi adatbázisok – Szakirodalmi és információs ismeretek az irodalomtudomány, irodalomtörténet, szépirodalom területén* címmel tanfolyamot tartott a Könyvtári Intézet.

2008. június 6. A külföldi magyar kulturális intézetek könyvtárosainak a KI által szervezett egész napos, továbbképzés jellegű rendezvényen az OSZK szolgáltatásait (adatbázisokat, tájékoztatósi eszközöket) mutatták be a vendégeknek.

2008. június 12–13. Tanfolyam a nyíregyházi Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtárban az Országos Dokumentum-

tum-ellátási Rendszerben használt *Ariel-szoftver*ről hazai és erdélyi, kárpátaljai, szlovákiai, szerbiai, valamint szlovéniai résztvevőkkel – a vendéglátó könyvtár és a Könyvtári Intézet szervezésében.

2008. június 21. A *Múzeumok Éjszakája* c. rendezvénysorozat keretében a Könyvtörténeti és Könyvtártudományi Szakkönyvtár *A reneszánsz könyvtárak világa* címmel rendezett kiállítást és vetélkedőt.

2008. július 2. A Könyvtári Intézet *Továbbképzés felsőfokon* nevű sorozatában 300 példányban megjelent *Bényei Miklósnak Legyen minden helységben olvasóintézet. Könyv- és könyvtártörténeti tanulmányok, cikkek* c., ill. alcímű, 264 oldalas könyve.

2008. július 9–11. Az MKE Helyismereti Könyvtárosok Szervezete Győrben, *Szolgáltatás – használó – könyvtáros. Paradigmaváltás a könyvtárak helyismereti munkájában?!* címmel megrendezett 15. országos konferenciáján *Vajda Kornél* tartott előadást *Helyismereti könyvtáros: révkalauz az információátadásban* címmel.

2008. július 16. Pályázati tájékoztató ODR tagkönyvtárak részére az OKM Támogatáskezelő Igazgatósága, Könyvtári Osztálya és a Könyvtári Intézet szervezésében, az OSZK dísztermében. Témája a jún. 30-án *TIOP 1.2.3. „Tudásdepó-Expressz” – Könyvtári szolgáltatások összehangolt infrastruktúrafejlesztése* címmel megjelent pályázati kiírással kapcsolatos tudnivalók.

2008. július 29. A *Magyar Közlöny* 111. számában megjelent a 20/2008. (VII. 29.) OKM-rendelet az oktatási és kulturális miniszter ágazatába tartozó szakképzések szakmai és vizsgakövetelményeiről. E jogszabály *Művészet, előzművelődés, kommunikáció* szakmacsoportja nevezi meg először a *segédkönyvtáros* szakképzést, s rögzíti megszerzésének szakmai és vizsgakövetelményeit is. – A segédkönyvtáros képzés szakmai és vizsgakövetelményeire vonatkozó rendelettervezet végleges változatát, valamint a moduláris (könyvtáros asszisztens és segédkönyvtáros modulok) képzési programot és a modulzáró vizsgák anyagát 2007-ben a Könyvtári Intézet Oktatási Osztálya dolgozta ki.

2008. augusztus 26. A Debreceni Egyetem Informatikai Kara Könyvtárinformatikai Tanszéke *könyvtári kerekasztalt* szervezett a felsőfokú könyvtárosképzésről. A *Könyvtári Levelező/lap* 2008. decemberi számában közölt állásfoglalásban több javaslat szerepel a Könyvtári Intézet feladatvállalására.

2008. szeptember 8. Az országos képzési jegyzékben (OKJ) szereplő könyvtárosképzést folytató intézmények értekezlete az OSZK tanácstermében, a Könyvtári Intézet szervezésében.

2008. szeptember 9. Hat féléves, 1120 órás, OKJ-s könyv- és papírestaurátor-tanfolyamot indított az OSZK az Intézet szervezésében.

2008. szeptember 12. Minisztériumi szakkönyvtárosok összejövelete a KI szervezésében abból az alkalomból, hogy a Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztály befejezte a kormányzati szakkönyvtárak helyzetének és működésének vizsgálatát.

2008. szeptember 15. A Könyvtári Intézet elindította az új, egyéves, *emelt szintű segédkönyvtáros (könyvtári asszisztens rész-szakképesítéssel)* elnevezésű OKJ-s tanfolyamot.

2008. szeptember 18. 60 órás *ECDL START* vizsgafelkészítő képzést indított a Könyvtári Intézet.

2008. október 9. Megjelent az OSZK-ban 2005-ben készített *EPA ajánlás elektronikus folyóiratok kiadóinak, szolgáltatóinak elektronikus időszaki kiadványok public domain publikálásához* c. CD-ROM 2., javított kiadása. A Könyvtári Intézet *Digitális könyvtári füzetek* nevű sorozatának 1. számaként közreadott módszertani segédlet készítői: *Renkecz Anita* és *Csáki Zoltán*.

2008. október 13. A *Fejlesztési lehetőségek az ODR-MOKKA kapcsán* címmel Tatabányán, a József Attila Megyei Könyvtárban megrendezett VIII. Országos ODR konferencián *Bartók Györgyi* „*Határtalan lehetőségek...*” *Az ODR kiterjesztése a határon túli könyvtárakra* címmel tartott előadást.

2008. október 13. Tapolcán, a Wass Albert Városi Könyvtár és Múzeumban rendezett, *A kistelepülések mozgókönyvtári ellátásának modelljei Veszprém megyében* című szakmai konferencián három megyére – Bács-Kiskun, Baranya és Zala – kiterjedő vizsgálatot mutatott be *Fehér Miklós*: *A többcélű kistérségi társulások mozgókönyvtári feladatellátásának normatív támogatására biztosított forrás hasznosulásának vizsgálata a statisztika lehetőségeivel* c. előadásában.

2008. október 29. – november 4. A Katalist levelezőlistán vita bontakozott ki az új segédkönyvtáros-képzésről, amelyben *Hangodi Ágnes* adott tájékoztatást az új iskolarendszeren kívüli képzési forma szükségességéről és a könyvtárosképzés rendszerébe való illeszkedéséről.

2008. november 3. *Angol szaknyelvi tanfolyam könyvtárosok részére (Special English Language Course for Librarians)* címmel 60 órás tanfolyamot indított a Könyvtári Intézet.

2008. november 5. Felkerült a Könyvtári Intézet honlapjára a jelentkezési felhívás a magyar könyvtáros szakma elektronikus adattárába. A *Könyvtáros ki kicsoda* személyi kataszter kívánt lenni a könyvtáros/informatikus munkakörben, a könyvtárosképzésben, a könyvtári szakajtóban és a szakmai főhatóságnál dolgozó, illetve már nyugdíjas, hazai és határon túli magyar könyvtárosok adataiból. (A felhívást a *Könyvtári Levelező/lap* 2008. novemberi számában is közölték, és a honlapon 2009. jan. 21-én megismételték.)

2008. november 11. 53 éves korában elhunyt *Gerő Éva* grafikus, a *Könyvtári Figyelő* tervező szerkesztője, a KF, a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* borítójának és számos egyéb könyvtári kiadványnak a tervezője.

2008. november 13. *A projekttervezés és a pályázatkészítés alapjai* címmel 30 órás tanfolyamot indított a Könyvtári Intézet.

2008. november 14. A TÁMOP pályázatok elkészítéséhez a KSZK bibliográfiákat állított össze a pályázati témakörök (az olvasásra nevelés, a retrospektív konverzió, a közös katalógizálás, a helyismereti tájékoztatás, a közhasznú tájékoztatás, a használóképzés, a távolról elérhető könyvtári szolgáltatások és a honlapszerkesztés) irodalmából.

2008. november 24. A *Magyar Közlöny* 2008/166-os számában közölt jogszabály – *Az oktatási és kulturális miniszter 30/2008. (XI. 24.) OKM rendelete az oktatási és kulturális miniszter hatáskörébe tartozó szakképzések megszerzésére irányuló szakmai vizsga szervezésére feljogosított intézményekről*

– értelmében a Könyvtári Intézet valamennyi régióban vizsgáló szervezési jogosultságot kapott a következő OKJ-szakmákra: *segédkönyvtáros könyvtáros asszisztens rész-szakképesítéssel; könyvesbolti eladó antikváriumi kereskedő ráépítéssel; valamint restaurátor technikus szakképesítés-ráépülés (könyv- és papírrestaurátor szakirány).*

2008. november 25–28. *Digitalizálás, digitális dokumentumok közzététele az Interneten* címmel 30 órás tanfolyamot tartott a Könyvtári Intézet.

2008. november 27. A Gondolat Kiadó és az OSZK a *Nemzeti Téka* nevű sorozatban megjelentette a *Hídszerepek. Cigány integrációs kérdések* c., ill. alcímű, Nagy Attila és Péterfi Rita szerkesztette, 308 oldalas tanulmánygyűjteményt, amely folytatása a 2004-ben közreadott, *A feladatra készülni kell. A cigányság kulturális beilleszkedése és a közkönyvtár* c. kötetnek. Sajtóbemutatója 2009. jan. 21-én volt az OSZK-ban.

2008. december 3. A Könyvtári Intézet akkreditált intézmény lett, miután a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet Felnőttképzési Akkreditáló Testülete november eleji helyszíni szemléje után 2008. dec. 3-i ülésén elfogadta az Intézetnek a cím megszerzésére beadott kérelmét.

2008. december 4. Az OKM könyvtári, valamint támogatáskezelő osztályának tájékoztatója az OSZK-ban a TÁMOP 3.2.4/08/01 és TÁMOP 3.2.4/08/01 KMR „Tudásdepó-Expressz” – *A könyvtári hálózat nem formális és informális képzési szerepének erősítése az élethosszig tartó tanulás érdekében* c. pályázattal kapcsolatban. A pályázati tájékoztató napot az OKM és a KI szervezte.

2008. december 16. Az akkreditációs bizottság szegedi helyszínre is engedélyezte a Könyvtári Intézet *Angol szaknyelvi tanfolyam könyvtárosok részére* c. 60 órás továbbképzési programját, amely 50 kontanktórából és 10 óra otthoni munkából állt.

2008. december 19. *A jó gyakorlat a könyvtári minőségirányítás bevezetéséhez* nevű sorozatban megjelent a *Könyvtári partnerkapcsolatok, kommunikációs kérdések* c. könyv, Vidra Szabó Ferenc munkája.

2008. december 19. Az NKA támogatásával, a Könyvtári Intézet gondozásában, Fejős László munkájaként elkészült *Az Egyetemes Tizedes Osztályozás 1990. évi közép- és 2006. évi (2000. évvel lezárt) teljes kiadásának összehasonlító és hibajegyzék*, amely több mint 7500 jelzet sorsáról ad eligazítást. Terjesztéséről az Intézet többféle elektronikus formában gondoskodott, papírkiadás azonban nem készült belőle.

2009. január *A Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* c. lap e havi számában megjelent *Somogyi József Könyvtári ellátás az ezredforduló után – a számok aspektusából* c. tanulmánya, amely a 2001–2007 közötti statisztikai adatok elemzésével készült. – A lap 2014/11–12-es számában az áttekintés folytatódott a *szerző Könyvtári ellátás az ezredforduló után. A második hét év, 2007–2013 számainak vizsgálata* c. cikkében. – A tanulmányokat, kiegészítve a nyomtatott változathoz kiharadt táblázatokkal, 2020. jan. 22-én hozzáférhetővé tették a KI honlapján *Könyvtári ellátás az ezredforduló után. Elemzések* címmel.

2009. január 1. Az OKM jóváhagyásával hatályba lépett az OSZK új *Szervezeti és Működési Szabályzata*, amely a Könyv-

tári Intézetben a következő szervezeti változásokat hozta: megszűnt a Gyűjteményszervezési Osztály, feladatait átvette a két másik szakmai osztály: a Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztály, illetve az Oktatási és Humánerőforrás-fejlesztési Osztály (ennek a korábbi neve Oktatási Osztály volt). Az Intézet harmadik szervezeti egysége a Könyvtörténeti és Könyvtártudományi Szakkönyvtár. (Az SZMSZ „szentesítette” azt a struktúrát, amelyben a KI már 2008 második felétől működött.)

2009. január 15. A Könyvtári Intézet kiadásában, 35 oldalon megjelent az *Országos könyvtárfejlesztési stratégia 2008–2013. Portál program*, az Oktatási és Kulturális Minisztérium dokumentuma.

2009. január 28. Ládi László bejelentése a Kataliston a *Könyvtári portál* tesztidőszakának elindulásáról. (Lásd 2009. ápr. 6.)

2009. február 16. 67. életévében váratlanul meghalt Cselényi Imre, az OSZK KMK, ill. a Könyvtári Intézet 1991 és 2005 közötti munkatársa, a *Könyvtári raktározási táblázatok* újabb kiadásának szerkesztője, nyugállományba vonulása után pedig a karmelita szerzetesrend könyvtárainak gondozója.

2009. február 18. Aláírták az OKM és az EBSCOhost közötti újabb hároméves időtartamra (2009. jan. 1. – 2011. dec. 31.) szóló szerződést. A Könyvtári Intézet koordináló szerepe megmaradt.

2009. február 20. Az Országos Idegennyelvű Könyvtár *Más-ként! A művészetterápiák könyvtári alkalmazása* című konferenciáján a Könyvtári Intézet részéről Péterfi Rita *A magyar társadalom a XXI. század elején: esélyek és egyenlőségek* címmel tartott előadást, Bartos Éva pedig *A biblioterápia alkalmazásának eddigi tapasztalatairól a magyar könyvtárakban* témáról beszélt.

2009. március A Könyvtári Intézet 55 ODR-tagkönyvtárban kérdőíves felmérést végzett az elektronikus dokumentumküldés helyi gyakorlatáról. – Az év során vizsgálták az ODR-tagkönyvtárak honlapjait is a könyvtárközi szolgáltatások megjelenítése szempontjából.

2009. március 2. A Magyar Katolikus Rádió *Délutáni találkozás* nevű műsorában beszélgetés hangzott el olvasáskutatókkal a *Hídszerepek. Cigány integrációs kérdések* c., a Könyvtári Intézet által kiadott kötetről. (Ismétlése a rádió márc. 3-i, éjszakai műsorában.)

2009. március 3. *A könyvtáros mint felnőttoktató (andragógiai ismeretek könyvtárosoknak)* címmel 60 órás tanfolyamot indított a Könyvtári Intézet.

2009. április 5. Elkészült az OSZK és a Könyvtári Intézet 2009–2013-as stratégiájának végső változata, a 2008. okt. 30-án lezárt tervezet alapján.

2009. április 6. Az NKA által támogatott *Könyvtári portál* projekt bemutatóját tartotta meg a Könyvtári Intézet az OSZK-ban, ahol a résztvevők megismerkedhettek a *Könyvtárkapunak* elnevezett, könyvtárosoknak és könyvtárháználóknak szóló portállal (konyvtar.hu) szolgáltatásaival. A budapesti rendezvény után 8-án Győrbe, 20-án Debrecenbe, 23-án Szegedre, 27-én Miskolcra, valamint 28-án Pécsre is ellátogatott a bemutató.

2009. április 7. *Könyvtárosok mentálhigiénéje. I. Önisméret* címmel 30 órás tanfolyamot indított a Könyvtári Intézet.

2009. április 14. 59. életévében, rövid szenvedés után elhunyt *Fejős László*, a Könyvtári Intézet országosan ismert munkatársa, a *Könyvtári Levelező/lap* szerkesztője.

2009. április 16–19. *Könyvtárosok mentori szerepben a web 2.0 eszközeinek segítségével* címmel 60 órás tanfolyamot bonyolított le a Könyvtári Intézet a szerbiai Zentán.

2009. április 20. 30 órás tanfolyamot indított a *könyvtári szakértői ismeretekről* a Könyvtári Intézet.– Összel ismét megrendezte szept. 2-i kezdéssel.

2009. április 21. A Könyvtári Intézet négy modulból álló, összesen 120 órás továbbképzési programot dolgozott ki *Könyvtári munka a bírósági könyvtárakban* címmel, amelyre e napon kapott indítási engedélyt. A modulok: *I. A könyvtárak működése, működtetése; II. Feldolgozó munka a könyvtárakban; III. Az információs-kommunikációs technológia és az új web2-es alkalmazások használata a könyvtárakban; IV. A könyvtárak szolgáltatásai és kapcsolatrendszere.* – Ugyanekkor kapott engedélyt a 60 órás, *Webes kompetenciák a könyvtáros szakmában* c. képzési programjának indítására. A tanfolyam 47 kontaktórából és 13 órányi távoktatásból áll.

2009. május 5. *A web 1.0-tól a web 2.0 felé a megváltozott internetes világban* címmel 60 órás tanfolyamot indított a Könyvtári Intézet.

2009. május 18. A Könyvtörténeti és Könyvtártudományi Szakkönyvtár bejelentette a Katalistont, hogy végleg lezárta MicroISIS-szel épített MANCI adatbázisát, miután a 2007-ben és utána megjelent magyar anyagot, valamint a 2008 második felében és azután publikált külföldi cikkeket is – a magyar nyelvű referátumokkal és autoreferátumokkal együtt – a HUMANUS adatbázisban dolgozzák fel. A HUMANUS-ból állítják elő a KSZK időszaki bibliográfiai-dokumentációs kiadványait (a *Könyvtári Figyelő* referáló rovata, *A Magyar Könyvtári Szakirodalom Bibliográfiája*, a *Magyar Könyvszemle* éves könyv- és könyvtártörténeti bibliográfiája).

2009. május 19. *Egész életen át tartó tanulás – könyvtári támogatások és erőforrások. Lifelong Learning – Library Learning Services. ENTITLE Project* címmel országos konferencia Egerben, az Eszterházy Károly Főiskola Pyrkerianum-termében – 94 résztvevővel – a Publika Magyar Könyvtári Kör, a Könyvtári Intézet, a Bródy Sándor Megyei és Városi Könyvtár, valamint a vendéglátó főiskolai könyvtár szervezésében. A konferenciát kiállítás egészítette ki, és a Bródy Sándor Könyvtárban rendezett kerekasztal-beszélgetés zárta.

2009. május 22. A KI 60 órás angol szaknyelvi tanfolyamot indított könyvtárosok részére.

2009. május 24–26. A kárpát-medencei könyvtárosok 8. konferenciája Csongrádon, az IKSZ és a vendéglátó Csemegi Károly Városi Könyvtár és Információs Központ szervezésében, romániai, szerbiai, szlovákiai, szlovéniai és lengyelországi résztvevőkkel. A 25-én rendezett szakmai napon *Bartos Éva* is előadást tartott a határon túli magyar könyvtárak fejlesztési lehetőségeiről.

2009. május 26. A *Könyvtári Intézet* e-kiadványként megjelentette *A Magyar Könyvtári Szakirodalom Bibliográfiája* (MAKSZAB) próbabüzetét.

2009. május 26. Folytatódtak az EBSCO Publishingnek a Könyvtári Intézet közreműködésével szervezett felhasználói

továbbképzései a magyar könyvtárosok számára. Ezen a napon az ELTE TTK Kari Könyvtára Matematikai Gyűjteményének olvasótermében, *máj. 27-én* pedig a Pécsi Tudományegyetem Központi Könyvtárában rendezték meg a tanfolyamot.

2009. május 27. A kulturális statisztikával kapcsolatos megbeszélés a Könyvtári Intézetben a megyei könyvtárak munkatársainak részvételével.

2009. június 5. Az Oktatási és Humán erőforrás-fejlesztési Osztály munkaértekezletet tartott a segédkönyvtáros-képzés első évének tapasztalatairól és a vizsgaszervezés feladatairól a képzőhelyek számára.

2009. június 6. *A Kárpáti Igaz Szó* internetes közéleti lap e napi, 80. száma adott hírt arról, hogy a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet (KMMI) és a Könyvtári Intézet együttműködési szerződést írt alá. A szerződés keretében a közeljövőben a kárpátaljai magyar könyvtárosok számára rendszeres továbbképzéseket tartanak. A KMMI bázisán egy képzőközpont jön létre, amely szervezi és lebonyolítja a továbbképzéseket, a KI biztosítja az infrastrukturális és előadói hátteret.

2009. június 15–18. A Könyvtári Intézet tanfolyama *Könyvtári munka a bírósági könyvtárakban I. A könyvtárak működése, működtetése* címmel.

2009. június 20. *A Múzeumok Éjszakáján* a KSZK-ban szórakoztató, könyvtári témájú videókat vetítettek *Jelenetek egy könyvtárból – filmek* címmel.

2009. június 22. Az akkreditációs bizottság kiadta az indítási engedélyt *A minőség értékelése a könyvtárban – a minősített könyvtár* című, 60 órás továbbképzési programra.

2009. július 2. *A könyvtári szakfelügyeletről* címmel, *Tájékoztató a 2002–2008 közötti szakfelügyeleti vizsgálatokról* alcímmel, *Richlich Ilona* szerkesztésében, *A könyvtári rendszer stratégiai fejlesztése* c. sorozat 4. kiadványaként, az OKM megbízásából 171 oldalas gyűjteményt jelentetett meg a Könyvtári Intézet.

2009. július 14. Az OSZK által rendezett HUMANUS-napon a KSZK az érdeklődő könyvtáraknak bemutatta az adatbázisból történő kiadvány-előállítás folyamatát.

2009. július 14. A múzeumok díjmentes látogatására szolgáló igazoló kártyák adminisztrációjával megbízott Könyvtári Intézet megszervezte a kártyák eljuttatását a jogosultaknak számára.

2009. július 28. Felkerültek a Könyvtári Intézet honlapjának tezaurusz-tárhelyére a *Köztaurusz* aktuális letölthető állományai, a MEK-ben pedig kereshetően megtalálható a 65 029 lexikai egységet, továbbá a hozzájuk (mint mutatószavakhoz) kapcsolódó 56 723 ETO-jelzetet tartalmazó tezaurusz. A Köztaurusz földrajzinév-hátterét biztosító Geotaurusz állománya 68 467 földrajzi tulajdonnév.

2009. augusztus 31. A KI elindította *Emelt szintű segédkönyvtáros-képzés könyvtári asszisztens rész-szakképzéssel* nevű egyéves, hét modulból álló tanfolyamát.

2009. szeptember 7–10. A Könyvtári Intézet tanfolyama *Könyvtári munka a bírósági könyvtárakban II. Feldolgozó munka a könyvtárakban* címmel.

2009. szeptember 10. *A Magyar Közlöny* 127. számában megjelent a 182/2009. (IX. 10.) Korm. rendelet, amely egye-

bek között módosítja a nyilvános könyvtárak jegyzékének vezetéséről szóló 64/1999. (IV. 28.) Korm. rendeletet is. (Ez a rendelet cserélte ki a *Könyvtártudományi és Módszertani Központ* elnevezést *Könyvtári Intézet* névre a megfelelő paragrafusokban.) – A hivatalos lap ugyanebben a számban közölte a 189/2009. Korm. rendeletet is, amelynek tárgya a felnőttképzést folytató intézmények és a felnőttképzési programok akkreditációjának szabályairól szóló 22/2004. (II. 16.) Korm. rendelet módosítása.

2009. szeptember 14. A Könyvtári Intézet 60 órás angol szaknyelvi tanfolyamot indított könyvtárosok részére.

2009. szeptember 14. *A tartalmi feltárás természetes nyelven alapuló eszközei* címmel 60 órás tanfolyamot indított a Könyvtári Intézet.

2009. szeptember 15. A KSZK is csatlakozott az első *Könyvtári Nap* című rendezvényhez, amelyet az ELTE BTK Múzeum körüli campusán rendeztek meg. A rendezvény célja a könyvtárak közelebb hozása a felsőoktatáshoz. A nagyobb könyvtárak – köztük az OSZK is – külön standon mutatkoztak be a látogatóknak. – A programban egy nyilvános kerekasztal-beszélgetés is zajlott, amelyen *Hegyközi Ilona*, a KSZK vezetője a gyakornokokra vonatkozó törvényi paragrafusról beszélt, amely nem a könyvtárosképzés keretében kötelező szakmai gyakorlatról, hanem a pályakezdekők gyakornokságának szabályairól szól.

2009. szeptember 22. *A kulturális örökség védelme 1850 előtti dokumentumok esetében – lehetőségek és feladatok a könyvtárakban* címmel 30 órás tanfolyamot bonyolított le a Könyvtári Intézet.

2009. szeptember 29. A Könyvtári Intézet 30 órás tanfolyamának indulása *Digitalizálás, digitális dokumentumok közzététele az interneten* címmel.

2009. október 1. Az OKM meghívásos pályázatot hirdetett *Új tudás – műveltség mindenkinek* címmel, amelynek 2010. jún. 15-ig megvalósítandó céljai között szerepelt a vidéki, határ menti és határon túli művelődési intézmények programjainak bővítése, valamint a könyvtári, közművelődési szakemberek mentori, multiplikatori feladatra való felkészítése. A KI Oktatási és Humánerőforrás-fejlesztési Osztálya ennek keretében két programot valósított meg a határon túli magyar könyvtárak támogatására: az *EuroTéka Szabadegyetem* képzési, továbbképzési programot határon túli együttműködő partnerekkel, határon túli helyszíneken (öt helyszín: Somorja, Sepsiszentgyörgy, Zenta, Csíkszereda, Beregszász; hét téma: a könyvtár mint közösségi színtér, biblioterápia, mentálhigiéne, kommunikációs tréning, csapatépítés, digitalizálás, webes kompetenciák), illetve a *Kaleidoszkóp* határ menti kistéleplési továbbképzési programot hat hazai megyei könyvtárral együttműködve (erről lásd a 2010. ápr. 15-i dátumnál írottakat is).

2009. október 6. *Könyvtárosok mentálhigiéneje. I. Önismertet* címmel 30 órás tanfolyamot indított a Könyvtári Intézet.

2009. október 12. *Fejlesztési lehetőségek a TÁMOP kapcsán* címmel a 9. országos ODR-konferencia tanácskozása a tatabányai József Attila Megyei Könyvtárban. – A tanácskozáson a Könyvtári Intézet *Kaleidoszkóp* nevű, határ menti kistéleplési továbbképzési programja keretében 13 településről érkezett

olyan, határon túli magyar könyvtárosok is részt vettek, akik partnerei az elektronikus dokumentumküldő szolgáltatásnak. – *Tóth Andrea*, a Könyvtári Intézet ODR referense *Elektronikus dokumentumküldés – egy vizsgálat tapasztalatai* címmel az év márciusában végzett felmérés eredményét mutatta be. A délutáni programban a határon túlról érkezett könyvtárosok az Ariel dokumentumtovábbító szoftver használatának tapasztalatairól folytattak megbeszélést a Könyvtári Intézet munkatársa, *Bartók Györgyi* vezetésével.

2009. október 15. Az Internet Librarian International londoni konferenciáján a *Digitális könyvtárak* szekció *Portálok és csapdák* alszekciójában a *Könyvtárportál* elnevezésű magyar fejlesztésről tartott előadást *Ládi László*, *Kardos András* és *Füzessi Károly*.

2009. október 16. A Publika Magyar Könyvtári Kör a KI Oktatási és Humánerőforrás-fejlesztési Osztálya közreműködésével az OSZK-ban rendezte meg az ENTITLE nemzetközi projekt zárókonferenciáját.

2009. október 19. 30 órás tanfolyamot indított a *könyvtári szakfelügyeleti ismeretekről* a Könyvtári Intézet.

2009. október 19. *Báb-, dráma- és médiapedagógia könyvtárosoknak* címmel 60 órás tanfolyamot indított a Könyvtári Intézet. A képzés helyszíne a Leonardo da Vinci ház Drámatéka volt.

2009. október 22. Az MKE és az OSZK rendezésében a *Füzeki István Emlékérem díj* ünnepélyes átadása. A díjat 2009-ben a *Charta '77* könyvtáros aláíróinak (a Könyvtártudományi és Módszertani Központ, illetve a Könyvtári Intézet egykori és mostani munkatársainak) ítélte oda a bizottság: *Bartos Évának*, *Fogarassy Miklósnak*, *Gereben Ferencnek*, *Kamarás Istvámnak* és *Nagy Attilának*.

2009. október 30. A Könyvtári Intézet szegedi helyszínnel – a Szegedi Tudományegyetem Könyvtárában – 60 órás angol szaknyelvi tanfolyamot indított könyvtárosok számára.

2009. november 2. Az *EuroTéka* sorozatban megjelent *Az olvasáskultúra fejlesztése. Konceptiók, programok, kampányok* c. kiadvány.

2009. november 5. *Könyvtárosok mentálhigiéneje. II. Konfliktuskezelés a könyvtárban* címmel 30 órás tanfolyamot indított a Könyvtári Intézet.

2009. november 9. 120 órás tanfolyamot indított a Könyvtári Intézet *Kiadványszerkesztési és prezentációkészítési feladatok megoldása a könyvtárban* címmel.

2009. november 9. *Kovács Katalin*, a *Könyvtári Figyelő* főszerkesztő-helyettese a Kataliston jelentette be a szakfolyóirat online szolgáltatásait: az előfizetők számára – jelszavas azonosítással – a nyomtatott lapszám megjelenésével azonos időben az elektronikus változatot is elérhetővé tették, valamint a külföldi folyóirat-figyelő rovatban közölt referátumokat is online, teljes szöveges formában szolgáltatják a folyóirat honlapján.

2009. november 12. *Szövegfeldolgozás XML alapokon. I. Szabványos XHTML-szerkesztés CSS felhasználásával* címmel 30 órás tanfolyamot indított a Könyvtári Intézet.

2009. november 13. *A projektvezetés és a pályázatkészítés alapjai* címmel indított tanfolyamot Könyvtári Intézet.

2009. november 26. *Webes kompetenciák a könyvtáros-szakmában* címmel 60 órás tanfolyamot indított a Könyvtári Intézet.

2009. november 30. A Könyvtári Intézet 30 órás tanfolyama *Könyvtári munka a bírósági könyvtárakban. III. Az információs-kommunikációs technológia és az új web2-es alkalmazások használata a könyvtárakban* címmel.

2009. december 4. *Marosán Ágnes* felhívást tett közzé a Kataliston a KI honlapján működő *Könyvtári Minerva* adatbázis frissítése érdekében.

2009. december 9. Megbeszélés az Oktatási és Kulturális Minisztériumban a megyei könyvtárak képviselőivel a kulturális statisztikával kapcsolatos időszerű kérdésekről az OKM és a Könyvtári Intézet szervezésében.

2009. december 14–17. A Könyvtári Intézet tanfolyama *Irodalmi adatbázisok – Szakirodalmi és információs ismeretek az irodalomtudomány, irodalomtörténet, szépirodalom területén* címmel.

2010. január 22. *A magyar kultúra napján a Biblioteka Em-lékérem-díj* kitüntetésben részesült *Vidra Szabó Ferenc*, a Könyvtári Intézet munkatársa.

2010. február 1. Az OSZK 2009-es impresszummal, három kötetben, 500 példányban, *Magyar könyvtártörténeti kronológia 996–2007* címmel megjelentette *Gerő Gyula* összeállítását. A Könyvtári Intézet égisze alatt, több évtizedes adatgyűjtés eredményeként megszületett kiadvány szerkesztési munkáltaiban részt vett *RÁCZ ÁGNES*, az adattár számítógépes adatbázisának létrehozója és gondozója.

2010. február 4. A Könyvtári Intézet 26 városi könyvtár helytörténeti anyagának digitalizálásával kapcsolatban tartott tájékoztató konferenciát az OSZK dísztermében.

2010. február 15–18. *Könyvtári munka a bírósági könyvtárakban, IV. A könyvtárak szolgáltatásai és kapcsolatrendszere* címmel indított tanfolyamot a Könyvtári Intézet, amelyen 30 fő vett részt.

2010. február 22. A Könyvtári Intézet elindította továbbképzési programját *A web 1.0-tól a web 2.0 felé a megváltozott internetes világban* címmel. – Az év folyamán további két tanfolyam indult *máj. 10-i és nov. 15-i* kezdéssel.

2010. február 23. A Könyvtári Intézet tanfolyama *Könyvtári szakértői ismeretek* címmel.

2010. március 2. *A könyvtáros mint felnőttoktató (andragógiai ismeretek könyvtárosoknak)* címmel kezdett továbbképzést a Könyvtári Intézet.

2010. március 10. Az MKE társadalomtudományi szekciójának rendezvénye az OSZK-ban: *Gazda István* tudománytörténész bemutatta a *Magyar könyvtártörténeti kronológia 996–2007* c. háromkötetes kiadványt, *Gerő Gyula* munkáját.

2010. március 11. A *Magyar Közlöny* 2010/34. számában megjelent a Minősített Könyvtár cím és a Könyvtári Minőségi Díj adományozásáról szóló 21/2010. (III. 11.) OKM rendelet, amely – egyebek mellett – a miniszter felkérésére létrejövő Könyvtári Minőségügyi Bizottság feladatait és összetételét is szabályozza, 3. §-ában pedig úgy rendelkezik, hogy a Bizottság titkársági feladatait, valamint a könyvtárak minősítési eljárásával kapcsolatos lebonyolítási feladatokat a Könyvtá-

ri Intézet látja el. (Ezt a rendeletet hatályon kívül helyezte a 33/2017-es EMMI rendelet.)

2010. március 12–21. *Péterfi Rita* szociológus, a Könyvtári Intézet munkatársa vizsgálatot végzett fiatalok olvasási és könyvvásárlási szokásairól, amelynek zárójelentését *A Harry Potter-nemzedék és a könyvek. A fiatalok olvasási és könyvvásárlási szokásairól 2010-ben* c. könyvben adta közre. (Hatágu Síp Alapítvány, 2010. 42 p.)

2010. március 22–28. A *Szülőföld Alap* támogatásával tíz határon túli könyvtáros vett részt azon a *Könyvtárosok mentori szerepben a web 2.0 eszközeivel* címmel a nyíregyházi Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtárban lebonyolított továbbképzésben, amelyet a házigazda könyvtár a Könyvtári Intézettel és a Kárpátaljai Iskolai Könyvtárakért Alapítvánnyal közösen szervezett.

2010. március 23. A Könyvtári Intézet 30 órás akkreditált továbbképző tanfolyamot indított *A kulturális örökség védelme 1850 előtti dokumentumok esetében – lehetőségek és feladatok a könyvtárakban II.* címmel.

2010. március 24. A Könyvtári Intézet honlapján a MOKKA szakértői bizottsága nyilvános véleményezésre bocsátotta a MOKKA közös katalógus továbbfejlesztésével kapcsolatos szakértői véleményt.

2010. április 7. A Könyvtári Intézet *Csapatépítés a könyvtárban* c. tanfolyamot indított, 14 hallgatóval.

2010. április 13. A KI 60 órás továbbképző tanfolyamának indulása *A minőség értékelése a könyvtárban – a minősített könyvtár* címmel.

2010. április 15. és május 28. között A Könyvtári Intézet *Kaleidoszkóp* nevű, határ menti kistéleplési továbbképző programot valósított meg. – A programsorozat időpontjai és helyszínei: *ápr. 15-én* a pécsi Csorba Győző Megyei-Városi Könyvtárban horvátországi (Eszék, Pélmonostor) magyar könyvtárosok részvételével; *ápr. 19-én* a szegedi Somogyi Károly Városi és Megyei Könyvtárban vajdasági, Szabadka és környéki magyar könyvtárosok részvételével; *máj. 6-án* a nyíregyházi Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtárban kelet-szlovákiai, kárpátaljai és erdélyi – partiumi – magyar könyvtárosok részvételével; *máj. 13-án* a salgótarjáni Balassi Bálint Megyei Könyvtárban közép-szlovákiai magyar könyvtárosok részvételével; *máj. 20-án* a szombathelyi Berzenyi Dániel Könyvtárban szlovéniai (Muraszombat, Lendva) és burgenlandi (Alsóőr) magyar könyvtárosok részvételével; *máj. 28-án* a Békés Megyei Tudásház és Könyvtárban aradi és nagyváradi könyvtárosok részvételével.

2010. április 16. és június 22. A Könyvtári Intézet két részletben megkapta az indítási engedélyt a *Könyvtári vezetői ismeretek* c., négy modulból álló, összesen 120 órás képzési programjára. A 30 órás modulok: *I. Alapvető vezetési ismeretek; II. Gazdálkodási és pénzügyi ismeretek, a teljesítménymérés könyvtári mutatói; III. Korszerű emberi erőforrás menedzsment; IV. A minőségirányítás kialakítása és értékelése, a minősített könyvtári cím elnyerésének módszerei.*

2010. április 19. A KI *A projektervezés és a pályázatkészítés alapjai* címmel indított tanfolyamot.

2010. április 20. *Írás- és olvasásfejlesztés a családban Európában és világszerte* címmel egész napos program az OSZK-

ban angliai előadóval, a Könyvtári Intézet szervezésében. (Az izlandi vulkánkitörés hamufelhői miatt bekövetkezett légtérzárlat megakadályozta Greg Brooks Budapestre érkezését, ezért a vele tervezett programot videokonferencia formájában bonyolították le.)

2010. április 21. A Könyvtári Intézet *Könyvtárosok mentálhigiénye I. Önismeret* címmel indított 30 órás továbbképző tanfolyamot.

2010. április 26. 60 órás továbbképzést indított a Könyvtári Intézet *Angol szaknyelvi tanfolyam könyvtárosok részére* címmel. – A képzést összel, szept. 27. – okt. 26. között is megtartotta.

2010. április 29. A K2 kutatócsoport („kísérleti műhely”) első szakmai napja az OSZK-ban, az *Új Magyarország Fejlesztési terv* TÁMOP programja keretében, *Lépjünk egyről a kettőre* címmel. A rendezvényt az interneten is nyomon követhették az érdeklődők az OSZK online közvetítésében.

2010. május 20. A vállalati könyvtárak műhelybeszélgetésére került sor a HungaroControl Repülési Szakkönyvtárban az Országos Statisztikai Alapprogram számára történő adatszolgáltatásról. A meghívott vendég *Somogyi József* volt.

2010. május 21. A K2 kutatócsoport második szakmai napja az OSZK-ban, *Digitalizálás. Problémák és eszközök* címmel, ill. alcímmel – az OSZK és az MKE FITT szekciójának szervezésében. A konferenciát az interneten is közvetítették.

2010. május 25. A Könyvtári Intézet 60 órás továbbképzési programot indított *Webes kompetenciák a könyvtáros szakmában* címmel. – A tanfolyamot nov. 29-i kezdéssel is megrendezte.

2010. május 28. Miután a *konyvtar.hu* címen elérhető *Könyvtári portál* fennállásának több mint egy éve alatt már majdnem 200 ezer egyedi látogatót számláltak, és több mint száz könyvtáros vette használatba a portál szerkesztőeszközeit, a fejlesztők levették a honlapról a „Tesztidőszak” feliratot. *Füzessi Károly* új fejlesztésekről is hírt adott a Kataliston, ahol ezt követően vita bontakozott ki a portálról.

2010. május 31. *Tóth Máté*, a Könyvtári Intézet munkatársa sikeresen megvédte *A szemantikus web. Könyvtárak a szemantikai paradigmában* c., az ELTE BTK Irodalomtudományi Doktori Iskola könyvtártudományi programjának keretében készített PhD-doktori disszertációját.

2010. június Lezárult az Országos Igazságszolgáltatási Tanács Hivatalának Magyar Bíróképző Akadémiája által szervezett bírósági könyvtári hálózatfejlesztési program, amelynek keretében egységes információtechnológiai eszközparkot és könyvtári szolgáltatásrendszert alakítottak ki az összes bírósági könyvtári intézményben. A rendszer szolgáltatásainak működtetéséhez szükséges tudást a bírósági könyvtárosok a Könyvtári Intézet által kidolgozott akkreditált képzés keretében szerzik meg, amit általános infokommunikációs felkészítést nyújtó távoktatási kurzus egészít ki. A távoktatás tartalmi kialakításában a Könyvtári Intézet működött közre, a tananyag fejlesztését az Eszterházy Károly Főiskola végezte.

2010. június 1. A *Családi olvasás éve 2010* nevű kampányt megnyitó sajtótájékoztató az OSZK-ban. A Könyvtári Intézet az Új Magyarország Fejlesztési Terv TÁMOP programjára támaszkodva valósította meg a kampányt 2010/2011-ben. A

kampány első szakasza a könyvhét eseményeihez kapcsolódott.

2010. június 7. A Könyvtári Intézet továbbképzést indított *Szövegfeldolgozás XML alapokon II. – Az XML jelölésrendszere és szintaktikája, DTD-k és sémák szerkezeti felépítése* címmel.

2010. június 9. A TÁMOP „Tudásdepó – Express” pályázatának támogatásával a Könyvtári Intézet négy alkalomból álló olvasásfejlesztési sorozatának keretében *Maria Larsson* előadására került sor *Az olvasásfejlesztés helyzete Svédországban: gyakorlati példák hátrányos helyzetűekkel és gyerekekkel való foglalkozásokhoz* címmel.

2010. június 10–11. A KSZK a francia ADBS munkatársaival együttműködve megszervezte és lebonyolította a CERTIDOC vizsgáztatókat felkészítő szemináriumot, és munkatársai lefordították a szeminárium szakmai anyagait.

2010. június 14. A Könyvtári Intézet a TÁMOP „Tudásdepó – Expressz” támogatási program keretében *Webkettes funkciók az integrált könyvtári rendszerben* címmel tartotta meg a K2 kutatócsoport szakmai napját, két szekcióban. A *Bíró Szabolcs* által vezetett szekció előadásait az érdeklődők videoközvetítés formájában az interneten is nyomon követhették. – A rendezvény keretében az IKR fejlesztők számára külön workshopot is szerveztek a code4lib.hu szekció keretében *Király Péter* vezetésével.

2010. június 19. Az OSZK ebben az évben is részt vett a *Múzeumok Éjszakája* c. rendezvényen. Programjainak kiemelt témája: „Amit a papír elbír – Egy este, amikor a papír hallgató hordozóból főszereplővé lép elő”. – Ehhez kapcsolódva a KSZK júl. 17-ig látható plakátkiállítást rendezett *Amit a papír elbír: buszok, könyvmolyok, könyvek és könyvtárak* címmel.

2010. június 22. A Könyvtári Intézet olasz és orosz szaknyelvi tanfolyami programot állított össze 60-60 órás időkeretben, amelyekre engedélyt kapott. Az orosz nyelvi tanfolyamot a kevés jelentkező miatt egyszer sem sikerült elindítania.

2010. június 23. *Somogyi József* bejelentette a Kataliston, hogy a Könyvtári Intézet honlapján az Excel kimutatásprogramjával kutatható adatbázist hozott létre és tett közzé *A magyarországi könyvtárak statisztikai adatai 1999–2009. Adatbázis keresőfelülettel* néven.

2010. július 14. Elkészült a régi könyvek bibliográfiai leírási szabályzatának végleges magyar változata az ISBD(A) 2006-os kiadása alapján, de szerkezetében a magyar szabályzatokhoz illetve. A szabályzat felkerült a Könyvtári Intézet honlapján elérhető szabályzatok közé, ahonnan letölthető.

2010. július 28. *Tóth Máté* a Kataliston felhívást tett közzé arról, hogy a K2 kísérleti műhely kereteiben szeretnének megszervezni a magyar Wikipédia könyvtári támogatását: egy kidolgozott munkaterv alapján ellenőriznék és javítanák az online enciklopédiának a magyar kultúra és tudomány szempontjából legfontosabb szócikkeit. Ehhez a munkához toborzott résztvevőket a Könyvtári Intézet felhívása. (A felhívást követően hosszú vita bontakozott ki a levelezőlistán a Wikipédiáról.) – Szept. 9-én *Tóth Máté* bejelentette, hogy a kezdeményezésre jelentkezettek első találkozója szept. végén lesz.

2010. augusztus 13. *In memoriam Szopori Nagy Lajos* címmel, *Román Károly* szerkesztésében emlékkötetet adott ki

a székesfehérvári székhelyű Vörösmarty Társaság a 75 éve született és 5 éve elhunyt tanár, költő, műfordító, a finn irodalom magyarországi nagykövete tiszteletére, aki főhivatású könyvtárosként 1975 és 1991 között az OSZK KMK munkatársa volt, majd élete végén, 1997-től csaknem haláláig, 2005. jún. 30-ig a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* szerkesztőjeként tevékenykedett. (A kötet bemutatója dec. 14-én volt a Petőfi Irodalmi Múzeumban.)

2010. augusztus 25. A Könyvtári Intézet újabb továbbképzési programra kapott indítási engedélyt: *A helytörténetírás módszerei, segédesszközei, a publikálás formái és lehetőségei; helyismereti-helytörténeti információk közzététele könyvtári honlapokon* címmel összeállított tanfolyami tematika 60 órás időkeretet kapott.

2010. augusztus 26. *Hangodi Ágnes* közleménye a Kataliston azzal kapcsolatban, hogy a közelmúltban ismét módosított kulturális törvény rendelkezése szerint önállóan működő és gazdálkodó közgyűjtemény vezetője az lehet, aki a szakirányú felsőfokú végzettségen túl államháztartási, vezetési ismeretekkel és vezetői gyakorlattal rendelkezik. Az előírt képesítést akkreditált vezetői ismereteket nyújtó tanfolyam keretében is meg lehet szerezni, ehhez a Könyvtári Intézet 120 órás, négy modulból álló tanfolyamot akkreditáltatott *Könyvtári vezetői ismeretek* címmel. Az Intézet a vezetőképzésre való jelentkezés előzetes felmérését kezdeményezte.

2010. augusztus 30. A Könyvtári Intézet ismét elindította *Emelt szintű segédkönyvtáros képzés könyvtári asszisztens rész-szakképesítéssel* nevű OKJ-s tanfolyamát.

2010. augusztus 30. A Könyvtári Intézet *Angol szaknyelvi tanfolyam könyvtárosok részére* címmel szegedi helyszínen indított 60 órás továbbképzést.

2010. szeptember Elkészült a Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közalapítvány vizsgálati jelentése *A könyvtárhasználat lehetőségei és tényezői fogyatékos személyek körében. Könyvtárhasználat támogatásának alapp problémái és igénye fogyatékos személyek körében – a potenciális könyvtárhasználók szempontjából* címmel. Az igényfelmérést az OSZK felkérésére végezték. A vizsgálati jelentést a Könyvtári Intézet közzétette a honlapján.

2010. szeptember 6–9. *Digitalizálás, digitális dokumentumok közzététele az interneten* címmel indított továbbképző tanfolyamot a Könyvtári Intézet, amelyet nov. 8–11. között is megtartott.

2010. szeptember 13. A Könyvtári Intézet *Báb-, dráma- és médiapedagógia könyvtárosoknak* című, a budapesti Leonardo da Vinci ház Drámatékában lebonyolított továbbképzési programjának kezdő napja.

2010. szeptember 14. A Könyvtörténeti és Könyvtártudományi Szakkönyvtár részt vett az ELTE BTK könyvtár szakos hallgatói által rendezett második könyvtári napon („budapesti könyvtári nap”), a kar Múzeum körüli campusán.

2010. szeptember 15. A Könyvtári Intézet *Kiadványszerkesztési és prezentációkészítési feladatok megoldása a könyvtárban* címmel indított továbbképző tanfolyamot.

2010. szeptember 21. Az EBSCO Publishing a Könyvtári Intézet közreműködésével az OSZK-ban megtartotta ezévi

második egynapos felhasználói továbbképzését, amelyen 43 könyvtáros vett részt.

2010. szeptember 22. A *K2 kutatócsoport* negyedik szakmai napja az OSZK-ban *Keresés, archiválás, digitális gyűjtemények kezelése ingyenes eszközökkel* címmel, a KI szervezésében. (Ezt a konferenciát is közvetítették az interneten.)

2010. szeptember 22. A *KI Könyvtári szakfelügyeleti ismeretek* elnevezésű továbbképző tanfolyamának kezdőnapja.

2010. szeptember 27. A Könyvtári Intézetnek *A jó gyakorlat a könyvtári minőségirányítás bevezetéséhez* nevű sorozatában, 70 oldalon megjelent a *Könyvtári Közös Értékelési Keretrendszer. A könyvtári önértékelés szakmai szempontjai* című, ill. alcímű segédlet, *Vidra Szabó Ferenc* munkája.

2010. szeptember 27. *Angol szaknyelvi tanfolyam könyvtárosok részére* c. továbbképző tanfolyamát indította el a Könyvtári Intézet.

2010. október 4–7. A KI továbbképzési programja *Irodalmi adatbázisok – Szakirodalmi és információs ismeretek az irodalomtudomány, irodalomtörténet, szépirodalom területén* címmel.

2010. október 5. A Könyvtári Intézet újabb csoport számára indította el *Könyvtárosok mentálhigiénéje I. Önismeret* elnevezésű tanfolyamát.

2010. október 12. A Könyvtári Intézet *Könyvtári vezetői ismeretek* c. tanfolyama első moduljának indítása, *Alapvető vezetői ismeretek* címmel.

2010. október 13. A Könyvtári Intézet négyrészes olvasásfejlesztési előadásorozatának *Szólanul? Beszédkészség-fejlesztés meséléssel* c. rendezvénye az OSZK-ban német vendégelőadóval (*Prof. Dr. Kristin Wardetzky*).

2010. október 13. A Könyvtári Intézet *A fejlesztő biblioterápia alkalmazásának lehetőségei a gyermekkönyvtári munkában* című továbbképző tanfolyamának kezdőnapja. A tanfolyam helyszíne a szentendrei Pest Megyei Könyvtár volt.

2010. október 14. *A könyvtáros mint felnőttoktató (andragógiai ismeretek könyvtárosoknak)* címmel indított tanfolyamot a Könyvtári Intézet.

2010. október 20–21. A Könyvtári Intézet a Visegrádi Alaptól pályázat útján elnyert támogatással kerekasztal-megbeszélést szervezett a V4 országok könyvtári intézetei számára *Újra együtt! A V4-országok könyvtárosainak találkozója és kerekasztal-megbeszélése* címmel. A találkozáson résztvevők a Visegrádi Országok könyvtári intézeteinek egy-egy képviselője és a Könyvtári Intézet munkatársai voltak. A külföldi vendégek Prágából, Varsóból és Türocszentmártonból érkeztek. A találkozó célja a korábbi módszertani központok között az 1980-as évekig létezett együttműködés megújítása és a jövőbeli együttműködés megalapozása volt. A projekt keretében – a továbbépítés szándékával – angol nyelvű honlap is készült.

2010. október 22. A Néprajzi Múzeumban tartott ünnepségen a *Szinnyei József-díjat* vehette át *dr. Hangodi Ágnes*, a KI osztályvezetője.

2010. október 25. A Könyvtári Intézet *Német szaknyelvi tanfolyam könyvtárosok részére (Berufssprachlicher Deutschkurs für Bibliothekare)* címmel indított továbbképző tanfolyamot, amelynek helyszíne a budapesti Goethe Intézet volt.

2010. október 26. A Könyvtári Intézet *Könyvtári vezetői ismeretek* c. tanfolyamának második modulját indította *Gazdálkodási és pénzügyi ismeretek, a teljesítménymérés könyvtári mutatói* címmel.

2010. október 27. A *K2 kutatócsoport* ötödik szakmai napja az OSZK-ban *Huszonhárom dolog könyvtáros szemmel* címmel, a Könyvtári Intézet szervezésében, amelyen a web 2.0 alapvető technológiáival ismertették meg a résztvevőket. A rendezvényt online is közvetítették, valamint wifit biztosítottak azok számára, akik saját lappal a helyszínen kipróbálnák az ismertetett szoftvereket.

2010. november 2. A Könyvtári Intézet tanfolyamot indított *A tartalmi feltárás természetes nyelven alapuló eszközei* címmel.

2010. november 5. A X. Győri Könyvszalonnán alkalmából az *MKE Akadémia* első rendezvényeként a Győri Nemzeti Színházban olvasáskonferenciát szerveztek *Az olvasás védelmében (Kedv, remények, minták)* címmel. Az előadók zömmel a Könyvtári Intézet, ill. az OSZK aktív és nyugdíjas munkatársai voltak: *Nagy Attila, Péterfi Rita, Tóth Máté* és *Németh Márton*.

2010. november 9. A Katalistonn megjelent a Nagycsaládosok Országos Egyesülete és a Könyvtári Intézet közös pályázati felhívása a *Családi olvasás éve* program keretében, *Családbarát Könyvtár* címmel. A pályázatot a települési könyvtárak körében hirdették meg. – A *Családbarát Könyvtár díj* átadására dec. 18-án került sor a Budapesti Corvin Művelődési Házban.

2010. november 9. A KI *Könyvtári vezetői ismeretek* c. tanfolyamának harmadik modulja *Korszerű emberi erőforrás menedzsment* címmel.

2010. november 14. Az M1 televízió *Aranymetszés* c. műsora a magyarországi könyvtárak helyzetével, teljesítményével és finanszírozásával foglalkozott községi könyvtáros (*Vass Tiborné* könyvtárvezető, Csemő), nagykönyvtári gazdasági igazgató (*Deák Sándor*, FSZEK), kutatási-szervezetfejlesztési osztályvezető (*Ládi László*, Könyvtári Intézet) és információs tanácsadó (*Mikulás Gábor*, GM Consulting) megszólaltatásával.

2010. november 15. *Biblioterápiás workshop* címmel egész napos, tréningelemeket is tartalmazó, TÁMOP-os programot szervezett az OSZK-ban a Könyvtári Intézet.

2010. november 16. A Könyvtári Intézet *A kulturális örökség védelme 1850 előtti dokumentumok esetében – lehetőségek és feladatok a könyvtárakban I.* címmel indított továbbképző tanfolyamot.

2010. november 23. A Könyvtári Intézet *Könyvtári vezetői ismeretek* c. tanfolyamának befejező, negyedik modulja *A minőségirányítás kialakítása és értékelése, a minősített könyvtári cím elnyerésének módszerei* címmel.

2010. november 24. A *K2 kutatócsoport* hatodik szakmai napja az OSZK-ban *A digitalizálástól az e-könyvekig* címmel, a Könyvtári Intézet szervezésében. A rendezvényt online is közvetítették. A program szünetében különböző típusú e-könyv olvasókat is ki lehetett próbálni.

2010. december 1. A Könyvtári Intézet sajtótájékoztatója az OSZK-ban a TÁMOP-pályázat keretében megvalósult *Családi olvasás éve* programról.

2010. december 2. A Könyvtári Intézet négy alkalomból álló olvasásfejlesztési sorozatának keretében, *Könyvet a könyv-*

tárból! Arculatváltás az amerikai könyvtárakban? címmel szerveztek előadást és szemináriumot – amerikai előadóval (*Hajnal-Ward Judit*) – az Országos Széchényi Könyvtárban.

2010. december 6. A Könyvtári Intézet közzétette honlapján a 2011-es képzési tervét, amelyben – a 2010. évihez hasonlóan – figyelembe vették azokat az igényeket is, amelyek a könyvtárak vagy könyvtári konzorciumok TÁMOP-pályázatának keretében teljesítendő továbbképzések következtében jelentkeztek.

2010. december 10. A Könyvtári Intézet honlapján megjelent a MOKKA rendszerterv első változata. Felhívták a figyelmet arra, hogy a terv még nem kellően kidolgozott a MOKKA-ODR-kapcsolatra vonatkozóan, mivel az ODR rendszer továbbfejlesztését célzó közbeszerzési felhívás csak dec. 8-án jelent meg.

2011. január 21. A magyar kultúra napja alkalmából a *Bibliotéka Emlékérem díj*ban részesült *Kovács Katalin*, a *Könyvtári Figyelő* szerkesztője.

2011. január 31. Az OSZK *Műhelybeszélgetések* nevű belső rendezvényén az OSZK TÁMOP pályázatának témái közül *Ládi László* bemutatta a Könyvtári Intézet részprojektjeit: szakmai előadások, felmérések, kutatások, országos akciók, olvasást népszerűsítő akciók és webfejlesztések.

2011. január 31. A KI *Kiadványsszerkesztési és prezentációkészítési feladatok megoldása a könyvtárban* címmel indított továbbképzési programot.

2011. február 1. A Könyvtári Intézet tanfolyamot indított *Könyvtárosok mentálhigiénéje II. Konfliktuskezelés* címmel. – A képzést ősszel, szept. 7-i kezdéssel, új csoport számára is megtartották.

2011. február 1. A Könyvtári Intézet *Könyvtári vezetői ismeretek* c. tanfolyamának első modulja, *Alapvető vezetői ismeretek* címmel. – A képzést ősszel is megtartották, okt. 25-i kezdéssel.

2011. február 7. A KI *Német szaknyelvi tanfolyam könyvtárosok részére (Berufungssprachlicher Deutschkurs für Bibliothekare)* címmel indított továbbképző tanfolyamának helyszíne ez alkalommal is a budapesti Goethe Intézet volt.

2011. február 9. A Könyvtári Intézet a TÁMOP-pályázat keretében, a *Családi olvasás éve* programsorozat részeként elindította a *Közös költemény* projektet annak bemutatására, hogy az olvasás közösségi élmény is lehet. A felkért alkotó, *Lackfi János* az érdeklődők által beküldött szavakból költeményeket írt tíz véletlenszerűen kiválasztott szó segítségével. A verseket nyomtatott kötetben is közreadták. A *Közös költemény* nevű honlap elindítását sajtónyilvános beszélgetés keretében jelentették be.

2011. február 9. A *Családi olvasás éve* programsorozatban a Könyvtári Intézet beszélgetést szervezett, amelyen a magyar társadalom olvasási szokásainak alakulásáról, a könyvolvasás fiatalok körében való népszerűsítéséről, az e-könyvek elterjedésének hazai lehetőségeiről beszélgettek könyvtárosok, kiadói szakemberek és társadalomkutatók, az OSZK TÁMOP pályázata keretében 2010-ben végzett felmérés eredményeinek fényében. A KI részéről az eszmecsere résztvevői *Bartos Éva* és *Ládi László* voltak.

2011. február 15. Az Intézet elindította *Könyvtári szakértői ismeretek* c. továbbképző tanfolyamát.

2011. február 17. A KI Irodalmi adatbázisok – Szakirodalmi és információs ismeretek az irodalomtudomány, irodalomtörténet, szépirodalom területén címmel indított tanfolyamának első napja.

2011. február 24. A Könyvtári Intézet három továbbképző tanfolyama kapott engedélyt e napon az akkreditációs bizottságtól: *Felkészülés a korszerű használatképzésre* (60 óra); *Felkészülés a különböző felhasználói célcsoportok olvasásfejlesztésére* (60 óra); *Kulturális és közhasznú tartalmak internetes megjelenítése könyvtári környezetben* (60 óra).

2011. február 28. A Könyvtári Intézet először indította el *Olasz szaknyelvi tanfolyam könyvtárosok részére* című továbbképzését.

2011. március 1. A Könyvtári Intézet *Könyvtári vezetői ismeretek* c. tanfolyamának második modulja *Gazdálkodási és pénzügyi ismeretek, a teljesítménymérés könyvtári mutatói* címmel. – Új csoport számára összel is megtartották, nov. 8-i kezdéssel.

2011. március 1. *A könyvtáros mint felnőttoktató (andragógiai ismeretek könyvtárosoknak)* címmel indított tanfolyamot a Könyvtári Intézet. – A tanfolyamot máj. 5-i, illetve szept. 20-i kezdéssel is megtartották.

2011. március 2. A K2 kísérleti műhely rendezvénye *Tartalmak vizuális megjelenítése* címmel. A brit és magyar előadók a tartalmak vonzó megjelenítésére szolgáló technológiákat mutattak be. Az interneten is követhető rendezvényen az Intézet gondoskodott a tolmácsolásról.

2011. március 7–10. *Digitalizálás, digitális dokumentumok közzététele az interneten* c. továbbképző tanfolyamát ismét megtartotta a Könyvtári Intézet.

2011. március 9. A KI *A fejlesztő biblioterápia alkalmazásának lehetőségei a gyerekkönyvtári munkában* címmel továbbképző tanfolyamot indított. – A tanfolyamot összel is megtartották okt. 19-i kezdéssel.

2011. március 21. *A web 1.0-tól a web 2.0 felé a megváltozott internetes világban* c. továbbképző tanfolyam indulása. – Az év során a KI ezt a tanfolyamot további csoportok számára még három alkalommal rendezte meg: máj. 2-i, szept. 21-i, ill. nov. 14-i kezdéssel.

2011. március 22. A Könyvtári Intézet *Könyvtári vezetői ismeretek* c. tanfolyamának harmadik modulja *Korszerű emberi erőforrás menedzsment* címmel. – Új csoport számára összel is megtartották, nov. 22-i kezdéssel.

2011. március 22–25. *A kulturális örökség védelme 1850 előtti dokumentumok esetében – lehetőségek és feladatok a könyvtárakban I.* címmel tanfolyamot indított a Könyvtári Intézet.

2011. március 29. A KI továbbképző tanfolyamot indított *A minőség értékelése a könyvtárban – A minősített könyvtár* címmel. – Újabb csoport számára is megtartották a képzést összel, okt. 4-i kezdőnapal.

2011. április 1. A Könyvtári Intézet szegedi helyszínen tartotta meg *Angol szaknyelvi tanfolyam könyvtárosok részére* című továbbképzését. A középfokú „A” típusú nyelvvizsga-bizonyítvánnyal nem rendelkezők tudásszintjét az Intézet távoktatási felületén mérték fel. – Az angol nyelvi képzés igen népszerű volt: az Intézet az év folyamán további négy tanfolyamot ren-

dezett budapesti és szegedi helyszínnel, amelyek kezdőnapjai: Budapesten máj. 2. és nov. 8., Szegeden okt. 7. és nov. 11.

2011. április 5. A Könyvtári Intézet *Könyvtári vezetői ismeretek* c. tanfolyamának befejező, negyedik modulja *A minőségirányítás kialakítása és értékelése, a minősített könyvtári cím elnyerésének módszerei* címmel. – Új csoport számára összel is megtartották, dec. 6-i kezdéssel.

2011. április 5. *A tartalmi feltárás természetes nyelven alapuló eszközei* címmel indított tanfolyamot a Könyvtári Intézet.

2011. április 5–8. A KI *Könyvtári szakfelügyeleti ismeretek* című tanfolyamának képzési napjai.

2011. április 11. *A tartalmi feltárás mesterséges nyelven alapuló eszköze: az ETO* címmel indított továbbképzést a Könyvtári Intézet.

2011. április 12. A Könyvtári Intézet *Könyvtári partnerkapcsolatok (Belső partnerség, szervezeti kultúra és külső partnerség) c.*, a szentendrei Pest Megyei Könyvtárban megtartott továbbképzési programjának első napja. – A képzést összel, szept. 27-i kezdőnapal ismét megtartották.

2011. április 22. Hatályba lépett az OSZK új *Szervezeti és Működési Szabályzata*, amely a Könyvtári Intézetet illetően csak a *Könyvtártudományi Szakkönyvtár* esetében hozott változást, miután a „Könyvtörténeti és Könyvtártudományi Szakkönyvtár” elnevezés helyett újra bevezette a KSZK 2005 közepéig viselt nevét.

2011. április 26. A Könyvtári Intézet továbbképző tanfolyamot indított *Kommunikációs ismeretek könyvtárosoknak (tréning)* címmel, amelynek jelentkezési feltétele volt a *Könyvtárosok mentálhigiéniája I. Önismeret* tanfolyam elvégzése.

2011. április 26. *Kardos András* a Kataliston bejelentette, hogy ettől a naptól kezdve bizonytalan ideig elérhető az UTCA katalógus prototípusa. (A fejlesztés ezt követően lelassult, mivel az OSZK TÁMOP pályázatában a MOKKA megújítását más elveken valósították meg.)

2011. május 12. 88 éves korában elhunyt *dr. Kövendi Dénes*, aki sok évtizeden át volt, nyugdíjba vonulása után is a Könyvtártudományi Szakkönyvtár tudományos főmunkatársa. Nyugdíjas éveiben is visszajárt az OSZK-ba: Ady verselését és Karácsony Sándor munkásságát kutatta, és részt vett az édesapjának, *id. Kövendi Dénesnek* – aki szintén dolgozott az OSZK-ban – emléket állító kötet szerkesztésében.

2011. május 12. *Kardos András*, a Könyvtári Intézet égisze alatt, pályázati támogatásból létrehozott *Könyvtári portál*, a konyvtar.hu vezető fejlesztője a Kataliston közzétett nyílt levélben kérte az OSZK főigazgatóját, hogy – miután a TÁMOP-pályázat keretében folyó MOKKA-fejlesztés mellett ez a projekt háttérbe szorult az OSZK-ban – engedje át a portál működtetését a fejlesztő cégének vagy egy erre a célra létrehozandó alapítványnak. (Az OSZK főigazgatójának válasza nem ismeretes, de a portál további működtetéséről sincs tudomásunk.)

2011. május 17. A Könyvtári Intézet elindította *Könyvtárosok mentálhigiéniája I. Önismeret* című továbbképző tanfolyamát.

2011. május 30. A Könyvtári Intézet, a Kovács Máté Alapítvány, az MKE Társadalomtudományi szekciója és Bács-Kiskun megyei szervezete az OSZK dísztermében emléklítést

tartott *Sallai István* (1911–1979) születésének 100. évfordulója alkalmából. Az emléküléshez Sallai István életét és munkásságát bemutató kamarakiállítás csatlakozott, amelyet a Könyvtártudományi Szakkönyvtár rendezett.

2011. május 30. A Könyvtári Intézet bemutatót szervezett a *Könyvtári Figyelő* 2010/4-es tematikus számának megjelenése alkalmából. A folyóiratszám „*Kell egy műhely!*” *A Könyvtártudományi és Módszertani Központ (KMK) negyven éve (1959–1999)* címmel emlékezett meg a Könyvtári Intézet jogelődjéről. A bemutatót követően beszélgetés keretében idézték fel a résztvevők a negyven év és a közelmúlt eseményeit, a szakmai műhely múltját.

2011. június A KI vizsgálatot végzett a könyvtárbuszok szolgáltatásainak hasznosulásáról. A kutatási beszámoló a *Könyvtári Figyelő* 2012/3-as számában olvasható (*Tóth Máté: Könyvtárbuszos szolgáltatások hasznosulásának elemzése*).

2011. június 6–9. *Szövegfeldolgozás XML alapokon II. – Az XML jelölésrendszere és szintaktikája, DTD-k és sémák szerkesztési felépítése* címmel tartott továbbképző tanfolyamot a Könyvtári Intézet.

2011. június 9. Indítási engedélyt kapott a Könyvtári Intézet 30 órás, *Online irodalmi adatbázisok* c. továbbképző tanfolyama. Ez a képzés a korábbi *Irodalmi adatbázisok...* elnevezésű tanfolyam átdolgozott, megújított változata.

2011. június 14. A K2 kísérleti műhely rendezvénye *Körkép – egyetemi technológiai kutatások a könyvtárosképzésben* címmel, amelyen a hazai könyvtár- és információtudományi tanszékeken tanuló, technológiai kutatásokkal foglalkozó egyetemistáknak biztosítottak fórumot innovatív projektjeik, kutatási eredményeik bemutatására.

2011. június 14. Először indította el a Könyvtári Intézet *Interaktív portálok üzemeltetése könyvtári környezetben* című tanfolyamát.

2011. június 21. Kisebbségi módosításokat hajtottak végre a helyi önkormányzatok könyvtári és közművelődési érdekeltségűvel támogatásáról szóló 4/2004. (II. 20.) NKÖM rendeletben, de ezek nem érintették a Könyvtári Intézetnek a könyvtári támogatás rendjében kijelölt szerepét. A módosított jogszabály e napon lépett hatályba.

2011. június 22. Újabb nyelvi továbbképzési programot dolgozott ki a Könyvtári Intézet. Ez alkalommal a 60 órás, *Francia szaknyelvi tanfolyam könyvtárosok részére* c. tanfolyam kapott engedélyt.

2011. június 24. A Könyvtártudományi Szakkönyvtár ebben az évben a *Sallai Istvánról* máj. 30-án tartott emlékülésre készített kiállítással vett részt a *Múzeumok Éjszakája* programsorozatában.

2011. június 27. Az OSZK „A nemzeti könyvtár az élethosszig tartó tanulásért. Országos és intézményi fejlesztések a tanulás szolgálatában az állományok hozzáférhetőségének biztosítására, innovatív új szolgáltatások kialakítására és az olvasás népszerűsítésére. TÁMOP-3.2.4-08/2-2009-0002” című projektjének zárórendezvénye, amelyen a Könyvtári Intézet által megvalósított projektet *Ládi László* ismertette *A Könyvtári Intézet olvasás-, web- és minőségfejlesztési programcsomagja* c. előadásában.

2011. július 1. A Könyvtári Intézet nyugdíjba vonuló igazgatója, *dr. Bartos Éva* helyett *Bánkeszi Lajosné* kapott megbízást az intézet vezetésére.

2011. július 1. Két OSZK-munkatársnak a Könyvtári Intézetbe helyezésével több kiemelt országos feladat teljesítése került ide: az OSZK TÁMOP pályázatának menedzselése (a projekt zárása, elszámolása); a MOKKA fejlesztési projekt; országos fejlesztési feladatok koordinációja; Könyvtári Digitális Tartalmak Kataszter létrehozása.

2011. július 7. Üzembe helyezték a Könyvtári Intézet új, Drupál tartalomkezelőn alapuló honlapját. Ettől kezdve a keresőszolgáltatás segítségével lehet teljes szövegre vagy szórészlere keresni a honlapon. A hírekről RSS csatornán lehet tájékozódni, és kínálták a hírlevélre való feliratkozás lehetőségét is.

2011. július 7. Elkészült a Könyvtártudományi Szakkönyvtár új honlapfelülete (Wordpress alapokon), és megtörtént az összekapcsolása a Könyvtári Intézet Drupál oldalával. A KSZK a meglévő szolgáltatásai mellett új szolgáltatásokat is indított: a KSZK háromdimenziós bemutatását (virtuális séta, az NKA támogatásából), a *Hírtár* szolgáltatást és archívumát a Delic.us-en, a könyvtáros hallgatók számára a KÖSZ-t (*Kötelezők számítógépen* c. válogatott linkszolgáltatás).

2011. július 7. A Könyvtári Intézet portálján aktualizálták a *Könyvtárépítési útmutató* mellékletét, az *Építészeti jogszabálygyűjteményt*.

2011. július 26. Hatályba lépett a *muzeális intézmények látogatóit megillető kedvezményekről szóló 194/2000. (XI. 24.) Korm. rendelet módosításáról szóló 132/2011. (VII. 18.) Korm. rendelet*, amely megszüntette a közgyűjteményekben vagy közművelődési intézményekben szakmai munkakörökben dolgozók díjtalan múzeumi belépését, illetve a jogosultak körét országos hatáskörű közgyűjteményi szakmai szervezeti tagsággal (vagyis MKE-tagsággal) rendelkezőkre korlátozta. – Ezzel megszűnt a Könyvtári Intézet szerepe a múzeumi belépők ügyintézésében.

2011. augusztus 17. Megjelent a Könyvtári Intézet *Továbbképzés felsőfokon* c. sorozatában *Skaliczki Juditnak A rendszerváltás könyvtárügyétől a könyvtárügy rendszerváltásáig* című műve.

2011. augusztus 20. A nemzeti ünnep alkalmából kiemelkedő munkájának elismeréseként *Széchenyi Ferenc-díjat* kapott *dr. Bartos Éva*, a Könyvtári Intézet igazgatója.

2011. szeptember 2. A Könyvtári Intézet ez évben is elindította emelt szintű, hét modulból álló segédkönyvtáros képzését könyvtári asszisztens rész-szakképesítéssel.

2011. szeptember 23. *Értékmentők – 30 éves a könyv- és papírestaurátorok képzése a Nemzeti Könyvtárban* címmel nyílt okt. 24-ig látható kiállítás az OSZK Ars Librorum terében, amelyet *dr. Hangodi Ágnes*, a KI osztályvezetője nyitott meg. A papír- és könyvrestaurálás rendszeres oktatása 1981 szeptemberében kezdődött a Képző- és Iparművészeti Szakközépiskola és az Országos Széchényi Könyvtár közös szervezésében, az OSZK restaurátor műhelyeinek vezetői, *Beöthy né Kozocsa Ildikó* és *Kastaly Beatrix* irányításával. 1991-től az OSZK Restauráló Osztálya egyedül végezte a képzést, a Könyvtári Intézet által akkreditáltatott, 3 éves OKJ-s tanfolyam keretében.

2011. szeptember 28. A Könyvtári Intézet kiadásában megjelent *Sohajdné Bajnok Katalin* könyve *Szolgáltatásmenedzsment a könyvtárban* címmel, *A jó gyakorlat a könyvtári minőségirányítás bevezetéséhez* c. sorozat 4. tagjaként.

2011. október 11. A Könyvtári Intézet továbbképző tanfolyamot indított *A kulturális örökség védelme 1850 előtti dokumentumok esetében – lehetőségek és feladatok a könyvtárakban I.* címmel.

2011. november 23. A Könyvtári Intézet elindította továbbképző tanfolyamát *A helytörténetírás módszerei, segédeszközei, a publikálás formái és lehetőségei; helyismereti-helytörténeti információk közzététele könyvtári honlapokon* címmel.

2011. november 28. Négy továbbképző tanfolyam kapott indítási engedélyt: *Hatékony kommunikáció a könyvtárosi hivatásban* (60 óra); *Konfliktushelyzetek hatékony kezelése könyvtári környezetben* (60 óra – ez a két képzés a korábbi mentálhigiénés, kommunikációs és csapatépítési tanfolyamok összevont, átdolgozott, megújított változata); *Konnektivizmus – hálózati tudásépítés a könyvtárosok gyakorlatában* (60 óra, amely 36 kontaktórából és 24 óra távoktatásból tevődik össze); *Zenei könyvtári ismeretek I. Zenei könyvtári alapismeretek* (30 óra). A zenei könyvtárosi tanfolyam 2. része *Zenei alapismeretek* címmel dec. 13-án kapta meg az engedélyt.

2011. december 22. A Könyvtári Intézet közzétette 2012-re vonatkozó képzési tervét. A benne szereplő továbbképzési programokra már ettől kezdve elfogadták a jelentkezéseket, különös tekintettel a könyvtárak TÁMOP-pályázataiban szereplő kötelezettségekre.

2011. december 31. Felmentési idejének letelte után véglegesen nyugdíjba vonult *dr. Bartos Éva*, a Könyvtári Intézet igazgatója.

2012 Az év folyamán a KI Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztálya vizsgálta a könyvtárugy aktuális helyzetét, és ennek alapján elkészítette *A magyar könyvtári rendszer rövid áttekintése és stratégiai terve* c. munkaanyagot.

2012 eleje Az OSZK-ban végrehajtott nagy létszámleépítés a Könyvtártudományi Szakkönyvtárat is nagy arányban érintette: 5 munkatárstól kellett megválnia.

2012. január 19. Az MKE Műszaki Könyvtáros Szekciója 40 éves évfordulóját ünneplő jubileumi szakmai napját az OSZK-ban tartotta. A programban *A Könyvtári Intézet országos szakkönyvtári és képzési szolgáltatásai* címmel *Hangodi Ágnes* és *Hegyközi Ilona* előadása is szerepelt.

2012. február *A Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* e havi számában megjelent *Tóth Máté: Könyvtárbusz-szolgáltatások Magyarországon* c. tanulmánya, amely a működő hazai mozgókönyvtári (buszos) szolgáltatások jellegzetességeit mutatja be. A közlés apropóját az adta, hogy a könyvtárbuszos szolgáltatások bevezetésére TIOP-pályázat keretében nyílt módja a könyvtáraknak. (Lásd még 2011. június).

2012. február 21. A Könyvtári Intézet elindította *Könyvtári vezetői ismeretek I. Alapvető vezetési ismeretek* c. tanfolyamát.

2012. február 27. A várpalotai Szinbád Nonprofit Kft. – Krúdy Gyula Városi Könyvtár TÁMOP pályázatának zárórendezvényén *Könyvtári fejlesztések az európai uniós források bevonásával* címmel *Bánkeszi Katalin*, a Könyvtári Intézet igazgatója is előadást tartott.

2012. március 1. *Tóth Máté* a Kataliston röviden ismertette az EU által támogatott ENUMERATE hálózat tevékenységét, és e napi határidővel adatszolgáltatásra kérte fel a magyarországi könyvtárakat, múzeumokat és levéltárakat a digitalizálási tevékenységükről, valamint a szellemi örökség digitális megőrzéséről. – A projektben a KI a magyarországi kutatásokra vonatkozó felelős nemzeti koordinátor delegálásával vesz részt.

2012. március 20. A Könyvtári Intézet elindította vezetőképző továbbképzési programjának 2. részét, *Könyvtári vezetői ismeretek. II. Gazdálkodási és pénzügyi ismeretek, a teljesítménymérés könyvtári mutatói* címmel.

2012. április 17. A Könyvtári Intézet vezetői továbbképző programjának 3. modulját indította *Könyvtári vezetői ismeretek. III. Korszerű emberi erőforrás menedzsment* címmel.

2012. április 17. A Könyvtári Intézet belső értekezletén vitatták meg az OSZK szakértői azt a jogszabálytervezetet, amelyet *dr. Amberg Eszter*, a KI jogásza állított össze a minisztérium Könyvtári Osztályának arra a felkérésére, hogy a KI tegyen javaslatot az állomány-nyilvántartás szabályozására, az 1975 óta hatályban lévő 3/1975. KM-PM együttes rendelet helyett. A tervezetbe beépültek azok a javaslatok is, amelyeket 2004–2005-ben a Könyvtári Intézet – szintén minisztériumi felkérésre – a rendelet akkori felülvizsgálatakor végzett felmérésben gyűjtött össze a könyvtáraktól. Nov. 12-én újabb javaslatot készítettek a jogszabály szövegéhez. [E kronológia lezárásáig, 2020. májusig nem született meg az új rendelet.]

2012. április 18. A Kataliston felvetett kérdésre *Sajó Andrea* főigazgató válaszolt a Könyvtártudományi Szakkönyvtár olvasótermének elköltöztetésével kapcsolatban: azért van szükség az olvasóteremnek a 8. emeletről a 7. emeletre költöztetésére, mert az OSZK olvasótermének átrendezésével felszabaduló területen elfér a KSZK szabadpolicos állománya és olvasótermi szolgálata, a 8. emeleti régi helyén pedig egy konferenciaközpont szándékoznak kialakítani. [Erre sosem került sor, de 2019-ben itt építették fel az OSZK Digitalizáló Központját. A KSZK az olvasók kiszolgálása terén rosszabb helyzetbe került, mert raktárai a 8. emeleten maradtak.]

2012. május *A Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* e havi számában a Könyvtári Intézet távoktatási felületét ajánlotta a képzést folytató könyvtáraknak. Az Intézet által használt Moodle távoktatási keretrendszer elsődleges célja, hogy támogatást nyújtson az OKJ-s segédkönyvtáros képzés képzőhelyeinek, amelyek jogosultságot igényelhetnek a felület használatához, kialakíthatják a saját távoktatási környezetüket, tananyagokat fejleszhetnek, valamint képzéseket indíthatnak.

2012. május körül *Könyvtárak a peremhelyzetben élők szolgálatában. Börtönkönyvtárak 2006–2010* címmel jelent meg *Amberg Eszter* tanulmánya a *Könyvtári Figyelő* 2012/2. számában, amely a statisztikai adatok elemzése és a börtönkönyvtárosokkal folytatott személyes konzultáció alapján készült, és kitért az elítéltek olvasási szokásainak vizsgálatára is. Az utóbbi témát a kutató *Fogva tartott képezet. A fogvatartottak olvasási és könyvtárhasználati szokásairól* c. tanulmányában dolgozta fel a *Könyvtári Figyelő* 2012/4. számában.

2012. május 2. A Könyvtári Intézet elindította továbbképzési programját *A fejlesztő biblioterápia alkalmazásának lehetősé-*

gei a gyerekkönyvtári munkában címmel. A képzés helyszíne a szentendrei Pest Megyei Könyvtár volt.

2012. május 2. Az Intézet szerepe megszűnt az EBSCOhost szolgáltatással kapcsolatos felhasználóképzésben, mivel az adatbáziscsomag az MTA Könyvtár által üzemeltetett EISZ program részévé vált.

2012. május 7. A KI műhelybeszélgetést szervezett a könyvtárak számára kiírt TÁMOP pályázatokról, amelyre a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség programirányítóit hívta meg előadónak.

2012. május 14. A Könyvtári Akkreditációs Szakbizottság hozzájárulásával a Könyvtári Intézet honlapján közzétették az akkreditált könyvtárszakmai továbbképzési programok alapítási és indítási engedélyeinek frissített táblázatát.

2012. május 22. A Könyvtári Intézet elindította vezetői továbbképző programjának 4. modulját *Könyvtári vezetői ismeretek. IV. A minőségirányítás kialakítása és értékelése, a minősített könyvtári cím elnyerésének módszerei* címmel.

2012. május 24. A Könyvtári Intézet tanfolyamot indított *Zenei könyvtári ismeretek I. Zenei könyvtári alapismeretek* címmel.

2012. május 29. Kiadók és könyvtárak találkozáját szervezte meg a Könyvtári Intézet. Ez a program része volt annak a tevékenységnek, amelyben a KI rendszeres konzultációkat folytatott a kiadók képviselőivel a lehetséges együttműködési modellek kialakítása érdekében – elsősorban az e-könyvek terjesztése terén.

2012. június 5. A Könyvtártudományi Szakkönyvtár HÍRTÁR nevű szolgáltatásának használatáról, szakmai hasznosságáról a KSKZ kérdőíves felmérést kezdeményezett a Kataliston, hogy megtudja, megtérül-e a linkgyűjtemény összeállításába fektetett munka. A felmérés eredményeinek közzétételére nem került sor, a szolgáltatást viszont (személyzeti okokból) megszüntették.

2012. június 14. A Könyvtári Intézet honlapján a minisztérium Könyvtári Osztályának fenntartott menüben ettől a naptól kezdve önálló oldal tartalmazta az ingyenes múzeumi belépésre jogosító igazolásokra vonatkozó információkat.

2012. június 26. A minisztérium felkérésére a Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztály monitoring kérdőívet készített a TIOP és TÁMOP pályázatokban nyertes könyvtárak tevékenységének vizsgálatára, amelyet e napon küldött ki a nyertes intézményeknek. A júl. 5-i határidőre visszaérkezett válaszokat feldolgozták, majd a kérdőívet decemberben ismét megnyitották a korábban nem válaszoló intézmények számára.

2012. június vége A Könyvtártudományi Szakkönyvtár a tervezettnél két héttel hamarabb bezárt, mert olvasóterme a nyár folyamán új helyre, a 7. emeleti olvasói tér keleti szárnyába költözött. (Munkaszobája és raktárai a 8. emeleten maradtak.) Az új olvasóteremben a korábbinál kevesebb hely áll rendelkezésre, ezért közel kétezer kötetet kellett a raktárba visszahelyezni. A könyvtárközi kölcsönzést a nyári zárvatartás alatt is fenntartották.

2012. július 2. Megkezdődött a szept. 16-ig tartott adatgyűjtés a kistélepeleken működő könyvtári szolgáltatóhelyeknek a település életében betöltött kulturális és közösségi szerepéről. A vizsgálatot *Fehér Miklós* vezette, aki a kutatási jelen-

tést *Könyvtári szolgáltatóhely közösségi szerepben* címmel a *Könyvtári Figyelő* 2013/1-es számában tette közzé.

2012. július 2. 22 szervezet – köztük a Könyvtári Intézet – részvételével az OSZK-ban megalakult az *Egyesülés az e-Könyvekért* elnevezésű szervezet, amely az elfogadott, tíz pontból álló alapdokumentum szerint „a magyarországi vállalkozások, szervezetek és szakmai fórumok önkéntes együttműködési rendszere”. Az egyesülés kiáll az elektronikus könyvek és az olvasásukra alkalmas eszközök hazai elterjesztéséért, és fellép azért, hogy az e-könyv a nyomtatott és a hangoskönyvvel azonos elbírálás alá essen elsősorban jogi és adózási szempontból.

2012. július 11. Az újonnan megalakult *Egyesülés az e-Könyvekért* nevű egyesület sajtóbeszélgetést rendezett az OSZK-ban, amelyen az e-könyv-piac szereplői beszéltek a magyar nyelvű elektronikus könyvpiac fejlődési lehetőségeiről. Ekkor került sor az Egyesülés alapdokumentumának aláírására.

2012. július 16. Elindult a Könyvtári Intézet új szolgáltatása, az *E-könyves infotár*, amelyben az e-könyvpiac eseményeiről, főbb szereplőiről és újdonságairól számoltak be. (Az infotár archívumában az utolsó hír 2016. szept. 7-i keltezésű.)

2012. augusztus 21. Új helyén, az OSZK épületének 7. emeletén megnyílt a Könyvtártudományi Szakkönyvtár olvasóterme.

2012. augusztus 31. A Könyvtári Intézet elindította egyéves emelt szintű segédkönyvtáros képzését könyvtári asszisztens rész-szakképesítéssel.

2012. szeptember 4. A *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* c. folyóirat felhívást tett közzé a Kataliston, amelyben kérdőíves felmérés formájában kérte az olvasókat a folyóirat megújításával kapcsolatos elvárásaik megfogalmazására. A felmérésről *Tóth Máté* számolt be a lap 2012/11-es számában.

2012. szeptember 8. 76 éves korában elhunyt *Krencseyné Győri Erzsébet*, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ nyugalmazott mb. igazgatója, aki az 1970-es években rövid ideig, majd 1985-től nyugalomba vonulásáig, az ezredfordulóig a KMK-ban dolgozott mint a Gyűjteményfejlesztési Osztály vezetője, az *Új Könyvek* című állománygyarapítási tanácsadó periodika felelős szerkesztője, illetve jó ideig mint az intézmény mb. igazgatója. Jelentős szerepe volt a KMK Könyvtári Intézetté való átalakításának előkészítésében. Szerkesztője, valamint 2011-ig szerkesztőbizottsági tagja volt a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* c. folyóiratnak. Munkásságát többek között *Szinnyei József-díjjal* (1996) és *Széchényi Ferenc Emlékéremmel* (2001) ismerték el.

2012. szeptember 12. A *Könyvtári Figyelő* szerkesztősége online kérdőíves felmérést végzett olvasói körében a folyóiratról, illetve kérték az olvasók javaslatait a szaklap fejlesztésére. Az egyhónapos felmérés eredményeit *Kovács Katalin* felelős szerkesztő foglalta össze *Vélemények a Könyvtári Figyelőről. Egy felmérés eredményei* címmel a lap 2013/1-es számában.

2012. szeptember 12. A Könyvtári Intézet az elektronikus tartalmak mobil eszközökön való szolgáltatásának lehetőségeit kutatta. Az egyik kérdőívvel a mobil eszközökre történő tartalomszolgáltatás hazai gyakorlatát és jövőbeli lehetőségeit, a másikkal pedig a könyvtári szolgáltatások „mobilizálásának” lehetőségeit vizsgálták. – A kutatást vezető *Tóth Máté*

az október 4-i könyves szakmai napon számolt be az előzetes eredményekről.

2012. szeptember 24. A Könyvtári Intézet honlapján közzétették a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* c., havonta, nyomtatott formában megjelenő folyóirat előfizetési felhívását, bejelentve, hogy ezentúl a nyomtatott lapszámok megjelenésével egy időben az adott szám tartalma teljes szöveggel elérhető lesz elektronikus formában is a folyóirat honlapján az előfizetők számára.

2012. szeptember 24. A *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* szerkesztői felmérést kezdeményeztek a folyóirat megújításával, az elektronikus változat bővítésével kapcsolatban. A Kataliston szept. 26-án közzétett felhívásban a *Könyvtári Figyelő* hasonló célú kérdőívére is felhívták a figyelmet. (Lásd *2012. szept. 12.*)

2012. október 1. A budapesti Veres Pálné Gimnázium osztálykönyvtárosai tettek látogatást a Könyvtártudományi Szakkönyvtárban. A gimnázium két könyvtárostánára, *Hock Zsuzsa* és *Murányi Adrienn*, felelevenítve az osztálykönyvtárosi rendszert, évnvnyitó konferenciát rendezett a fiatal „könyvtárosok” számára. Ez az esemény a KSZK új olvasótermében tartott első rendezvény volt.

2012. október 4. A Könyvtári Intézet *Hogyan kerül(jön) az e-könyv a könyvtárba? Mit gondol a kiadó? Mit gondol a könyvtár?* címmel tartott rendezvényt az OSZK-ban. A Könyvtári Intézet részéről *Hegyközi Ilona* és *Tóth Máté* közös előadása hangzott el *Az e-könyvek könyvtári szolgáltatásának külföldi és magyarországi gyakorlatai a szakirodalom és egy országos felmérés előzetes adatai alapján* címmel.

2012. október 5. A Kataliston, majd a könyvtári szaklapokban is megjelent az Országos Széchényi Könyvtár és a Könyvtári Intézet közös közleménye a HUNMARC-ról a MARC21 bibliográfiai adatsere-formátumra történő áttérésről.

2012. október 10. *Tóth Máté* megismételte 2004-ben végzett *Könyvtáros hallgatók pályamotivációs vizsgálata* c. kutatását. Eredményeit az FSZEK *Könyvtáros nap* elnevezésű rendezvényén tartott előadásban ismertette *Könyvtár szakosok pályamotivációs vizsgálata (2004–2012)* címmel.

2012. november 1. A Könyvtári Intézetbe került az év tava-szán kiírt *TÁMOP-3.2.4.B-11/1 „Tudásdepó-Expressz” – Országos könyvtári szolgáltatások bővítése, fejlesztése az oktatás és képzés támogatásának érdekében kötelezően megvalósítandó tevékenységek, beszerzések* c. pályázat komponenseként megvalósítandó ELDORADO projekt (Országos Elektronikus Dokumentumküldő Rendszer) vezetése. A projekt vezetői *Káldos János* és *Ládi László* lettek. – A projekt 2012. nov. 1-jén indult, és a befejezésének tervezett dátuma: 2014. okt. 31.

2012. november 6. A Könyvtári Intézet továbbképzési programot indított *Felkészülés a különböző felhasználói célcsoportok olvasásfejlesztésére* címmel.

2012. november 6–7. és 13–14. A Könyvtári Intézet Oktatási és Humán erőforrás-fejlesztési Osztálya a Honvédelmi Minisztérium Protokoll Rekreációs és Kulturális Főigazgatóságának felkérésére *A lépésváltás lehetőségei a magyar könyvtárügyben* címmel négynapos előadásorozatot szervezett honvédségi könyvtárosok számára. A rendezvény helyszíne a HM Honvéd Kulturális Központ, illetve az OSZK volt.

2012. november 7. A Könyvtári Intézet intézmény-akkreditációs jogának megújítása érdekében, több hónapos előkészítő munka után októberben benyújtotta az NMH SZFI Felnőttképzési Akkreditáló Testületéhez a megújítással kapcsolatos kérelem teljes dokumentációját. Az akkreditáló testület a cím odaítélése előtt többórás helyszíni ellenőrző szemlélt tartott az Intézetben, amely során a kirendelt szakértők az Oktatási és Humán erőforrás-fejlesztési Osztály tevékenységét és a képzésekről vezetett dokumentációt – különös tekintettel az elektronikus rendszerre – példaértékűnek tartották.

2012. november 12. A Miskolci Városi Könyvtár és Információs Központ emlékkonferenciát rendezett egykori, 1970 és 1976 közötti igazgatója, *Krencseyné Györi Erzsébet* tiszteletére, amelynek keretében emléktáblát is avattak. Györi Erzsébet alakját és munkásságát a konferencia első előadóiként *Mezey László Miklós* és *Vajda Kornél* idézték fel.

2012. november 13. 60 órás, 20 kontaktórából és 40 óra távoktatásból álló, *Web2-es készségek a mindennapi online információáramlásban* című továbbképzési programra kapott engedélyt a Könyvtári Intézet.

2012. november 22–23. A Könyvtári Intézet munkatársai részt vettek és aktív szerepet is vállaltak az MKE és az IKSZ által szervezett, *Könyvtárak a társadalom megújulásáért. Fejlesztés, fenntarthatóság, esély* című Országos Könyvtárügyi Konferencián, amely az OSZK 8. emeletén zajlott. *Bánkeszi Katalin*, *Tóth Máté*, valamint *Bartos Éva* moderátorok voltak a 23-án rendezett szekcióüléseken, *Hangodi Ágnes* pedig előadást tartott az Intézet határon túli könyvtári szakemberek számára nyújtott továbbképzési programjáról.

2012. november 27. Az Országos Széchényi Könyvtár alapításának 210. évfordulója tiszteletére rendezett programsorozatban *Nemzedékek kézfogása. Könyvtár és emlékezet – A múlt a jövő tükré* címmel hangzottak el beszélgetések. A rendezvény házigazdája *Hegyközi Ilona* volt, az egyik beszélgetést pedig *Hangodi Ágnes* folytatta *Bartos Évával*, a Könyvtári Intézet korábbi igazgatójával.

2012. november 29. A KI honlapjának statisztikai oldalára két új kimutatás került fel: *A mozgókönyvtári ellátás elterjedése Magyarországon 2007–2011* című, amely térképen is ábrázolja a 2007., 2009. és 2011. évi adatokat (később kiegészítették a 2013. és a 2014. évi adatokkal is), valamint a *Kulturális intézetek Magyarországon 2011* c., grafikonokkal kiegészített kimutatás (később ezt is kiegészítették a 2012. és 2013. évi adatokkal).

2012. november 30. Az Oktatási és Humán erőforrás-fejlesztési Osztály megrendezte ezévi értekezletét a segédkönyvtáros képzőhelyek számára, ahol tájékoztatták a résztvevőket a képzés 2013-ban bekövetkező változásairól.

2012. december 3. *Hangodi Ágnes* a Kataliston tájékoztatta a lista olvasóit, hogy az Oktatási és Humán erőforrás-fejlesztési Osztály november végén újabb négy évre elnyerte az intézményi akkreditációs címet. Bejelentette azt is, hogy közzétették a Könyvtári Intézet 2013. évre szóló képzési tervét.

2013. január 18. A *Magyar Közlöny* 2013/8. számában megjelent az emberi erőforrások minisztere hatáskörébe tartozó egyes szakképzések komplex szakmai vizsga szervezésére kijelölt intézményekről szóló 5/2013. (I. 18.) EMMI rendelet.

A rendelet 1. § (5) bekezdése a Könyvtári Intézet OKJ-s vizsgaszervezési jogát rögzíti a *segédkönyvtáros, a segédrestaurátor papír és könyv szakmairánya, és a könyvesbolti és antikváriumi kereskedő* szakképesítés tekintetében.

2013. január 25. Az ELTE Egyetemi Könyvtár *Varázslók pálcája* c. beszélgetéssorozatában *Fogarassy Miklós* író, műkritikus és könyvtáros (a Könyvtári Intézet ny. munkatársa) volt a vendége *Lábass Endre* festőművész-írónak, a beszélgetéssorozat házigazdájának.

2013. február 4. A KI továbbképző tanfolyamot indított *Kulturális és közhasznú tartalmak internetes megjelenítése könyvtári környezetben* címmel.

2013. február 7. A K2 kísérleti műhely négy részes előadássorozatot kezdett, amelynek első rendezvénye *Mobilizált könyvtári szolgáltatások* címmel, az OSZK dísztermében az okostelefonokon és táblagépeken használható könyvtári szolgáltatások lehetőségeit mutatta be.

2013. február 14. A Kossuth rádió *Közletről* című műsorában a fiatalok olvasási szokásairól hangzott el beszélgetés, amelyben *Ládi László* is részt vett.

2013. március *Payer Barbara* „Honlapnézőben. Hogyan változtak a megyei könyvtárak honlapjai az elmúlt évtizedben?” címmel számolt be a 2013. március–május között végzett kutatásáról, bemutatva hat könyvtár honlapját (Kecskemét, Pécs, Miskolc, Békéscsaba, Salgótarján, Veszprém). A tanulmány a *Könyvtári Figyelő* 2013/3-as számában jelent meg.

2013. március 5. A Könyvtári Intézet továbbképzési programot indított *Felkészülés a különböző felhasználói célcsoportok olvasásfejlesztésére* címmel. – A tanfolyamot nov. 5-i kezdéssel újra megszervezték.

2013. március 12. *A helytörténetírás módszerei, segédeszközei, a publikálás formái és lehetőségei; helyismereti-helytörténeti információk közzététele könyvtári honlapokon* címmel indított tanfolyamot a Könyvtári Intézet. – A képzést újabb csoport számára nov. 12-i kezdéssel is megszervezték.

2013. március 19. A *Magyar Közlöny* 2013/46. számában megjelent a 21/2013. (III. 19.) EMMI rendelet az egyes kulturális tárgyú miniszteri rendeletek módosításáról. Ennek alapján módosítások történtek – egyebek mellett – a kulturális szakemberek szervezett képzési rendszeréről szóló rendeletben, a könyvtári szakfelügyeletről szóló rendeletben, a Minősített Könyvtár cím és a Könyvtári Minőségi Díj adományozásáról szóló rendeletben. A változások közül a Könyvtári Intézetet közvetlenül a könyvtári szakfelügyeletről szóló 14/2001. (VII. 5.) NKÖM rendelet módosítása érinti, amely – a Könyvtári Intézet korábbi szerepének érintetlenül hagyása mellett – a rendelet 7. §-át egy bekezdéssel kiegészítette: „(4) A könyvtári OKJ-s képzések és szakmai továbbképzések szakfelügyeletében közreműködik a Könyvtári Intézet.”

2013. március 20. A Könyvtári Intézet továbbképzési programot indított *A fejlesztő biblioterápia alkalmazásának lehetőségei a gyerekkönyvtári munkában* címmel. – Ősszel újabb két tanfolyam indult szept. 4-i és okt. 16-i kezdéssel.

2013. március 28. *Zenei könyvtári ismeretek I. Zenei könyvtári alapismeretek* című tanfolyamát indította el a Könyvtári Intézet.

2013. április 4. A KI *Online irodalmi adatbázisok* című továbbképző tanfolyamának kezdőnapja.

2013. április 4. A K2 kísérleti műhely szakmai napja *E-könyvek: eszközök, tartalmak, használat* címmel, amelynek központi témája az elektronikus könyvekkel kapcsolatos kétélyek eloszlása és az ezek által hordozott lehetőségek felderítése volt. A rendezvény résztvevői a Complex és az Akadémiai Kiadó jóvoltából öt új elektronikus könyvből álló ajándékcsoportot kaptak, több cég pedig kedvezményes vásárlási lehetőséget biztosított.

2013. április 4. A Könyvtári Intézet akkreditált továbbképzései iránt nagy volt az érdeklődés, főleg a *TÁMOP 3.2.12-12 Kulturális szakemberek továbbképzése a szolgáltatásfejlesztés érdekében* c. pályázat megjelenése után. Ezért többször előfordult, hogy a meghirdetett tanfolyamok akkreditációs határozatban engedélyezett létszáma már a jelentkezési határidő előtt betelt. Az indítást ugyanis mindig befolyásolja az oktató- és géptermi férőhelyek száma, valamint a tréning-jellegű képzések esetén a csoport sikeres működtetéséhez szükséges ideális létszám. Az Oktatási és Humánforrás-fejlesztési Osztály erről tájékoztatást tett közzé a honlapon.

2013. április 19. A Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál keretében az MKE Jogi Szekciójának programjaként *Káldos János* projektvezető, a KI Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztályának munkatársa tartott előadást *Az ELDORÁDO és az Országos Elektronikus Dokumentumküldő Rendszer* címmel.

2013. április 20. A Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál keretében az MKE által szervezett Könyvtáros Klub utolsó rendezvényeként *Könyvtári szakfolyóirataink – múlt, jelen, jövő* címmel zajlott le a kerekasztal-beszélgetés, amelyen a lapok szerkesztői beszéltek a szakajtó helyzetéről, valamint lapjuk nyomtatott és elektronikus változatáról. A beszélgetés résztvevői: *Csik Tibor* (Könyv és Nevelés), *Fonyó Istvánné* (Tudományos és Műszaki Tájékoztatás), *Fülöp Ágnes* (Könyvtári Levelező/Lap), *Mezey László Miklós* (Könyv, Könyvtár, Könyvtáros), *Kovács Katalin*, *Hegyközi Ilona* és *Murányi Lajos* (Könyvtári Figyelő) voltak, a beszélgetést *Bánkeszi Katalin* moderálta.

2013. április 22. A Könyvtári Intézet 60 órás akkreditált továbbképzési programját indította *Felkészülés a korszerű használóképzésre* címmel.

2013. április 25. A Könyvtári Intézet ismét elindította négy modulból álló vezetőképző tanfolyamát. Ezen a napon kezdődött az első, 30 órás modul oktatása *Könyvtári vezetői ismeretek. I. Alapvető vezetési ismeretek* címmel.

2013. május 6. A KI vezetőképző tanfolyamának második modulja *Könyvtári vezetői ismeretek. II. Gazdálkodási és pénzügyi ismeretek, a teljesítménymérés könyvtári mutatói* címmel indult.

2013. május 6. *Interaktív portálok üzemeltetése könyvtári környezetben* címmel indított továbbképzést a Könyvtári Intézet. – A tanfolyamot késő ősszel megismételték nov. 12-i kezdőnappal.

2013. május 26–27. Az IKSZ, valamint a Csongrádi Információs Központ Csemegi Károly Könyvtár és Tari László Múzeum megrendezte a *Kárpát-medencei könyvtárosok konferenciáját*, amelyen *Bánkeszi Katalin* KI-igazgató előadása a

következő stratégiai időszak (2014–2020) megvalósításra váró feladatairól szól. Az előadó ígéretet tett arra, hogy a Könyvtári Intézet folytatja a határon túli könyvtárosok számára tartott továbbképzéseit, bár lehet, hogy e-learning formájában.

2013. május 28. A *Magyar Közlöny* 2013/82. számában megjelent a 37/2013. (V. 28.) EMMI rendelet az emberi erőforrások minisztere ágazatába tartozó szakképzések szakmai és vizsgakövetelményeiről. A megújult segédkönyvtáros képzés szakmai és vizsgakövetelményeit a rendelet melléklete tartalmazza. Ennek alapján a Könyvtári Intézet is átdolgozta az egyéves tanfolyam tematikáját.

2013. május 28–29. A Magyar Könyvtárosok VII. Világtalálkozója *Határtalan együttműködés – stratégia, integráció, megújulás* címmel, az OSZK, a Könyvtári Intézet és az Országgyűlési Könyvtár rendezésében. A meghívottak a Kárpát-medencei könyvtáros-továbbképző hálózat képzőhelyeinek képviselői, a Kárpát-medencei könyvtáros szakmai szervezetek vezetői, a külhoni digitalizáló műhelyek képviselői, külföldi könyvtárakban hungarika gyűjteményeket gondozó könyvtárosok, nyugat-európai és tengeren túli állami, alapítványi, egyesületi magyar könyvtárak és gyűjtemények képviselői, nyugat-európai országos magyar szervezetek képviselői, külföldi magyar kulturális intézetek könyvtárosai, valamint az Országgyűlési Könyvtár 2011. és 2012. évi ösztöndíjasai voltak. A találkozón *Bánkeszi Katalin*, a KI igazgatója a következő stratégiai ciklusban a könyvtárak előtt álló feladatokról beszélt. – A Könyvtári Intézet a világtalálkozóhoz kapcsolódó témákról a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* speciális számát állította össze, valamint a konferenciához információs honlapot készített.

2013. június 2–8. Az IKSZ NKA-pályázata keretében öt magyar könyvtári vezető vehetett részt hollandiai tanulmányúton, közöttük *Bánkeszi Katalin* KI-igazgató is.

2013. június 5. Elkészült és bekerült a Magyar Elektronikus Könyvtárba *Horváth Tibor* (1935–2011) cikkeinek és rövidebb írásainak gyűjteményes kötete *Könyvtári írások* címen. A kiadványok többségét a Könyvtártudományi Szakkönyvtár bocsátotta a MEK rendelkezésére a digitalizáláshoz. A *Sonnevend Péter* által szerkesztett, önálló ISBN-nel ellátott elektronikus kiadványt az OSZK adta ki.

2013. június 6. A K2 kísérleti műhely szakmai napja *Egyetemi technológiai kutatások* címmel, amelyre a hazai könyvtár- és információtudományi kutatás egyetemi műhelyeiből hívtak meg kutató egyetemistákat, a tanszékvezetőkkel és az intézet-igazgatókkal való egyeztetés után. A hallgatók saját innovatív projektjeiket, kutatási eredményeiket mutatták be.

2013. július Az Oktatási és Humánerőforrás-fejlesztési Osztály az új felnőttképzési törvény előírásainak megfelelően bejelentette a Nemzeti Munkaügyi Hivatalnál az új típusú segédkönyvtáros-képzést, és megkapta a működési engedélyt.

2013. augusztus Az Oktatási és Humánerőforrás-fejlesztési Osztály sikeres egyeztetéseket folytatott az EMMI Szakképzési és Felnőttképzési Osztályával és a Könyvtárostanárok Egyesületével a segédkönyvtáros végzettség iskolai könyvtárban történő elismerése érdekében. Állásfoglalásuk bekerült *A Köznevelésért Felelős Helyettes Államtitkárság Tanévkezdő segédlete, 2013/2014. tanév* c. kiadványba.

2013. augusztus 14. 74 éves korában elhunyt *Fogarassy Miklós* író, műkritikus, könyvtáros, a Könyvtári Intézet ny. munkatársa.

2013. augusztus 19. Augusztus 20. alkalmából *Szinnyei József-díj* kitüntetésben részesült *Fehér Miklós*, a Könyvtári Intézet munkatársa.

2013. szeptember 2. A Könyvtári Intézet 32 fővel elindította OKJ-s, átdolgozott tematikájú, három modulból álló, felső középfokú képesítést biztosító segédkönyvtáros-képző, 450 órás, két féléves tanfolyamát. A képzés az OKJ szerkezetének változása miatt nem tartalmaz könyvtári asszisztens rész-szakképzést.

2013. szeptember 10. A Könyvtári Intézet *Kiadvány szerkesztési és prezentációkészítési feladatok megoldása a könyvtárban* címmel indított tanfolyamot.

2013. szeptember 11. A Könyvtári Intézet vezetőképző tanfolyamának harmadik, 30 órás modulját indította *Könyvtári vezetői ismeretek. III. Korszerű emberi erőforrás menedzsment* címmel.

2013. szeptember 13. 79. életévében elhunyt *Urbán László*, a Könyvtári Intézet ny. tudományos főmunkatársa, aki az elmúlt évtizedekben elsősorban könyvtárépítési és -berendezési szaktanácsadóként volt ismert a magyar könyvtárügyben.

2013. szeptember 17. *Zenei könyvtári ismeretek II. Zenei alapismeretek* címmel indított továbbképző tanfolyamot a Könyvtári Intézet.

2013. szeptember 19. A Könyvtári Intézet *Webes kompetenciák a könyvtáros szakmában* címmel indított tanfolyamának kezdőnapja.

2013. szeptember 23. A Könyvtári Intézet továbbképzési programot indított *Könyvtári partnerkapcsolatok (Belső partnerség, szervezeti kultúra és külső partnerség)* címmel.

2013. szeptember 25. A K2 kísérleti műhely szakmai napja az OSZK dísztermében, *Vállalati innovációk az információ- és tartalomszolgáltatásban* címmel. A rendezvényen olyan vállalati innovatív megoldásokat mutattak be, amelyek új szemléletet reprezentálnak az információszolgáltatás különböző területein (a könyvtári rekordok új kontextusokban való megjelenítésének megoldásai, egy nagy adatbázis-szolgáltató rendszerének legújabb fejlesztései, valamint az elektronikus könyvek szolgáltatásának alternatív gyakorlatai).

2013. október 1. *A minőség értékelése a könyvtárban – a minősített könyvtár* címmel indított továbbképző tanfolyamot a Könyvtári Intézet.

2013. október 7–8. Az Oktatási és Humánerőforrás-fejlesztési Osztály tanfolyamot szervezett a Romániai Magyar Könyvtárosok Egyesületével (RMKE) közösen, a Bethlen Gábor Alap támogatásával, az online irodalmi adatbázisok témájában. A továbbképzés helyszíne a csíkszeredai Kájoni János Megyei Könyvtár volt. – Ebben az évben ez volt az egyetlen, határon túli magyar könyvtárosoknak tartott tanfolyam, mivel a Könyvtári Intézet többször, sikertelenül kérvényezte a minisztérium támogatását. Szeptember közepén programtervezetet adtak be az NKA Közgyűjtemények Kollégiumához annak érdekében, hogy a határon túli magyar könyvtárakban folytatott továbbképzés meghívásos pályázat formájában NKA pályázati kiírássá formálódjon.

2013. október 8. *Konfliktushelyzetek hatékony kezelése könyvtári környezetben* címmel indított továbbképző tanfolyamot a Könyvtári Intézet.

2013. október 14. A KI továbbképzési programot indított *Angol szaknyelvi tanfolyam könyvtárosok részére (Special English Language Course for Librarians)* címmel.

2013. október 15. Tóth Máté nemzeti koordinátorként az Európai Bizottság által finanszírozott nemzetközi ENUMERATE projekt második kérdőíves kutatásában való részvétellel hívta fel a szak- és felsőoktatási könyvtárak képviselőit. A kutatás célja az volt, hogy statisztikai adatokat gyűjtsön az európai országok digitalizálási tevékenységéről (digitalizálási tevékenység; a digitalizálás költségei; a digitális gyűjteményekhez való hozzáférés; a digitális örökség megőrzése).

2013. október 17. Lezárult az ELDORADO (Elektronikus Dokumentumküldés Országos Rendszere, Adatbázisa és Dokumentumtára) létrehozására kiírt nyílt közbeszerzési eljárás, és ezen a napon sor került a nyertes céggel való szerződéskötésre.

2013. október 20. Az EMMI Könyvtári Osztálya kérésére a KI Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztálya összegző jelentést készített a megyei könyvtárakban sikeresen megvalósított fejlesztési projektekről.

2013. október 28. A Könyvtári Intézet vezetőképző tanfolyamának negyedik modulját indította *Könyvtári vezetői ismeretek. IV. A minőségirányítás kialakítása és értékelése, a minősített könyvtári cím elnyerésének módszerei* címmel.

2013. november 1. A Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztály vezetésére – *Ládi László* nyugdíjba vonulása miatt, a vezetői pályázat eredményes lezárásáig – *Fehér Miklós* kapott megbízást.

2013. november 1. *Káldos Jánost*, az ELDORADO projekt projektmenedzserét a KI Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztályáról visszahelyezték az OSZK-ba, és újra megbízást kapott a Különgyűjteményi Igazgatóság vezetésére. Az ELDORADO projekt irányítását *Dancs Szabolcs* vette át.

2013. november 4. A Könyvtári Intézet továbbképző tanfolyamot indított *Hatékony kommunikáció a könyvtárosi hivatásban* címmel.

2013. november 5. 2011. novemberi akkreditálása óta a KI először indította el *Konnektívizmus – hálózati tudásépítés a könyvtárosok gyakorlatában* c. tanfolyamát. A képzés fókuszában a hálózatalapú tudásszervezés szemléletének átadása és a módszer gyakorlatban történő elsajátítása áll.

2013. november 6. Az Oktatási és Humán erőforrás-fejlesztési Osztály szervezte meg a Könyvtárostanárok Egyesületének őszi szakmai napját, amelyen *Hangodi Ágnes*, *Tóth Andrea* és *Hegyközi Ilona* egy-egy előadásban mutatta be a Könyvtári Intézetet, kiemelve a KI iskolai könyvtárakat segítő szolgáltatásait (oktatás, intézeti és szakkönyvtári szolgáltatások), és tájékoztatta a könyvtárostanárokat a pedagógusok továbbképzési rendeletének könyvtári akkreditált programjait érintő pozitív irányú módosításáról. *Feimer Ágnes* az iskolai könyvtárak és a könyvtárostanárok nemzetközi helyzetéről adott áttekintést.

2013. november 11. Az EMMI-ben megbeszélés zajlott a *Leleményes hőseink* c., iskolák számára szervezendő helytörténeti mozgalomról, amihez a könyvtárak segítségét is kérték. Az OSZK és a Könyvtári Intézet is részt vett a program szak-

mai kidolgozásában és lebonyolításában. A program irányítására létrehozott munkacsoportban az OSZK-t és az Intézetet *Bánkeszi Katalin* képviselte.

2013. november 22. Az Oktatási és Humán erőforrás-fejlesztési Osztály képzőhelyi értekezletet szervezett a segédkönyvtáros-képzésben részt vevő könyvtárak vezetői és tanfolyamfelelősei számára, amelynek témája az új felnőttképzési jogszabályokból következő feladatok összefoglalása volt.

2013. november 25. Közzétették a Könyvtári Intézet 2014. évre szóló képzési tervét.

2013. december 7. *Közkönyvtárak jó gyakorlatai. Pályázati ötletek és tanácsok már korábban sikeresen végrehajtott projektek alapján* címmel *Kis Klára*, *Tóth Máté* és *Fehér Miklós* összeállítását készítették hét megyei és két felsőoktatási könyvtár gyakorlatából. Az összeállítás letölthető a KI honlapjáról.

2013. december 12. A KSZK új szolgáltatásaként – kísérleti jelleggel – korszerűsítette a könyvtári eseményekről szóló tájékoztatást, és a honlapjáról tette elérhetővé *Események az ország könyvtáraiban* címmel. Működését és a KI munkatársainak részvételét a KSZK koordinálja.

2013. december 13. Megalakult az *Oláh Andor Biblioterápiás Társaság* – a szellemi hagyatékot gondozó család, a Könyvtári Intézet és a Pest Megyei Könyvtár támogatásával. A társaság fő célja a Dr. Oláh Andor gyógyító tevékenységében kiegészítő jelleggel alkalmazott, Magyarországon úttörő jelentőségű biblioterápiás gyakorlat értékeinek méltó megőrzése, megismertetése és a könyvtáros szakmával való integrációjának elősegítése.

2013. december 20. A Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztály helyzetfelmérést készített az összevont intézmények helyzetéről, működéséről. Megállapításait az e napon készített jelentés tartalmazza.

2014. január 1. *A Könyv, Könyvtár, Könyvtáros szerkesztője* egyedül *Mezey László Miklós*.

2014. január 11. A Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztály 2013-ban felmérte a könyvtárak állománygyarapítási gyakorlatát, az elektronikus nyilvántartások használatát azzal a céllal, hogy javaslatot készítsen az állomány-nyilvántartás szabályozására. A helyzetfelmérő tájékoztató egy összefoglaló elkészítésével zárult.

2014. január 21. *Kulturális és közhasznú tartalmak internetes megjelenítése könyvtári környezetben* címmel továbbképző tanfolyamot indított a Könyvtári Intézet. – A képzést új csoport számára *nov. 11-i* kezdéssel megismételték.

2014. január 22. A Könyvtári Intézet honlapján a következő tájékoztatást tette közzé: „A Könyvtári Intézet a jogszabályok tükrében. A könyvtári intézetet az 1997. évi CXL. törvény hozta létre, a 60. § (3) bekezdésében meghatározva alapvető feladatait. Az 1/2007. (I. 9.) Kormányrendelet könyvtári intézetként a Könyvtári Intézetet jelölte ki. A nemzeti könyvtár alapító okirata tartalmazza a Könyvtári Intézet önálló név viselési jogát. A nemzeti könyvtár SzMSz-e tartalmazza a KI részletes tevékenységét. A kiemelt feladatokról szóló rendelettervezet a nemzeti könyvtárról szóló részben felsorolja a törvényben meghatározott feladatok körében a KI által végzendő tevékenységeket. – A KI jogállásáról szóló 6/2000. (III. 24.) NKÖM rendelet a fentiek és az államháztartási szabályok vál-

tozása következében kiüresedett, ezért tervezik hatályon kívül helyezését.” [Erre e kronológia összeállításáig nem került sor.]

2014. február 5. A KI vezetőképző tanfolyamának első modulját indította *Könyvtári vezetői ismeretek. I. Alapvető vezetői ismeretek* címmel.

2014. február 5. *Webes kompetenciák a könyvtáros szakmában* címmel indult tanfolyam a Könyvtári Intézet szervezésében.

2014. február 10. Az EMMI Könyvtári és Levéltári Osztálya a Könyvtári Intézet bevonásával műhelybeszélgetést rendezett a KSZR ellátással kapcsolatos tervezési, szervezési és működtetési kérdések megvitatása, illetve a KSZR működésével kapcsolatos jó gyakorlatok megismertetése céljából. Az első KSZR műhelynapon *Fehér Miklós* osztályvezető *A KSZR működése a fejlesztési tervek megyei összesítése nyomán* címmel tartott előadást.

2014. február 10. A Könyvtári Intézet *Konfliktushelyzetek hatékony kezelése könyvtári környezetben* c. tanfolyamának indulása. – Az év folyamán a KI a képzést még két alkalommal megtartotta: *ápr. 7-i, ill. szept. 30-i* kezdéssel.

2014. február 17. *Kiadványszerkesztési és prezentációkészítési feladatok megoldása a könyvtárban* címmel indított továbbképzési programot a Könyvtári Intézet, amelyet új csoport számára *szept. 1-i* kezdéssel megismételt.

2014. február 18. Az év folyamán kétszer megtartott, *Felkészülés a korszerű használóképzésre* c. tanfolyam indításának első időpontja. A második képzés kezdőnapja *okt. 20.* volt.

2014. február 19. Az országos könyvtári szaklapok (*Könyv és Nevelés; Könyv, Könyvtár, Könyvtáros; Könyvtári Figyelő; Könyvtári Levelező/lap; Tudományos és Műszaki Tájékoztató*) szerkesztői találkozót tartottak, hogy egyeztessék, milyen hatással van a szaklapokra az NKA támogatásának megszűnése, ill. jelentős csökkenése, és mit tehetnek a szaklapok ebben a helyzetben. A résztvevők a folyamatos konzultáció érdekében megalapították *A könyvtári lapok fórumát*, melynek tagjai az országos könyvtári szaklapok szerkesztői, illetve képviselői: *Bánkeszi Lajosné* (3K), *Berke Barnabásné* (TMT), *Csik Tibor* (KN), *Feimer Ágnes* (KF), *Fonyó Istvánné* (TMT), *Fülöp Ágnes* (KLL), *Hegyközi Ilona* (KF), *Kovács Katalin* (KF), *Mezey László Miklós* (3K). A fórum működéséről a szerkesztők a szakfolyóiratokban és a szakmai levelezőlistákon hírt adnak. A fórum közleményei a Könyvtári Intézet honlapján is olvashatók lesznek. (A fórum közleményét márc. 11-én adta közre a Katalin Hegyközi Ilona. A nyilatkozat megjelent a *Könyvtári Figyelő* 2014/1. számában.)

2014. március Lezárult az Európai Bizottság által finanszírozott, három éven át tartó ENUMERATE projekt, amelynek magyar nemzeti koordinátora *dr. Tóth Máté*, a Könyvtári Intézet munkatársa volt, aki egyben az Országos Széchényi Könyvtárt mint konzorciumi tagot is képviselte a projektben. A projekt célja az volt, hogy megbízható statisztikai adatokat gyűjtsön az európai országok digitalizálási és digitális megőrzési tevékenységéről, valamint a kulturális örökség online elérhetőségéről. Tóth Máté összefoglalóját a *Könyvtári Figyelő* 2014/4-es száma közölte, *A kulturális örökség digitalizálása az Európai Unióban az ENUMERATE projekt eredményeinek tükrében* címmel.

2014. március 11. A Könyvtári Intézet vezetőképző tanfolyamának második modulját indította *Könyvtári vezetői ismeretek. II. Gazdálkodási és pénzügyi ismeretek, a teljesítménymérés könyvtári mutatói* címmel.

2014. március 13. *Interaktív portálok üzemeltetése könyvtári környezetben* címmel, 60 óras továbbképző tanfolyamot indított a Könyvtári Intézet, amelyet *okt. 2-i* kezdéssel új csoport számára megismételt.

2014. március 18. A Könyvtári Intézet *Felkészülés a különböző felhasználói célcsoportok olvasásfejlesztésére* c. továbbképzési programját indította, majd *nov. 4-i* kezdéssel megismételte.

2014. március 19. Az MKE konzultáció céljából közzétette *Műhelynapok sorozat 2013–2014. Tézisek* c. összeállítását, amelyet *Fehér Miklós* szerkesztett, a felhasznált háttéranyagok szerzői között pedig a KI munkatársai közül szerepelt *Bánkeszi Lajosné, dr. Bartos Éva, dr. Nagy Attila* és *dr. Tóth Máté*. A tézisek egyes elemei a 2012. nov. 22–23-án megrendezett Országos Könyvtári Konferenciát követően az MKE által szervezett *Műhelynapok sorozat* keretében tartott beszélgetéseken elhangzottakat tartalmazzák. A műhelybeszélgetések: *Könyvtári hálózat, térségi ellátás* (2013. nov. 19–20., Katona József Megyei Könyvtár, Kecskemét); *Digitális írástudás* (2013. nov. 26., OSZK); *Olvasáskultúra – értő olvasás* (2013. dec. 11., OSZK); *A könyvtár szociokulturális funkciói* (2014. jan. 28., OSZK); *Innováció, kutatás, kutatásfejlesztés* (2014. febr. 7., OSZK); *Nemzeti kulturális értékek, határok nélküli ellátás* (2014. febr. 18., OSZK).

2014. március 24. A Könyvtári Intézet 60 óras továbbképzés indítására szerzett engedélyt *Államháztartási és vezetési ismeretek többfunkciós kulturális intézmények vezetői számára* címmel.

2014. március 25. *Hatékony kommunikáció a könyvtárosi hivatásban* címmel továbbképző tanfolyam indult a Könyvtári Intézetben.

2014. március 26. A Könyvtári Intézet továbbképzést indított *A fejlesztő biblioterápia alkalmazásának lehetőségei a gyerekkönyvtári munkában* címmel, amelyet *okt. 1-i* kezdéssel megismételt.

2014. március 31. *Web2-es készségek a mindennapi online információáramlásban* című, 2012 novemberében engedélyezett tanfolyamát első ízben indította el a Könyvtári Intézet, majd *okt. 22-i* kezdéssel megismételte.

2014. április 8. Megjelent a nyilvános könyvtárak jegyzékének vezetéséről szóló új, 120/2014. (IV. 8.) Kormányrendelet, amelynek 6. § (2) bekezdése szerint „a nyilvános könyvtári jegyzék a rendelet hatálybalépését megelőző napon fennálló, a kormányzati portálon rögzített állapot szerinti tartalommal beépül az e rendelet alapján vezetett jegyzékbe.” A jegyzékre ezen a módon felvett könyvtárakat öt éven belül ellenőrizni kell, ami alapján a miniszter dönt a könyvtárnak a jegyzékben maradásáról vagy törléséről. A Könyvtári Intézet – amely az új rendelet 2. §-a alapján továbbra is közreműködik a jegyzék vezetésével kapcsolatos feladatok ellátásában – részt vett a vizsgálatra bevont szakértői lista összeállításában, a célvizsgálatokra való kijelölésben, a vizsgálat elektronikus kérdőívnek összeállításában, illetve egy munkatársa felkérését kapott vizsgálat végzésére is.

2014. április 8–11. *Online irodalmi adatbázisok* című továbbképző tanfolyamát tartotta meg a KI.

2014. április 10. A *Magyar Közlöny* 2014/53. számában megjelent *Az országos múzeum, az országos szakmúzeum, a nemzeti könyvtár, az országos szakkönyvtár és az állami egyetem könyvtárának kiemelt feladatairól* szóló 30/2014. (IV. 10.) EMMI rendelet, amelynek 8. § (3) bekezdése tartalmazza a Könyvtári Intézetnek a Kultv. 60. § (3) bekezdése szerinti szakmai szolgáltatások keretében ellátandó feladatait is. A rendelet a kihirdetését követő 15. napon, azaz ápr. 25-én lépett hatályba.

2014. április 22. A Könyvtári Intézet elindította 60 órás továbbképző tanfolyamát *A helytörténetírás módszerei, segéd-eszközei, a publikálás formái és lehetőségei; helyismereti-helytörténeti információk közzététele könyvtári honlapokon* címmel. A képzést összel, szept. 16-í kezdéssel megismételte.

2014. május 6. *Könyvtári partnerkapcsolatok (Belső partnerség, szervezeti kultúra és külső partnerség)* címmel indított továbbképzést az Intézet.

2014. május 7. A KI *Államháztartási és vezetési ismeretek többfunkciós kulturális intézmények vezetői számára* címmel indított tanfolyamot.

2014. május 13. Az EMMI meghirdette 2014. évi pályázatát a *Minősített Könyvtár cím* elnyerésére. A pályázati felhívást és a pályázati űrlapot a Könyvtári Intézet közzétette a honlapján. Az Intézet végezte a benyújtott pályázatok elbírálására vonatkozó eljárás technikai lebonyolítását. (A pályázatot ettől kezdve évente kiírták.)

2014. május 20. Első alkalommal hirdetett pályázatot az EMMI a *Könyvtári Minőségi Díjra*. A pályázati felhívást és a pályázati űrlapot a Könyvtári Intézet közzétette a honlapján. Az Intézet végezte a benyújtott pályázatok elbírálására vonatkozó eljárás technikai lebonyolítását.

2014. május 20–23. *Zenei könyvtári ismeretek I. Zenei könyvtári alapismeretek* című tanfolyamát tartotta ezeken a napokon a Könyvtári Intézet.

2014. május 22. Az öt országos könyvtári szakfolyóirat szerkesztői nevében közös online kérdőív kitöltésére kérte fel a Katalist tagjait *Kovács Katalin, a Könyvtári Figyelő* felelős szerkesztője. A lapok profiljáról, az online felületükkel kapcsolatos olvasói igényekről és egyéb elvárásokról kívántak ilyen módon tájékozódni annak érdekében, hogy a szerkesztőségek újragondolhassák lapjaik jövőjét, megtervezhessék az elektronikus átállást. – A felmérés eredményét *Jávorka Brigitta és Tóth Máté* foglalta össze *Válaszút előtt. Felmérés öt országos könyvtári folyóiratról* címmel a *Könyvtári Figyelő* 2014/3-as számában.

2014. május 26–27. Pécsen, a Tudásközpontban került sor a 2. KSZR műhelynapra, amelyen *Fehér Miklós* mb. osztályvezető *KSZR – 2013* címmel, *Tóth Máté* pedig *Kulturális vidékfejlesztés, a kistelepek kulturális szolgáltatásai a megyei hálózat szolgáltatásainak elérésével* címmel tartott előadást.

2014. június 5. A Könyvtári Intézet új, engedélyezett továbbképzési programja: *Általános és szaktájékoztató (társadalomtudomány, szociológia, művészet, történelem, jog) online adatbázisokkal* (60 óra). Megújították az *Angol szaknyelvi ismeretek könyvtárosoknak – Special English Studies for Librarians* c. 60 órás tanfolyam engedélyét is.

2014. június 17. A Könyvtári Intézet a honlapján felhívást tett közzé az internet káros hatásai elleni, a kiskorúak védelmét lehetővé tevő szűrőprogram használatára. A javaslat azzal kapcsolatos, hogy 2014. szept. 1-jétől hatályossá válik a Kulturális törvénynek a szűrőprogram bevezetésére vonatkozó rendelkezése (1997. évi CXL. tv. 55. § (1a) bekezdés). – A felhívás megjelent a *Könyvtári Levelező/lap* 2014/6. és a *Könyvtárvilág* 2014/3. számában is.

2014. június 22. A Könyvtári Intézet engedélyt kapott új, 60 órás, *Interaktív portálok üzemeltetése könyvtári környezetben* c. tanfolyamának indítására.

2014. június 24. A Könyvtári Intézet honlapján publikálta *Fehér Miklós* „Könyvtárak az olvasókért, a közösségekért. Könyvtári jó gyakorlatok, avagy mit tehetnek és tesznek a könyvtárak az olvasókért, a közösségfejlesztésért” című összeállítását.

2014. július A Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztály kérdőíves felméréssel kereste fel a nyilvános könyvtári jegyzéken szereplő városi könyvtárakat, hogy a kérdésekre adott válaszok alapján megvizsgálja helyzetüket (gyűjtemény, infrastruktúra, humán erőforrások, a jövőre vonatkozó várakozások). A felmérés eredményeit *Tóth Máté* és *Jávorka Brigitta* *A városi könyvtárak helyzete* c. tanulmányukban összegezték a *Könyvtári Figyelő* 2016/2-es számában.

2014. július 22. A Könyvtári Intézet *A könyvtárak minősítése és a Könyvtári Közös Értékelési Keretrendszer* című, 60 órás továbbképzési programjának engedélyezése.

2014. július 25. Az Intézet honlapján új oldalt hoztak létre a *könyvtári jó gyakorlatok* bemutatására. Elsőként azt az összeállítást tették közzé letölthető formában, amelyet a Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztály munkatársai három jó gyakorlatról készítettek az elmúlt hónapokban.

2014. július 28. A Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztály jelentést készített az EMMI Közgyűjteményi Főosztálya számára *A Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer (KSZR) működésének legfontosabb jellemzői a megyei könyvtárak 2013. évi beszámolóí és legfontosabb tervadatai alapján* címmel.

2014. augusztus 29. A Könyvtári Intézet ebben az évben is elindította két féléves, OKJ-s segédkönyvtáros-képzését.

2014. augusztus vége A KI az NKA támogatásával folytatta a határon túli magyar könyvtárosok számára szervezett továbbképzések programját. Az első képzés augusztus végén zajlott le, a program november közepéig tartott. – A pélmónostori (Horvátország) könyvtárban megtartott továbbképzés témája a könyvtár mint közösségi tér, előadója pedig *Fehér Miklós* volt. Érsekújváron (Szlovákia) október közepén lezajlott képzés témája: Hatékony kommunikáció könyvtári környezetben. Az első beregszászi (Kárpátalja) képzés címe: *Szín – Tér/Tár – Könyvtár*, előadója: *Vraukóné Lukács Ilona* (a nyíregyházi megyei könyvtár munkatársa).

2014. szeptember A Könyvtári Intézet megkapta az engedélyt *Felkészülés az iskolai közösségi szolgálat fogadására a közgyűjteményekben* c., 60 órás továbbképzési programjára.

2014. október 3. Elkészült a könyvtárak leltározási gyakorlatáról 2013-ban elkezdett és 2014-ben befejezett vizsgálatról a Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztály munkatársai által összeállított jelentés.

2014. október 8. A K2 kísérleti műhely nevű rendezvénysorozat keretében *Digitalizálás és elektronikus hozzáférés* címmel rendezett program, amelynek előadói, *Káldos János* (OSZK) és *Bánki Zsolt* (Petőfi Irodalmi Múzeum) a digitalizálással kapcsolatos hazai problémákról beszéltek, majd két sikeres hazai projektet mutatott be *Sándor Ákos* (Szegedi Tudományegyetem) és *Burmeister Erzsébet* (Miskolci Egyetem).

2014. október 11–14. A Könyvtári Intézet megtartotta *A kulturális örökség védelme 1850 előtti dokumentumok esetében – lehetőségek és feladatok a könyvtárakban* c. továbbképző tanfolyamát.

2014. október 13. A Könyvtári Intézet elindította az év nyarán engedélyezett 60 órás továbbképző tanfolyamát *A könyvtárak minősítése és a Könyvtári Közös Értékelési Keretrendszer* címmel.

2014. október 16. *Gerő Gyula* összeállításában megjelent a *Magyar könyvtártörténeti kronológia* c. adattár *2008–2010, Pótlások és javítások 996–2007* c., negyedik kötete.

2014. október 20. *Könyvtári vezetői ismeretek. III. Korszerű emberi erőforrás menedzsment* címmel elindult a Könyvtári Intézet vezetőképző tanfolyamának harmadik modulja.

2014. október 26–27. Győrben, a Dr. Kovács Pál Megyei Könyvtár és Közösségi Tér rendezte meg a 3. KSZR műhelynapot. A hat előadó egyike *Fehér Miklós* volt, aki *Közzadatok közlése. Közzadatok – KSZR adatok a megyei könyvtár és a szolgáltató hely honlapjain* címmel tartotta meg előadását, amelyben a májusban és októberben végzett vizsgálat eredményeit foglalta össze.

2014. november A Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztály megkezdte a statisztikai munkacsoport újjászervezését azzal összefüggésben, hogy a statisztikai adatszolgáltatással kapcsolatos elvárások 2014-ben jelentősen megváltoztak egyrészt új jogszabályok (30/2014, ill. 51/2014 EMMI rendeletek) megjelenése, másrészt a könyvtári tevékenység, a szolgáltatások, az adathordozók változásai következtében.

2014. november 3. A KI *Konnektivizmus – hálózati tudásépítés a könyvtárosok gyakorlatában* címmel indított továbbképző tanfolyamot.

2014. november 5. Az OSZK 1934 és 1945 közötti főigazgatója, *Fitz József* halálának 50. évfordulója alkalmából „... *szolgálat az utolsó leheletig*” címmel nyílt kiállítás a katalógustérben. A Könyvtártudományi Szakkönyvtár szervezésében megvalósított kiállítást *dr. Tüske László* főigazgató nyitotta meg.

2014. november 11. A Könyvtári Intézet vezetőképző tanfolyamának utolsó, negyedik modulját indította *Könyvtári vezetői ismeretek. IV. A minőségirányítás kialakítása és értékelése, a minősített könyvtári cím elnyerésének módszerei* címmel.

2014. november 19. A Könyvtári Intézet szakmai műhelynapot rendezett az OSZK dísztermében *Az iskolai közösségi szolgálat fogadása a könyvtárakban* címmel, amelyen a hat meghívott előadó a középiskolások kötelező iskolai közösségi szolgálatával kapcsolatos szervezési kérdéseket, illetve tapasztalatokat, példákat mutatott be.

2014. november 26. Az EMMI felkérésére alakult MKE–IKSZ munkacsoport, amely a könyvtárosi életpályamodell kidolgozására jött létre, *Életpálya konferencia* keretében mu-

tatta be a kialakított modellkonceptiót, amelynek elkészítését a Könyvtári Intézet adat- és információszolgáltatással segítette.

2014. december 2. A Könyvtári Intézet közzétette a 2015. évi képzési tervét.

2014. december 2. A Könyvtári Intézet újabb, 60 órás modul dolgozott ki *Zenei könyvtári ismeretek* c. képzési programjához: *III. Feltárás – tájékoztatás – új technológiák a zenei könyvtárakban* címmel.

2014. december 2–5. A KI megtartotta szeptemberben engedélyezett, 30 órás továbbképző tanfolyamát *Felkészülés az iskolai közösségi szolgálat fogadására a közgyűjteményekben* címmel.

2014. december 3. A Könyvtári Intézet a K2 kísérleti műhely sorozat keretében megtartott, *Nyílt hozzáférés* című rendezvényének előadói a nyílt hozzáférés mozgalom hazai kutatási eredményeiről és gyakorlatáról számoltak be.

2014. december 10. Az Oktatási és Humánerőforrás-Fejlesztési Osztály képzőhelyi értekezletet szervezett a segédkönyvtáros-képzésben részt vevő könyvtárak vezetői és tanfolyamfelelősei számára, amelynek témái: a segédkönyvtáros-képzés engedélyeztetési folyamatának és írásbeli vizsgáteleinek tapasztalatai, a képzési díj konszenzuson alapuló emelése.

2014. december 31. Az Oktatási és Humánerőforrás-Fejlesztési Osztály az év folyamán 13 alkalommal, 8 határon túli helyszínen (Beregszász, Csíkszereda, Érsekújvár, Lendva, Pélmonostor, Sepsiszentgyörgy, Somorja, Zenta) bonyolított le 8, 16, 24 órás képzéseket.

2015 Az év folyamán a Könyvtári Intézet aktívan részt vett a Szabadtéri Néprajzi Múzeum Oktatási és Módszertani Központ által koordinált *Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program tervezésének és szakmai-módszertani megalapozásának támogatása a program eredményességének növelése érdekében* című pályázat (TÁMOP-7.2.1-11/K-2014-0001) szervezésében. A projektben három szakterület – múzeum, könyvtár, közösségi művelődés – bevonásával tanulmányok készültek. A könyvtári területre vonatkozó, a szentendrei Skanzen honlapján publikált tanulmányok zöme az OSZK és a KI munkatársaink munkája.

2015. január 6. és 7. A Könyvtári Intézet egymás utáni napokon indította el két csoport számára a *Konfliktushelyzetek hatékony kezelése könyvtári környezetben* című továbbképző tanfolyamát.

2015. január 14–15. A Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztály munkatársa az Egerben tartott 4. KSZR műhelynapon rövid tájékoztatót tartott arról a 2014 decemberében végzett kérdőíves felmérésről, amelynek keretében a megyei könyvtáraktól adatokat kértek a KSZR szolgáltató helyeken végzett képzésekről és rendezvényekről. A vizsgálatról szóló jelentést *Somogyi József* készítette *A Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer (KSZR) keretében működő könyvtári szolgáltatóhelyek közösségi szerepe. Összegzés a lakosságot célzó rendezvényekről és képzésekről* címmel.

2015. január 16. Az MKE Társadalomtudományi Szekciójának rendezvényén *Ungváry Rudolf* mutatta be *Gerő Gyula Magyar könyvtártörténeti kronológia* c. művének 4. kötetét (2008–2010, Pótlások 996–2007), és beszélgetett a szerzővel. A könyvbemutató után a szekció tagjai számára a Könyvtár-

tudományi Szakkönyvtár munkatársai vezetést tartottak a *Fitz József* emlékére, halálának 50. évfordulója alkalmából általuk rendezett kiállításon.

2015. január 20. A Könyvtári Intézet vezetőképző tanfolyamának első, *Könyvtári vezetői ismeretek. I. Alapvető vezetési ismeretek* című modulját indította.

2015. február 18. A Könyvtári Intézet vezetőképző tanfolyamának második, *Könyvtári vezetői ismeretek. II. Gazdálkodási és pénzügyi ismeretek, a teljesítménymérés könyvtári mutatói* című moduljának kezdőnapja.

2015. március 5. Újabb kérdőíves felmérést indított a digitalizálásról az ENUMERATE projekt, amire *Tóth Máté* hívta fel a könyvtárak figyelmét a Katalistón.

2015. március 9. A Könyvtári Intézet először indította el zenei továbbképző tanfolyamának 3. részét, a 60 órás *Zenei könyvtári ismeretek III. Feltárás – tájékoztatás – új technológiák a zenei könyvtárakban* c. programot 11 hallgató számára.

2015. március 10. Az EMMI Közgyűteményi Főosztálya munkacsoportot állított fel a jogszabály-módosítások előkészítésére, amely e napon tartotta meg első ülését. A két megújítandó rendelet az állomány-nyilvántartásról és leltározásról szóló 3/1975. KM-PM együttes rendelet, illetve a kötelezpéldányszolgáltatásról szóló 60/1998. Korm. rendelet. Ezek megújítása előtt szükséges volt a Kulturális törvény módosítása is, hogy kellően megalapozza az új rendeleteket. A törvényt módosító előkészítő munkacsoportban a Könyvtári Intézet részéről *Bánkeszi Katalin* és *Fehér Miklós* vett részt.

2015. március 16. A Könyvtári Intézet EMMI által támogatott új könyvtári adattárhoz, a *Magyarországi Könyvtárak Adatbázisához* kapcsolt adminisztrációs felülethez az Intézet minden magyarországi könyvtárnak biztosított hozzáférést. – A minisztérium Közgyűteményi Főosztálya Könyvtári és Levéltári Osztályának felkérésére a Könyvtári Intézet az adminisztrációs felületen elhelyezett kérdőívvel felmérést végzett a szakmai munkakörökben dolgozó könyvtárosok létszámáról, a várható nyugdíjazásokról és a státuszok betölthetőségéről, annak érdekében, hogy valamennyi szakmai végzettség szintjén prognosztizálható legyen a következő évtizedben a munkaerőpiaci kereslet, ill. hogy adatokat nyerjenek a könyvtáros életpályamodellel munkálataihoz.

2015. március 17. Teszt jelleggel elérhetővé vált a *Magyarországi Könyvtárak Adatbázisa*, amely a *Nyilvános Könyvtárak Adatbázisa* és a *Minerva Gyűjtőkori Adatbázis* teljes összevonásával jött létre, illetve több évre visszamenően tartalmazza a könyvtárak éves statisztikai adatait is. Az adatbázis keresőfelületét úgy alakították ki, hogy a könyvtárlátogatók és könyvtárosok számára egyaránt könnyen kezelhető legyen, és mindkét célcsoport könnyedén megtalálhassa az őt érdeklő adatokat. A használók visszajelzéseinek figyelembevételével kialakított végleges verzió bemutatására április 1-jén, a Networkshop konferencián került sor.

2015. március 19. A Könyvtártudományi Szakkönyvtár munkatársai létrehozták a *Könyvtárosok Dolgozószobája* nevű csoportot a Facebookon, amely a KSZK virtuális olvasótermeként kíván tájékoztatni a könyvtárban és a Könyvtári Intézetben zajló munkákról. A könyvtári szakmai információk és érdekeségek mellett interaktív felületet is kínáltak szolgáltatásaikhoz.

2015. március 24–27. A Könyvtári Intézet *Könyvtári vezetői ismeretek. III. Korszerű emberi erőforrás menedzsment* című tanfolyamán 17 hallgató vett részt, szemben az I-II. modul látogató 24 fővel.

2015. március 26. Az IKSZ az FSZEK Központi Könyvtárában rendezte meg a 2015. évi Internet Fiesta záró konferenciáját, amelyen *dr. Tóth Máté* is tartott előadást *Közösségépítés a könyvtár virtuális és fizikai tereiben* címmel.

2015. március 30. Megújult külsővel és új szolgáltatásokkal jelentkezett a Könyvtári Intézet munkatársai által szerkesztett *Gyermekirodalmi adatbázis*, amelynek célkitűzése nem változott: a válogatás a magyar nyelven megjelent gyermekirodalom legjavát tartalmazza rövid annotációk kíséretében, ezáltal hasznos kalauza lehet könyvtárosoknak, szülőknél, óvónőknél, tanítóknál és gyermekolvasóknál.

2015. március 30. A Könyvtári Intézet *Államháztartási és vezetési ismeretek többfunkciós kulturális intézmények vezetői számára* címmel indított továbbképző tanfolyamot.

2015. április 8. A Könyvtári Intézet a K2 sorozatban *Vállalati könyvtári innovációk* címmel rendezett konferenciát az OSZK dísztermében, amelyen „azok a legújabb vállalati fejlesztések mutatkoznak be, amelyekkel a közgyűtemények szolgáltatásai korszerűsíthetők. A vállalati könyvtárak sok tekintetben mintát és új utakat mutathatnak a közpénzből működtetett intézményeknek, hogy miként lehet eljutni a »szükséges rossz« státusztól a nélkülözhetetlenségig” – ahogy a konferencia meghívójában olvasható.

2015. április 13. *Sipos Magdolna* közzétette a Katalistón a „Könyvtári Figyelő előfizetésének népszerűsítésére alakult könyvtárosok csoportját”-nak ápr. 10-én megfogalmazott felhívását, amelyet az évek óta finanszírozási gondokkal küszködő lap érdekében állítottak össze, hogy megmentsek „a hazai könyvtárügy mértékadó folyóiratát”. (A lap ebben az évben ünnepelte 60. »születésnapját«.)

2015. április 14–17. A Könyvtári Intézet megtartotta *Online irodalmi adatbázisok* c. továbbképző tanfolyamát.

2015. május 6. *Könyvtári vezetői ismeretek. IV. A minőségirányítás kialakítása és értékelése, a minősített könyvtári cím elnyerésének módszerei* címmel indította a Könyvtári Intézet vezetőképző tanfolyamának utolsó, 30 órás modulját.

2015. május 19. A Könyvtári Intézet elindította *A könyvtárak minősítése és a Könyvtári Közös Értékelési Keretrendszer* című, 60 órás továbbképző tanfolyamát, amelyet *összel, okt. 21-i* kezdéssel új csoport számára megismelt.

2015. május 20. A K2-es kísérleti műhely ez évben is megrendezte *Egyetemi technológiai kutatások* c. rendezvényét, amelyen a hazai egyetemek tehetséges fiataljai mutatták be könyvtári technológiai vagy technológiák használatával kapcsolatos kutatásaikat. Az előadókat az informatikus könyvtáros képzőhelyek tanszékvezetőinek és intézményigazgatóinak ajánlásai alapján választották ki.

2015. május vége Az Európai Unió tagországainak RECIPIH nevű, olvasáskutatói projekteket összehangoló projektje nyitó értekezlete zajlott le Le Mans-ban (Franciaország). A Könyvtári Intézet az év folyamán a projekt számára tájékoztató anyagot készített a hazai olvasáskutatói eredményekről.

2015. június 22. A Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztály *K 1.0 Könyvtár és közösség. Hagyományos könyvtári értékek – modern szemlélet* címmel „műhelynap-sorozatot” indított, amelynek első rendezvényét e napon tartották *Hogyan érjünk el a közönségünket? A közönségkapcsolati munka gyakorlata* címmel az OSZK dísztermében.

2015. június 23. A Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztály kérdőíves felmérésen alapuló adattáblát szolgáltatott Magyarország településeinek könyvtári ellátási helyzetéről az EMMI Közgyűjteményi Főosztálya számára. A feladatot az 1631/2014. (XI. 6.) kormányhatározat alapján a Digitális Nemzet Fejlesztési Program (DNFP) megvalósításának támogatására kapta az Intézet.

2015. június 23. Az IKSZ megyei könyvtári tagozatának ülésén a Könyvtári Intézet bemutatta a *Magyarországi Könyvtárak Adatbázisát*.

2015. június 29. Elkészült és a Könyvtári Intézet honlapján megjelent a Magyarországi könyvtárak 2014-es statisztikája (minden könyvtár minden szolgáltatott adata).

2015. június 30. A Könyvtári Intézet ebben az évben két új tanfolyami tematikájára kapott indítási engedélyt: *Felkészülés a fejlesztő biblioterápia könyvtári alkalmazására* (60 óra); *Könyvtári partnerkapcsolatok (szervezeti kultúra, szakmai önismeret)* (30 óra).

2015. július 16. A Könyvtári Intézet két folyóiratának, a *Könyvtári Figyelőnek* és a *Könyv, Könyvtár, Könyvtárosnak* a szerkesztői a Kataliston keresztül értesítették előfizetőket és olvasóikat a 2015-ös lapszámok megjelenésének várható jelentős késéséről, aminek az oka az OSZK nyomdai közbeszerzésének elhúzódása volt.

2015. július 16–18. Az MKE 47. vándorgyűlése Szolnokon, amelyet az MKE Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Szervezete a Szolnoki Főiskola, valamint a Versegly Ferenc Megyei Könyvtár és Közművelődési Intézmény közreműködésével rendezett meg, *A minőség dinamikája: a fejlődő könyvtár* címmel. – A Bibliográfiai Szekció programjában *Bánkeszi Katalin* KI-igazgató tartott előadást *Az ELDORADO oktatási anyagai, képzési programjai* témakörben. – A Jogi Szekció programjában *dr. Amberg Eszter*, az OSZK Jogi és Igazgatási Osztály főkönyvtárosa, jogásza tartott előadást *Eldorado – különös tekintettel a szerzői jogra és a nyílt hozzáférésre* címmel.

2015. augusztus 31. A Könyvtári Intézet két féléves segédkönyvtáros-képzésének nyitónapja.

2015. szeptember A Könyvtártudományi Szakkönyvtár munkatársai az OSZK főigazgatójának kérésére szakirodalmi szemlét készítettek *Nemzeti könyvtárak új épületei* címmel. (Olvasható az OSZK 2015. évi beszámolójának mellékleteként.)

2015. szeptember 17. A Kossuth rádió *Napközben* c. műsorában a települési könyvtárak szolgáltatásairól, gazdálkodásáról, a településen betöltött szerepéről beszéltek. A műsor egyik meghívott vendége *Fehér Miklós*, a KI Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztályának vezetője volt.

2015. október Lezárták az *Ajánlás a könyvtári minőségirányítás bevezetésére* c., a Könyvtári Minőségügyi Bizottság által készített dokumentum kéziratát, amely később, 2017-es megjelenési évvel került ki a Könyvtári Intézet honlapjára.

2015. október 5–6. *Együttműködés – Közösségfejlesztés a múzeumokban, a könyvtárakban és a közművelődési intézményekben* címmel szakmai konferenciát szervezett a Szabadtéri Néprajzi Múzeum Múzeumi Oktatási és Módszertani Központ, a Nemzeti Művelődési Intézet és a Könyvtári Intézet, amelynek az esztergomi Szent Adalbert Képzési, Lelkiségi és Konferencia Központ adott helyet.

2015. október 14. Az EMMI Kultúráért Felelős Államtitkársága közzétette a *nyilvános könyvtárak jegyzékének* aktualizált változatát, amely elérhető a minisztérium honlapján, illetve letölthető a Könyvtári Intézet honlapjáról. Nyomatott verziója a *Hivatalos Értesítő* 59. számában, nov. 30-án jelent meg.

2015. október 14. A KI 60 órás továbbképző tanfolyamot indított *Felkészülés a fejlesztő biblioterápia könyvtári alkalmazására* címmel.

2015. október 19. *Angol szaknyelvi ismeretek könyvtárosoknak – Special English Studies for Librarians* címmel indított tanfolyamot a Könyvtári Intézet.

2015. október 19. „Egyedül nem megy” – *Könyvtárak és integrált könyvtári rendszerek együttműködése a sikeres ODR-szolgáltatásért* címmel tartották meg az Országos Dokumentum-ellátási Rendszer 15. konferenciáját Tatabányán, a József Attila Megyei és Városi Könyvtár rendezésében. *Bánkeszi Katalin* összefoglalta az országos rendszerek jövőképét a *MOKKA-ODR az országos szolgáltatások rendszerében* című előadásában.

2015. november 11–12. *A Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer hatékony működtetése és a szolgáltatások népszerűsítése* címmel Zalaegerszegen, a Deák Ferenc Megyei és Városi Könyvtár szervezésében került sor a 6. KSZR Műhelynapra, amelynek egyik előadója *Fehér Miklós* volt, *A KSZR szolgáltatások népszerűsítése* című előadásával.

2015. november 20. *Jávorka Brigitta*, a KI munkatársa, a Pécsi Tudományegyetem hallgatója *Az információs műveltség fejlesztésének lehetőségei: tapasztalatok a könyvtárbuszon c.*, első helyezést elért OTDK dolgozatával *Pro Scientia Aranyérmert* nyert, és megkapta a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalának különdíját is, amelyet a dolgozatban feltárt innovációs értékek alapján érdemelt ki.

2015. november 25. Az OSZK házi ünnepségén a *Széchenyi-emlékermert* *Hegyközi Ilona*, a Könyvtártudományi Szakkönyvtár vezetője kapta.

2015. november 26. A Könyvtári Intézet a honlapján nyilvánosságra hozta 2016. évi képzési tervét, amelyet *Hangodi Ágnes* a Kataliston is közreadott.

2015. december A Könyvtártudományi Szakkönyvtárban szakfelügyeleti vizsgálat folyt.

2016 Az év során az EMMI Közgyűjteményi Főosztálya, illetve a Könyvtári és Levéltári Osztály felkérésére a Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztályon mintegy 30 háttérlemzés készült, a Könyvtártudományi Szakkönyvtár pedig tíz alkalommal szolgáltatott adatokat, információkat, végzett irodalomkutatást, készített szakirodalmi szemlét.

2016 A Könyvtári Intézet az FSZEK felkérésére szakmai közreműködőként részt vett az *Országos múzeumi és könyvtári központi fejlesztés* (EFOP-3.3.3-VEKOP/16) projektben: részvétel a megvalósíthatósági tanulmány összeállításában

(helyzetelemzés a magyar könyvtártügyről), képzési program összeállítása a koordinátorok 60 órás akkreditált továbbképzéséhez, összefoglaló készítése a lehetséges alap kutatásokról és a projektben részt vevő települések kiválasztásának szempontrendszeréről.

2016. január 12. A Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztály és az MKE a *K 1.0 könyvtár és közösség* műhelynaporozat keretében *Fenntartható kistérségfejlesztés – közösségépítés* címmel szakmai napot rendezett az OSZK dísztermében.

2016. január 18. Engedélyezték a Könyvtári Intézet két képzési programját: *A korszerű helyismereti munka alapjai* (60 óra); *Könyvtári vezetési ismeretek* (120 óra). Az utóbbi a korábban négy önálló modulban szervezett tanfolyam „egybegyűrásával” jött létre.

2016. január 26. A Széchenyi 2020 program keretében megjelent a *Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás* c., EFOP-1.3.1-15 kódszámú pályázati felhívás. A pályázatra a Szabadtéri Néprajzi Múzeum Múzeumi Oktatási és Módszertani Központ (SZNM-MOKK), a Nemzeti Művelődési Intézet (NMI) és az OSZK konzorciuma nyújthatott be támogatási kérelmet, az SZNM konzorciumvezetésével. – 2016. június 6-án a három intézmény konzorciumi megállapodást kötött. – Az OSZK részéről a projekt felelőse *Fehér Miklós*, a KI Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztályának vezetője lett.

2016. február 24. Az MKE Pest Megyei Szervezete az OSZK-ban tartotta meg közgyűlését. A program keretében *Jávorka Brigitta* és *Tóth Máté* a városi könyvtárak helyzetéről adtak gyorsjelentést.

2016. február 26. Az Országos Könyvtári Szabványosítási Bizottság kérésére a Könyvtári Intézet márc. 7-ig tartó kérdőíves felmérést végzett a könyvtárakban folyó tartalmi feltárásról, az ehhez használt eszközökről, különös tekintettel az ETO-ra. A vizsgálat eredményeit a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* 2016/6. számában tették közzé (*Bognár Noémi Erika – Tóth Máté: Tartalmi feltáró eszközök használata a magyarországi könyvtárakban*).

2016. március 9. *Általános és szaktájékoztató (társadalomtudomány, szociológia, művészet, történelem, jog) online adatbázisokkal* címmel továbbképző tanfolyamot indított a Könyvtári Intézet.

2016. március 9. A Könyvtári Intézet *Könyvtári vezetési ismeretek* címmel indított tanfolyamot, amelyen 24 hallgató vett részt.

2016. március 31. Az EMMI Kultúráért Felelős Államtitkársága közzétette a nyilvános könyvtárak aktualizált jegyzékét, amely letölthető volt a Könyvtári Intézet honlapjáról is.

2016. április 4. A Könyvtártudományi Szakkönyvtár és az MKE Társadalomtudományi Szekciója könyvbemutatót szervezett a KSZK olvasótermében *Hajnald Judit*, az Egyesült Államokban élő magyar könyvtáros *Nyitott könyvtár. Tanulmányok, esszék* című, a Kalligram kiadó által 2015-ben megjelentett gyűjteményes kötetéről. A szerzővel *Kovács Katalin*, a *Könyvtári Figyelő* főszerkesztője beszélgetett.

2016. április 12. A Könyvtári Intézet *A könyvtárak minősítése és a Könyvtári Közös Értékelési Keretrendszer* c. tanfolyamának indulása. – A képzést ősszel, okt. 20-i kezdéssel, új csoport számára újra megtartották.

2016. április 19. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár által rendezett, *Informálni-Integrálni-Inspirálni – Közkönyvtárak a XXI. században* c. konferencián *Tóth Máté* előadásában a közkönyvtárak közösségépítő dimenziójára tért ki, romániai, horvátországi, norvég és itthoni példák alapján.

2016. április 30. Lezárult a határon túli magyar könyvtárosok továbbképzésének 2015/2016. évi szakasza. – A Könyvtári Intézet a NKA támogatásával 2015 őszétől folytatta a határon túli magyar könyvtárosok számára szervezett továbbképzések programját. Az első képzés 2015. szeptember elején zajlott le, a program 2016. április végéig tartott.

2016. május 23. A Könyvtártudományi Szakkönyvtár és az MKE Társadalomtudományi Szekciója könyvbemutató műhelybeszélgetést rendezett a KSZK olvasótermében *Sipos Anna Magdolna – Varga Katalin – Egervári Dóra: Net! Mindenekfelett? Kompetenciák a digitális univerzumban* (PTE FEEK Könyvtár- és Információtudományi Intézet, 2015.) című e-kötetének megjelenése alkalmából. A kötetet *Koltay Tibor* (SZIE) mutatta be, és ő vezette a beszélgetést is, amelynek résztvevői a szerzőkön kívül *Csik Tibor* (OPKM), *Kerekes Pál* (ELTE) és *Tószegi Zsuzsanna* (ELTE) voltak.

2016. május 31. A miskolci II. Rákóczi Ferenc Megyei és Városi Könyvtár, valamint a Miskolci Egyetem Könyvtár, Levéltár, Múzeum *A jövő könyvtára felé...* címmel rendezvényt sorozatot indított. A miskolci egyetemi könyvtár tanácsstermében lebonyolított első rendezvényen *dr. Tóth Máté*, a Könyvtári Intézet Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztályának munkatársa, a Pécsi Tudományegyetem adjunktusa tartott vitaindító előadást a könyvtári paradigmaváltásról és a hibrid könyvtárról.

2016. június 6. A Szabadtéri Néprajzi Múzeum Oktatási Képzési Központja, a Nemzeti Művelődési Intézet és az OSZK ünnepélyes keretek között aláírta azt a konzorciumi megállapodást, amelynek célja, hogy a résztvevők a Széchenyi 2020 program keretében megjelent *Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás* című EFOP-1.3.1-15 kódszámú felhívásra támogatási kérelmet nyújtsanak be, és annak elnyerése esetén a benne foglalt célt közös együttműködéssel megvalósítsák. A *Cselekvő közösségek* program célja, hogy a kulturális intézményrendszer egyedi eszközeivel szakmai-módszertani támogatást nyújtson a települések és azok kulturális intézményei, civil szervezetei számára társadalmi kohéziót erősítő, kulturális közösségfejlesztési folyamatok megvalósításához. Az Országos Széchényi Könyvtár, és ezen belül a Könyvtári Intézet részvétele a projektben – a megyei könyvtárak bevonásával – hozzájárul a társadalmi kohéziót erősítő közösségfejlesztési folyamatok katalizálásához, a XXI. századi innovatív, közösségben gondolkodó, így fenntartható társadalom és gazdaság létrehozásához.

2016. június 14. *Somogyi József* statisztikai referens a Könyvtári Intézet honlapján közzétette a 2015. évről szóló könyvtári statisztikai adatokat tartalmazó táblázatot.

2016. június 16. A Könyvtári Intézet Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztálya a *K 1.0 műhelynap-sorozata* keretében *Fogalmak, adatgyűjtési eljárások a könyvtári statisztikában* címmel információs napot szervezett, amelyre az OSZK dísztermében került sor. (A rendezvényről a *Bognár Noémi Erika, Fehér Miklós* és *Somogyi József* által készített összefoglalót a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* 2016. augusztusi száma publikálta.)

2016. június 30. *Bánkeszi Katalin* lemondása miatt az OSZK főigazgatója a Könyvtári Intézet vezetésével *dr. Hangodi Ágnes* osztályvezetőt bízta meg, először szeptember 30-ig, majd a megbízást meghosszabbították az új igazgató kinevezéséig. Bánkeszi Katalin címzetes igazgatóként az Intézet kötelékében maradt.

2016. július 8. A Könyvtári Intézet *Kiadványyszerkesztés könyvtári környezetben* címmel, 90 órás időkeretben újította meg korábbi tanfolyamát.

2016. augusztus 18. Augusztus 20-án alkalmából a Pesti Vigadóban rendezett ünnepségen *Szimyei József-díjat* kapott *Bánkeszi Lajosné* (Bánkeszi Katalin), a Könyvtári Intézet címzetes igazgatója.

2016. augusztus 23. A *Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás* című EFOP-1.3.1-15 kódszámú felhívásra benyújtott pályázat támogatásáról döntött az Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program Irányító Hatósága.

2016. augusztus 31. *A szerzői jog a könyvtárakban* című, 30 órás továbbképző tanfolyamra szerzett engedélyt a Könyvtári Intézet. A képzés 12 kontaktórából és 18 óra távoktatásból áll.

2016. szeptember 1. A Könyvtártudományi Szakkönyvtár vezetőjévé a főigazgató *Fazokas Eszter* osztályvezető-helyettest nevezte ki. Elődje, *Hegyközi Ilona* nyugdíjba vonult.

2016. szeptember 5. A Könyvtári Intézet 450 órás, segédkönyvtáros-képző tanfolyamot indított.

2016. szeptember 9. A Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztály a *K 1.0 műhelynap-sorozat* keretében a könyvtári jogszabályok változásai, értelmezése témakörében szervezett információs napot *A megváltozott könyvtári jogszabályok* címmel. A rendezvényen szakértőként *dr. Kenyéri Katalin*, az EMMI Könyvtári és Levéltári Osztályának könyvtári és jogi szakreferense vett részt.

2016. szeptember 15. Szentendrén, a Szabadtéri Néprajzi Múzeumban, *dr. Hoppál Péter* kultúráért felelős államtitkár jelenlétében a konzorciumi tagok ünnepélyesen aláírták a *Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás* c., három évig tartó projekt indulásáról szóló dokumentumot. – A projektet három szakterület (múzeum, könyvtár, közművelődés) vezető intézményeinek, a Szabadtéri Néprajzi Múzeum (SZNM) – Múzeumi Oktatási és Módszertani Központ (MOKK), az NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft. (NMI Nkft.) és az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK) konzorciuma vállalja meg. Az együttműködés célja a kulturális intézményi hozzáférés elősegítése háromszáz kistélepülésen a hátrányos helyzetben élők számára. Az uniós forrásból, hárommilliárd forintból megvalósítandó program keretében hetvenkét mentorból álló, tizennyolc megyére kiterjedő hálózatot hoznak létre, amely segítséget nyújthat a közösségfejlesztésben.

2016. szeptember 16. A *Cselekvő Közösségek* (CSK) projekt hivatalos kezdőnapja. A projekt 3 éven át, 2019. szept. 15-ig tart. Az OSZK főigazgatója a Könyvtári Intézetet bízta meg projektfeladatok ellátásával.

2016. szeptember 16. Mivel *Fehér Miklós*, a KI Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztályának vezetője lett a *Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás* projekt könyvtári területének szakmai vezetője, az osztály vezetésére *dr. Tóth Máté* kapott megbízást.

2016. október 12. A Könyvtári Intézet *Felkészülés a fejlesztő biblioterápia könyvtári alkalmazása* címmel indított továbbképző tanfolyamot.

2016. október 18. A Könyvtári Intézet *Könyvtári szakértői ismeretek* c. tanfolyamának első napja.

2016. november 9. és 22. Az MKE az OSZK-ban rendezte meg konferenciáját *Fejlesztés, fenntarthatóság, esély az IFLA-trendek és a Lyoni Deklaráció tükrében* címmel. Az első napon tartott előadást *dr. Hangodi Ágnes* a *Nemzeti Infokommunikációs Stratégia 2014–2020-ról*, amelynek egyik alappillére a digitális írástudás fejlesztése, amiben a könyvtárak kiemelt szerepet játszanak.

2016. november 19. A *Magyar Közlöny* 2016/158. számában megjelent a 314/2016. (X. 19.) Korm. rendelet az Országos Könyvtári Kuratóriumról szóló 165/1999. (XI. 19.) Korm. rendelet módosításáról. – A rendelet a Könyvtári Intézetre vonatkozó rendelkezéseket változatlan formában tartalmazza.

2016. november 21. A Könyvtári Intézet honlapján közzétették az Intézet 2017. évre szóló képzési tervét.

2016. december 1. *Mezey László Miklós*, a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* c. folyóirat szerkesztője nyugdíjba vonult. A lap 2017. januári számában még szerkesztőként szerepel a neve, együtt utódjával, *Béres Juditéval*.

2016. december 5. A *Cselekvő Közösségek* projekt keretében a Könyvtári Intézet feladata volt egy kétnapos szakmai műhely megszervezése a módszertani fejlesztésben résztvevők számára. Ezt két egynapos projektre bontották. Az első napon, Szentendrén a módszertant fejlesztő szakértői csoportok megismerkedtek egymás munkájával és eredményeivel. (*Lásd* 2017. márc. 6. is.)

2016. december 5. A Könyvtártudományi Szakkönyvtár és az MKE Társadalomtudományi Szekciója könyvbemutatót tartott a KSZK olvasótermében a *Research 2.0* című, a londoni Chandos kiadónál megjelent könyv két hazai szerzője, *Koltay Tibor* és *Z. Karvalics László* részvételével, *Fodor János* közreműködésével.

2016. december 13. Értesítés jelent meg a Katalisten arról, hogy a *Könyvtári Figyelő* 1955 és 1989 közötti évfolyamainak digitalizált változata is bekerült az Elektronikus Periodika Archívumba (EPA), ahol az 1990-től megjelent évfolyamok már 2004 óta hozzáférhetők. – A hírben szó van az 1934–1935-ben kiadott *Könyvtári Szemle* c. folyóirat digitális másolatának a szolgáltatásáról is, amely szintén a Könyvtártudományi Szakkönyvtár kezdeményezésére került be az archívumba.

2016. december 31. A Könyvtári Intézet az év folyamán 8-féle továbbképző tanfolyamot rendezett határon túli könyvtáraknak, 8 helyszínen (Komárom, Lendva, Sepsiszentgyörgy, Nagyszőlős, Somorja, Csíkszereda, Pélmóstor, Ipolyság).

2017. január 1. A *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* új szerkesztője *Béres Judit*.

2017. február 2. A Könyvtári Intézet *Felkészülés az iskolai közösségi szolgálat fogadására a közgyűjteményekben* címmel tartott továbbképző tanfolyamot. Ezt nov. 28-i kezdőnappal megismételte.

2017. február 7–8. A Könyvtári Intézet megtartotta új, *A szerzői jog a könyvtárakban* című továbbképző tanfolyamát,

amelyet az év során kétszer (júl. 3–4-én, ill. nov. 2–3-án) megismételt. A három tanfolyamon összesen 68 hallgató vett részt.

2017. február 28. Aláírták a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárral az EFOP-3.3.3-VEKOP/16-2016-0001 *Az én könyvtáram* kiemelt projekt együttműködési megállapodását. Ez az egyik része a szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum által összefogott *Múzeumi és könyvtári fejlesztések mindenkinek* című projektnek. A Könyvtári Intézet az együttműködési megállapodás alapján szakmai konzulensként vesz részt a 2017–2019 között megvalósuló projektben. (Ld. 2016 és 2017. május–december is.)

2017. március 1. *A korszerű helyismereti munka alapjai* címmel rendezett továbbképző tanfolyamot az Intézet. – Ezt a képzést nov. 21-i kezdéssel új csoport számára megismételte.

2017. március 2. A Könyvtári Intézet *Könyvtári szakértői ismeretek* c. tanfolyamának első napja. – A képzést szept. 20-i kezdéssel is megtartották.

2017. március 6. A Könyvtári Intézet módszertani szakmai műhelynapot szervezett a *Cselekvő Közösségek* projekt keretében. (Lásd 2016. dec. 5. is.)

2017. március 7. A Könyvtári Intézet *Könyvtári vezetési ismeretek* címmel indított 120 órás, ápr. 21-ig tartó tanfolyamot 26 hallgató számára.

2017. április 12. A folyamatosan frissülő Gyermekirodalmi adatbázisban szereplő könyvekből ajánlót készített a tavaszi szünetre *Tóth Andrea*, az adatbázis szerkesztője. – Az év folyamán ajánló készült a nyári és a karácsonyi szünetre is.

2017. május–december *Az én könyvtáram* kiemelt projekt keretében módszertani fejlesztéseket is végrehajtottak négy fejlesztési irányban. A jelzett időszakban a programban négy szakmai műhely működött, amelyekben a Könyvtári Intézet munkatársai (*Béres Judit, Tóth Máté, Jávorka Brigitta*) is közreműködtek.

2017. május 1. Az EMMI Kultúráért Felelős Államtitkárságának jóváhagyása mellett az OSZK főigazgatója, *dr. Tüske László* öt évre *Fehér Miklóst* nevezte ki a Könyvtári Intézet igazgatójának. A *Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás* (EFOP-1.3.1-15-2016-00001) projekt szakmai vezetésével *Sághi Ilonát* bízta meg.

2017. május 2. A Nemzeti Közszolgálati Egyetem Könyvtárának rendezésében került sor a *Go digital – A közgyűjteményi digitalizáció kérdései* c. műhelykonferenciára, amelyen az előadók között *dr. Tóth Máté* mb. osztályvezető is szerepelt, aki az Európai Unió országainak nemzeti, szak- és közkönyvtári példáin mutatta be a digitalizálás nemzetközi trendjeit.

2017. május 8. Megjelent a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* 2017. áprilisi tematikus száma, amely a *Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás* című projekthez kapcsolódóan készült.

2017. május 8–14. A *Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás* projekt keretében ez évben először rendezték meg a *Közösségek Hetét*, amely csaknem kilencszáz programot kínált országos rendezvénysorozatában, s egy héten át várta színes eseményekkel az érdeklődőket. A Könyvtári Intézet a programsorozat látogatói körében kérdőíves vizsgálatot végzett, amelyről *Tóth Máté* a *Könyvtári Figyelő* 2017. évi, projekt-különszámában különszámában számolt be a *Közösségek*

Hete könyvtári programjai. Egy országos gyorsfelmérés adatai c. tanulmányában.

2017. május 16. A Könyvtári Intézet *Államháztartási és vezetési ismeretek többfunkciós kulturális intézmények vezetői számára* c. akkreditált tanfolyamának első képzési napja.

2017. június 8. A *Magyar Közlöny* 85. számában megjelent a 2017. évi LXVII. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény és egyes kapcsolódó törvények módosításáról, amely kibővítette a Könyvtári Intézet feladatkörét azzal, hogy a kulturális törvény 60. § (3) bekezdés i) pontjában a könyvtári minőségirányítási tevékenység koordinálását, képzések szervezését, a Minősített Könyvtár cím és a Könyvtári Minőségi Díj adományozásának szakmai előkészítését mint a könyvtári rendszernek nyújtott szakmai szolgáltatást a Könyvtári Intézet feladatai közé helyezte.

2017. június 13. Közlemény jelent meg a Kataliston arról, hogy az EMMI költségvetési forrásainak terhére ismét lehetőség nyílt a szakmai továbbképzések támogatására. Ennek értelmében a Könyvtári Intézet új képzéseket akkreditáltatott. Az új és már korábban engedélyezett képzéseken való részvétel, illetve a határon túli magyar könyvtárosok számára biztosított képzések a támogatás révén ingyenesek lettek.

2017. június 24. A Könyvtártudományi Szakkönyvtár két év kihagyása után ismét részt vett a *Múzeumok Éjszakáján*. „Egyéjszakás minikiállítás” után a kiállított tárgyat ünnepélyesen átadták az OSZK Kézirattárának. A kiállított tárgy *Ady Endre* egyik utolsó, eddig lappangó levele volt, amely *Kőhalmi Béla* hagyatékából került elő, a *Könyvek könyve* c., Kőhalmi által szerkesztett kötetbe beragasztva, egyéb levelekkel és ex librisekkel együtt.

2017. június 28. A Könyvtári Intézet *Felkészülés a fejlesztő biblioterápia könyvtári alkalmazása* címmel indított továbbképző tanfolyamot, amelyet összfel, okt. 11-i kezdéssel újra megtartott.

2017. június 30. A Könyvtári Intézet engedélyt kapott 45 órás, *Irodalmi tájékoztatás online források alapján* címmel megújított képzési programjára.

2017. július A kormány Digitális Nemzet Fejlesztési Programjának megvalósítása során elkészült *Közgyűjteményi Digitalizálási Stratégia* alapján kidolgozandó *Könyvtári Digitalizálási Stratégia* előkészítéseként a Könyvtári Intézet országos felmérést végzett a digitalizálási tevékenységet folytató könyvtárak körében. A felmérés eredményeit összefoglaló tanulmány szerkesztett változatát a *Könyvtári Figyelő* 2018/1-es száma közölte (*Bognár Noémi Erika – Horváth Adrienn – Tóth Máté: Könyvtári digitalizálási helyzetkép*).

2017. július 12. A tapolcai Wass Albert Könyvtár és Múzeum Gyermekrészlegének olvasópályázati győztesei kirándulást nyertek, aminek keretében az Országos Széchényi Könyvtárba is ellátogattak. A gyerekeket vezetőjük, *Vasáros Ferenccé* gyermekkönyvtáros a KSZK olvasótermébe is elvitte. A gyerekek erre az alkalomra ajándékokkal, meglepetésekkel is készültek. A KSZK az olvasópályázati anyagok közül is kapott néhányat ajándékba.

2017. július 24–27. *Könyvtári partnerkapcsolatok (szervezeti kultúra, szakmai önismeret)* címmel szervezett továbbképző

tanfolyamot a Könyvtári Intézet. – Ezt a képzést összel, továbbí két csoport számára is megtartották *okt. 16–19.*, ill. *nov. 13–15.* között. – A három időpontban összesen 44-en szereztek tanúsítványt.

2017. július 28. A Könyvtári Intézet a honlapján közzétette a 2016-os könyvtári statisztikát. – A statisztikai adatok alapján *Bognár Noémi Erika*, a Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztály munkatársa infografikát készített, amely kiemel néhány fontosabb információt a 2013–2016-os időszakból: kitér az adatszolgáltatók számának alakulására és megyei eloszlására, megmutatja a könyvtárosok és rendezvények számának, a nyitvatartási időnek, az állománynak és a könyvtárháználtnak a változását is.

2017. augusztus 1. A KI Oktatási és Humánerőforrás-fejlesztési Osztálya közzétette az intézetben folyó könyvtárosképzés és -továbbképzés minőségpolitikai elveit.

2017. augusztus 7. Beérkezett a *Könyvtári Figyelő* szerkesztőségéhez az a tanulmány (*Bánkeszi Katalin – Szepesi Judit: Az elektronikus tanulás, avagy gondolatok az e-learning világról*), amellyel a lapban újtjára indult az *E-learning és a könyvtárak* c. cikksorozat, *Bánkeszi Katalin* szerkesztésében.

2017. szeptember A Könyvtári Intézet Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztálya részt vett a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár EFOP-3.3.3-VEKOP-16-2016-00001 *Múzeumi és könyvtári fejlesztések mindenkinek* pályázati konstrukció keretében *Az én könyvtáram* című kiemelt projektjének megvalósításában. Ennek keretében a 3–18 éves gyerekek és a 18 éven felüli lakosság körében reprezentatív adatfelvételt végeztek az olvasásról és a könyvtárháználtról. A felmérés első eredményeit *Tóth Máté* foglalta össze *A magyar lakosság olvasási és könyvtárháználati szokásai 2017-ben. Gyorsjelentés egy országos reprezentatív lakossági felmérés eredményeiről* című tanulmányában, a *Könyvtári Figyelő* 2018/1-es számában, a 2018/2-es számban pedig a részkérdéseket önálló cikkben fejtette ki (*Tóth Máté: Olvasás és médiahasználat*). – A 3–17 éves gyermekek körében végzett felmérés keretében a meseolvasás és olvasóvá válás összefüggéseit vizsgálták, ennek összefoglaló tanulmánya a KF 2018/4-es számában jelent meg (*Tóth Máté: Meseolvasás és olvasóvá válás*).

2017. szeptember 4. A Könyvtári Intézet 450 órás segédkönyvtáros-képző tanfolyamot indított.

2017. szeptember 26. Hosszú szünetelés után, NKA-támogatásnak köszönhetően a Könyvtári Intézet újraindíthatta K2 rendezvénysorozatát. A *Korszerű könyvtár, korszerű szolgáltatások – K2 továbbképzési sorozat* keretében szakmai műhelynapot tartott *A könyvtári digitalizálás jelene és jövője* címmel. Ezen *Tóth Máté* is előadást tartott *Könyvtári digitalizálás Magyarországon* címmel.

2017. október 3. A Könyvtári Intézet *A könyvtárak minősítése és a Könyvtári Közös Értékelési Keretrendszer* c., 60 órás tanfolyamának indulása.

2017. október 4–5. *Tóth Máté*, a Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztály vezetője, mint a DCHE (Digital Cultural Heritage and Europeana) szakértői csoport tagja meghívást kapott az Europeana „Developing impact goals for cultural heritage” elnevezésű stratégiai találkozójára. Beszámolóját a Könyvtári

Intézet honlapján tette közzé [ez a KI honlapjának megújítása miatt e kronológia összeállításakor nem volt elérhető].

2017. október 4. A Könyvtári Intézet 90 órás *Kiadványszerkesztés könyvtári környezetben* c. tanfolyamának első napja.

2017. október 10. A Könyvtári Intézet *Angol szaknyelvi ismeretek könyvtárosoknak* címmel indított továbbképző tanfolyamot.

2017. október 18. *Általános és szaktájékoztató (társadalomtudomány, szociológia, művészet, történelem, jog) online adatbázisokkal* címmel továbbképző tanfolyamot indított a Könyvtári Intézet.

2017. október 19–20. A Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztály nemzetközi workshopot szervezett a norvég vezetéssel folyó *ALMPUB* projektben. A témában lebonyolította a magyarországi adatgyűjtést. – A 2016–2019 között zajló *ALMPUB* projekt európai összehasonlításban vizsgálta a könyvtárak, levéltárak és múzeumok mint közösségi terek szerepét a társadalomban. Az *ALMPUB* (The ALM-Field, Digitalization, and the Public Sphere – Könyvtári, levéltári és múzeumi szektor, digitalizálás és a nyilvános szféra) projektben az Országos Széchényi Könyvtár konzorciumi partnerként vett részt.

2017. október 25. A *Cselekvő Közösségek* projekt keretében a Könyvtári Intézet könyvbemutatót szervezett a *Közösségfejlesztés módszertani útmutató* és a *Gyakorlati útmutató intézményi önkéntes programok létrehozásához és működtetéséhez* c. füzetek ismertetésére. Ez alkalommal mutatták be a nagyközönség számára is nyitott *Cselekvő Közösségek* Wiki felületet is.

2017. november 10. A Könyvtári Intézet *A könyvszakma és a könyvtárak partnerkapcsolati lehetőségei* címmel K 1.0 szakmai műhelynapot tartott. A rendezvényen *Horváth Adrienn* bevezető előadása után a Könyvtárellátó Nonprofit Kft., a Libri-Bookline Zrt. és a Lira Könyv Zrt. képviselői számoltak be a tapasztalataikról és a könyvtárakkal való partnerség lehetőségeiről.

2017. november 15. *Irodalmi tájékoztatás online források alapján* címmel indított tanfolyamot a Könyvtári Intézet.

2017. november 17. Befejeződtek a *Könyvtári Figyelő* teljes állományának digitalizálási munkálatai: az 1990–2008 közötti időszak is elérhetővé vált pdf formátumban, kereshető szövegtű állományban. Ezek a lapszámok korábban csak válogatva, html verzióban álltak rendelkezésre, ettől kezdve azonban a folyóirat indulásától kezdve valamennyi számot le lehet tölteni az EPA-ból.

2017. november 28. A Könyvtári Intézet e napon engedélyezett három új tanfolyama: *Elektronikus tananyagfejlesztés és távoktatás könyvtári környezetben* (30 kontaktóra + 30 óra távoktatás); *Konstruktív konfliktuskezelés hatékony tárgyalási technikákkal* (30 óra); *Olvasásösztönzés, olvasásnépszerűsítés, olvasásfejlesztés* (60 óra).

2017. november 30. A Könyvtári Intézet a *Korszerű könyvtár, korszerű szolgáltatások – K2 továbbképzési sorozat* keretében szakmai műhelynapot szervezett az OSZK dísztermében *Könyvtárak új szerepben: innovatív szolgáltatások* címmel.

2017. december 12. A *Magyar Közlöny* 209. számában megjelent a Minősített Könyvtár cím és a Könyvtári Minőségi Díj adományozásáról szóló 33/2017. (XII. 12.) EMMI rendelet,

amely kibővítette a Könyvtári Intézet feladatkeretét. A cím és a díj elnyerésére pályázó könyvtáraknak a Könyvtári Intézet által megállapított szakmai szempontrendszer alapján kell értékelniük tevékenységüket. Ennek kidolgozásán túl a KI feladata a cím és a díj adományozásának szakmai előkészítése, aminek körében előkészíti a pályázati felhívást, a beküldött pályázatokról szöveges szakmai értékelést ad, helyszíni ellenőrzést végez. A könyvtári önértékelés szakmai szempontrendszeréről, a pályázatok ellenőrzési és értékelési rendszeréről, valamint az ellenőrzés folyamatáról a KI-nek szabályzatot kell készítenie és a honlapján közzétennie. (Ez a szabályzat 2018. márc. 27-i keltezéssel elkészült, és az EMMI kultúráért felelős helyettes államtitkárának jóváhagyása után felkerült a KI honlapjára.)

2017. december 31. A Könyvtári Intézet a *Cselekvő Közösségek* projekt keretében az év folyamán négy megyében szervezett ún. „érzékenyítő” szakmai műhelynapot, amelyekben összesen 165 fő vett részt. – Az év folyamán 80 fős megyei mentorhálózatot alakítottak ki, amelyben 6 megyében 20 mentor végzi a napi feladatait az OSZK koordinációjával. A mentorok számára három alkalommal mentornapot is szerveztek.

2017. december 31. A Könyvtári Intézet az év folyamán 11-féle továbbképző tanfolyamot rendezett határon túli könyvtáraknak, 11 helyszínen (Sepsiszentgyörgy, Pélmóstor (2), Muzsla, Zenta (2), Csíkszereda (2), Nagyszőlős (2), Gúta, Lendva (2), Somorja, Léva, Téglás) – öt településen két-két tanfolyamot tartott.

2018. január Az OSZK digitalizáló műhelyének kialakítása az épület nyolcadik szintjén, a Könyvtártudományi Szakkönyvtár régi helyén történt, ahonnan a KSZK olvasótermét már 2012 áprilisában elköltöztették. A digitalizálási munkálatokhoz szükséges raktári helyet úgy biztosították, hogy a KSZK 8. emeleti könyvraktárát is a 7. emeletre, az Általános Olvasóterem galériáján kialakított raktárba telepítették. Ebben a hónapban befejeződött a 8. emeleti raktárhelyiség kiürítése és az állomány leszállítása, a rendezési munkálatok azonban nyárig elhúzódtak. (Lásd még 2018. máj. 9.)

2018. január 1. Hatályba lépett a nyilvános könyvtárak jegyzékének vezetéséről szóló 379/2017. (XII. 11.) kormányrendelet. Az ennek alapján vezetendő jegyzékbe beépítették a 120/2014. (IV. 8.) Korm. rendelet alapján összeállított nyilvános könyvtári jegyzéket. – Az új kormányrendelettel megszűnt a Könyvtári Intézetnek a nyilvános könyvtárak jegyzékének vezetésében korábban betöltött szerepe.

2018. január 3. A Könyvtári Intézet közzétette 2018-as képzési tervét.

2018. január 19. A Könyvtártudományi Szakkönyvtár által szervezett rendezvényen került sor *Z. Karvalics László: Informatorium. Szó-kalauz a kortárs információs kultúrához* c. kötetének bemutatójára a KSZK olvasótermében. A szerzővel *Tószegi Zsuzsanna* és *Koltay Tibor* beszélgetett.

2018. január 23. *A kulturális közösségfejlesztés gyakorlata* címmel, 2017-ben engedélyt kapott továbbképző tanfolyamot indított a Könyvtári Intézet, amelyet febr. 20-i kezdéssel újabb csoport számára is megszervezett. – Ezt a továbbképzési programot a Könyvtári Intézet a *Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás* elnevezésű kiemelt projekt

keretében akkreditáltatta, és a projekt időtartama alatt (2019. szeptemberig) összesen 140 szakember számára biztosította a továbbképzésben való ingyenes részvételt.

2018. január 25. A Könyvtári Intézet kérdőíves vizsgálatot indított partnerei körében azzal a céllal, hogy mérje szolgáltatásainak ismertségét, a tevékenységeivel kapcsolatos elégedettséget és a vele szemben felmerülő igényeket. – A vizsgálatról készített gyorsjelentést és infografikát az Intézet honlapján tették közzé febr. 8-án.

2018. január 25. Megjelent a *Könyvtári Figyelő* 2017. évi, *Tóth Máté* vendégszerkesztői közreműködésével készült különszáma, amelynek tanulmányai a *Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás* projekt keretében, a könyvtáraknak mint közösségi színtereknek és településtörténeti gyűjtőpontoknak kialakítása terén eddig elért eredményeket mutatják be.

2018. január 30. *Konstruktív konfliktuskezelés hatékony tárgyalási technikákkal* címmel új továbbképzési programot indított a Könyvtári Intézet, az év folyamán 6 csoport (69 hallgató) számára. A további kezdőnapok: *ápr. 16., jún. 11., okt. 9., okt. 15. és nov. 28.*

2018. január 30. A Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztály újszerű tájékoztatási formát választott arra, hogy felhívja a könyvtárak figyelmét határidős feladatukra: az éves statisztikai adatszolgáltatással kapcsolatos tudnivalókról videót készítettek, amit a Youtube csatornán tettek elérhetővé.

2018. január 31. A Könyvtári Intézet az év folyamán négyszer tartotta meg *Felkészülés a fejlesztő biblioterápia könyvtári alkalmazására* c. továbbképző tanfolyamát, amelyek közül e napon indult az első. A további kezdőnapok: *márc. 21., szept. 12., ill. okt. 24.* A képzéseken összesen 43 fő vett részt.

2018. február 5. *A korszerű helyismereti munka alapjai* címmel továbbképző tanfolyamot indított a Könyvtári Intézet, amelyet ősszel, *okt. 8-i* kezdéssel új csoport számára is megtartott.

2018. február 5–7. A Könyvtári Intézet *Könyvtári partnerkapcsolatok (szervezeti kultúra, szakmai önismeret)* c. tanfolyama, amelyet két további csoport számára is megszerveztek *márc. 13-i, ill. nov. 7-i* kezdéssel.

2018. február 8. A Könyvtári Intézet első ízben indította továbbképző tanfolyamát *Elektronikus tananyagfejlesztés és távoktatás könyvtári környezetben* címmel. – Tavasszal még újabb két csoport részére is megtartotta ezt a képzést *márc. 5-i, ill. ápr. 17-i* kezdőnappal. A három tanfolyamon összesen 61 hallgató vett részt.

2018. február 13. A Könyvtári Intézet *A könyvtárak jogszabályi környezete* címmel *K 1.0* szakmai műhelynapot tartott az OSZK-ban. A meghívott szakértő *dr. Kenyéri Katalin*, az EMMI Közgyűjteményi Főosztály Könyvtári és Levéltári Osztály közigazgatási tanácsadója, könyvtári és jogi szakreferense volt, a téma pedig: A könyvtárakat érintő jogszabályi változások.

2018. február 15. A Könyvtári Intézet által az év során ötször megtartott, *Olvasásösztönzés, olvasásnépszerűsítés, olvasásfejlesztés* c. tanfolyam közül az első indulása. A továbbiak: *ápr. 4., és 11., szept. 19. és 25.* A képzésben összesen 72 fő vett részt.

2018. február 15. Határon túli képzési programja keretében a Könyvtári Intézet a Pélmónostori Városi Könyvtárban tartott továbbképzést *Konstruktív konfliktuskezelés* címmel.

2018. február 19. A Könyvtári Intézet megújult honlapjára felkerült a *könyvtári kitüntetések listája*, mely a KSZK összeállításában a könyvtárosok elismerésére szolgáló díjakat tartalmazza a legismertebb *Szinnyei József-díjtól* kezdve a *Tündérvkönyvtárosságig*.

2018. február 20. A KI tájékoztató videót készített a *Nyilvános Könyvtárak Jegyzékéről*, amelyben felhívták a figyelmet a jegyzékbe kerüléshez az EMMI Közgyűjteményi Főosztályra benyújtandó dokumentumok listájában és tartalmában a 379/2017-es kormányrendelet nyomán született és 2018. jan. 1-jétől hatályba lépett változásokra.

2018. március 2. *Minőségi irányítú a Fantázia és Tudás (B)irodalmában* címmel tartott továbbképzést 25 fő részére a Könyvtári Intézet a szögyéni Községi Könyvtárban.

2018. március 7. Továbbképző tanfolyamot indított a KI *Kiadványserkesztési és prezentációkészítési feladatok megoldása a könyvtárban* címmel.

2018. március 10. Életének 81. évében elhunyt *Varga Ildikó*, a Könyvtári Intézet ny. főtanácsos tudományos kutatója, a formai feltárás szakértője.

2018. március 12. A Könyvtári Intézet az év folyamán 7 új továbbképzési programot dolgozott ki és engedélyeztetett. Elsőként e napon a *Gyermekkönyvtári ismeretek új kihívásokkal – Most Te is beolvashatsz!* című, 60 órás tanfolyam kapta meg az engedélyt. A további engedélyezett tanfolyamok: *A könyvtárosok teljesítménymérése és digitális kompetenciái* – 60 óra (máj. 30.); *Kutatástámogatás könyvtári környezetben: szakirodalmi, tudományometriai és statisztikai adatbázis-használat* – 45 óra (jún. 28.); *Műszaki és természettudományos szaktájékoztató felsőfokon* – 45 óra (szept. 5.); *Az internet archiválása, mint közgyűjteményi feladat* – 30 óra (okt. 31.); *A zeneirodalom csúcspontjai könyvtáros szemmel* – 30 óra (dec. 6.); *Felkészülés a fogyatékossággal élők korszerű könyvtári ellátására* – 60 óra (dec. 6.).

2018. március 19–20. *E-biblioterápia a könyvtárakban* címmel tartott továbbképző tanfolyamot a Könyvtári Intézet a sepsiszentgyörgyi Bod Péter Megyei Könyvtárban 21 résztvevő számára.

2018. március 20. A KI.0 szakmai műhelynap-sorozat keretében *Személyes adatok védelme a könyvtárakban, összhangban az Európai Unió új jogszabályával* címmel szervezett program a GDPR-ral kapcsolatos követelményekről, feladatokról. A felkért előadók főként a jogszabály könyvtári vonatkozásait ismertették.

2018. március 27. Az EMMI kultúráért felelős helyettes államtitkára jóváhagyta a Könyvtári Intézet által, a 33/2017-es EMMI rendelet előírása alapján kidolgozott *Szabályzat a könyvtári önértékelés szakmai szempontrendszeréről, a pályázatok ellenőrzési és értékelése rendszeréről, valamint az ellenőrzés folyamatáról* c. dokumentumot, amelyet a KI ezt követően közzétett a honlapján. – *A könyvtárak minőségi működésének értékelése rendszere* c., a Könyvtári Intézet munkatársai és külső szakértők által 2018-ban összeállított kiadványt szintén elektronikus formában hozták nyilvánosságra.

2018. március 27. Zentán, a Vajdasági Magyar Művelődési Intézetben került sor a Könyvtári Intézet *Gyerekek a könyvtárban II. c.* továbbképzésére.

2018. április 3. A Könyvtári Intézet 120 órás akkreditált továbbképzési programját indította *Könyvtári vezetési ismeretek* címmel.

2018. április 4. Az EMMI honlapján megjelent a Minősített Könyvtár cím és a Könyvtári Minőségi Díj pályázat, amelynek alapjául az Intézet által kidolgozott új keretrendszer, a *Könyvtárak Minőségi Működésének Értékelési Rendszere* szolgálat.

2018. április 5. A KI *Innovatív munkamódszerek – korszerű könyvtári szolgáltatások II.* című továbbképző tanfolyama a határon túli képzési programja keretében a Nagyszőlősi Járási Központi Könyvtárban. A képzést *ápr. 18-án* az Ungvári Járási Központi Könyvtárban, Tegláson is megtartották.

2018. április 10. Az MKE Somogy Megyei Szervezet rendezésében Kaposváron a Takáts Gyula Megyei és Városi könyvtárban tartott rendezvényen *Horváth Adrienn és Fehér Miklós* előadásukban egybekel mellett ismertették a Könyvtári Intézet minőségmenedzsment területén végzett fejlesztéseit, a KMÉR-t (Könyvtárak Minőségi Működésének Értékelési Rendszere), a Minősített Könyvtár cím és Könyvtári Minőségi Díj pályázatok előkészítésének menetét.

2018. április 11. *Tóth Máté* a Budapesti Corvinus Egyetemen a végzős gazdálkodás és menedzsment szakos hallgatóknak tartott előadást a minőség fogalmának könyvtári értelmezéséről, a Könyvtári Intézetnek a *Minősített Könyvtár cím és Könyvtári Minőség Díj* pályázatokhoz kapcsolódó tevékenységéről és a minőségi működés új könyvtári rendszeréről, a KMÉR-ről.

2018. április 12–13. *A szerzői jog a könyvtárakban* címmel tartott továbbképző tanfolyamot a Könyvtári Intézet, amelyet *okt. 2–3-án* megismételt.

2018. április 13. Elsőéves informatikus könyvtáros hallgatók látogattak a Könyvtártudományi Szakkönyvtárba. A Debreceni Egyetem diákjainak *Horváth Adrienn és Fazokas Eszter* tartott vetítéssel egybekötött előadásokat a Könyvtári Intézet és a KSZK munkájáról.

2018. április 18. Megjelent a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* 2018. évi különszáma, amely a *Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás* elnevezésű projekt keretében megvalósított programsorozatról, a *Közösségek Hetéről*, illetve a könyvtár közösségi szerepéről, a partnerségi együttműködésről készült.

2018. április 18. *Tóth Máté* a *Kultura.hu* kérdéseire válaszolva ismertette az FSZEK által megvalósuló *Az én könyvtáram* projekt eredményeit, összevetve azokat az első hazai olvasási szokásokat vizsgáló felmérés adataival, hangsúlyozva az azóta tapasztalható változásokat.

2018. április 20. *A Korszerű könyvtár, korszerű szolgáltatások – K2 továbbképzési sorozat* szakmai műhelynapja *A jövő könyvtári terei* címmel, az OSZK dísztermében. A rendezvény középpontjában az állt, hogy a könyvtár digitális térben való megjelenése mellett a fizikai könyvtári terek sem veszítik el a jelentőségüket, de új funkciókat fognak betölteni a jövőben. – Az előadások prezentációit a honlapon tették elérhetővé.

2018. április 20. A Könyvtári Intézet *Olvasásfejlesztés „hidakkal”* c. továbbképzése 18 résztvevő számára Kassa Város Ifjúsági Könyvtárában.

2018. április 26. Újabb tájékoztatósi formával kísérletezett a Könyvtári Intézet. A KI – az FSZEK megbízásából, a *Múzeumi és könyvtári fejlesztések mindenkinek* projekt keretében – 2017 őszén országos reprezentatív olvasási és könyvtárhasználati kutatást végzett, amelynek az eredményeit Tóth Máté *A magyar lakosság olvasási és könyvtárhasználati szokásai 2017-ben* című tanulmányában foglalta össze a *Könyvtári Figyelő* 2018/1-es számában. A Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztály ehhez a cikkhez készített kísérleti jelleggel *videóabsztraktot*. – A lapban közölt további cikkekhez is készült videóabsztrakt: Nagy Andornak *Az automatizált tartalomelemzés megvalósíthatósága* c. cikkét és Bognár Noémi Erika – Horváth Adrienn – Tóth Máté: *Könyvtári digitalizálási helyzetkép* c. tanulmányát is így mutatták be.

2018. május 2. A *Könyvtári minőségmenedzsment* címmel megrendezett K 1.0 szakmai műhelynap az ápr. 4-én megjelent Minősített Könyvtár cím és Könyvtári Minőségi Díj pályázat-hoz kapcsolódva a KI által kidolgozott KMÉR-rel foglalkozott. A *Könyvtárak Minőségi Működésének Értékelési Rendszere* az önértékeléshez ad szempontokat a könyvtáraknak. A rendezvényen a pályázattal kapcsolatos teendőket is ismertették.

2018. május 4. A Könyvtári Intézet az *ALMPUB* (The ALM-Field, Digitalization, and the Public Sphere – Könyvtári, levéltári és múzeumi szektor, digitalizálás és a nyilvános szféra) projekt keretében a könyvtárosok helyzetéről, a társadalomban betöltött szerepéről végzett nemzetközi felméréshez csatlakozva kérdőív kitöltését kérte a Kataliston. – A kutatás eredményeit Jávorka Brigitta a *Könyvtári Figyelő* 2018/4-es számában megjelent, *Könyvtárosok helyzete, társadalomban betöltött szerepe. A könyvtáros szakma szociológiai, demográfiai összetétele 2018-ban* c. tanulmányában foglalta össze.

2018. május 9. A Könyvtártudományi Szakkönyvtár könyvraktárának költöztetésébe diákokat is bevontak: a *Közösségek Hete* keretében négyosztálynyi gyerek adogatta a könyveket kézről kézre. Az akció után az állomány polcra helyezésébe az OSZK raktárosai is besegítettek.

2018. május 19. Lezajlott a Könyvtári Intézet Oktatási és Humán erőforrás-fejlesztési Osztályának szervezésében folyó segédkönyvtáros-képzés jogszabályban előírt kötelező hatósági ellenőrzése. A felnőttképzési szakértők jogszabálysértést nem tártak fel, a vonatkozó felnőttképzési tevékenység további folytatásának lehetőségét megerősítették.

2018. május 25. A *Korszerű könyvtár, korszerű szolgáltatások – K2 továbbképzési sorozat* keretében az OSZK disztermében, *Egyetemi technológiai kutatások* címmel tartott szakmai műhelynapon Jávorka Brigitta: *Felmérés a könyvtárosok helyzetéről, társadalomban betöltött szerepéről* c., ill. Tóth Máté: *Személyzet nélküli könyvtárak* c. előadása is elhangzott. – Az előadások prezentációit a KI a honlapján tette elérhetővé.

2018. május 30. A *kulturális közösségfejlesztés gyakorlata (blended)* című, 60 órás, 30 kontaktórából és 30 óra távoktatásból álló tanfolyamát indította el a Könyvtári Intézet, amelyet az év során új csoportok számára kétszer megismételt *jún. 5-i, ill. okt. 9-i* kezdőnapal.

2018. június 23. A Könyvtártudományi Szakkönyvtár a *Múzeumok Éjszakája* c. rendezvénysorozatban diafilmes programmal várta az érdeklődőket, amelyben az egykor az Intézet jogelődjében, a KMK-ban dolgozott *Bíró Ferenc* diafilm-gyűjteményét használták fel, a tulajdonos közreműködésével.

2018. július 5. Az MKE keszthelyi vándorgyűlésén a műszaki szekció rendezvényén *Bánkeszi Katalin* és *Szepesi Judit* ismertette a Könyvtári Intézet új távoktatási rendszerének fejlesztését, ami az OSZK OKR-projektje keretében valósul meg. Bánkeszi Katalin *A Könyvtári Intézet megújuló e-learning rendszere* c. előadásának prezentációja elérhető az MKE honlapján.

2018. július 11. A Könyvtári Intézet közzétette a 2017-es könyvtári statisztikai adatokat.

2018. július 16. A KSZK-t is érintették azok az átalakítási munkálatok, amelyek az Országos Széchényi Könyvtárban zajlottak a nyáron, ezért a 2018. július 16-án kezdődött zárvatartási idő meghosszabbodott szeptember 3-ig.

2018. július 19. Az OSZK számára az IFLA engedélyt adott az általa 2007-ben Hágában kiadott *Guidelines for library services to babies and toddlers* c. kiadvány magyarra fordítására. A fordítást *Béres Judit* és *Szinger Veronika* készítette el, és a dokumentum *Útmutató a babáknak és kisgyermekeknek nyújtott könyvtári szolgáltatásokhoz* címmel felkerült a Könyvtári Intézet honlapjára.

2018. augusztus 30. A Kataliston megjelent *Tüske László* főigazgató és *Fehér Miklós* KI-igazgató közös közleménye arról, hogy az OSZK 2018-ban szeretné bevezetni Magyarországon az ISIL-szabvány – International Standard Identifier for Libraries and Related Organizations – alapján megállapított, könyvtárak számára készült nemzetközi azonosító kódokat. Minden, a könyvtári statisztikában szereplő könyvtár automatikusan kapna ISIL-azonosítót. Az elképzelésről a könyvtárosok véleményét kérték. (Lásd *2018. dec. 11.*)

2018. szeptember 3. A Könyvtári Intézet 450 órás, két féléves segédkönyvtáros-képző OKJ-s tanfolyamának kezdete.

2018. szeptember 5. *Angol szaknyelvi ismeretek könyvtárosoknak* című, 60 órás továbbképzését indította el a Könyvtári Intézet.

2018. szeptember 7. A KI kérdőíves felmérést végzett a magyarországi könyvtáraknak a könyvtári minőségmenedzsment területén végzett tevékenységéről, a Minősített Könyvtár cím és a Könyvtári Minőségi Díj ismertségéről, elismertségéről, az elnyerésükre benyújtott pályázati rendszerről. – A felmérés eredményeit összefoglaló tanulmány a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* 2019/3-as számában jelent meg (*Horváth Adrienn – Tóth-Jávorka Brigitta: Visszajelzések a könyvtári minőségmenedzsment pályázati rendszer megújításáról – kutatási adatok*).

2018. szeptember 18. A Könyvtári Intézet továbbképző tanfolyamot indított *Zenei könyvtári ismeretek III. Feltárás – tájékoztatás – új technológiák a zenei könyvtárakban* címmel.

2018. szeptember 19. Első ízben indult a Könyvtári Intézet tanfolyama *Gyermekkönyvtári ismeretek új kihívásokkal – Most Te is beolvashatsz!* címmel.

2018. szeptember 25. A Lendvai Könyvtár és Kulturális Központ adott otthont a KI *A magyarországi könyvtári rendszer* c. tanfolyamának.

2018. szeptember 28. A pekingi székhelyű CAPP (Chinese Academy of Press and Publication) delegációja látogatta meg a Könyvtári Intézetet. A találkozó célja az volt, hogy megismerjék egymás munkáját az olvasásszociológiai mérések, valamint az olvasásnépszerűsítés területén, és keressék a lehetőséget az együttműködésre.

2018. október 10. A *Digitális tartalom, digitális szolgáltatás – K2 továbbképzési sorozat* szakmai műhelynapja „*Born digital*” és a *könyvtárak* címmel, az OSZK dísztermében. A programban a téma hazai jó gyakorlatairól volt szó a következő területeken: a „born digital” fogalma, szerzeményezés, webaratás, „born digital” tartalmak az elektronikus könyvtárban, digitális formában született tartalmak katalogizálása és hosszú távú megőrzése.

2018. október 10. Az Oktatási és Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program keretében a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézetben tartott továbbképző tanfolyamot *Digitális gyűjtemények használata a könyvtárakban* címmel.

2018. október 15–16. *Partnerségben a könyvtárral (In Partnership with Libraries)* címmel kétnapos, nemzetközi tudományos konferenciát rendezett a Könyvtári Intézet a *Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás* kiemelt projekt keretében Debrecenben, a Kölcsey Központban, amelyen a konzorciumi partnerek részvételével áttekintették a projekt második évének eredményeit. A meghívott hazai és európai kulturális intézmények képviselői saját közösségfejlesztő tevékenységüket mutatták be, elősegítve a további partneri együttműködések kialakítását.

2018. október 26. *Könyvtárosok a digitális ipari forradalomban* címmel a komáromi Selye János Egyetem Egyetemi Könyvtárában tartotta meg határon túli könyvtárosok számára szervezett tanfolyamát a Könyvtári Intézet.

2018. október 29. A „*Könyvtár, ami összeköt*” – *Kárpát-medencei fiatal magyar könyvtárosok együttműködése* c., az Országgyűlési Könyvtár által szervezett program résztvevői ez évben is ellátogattak a Könyvtári Intézetbe, ahol a KSZK olvasótermében szakmai előadásokat tartottak a számukra az Intézet munkatársai. Nyolc külföldi és két anyaországi ösztöndíjas, valamint a velük érkező öt delegált könyvtáros ismerkedhetett meg a magyarországi könyvtári rendszer sajátosságával és nyerhetett betekintést a Könyvtári Intézet munkájába.

2018. október 29. A Könyvtártudományi Szakkönyvtár a könyv hódító útját illusztrálta a *Könyv – Olvasmány – Gyűjtemény* c., az Európai Könyvtörténeti Gyűjtemény muzeális köteteiből válogatott kamarakiállításán, amelyet a Magyar Könyvtárosok VIII. Világtalálkozója alkalmából rendeztek. – A dec. 22-ig tervezett kiállítás meghosszabbították 2019. febr. 18-ig.

2018. november Ezt a keltezést viseli a *Könyvtári Figyelő* 2018. évi különszámának bevezetője, amelynek tanulmányai a *Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás* projekt szakmai céljai közül elsősorban a megújuló könyvtári terekkel, új funkcióival, közösségi alapú működtetésével, a

könyvtár használó- és szolgáltatásközpontú megközelítésével foglalkoznak.

2018. november 6. A KI elindította *Általános és szaktájékoztató (társadalomtudomány, szociológia, művészet, történelem, jog) online adatbázisokkal* című továbbképzési programját.

2018. november 6–7. Az *Európai kultúra – nemzeti örökség* mottóval megrendezett *Magyar Könyvtárosok VIII. Világtalálkozója* a Parlamentben és az OSZK-ban. A találkozót Könyvtári Intézet és az Országgyűlési Könyvtár szervezte, együttműködve az MTA Könyvtárral, az FSZEK-kel, az IKSZ-szel és az MKE-vel.

2018. november 7. A Könyvtári Intézet továbbképző tanfolyamot indított *Államháztartási és vezetési ismeretek többfunkciós kulturális intézmények vezetői számára* címmel.

2018. november 8. Első ízben került sor a Könyvtári Intézet 60 órás akkreditált, *A könyvtárosok teljesítménymérése és digitális kompetenciái* c. tanfolyamának indítására.

2018. november 14–15. *Embert barátjáról, könyvtárat könyvtárosáról* címmel, két helyszínen (a Nagyszőlősi Járási Központi könyvtárban és a Nagykároly és Vidéke Kulturális Egyesület nagykarolyi székházában) tartotta meg 16 órás tanfolyamát a Könyvtári Intézet.

2018. november 16. A Könyvtári Intézet *Múlt és Jövő, Fantázia és Tudomány metszéspontjában. Célkeresztben a könyvtárosok!* c. tanfolyama a Galántai Könyvtárban.

2018. november 22. *Könyvtári szakértői ismeretek* c. tanfolyamát indította el a Könyvtári Intézet.

2018. november 26–28. A KI 20 órás továbbképzése *A gyermekek olvasóvá nevelésének módszerei az iskolai könyvtárosi munkában* címmel a csíkszeredai Apáczai Csere János Pedagógus Házban.

2018. november 27. *Úton a felhasználók felé – könyvtári programszervezés, marketing és kommunikációs ismeretek* címmel tartott továbbképző tanfolyamot a Könyvtári Intézet a zentai Vajdasági Magyar Művelődési Intézetben.

2018. december 3. A Könyvtári Intézet közzétette 2019-es képzési tervét.

2018. december 4. A *Digitális tartalom, digitális szolgáltatás – K2 továbbképzési sorozat* szakmai műhelynapja *Oktatástámogatás elektronikus és online eszközökkel* címmel, az OSZK dísztermében. A rendezvény fókuszában az állt, hogy milyen formában valósul, valósulhat meg a tanulás támogatása, a digitális tartalmak oktatásban való felhasználása a különböző könyvtártípusokban.

2018. december 5. Tégláson, az Ungvári Járási Központi Könyvtárban tartotta meg a KI *Digitális kompetenciák* c., 8 órás továbbképző tanfolyamát.

2018. december 11. A Könyvtári Intézet bevezette az ISIL-azonosítók használatát. A Kataliston bejelentették, hogy a kulturális statisztikában szereplő magyarországi könyvtárak ISIL-azonosítót kaptak, listájukat a Könyvtári Intézet honlapjának Dokumentumtárában tették közzé. Az ISIL-kódok kiosztása és nyilvántartása a Könyvtári Intézet feladatkörébe épült be. – Az *MSZ ISO 15511:2018 Információ és dokumentáció. Könyvtárak és más hasonló szervezetek nemzetközi szabványos azonosítója (ISIL)* címmel, címloldalal jóváhagyó közlemé-

nyes kiadásként (vagyis magyar címmel és bevezetővel, de az eredeti angol szabvány-szöveget meghagyva) honosította a szabványt az OSZK az Országos Könyvtári Rendszer Projektje keretében 2018-ban.

2019. január 1. Az EMMI a teljes *Kulturális Statisztikai Adatgyűjtő Rendszer* (KultStat) üzemeltetését átadta az OSZK-nak, felelőse a Könyvtári Intézet lett. A statisztikai rendszer megújítása az OSZK Országos Könyvtár Rendszer (OKR) projektje részeként történt. Új, online felületen keresztül teljesíthető a kormányrendeletben előírt adatszolgáltatási kötelezettség, amibe a könyvtári statisztikai adatszolgáltatás is beépült.

2019. január 2. A Könyvtári Intézet közzétette 2019-re vonatkozó képzési tervét.

2019. január 7. A Könyvtári Intézet öt új továbbképzési programot dolgozott ki, amelyek közül négyet engedélyeztek – az elsőt ezen a napon: *Coaching szemlélettel a könyvtárban* – 30 óra. A további programok engedélyezési ideje: *A GDPR szabályainak megfelelő adatkezelés a könyvtárakban* – 30 óra (febr. 25.); *Úton a felhasználók felé – könyvtári marketing és rendezvényszervezés* – 30 óra (máj. 2.); *Az online tanulás módszerei és eszközei* – 30 óra: 14 kontaktóra + 16 óra távoktatás (nov. 15.). Az 5. tanfolyam (120 órás *Minőség és innováció a könyvtárban*) egyelőre nem kapott engedélyt.

2019. január 8. *Olvasásösztönzés, olvasásnépszerűsítés, olvasásfejlesztés* című, 60 órás továbbképző tanfolyamát indította el a Könyvtári Intézet, ezen kívül még kétszer, *szept. 10-én* és *nov. 19-én*.

2019. január 14. A KI elindította *Elektronikus tananyagfejlesztés és távoktatás könyvtári környezetben* című továbbképző tanfolyamát.

2019. január 20. A könyvtáraknak első ízben kellett az új Kulturális Statisztikai Rendszerben adatot szolgáltatniuk. Az adatlapot és a kitöltési útmutatót a Könyvtári Intézet a saját honlapjáról is letölthetővé tette.

2019. január 22. A KI az év folyamán hét csoport, összesen 81 hallgató számára tartotta meg *Konstruktív konfliktuskezelés hatékony tárgyalási technikákkal* c. továbbképzését. A további alkalmak kezdőnapjai: *ápr. 17., júl. 1., szept. 16., okt. 1., okt. 15.* (ezen a napon két csoport indult).

2019. január 22–24. Eszéken rendezték meg a 27. Nemzetközi BOBCATSSS konferenciát *Information and technology transforming lives: Connection, Interaction, Innovation* címmel. A rendezvényen két előadást tartottak a Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztály munkatársai. *Nagy Andor* a *Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás* projekt keretében létrehozott közösségi enciklopédia fejlesztésének kapcsán beszélt a webes felületek akadálymentesítésének kérdéseiről. *Tóth Máté* az *ALMPUB* projektben megvalósított kérdőíves felmérések adatait mutatta be *Ragnar Audunson*nal együtt készített előadásában.

2019. január 23. Az év folyamán háromszor rendezték meg a *Felkészülés a fejlesztő biblioterápia könyvtári alkalmazására* c. tanfolyamot, amelyet a Könyvtári Intézet szervezésében a szentendrei Pest Megyei Könyvtárban tartottak. Az e napon kezdődött első képzést *márc. 27-i*, ill. *nov. 6-i* kezdőnappal követte a másik kettő.

2019. január 23. A Könyvtári Intézet első ízben indította el *Kutatástámogatás könyvtári környezetben: szakirodalmi, tudományometriai és statisztikai adatbázis-használat* című tanfolyamát, amelyet *máj. 8-i* kezdéssel új csoport számára is megtartott.

2019. január 23. A Hamvas Béla Pest Megyei Könyvtár minőségmenedzsmenttel foglalkozó szakmai napot szervezett a megye települési könyvtárai számára, amelyre a Könyvtári Intézet három munkatársát is meghívták. *Jávorka Brigitta Innováció-menedzsment a könyvtárban* címmel tartott előadást, ahol az innováció különböző megközelítéseit és típusait mutatta be, egy-egy könyvtári példával szemlélítve. *Fehér Miklós* a reális önértékelés fontosságáról beszélt. *Horváth Adrienn* előadása az együttműködések fontosságáról, a partnerek szerepéről és a könyvtárak erősségeiről szólt.

2019. február 4. *Az én könyvtáram* nevű országos múzeumi és könyvtári központi fejlesztési program (EFOP-3.3.3-VEKOP/16) keretében a KI részt vett a Mintaprogramfejlesztési Bizottság munkájában. Az egyes megyékben fejlesztett mintaprogramokról és a fejlesztés folyamatáról *Békésiné Bognár Noémi Erika* öt előadást tartott: e napon Egerben, a Bródy Sándor Megyei és Városi Könyvtárban, *febr. 19-én* Szekszárdon, a Tolna Megyei Illyés Gyula Könyvtárban, *márc. 12-én* Budapesten, az FSZEK-ben, *ápr. 5-én* a Gödöllői Városi Könyvtár és Információs Központban, *ápr. 9-én* pedig a kiskunfélegyházi Petőfi Sándor Városi Könyvtárban.

2019. február 4. A Könyvtári Intézet *Irodalmi tájékoztatás online források alapján* címmel indított továbbképző tanfolyamot.

2019. február 5. *Minőségirányítás a gyakorlatban* címmel tartottak szakmai műhelynapot az orosházi Justh Zsigmond Városi Könyvtárban. A Könyvtári Intézet részéről *Tóth Máté* és *Horváth Adrienn* tartott előadást az Intézet minőségmenedzsment területén végzett munkájáról és a KMÉR-ről.

2019. február 7. *Angol szaknyelvi ismeretek könyvtárosoknak* c., 60 órás tanfolyamát indította el a Könyvtári Intézet, amelyet új csoport számára *márc. 11-i* kezdéssel is megtartott.

2019. február 11. *A Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás* kiemelt projektet megvalósító konzorcium *Közösségben, a közösséget – A kulturális intézmények közösségi részvételén alapú működésének („társadalmiasításának”) lehetőségei* címmel regionális szakmai találkozót szervezett: *febr. 11-én* Békéscsabán, a Békés Megyei Könyvtárban a Jász-Nagykun-Szolnok, Békés és Csongrád megyei könyvtárak; *febr. 26-án* Győrben, a Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Térben a Győr-Moson-Sopron, Komárom-Esztergom és Vas megyei könyvtárak; *márc. 18-án* Pécsen, a Csorba Győző Könyvtárban a Bács-Kiskun, Baranya, Somogy és Tolna megyei könyvtárak; *márc. 25-én* Debrecenben, a Grand Hotel Aranybika rendezvénytermében a Borsod-Abaúj-Zemplén, Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei könyvtárak; *ápr. 8-án* Egerben, az Egri Érseki Palotában a Borsod-Abaúj-Zemplén, Heves és Nógrád megyei könyvtárak; *ápr. 23-án* Veszprémben, az Eötvös Károly Megyei Könyvtárban a Fejér, Veszprém és Zala megyei könyvtárak munkatársai számára.

2019. február 19. Az Egyházi Könyvtárak Egyesülése által a Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola dísztermében rendezett szakmai nap a könyvtárosokat és a könyvtárakat

érintő jogszabályi változásokról, amelyen *Hangodi Ágnes A Könyvtári Intézet tanfolyami kínálata az új továbbképzési rendeletek tükrében* címmel tartott előadást.

2019. február 20. A KSZK könyvbemutatót szervezett. *Szűts Zoltán: Online – Az internetes kommunikáció és média története, elmélete és jelenségei* című, a Wolters Kluwer kiadó médiatudományi sorozatában megjelent könyvet *Ropolyi László* professor emeritus (ELTE), *Tószegi Zsuzsanna* c. egyetemi docens (ELTE) és *Z. Karvalics László* egyetemi docens (SZTE) mutatta be.

2019. február 20. A KI *Kiadványszerkesztési és prezentációkészítési feladatok megoldása a könyvtárban* című továbbképző tanfolyamának indítása.

2019. március 5–8. *Könyvtári partnerkapcsolatok (szervezeti kultúra, szakmai önismeret)* címmel tartott továbbképzést a Könyvtári Intézet. Két további tanfolyamot ősszel, *szept. 4–6.* és *szept. 25–27.* között bonyolított le újabb csoportok, az év folyamán összesen 38 fő számára. Az utolsó tanfolyam helyszíne a siófoki Balatoni Regionális Történelmi Kutatóintézet, Könyvtár és Kálmán Imre Emlékház volt.

2019. március 13. A Könyvtári Intézet *Könyvtári szakértői ismeretek* című továbbképző tanfolyamának indítása.

2019. március 13. Elhunyt *Vajda Kornél*, a Könyvtári Intézet ny. munkatársa, a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* c. folyóirat korábbi szerkesztője. Pályájának korábbi szakaszában, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkatársaként a *Könyvtári Figyelő*, majd az *Új Könyvek* állománygyarapítási tanácsadó szerkesztője volt.

2019. március 19. A K2 továbbképzési sorozat keretében *Online kommunikáció és marketing a könyvtárakban* címmel szervezett szakmai műhelynapot a Kutatási és Szervezettefejlesztési Osztály az OSZK dísztermében. Az elhangzott előadások prezentációit és a rendezvényen készített videofelvételt a KI honlapján tették elérhetővé.

2019. március 19. A Könyvtári Intézet új tanfolyamának indítása *Műszaki és természettudományos szaktájékoztató felsőfokon* címmel.

2019. március 25. *Minőségmenedzsment szakmai napot* rendezett a székesfehérvári Vörösmarty Mihály Könyvtár. A rendezvényen a Minősített Könyvtár címet már elnyert könyvtárak vezető munkatársai beszéltek tapasztalataikról. A két bevezető előadást a Könyvtári Intézet munkatársai tartották: *A 2018-as Minősített Könyvtár cím pályázatok tapasztalatai* címmel *Bognár Noémi Erika*, *A minőségmenedzsment aktuális kérdései* címmel *Horváth Adrienn*.

2019. március 27. Kettős könyvbemutatót rendezett a Könyvtártudományi Szakkönyvtár az OSZK tanácstermében, amelyen az ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézetének két, a közelmúltban megjelent kötetét ismertették: a *Kiszl Péter és Csik Tibor* által szerkesztett *Valóságos könyvtár – könyvtári valóság. Könyvtár- és információtudományi tanulmányok 2018* c. gyűjteményes kötetet, valamint *Kerekes Pál – Kiszl Péter: Magyar irodalom a világhálón. Szabadon elérhető magyar nyelvű szövegyűjtemények* c. művét.

2019. április 1. Nyugdíjba vonult *Bánkeszi Lajosné (Bánkeszi Katalin)*, a Könyvtári Intézet címzetes igazgatója.

2019. április 1. A *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* új szerkesztője *Tóth Béla István*, aki ezt megelőzően a Könyvtártudományi Szakkönyvtár munkatársa volt. Elődje, *Béres Judit* az előző napon megvált a Könyvtári Intézettől.

2019. április 1. *Általános és szaktájékoztató (társadalomtudomány, szociológia, művészet, történelem, jog) online adatbázisokkal* címmel indított továbbképző tanfolyamot a Könyvtári Intézet.

2019. április 2. *Gyermekkönyvtári ismeretek új kihívásokkal – Most Te is beolvashatsz!* című továbbképző tanfolyamát indította el a Könyvtári Intézet, amelyet nov. 6-i kezdéssel megismételt.

2019. április 17. A Könyvtári Intézet 60 órás továbbképző tanfolyamot indított *Felkészülés a fogyatékkal élők korszerű könyvtári ellátására* címmel.

2019. április 17. Az OSZK webarchiválási pilot projektjéhez kapcsolódó továbbképző tanfolyamot indított a KI *Az internet archiválása mint közgyűjteményi feladat* címmel. A képzést új csoport számára *nov. 4-i* kezdéssel is megtartotta.

2019. április 18. *Eszenyié Borbély Mária, Kovácsné Koreny Ágnes és Topár József* átdolgozta a *Könyvtárak minőségi működésének értékelési rendszere (KMÉR)* c., 2018. évi kiadványt, amely elérhető a Könyvtári Intézet honlapjáról. – Alkalmazását azonban fel kellett függeszteni, mivel a könyvtárak minőségi működésével kapcsolatos intézeti feladatok egy részének ellátását az EMMI Könyvtári és Levéltári Főosztályának vezetője egy munkacsoportra bízta, amely a KMÉR helyett a korábbi szempontrendszert, a *Könyvtárak Minőségi Közös Értékelési Keretrendszerét (KKÉK)* alkalmazta a minőségi pályázatok értékelésében.

2019. április 23. Új továbbképző tanfolyamot indított a Könyvtári Intézet *A zeneirodalom csúcspontjai könyvtáros szemmel* címmel.

2019. május 7. A Könyvtári Intézet tanfolyamot indított *Könyvtári vezetési ismeretek* címmel. A jún. 21-én befejeződött képzésben 19 hallgató vett részt.

2019. május 14. Az év elején engedélyezett új továbbképző tanfolyamát indította el a Könyvtári Intézet *Coaching szemlélettel a könyvtárban* címmel. – Az év folyamán ezt a képzést még kétszer szervezte meg: *okt. 10-i* és *nov. 4-i* kezdőnappal. A három tanfolyamon összesen 39 hallgató vett részt.

2019. május 15–16. Az NMI Művelődési Intézet kétnapos, nemzetközi tudományos konferenciát szervezett a Lakitelek Népfőiskolán *Partnerségben a közművelődéssel* címmel, amelyen a *Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás* kiemelt projektet megvalósító konzorcium tagjai áttekintették a projekt harmadik évének eredményeit.

2019. május 16. A Könyvtári Intézet továbbképző tanfolyamának indítása *A GDPR szabályainak megfelelő adatkezelés a könyvtárakban* címmel. A képzésen 18 hallgató vett részt.

2019. május 21. A KI *Digitális tartalom, digitális szolgáltatás – K2 továbbképzési sorozatának rendezvénye Körkép az egyetemi kutatásokról* címmel, amelyen a hazai egyetemek fiatal tehetségei mutatták be kutatásaikat.

2019. június 18. A KSZK olvasóterme – az OSZK informatikai és infrastrukturális fejlesztésével összefüggő rendkívüli

feladatok (hálózatépítés, bútorzatscere, a digitalizáló központ kiépítése, azbesztmentesítés), valamint a Hauszmann Program keretében elkezdődő liftépítés várható zajhatásai miatt – e naptól kezdve zárva tartott. Az aug. 21-i nyitásig csak online szolgáltatásai voltak elérhetők, és a könyvtárközi kölcsönzési kéréseket fogadták.

2019. július 11. Ettől az évtől kezdve a Könyvtári Intézet képzéseinek szervezése a naptári éves formáról áttért a tanéves formára. A KI honlapján közzétették a 2019/2020-as tanév képzési tervét. – A frissített, új tanfolyami alkalmakkal bővített tervet okt. 3-án ismét közzétették.

2019. július 15. *Kovács Katalin, a Könyvtári Figyelő* felelős szerkesztője nyugállományba vonult. Utóda szept. 15-től *Sághi Ilona* lett.

2019. szeptember 2. A Könyvtári Intézet 450 órás, 2020. jún. 30-ig tartó OKJ-s segédkönyvtáros-képző tanfolyamának indulása. [A befejezés időpontja bizonytalanra vált a 2020 tavaszán kitört koronavírus-járvány miatt.]

2019. szeptember 10. A múzeumok országos konferenciáját Nyíregyházán, a Sóstói Múzeumfaluban tartották meg. A szakmai nap központi témája a múzeumandragógia volt, ehhez kapcsolódva *Félelmek és lehetőségek a múzeumi minőségmenedzsmentben* címmel rendeztek kerekasztal-beszélgetést, amelyen a múzeumi területről érkezett vendégek a képzést, a tesztelést és a használatot, a könyvtári terület egyedüli résztvevőjeként meghívott *Fehér Miklós* pedig a fejlesztést képviselte.

2019. szeptember 15. Lezárult a *Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás* c., EFOP 1.3.1-15-2016-00001 számú, kiemelt projekt, amelyben a Könyvtári Intézet a szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum és az NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft. konzorciumi partnereként vett részt. – Az elvégzett munka eredményeit többek között a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* és a *Könyvtári Figyelő* külön-számaiból lehet megismerni.

2019. szeptember 16. Az FSZEK által vezetett *Az én könyvtáram* nevű projektben a Szakértői Bizottság munkájaként elméleti módszertant dolgoztak ki, a mintaprogramokat egy-egy módszeranná alakították, módszertani összefoglalókat készítettek. E körben négy előadást tartott az Intézet munkatársa, *Békésiné Bognár Noémi Erika*: az elsőt e napon Pécsen, a Csorba Győző Könyvtárban, majd *szept. 17-én* a székszárdi Tolna Megyei Illyés Gyula Könyvtárban, *szept. 23-án* és *dec. 12-én* a székesfehérvári Vörösmarty Mihály Könyvtárban.

2019. szeptember 25. *A korszerű helyismereti munka alapjai* c. tanfolyamát indította el a Könyvtári Intézet, 18 résztvevővel.

2019. szeptember vége – október eleje A Könyvtári Intézet megismételte a 2017 szeptemberében lezajlott könyvtárhasználati és olvasási szokásokat vizsgáló, reprezentatív mintán végzett felmérését. Ezek elemzéséről e kronológia összeállításáig még nem jelent meg publikáció.

2019. október 3. A Könyvtári Intézet honlapján elérhetővé tették a könyvtárakra vonatkozó 2018-as statisztikai adatokat. Ebben az évben az adatszolgáltató intézményeknek egy új rendszerben, a KultStat nevű online rendszerben kellett teljesíteniük az adatszolgáltatást. Az összesítő táblázat 3940 magyarországi könyvtár adatait tartalmazza.

2019. október 14. A Könyvtári Intézet kilencedik alkalommal látta vendégül a *Könyvtár, ami összeköt* ösztöndíjasait, akik megismerkedhettek az Intézet szerepével és az egyes osztályokon folyó munkával, amit *Fehér Miklós, Fazokas Eszter, Hangodi Ágnes, Horváth Adrienn* és *Bódog András* mutatott be.

2019. november 5. A 2019/2020-as évadban *Határtalan könyvtár* összefoglaló címmel jelentkezik a Könyvtári Intézet K2 továbbképzési sorozata. Az OSZK dísztermében tartott első rendezvényen *Okos városokban okos könyvtárak* címmel a nemzetközi szakirodalomban egyre gyakrabban előforduló okos városokat és a könyvtárak bennük betöltött lehetséges szerepét vizsgálták.

2019. november 11. A Könyvtári Intézet *Zenei könyvtári ismeretek III. Feltárás – tájékoztatás – új technológiák a zenei könyvtárakban* címmel indította 60 órás továbbképzési programját.

2019. november 15. *Az én könyvtáram* program keretében *Ahány könyv, annyi élmény – workshop az olvasásért* címmel rendezett szakmai napot az FSZEK a Lurdy Konferencia-központban. A rendezvényen *Gyorsjelentés a 2019. évi reprezentatív lakossági olvasáskutatási felmérés eredményeiről* címmel *dr. Tóth Máté* kutatási szakértő adott összefoglalót. A PSYMA Hungary segítségével a 3–17 évesek, illetve a felnőttek körében 1500-1500 fő bevonásával 2019 őszén végezték a vizsgálatot.

2019. november 26. Az Egyházi Könyvtárak Egyesülete *Szomszédolás* c. tanulmányi kirándulása során a résztvevők megtekintették a Könyvtártudományi Szakkönyvtárat is.

2019. november 28–29. *A szerzői jog a könyvtárakban* c., 30 órás tanfolyamának 12 kontaktóráját tartotta e napokon a Könyvtári Intézet, amihez 18 órányi távoktatás járult.

2019. december 3. A Könyvtári Intézet K2 továbbképzési sorozatának 10., *Határtalan könyvtár* összefoglaló címmel jelentkező évada keretében *Húzzuk be a fake-et! Könyvtárak az állhírek ellen* címmel tartottak workshopkal egybekötött programot, amelyen két előadás hangzott el: *dr. Bányász Péter* (Nemzeti Közszerzői Egyetem): *Lélektani műveletek a közösségi médiában* és *dr. Koltay Tibor* (Eszterházy Károly Egyetem): *A posztigazság kora és a könyvtárak: megoldások és kétségek* c. előadása.

2019. december 4. Tavaszai tanfolyami alkalmakkal frissítették a Könyvtári Intézet 2019/2020-as képzési tervét.

2020. január Az MKE-IKSZ etikai bizottságának kezdeményezésére a MEK-ben is elérhetővé vált *A magyar könyvtárosság etikai kódexe – magyarázatokkal, kommentárokkal, kiértékelésekkel* c. kiadvány, amely 2006-ban a *KI Továbbképzés felsőfokon* c. sorozatának tagjaként jelent meg. – Újjáalakult az MKE és az IKSZ etikai bizottsága. A Könyvtári Intézet részéről delegált tagja továbbra is *dr. Hangodi Ágnes*.

2020. január 6. A Könyvtári Akkreditációs Bizottság kiadta az engedélyt a Könyvtári Intézet új, *Minőség és innováció a könyvtárban* c., 120 órás, 86 kontaktórából és 34 óra otthoni munkából álló tanfolyamára.

2020. január 14. *Kutatástámogatás könyvtári környezetben: szakirodalmi, tudománytermitriai és statisztikai adatbázis-használat* címmel indított tanfolyamot a Könyvtári Intézet.

2020. január 17. Elemzés készült *A magyarországi iskolai könyvtárak statisztikai adatai és mutatói 1947/48–2018/2019* címmel, amely a KI honlapján hozzáférhető.

2020. január 20. Oslóban, a Norvég Nemzeti Könyvtárban rendezték meg a 2016–2019 között lezajlott *ALMPUB* projekt (The ALM-Field, Digitalization, and the Public Sphere – Könyvtári, levéltári és múzeumi szektor, digitalizálás és a nyilvános szféra) zárókonferenciáját, amelyen a projektben konzorciumi partnerként részt vett Könyvtári Intézetet dr. Tóth Máté képviselte. A projekt európai összehasonlításban vizsgálta a könyvtárak, levéltárak és múzeumok mint nyilvános intézmények szerepét a társadalomban. A hat országban (Norvégia, Svédország, Dánia, Németország, Svájc, Magyarország) lefolytatott kérdőíves vizsgálatok mellett számos esettanulmány is készült olyan résztémákról, amelyek kiegészítik az empirikus kutatásokban összegyűjtött adatokat.

2020. január 21–24. 30 órás továbbképzést tartott a Könyvtári Intézet *Konstruktív konfliktuskezelés hatékony tárgyalási technikákkal* címmel.

2020. január 24. A KI Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztálya összehasonlításra alkalmas táblázat formájában a honlapon közzétette a *Kitekintés. Európai közkönyvtárak. Néhány ország néhány adata, 2004–2014* c. dokumentumot.

2020. február 5. *Elektronikus tananyagfejlesztés és távoktatás könyvtári környezetben* címmel indított képzést a Könyvtári Intézet.

2020. február 6. A Könyvtári Intézet három tanfolyama kapta meg az indítási engedélyt a következő időszakra: *Angol szaknyelvi ismeretek könyvtárosoknak – Special English Studies for Librarians* – 60 óra (50 kontaktóra és 10 óra otthoni munka); *A könyvtárhasználati tananyag tartalma és módszertani kérdései* – 30 óra; *Muzeális könyvtári dokumentumok: megőrzés, nyilvántartás, szolgáltatás* – 30 óra.

2020. február 11–14. A Könyvtári Intézet ismét megtartotta *Az internet archiválása mint közgyűjteményi feladat* c. tanfolyamát.

2020. február 17–20. A Könyvtári Intézet *Könyvtári szakértői ismeretek* c. továbbképző tanfolyama.

2020. február 23. Dr. Kenyéri Katalin könyvtári jogi szakértő összeállította a *Könyvtárakat érintő jogszabályok jegyzéke* c., e napon hatályos jogszabályok válogatott listáját, amely letölthető a KI honlapjáról.

2020. március 3. A Könyvtári Intézet 30 órás tanfolyama *Úton a felhasználók felé – könyvtári marketing és rendezvényszervezés* címmel.

2020. március 3. A Könyvtári Intézet gondozásában *Könyvtárak.hu* néven weboldal indult, azzal a céllal, hogy egyetlen közös hozzáférési pontot nyújtson a könyvtárak változatos szolgáltatásaihoz. A kiemelt célcsoportja a lakosság, a nagyközönség, ugyanakkor a könyvtárszakma számára inspiráló, innovatív, kreatív hazai és külföldi fejlesztéseket, jó gyakorlatokat is bemutat. – A weboldal a Közgyűjteményi Digitalizálási Stratégia megvalósításának keretében készült.

2020. március 4. A Könyvtári Intézet 60 órás tanfolyamot indított *Felkészülés a fejlesztő biblioterápia könyvtári alkalmazására* címmel, amelynek helyszíne a szentendrei Hamvas Béla Pest Megyei Könyvtár. A tanfolyamot azonban félbe

kellett szakítani a COVID-19, ún. koronavírus-világjárvány következtében hozott szigorú intézkedések miatt.

2020. március 6. Megjelent a Minősített Könyvtár cím és Könyvtári Minőségi Díj pályázat. – *Horváth Adrienn* minőségügyi referens a Kataliston ajánlotta a pályázni szándékozóknak a Könyvtári Intézet honlapjának minőségmenedzsment oldalát, illetve a márc. 11-re meghirdetett szakmai napot.

2020. március 10. *Felítélet- és teljesítménymutatók a magyar könyvtári rendszerben* címmel a Könyvtári Intézet a honlapján közzétette a *Somogyi József* által átdolgozott ajánlást. Az ajánlást eredetileg 2003-ban a Teljesítménymérési Munkabizottság dolgozta ki, amelynek ez az új változata az OSZK OKR Projektjének keretében honosított MSZ ISO 11620:2019 szabvány alapján készült.

2020. március 10. A KI Oktatási és Humánerőforrás-fejlesztési Osztálya értesítette a tanfolyamaira jelentkezőket, hogy az Országos Széchényi Könyvtár koronavírussal kapcsolatos óvintézkedéseit követve 2020. március 10-től 2020. április 30-ig, ill. az óvintézkedések visszavonásáig a Könyvtári Intézet felfüggeszti továbbképzéseinek megtartását.

2020. március 11. A Könyvtári Intézet *Minősített Könyvtár cím és Könyvtári Minőségi Díj. Pályázatra felkészítő szakmai nap* címmel erre a napra hirdetett programot, március 10-én azonban értesítette az érdeklődőket, hogy a rendezvény a járványügyi helyzet kezelésére vonatkozó, az Országos Széchényi Könyvtárban érvénybe lépett intézkedések miatt elmarad. (A koronavírus-járvány miatt ugyanis az OSZK március 10-től kezdve felfüggesztette a rendezvényeket.) (Lásd még 2020. márc. 18.)

2020. március 17. A járványhelyzetre való tekintettel az OSZK ettől a naptól kezdve határozatlan ideig felfüggesztette személyesen igénybe vehető nyilvános szolgáltatásait. Ehhez a KSZK is alkalmazkodott, távoli szolgáltatásait azonban továbbra is biztosította, kibővítve a könyvtártudományi, könyvtörténeti vonatkozású kérdésekre telefonos válaszadással, az előfizetett, csak helyben elérhető adatbázisokból való kereséssel, a cikkek elektronikus továbbításával.

2020. március 18. A téma fontosságára és a szűk pályázati határidőre tekintettel a Könyvtári Intézet online videokonferencia keretében rendezte meg a márc. 11-re hirdetett *Minősített Könyvtár cím és Könyvtári Minőségi Díj. Pályázatra felkészítő szakmai nap* c. programot. Az online eseményre 52 könyvtárból jelentkezett kollégák a Zoom alkalmazás segítségével követhették az előadásokat. A videokonferencia tartalma: *Horváth Adrienn* tájékoztatója a Minősített Könyvtár cím és Könyvtári Minőségi Díj pályázatokról; Dr. Tóth Máté *Innováció a minőség tükrében* című szemináriuma; Dr. Topár József (a BME c. egyetemei docense) *Így készítsd el a pályázatra a szakmai beszámolót!* című szemináriuma.

2020. március 18. A Könyvtári Intézet honlapján közzétette *A könyvtári terület indítási engedélyt kapott képzési programjai* c. összesítést.

2020. március 19. A koronavírus világméretű terjedése miatt rendkívüli intézkedéseket léptettek életbe. Az OSZK-ban csak ügyeleti rendet tartottak fenn, a munkatársak nagy része – így a Könyvtári Intézet munkatársai is – a járványügyi helyzet miatt e naptól kezdve az intézkedés visszavonásáig távmunkában vé-

gezték feladataikat. A KI valamennyi online szolgáltatásával a könyvtáros szakma rendelkezésére állt, valamint elektronikus úton (e-mailben), illetve a KSZK *Könyvtárosok Dolgozószobája* nevű közösségi oldalán elérhetőek voltak.

2020. március 24. Abból az alkalomból, hogy 20 éve jelent meg a Könyvtári Intézetről szóló miniszteri rendelet, *Fehér Miklós* igazgató köszöntő sorokat írt a 20 éves intézet honlapjára. – Elhatározták, hogy a következő időszakban 20 olyan projektről számolnak be videós vagy szöveges formában, amelyek alapvetően meghatározzák az intézet arculatát. Ezeket a „tartalmakat” a honlap „Rólunk” menüjében „KI 20-20” elnevezésű menüponttal összefogva tették elérhetővé.

2020. március 24. Az OSZK és a Könyvtári Intézet a koronavírus-járvánnyal kapcsolatos korlátozások miatti tömeges „home office” idején, az otthon végzendő munkához a *Könyvtári Figyelő* és a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* c. folyóiratok legfrissebb számaihoz is biztosította a teljes körű elektronikus hozzáférést.

2020. március 25. A Könyvtári Intézet Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztálya a koronavírus járvány idején a könyvtáros szakmában elsőként rendezett szakmai napot online videokonferencia formájában márc. 18-án. Ezzel kapcsolatban is elvégezték a rendezvényeken szokásos elégedettségmérést, aminek összegzése után nagyon kedvező kép alakult ki az online videokonferencia megrendezéséről. A válaszadók többsége a praktikusságot, a kényelmességet és a rendezvény környezetbarát voltát emelte ki, valamint azt, hogy nagyon innovatív módon és nagyon gyorsan sikerült a Könyvtári Intézetnek reagálni a kialakult helyzetre.

2020. március 25. A Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztály felhívta a könyvtárak figyelmét a *Magyarországi Könyvtárak Adatbázisára*, ahol a COVID-19 járvány idején is működő vagy új szolgáltatásairól szóló információit feltölthetik, megoszthatják a közösségi felületeken és más könyvtárakkal is. – Ápr. 8-i hír szerint már több, mint 200 könyvtár beküldte a kért tájékoztatót.

2020. március 25. és 26. Frissítették a honlapon a *Könyvtári szabványok és szabályzatok jegyzékét*, illetve a *Könyvtárrüggyel kapcsolatos nemzetközi szabványok* c. jegyzéket.

2020. március 30. Elkészült és a KI honlapjának Dokumentumtárában elérhetővé vált *A magyarországi könyvtárak statisztikai adatai és mutatói 1998–2018 (az iskolai könyvtárak nélkül)* c., húsz év adatait tartalmazó kimutatás.

2020. március 30. A Könyvtári Intézet honlapján az *Információs szolgáltatás* menüben kiemelt menüpont alatt szolgáltatották a járványügyi helyzettel kapcsolatos, folyamatosan frissített könyvtári információkat.

2020. április 17. A Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztály április első felében az EMMI kérésére kérdőíves vizsgálatot indított a hazai könyvtárak körében a koronavírus-járvány alatti működésükről, szolgáltatásukról, utána pedig virtuális országjárásra indult a jó gyakorlatok és tapasztalatok összegyűjtése céljából. Ezen a napon tette közzé a *Virtuális országjárás* címmel indított sorozat első részét Csongrád megye könyvtáraitól. E kronológia lezárásáig hat megye adatait közölték (a további megyék: Győr-Moson-Sopron, Pest, Békés, Hajdú-Bihar, Jász-Nagykun-Szolnok).

2020. április 17. A Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztály a határon túli magyar könyvtárak működését is figyelemmel kísérte a *Koronavírus-járvány idején a határon túli könyvtárakban* címmel a honlapon indított videósorozatában. Az első videó a székelyudvarhelyi helyzetről jelent meg, majd ezt követte Sepsiszentgyörgy és Kolozsvár.

2020. április 23. A Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztály online szemináriumot hirdetett *Önértékelés a gyakorlatban* címmel. A szemináriumot *Bajnok Tamara*, a százhalombattai Hamvas Béla Városi Könyvtár igazgatóhelyettese tartotta. – Eredetileg ez az előadás a márc. 11-re hirdetett *Minősített Könyvtár cím és Könyvtári Minőségi Díj. Pályázatra felkészítő szakmai nap* c. program része lett volna. Az elmaradt szakmai napot két videokonferenciával tervezték pótolni: ez volt a tervezett második online konferencia.

2020. április 28. Az OSZK és a Könyvtári Intézet munkatársai által a koronavírus-járvány ideje alatt nyújtott szolgáltatásairól készített összeállítás elemei felkerültek az IFLA koronavírussal foglalkozó oldalára.

2020. április 29. A Könyvtári Intézet *Határtalan könyvtár – K2 továbbképzési sorozatának* harmadik rendezvényét *Szólj hozzá! Hozzá szólj! Marketingtrükkök a célcsoportok megszólításához* címmel Zoom-on keresztül online videokonferencia formájában tartották meg.

2020. április 29. A KI a honlapján közzétette az OSZK és a Könyvtári Intézet munkatársainak szöveges és táblázatos összeállítását a könyvtárak járvány utáni újraindításának lehetőségeiről *A kibontakozás útjai: szolgáltatások és újraindítási tervek a világ könyvtáraiban* címmel. Az oldalt folyamatosan frissítették az új információkkal.

Rövidítések jegyzéke

3K	Könyv, Könyvtár, Könyvtáros
ELTE BTK	Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar
EPA	Elektronikus Periodika Archívum és Adatbázis
ETO	Egyetemes Tizedes Osztályozás
FSZEK	Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár
HUNRA	Magyar Olvasástársaság

IHM	Informatikai és Hírközlési Minisztérium
IKSZ	Informatikai és Könyvtári Szövetség
KELLO	Könyvtárellátó Kht.
KF	Könyvtári Figyelő
KI	Könyvtári Intézet
KKÉK	Könyvtárak Minőségi Közös Értékelési Keretrendszere
KLL	Könyvtári Levelező/lap
KMÉR	Könyvtárak Minőségi Működésének Értékelési Rendszere
KMK	Könyvtártudományi és Módszertani Központ
KMMI	Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet
KN	Könyv és Nevelés
KSH	Központi Statisztikai Hivatal
KSZK	Könyvtártudományi Szakkönyvtár; Könyvtörténeti és Könyvtártudományi Szakkönyvtár
MEK	Magyar Elektronikus Könyvtár
MKE	Magyar Könyvtárosok Egyesülete
MKE FITT	Magyar Könyvtárosok Egyesülete Fejlett Információs Technológiák és Társadalom Szekció
MSZT	Magyar Szabványügyi Testület
MTA	Magyar Tudományos Akadémia
MTI	Magyar Távíratok Iroda
NEFMI	Nemzeti Erőforrás Minisztérium
NKA	Nemzeti Kulturális Alap Nemzeti Kulturális Alapprogram
NKÖM	Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma
NMI	Nemzeti Művelődési Intézet
NMH SZFI	Nemzeti Munkaügyi Hivatal Szakképzési és Felnőttképzési Igazgatóság
ODR	Országos Dokumentum-ellátási Rendszer
OKK	Országos Könyvtári Kuratórium
OKM	Oktatási és Kulturális Minisztérium
OPKM	Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum
OSZK	Országos Széchényi Könyvtár
OTKA	Országos Tudományos Kutatási Alapprogramok
PTE FEEK	Pécsi Tudományegyetem Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Kar
SZNM-MOKK	Szabadtéri Néprajzi Múzeum Múzeumi Oktatási és Módszertani Központ
SZIE	Szent István Egyetem
SZTE	Szegedi Tudományegyetem
TMT	Tudományos és Műszaki Tájékoztatás

Könyvtárak.hu – könyvtár- és olvasásnépszerűsítő portál

BÉKÉSINÉ BOGNÁR Noémi Erika – NAGY Andor

Bevezetés

Az 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről¹ 60. § (3) g) pontja értelmében a könyvtárak és a társadalom közötti kapcsolat fejlesztése a Könyvtári Intézet feladatai közé tartozik. Az Intézet kiemelten figyel ennek a feladatnak az ellátására, ezért célul tűzte ki egy új könyvtári portál létrehozását és működtetését. A szakmai koncepció megtervezése és a honlapfejlesztés után 2020. március 3-án indítottuk el a *könyvtárak.hu* weboldalt azzal a céllal, hogy egyetlen közös hozzáférési pontot nyújtson a könyvtárak változatos szolgáltatásaihoz.

A weboldal célja, hogy a társadalom széles rétegei számára bemutassa a könyvtárakat és színes szolgáltatási palettájukat, felhívja a figyelmet a példaértékű könyvtári kezdeményezésekre, értesítést adjon a könyvtári fejlesztésekről, projektekről, könyvtári innovációkat mutasson be, valamint a könyvtárak digitális tartalmaihoz, a digitalizálás eredményeképp létrejött dokumentumokhoz (pl. tematikus könyvtári honlapok, digitális gyűjtemények, e-tananyagok) hozzáférést adjon. A honlap lehetővé teszi, hogy a felhasználók egy helyen böngészhessenek az ország különböző pontjain működő könyvtárak, a gyűjteményük és az általuk szervezett programok, események között. A honlapot felkeresők tájékoztatást kapnak a könyvtárak működéséről, megismerhetik a könyvtárakban folyó munkát és eredményeket, a könyvtári közösségeket, és így ráirányíthatjuk a figyelmet a könyvtárak közösségépítő szerepére is. A digitális tartalmak az egyes témák kutatói, a pedagógusok, és az adott téma iránt érdeklődők munkáját is segítik, egyetlen ponton bemutatva a magyar könyvtári rendszer ilyen irányú kezdeményezéseit. Célunk továbbá, hogy az oldalon a szülők, pedagógusok, vagy olvasmányt kereső kamaszok minőségi válogatást kapjanak a magyar nyelven megjelent gyermekirodalomból, segítve ezzel a választást az olvasmányok között. A *könyvtárak.hu* új felületet kínál a már évek óta nagy népszerűségnek örvendő *Veszíts el egy könyvet!* játéknak is², és a *Kérdezd a könyvtárost!* szolgáltatás³ is elérhetővé vált innen is. A weboldal szlogenje – *Könyvtárak.hu: Tudás. Élmény. Kapcsolat.* – nemcsak a honlap, hanem az egész könyvtári rendszer sokszínű szolgáltatásaira is utal.

Az oldal a nagyközönséget, és nem a könyvtáros szakmát kívánja elsősorban megszólítani. Célcsoportjába tartoznak a jelenleg is aktív könyvtárhasználók, de azok is, akik csak ritkán, vagy egyáltalán nem veszik igénybe a könyvtári szolgáltatásokat, hiszen olyan innovációkat is lehetőségünk van bemutatni, amelyek szemléltetik az intézmények sokszínűségét, és felkelthetik irántuk az érdeklődést. Szeretnénk megszólítani mindenkit, akit érdekel a kultúra, így a könyvtári rendszer lehetséges együttműködő partnerintézményeit és dolgozóit (pl. oktatási és más kulturális intézményeket) is. Kiemelt figyelmet fordítunk az oldallal kapcsolatos marketingtevékenységre, ezért létrehoztunk a honlapra rendszeresen átirányító Facebook-oldalt (<https://www.facebook.com/konyvtarak.hu/>) is, amely elősegíti a weboldal új tartalmainak népszerűsítését, a célcsoportok tagjainak könnyebb elérését. Fontosnak tartjuk, hogy a látogatókat megszólító, aktivizáló posztokat tegyünk közzé. A tanulmány a honlap szakmai koncepcióját és menüpontjait, szolgáltatásait mutatja be részletesen.

A könyvtarak.hu projekt

Az előzmények

2019-ben a Könyvtári Intézet lehetőséget kapott arra, hogy a *Közgyűjteményi Digitalizálási Stratégia megvalósítása a könyvtárakban* (KDS-K) projekt keretében létrehozzon egy olyan könyvtár- és olvasásnépszerűsítő portált, amelynek igénye már évekkel ezelőtt felmerült, csak a forrás hiányzott ahhoz, hogy egy valóban XXI. századi, modern weblapot alakíthassunk ki. Az elkészült honlap hiánypótló, ugyanis olyan új portál jött létre, amely életkortól, foglalkozástól, előzetes ismeretektől függetlenül mindenkire szól, aki érdeklődik a kultúra iránt, – azokhoz is, akik használják és szeretik, ugyanakkor azokhoz is, akik nem feltétlenül ismeri a könyvtárak szolgáltatásait. A honlapnak egyfajta szemléletformáló szerepet is szánunk: frissességével – grafikájával, nyelvezetével, érdekességekkel, folyamatos aktualitásaival szeretnénk a könyvtári imázst is formálni. Hasonló kezdeményezésnek nevezhetjük a 2009-ben pilot projektként létrejött,⁴ és egészen a 2010-es évek végéig működő *konyvtar.hu* weblapot, amelynek létrehozását NKA-pályázati támogatás tette lehetővé. A *konyvtar.hu* 2019-re technológiájában elavult, továbbfejlesztésre nem volt lehetőség, valamint más funkciókkal és megoldásokkal rendelkezett, mint amit mi kívántunk kialakítani.

2019-ben kezdtük meg a munkát, az új honlap, a *könyvtarak.hu* mint projekt megvalósítása, a munkafolyamatok megtervezése és összehangolása nagy kihívást jelentett. Első lépésként meghatároztuk, mit szeretnénk elérni, és ehhez milyen munkafolyamatokra lesz szükség. A fejlesztésbe több külső partnert vontunk be, de természetesen a Könyvtári Intézet munkatársai tevékenyen részt vettek a honlap kialakításában és induló (majd jelenleg is, folyamatosan az aktuális) tartalommal való feltöltésében. A bevont partnerek többek között a webfejlesztésben, a grafikai tervezésben működtek közre, illetve a marketing és a nyomdai feladatokat végezték.

Egy új weblap létrehozása alapos tervezést igényel. Először is, meg kell határozni az oldal célközönségét, hiszen ez alapvetően befolyásolja az oldal arculatát, a tartalmát, és természetesen a marketingterv kialakítását is. Ezt a munkát egy külső partnerünk végezte el, aki a fejlesztés során végig együttműködött webfejlesztőnkkel (pl. a keresőoptimalizálás megvalósításában), annak érdekében, hogy a végeredmény pontosan illeszkedjen elképzeléseinkhez. Második lépésként ki kell alakítanunk az oldal céljához és célközönségéhez illeszkedő webdizájnt, oldalstruktúrát. Harmadik lépésként meg kell fogalmaznunk, milyen tartalmakat és szolgáltatásokat szeretnénk elérhetővé tenni a weblapon. Negyedik és ötödik lépésként ezeket meg kell terveznünk, és a fejlesztőkkel, valamint külső partnereinkkel együttműködve meg kell kezdenünk a megvalósítást.

Az arculat

1. ábra

A könyvtarak.hu logója

A *könyvtarak.hu* célját egy nagyon egyszerű, mégis sokatmondó szlogenben fogalmaztuk meg: *Tudás. Élmény. Kapcsolat*. Vagyis szeretnénk, ha a weblap egyszerre lenne tudáspont, élménypont és kapcsolatpont. Ezt az elvárást szolgáltatásaink is tükrözik: *tudáspontként* tájékoztatást adunk a könyvtári rendszerről többek közt hírek és cikkek formájában, a *Ma-*

gyarországi Könyvtárak Adatbázisának kereshetővé tételével, a könyvtárak programjainak megjelenítésével. A *könyvtarak.hu* *élménypontként* is működik, hiszen amellett, hogy a nagyközönség érdeklődésére is számot tartó színes cikkeket közlünk az oldalon, és a gyermekirodalmi ajánlónkból is bárki kedvére válogathat, továbbvisszük a nagyszerű *Veszi el egy könyvet!* játékot, amely több mint 10 éve örvend nagy népszerűségnek, és remélhetőleg az új felületen még több könyvszerető ember kap kedvet a bekapcsolódáshoz. A *könyvtarak.hu* természetesen *kapcsolatpontként* is működik, az OSZK *Kérdezd a könyvtárost!* szolgáltatása közvetlenül is elérhető felületünkön, emellett tartalmaink alatt lehetőséget nyújtunk a hozzászólásra, és regisztrációt követően bárki küldhet be saját cikket, gyermekirodalmi ajánlást vagy más digitális tartalmat, ezeket pedig szakmai ellenőrzést és moderálást követően meg is jelenítjük.

A portál célját nem csupán annak szlogenjében, hanem arculatában is mindenképp szerettük volna megjeleníteni. A szlogenünkben kifejezett hármass funkció (Tudás. Élmény. Kapcsolat.) a logóunkban három színes pont jeleníti meg, és mint grafikai elem következetesen feltűnik a központi üzenetben (Könyvtárak. Pont. Neked.), a weblap Facebook-oldalának profilképében és természetesen azokon a szóróanyagokon (plakát és könyvjelző) is. A grafikai anyagok a *könyvtarak.hu* népszerűsítésére szabadon felhasználhatók, letölthetők a weblap láblécében található Könyvtáraknak (<https://konyvtarak.hu/informacio-konyvtaraknak/konyvtarakhu-nepszerusitesezhasznalható-anyagok>) menüpontból.

A weboldal szolgáltatásai

Térképes vizualizáció

Szolgáltatásainkat és adatainkat úgy szerettük volna megjeleníteni a *könyvtarak.hu*-n, hogy azok bárki számára átláthatók és könnyen elérhetők legyenek. Mivel országos szintű szolgáltatásokat kínálunk, ezért a térképes ábrázolás mellett döntöttünk. A főoldalon lévő Magyarország-térkép megyékre van bontva, és az egyes megyékre rákattintva a látogató számára olyan adatokat jelenítünk meg, amelyek földrajzi helyhez kötöttek. Az egyik ilyen adat a megyékben, illetve Budapesten található könyvtárak, a másik a beküldött könyvtári események, a harmadik pedig az "elveszített" könyvek száma. Az egyes adatokra rákattintva a weboldal az adott szolgáltatás

felületére irányítja a látogatót, ahol további részletes információk találhatóak.

Folyamatosan keressük a magyarországi könyvtárak partnerségét, bármely intézmény számára lehetővé tesszük, hogy vezesse saját eseményeit egy Google-naptárban, amit integrálni tudunk a *könyvtarak.hu* programfigyelőjébe. Ugyanezen a térképes felületen megjelenik a látogatók számára az adott megyében „elveszített” könyvek száma is.

A COVID-19 világjárvány kapcsán létrehoztunk egy ideiglenes szolgáltatást is: a könyvtáraktól azt kértük, küldjék be számunkra azokat a szolgáltatásaikat, amelyeket a kialakult helyzet idején is nyújtanak az olvasóik számára. Ilyen például a könyvek házhoz szállítása, az online mesefelolvasás vagy az elektronikus adatbázisai távoli elérhetősége. Az egyes könyvtárak által nyújtott különleges szolgáltatásokat úgyszintén meggyéknként jelenítettük meg a térképes felületen.

A weboldal az IP cím alapján minden esetben megkísérli automatikusan megállapítani a látogató tartózkodási helyét, és a térképen alapesetben a település megyéjéhez tartozó szolgáltatásokat jeleníti meg. A *Könyvtár* menüpontban is így működik az adatok megjelenítése, a látogató számára a rendszer képes távolság szerint kilistázni az egyes könyvtárakat.

Könyvtáradatbázis

A *Magyarországi Könyvtárak Adatbázisa*⁵ a Könyvtári Intézet régóta működő szolgáltatása. Az adatbázis a teljességre törekvő igényével tartalmazza valamennyi Magyarországon működő könyvtár nevét és adatait (egyelőre az iskolai könyvtárak kivételével). Az adatbázisban az alapvető adatokon felül (könyvtártípus, elérhetőség, vezető neve stb.) sok más információt is tárolunk az egyes könyvtárakról; van adatunk például az intézmények gyűjtőköréről, elektronikus adatbázisairól, szolgáltatásairól, közösségi oldalairól stb. A *könyvtarak.hu*-n egy olyan felhasználóbarát felület kialakítását tűztük ki célul, amelyen egy komplex, nagyon sokféle adatot tartalmazó adatbázisban is könnyedén eligazodhatnak látogatóink. Annak ellenére, hogy a felületen nem jelenítjük meg az összes adatot, amely az egyes könyvtárakról rendelkezésünkre áll (ezek olyan adatok, amelyek a nagyközönség számára érdektelenek, például azonosítószám, szakmai információk), a látogatók nagyon sok mindent megtudhatnak egy-egy könyvtárról, és lehetőségeinkhez mérten ezeket az adatokat igyekszünk naprakészen tartani. Közös érdekünk, hogy az adatok frissek legyenek, ebben együttműködő

partnereink az egyes könyvtárak, akiknek közvetlen hozzáférést biztosítunk a *Magyarországi Könyvtárak Adatbázisához*, és az ott elvégzett módosításaik automatikusan átkerülnek a *könyvtarak.hu* könyvtáradatbázisába is.

Az új felület kialakításakor arra törekedtünk, hogy az érdeklődők a lehető legkevesebb kattintással érhessek el az őket érdeklő információkat. Ennek érdekében a *Könyvtár* menüpontot⁶ megnyitva a látogató alapbeállításként a lakóhelyén elérhető könyvtárakat látja, még hozzá úgy, hogy a tartózkodási helyéhez legközelebb eső könyvtárak jelennek meg az oldal elején, és egy becslés is megjelenik arra vonatkozóan, hogy az adott könyvtár milyen távolságra helyezkedik el tőle. A helymeghatározást a rendszer a látogató IP címe alapján kísérli meg, amely az oldal tetején található *pozíció frissítése* gombra kattintva tovább pontosítható (ilyenkor az internetböngésző helymeghatározó szolgáltatása is aktiválódik). A *könyvtár-keresőben* lehetőség van könyvtárnévre, településre, megyére, gyűjtőkorra (pl. vallás) keresni, ezen felül szűkíthetünk a típusra (pl. szakkönyvtár) és a nyilvánosságra (nyilvános, korlátozottan nyilvános, zárt) is. Az egyes könyvtárak térképen is megjeleníthetők, így akár útvonaltervezésre is lehetőség van.

Hírek, érdekességek a könyvtárak világából

A *könyvtarak.hu* egyik kiemelt tartalomszolgáltatási pontja a könyvtárakat, a könyvtárosságot és a könyvtártudományt bemutatni kívánó *Hír* menüpont,⁷ ahol arra törekszünk, hogy a portál minden célcsoportja számára kínáljon érdekes, hasznos információkat. Célunk, hogy bemutassuk a hazai és akár külföldi könyvtárak újdonságait, új szolgáltatásait, programjait, az intézményekben folyó innovatív munkát. Fontosnak tartjuk közreadni azt is, hogy a könyvtárakhoz mint szakértőkhöz milyen témában fordulhatnak a használók, mint például szakirodalmi hivatkozás, álhírek elleni küzdelem, digitális kompetenciafejlesztés, olvasásfejlesztés. A tartalom folyamatosan frissül, minden héten több új cikket is közzéteszünk, és mivel az írások a nagyközönségnek szólnak, törekszünk a könyvtári szaknyelvet mellőzni, helyette a laikusok számára is könnyen érthető nyelvezetet használni. A szöveges tartalmakat, ahol lehet, kiegészítjük képekkel, videókkal, továbbá infografikákat készítünk az információk könnyebb áttekinthetősége érdekében.

HOGYAN SEGÍTENEK NEKED A KÖNYVTÁRAK A KORONAVÍRUS IDEJÉN?

- 1. Hiteles koronavírus információk**
A megbízható országos és helyi információforrások összegyűjtése. Leszámolunk az álhírekkel!
- 2. Online könyvtáros**
Élő videó- vagy hanghívással beszélgethetsz a könyvtárosoddal, segít a keresett információ megtalálásában.
- 3. Online meseolvasás**
Sok lelkes könyvtáros olvas mesét a négy fal között ragadt gyerekeknek. Hallgass online mesét mindennap!
- 4. Ingyenes adatbázisok, digitális könyvtár**
Adatbázisok, sok ezer információ egy kattintásra otthonról is: oktatáshoz, tanuláshoz, kutatáshoz, időtöltéshez.
- 5. Könyvösszekészítés kölcsönzésre**
Az e-mailen kért könyveket a könyvtárosok előre összekészítik a gyors átvételre.
- 6. Könyvek házhozszállítása**
Az idősök, mozgásukban korlátozottak számára számos könyvtár hozhoz viszi a könyveket. #maradjotthon
- 7. E-tanulás**
Könnyebben és hasznosabban telik az otthon töltött idő, ha kihasználod a könyvtár otthoni tanulási felületeit.
- 8. Könyvtári podcast**
Hangosblog az otthon maradóknak, kulturális csemege könyvtárosoktól.

TUDÁS. ÉLMÉNY. KAPCSOLAT ● **könyvtarak.hu**

2. ábra

Infografika a könyvtárak szolgáltatásairól az új koronavírus-járvány idején.

Készítette: Békésiné Bognár Noémi Erika

A hírek fő tematikáját az általunk érdekesnek ítélt vagy a használók érdeklődésére számot tartó témák képezik. Ide tartoznak elsősorban a könyvtári újdonságok, szolgáltatások, érdekességek (pl. digitális labor, könyvtári szabadulószoza), a könyvtárismeretők (régí és új könyvtárak), a technológiai újítások és az új eszközök a könyvtárban (pl. 3D nyomtató, robotok) vagy az új könyvtárpételek bemutatása. A hírek alapjául olyan tartalmakat válogattunk, amelyek kurrens szakirodalmi cikkekből és egyéb könyvtári témákat felölelő – többnyire webes – forrásokból származnak. Fontosnak tartjuk, hogy a friss információk és az érdekességek mellett a könyvtárosság alapfogalmait, alapismereteit is bemutassuk látogatóinknak. Ennek érdekében hoztuk létre a „*Könyvtár 1x1*” című rovatot. A rovatban közérthető formában mutatjuk be a könyvtárismereti alapokat, a könyvtári rendszer működését és az egyes könyvtártípusok sajátos feladatait, a rendszerben elfoglalt helyüket. A hírek címkézés által lesznek könnyen visszakereshetők.

Infografikák a könyvtári rendszerről

A magyar könyvtári rendszer kiterjedtségét („*minden településen elérhető könyvtár*”), a gyűjtemények nagyságát („*8000 könyvtár; 150 millió dokumentum*”), az elérhető friss dokumentumok imponáló számát („*évente 1,8 millió új dokumentum*”), a szolgáltatásokról szóló fontosabb, érdekesebb összefoglaló adatokat, illetve a könyvtárak használatára vonatkozó alapinformációkat (pl. „*Tudtad? Minden nyilvános könyvtár helyben nyújtott alapszolgáltatásai ingyenesek!*”) szerettük volna kiemelten megjeleníteni a honlapon, és úgy gondoltuk, az infografika szolgálja legjobban ezt a törekvésünket.

3. ábra

Érdekes statisztikai adatok a könyvtárakról a konyvtarak.hu-n

A grafikák, amelyek a főoldalon folyamatosan változnak, jellemzően a 2018-as könyvtári és a 2017-es iskolai könyvtári statisztikai adatok alapján készültek. A grafikák színei utalnak a logóban szereplő „tudás, élmény, kapcsolat” hármására, alátámasztva a szlogent adatokkal.

Kérdezd a könyvtárost!

A konyvtarak.hu főoldaláról érhető el a „Kérdezd a könyvtárost!” szolgáltatás. Fontosnak tartottuk, hogy távoli eléréssel is „élővé” tudjuk tenni az olvasó és a könyvtáros közötti kapcsolatot, ezért a honlapon helyet kapott az Országos Széchényi Könyvtár ingyenes, beiratkozáshoz nem kötött online tájékoztató szolgáltatása is. A nemzeti könyvtár gyűjteményéről, adatbázisairól és szolgáltatásairól űrlap kitöltésével lehet érdeklődni, a szaktájékoztatók a kérdés összetettségétől függően, a lehető legrövidebb időn – maximum két munkanapon belül – választ adnak a feltett kérdésekre.

Digitális könyvtár

A könyvtárakban és a könyvtári funkciót is ellátó közgyűjteményekben született digitális gyűjteményeket a konyvtarak.hu a *Digitális könyvtár* menüpont alatt mutatja be.

A menüpontot a portál egyik legfontosabb elemének tartjuk, mivel láthatóvá teszi a könyvtári rendszer azon tartalmait és szolgáltatásait, amelyek nemcsak hagyományos módon, az intézmények falain belül érhetők el. A felhasználók egyre erősödő igénye az online szolgáltatások iránt a COVID-19 járvány idején a könyvtári területen is a figyelem középpontjába helyezte a távoli elérésű tartalomszolgáltatást. Az elmúlt mintegy másfél évtizedben hatalmas mennyiségű digitális szöveg, szépirodalom és szakirodalom, kisebb részben más típusú dokumentum került fel a világhálóra, a közgyűjteményekben pedig elkezdődött a digitalizálás óriási léptékű és rejtett nehézségeket is hordozó munkája, amely újfajta felelősséget jelent a könyvtárak, a levéltárak és a múzeumok számára. Különösen fontos tény, hogy a digitalizálás révén a széles nyilvánosság elé lehet tární a gyűjtemények legféltettebb, ugyanakkor sokszor nagy érdeklődést kiváltó ritka vagy egy példányban létező dokumentumait is. Az interneten elérhető vagy zárt hálón közzétett, különböző keresési lehetőségekre felkészített archívumok, katalógusok, egyéb adatbázisok részben tehermentesíthetik a közgyűjtemények munkatársait (vö.: olvasói kérések). A közgyűjtemények számára ugyanakkor nemcsak az ún. állományvédelmi digitalizálás és a digitalizált gyűjteményekre épülő szolgáltatások, adatbázisok létrehozása jelent feladatot, hanem az elektronikus forrásokkal és szolgáltatásokkal kapcsolatos marketingtevékenység ellátása is.

A digitalizált szövegek (pl. kéziratok, régi könyvek), képek (pl. régi fényképek, metszetek), hangzó anyagok (pl. korai felvételek, ritkaságok) lehetővé teszik azt is, hogy egy-egy meghatározott szempont, aktualitás vagy valamely más szellemi szervező erő mentén, hozzáadott értékekkel – kereshetőség, célirányos újabb digitalizálások, multimédia-elemek stb. – kiegészülve, jól definiált, jól szerkesztett kisebb-nagyobb tematikus összeállítások is létrejöhessenek. Az így megszülető honlapok közvetlenül is segíthetik a pedagógusok (vö. interaktív tábla), de a közoktatás és a felsőoktatás, valamint a könyvtárügy minden szereplőjének munkáját is. Ez a lehetőség azonban sokrétű új feladatrendszert és bizonyos attitűdváltást is igényel a közgyűjteményekben dolgozóktól, annál is inkább, mert a technikai fejlődéssel együtt,

sok tekintetben szinte észrevétlenül változtak meg az olvasói szokások és a kultúra „fogyasztásának” módjai is.⁸ Azaz ezeknek a tartalmaknak a jelentősége több szempontból is megragadható, amelyek közül a használók közvetlen megszólítása csak az egyik.

A *Digitális könyvtár* menüpontban közzétett tartalmak között lehetőség van egyszerű keresésre, így lehet keresni címre, kiadó intézményre vagy szervezetre, de ezeken felül más szűrési lehetőségeket is biztosít a felület. Kereshetünk digitális tartalmakat aszerint, hogy milyen történelmi időszakot dolgoznak fel (pl. őskor, ókor, középkor), továbbá kereshetünk műfaj alapján is (pl. online tananyag, virtuális kiállítás). Ezen felül az egyes tematikus oldalakat besoroltuk aszerint is, hogy mely földrajzi területtel foglalkoznak (pl. Európa, Afrika), illetve, hogy milyen tárgykört dolgoznak föl (pl. magyar nyelv, magyar történelem), valamint az egyes gyűjteményeknek adott címkék között is böngészhet a látogató.

Gyermekirodalmi ajánló

A *könyvtarak.hu* gyermekirodalmi ajánlója a Könyvtári Intézet által régóta működtetett szolgáltatás továbbfejlesztéseként jött létre. A megújult külsővel, új szolgáltatásokkal jelentkező adatbázis célkitűzése a régi: válogatás a magyar nyelven megjelent gyermekirodalomból, amely rövid annotációival hasznos kalauza lehet könyvtárosoknak, szülőknek, óvónőknek, tanítóknak és gyerekolvasóknak a gyermek- és ifjúsági könyvek útvesztőjében. A szolgáltatás nem csupán új külsőt kapott, hanem funkcionalitásában is jelentősen megújítottunk. Terveink szerint a jövőben rendkívül részletes könyvadatlapokkal találkozhatnak a látogatók. Célunk egy olyan adatbázis létrehozása volt, amelyben az egyes gyermekirodalmakról nemcsak az alapadataik lelhetők fel (szerző, cím, korosztály stb.), hanem sok más olyan információ is, amely megkönnyíti a látogató számára a megfelelő mű kiválasztását. Azoknak a műveknek az esetében, amelyekből készült film vagy filmes könyvelőzetes (trailer) – amely manapság egyre népszerűbb –, kiegészítő adatként igyekszünk közreadni a könyv alapján készült film IMDb (film információs adatbázis) vagy a filmes előzetes linkjét is. Ezen felül tervezünk megjeleníteni az egyes könyvek adatlapján a műből származó idézeteket, a könyv tartalomjegyzékét, néhány oldalt a műből (beleolvasó), a könyv elnyert díjait stb. A *könyvtarak.hu* gyermekirodalmi adatbázisának értékét két tényező adja: egyrészt a sokféle rendelkezésre álló információ a könyvekről és a sok szempontú visszakeresés lehetősége (életkor, műfaj,

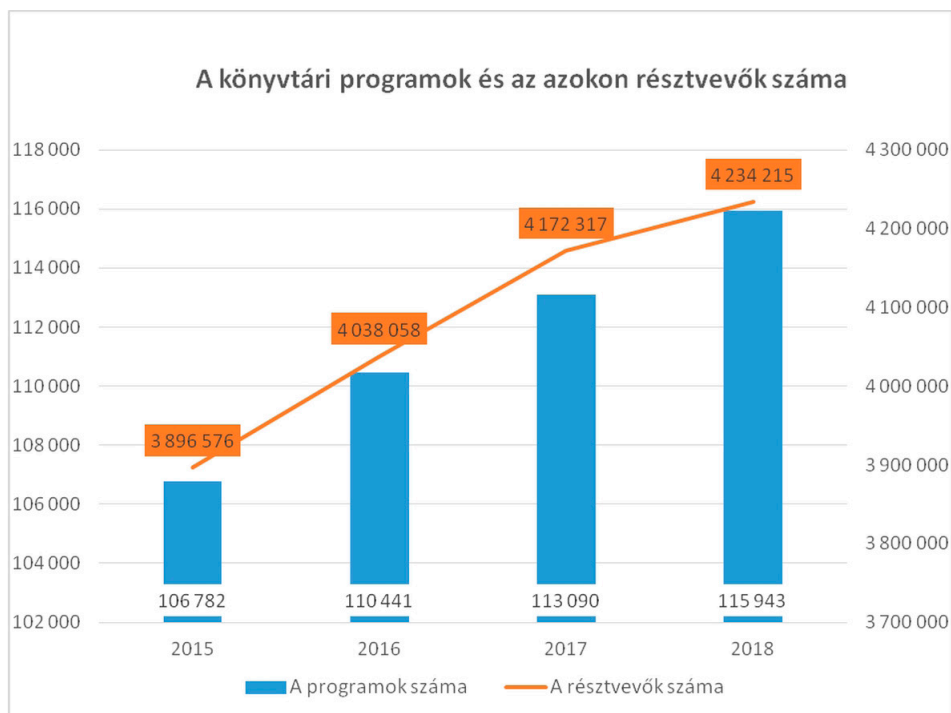
nem, illusztrátor, kulcsszó stb.), másrészt az, hogy az adatbázisban szereplő színvonalas műveket könyvtárosok, elsősorban gyerekkönyvtárosok válogatják, akik nemcsak első kézből ismerik a gyermekirodalmak piacát és az olvasói igényeket, de a könyveket kezükbe is veszik. Ez a módszer teszi lehetővé, hogy olyan, szakemberek által ajánlott könyvek szerepeljenek a kínálatban, amelyeket gyerekek, szülők, pedagógusok vagy akár iskolai könyvtárosok is bátran választhatnak. További újdonság, hogy az új felületen a látogatók már nem életkori tartományok (pl. 5–8 év), hanem konkrét életkor(ok) megadásával szűrhetnek a találatok között, így némiképp pontosabbá tudtuk tenni az ajánló működését.

Programok a könyvtárban

A könyvtárak információhoz való hozzáférést biztosító és kulturális örökséget megőrző, feldolgozó és szolgáltató helyként való működése mellett egyre inkább jellemző az, hogy közösségi térként, találkozóhelyként, az élethosszig tartó tanulás helyszínéül, az alkotás, a kreativitás, inspiráció helyeként tekintünk rájuk. Kiszélesedett a programpalettájuk, sokféle típusú és számos célcsoportnak szóló rendezvény található meg az intézményekben.

A 2015-től 2018-ig folyamatosan növekvő program- és résztvevőszám jellemzi a könyvtári rendszert. Az erről készült diagramon látszik, hogy 2015-ben 106 782 eseményt, míg 2018-ban már 115 943 rendezvényt tartottak, amely 8,6%-os emelkedést jelent. A résztvevőszám is több mint 335 ezerrel emelkedett, és meghaladta a 4,2 millió főt.

A folyamatosan növekvő eseményszám miatt is fontosnak tartottuk a könyvtári programok megjelenítését a *könyvtarak.hu*-n. A menüpont tartalmának alapja és egyben előzménye a Könyvtári Intézet *EseményFigyelő*,⁹ *események az ország könyvtáraiban* elnevezésű szolgáltatása, amely 2013 decemberében indult.¹⁰ Az Intézet munkatársai az elmúlt 5 évben 53 könyvtár (köztük a megyei hatókörű városi könyvtárak, az országos szakkönyvtárak, az egyetemi könyvtárak és az Országos Széchényi Könyvtár) honlapját tekintették át heti rendszerességgel, és a közreadott programokat gyűjtötték össze a programnaptárba. A honlapok figyelése mellett a Katalist levelezőlistán közzétett események és néhány olyan intézmény programjai is megjelentek, akik megosztották saját naptárjukat az Intézettel. A *könyvtarak.hu*-n a Könyvtártudományi Szakkönyvtár honlapján elérhető program-előrejelző szolgáltatást kibővített funkciókkal tettük elérhetővé. Többféle keresési le-

4. ábra

A könyvtári programok és résztvevők számának alakulása Magyarországon. Forrás: a szerzők saját szerkesztése

hetőséget építettünk be, amellyel időpontra, megyére vagy településre is lehet szűrni a találatokat. A könyvtárak számára lehetővé tettük saját eseménynaptárunk megosztását, így a csatlakozók programjai is automatikusan megjelennek a honlapon. A cél, hogy minél több magyarországi könyvtár programjai megjelenjenek, és a nagyközönség (a használók, a fenntartók, a döntéshozók, a lehetséges együttműködő partnerek) megismerhesse, hol, milyen rendezvényeket kínálnak, és milyen sokféle eseményen (foglalkozásokon, kiállításokon, képzéseken stb.) vehet részt, aki felkeresi a könyvtárat.

Veszíts el egy könyvet!

A nagyszerű „*Veszíts el egy könyvet!*” játékot a *BookCrossing*¹¹ elnevezésű külföldi minta alapján Magyarországon az orosházi Justh Zsigmond Városi Könyvtár indította útjára 12 éve, 2008-ban. A játék célja az olvasásnépszerűsítés, a könyvek megszeretése másokkal. A „*Veszíts el egy könyvet!*” olyan játék, amelybe bárki bármikor bekapcsolódhat, aki a könyvek segítségével szeretne kapcsolatot teremteni másokkal, vagy szeretné megosztani az olvasás élményét, aki felesleges könyveitől hasznos és környezetbarát módon szeretne megválni, valamint aki szeretne örömet szerezni másoknak a játék élményé-

vel és egy jó könyvvel.

A játék indulásakor – hogy az elején legyen mit elveszíteni és ezzel együtt a köztudatban is jobban elterjedjen a játék – kiadókkal és közismert emberekkel, írókkal működött együtt az orosházi könyvtár, akik dedikált könyvvel támogatták az ötletet. Az évek során számos hazai könyvtár is csatlakozott hozzájuk.¹² 2008-tól 2020-ig a *konyvtar.hu* portálon volt elérhető, a *könyvtarak.hu*-ra már kibővített funkciókkal vettük át a játékot, és megújult, modern dizájnt és környezetet készítettünk. Újítás például az elveszített könyvek Facebook-megosztási lehetősége, a könyvek több szempontú kereshetősége és az elveszített könyvek kísérőlapján a QR-kód elhelyezése, amely megkönnyíti a dokumentum megfelelőjének a megtalálás tényének regisztrálását az oldalon. Törekedtünk arra, hogy a felületet a régi könyvtárportálon lévő struktúrában és szerkezetben alakítsuk ki, hogy a játék korábbi résztvevői számára ne okozzon nehézséget az átállás. Szeretnénk, ha az új honlapon, marketingtevékenységünk eredményeképp, az elvesztett könyvek száma növekedne, és a megtalált könyvek újra-elvesztését tudnánk ösztönözni. A minden évben megvalósuló *Nagy Könyvelhagyó Hétvégé*hez is csatlakozni fogunk, a honlappal népszerűsíteni azt. A játék folyamatának megismerése és a játékban

való részvétel megkönnyítése érdekében infografika formájában mutatjuk be a könyvkeresés és a könyv elvesztésének lépéseit.

Az első hónap eredményei

A *könyvtarak.hu* látogatottságát a Google Analytics alkalmazással követjük nyomon. A weboldalt az elindításának első hónapjában, 2020 márciusában 39 550 egyedi látogató kereste fel, és közel 80 ezer oldalmegettek történt. A legtöbb látogató Magyarországról érkezett, de a határon túli magyarok körében is hamar népszerűvé vált a weblap, megközelítőleg 1000–1000 látogatónk volt Romániából és az Egyesült Államokból, de több százan érkeztek Szlovákiából, Szerbiából, Ukrajnából, Németországból, az Egyesült Királyságból, Ausztriából és Hollandiából is. A legtöbben asztali számítógépről keresték fel az oldalt, de a látogatóink 25%-a valamilyen mobil eszközt használt. Az első hónapban a nők látogatók legnagyobb arányban a weboldalt. A látogatók 8,46%-a 18–24 év közötti, 21,79%-a 25–34 év közötti, 19,23%-a 35–44 év közötti, 20,76%-a 45–54 év közötti, 14,42%-a 55–64 év közötti, 15,33%-a pedig 65 év fölötti, így elmondható, hogy sikerült minden korosztálynak felkeltenünk az érdeklődését az új honlap iránt. Van adatunk arról is a Google mérései alapján, hogy milyen érdeklődési körű emberekhez jutottunk el elsősorban. A látogatóink legnagyobb bázisát a média és szórakozás, ezen belül is a könyvek iránt érdeklődők adták az indulás első hónapjában. Őket követték a sütés, főzés, majd az életmód, politika, vásárlás iránt érdeklődő internethasználók.

A *könyvtarak.hu* elindulásának híre jelentős súllyal jelent meg a médiában a sajtóközleményünk hatására; már több mint 100 különböző felületen adtak hírt a weblapról, ezek közül talán a legjelentősebb az M1 tévécsatorna, ahol a *Ma Reggel* műsor vendégei voltunk. A *könyvtarak.hu*-ról és a könyvtárak megváltozott szerepéről beszélgettünk a műsorvezetővel,¹³ de két alkalommal foglalkozott a weboldallal a Kossuth Rádió, valamint a Karc FM is. A *könyvtarak.hu* Facebook-oldala követőinek száma dinamikusan emelkedik (május 4-ig 903 követővel rendelkezett), az ott megosztott tartalmaink átlagosan 5–15 ezer felhasználót érnek el, az egyes bejegyzéseinket átlagosan 40-en osztják meg saját oldalainkon.

A könyvtarak.hu jövője

A *könyvtarak.hu* nem könyvtárszakmai portál. Tartalmainkkal valószínűleg elsősorban a kultúra, a kulturált szórakozás iránt fogékonyabbakat tudjuk megszólítani, de célközönségünknek ennél a társadalom sokkal szélesebb szeletét tekintjük, hiszen szolgáltatásokat nyújtunk gyerekeknek, szülőknek, pedagógusoknak, szórakozási és tanulási lehetőséget keresőknek egyaránt, és felületünkre csak olyan cikkek és hírek kerülhetnek ki, amelyek a nagyközönség érdeklődésére is számot tarthatnak. Nagy kihívás volt számunkra – és néha a mai napig megküzdünk vele –, hogy könyvtárosként ne egy könyvtárosoknak, és ne is kizárólag az aktív könyvtárhasználóknak szóló weboldalt készítsünk, és ne tegyünk közzé olyan tartalmakat, amelyek csak egy szűk réteget érdekelhetnek.

A jövőben szeretnénk továbbfejleszteni szolgáltatási kínálatunkat, célunk, hogy egyre fejlettebb és különlegesebb funkciókat biztosítsunk. Arra törekszünk, hogy olyan platformmá váljunk, amelyen egyre több könyvtár, egyre sokrétűbb, színesebb kínálatot nyújt.

A könyvtárak online szolgáltatásait igyekszünk minél hangsúlyosabban megjeleníteni, hiszen a távoli elérésű szolgáltatások biztosításával javítani tudják használati mutatóikat is. Célunk, hogy a nem könyvtárhasználók számára is sokkal láthatóbbá váljék a könyvtári rendszer sokszínűsége, így szélesebb körben ismert és használható legyen az a rengeteg könyvtári szolgáltatás, digitális gyűjtemény, tematikus kiállítás, amely ma jellemzően elsősorban helyi szinten érvényesül, a könyvtárak helyi olvasói körében.

A látogatók számára már most is többféle lehetőséget nyújtunk saját tartalmaik közzétételére. Bárki küldhet be híreket, javasolhat könyvet a gyermekirodalmi ajánlónkba vagy a digitális könyvtárunkba. Ezen felül a legtöbb tartalmunknál hozzászólási lehetőséget is biztosítunk, a könyvtárak pedig megoszthatják velünk saját naptárukat, amely alapján programjaikat megjelenítjük programfigyelőnkben. A jövőben tovább szeretnénk erősíteni a látogatók együttműködését a közös tartalomépítésben, így például tervezünk lehetőséget biztosítani arra, hogy az egyes könyvtárak feltölthessék saját készítésű képeiket a könyvtárról, a könyvtár eseményeiről.

Folyamatosan törekszünk partneri kapcsolatok kialakítására a könyvtárakkal, már most is többen vannak, akik megosztották velünk naptárukat, tartal-

maikat, cikkeiket. Nagyon sokan voltak partnerek a COVID-19 járvány idején létrehozott speciális online könyvtári szolgáltatásokat összegyűjtő térképes adatbázisunk tartalommal való megtöltésében, de említhetnénk az orosházi Justh Zsigmond Városi Könyvtárat is, amely az elmúlt 12 évhez hasonlóan folytatja a könyvelhagyó játék szervezését, népszerűsítését.

Egy olvasást és könyvtárat népszerűsítő oldalt hoztunk létre, de az olvasás és a könyvtár széleskörű népszerűsítése csak úgy működhet, ha nemcsak az egyébként is olvasó és könyvtárhhasználó embereket tudjuk megszólítani, – így ennek a célkitűzésünknek szeretnénk elsősorban a jövőben is megfelelni.

Jegyzetek

1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről. 60. § 3) bekezdés == Hatályos jogszabályok gyűjteménye [online] Budapest: Wolters Kluwer. Hozzáférhető: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99700140.TV> [Megtekintve: 2020.05.20.]
- Könyvtarak.hu [webhely]. Veszíts el menüpont. Veszíts el egy könyvet! aloldal. Budapest: Könyvtári Intézet [2019.] Hozzáférhető: <https://konyvtarak.hu/veszits-el-egy-konyvet> [Megtekintve: 2020.05.20.]
- Könyvtarak.hu [webhely]. Kérdezd a könyvtárost menüpont. Budapest: Könyvtári Intézet [2020.] A menüpont az Országos Széchényi Könyvtár Kérdezd a könyvtárost! szolgáltatásához vezet. Hozzáférhető: <https://konyvtarak.hu/kerdezze-a-konyvtarost> [Megtekintve: 2020.05.20.]
- KARDOS András. Konyvtar.hu. == Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 18. (2009) 5., p. 18-21. ISSN 1216-6804
- A Magyarországi Könyvtárak Adatbázisa == A Könyvtári Intézet honlapja. Információs szolgáltatás aloldal [online]. Budapest: Könyvtári Intézet, cop. 2018. Hozzáférhető: <https://www.ki.oszk.hu/informacioszolgalattas/magyarorszagikonyvtarak-adatbazisa> [Megtekintve: 2020.05.20.]
- Könyvtarak.hu [webhely]. Könyvtár menüpont. Könyvtár keresése aloldal. Budapest: Könyvtári Intézet [2020.] Hozzáférhető: <https://konyvtarak.hu/konyvtarkereso> [Megtekintve: 2020.05.20.]
- Könyvtarak.hu [webhely]. Hír menüpont. Hírek aloldal. Budapest: Könyvtári Intézet [2020.] Hozzáférhető: <https://konyvtarak.hu/hirek> [Megtekintve: 2020.05.20.]
- SUDÁR Annamária. Magyar nyelvemlékek az interneten. == Tudományos és Műszaki Tájékoztatás [online], 57. (2010) 11-12. Hozzáférhető: http://tmt-archive.omikk.bme.hu/print.html?id=5418&issue_id=521.html [Megtekintve: 2020.05.20.]
- Események az ország könyvtáraiban [elektronikus dok.]: Eseményfigyelő == A Könyvtártudományi Szakkönyvtár honlapja. Budapest: Könyvtári Intézet, 2018. Hozzáférhető: <https://www.ki.oszk.hu/konyvtar/esemenyek-az-orszag-konyvtaraiban> [Megtekintve: 2020.05.20.]
- KIS Klára [et al.]. Eseményfigyelő a Könyvtártudományi Szakkönyvtár honlapján == Könyvtárvilág [online], 2. (2014) 2. Hozzáférhető: <https://mke.info.hu/konyvtarvilag/2014/04/esemenyfigyelo-a-konyvtartudomanyi-szakkonyvtar-honlapjan/1397/#more-1397> [Megtekintve: 2020.03.24.]
- BookCrossing [webhely]. Watford City: BookCrossing.com, cop. 2001-2020. Hozzáférhető: <https://www.bookcrossing.com> [Megtekintve: 2020.05.20.]
- Veszits el egy könyvet! [blog]. == A Justh Zsigmond Városi Könyvtár, Orosháza honlapja. Orosháza: Justh Zsigmond Városi Könyvtár, [s.a.] Hozzáférhető: <https://www.justhvk.hu/blog/?p=521> [Megtekintve: 2020.05.20.]
- Könyvtárak. Pont. Noked! [videó] Elindult a könyvtarak.hu. A Ma délelőtti vendége: Nagy Andor és Békésiné Bognár Noémi könyvtárosok, OSZK Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztálya. [A Híradó 2020. márc. 6-i adása] == Híradó.hu [honlap]. Budapest: Duna Médiaszolgáltató Nonprofit Zrt. [s.a.] Hozzáférhető: https://hirado.hu/belfold/video/2020/03/06/konyvtarak-pont-noked-elindult-a-konyvtarak-hu?fbclid=IwAR0iorg_X9qW9BGeNCvcwxbjwKDdcOFIhE8cHY_ubYHtqPvH5RLF9cjtFYI [Megtekintve: 2020.05.20.]

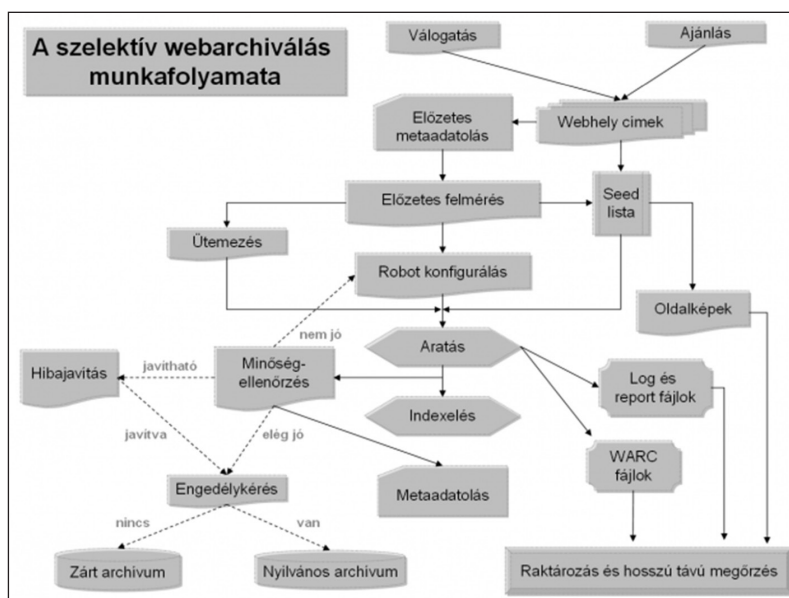
Nyilvánosan is elérhetővé és interaktívává vált az OSZK webarchívuma

2020 márciusától az OSZK webarchívuma nyilvánosan is elérhetővé és interaktívává vált.

2019 végén a webarchiválási tesztprojekt keretében a nemzeti könyvtár már mintegy 250 ezer webhelyet, 35 terabájt összmennyiségű adatot mentett le. A webarchívum azzal a céllal jött létre, hogy reprezentatív képet nyújtson az egy adott időszakban nyilvánosan elérhető, a magyar közönségnek szánt és a kulturális örökség részét képező online tartalomkínálatról, a hungaricumok körébe tartozó elektronikus anyagokról.

Az eltárolt fájlok és URL-címek száma megközelíti a 600 milliót.

A nemrégiben megújult oldalon a webarchívum és a projekt bemutatása mellett külön érhető el tartalmak a felhasználók, a tartalomgazdák, a téma iránt érdeklődő szakemberek és az újságírók számára. Egy űrlapot kitöltve bárki javasolhatja mindazokat a magyar webhelyeknek, online információforrásoknak az aratását, amelyeket érdemesnek tart hosszú távon is megőrizni.

A „webaratás” jelenleg azokat szervereket érinti, ahonnan technikailag biztosítható a tartalom automatikus lementése, vagyis a gyűjtés során a könyvtár figyelembe veszi az adott webhely tulajdonosa által beállított korlátozásokat.

A magyar weboldalak tömeges mentésének lehetőségét az Országos Széchényi Könyvtár informatikai fejlesztéséhez szükséges források biztosításáról szóló 1605/2016. (XI. 8.) kormányhatározat alapján kidolgozott Országos Könyvtári Rendszer (OKR) fejlesztési programja biztosítja.

(Forrás:oszk.hu, 2020.04.01.)

Az ALMPUB projekt

TÓTH Máté

Bevezetés

Az elmúlt évek legjelentősebb nemzetközi együttműködésben megvalósított kutatása, amelyben a Könyvtári Intézet is részt vett, az *ALMPUB* projekt volt, amely európai összehasonlításban vizsgálta a könyvtárak, levéltárak és múzeumok mint nyilvános intézmények szerepét a társadalomban. Az *ALMPUB* a projekt angol elnevezéséből alkotott betűszó: *The ALM-Field, (Archives, Libraries, Museums) Digitalization and the Public Sphere* (szabad fordításban: A könyvtári, levéltári és múzeumi szektor, digitalizálás és a nyilvános szféra). Az alábbi írás célja, hogy áttekintést adjon a projektről, és röviden bemutassa annak főbb eredményeit. A projektet az Oslói Városi Egyetem (OsloMet) kezdeményezte és koordinálta. Az összköltségvetése 15 millió norvég korona volt, amelyet a Norvég Kutatási Tanács (*Norges Forskningsrådet*) *KULMEDIA* programja keretében finanszírozott. A *KULMEDIA* program kutatásaiban arra keresték a választ, hogy a változó technológia miként befolyásolja a kulturális kifejezésformákat, a kultúra és a média pedig milyen hatással van a társadalomra. Közvetlen célként azt fogalmazták meg, hogy

- kutatócsoportok alakuljanak a területen,
- a kutatási eredmények kommunikációja és disszeminációja is fejlődjön;
- alakuljon ki nyilvános párbeszéd a kutatási eredményekről.

A *KULMEDIA* programban az *ALMPUB* projekten kívül négy nagy kutatást finanszíroztak. Ezek rövid áttekintése segíthet a kutatásunk kontextusának megértésében.

A Bergeni Egyetemen a médiahasználat, kultúra, nyilvános kapcsolatok és információszabadság a Big Data korában témát kutatták. A Norvég Üzleti Főisko-

la kutatási programjának a témája a digitalizálás és sokszínű társadalom a kultúra és média szektorban volt. (Ennek a projektnek volt egyébként egy nagyon jelentős könyvtári vonatkozása a digitalizálás miatt.) Az Oslói Egyetemen (ez nem azonos a projektünket vezető Metropolitan University-vel) a kulturális örökség médiakörnyezetét tanulmányozták, elsősorban a kommunikációs gyakorlatok innovatív elemeire fókuszálva. A norvég Társadalomtudományi Kutatóintézetben pedig az új médiával kapcsolatos szakmapolitikákat vizsgálták.

Ebben a kontextusban a konzorciumvezető egyetemnek is nagy szakmai sikert jelentett egy nagyon jelentős anyagi támogatással járó projektben részt venni, ráadásul a programban való részvétel a könyvtár és általában a közgyűjteményi szektor szerepét hangsúlyozta a digitalizálás és a média világának radikális átalakulása korában.

A projektvezető egyetem mellett a projektbe több norvég és külföldi partnerintézmény is bekapcsolódott. Belföldi partnerek voltak a Norvég Nemzeti Könyvtár, a Nyugat-Norvégiai Főiskola és a Tromsøi Egyetem. A külföldi partnerek között megtalálható két jelentős skandináv, könyvtártudománnyal foglalkozó egyetem a svédországi Uppsalából és a dániai Koppenhágából, egy német (Potsdami Főiskola) és egy svájci (Chur Egyetem) könyvtárosképző intézmény, valamint az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK) Könyvtári Intézet (KI). Nemzetközi kutatócsoportra azért volt szükség, hogy a norvégok szélesebb perspektívát tudjanak tanulmányozni. A projektben való részvételre való felkérés a KI Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztálya számára lehetőséget adott nemzetközi összehasonlító kutatásokra, nemzetközi konferenciákra való részvételre, közös publikációkra és rendezvényekre, és nem utolsósorban olyan tapasztalatok szerzésére, amelyeket képesek lehetünk hasznosítani a későbbi munkánk során.

Az együttműködés nem előzmény nélküli. A 2007–2011 között megvalósított *PLACE* (Public Libraries as Arenas for Citizenship) projektben a KI már együttműködött az Oslói Főiskolával (a jelenlegi Metropolitan University elődjével) egy összehasonlító kutatásban,¹ de ennél sokkal korábban, a 2000-es évek elején *Nagy Attila* is végzett közös kutatásokat a projekt vezetőjével, *Ragnar Audunsommal*.² A norvég professzor kapcsolata a magyar könyvtáros szakmához pedig ennél is sokkal szerteágazóbb, és még régebbre nyúlik vissza.

A projekt hivatalosan 2016. október 1. és 2019. szeptember 30. között zajlott, de 2019 őszén kértük

a határidő egy évvel való meghosszabbítását, hogy minden vállalásunkat teljesíteni tudjuk. Ehhez a Norvég Kutatási Tanács hozzájárult, így az adatok feldolgozására és az eredmények disszeminálására 2020. szeptember 30-ig van lehetőségünk.

Az összetett kutatási projektben négy módszerrel kerestük a válaszokat arra, hogy a közgyűjtemények a nyilvános szféra intézményeiként milyen szerepeket vállalhatnak a digitális korban.

Vizsgáltuk a digitalizálási szakpolitikákat, elsősorban Norvégiában, kitekintéssel néhány európai partnerországra. Sor került egy hat országon átívelő lakossági reprezentatív felmérésre a könyvtárak, levéltárak és múzeumok társadalomban betöltött szerepéről. Szintén valamennyi partnerországban lefolytattunk egy-egy országos felmérést az egyes szakterületek képviselőinek – azaz a könyvtárak, levéltárak, múzeumok dolgozóinak – a körében az intézményrendszerek feladatrendszeréről, prioritásairól és küldetéséről. Végül pedig készültek esettanulmányok bizonyos részterületeken, amelyek egyrészt segíthetnek megérteni az empirikus kutatások eredményeit, másrészt pedig rávilágítanak a témához kapcsolódó érdekes jelenségekre.

Egy tanulmányban nem vállalkozhatok rá, hogy egy három éven keresztül zajló kutatási projekt valamennyi kimenetét bemutassam, de szeretném a figyelmet ráirányítani az *ALMPUB* magyarországi környezetben is hasznosítható eredményeire.

A projekt megvalósításának lépései

A projekt eredményeinek vázlatos bemutatása előtt röviden szólok a megvalósításról, a projekt menedzseléséről. A norvég partnerek mellett a résztvevő külföldi partnerintézmények jellemzően egy-egy főt delegáltak (Dániából két főt) a projektbe, akik vállalták, hogy a projektidőszakban a munkaidejük 10%-át erre a munkára szánják. A partnerintézmények (Magyarországon tehát az Országos Széchényi Könyvtár) a konzorciumvezető egyetemtól meg is kapták az adott munkatársak erre az időszakra járó bérét. A nemzeti könyvtárral kötött szerződésben a konzorciumvezető intézmény vállalta, hogy a partnerek projekttel kapcsolatosan felmerülő utazási és szállásköltségeit állja, biztosítja a kutatói infrastruktúrához való hozzáférést és a közös kutatási eredmények publikálásának lehetőségét

A projektnyitó megbeszélésre 2016 októberében került sor Oslóban valamennyi konzorciumi partner részvételével. Ekkor álltak fel a munkacsoportok, és

valamennyi résztvevő tehetett vállalásokat a közös munkára vonatkozóan. Az OSZK, illetve a KI az országos vizsgálatokban, valamint a szakmapolitikai dokumentumok elemzésében való részvételt vállalta. Az esettanulmányok első eredményeit a projekt két-napos féldős rendezvényén, nyílt szeminárium keretében, az első napon ismertettük Oslóban, a Norvég Nemzeti Könyvtárban 2018. május 8-án.³ A második napon értekezletet tartottunk valamennyi konzorciumi partner részvételével, ahol áttekintettük – többek között – a Magyarországon és öt másik országban párhuzamosan zajló kérdőíves adatgyűjtés tapasztalatait, és egyeztetünk az adatok elemzésével kapcsolatos feladatokról.

A projektidőszak során több kutatói értekezletet tartottunk. A legtöbb megbeszélés Oslóban volt, 2017 májusában, 2018 novemberében és 2019 májusában, de törekedtünk arra, hogy minden partnernek legyen lehetősége vendégül látni a projekt többi résztvevőjét. 2016 decemberében és 2019 márciusában Potsdamban, 2018 februárjában Uppsalában találkoztunk az empirikus kutatásokkal foglalkozó kollégákkal, 2017 októberében pedig Budapesten, az Országos Széchényi Könyvtárban láttuk vendégül a konzorciumi partnereket.

A projekt zárókonferenciájára szintén Oslóban került sor 2020. január 20-án.⁴ Itt már az esettanulmányok és a dokumentumok elemzése mellett bemutattuk a nemzetközi összehasonlító kutatások főbb eredményeit is. A konferencián különösen emlékezetes volt *David Lankes A város főterének újjáépítése a digitális korban* című vitaindító előadása. Az amerikai professzor szerint a könyvtárak, múzeumok és levéltárak sokszor nem az emberek valós problémáira keresik a válaszokat, hanem előre elkészített megoldásokat kínálnak olyan jelenségekre, mint hogy nem olvasnak eleget, nem férnek hozzá a kultúra javaihoz, vagy információhiányban szenvednek. Ráadásul a kulturális örökség intézmények infrastruktúrában, szolgáltatásokban gondolkodnak, pedig a problémákra az emberek adják a megoldást, nem az eszközök, a technika és a fizikai környezet. A használók az infrastruktúra helyett a jelentéseket és azt az erőt keresik, amely felhatalmazza őket arra, hogy jó dolgokat csináljanak. Korábban a tanulást fogyasztásnak gondolták, most inkább azt mondjuk, hogy egy olyan alkotói folyamat, amely mindig részvételen alapul. Lankes szerint a kulturális intézményeknek arra kell törekedni, hogy az emberek rendelkezzenek azokkal az erőforrásokkal, amelyek alapján ők maguk képesek elérni a céljaikat, ennek a kulcsa pedig a felha-

talmazás. Mi tehát a teendő? A nyilvános szférának, amelynek a kulturális intézmények fontos szelétét képezik, megbízhatónak, hasznosnak és részvételen alapulónak kell lennie.

A konferenciák mellett a munkatársak jelentős disszeminációs tevékenységet folytattak azzal is, hogy folyamatosan publikálták az eredményeket vagy a saját nemzetük szakmai közönsége előtt, vagy nemzetközi fórumokon. Bár a projekt eredetileg a norvég szakmapolitikai döntések megalapozása céljából indult, a széles körű disszeminációs törekvéseknek köszönhetően az eredmények a többi országban is felhasználhatóvá válnak. E téren a projekt legnagyobb eredménye az a lektorált angol nyelvű kötet lesz, amelynek a megjelenése kora nyáron várható, és amelyben valamennyi kutatási jelentés elérhető lesz. A következő fejezetekben ismertetett eredmények is jórészt ennek a kötetnek a kéziratából származnak.

Digitalizálási szakmapolitikák

A kutatások első nagy csoportjába tartoznak a digitalizálási szakmapolitikákról dokumentumelemzéssel készített összefoglalások, amelyek a stratégiaalkotás szintjén vizsgálták a közgyűjtemények szerepét a társadalomban a digitalizálás korában.

*Sigrid Stokstad*⁵ a digitalizálási politikák implementálását vizsgálta. Az eredmények szektoronként eltérőek. 2009–2015 között a norvég nemzeti könyvtár majdnem a teljes állományát, a múzeumok gyűjteményeik 30%-át, a levéltárak pedig a tartalmaik mindössze 2%-át digitalizálták. Az egyes intézménytípusok közötti nagy különbségek egyik oka az volt, hogy a nemzeti digitalizálási politika nem volt kellőképpen világos az intézmények számára, így az implementálás sem lehetett sikeres. A könyvtári területen létrehozták a Mo i Rana-i digitalizáló műhelyt, ahol nagy mennyiségben, professzionális körülmények között, tervszerűen digitalizálták a könyveket. Ilyen vagy ehhez hasonló kezdeményezés a levéltári területen nem volt. A levéltárak relatív sikertelenségére reagálva 2017 decemberében új levéltári törvényben igyekeztek orvosolni a problémákat.

A közép-kelet-európai térségből igyekeztem bemutatni egy, az együttműködő államok eredményeivel összehasonlítható kérdést a digitalizálási szakmapolitikák terén. A visegrádi országoknak az Európai Bizottság számára készített digitalizálási országjelentéseiből elemeztem a stratégiára és a finanszírozásra vonatkozó részeket egy közös közép-európai modell után kutatva. Hasonlóságok mutat-

hatók ki az erős központosítási törekvések valamint az aggregáció terén, amelyekben jelentős mértékben támaszkodnak a nemzeti intézmények szakmaiságára. Finanszírozás terén közös jellemző a strukturális alapok intenzív használata, amely elsősorban az Európai Unió többi államához képest szerényebb gazdasági teljesítménynek köszönhető. Jelentős különbségek is vannak. Például a digitalizálással kapcsolatos kvalitatív és kvantitatív célok kitűzése Lengyelországban és Csehországban intézményi szinten történik, Magyarországon központilag. Korábban azt feltételeztük, hogy a hasonló kulturális, politikai és gazdasági háttér miatt létezhet a digitalizálás stratégiai megközelítései terén egy közös, közép-európai modell, de erre utaló nyomokat nem leltem. A kutatás fő tanulsága, hogy a stratégiai döntéseket elsősorban a finanszírozási lehetőségek és az elérhető technológiai megoldások követése jellemzi.⁶

Erik Henningsen és Håkon Larsen a 90-es évek végétől kezdve vizsgálták a norvég közgyűjtemények stratégiai dokumentumait, amelyekben a digitalizálás szerepét keresték. A kutatás arra az eredményre jutott, hogy a digitalizálás a közgyűjteményi szakmapolitikákban „szakralizált” terület, amely felülírja még a költséghatékonysági elemzéseket is. A digitalizálás parancsának pedig a demokratizálás, a társadalmi befogadás és a részvétel jelentik a legfontosabb legitimitációit, ráadásul nemcsak a közgyűjteményi, de általában minden kulturális területen.⁷

Casper Hvenegaard Rasmussen (Koppenhágai Egyetem) a könyvtári, múzeumi és levéltári szektor konvergenciáját vizsgálta. Vannak szervezetek, például a 2003–2012 között működő ABM Utvikling (The Norwegian Archive, Library and Museum Authority) Norvégiában, vagy az Uppsalai Egyetem Könyvtáros, Levéltáros és Muzeológus Intézete, amely a három szektorral együtt foglalkozik. A 90-es években jelent meg a „memória-intézmény” (a kulturális örökséget őrző) fogalma. A közös cél, a digitalizálás közös kihívásokat hozott ezen intézmények számára. A levéltáros passzív kurátorból közösségi facilitátor lett, a könyvtárak a gyűjtemények helyett a kapcsolatokra kezdik helyezni a hangsúlyt, a múzeumok esetében pedig a gyűjteményvezérelt megközelítés helyett egyre inkább a használóvezérelt megközelítésről kezdenek beszélni. Az új, közös kihívás a közösségi tér, a *makerspace*, a nyilvános párbeszéd támogatása és az új élmények megtapasztalásának elősegítése lett. A digitalizálási szakmapolitikák vizsgálata a döntéshozók szintjén mutatta be, hogyan gondolkodnak nemzeti szinten a közgyűjtemények szerepéről.

Ilyen áttekintés a skandináv országban korábban nem született ezen a területen. A konzorciumi partnerek vizsgálataiból származó eredmények jelentősége abban rejlett, hogy így meg lehetett állapítani, mely jellemzők, problémák azok, amelyek kizárólag Norvégiában vannak jelen, és melyek azok, amelyek általánosíthatók más nemzetekre is. A szakmabeliek és a lakosság véleményét nemzetközi összehasonlító kérdőíves felméréssel igyekeztünk megismerni.

Lakossági felmérés a közgyűjtemények szerepéről

A szakmapolitikák terén a digitalizálás kérdése meghatározó és megkérdőjelezhetetlen fontosságú. De vajon a lakosság hogyan ítéli meg a közgyűjtemények, azon belül is elsősorban a könyvtárak szerepét a társadalomban? A lakossági felmérésben nem kifejezetten a digitalizálásra, hanem elsősorban a levéltárak, múzeumok és könyvtárak társadalomban betöltött szerepeire kérdeztünk rá, amelyben megkerülhetetlenek a közgyűjtemények által elérhetővé tett, egyre bővülő elektronikus szolgáltatások hatásai. Vajon egy olyan intézményi körben, amelyben egyre több digitális szolgáltatás érhető el, mennyire fontosak a fizikai térben nyújtott szolgáltatások?

A kutatásban a következő kérdéseket foglalmaztuk meg:

1. Mi indokolja a közpénzek nyilvános könyvtárak fenntartására való felhasználását? Az indokok között mennyire értékelik fontosnak a könyvtárak találkozóhely szerepét, valamint a könyvtárak mint a demokratikus diskurzus színtere szerepét?
2. A skandináv országok közkönyvtáraiban hagyományosan nagyobb hangsúlyt fektetnek a közkönyvtárak nyilvános vitákat támogató szerepére. Vajon ezekben az országokban a válaszadók fontosabbnak ítélik-e a könyvtáraknak ezt a szerepét?
3. Általában a közkönyvtárakat a nyilvános szféra intézményeiként használják-e a különböző országokban?

A fenti kérdésekre három skandináv országból (Dánia, Norvégia és Svédország), Németországból, Svájcban és Magyarországról összesen 6050 fős, az egyes országokban megközelítőleg azonos számú, (több mint 1000 fő) válaszadóból álló reprezentatív mintán készült a felmérés. A megkérdezést valamennyi országban a *Sentio Research* norvég közvélemény-kutató cég végezte nemzetközi partnerei segítségével 2017 júniusában.

A lakossági felmérésben rákérdeztünk, hogy melyek a legfontosabb okok, amelyek miatt érdemes fenntartani a közkönyvtári szolgáltatásokat. A válaszadók alapvetően nagyon hasonló véleményeket fogalmaztak meg a hat országban a közkönyvtárak fenntartását legitimáló fő motívumokról.

Összességében a válaszadók a következő sorrendet állították fel az általunk megadott szempontok alapján:

1. Kulturális örökség megismertetése.
2. Tanulás támogatása.
3. Egyenlő hozzáférés a tudás és a kultúra javaihoz.
4. Magas minőségű kortárs irodalom bemutatása.
5. Az aktív állampolgársághoz szükséges információk szolgáltatása.
6. Digitális egyenlőség biztosítása.
7. Integráció segítése.
8. Segíteni az embereket a szabadidő tartalmas eltöltésében.
9. Ellátni az embereket a mindennapi boldoguláshoz szükséges információval.
10. Kreativitás és innováció elősegítése.
11. Fontos közösségi találkozóhely.
12. Tér a nyilvános vitákhoz.

Az, hogy a tradicionális könyvtári szerepek kerültek a lista élére, a végére pedig a nyilvános szféra kapcsán felmerülő funkciók, kétségkívül kihívást jelent a szakma számára. Éppen a legutóbbi években erős hangsúlyt kapó makerspace, találkozóhely, nyilvános viták színtere funkciókat ítélték a válaszadók a legkevésbé relevánsnak, míg a tanulás tere vagy a kulturális örökség közvetítése a többség szerint kifejezetten fontos motívumok, amikor ezeknek az intézményeknek a fenntartására szánt forrásokat kell megindokolni. A nyilvános viták tere és a találkozóhely funkciókat fontosabbnak ítélték az átlagnál azok, akik használják is a könyvtárakat.

Amikor a tényleges használatra kérdeztünk rá, akkor már sokkal inkább megfigyelhető volt, hogy a válaszadók a megfogalmazott véleményekkel ellentétben a nyilvános szféra intézményeként vették igénybe a könyvtárakat. A válaszok alapján a könyvtárakat sokkal gyakrabban használták találkozóhelyként a skandináv és a magyar válaszadók, mint a németek és a svájciak. (A jelenség okát nehéz lenne megmondani, de sok más tekintetben is megfigyelhető volt, hogy a magyar válaszok sokkal inkább az északiakkal „mozogtak együtt”, semmint a két nyugat-európai ország lakosainak megállapításaival.)⁸

A fentiekén túl a felmérés tartalmazott kérdést a hasz-

nálók általános könyvtár-, múzeum- és levéltárhasználati szokásaira, a digitális tartalmak látogatottságára és a közösségi terek emberek életében betöltött szerepére, továbbá olyan demográfiai jellemzőkre vonatkozóan, amelyek független változóként szerepeltek az elemzésekben. Nagyon nagy mennyiségű adat áll tehát rendelkezésre, amelynek feldolgozása még hosszú évekre adhat feladatokat, és vezethet érdekes újabb összefüggések feltárásához.

A könyvtárak, levéltárak és múzeumok szerepe a társadalomban

Összesen hat országban (Dánia, Magyarország, Németország, Norvégia, Svájc, Svédország) végeztünk összehasonlító kérdőíves kutatást a könyvtári, múzeumi és levéltári szektorban, amelyek közül végül a svájci adatokat – tekintettel az igen alacsony válaszadói hajlandóságra – nem használtuk fel.⁹ A beérkezett adatok alapján lehetőségünk van mind a nemzetek, mind pedig az egyes közgyűjteményi szektorok közötti összehasonlításokra, ráadásul a kérdések egy része azonos volt a lakossági felmérésben feltettekkel, így a gyűjtött adatok – ahol ez releváns – a használók válaszaival is összevethetők.

Összesen 5390 fő válaszolt a kérdéseinkre, akik között messze felülreprezentáltak a könyvtárosok, 3757 fő, szemben a 910 muzeológussal és a 723 levéltárossal. A legtöbb válaszadó Németországban volt (1525 fő), a legkevesebb pedig Norvégiában (605 fő). Magyarországról összesen 997 válasz érkezett, a válaszadók döntő többsége (812 fő) a könyvtárosok közül került ki. Az adatgyűjtést valamennyi partnerintézmény maga szervezte. (Mi Magyarországon a kérdőívbe integráltunk a könyvtárosok helyzetéről, státuszáról szóló kérdéseket is, amelyeknek a válaszait egy önálló cikkben dolgoztuk fel.)¹⁰

A kutatásban két olyan alapvető változást vizsgáltunk, amelyek meghatározzák a közgyűjtemények aktuális fejlesztési, fejlődési irányait. A technológiai megújulás mellett a közösségek felé fordulás is jelen van a könyvtárak, a múzeumok és a levéltárak szakmai tevékenységeiben is. Vajon mennyire jellemzőek a közgyűjtemények életében az olyan új szolgáltatások, amelyek a fent említett két változási irányra reflektálnak, és vajon milyen különbségek mutathatók ki a közgyűjtemények egyes szektorai között?

Mindhárom vizsgált területen azt válaszolták a megkérdezett szakemberek, hogy szerveznek találkozókat, szemináriumokat, workshopokat, és ezek jellemzően fontos részét képezik a mindennapi munkának.

A könyvtárosok tekintetében nincs érdemi különbség az egyes országok válaszai között; a muzeológusok és a levéltárosok kapcsán azonban feltűnt, hogy a német és a dán válaszadók kevésbé ítélték fontosnak a közösségi funkciókat a saját munkájukban, mint tették azt a svéd, a norvég, valamint a magyar múzeumi és levéltári szakemberek.

A könyvtárosok technológiai változásokkal kapcsolatos válaszaiban ezzel szemben az volt megfigyelhető, hogy az e-könyvek kölcsönzésén kívül nem volt egyetlen olyan szolgáltatás sem, amelynek egyöntetűen központi jelentőséget tulajdonítottak. Magyarország ebben a tekintetben kivételt képez, ugyanis nálunk az e-könyv kölcsönzés messze nem olyan központi jelentőségű, mint a többi vizsgált országban. Nálunk nincs olyan központi elektronikus könyvkölcsönző rendszer, mint ami Németországban és a skandináv államokban elérhető.

Összességében a könyvtárosok meglehetősen jól alkalmazkodtak a digitális korszak kihívásaihoz, ezzel szemben a múzeumok esetében az egyes országok közötti nagy különbségek voltak megfigyelhetők. A német és a dán válaszadóknak csak sokkal kisebb százaléka állította, hogy az intézménye elektronikus formában is hozzáférést kínál a műtárgyakhoz, mint a magyar, a norvég és a svéd válaszadóké. Leginkább a hibrid kiállítások válnak egyre inkább jellemző gyakorlattá. A kizárólag weben megjelenő tartalmak ritkábbak a vizsgált országokban.

A felmérések egyik legérdekesebb kérdése volt az egyes intézmények saját szerepükről alkotott véleménye. Általában megfogalmazható, hogy a hagyományos szerepeket a szakmabeliek is fontosabbnak ítélik az újabban felmerülő közösségi és digitális fordulat kapcsán megjelenő funkcióknál. Azt is megkérdeztük, mi a véleményük arról, hogy a szakmabelieknek állást kell-e foglalniuk az általuk bemutatott tartalmak kapcsán. A levéltárosok és a könyvtárosok szerint az értékek melletti kiállítás fontosabb, mint a függetlenség, a tények semleges bemutatása. A muzeológusok ennek éppen az ellenkezőjét vallották. Érdekesebb, hogy a magyar válaszadók voltak a leginkább óvatosak az értékek melletti kiállítás, a bemutatott tartalmak kapcsán felmerülő vitás kérdések kezelése ügyében. Magyarországon valamennyi szakmában a semleges hozzáállás a preferált magatartás.

Összességében a kérdőíves adatgyűjtések hatalmas mennyiségű adattömeget jelentenek, amelyeknek a feldolgozása csak több cikkben lehetséges. A magyar válaszokból kirajzolódó legfontosabb eredményeket a könyvtárosok, muzeológusok és levéltárosok tár-

sadalmi szerepeiről a *Könyvtári Figyelő Cselekvő Közösségek* különszámában tettem közzé.¹¹ A magyar szakemberekre nézve a tanulmány azt állapította meg, hogy a közgyűjteményi szektor demokratikus felelősségvállalása túlmutat az információhoz való szabad hozzáférés biztosításán annak ellenére, hogy az 1997. évi CXL. törvény elsősorban ebben a kontextusban mutatja be a könyvtárak szerepét. A kulturális intézmények egyre inkább funkcionálnak olyan közösségi interaktív tereként, amelyekben a használó nemcsak passzív fogyasztója, de előállítója is a tartalmaknak. Ez a szerep annak ellenére, hogy a szektorban dolgozók igyekeznek annak eleget tenni, nem tudatosult kellőképpen a szakmabeliekben.

Esettanulmányok

Håkon Larsen és *Erik Henningsen* a Lokalhistoriewiki.no-val (<https://lokalhistoriewiki.no>), a norvég helytörténeti intézet 2007 óta működő kezdeményezésével foglalkoztak, amelynek a lényege, hogy a wiki technológiára alapozva egységes kereteket biztosítson a helytörténeti témában született lexikon-szócikkek, eredeti kutatások, valamint korábban már publikált tartalmak közzétételére. Ez olyan nyilvános tér lett, ahol az amatőrök és a szakmabeliek megoszthatják egymással az eredményeiket és reflektálhatnak egymás gondolataira. A projektnek a 2700 használó, 49 000 szócikk és évi 1 millió látogatás jelzi a sikerét. A nyílt és demokratikus szerveződés, a konszenzuskeresés, valamint a használó felhatalmazása nyomán a projektben sikerült megvalósítani egy igazán jól funkcionáló digitális találkozóhelyet.¹² A projekt egyben arra is példaként szolgál, hogy mennyire hatékonyan tud lenni az együttműködés az online térben az azonos érdeklődésű szakmabeliek között.

Cicilie Fagerlid (OsloMet) a használók oldaláról kutatta a könyvtár mint nyilvános tér problematikáját. Norvég közkönyvtári terek vizsgálatával arra kereste a választ, hogy a könyvtár mitől lesz az emberek számára vonzó találkozóhely, közösségi tér. Szükség van hozzá olyan atmoszférára, amelyben senki nem érzi magát kirekesztve. A közkönyvtárban az emberek azzal, hogy dolgoznak, egymást is inspirálják a munkára; lehessen a mindennapi élethez kapcsolódó dolgokat csinálni (enni, olvasni, beszélgetni, játszani), a társadalom minden tagjával lehessen ott találkozni, meg lehessen figyelni, hogy ők hogyan viselkednek.¹³ *Kerstin Rydbek*, a svédországi Uppsalai Egyetem oktatója az olvasókörökről készített felmérést hazájában. Jelenleg a települési könyvtárak 85%-ában

működik olvasókör, amelyben olvasásról, olvasmányokról beszélgetnek. Az elmúlt 30 év tendenciái azt mutatják, hogy ez a típusú szolgáltatás egyre inkább csak a könyvtárakban maradt meg, ott azonban jelentős mértékben nő a népszerűsége. A felmérés rámutatott, hogy bár Svédországban is működnek könyves közösségi oldalak (pl. www.bokcirklar.se), azok nem tudják kiváltani az olvasókörök szerepét. A felmérésben részt vevő 782 válaszadóból 504-en feleltek nemmel arra a kérdésre, hogy ha a könyvtárban nem lenne erre lehetőség, akkor a digitális térben is részt venne-e az olvasókörben. Bár egy-egy alkalom kifejezetten egy-egy könyvről szól, régen a középpontban a mű volt, ma inkább maga a beszélgetés, a reflexiók kerülnek a fókuszba.

Roswitha Skare a digitális találkozóhelyek kapcsán egy adott időszakban vizsgálta, hogy mire használják a norvég könyvtárak, levéltárak és a múzeumok a legnagyobb közösségi oldalt. A fő kérdései azok voltak, hány megosztást készítettek, milyen témákban, és azok mennyire ösztönözték a használói részvételt. Bár jellemzően nagyon kevés hozzászólás érkezett, egy-egy jól működő oldal (pl. a Tromsøi múzeum Facebook oldala) példája azt mutatja, hogy egy közösségi oldal is funkcionálhat online találkozóhelyként.¹⁴

Összegzés

Miben lehetne megragadni az *ALMPUB* projekt legfőbb eredményeit? Egyrészt sajnos nem jellemző, hogy hazai könyvtárak ilyen szintű kutatási projektben konzorciumi partnerként vegyenek részt. Ezúttal az OSZK–KI csatlakozni tudott egy projekthez, amelyet olyan könyvtárosképző helyek és azok professzorainak a neve fémjelez, amelyekről túlzás nélkül állíthatjuk, hogy a világ élvonalába tartoznak. Az együttműködés lehetőségét elsősorban Ragnar Audunsonnak köszönhetjük, aki a hazai könyvtáros szakmában jól ismert, és már évtizedekkel ezelőtt is végzett közös kutatásokat a KI munkatársaival. Úgy gondolom, hogy a régi együttműködések pozitív tapasztalatai nyomán kerülhetett sor arra, hogy minket is bevonjanak ebbe a projektbe.

A KI milyen értéket tudott teremteni ebben az együttműködésben? Elsősorban az összehasonlító vizsgálatokban jutott nagy szerep nekünk, magyaroknak. Összesen négy országos felmérést bonyolítottunk le a többi nemzettel összevethető módon, közös kérdőíven lekérdezve a lakosságot, valamint a könyvtáros, a muzeológus és a levéltáros közösségeket. Ezek a felmérések nemcsak a hazai, de a német, a svájci és

a skandináv országokban dolgozó szakmabeliek elé is tükröt állítottak, biztosították saját eredményeik, értékeik megmérését más országokhoz képest.

Részünkről hozzáadott érték az együttműködéshez egy kutatói workshop budapesti megszervezése és általában a kutatói együttműködésekben való részvétel. A projekt kezdete óta eltelt három év alatt eddig két lektorált nemzetközi lapban jelent meg cikk intézeti munkatárs társszerzőségével, valamint két konferencia-előadás, amelyben szintén közreműködtünk. A konferencia zárókötetében újabb két angol nyelvű lektorált fejezetünk jelenik majd meg 2020 folyamán, továbbá jelenleg is dolgozunk egy tanulmányon, amelyet ugyancsak lektorált nemzetközi folyóiratban fogunk közzétenni.

A kutatói együttműködés a fentebb felsorolt, objektív mérőszámokkal is jellemezhető, kézzelfogható eredmények mellett számos olyan hatással járt, amelyek hozzájárultak a KI kutatási tevékenységének továbbfejlesztéséhez. A skandináv és nyugat-európai könyvtáros kutatókkal való együttműködések során új munkamódszereket, új szemléletet sajátíthattunk el, amelyeket igyekszünk hasznosítani hazai környezetben is. Új kapcsolatok, személyes barátságok szövődtek, amelyek további együttműködésekhez vezethetnek a későbbiekben. Egy-egy pályázati úton megvalósított projektben a meghívottak köre jellemzően a korábbi pozitív tapasztalatok, sőt baráti kapcsolatok mentén alakul ki, ezért egyáltalán nem lebecsülendő ennek a jelentősége sem.

És végül mit jelentett a projekt a könyvtártudományak? Noha az *ALMPUB* keretében funkcionáló *KULMEDIA* program elsősorban norvég kulturális stratégiai döntések előkészítését célozta, születtek olyan új tudományos eredmények, amelyek hozzájárulnak a digitalizálás és a közgyűjtemények nyilvános szféra funkciójának újraértelmezéséhez. A záró kutatási jelentés elkészítése még hátravan, de addig is megfogalmazható számos olyan következtetés, amely fontos tanulsággal szolgálhat a további kutatások előtt. Ezek közé tartozik a digitalizálás „szakrális” természetének felismerése a szakmapolitikákban. Korábban nem mutattak rá, hogy a digitalizálás „parancsa” a politikusok gondolkodásában felülírja olykor a hagyományos költséghatékonysági elemzéseket is, és akkor is preferált tevékenységnek számít, ha a befektetés nem indokolható, a digitalizálás eredménye pedig nem kimutatható. Szintén jelentős tudományos újdonság annak a dokumentálása, hogy miközben a szakmabeliek nagy energiákat mozgósítanak annak érdekében, hogy a közgyűjtemények

megfeleljenek a nyilvános szféra követelményeinek, találkozhelyként és közérdekű viták helyszínékként funkcionálnak, ez a szerep sem a használókban, sem pedig a szakemberekben nem tudatosul. Szintén sikerült dokumentálni, hogy a fizikai terek jelentősége – a közgyűjtemények mindennapi munkája során – sokkal nagyobb, mint azt általában feltételezik. Az

elektronikus szolgáltatások közül egyedül az e-könyvek kölcsönzése az, ami igazán széleskörű igénybevételnek örvend, Magyarországon az sem. Végül – ha nem is elsőként, de újra egyértelműen – sikerült dokumentálni, hogy a digitalizálás nem feleslegessé teszi a fizikai térben működő közgyűjteményeket, hanem éppen erősíti ezeknek a tereknek a jelentőségét.

Irodalmi hivatkozások

1. TÓTH Máté – AUDUNSON, Ragnar. Websites for booklovers as meeting places. == *Library Hi Tech* 30. (2012) 4., p. 655-672.
2. NAGY Attila – AUDUNSON, Ragnar. Közkönyvtár, információsjártasság és a helyi közélet: Esettanulmány norvég-magyar összehasonlításban. == *Könyvtári Figyelő Úf.* 13. = 49. (2003.) 1., p. 103-122. ISSN 0023-3773. Hozzáférhető: http://epa.oszk.hu/00100/00143/00044/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_2003_1_102-122.pdf [Megtekintve: 2020.05.18.]
3. Digitalizálás és találkozhelyek? [elektronikus dok.]: Nyitott szeminárium az ALMPUB projekt eredményeiről. == A Könyvtári Intézet honlapja. A Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztály aloldala. Feltöltve: 2018.05.09. Hozzáférhető: <https://ki.oszk.hu/hir/kutatasi-es-szervezetfejlesztési-osztaly/digitalizálás-es-talalkozohelyek-nyitott-szeminárium-az> [Megtekintve: 2020.05.18.]
4. ALMPUB zárókonferencia [elektronikus dok.] == A Könyvtári Intézet honlapja. A Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztály aloldala. Feltöltve: 2020.01.27. Hozzáférhető: <https://ki.oszk.hu/hir/kutatasi-es-szervezetfejlesztési-osztaly/almpub-zarokonferencia> [Megtekintve: 2020.05.18.]
5. STOKSTAD, Sigrid. Norwegian National Policies for Digitalization in the LAM Sector – Imperative and Implementation == *ALMPUB Anthology*. 5th Chapter. (Megjelenés előtt)
6. TÓTH Máté. Organisation and Funding of Digitisation in the Visegrád Countries == *ALMPUB Anthology*. 6th Chapter. Megjelenés előtt.
7. HENNINGSEN, Erik – LARSEN, Hákon. The Mystification of Digital Technology in Norwegian Policies on Archives, Libraries and Museums: Digitalization as Policy Imperative == *Culture Unbound*, 12. (2020) [online], ISSN 2000-1525. Hozzáférhető: https://www.researchgate.net/publication/341146938_The_Mystification_of_Digital_Technology_in_Norwegian_Policies_on_Archives_Libraries_and_Museums_Digitalization_as_Policy_Imperative [Megtekintve: 2020.06.02.]
8. AUDUNSON, R. [et al.]. Public libraries as public sphere institutions: A comparative study of perceptions of the public library's role in six European countries. == *Journal of Documentation* [online], 75. (2019) 6., p. 1396-1415. ISSN 0022-0418. Hozzáférhető: <https://doi.org/10.1108/JD-02-2019-0015> [Megtekintve: 2020.05.18.]
9. A kutatás egyes részeredményei más fórumokon már megjelentek. AUDUNSON, Ragnar – TÓTH Máté. The legitimacy of public library services: Do the general public and librarians agree? == 27th International BOBCATSSS Symposium, Osijek, Croatia. 2019. Jan. 22-24.; AUDUNSON, Ragnar – HOBHOM, Hans-Christoph – TÓTH Máté. ALM in the public sphere: How do archivists, librarians and museum professionals conceive the respective roles of their institutions in the public sphere? == *Information Research* [online], 24. (2019) 4. ISSN 1368-1613. Hozzáférhető: <http://www.informationr.net/ir/24-4/colis/colis1917.html> [Megtekintve: 2020.05.18.]
10. JÁVORKA Brigitta. Könyvtárosok helyzete, társadalomban betöltött szerepe: A könyvtáros szakma szociológiai, demográfiai összetétele 2018-ban. == *Könyvtári Figyelő, Úf.* 28. = 64. (2018) 4., p. 536-548. ISSN 0023-3773. Hozzáférhető: http://epa.oszk.hu/00100/00143/00354/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_2018_04_536-548.pdf [Megtekintve: 2020.05.18.]
11. TÓTH Máté. A közkönyvtárak, múzeumok és levéltárak társadalmi szerepei a szakmabeliek önértékelése tükrében. == *Könyvtári Figyelő, Úf.* 29. = 65. (2019) Különszám, p. 67-80. ISSN 0023-3773. Hozzáférhető: https://cselekvokozossegek.hu/wp-content/uploads/2019_Kulonszam_Teljes_29_65.pdf [Megtekintve: 2020.05.18.]
12. HENNINGSEN, Erik – LARSEN Hákon. The Joys of Wiki Work: Craftsmanship, Flow and Self-externalization in a Digital Environment == *ALMPUB Anthology*, 17. Chapter. Megjelenés előtt.
13. FAGERLID, Cicilie. Democratic Coexistence, Tiny Publics and Participatory Emancipation at the Public Library. == *ALMPUB Anthology*, 14. Chapter. Megjelenés előtt.
14. SKARE, Roswitha. Like, Share and Comment! The Use of Facebook by Public Libraries, and Museums: A Case Study from Tromsø, Norway. == *ALMPUB Anthology*, 10. Chapter. Megjelenés előtt.

Könyvtár- és információ- tudomány

Általános kérdések

73/2020

HIDER, Philip – KENNAN, Mary Anne: How far apart are L and M? The institutional and publishing disconnects between LIS and Museum Studies. – Bibliogr. In: Journal of education for library and information science. – 61. (2020) 1., p. 48-63.

Milyen messze esik egymástól a könyvtár és a múzeum? A könyvtár- és információ-tudomány, valamint a muzeológia intézményi és publikációs különbségei

Interdiszciplináris problémák; Képzés -rokon területen; Könyvtárosképzés, dokumentálóképzés; Könyvtárosképzés -felsőfokú; Könyvtártudomány; Múzeum; Nemzetközi helyzetkép; Oktatási anyag; Tudománymetria

Napjainkban számos kezdeményezés születik annak érdekében, hogy az angol *Libraries, Archives and Museums* kifejezés (LAM) által jelölt gyűjtemények vagy azoknak a galériákkal kiegészített köre (GLAM) együttműködjön egymással. Ezt figyelembe véve megvizsgálták, hogy az Amerikai Egyesült Államokban, Ausztráliában, az Egyesült Királyságban, Kanadában és Új-Zélandon vannak-e közös pontok a könyvtár- és információtudomány, a levéltár és a muzeológia oktatásában, hiszen a könyvtáraknak, levéltáraknak és múzeumoknak számos közös vonásuk van, többek között azért, mert közös céljaik között ott szerepel az információkhoz való szabad hozzáférés is. Bár az egyértelműen megállapítható, hogy – részben az *iSchool* mozgalomnak köszönhetően – vannak olyan képzések, amelyek egyaránt foglalkoznak a könyvtár- és információtudomány és a levéltárterület kérdéseivel, a könyvtári stúdiumoknak a muzeológiával való összekapcsolására ahhoz hasonló pro-

ramokkal, mint amit az Egyesült Államokban a Kenti Állami Egyetem (Ohio) kínál, ritkán találkozunk. Az mindenesetre kijelenthető, hogy a LAM-tantervek kidolgozása lehetséges. A könyvtár- és információ-tudományi, illetve a muzeológiát oktató tanszékek intézményi hovatartozása azonban eltérő lehet: az előbbiek kötődése többnyire társadalomtudományi vagy informatikai (bár ez országoként eltéréseket mutat), az utóbbiaké bölcsészettudományi (jellemzően mindegyik vizsgált országban). A különböző diszciplináris beágyazottság valószínűleg az egyik oka annak, hogy egy integrált vagy akár csak koordinált LAM program megvalósulása akadályokba ütközik. Az eleve sok területet átfogó, információ-tudományt oktató tantervekbe ugyanis nem fér bele a muzeológia, a művészettörténetről nem is beszélve, pedig ezek gyakran szükségesek a kurátorok képzéséhez. A cikk második része egy bibliometriai elemzést ismertet arról, hogy az ausztrál könyvtár- és információ-tudományi, illetve muzeológiai publikációk milyen intézményi keretek között jelentek meg 2007 és 2017 között (a *Scopus* adatai alapján). A számok azt mutatják, hogy a két szakterület tudásai jól elkülöníthetők, publikációs fórumaik (folyóiratok, konferenciák stb.) pedig élesen elhatárolhatók egymástól, és csak minimális átfedés van közöttük – azaz az interdiszciplináris szemlélet nemcsak az oktatásban, de a tudományos életben sem figyelhető meg.

(Koltay Tibor)

Lásd még 74, 86

Terminológia

74/2020

LE DEUFF, Olivier – PERRET, Arthur: Hyperdocumentation : origin and evolution of a concept. – Bibliogr. In: Journal of documentation. – 75. (2019) 6., p. 1463-1474.

Hiperdokumentáció: egy fogalom eredete és evolúciója

Dokumentáció; Hiperszöveg; Információ; Információs társadalom; Információtechnológia; Terminológia

A „hiperdokumentáció” kifejezés eredete Paul Otlet 1934-ben kiadott *Traité de documentation* [Értekezés a dokumentációról] című könyvére vezethető vissza, amelyben egy olyan rendszert írt le, amely a modern

digitális eszközök és platformok, mindenekelőtt a hipertext és a World Wide Web elődjének tekinthető. Otlet aláhúzta, hogy dokumentumnak nemcsak a fizikai vagy elvont dolgok reprezentációi tekinthetők, hanem maguk a dolgok is lehetnek dokumentumok, ha kutatás vagy érvelés tárgyait képezik. Szerinte a spontán tudástól a hiperdokumentációig vezető út első szakaszában a világegyetem valóságát saját érzeinkkel fogjuk fel, tehát tudásunk azonnali, intuitív és spontán. A második szakaszban tapasztalataink kombinálásával általánosítjuk, értelmezzük, majd újszerű megközelítésben írjuk le a valóságot. A harmadik szakaszban jelenik meg a dokumentum, amely rögzíti, amit érzékeltünk és elménkben megalkottunk. A negyedik szakaszban létrehozuk a tudományos műszereket a körülöttünk lévő valóság tanulmányozására. Az ötödik szakaszban a dokumentumok segítségével közvetlenül rögzítjük az eszközök által biztosított észleléseket, dokumentum és instrumentum pedig elválaszthatatlanná válik egymástól. A hatodik szakaszban az olyan fogalmak, mint a jelentés, a percepció és a dokumentum összeformnak, és a vizuális és az akusztikus dokumentumokat tapintható, ízlelhető vagy illat-dokumentumok egészítik ki. Jelenleg az ötödik szakasz részesei vagyunk, amikor a dokumentumok és a műszerek szoros kapcsolata különösen a tudományos munkában mutatkozik meg: az eszközök képesek rögzíteni, létrehozni, feldolgozni és olvasni is az adatokat és a dokumentumokat.

Otlet munkáinak többsége a dokumentumok önmagukon túlmutató társadalmi szerepéről szól, a hiperdokumentáció fogalmát pedig a 'dokumentáción túliság' transzcendentális értelmében használja. Érdemes megvizsgálni, mára mi valósult meg a szerző elképzeléseiből.

A dokumentációval foglalkozó kortárs tanulmányok között ott találjuk *Maurizio Ferraris* elméletét a dokumentálhatóságról, amely magára a dokumentumra mint az emberi létmód meghatározó tényezőjére (ld. *homo documentator*) összpontosít. Ferraris szerint a rögzítés (*inscription*) fogalmában ragadható meg az a nyelvet és írást is megelőző „kereshető nyom”, amely társadalmi valóságunk alapját képezi, és amely hálózatokat alkotva egyre inkább átszövi életünket. Mivel korunkban már nemcsak intézmények, hanem egyének is képesek dokumentumokat létrehozni magukról és tevékenységükről, a gyakorlatban is megvalósul a hiperdokumentáció. Ennek aktív formája az információ indexelése, passzív formája pedig személyes adataink többé-kevésbé aktív létrehozása és újrafelhasználása. Ez lehetővé teszi, hogy az egyének

szokásai a róluk és/vagy általuk létrehozott adatok és metaadatok felhasználásával dokumentálhatóvá és modellezhetővé váljanak. A hiperdokumentalitás révén nemcsak a tudást, de az emberi lényeket is indexeljük, és a dokumentumok és az adatok válnak az emberi interakciók szervezőelvévé.

A hiperdokumentáció otlet-i értelmezése utópia, amely szemben áll a modern technológiák disztópikus felfogásával. A többféle adatforrásból összetevődő, szinte bármilyen emberi cselekedetet vagy természeti jelenséget leíró nagy adatok (*big data*), valamint azok feldolgozásának napjainkban tapasztalható felgyorsulása már Otlet modelljének hatodik szakaszához köthetők. A „mindentudás” univerzalisztikus ideája azonban olyan égető kérdésekkel szembesít minket, mint az adatmennyiség növekedésének hatása az emberi gondolkodás minőségére; az adatgyűjtés, a megfigyelés és a biztonság dilemmái; vagy éppen a dokumentációt övező politikai, állampolgári és oktatási kihívások.

(Koltay Tibor)

Lásd még 86, 101

Történet

75/2020

HANISCH, Evelyn – WILLASCH, Friederike: Frauen in einer Männerdomäne : Buchdruckerinnen im 16. Jahrhundert : ein Beitrag zum Abschluss des Projekts VD 16 digital an der Staatsbibliothek zu Berlin In: Bibliotheks-Magazin. – (2019) 3., p. 40-45.

Nők férfias szakmában: nyomdász nők a XVI. században – tanulmány a Berlini Állami Könyvtár antikva-projektjének lezárása alkalmából

Általános tudományos könyvtár; Antikva; Könyvkiadás története; Nyomdász; Nyomdászattörténet -nemzeti; Régi és ritka könyvek gyűjteménye

A *VD 16 (Das Verzeichnis der im deutschen Sprachbereich erschienenen Drucke des 16. Jahrhunderts)*, a német antikvakatalógus 22 kötetes retrospektív nemzeti bibliográfia, amely húsz éve már adatbázisként is hozzáférhető. 2018-ban zárult le a *VD 16 digital* projekt a Berlini Állami Könyvtárban; e tanulmány ehhez kapcsolódóan a nyomdászattörténet egy kevésbé ismert aspektusát vizsgálja.

Noha a nyomdászat *Gutenberg* óta férfiszakma, már a XVI. században nőket is találunk a művelői között. Nürnbergben két asszony is viszonylag hosszú ideig önálló nyomdászként dolgozott: a rendkívül sikeres *Kunigunde Hergot* és *Katharina Gerlach*.

Kunigunde első férje, *Hans Hergot* 1524 és 1526 között Nürnberg egyik legjelentősebb nyomdása volt; *Luther* Újszövetség-fordításának 6 utánnomolásán kívül a teológus legfontosabb politikai műveit is kiadta. A nyomdában több mint 90 mű készült, mígnem egy lázító kiadvány miatt 1527 májusában Hansot lefejezték. Kunigunde Hergot ezt követően egyedül vezette a nyomdát, így Nürnberg első nyomdásznője lett. 1527 decemberében hozzáment *Georg Wachterhez*. A városi nyilvántartásokban Kunigunde és Georg Wachter ezután mindketten a nyomdászok között szerepeltek, de 1532-től 1541-ig csak Kunigunde (*Wachterin*) nevét jegyezték be, aki ezek szerint tíz évig önállóan vezette a nyomdát. 1547-ig, Kunigunde haláláig a Hergot/Wachter műhelyből 445 nyomtatvány ismert a VD 16 adatbázisban, melyek kb. felén a Kunigunde Hergot/Wachter név szerepel. A Hergot név minőséget jelentett a piacon, és üzleti stratégiaként is értelmezhető a jól ismert „márka” megtartása. Kunigunde Hergot/Wachter a kiadói programban is folytatta első férje sikerét: kb. 20 Luther-mű jelent meg a neve alatt, de kortárs szerzők munkái is. Nemcsak bibliai, hanem világi témákat is kiadott (pl. *Lukrécia történetét*). Kunigunde több mint 140 zenei kisnyomtatványt nyomtatott a maga neve alatt vagy második férjével közösen. Sikeres üzletasszony volt, és tudta, hogyan lehet a széles olvasóközönség olvasási igényeit kielégíteni, és ismertté tenni nyomdáját a városon kívül is.

A XVI. század derekán *Katharina Gerlach* személyében egy másik nyomdásznő is felbukkant Nürnbergben. Rövid első házassága után 1541-ben férjhez ment *Johann vom Berghez*, aki a hozományból saját nyomdát nyitott, melyben haláláig, 1563-ig szedőjével, *Ulrich Neuberrel* 570 nyomtatványt készített (*Luther* műveit, a reformáció röplapjait, egyházi és vallásos irodalmat, illetve énekeskönyveket). Halála után *Katharina* 1564-ban *Johann vom Bergs Witib* néven szerepelt a városi nyilvántartásban. 1565-ig *Ulrich Neuberrel* együtt vezette a nyomdát, amiről 43 nyomtatvány impresszuma (kolofonja) tanúskodik („*Gedruckt zu Nürnberg / durch Ulrich Newber / und Johann vom Bergs Erben*”). *Katharina* 1565 augusztusában hozzáment az erdingbeli *Dietrich Gerlachhoz*, aki a nürnbergi polgárjog megszerzése után átvette a nyomda öt illető részét. 1566-ban

Katharinát törölték a városi céhnyilvántartásból, harmadik férjét pedig Ulrich Neuberrel regisztrálták. Neuber 1567-ben saját nyomdát nyitott. Ezt követően Gerlach egyedül vezette a nyomdát haláláig, 1575-ig, de a nyomda megnevezésében utalt az alapítóra: „*Gedruckt zu Nürnberg / durch Dieterich Gerlatzen / In Johann vom Berg selig Druckerey*”. Miután Katharina harmadszor is megözvegyült, először vette kezébe a nyomda vezetését. 1576-ban már öt vették nyilvántartásba, így független könyvnyomtató és ügyvezető lett. Az özvegy új pozíciója a nyomda megjelölésében is látható: „*Gedruckt zu Nürnberg / durch Katharinam Gerlachin / und Johans vom Berg Erben*”, de folytatta a bevált nyomdászjelvény használatát is, melyet Johann vom Berg még 1542-ben vezetett be. Katharina új lehetőségeket is keresett: már 1579-ben fióknyomdát nyitott a közeli Altdorfban, ahol főleg az ottani *Academia norica* tanulmányait tette közzé. 1583-ban azonban *Nikolaus Knorr*, egykori szedője is Altdorfban nyitott nyomdát, s Katharina bezárta a fiókot, amelyben kb. 25 mű készült. Ezután Katharina a hangsúlyt a zenei nyomtatványokra helyezte (énekeskönyvek, kották, latin responsoriumok), és részt vett az itáliai zene németországi terjesztésében.

Kunigunde Hergot és Katharina Gerlach – férjük oldalán vagy önállóan, özvegyként – sikeresek voltak ebben a férfias szakmában, s Nürnberg nyomdászattörténetének úttörői lettek. Nyomdáik termékei közül mindegy 1500 található meg a VD 16 adatbázisban; a nyomtatványok kétharmada digitalizálva is látható a DFG projektjeinek köszönhetően (https://www.gateway-bayern.de/index_vd16.html), illetve a Berlini Állami Könyvtár digitális gyűjteményében (<http://sbb.berlin/xu1k6s>).

(Murányi Lajos)

Lásd még 76, 81

Kutatás

76/2020

BAUDER, Julia: HathiTrust as a data source for researching early nineteenth-century library collections : identification, coverage, and methods. – Bibliogr. In: Information technology and libraries. – 38. (2019) 4., p. 14-24.

A HathiTrust mint a XIX. század eleji könyvtári gyűjtemények kutatásának forrása: a tételek azonosítása, lefedettség és módszerek

Állományelemzés; Digitalizálás; Elektronikus könyvtár; Katalógus; Könyvtártörténet -nemzeti; Művelődéstörténet; Olvasástörténet; Szoftver

Új lehetőség a XIX. századi olvasáskultúra, a könyvtárak és a helyi közösségek történetének tanulmányozásában, hogy mivel több száz XIX. századi könyvtár anyaga vált kereshetővé, egy adott könyvtár vagy könyvtár csoport könyvanyagán teljes szövegű elemzést végezhetünk. A tanulmány egy olyan módszer kidolgozásáról számol be, amellyel össze lehet hasonlítani a korabeli (digitalizált) katalógusokban szereplő tételeket és a könyvek elérhető digitalizált változatait.

A digitális könyvtárak (*Google Books, HathiTrust*) lehetőséget adnak történeti vizsgálatokra, így például egy adott időpontban megjelent könyvek automatizált elemzésére. Ennek vonzerejét bizonyítják a *Google Books Ngram* keresőmotor felhasználásával született publikációk, melyek a digitalizált könyvekben előforduló szavak, kifejezések száma alapján vontak le művelődéstörténeti következtetéseket. (A *Google Books* azonban nem reprezentálja a teljes kiadói termést – nem is beszélve arról, hogy nem tudjuk, mit olvasott egy adott évben a nagyközönség.)

A nem reprezentatív jellegből eredő probléma egyik lehetséges megoldása, ha csak egy könyvtár vagy könyvtár csoport anyagát vesszük alapul; korpuszokat lehet olyan könyvekből létrehozni, melyekről tudjuk, hogy adott időben melyik könyvtárban voltak meg, hiszen már több száz XIX. századi könyvtári katalógust digitalizáltak. A katalógusok használata során két probléma merül fel: 1. kérdéses, hogy az ezekben szereplő könyveket teljes egészében digitalizálták-e, és bekerültek-e a *Google Books*ba / *HathiTrust*ba, s így *Ngram*mal elemezhető-e; 2. tisztázásra vár, hogy a katalógusokban szereplő könyvek digitalizált megfelelői egyértelműen azonosíthatók-e, mivel egységes katalógizálási szabályokat csak a XIX. század végén kezdtek használni. A cikk bemutatja azt az automatikus módszert, melyet a szerző a katalógustételek és az adott művek digitalizált változatainak összevetésére dolgozott ki. A kutatás gyakorlati megfontolásból a *HathiTrust*, nem pedig a *Google Books* mellett döntött, mivel a *HathiTrust*-ból könnyebben lehet kinyerni – tömeges MARC-formátumban való letöltéshez is – a metaadatokat.

Az Egyesült Államokban a mostani *public library* elődje a *social library* (közösségi könyvtár) volt, amely a település azon lakosait szolgálta, akik hajlandók és képesek voltak fizetni érte. Bár egy könyv megléte vagy hiánya ezekben a könyvtárakban nem jelent önmagában népszerűséget – a legtöbb könyvtár megtagadta a „silány” irodalom beszerzését –, de ez az összefüggés a „komoly” és az ismeretterjesztő irodalom esetén már joggal feltételezhető. A HathiTrustban a szerző tíz közösségi könyvtár katalógusait vizsgálta, melyeket 1776 és 1825 között adtak ki. Az elemzés csupán a könyvekre vonatkozott, az időszaki kiadványokra és a brosúrákra nem terjedt ki. A kutatás során a kiválasztott katalógusokat PDF formátumban letöltötték a HathiTrustból (*pdfotext* szoftverrel), majd tisztító szkripteket alkalmaztak, amelyek a hOCR adatokat CSV-fájlokká alakították az elemzéshez. (A változatos katalogizálási gyakorlatok miatt többféle tisztító szkript készült.) Miután a katalógusokat CSV-fájlokba rendezték, megkísérelték összehasonlítani a katalógus minden tételét a HathiTrust metaadataival. (Ehhez szintén többféle szoftver kínálkozott, pl. *Apache Solr*, *SolrMarc*, *VuFind*, *Solr fuzzy*.) Miután a katalógustételeket összevetették a HathiTrust anyagával, bizonyos tételeket manuálisan is ellenőriztek.

Az eredmények röviden összegezhetőek: a HathiTrustban is azonosítható művek aránya a vizsgált könyvtárakban 69,7–86% volt. Megállapítható, hogy bár a kutatás nem volt egészen sikeres, van remény arra, hogy létrejöjjenek teljes szövegű virtuális korpuszok egyes történeti gyűjtemények anyagaiból. Ennek feltételei: 1. a katalógustételeket OCR-rel úgy lehessen beolvasni, hogy megvalósítható legyen a sorról sorra való azonosítás és elemzés; 2. a katalógusban szerepelnie kell a szerző vezetéknevének és a főcímnek; 3. ha van egyéb adat is (pl. az adományozó neve), vagy más külső információ, ezt algoritmikusan azonosítani vagy törölni lehessen. A létrehozandó teljes szövegű korpuszokban bizonyára nem lesz meg a könyvek egy része; a további kutatások egyik feladata azon könyvek vizsgálata lenne, melyek nem szerepelnek a HathiTrustban. A jövőben a XIX. század közepi-végi katalógusokkal kellene megismételni az elemzést.

(Murányi Lajos)

77/2020

SAMARIN, A. Û. – TIKUNOVA, I. P.: Naučnaâ rabota Rossijskoj gosudarstvennoj biblioteki : tematika i rezul'taty. – Bibliogr. In: Naučnye i tehničeskie biblioteki. – (2019) 8., p. 5-19.

Res. angol nyelven

Az Oroszországi Állami Könyvtár tudományos tevékenysége: témák és eredmények

Felmérés; Könyvtártudományi kutatás; Nemzeti könyvtár; Publikálás -tudományos kiadványoké; Szabvány -könyvtári

A könyvtárügyről szóló hatályos szövetségi törvény (1994.) értelmében az Oroszországi Állami Könyvtár (*Rossijskaâ gosudarstvennaâ biblioteka*, RGB) a Föderáció egyik nemzeti könyvtára, tudományos kutatóintézmény a könyvtár- és bibliográfiatudomány, valamint a bibliológia terén, emellett módszertani, tudományos-információs és kulturális központ, amely részt vesz a szövetségi könyvtárpolitika kidolgozásában és megvalósításában. Az RGB alapszabálya meghatározza a tudományos munka stratégiáját, melynek célja elsősorban a könyvtárügy fejlesztésének elősegítése, valamint a nemzetközi és a hazai könyvkultúra tanulmányozása. Az utóbbi évek kiemelt kutatási irányai a következők voltak:

- a könyvtár mint közösségi intézmény tanulmányozása;
- az elektronikus információforrások helyzetének és fejlődési tendenciáinak elemzése;
- az RGB gyűjteményeinek mint a nemzeti kulturális örökség részének tanulmányozása;
- a nemzeti sajtónyilvántartás kialakítása;
- a könyvtárügy támogatása normatív dokumentumokkal, beleértve a szabványok kidolgozását.

Az RGB legfontosabb tudományos kutatási témáit 2016-tól regisztrálja az egységes országos kutatásnyilvántartási rendszerben; 2017–2018 folyamán 12 alkalmazott kutatást jelentettek be. Néhány fontosabb téma:

- A könyvtár mint korszerű közösségi intézmény: felmérés a központi könyvtárak 94%-ának részvételével;
- A nemzeti könyvtárak stratégiájának és fejlődési tendenciáinak összehasonlító elemzése;
- A könyvtári-információs szolgáltatások fejlesztésének elmélete és gyakorlata;
- A kulturális szféra szakmai információs igényeinek tanulmányozása és teljesítésük módjának meghatározása;

- A könyvtárak elektronikus információforrásainak helyzete és fejlesztési tendenciái, majd folytatásként a könyvtári állományok fejlesztése digitális környezetben;
- Információs-bibliográfiai tevékenység elektronikus környezetben: az e-források bibliográfiai feldolgozása, az oroszországi bibliográfiai források fajtáinak feltárása és gyarapításuk tendenciái;
- Az elektronikus bibliográfiai termékek helye a szövetségi és a központi regionális könyvtárak információforrásai között.

Az RGB gyűjteményeinek mint nemzeti kulturális örökségnek a tanulmányozása négy témában folyt:

- Az RGB kéziratállományának tanulmányozása;
- Az RGB gyűjteményei és fondjai: vizsgálat és tudományos leírás;
- Muzeális könyvek az RGB állományában: kutatások és tudományos leírás;
- A könyvkultúra története a XVI–XX. században az RGB gyűjteményei alapján.

A kutatómunka eredményeként számos monográfia és négy katalógus jelent meg, valamint folyóiratokban és tanulmánykötetekben 260 publikáció látott napvilágot.

2019-ben négy új téma indult:

- Az Oroszországi Föderáció közkönyvtáraiban történő digitalizálási folyamatok kutatása, fejlesztések és jövőkép;
 - A könyvtárak elektronikus információforrásainak helyzete és fejlesztési tendenciái;
 - Az RGB információs-bibliográfiai tevékenysége: történet, jelenlegi helyzet, fejlesztési tendenciák;
 - Az írásbeliség emlékei és a történeti források feltárása és tanulmányozása az RGB gyűjteményeiben.
- 2015–2018 folyamán az RGB-ben hat állami szabványt (GOSZT) dolgoztak ki. Folytatódott a *Könyvtári-bibliográfiai osztályozási rendszer* (BBK) aktualizálása és fejlesztése. Évente átlagosan több mint 450 tudományos és ismeretterjesztő cikk jelent meg: a tudományos kutatásokról szóló tanulmányokat a nagy indexelő rendszerek (*Web of Science*, *Scopus* stb.) által feldolgozott kiadványokban publikálták, számuk 2015-höz képest évente megkétszereződött. Az RGB négy tudományos és tudományos-ismeretterjesztő folyóiratot ad ki, köztük a *Bibliotekovedeniet* (1952 óta), amely 2017-ben bekerült a 100 legjobb hazai szaklap közé, és anyagi támogatást kapott a nemzetközi tudományometriai adatbázisokba történő felvételéhez. Ugyanebben az évben a szintén az RGB gondozásában megjelenő *Observatoriâ kul'turyt fel-*

vették a Web of Science platformján működő Russian Science Citation Index (RSCI) folyóiratjegyzékébe. 2019-ben az RGB a Hirsch-index alapján az oroszországi tudományos intézmények rangsorában a 85. helyet foglalta el.

(*Viszocsekné Péteri Éva*)

Tudománymetria, bibliometria

78/2020

OUCHI, Ali [et al.]: Do altmetrics correlate with citations? A study based on the 1,000 most-cited articles. – *Bibliogr. In: Information discovery and delivery.* – 47. (2019) 4., p. 192-202.

Korrelálnak-e a hivatkozásokkal az alternatív metrikák? Kutatás az 1000 leginkább hivatkozott cikk alapján

Bibliometria; Elektronikus publikáció; Hivatkozás; Publikálás -tudományos kiadványoké; Tudománymetria; Tudományos kutatás; Web

A tanulmány célja, hogy megvizsgálja a *Nature c.* folyóirat sokat hivatkozott cikkeinek jelenlétét a közösségi médiában és eszközökön, valamint kísérletet tesz az alternatív metrikai és a bibliometriai mutatók korrelációjának bemutatására is.

A leíró vizsgálatot a szerzők alternatív metrikai mutatók alkalmazásával végezték a *Nature c.* folyóirat 1000 leginkább hivatkozott cikkének mintáján. 2019 februárjában e cikkek bibliográfiai adatait letöltötték a Scopus adatbázisból. Ezután az összes cikk címét manuálisan kikeresték a Google-ből, majd a folyóirat honlapján a cikkekre való hivatkozások és az *Altmetric Institute* adatainak felhasználásával begyűjtötték a cikkeknek a közösségi médiában való jelenlétére vonatkozó és alternatív metrikai eredményeit. Az adatokat a Microsoft Excel és az SPSS statisztikai szoftver segítségével elemezték.

Az eredmények azt mutatták, hogy az 1000 cikkből 989 (98,9%) legalább egy említést kapott a különböző közösségi médiafelületeken és eszközökön. A leginkább hivatkozott cikkekben a leggyakrabban használt alternatív metrikai forrás a Mendeley volt (98,9%), ezt követte a Citeulike (79,8%), majd a Wikipédia (69,4%). A legtöbb tweetet, blog- és Facebook-bejegyzést, hírt, Mendeley-, Citeulike-, Connotea- és Wikipédia-hivatkozást a „*Mastering the game of Go with deep neural networks and tree search*” [*A Go játék elsajátítása neurális hálókkal és fakeresséssel*]

című cikk kapta. A legmagasabb alternatív metrikai pontszám 3135 volt, ez ehhez a cikkhez tartozott. A legtöbb tweetelő és cikkolvasó az Egyesült Államokból származott. A tweetelők tagságának típusa nyilvános tagság volt; ami a tudományterületet illeti, az olvasók többsége az agrár- és biológiai tudományok PhD-hallgatói közül került ki. A Spearman-féle korreláció eredményei szignifikáns pozitív statisztikai korrelációt tártak fel a leginkább hivatkozott cikkekhez tartozó összes alternatív metrikai mutató és a kapott hivatkozások között (p -érték=0,0001).

E tanulmány eredményei segíthetik a kutatókat, a folyóiratok szerkesztőit és szerkesztőbizottságait

abban, hogy jobban megértsék a közösségi média és eszközök használatának fontosságát és előnyeit a cikkek publikálása terén.

Az alternatív metrika viszonylag új terület, és eddig még nem túl sok tanulmány foglalkozott a cikkek különböző közösségi médiafelületeken való jelenlétével. E kutatás során ennek megfelelően egy átfogó alternatív metrikai elemzést végeztek a világ egyik leghitelesebb folyóiratának 1000 legtöbbet hivatkozott cikkén.

(Autoref.)

Lásd még 73

Könyvtár- és tájékoztatásügy

Általános kérdések

79/2020

LANKES, R. David: Müssen Bibliotheken neutral sein? Ein Kommentar zur Frage der Neutralität von Bibliotheken. – Bibliogr. In: BuB. – 71. (2019) 11., p. 650-652.

Res. angol és francia nyelven

Semlegesnek kell lenniük a könyvtáraknak? Kommentár a könyvtári semlegesség kérdéséről

Feladatkör; Hátrányos társadalmi helyzetű olvasó; Információs társadalom; Könyvtárosetika; Szellemi szabadság; Társadalmi követelmények

A könyvtárak sohasem voltak semlegesek. A megvásárolt könyvek pénzbe kerülnek, helyet foglalnak el, és ez korlátozza további anyagok beszerzését. A nyitvatartási idő egy bizonyos használói csoportnak kedvez, másoknak viszont nem megfelelő. Lakóhelyünk, képzettségünk, bőrünk színe, nyelvünk mind olyan tényező, amely hatással van arra, hogyan látjuk a világot, és hogyan cselekszünk mindennapi életünkben. Könyvtárosként világos és egyértelmű az álláspontunk – elveknél hívjuk őket. Az a véleményed, hogy a könyvtárakhoz és az információhoz való hozzáférés nem csupán a jólétben élők kiváltsága? Ez nem általános meggyőződés, hanem olyan attitűd, amelyben megegyeztünk – és nem semleges.

Társadalmunkban egyes közösségeknek, különösen azoknak, amelyeknek nincs érdekképviselőjük, nem menedékre van szükségük. A bevándorlók számára nem lehetünk az egyetlen hely a társadalomban, amely befogadja őket. Azért kell küzdenünk, hogy az egész társadalom elfogadja őket. Nem elég a fiatalok olvasásra nevelését segítenünk. El kell érniük, hogy minden gyermek és fiatal jó iskolába kerüljön, megfelelő képzést és kulturális nevelést kapjon. Nem elég internet-hozzáférést biztosítanunk, használóinkat fel kell vértetni azokkal a kompetenciákkal, hogy meg tudják változtatni magát az internetet. Az adatvezérelt okos városoknak okos állampolgároknak van szükségük, akik értenek a technológiához, és tudatában vannak a technológia magánéletre és szabadságra gyakorolt hatásának. Ha nem cselekszel, a semlegesség ellentétét képviseled. Akkor haszontalan vagy, vagy ami még rosszabb, hamis biztonságot nyújtasz a rászorulóknak.

(Autoref.)

Lásd még 86

Nemzetközi könyvtárügy

80/2020

KRASS, Ulrike: Lebendige Kraft der Gesellschaft! 25 Jahre IFLA/UNESCO Manifest Öffentliche Bibliothek. – Bibliogr. In: BuB. – 71. (2019) 11., p. 660-662.

A társadalom élő ereje! 25 éves az IFLA/UNESCO kiáltványa a közkönyvtárakról

Egyesület -könyvtári -nemzetközi; Feladatkör; Könyvtárpolitika; Könyvtárügy; Közművelődési könyvtár; Nemzetközi szervezet; Társadalmi követelmények

A Freiburgi Városi Könyvtár helyettes vezetője, a *Berufsverband Information Bibliothek* továbbképzési bizottságának elnöke és nemrég az IFLA közkönyvtári szekciójának tagja cikkében méltatja a 2019 novemberében 25 éves, a Könyvtáros Egyesületek Nemzetközi Szövetsége (IFLA) által kibocsátott kiáltványt. Ez dokumentum a közkönyvtárak feladatait több szinten is meghatározza, és az egyes szakmai irányelvek mellett a könyvtárak és az információs létesítmények érdekeit képviseli az egész világon.

1949-ben született az első olyan egyetemes és általános keretszöveg, amely a közkönyvtárak céljairól és társadalomban játszott kitüntetett szerepéről szól. 1972. évi átdolgozása után 1994 novemberében adták közre a végső, máig érvényes változatot. Az *IFLA/UNESCO Public Library Manifesto 1994* című kiáltványt (<https://www.ifla.org/publications/ifla-unesco-public-library-manifesto-1994>) 27 nyelvre fordították le [köztük magyarra is *Az IFLA/UNESCO kiáltványa a közművelődési könyvtárakról, 1994* címmel]. A preambulum azt hangsúlyozza, hogy a tudáshoz és az információhoz való hozzáférés a szabadság, a jólét, valamint a társadalom és az egyén pozitív fejlődésének a javát szolgálja. Az első részben a kiáltvány a közkönyvtárak alapfeladatát fogalmazza meg, legfontosabb elemként az esélyegyenlőség társadalmi-politikai biztosítását és a befogadást jelölve ki. A könyvtár konkrét feladatait a szöveg második részében találjuk, először a közösségi információkhoz való hozzáférés, majd rendre a pénzügyi keretszabályok, a szolgáltatások színvonala és a vidék vagy város lakosainak igényeihez történő igazodás kérdéseit. (2009-ben a kiáltvány kiegészült a *10 ways to make a public library work / Update your libraries* című ajánlással, amely a tudástársadalom és az új technológiák által okozott változásokat és az ezekből adódó könyvtári feladatokat taglalja.)

A könyvtárról szóló általános állítások és a tényleges munka közötti szakadék áthidalásának érdekében az IFLA szekciói ún. irányelveket dolgoztak ki, amelyeket a könyvtárak helyben, konkrét érvelésük segéd-eszközeként, illetve építési, berendezési, felszerelési és programkínálati ösztönzőként tudnak felhasználni.

(Az irányelveket – *Guidelines for public libraries* – legutóbb 2010-ben adták ki; a szöveg szerkezete közvetlenül utal a kiáltványra, mivel minden egyes fejezet egy-egy abból vett idézettel kezdődik.) A kiáltvány más alapidokumentumok esetén is kiindulópontul szolgált (ld. *IFLA/UNESCO School Library Manifesto*).

Az elmúlt 25 évben több módon használták a kiáltványt a közkönyvtárak fejlesztésére nemzeti és nemzetközi szinten egyaránt. Hivatkozási alpnak számít a könyvtár társadalmi funkcióiról szóló vitákban vagy a könyvtárak helyzetének javítására tett erőfeszítések során. (Norvégiában a kiáltvány jó érveket adott a könyvtár mint a tudás helye, illetve a kommunikáció és a kulturális csere témakörében. Kenyában referenciapont volt a könyvtári személyzet kérdésében, Indiában a könyvtár-korszerűsítésben. Kanadában a kiáltvány segített 2016-ban a menekültek igényeihez igazított szolgáltatások kialakításában.) Annak a kérdésnek a megvilágítására, milyen jelentőséggel bír a kiáltvány az egyes könyvtárak számára, érdekes a „modellkönyvtárak” gondolata. Az 1950-es évek elején az UNESCO három könyvtárat támogatott Indiában, Kolumbiában és Nigériában; jóval később, az 1990-es évek közepén kibővítették a koncepciót, és négy könyvtárat vontak be Svédországban, Zimbabwében, Portugáliában és Észtszországban. A kiáltvány jó hivatkozási alap egy könyvtári küldetésnyilatkozatban vagy stratégiában is. (Példa erre a kanadai Richmond könyvtára, ahol a stratégiában utalnak a kiáltványra vagy a svájci Fribourg városi könyvtára, ahol idézik azt a honlapon.)

Az évforduló jó alkalom, hogy a magunk környezetében lobbizzunk a könyvtár társadalmi elismertetéséért. A fenti példák ma is időszerűek, és azt mutatják, hogy az IFLA/UNESCO 25 éves kiáltványa ma is érvényes. A benne szereplő állítások értéke főleg mostanában lett világos, amikor a könyvtárak a társadalmi viták színtereiként határozzák meg magukat. A kiáltvány most is jó kiindulási alap – 25 év után éppen frissíteni tervezik –, és továbbra is segíti a közkönyvtárakat mint a társadalom élő erejét.

(Murányi Lajos)

Lásd még 73, 87, 95, 110

Nemzeti könyvtárügy

81/2020

EGELAND, Lars – GASTINGER, Almut: Bibliotheken beliebt wie nie : ein Überblick über die norwegische Bibliotheklandschaft. – Bibliogr. In: BuB. – 71. (2019) 10., p. 574-579.

Res. angol és francia nyelven

Többen járnak könyvtárba, mint valaha: áttekintés a norvég könyvtárakról

Általános helyzetkép; Könyvtári rendszer -országos; Könyvtárügy; Könyvtárügy története

Norvégia első közkönyvtári törvénye 1935-ben született; az 1947. évi már előírta, hogy minden település rendelkezzen könyvtárral. A törvény később többször módosult (utoljára 2013-ban), és a preambulumba fontos mondat került: „A közkönyvtár legyen független találkozóhely, nyilvános viták és beszélgetések színtere.” A felsőoktatási törvény azt is előírja, hogy minden egyetemnek és főiskolának legyen könyvtára. A nemzeti könyvtár önálló intézményként való megalapításáról a norvég parlament döntött 1988-ban; de ezt a szerepet 1999-ig az 1811-ben alapított Oslói Egyetemi Könyvtár látta el, csak 2005 augusztusában nyílt meg a felújított Nemzeti Könyvtár Oslóban. (1989-ben egy másik telephelye is létesült *Mo i Raná*ban, ahol egy hatalmas, hegybe vájt csarnokban tárolják az összes kötelempéldányt.) A Nemzeti Könyvtár a nemzeti emlékezet legfontosabb letéteményese; állományában 2018 végén kb. 3,75 millió könyv, ötmillió folyóirat, több mint 400 ezer film, 148 ezer plakát, kétmillió kép, több millió analóg és digitális rádió- és televíziós felvétel, valamint egyéb médium volt. A digitalizálási program 2006-ban kezdődött; a következő 20–30 évben az egész gyűjteményt digitalizálni fogják. 2016-ban a parlament új kötelempéldány-törvényt fogadott el, amely lehetővé teszi a kiadványok digitális változatainak a bekérését. A törvény 2018-ban lépett hatályba, ami többek között azt is jelenti, hogy a felsőoktatásban tanulók és kutatók is szabadon hozzáférhetnek a kötelempéldányokhoz csakúgy, mint a közkönyvtárak használói. 2018-ban befejeződött a *Bokhylla.no* projekt (*bokhylla* = 'könyvespolc'), melynek célja, hogy a Norvégiában 2000-ig kiadott mintegy 270 ezer könyv online elérhető legyen (norvégiai IP-címről). Mivel e

könyvek többsége még szerzői jogi védelem alá esik, a nemzeti könyvtár és a *Kopinor* (a jogtulajdonosokat képviselő ügynökség) aláírta a hozzáférést lehetővé tevő szerződést.

Ami a *közkönyvtárakat* illeti, az első olvasóklubok a XVIII. században alakultak, 2017-re pedig 674 közkönyvtár (fiók) jutott 5,23 millió lakosra, az állomány kb. 18,3 millió dokumentum volt, és 16,5 millió könyvet kölcsönöztek. 70 éve létezik mozgókönyvtári szolgáltatás, melyet 2018-ban egy hajó és 19 busz látott el. A közkönyvtár évek óta nyelvi kávézók, politikai viták, olvasóköri, gyermekegyetemek, koncertek, előadások stb. színhelye. 2017-ben a rendezvények száma közel 50 ezer, a résztvevők száma pedig 1,3 millió volt. Az utóbbi években sok új könyvtár épült, gyakran kulturális központtal, színházzal vagy mozával együtt; 2020-ban Oslóban az új főkönyvtár (*Deichmann*) is megnyílik. Az *open library* koncepció is egyre népszerűbb, melynek értelmében a használók a nyitvatartási időn kívül is hozzáférhetnek könyvtárukhoz olvasójegyükkel. (Néhány könyvtárban szerszám, sporteszköz stb. is kölcsönözhető.)

Az első *tudományos könyvtárat* 1768-ban alapították a Királyi Norvég Tudományos Társaság könyvtáraként. Az *egyetemi és főiskolai könyvtárak* száma az utóbbi években többször változott. Jelenleg összesen 21 felsőoktatási könyvtár működik, illetve vannak még magánfőiskolai könyvtárak is, amelyek közül 16 állami támogatásban részesül. Az olyan témák, mint a nyílt hozzáférés, a nyílt tudomány, a kutatási adatok kezelése, az intézményi repozitóriumok, a könyvtári laboratóriumok / *makerspace*-ek vagy az információs műveltség tanítása, ma már a tudományos könyvtárak stratégiai területei közé tartoznak. 2017 augusztusában a norvég kormány elfogadta a nyílt hozzáférés irányelveit. A cél az, hogy 2024-ig az államilag finanszírozott kutatások összes publikációja szabadon hozzáférhető legyen, 2019-ben ezért új szerződéseket kötöttek a legnagyobb tudományos kiadókkal. A *CRISTin* az az országos rendszer, amelyben minden tudományos publikációt regisztrálnak, közvetlenül kapcsolódva az intézményi repozitóriumokhoz. A nyílt hozzáférésű publikációk aránya az oslói és a trondheimi egyetemeken a legnagyobb: 86%, illetve 80%. A kutatási adatok kezelésének első országos irányelvét a kormány 2017 végén fogadta el; a NIRD, a kutatási adatok új nemzeti infrastruktúrája és archívuma lehetőséget kínál a kutatási adatok tárolására, közzétételére és megosztására.

Az 1935-ös könyvtári törvény előírta, hogy minden olyan iskolának, ahol több mint tizenkét tanuló van, könyvtárral kell rendelkeznie. Ez a követelmény később kikerült a törvényből, de beépítették az 1998. évi oktatási törvénybe, amely lefekteti, hogy minden diáknak jár *iskolai könyvtár*. A 2016. évi adatok azt mutatják, hogy 1904 általános iskolának volt, míg 228-nak nem volt könyvtára; a 370 középiskolából 46 nem rendelkezett könyvtárral. Mivel az iskolai könyvtárak finanszírozását az utóbbi években az önkormányzatok jelentősen csökkentették, a kormány most nagyobb összeget biztosít az iskolai könyvtárak fejlesztésére.

A *Norvég Könyvtárak Egyesületét (Norsk Bibliotekforening)* 1913. október 25-én alapították, ma már 3000 intézményi és egyéni tagot, 13 regionális részleget, 7 speciális csoportot és 7 bizottságot számlál. Említést érdemel még a *Norvég Szakkönyvtárak Egyesülete*, továbbá a *Könyvtárosok Szövetsége* és a szakszervezet kisebb könyvtárszövetségei. Két könyvtári folyóirat jelenik meg: a *Bok og Bibliotek* (1934 óta), valamint a *Bibliotekaren*, a Könyvtárosok Szövetségének lapja.

Az áttekintés végül a könyv- és egyéb dokumentumbeszerzés formátumainak és a vonatkozó áfakulcsoknak egyelőre nyitott kérdéseivel zárul.

(Murányi Lajos)

Lásd még 91, 114, 125, 135

Központi szolgáltatások

82/2020

ROHOŇOVÁ, Ludmila: Tvorba autorizovaných selekčných údajov v Národnej bibliografii SNK a v katalógu Slovenská knižnica In: Knižnica. – 20. (2019) 4., p. 14-23.

Res. angol nyelven

Egységesített besorolási adatok létrehozása a Szlovák Nemzeti Könyvtár Nemzeti Bibliográfiájában és az országos könyvtári katalógusban

Besorolási adatok egységesítése; Besorolási adatok jegyzéke; Dokumentumleírási szabályzat; Közös katalógizálás; Nemzeti bibliográfia; Nemzeti könyvtár

Az elmúlt hat évben a Szlovák Nemzeti Könyvtár Nemzeti Bibliográfiai osztálya intenzíven foglalkozott az egységesített bibliográfiai, információkereső nyelvi adatok kezelésével. A katalógusok nem rendel-

keztek megfelelő egységesített besorolási (*authority*) rekordokkal, miközben az adatok mennyisége egyre nagyobb lett. A probléma egyik oka az emberi erőforrás hiánya volt, a másik pedig az, hogy a *Harmadik generációs könyvtári információs rendszer (KIS3G)* projekt nem támogatta az *authority* adatok könyvtárak közötti együttműködésben való elkészítését. A Nemzeti Bibliográfiai osztály értékelt az egységesített adatok mennyiségét és minőségét a nemzeti könyvtári és az országos katalógusban, és a helyzet javítására ütemtervet készített. Egyértelművé vált, hogy a digitalizálással, teljes szövegű elérésekkel a nehézségek növekedni fognak.

Az osztály 2013 óta közreműködik a nemzeti bibliográfia és az országos katalógus gondozásában. A fő probléma az adatduplikáció, sőt multiplikáció bekövetkezése; ennek egyik oka a megfelelő duplumszűrő program hiánya, valamint az, hogy az egyes könyvtárak adatai kontrollálatlanul kerültek be a *Virtua* rendszerbe. A nemzeti bibliográfiai adatbázisban a személy- és testületi nevek különböző variációi, névváltozatai, nyelvi kombinációi elkezdtek sokszorozódni. Ehhez az is hozzájárult, hogy a *Virtua* rendszerben az *authority* adatok kezelése, egységesítése nehézkes, többlépcsős, ebből adódóan időigényes feladat. A másik jelentős probléma a teljes szövegek digitalizálásával merült fel. A bibliográfusoknak ezért széles körű változtatásokat kellett bevezetniük a korábbi gyakorlatok felszámolására. A *Virtua* rendszerben az egységesítésre kétféle módszer vált elfogadottá: az egyik a források folyamatos, kurrens feldolgozása során, a másik retrospektív módon, a szerzői és tárgyi indexek egyeztetett egységesítésével valósul meg. A digitalizált monográfiák rekatalógizálása párhuzamosan zajlik a bibliográfiai tételek duplikációinak javításával.

A bibliográfiai osztály 2015-től számottevő fiatalításon ment keresztül, a fiatal munkatársak rugalmasan alkalmazkodtak a változó körülményekhez, módszerekhez. Az RDA katalógizálási szabályaira való átállás az egységesített adatok körében is új filozófiát és összetettebb gyakorlatot követelt. A Nemzeti Bibliográfiai osztály a KIS3G konzorcium keretében módszertani anyagokkal, képzésekkel támogatta az új szabványra való országos átállást. Ezt követően az egységesített adatok kezelését a nemzeti könyvtárban a Nemzeti Bibliográfia *Analitikus bibliográfiai és adategységesítő osztálya* vette át, amely valamennyi adattípus esetében (személynév, testületi név, tárgyszó, földrajzi név, kronológiai adat, műfaj) kezeli a folyamatokat, valamint ellenőrzi az országos

könyvtári katalógus adatait. Az adategységesítés tényleg fontos együttműködést alakítottak ki a Nemzeti Biográfiai Intézettel, amely gyűjti a szlovák kultúra szereplőinek életrajzi dokumentumait. A különböző adattípusok sajátos tulajdonságokkal rendelkeznek. A legbonyolultabbak azok az információkereső nyelvi kifejezések, amelyeknek a lexikai és szintaktikai alkalmazása is összetett, ezért speciális tárgyszavakat és azok angol nyelvi megfelelőit is használják. Folyamatban van a rendelkezésre álló tézauruszok és szakszótárak összevetése, elemzése is. A legnagyobb problémát azonban a Virtua könyvtári rendszer jelenti, amely gyenge rendszervédelmet biztosít az authority adatbázis számára, így az adatok az export- és importfolyamatok során is sérülhetnek.

A személynevek egységesítése a Nemzeti Bibliográfia prioritása, ami az RDA-ra való átállással bonyolultabbá vált. Az AACR2-höz képest most sokkal több információt kell a személyek azonosításához strukturált adat formájában rögzíteni (működési terület, foglalkozás, nem, nyelv stb.). Az adatok egységesítéséhez számos segéd- és kézikönyv, forrás használata szükséges. A szlovák illetőséggel rendelkező személyek azonosítását segíti a *Szlovák életrajzi szótár I–VI. kötete* (1986–1994) és a *Szlovákia biográfiai lexikona* (2002–), melyek digitálisan hozzáférhetőek, továbbá a nemzetközi névadatbázis, a VIAF (*Virtual International Authority File*).

A Koha könyvtári rendszerben létrehozott *authority.snk.sk* portál támogatja az egységesítés végrehajtását, és az authority adatokat a KIS3G konzorciumon kívüli minden könyvtár számára elérhetővé és letölthetővé teszi. Az adatbázis kapcsolódik a VIAF-hoz, a Wikipédiához, a Wikidatához, a földrajzi nevek a Google Térképhez.

A Szlovák Nemzeti Könyvtár 2019-ben csatlakozott a VIAF-hoz. Az egységesítésben a nemzeti könyvtár együttműködő irányításra törekszik valamennyi könyvtárral, tevékenységét a KIS3G program keretében működő intézményekre is szeretné kiterjeszteni. 2019 decemberében a Szlovák Nemzeti Könyvtár ismertette az authority adatok együttműködésben való létrehozására vonatkozó koncepcióját a KIS3G program könyvtáraival és a Bibliográfiai Tevékenység Koordináló Tanáccsal. A *Nemzeti authority adatok* névtér új modelljét 2020 folyamán élesítik, a könyvtárosok és a nagyközönség eredményesebb információkeresésének reményében.

(Prókai Margit)

Lásd még 133

Együttműködés

83/2020

SENSENEY, Megan – KOEHL, Eleanor Dickson – NAY, Leanne: *Collaboration, consultation, or transaction : modes of team research in humanities scholarship and strategies for library engagement.* – Bibliogr. In: *College & research libraries.* – 80. (2019) 6., p. 787-804.

Együttműködés, konzultáció vagy tranzakciók: a csoportmunka módjai a bölcsészettudományok területén és stratégiák a könyvtárosok bekapcsolódásához

Együttműködés -helyi; Felsőoktatási könyvtár; Interdiszciplináris problémák; Kutatás információellátása; Kutató -mint olvasó; Szolgáltatások; Tudományos kutatás

A digitális tudományos kutatások elterjedésével a bölcsészettudományok művelői egyre komplexebb kutatócsoportokban és partnerkapcsolatokban vesznek részt, a felsőoktatási könyvtárosok pedig innovatív szolgáltatási modelleket dolgoznak ki a kutatók igényeinek kielégítésére. Jelen tanulmány megvizsgálja a közös munka módjait a bölcsészettudományi kutatások területén azáltal, hogy szintetizálja két, a bölcsészettudományi kutatási gyakorlatokra irányuló minőségi vizsgálat válaszait, továbbá felkínálja a több szereplős kutatások osztályozását, amely magában foglalja a kollaboratív, konzultatív és tranzakciós alapú kutatási együttműködések a kutatók, a hallgatók, a felsőoktatási személyzet és az egyéb lehetséges érdekelt felek körei között. A bölcsész tudósok önbevallásos kutatási szokásait alapul véve a szerzők ajánlásokat fogalmaznak meg azon felsőoktatási könyvtárosok számára, akik digitális bölcsészeti szolgáltatási modelleket fejlesztenek és tartanak fenn.

(Autoref.)

Lásd még 96, 107, 108, 129, 133

Jogi szabályozás

84/2020

DEGENHARDT, Sven: *Umsetzung der Marrakesch-Richtlinie an Hochschulen : Befugte Stellen – Universal Design – Born Accessible Publishing.* – Bibliogr. In: *Bibliotheksdienst.* – 53. (2019) 10-11., p. 652-661.

Res. angol nyelven

A Marrákési szerződés érvényre juttatása a felsőoktatásban: hiteles helyek, egységes tanulási környezet, szabad hozzáférésű publikálás

Felsőoktatási könyvtár; Hátrányos helyzetű olvasó; Hozzáférhetőség; Szerzői jog; Szolgáltatások; Vak könyvtár-használó

A Vakok Világszövetsége 2011-ben bevezette a „könyvéhség” fogalmát, azt jelezve, hogy az olvasási nehézséggel küzdők számára nem áll rendelkezésre megfelelő mennyiségben olyan irodalom, amelyet számukra elérhető formátumba (például Braille-formátumba, hangoskönyvvé, öregetűs vagy e-könyvvé stb.) konvertáltak. Az okok nagyrészt a szerzői jogi előírásokban rejlenek.

A Marrákési szerződés (2013) az Európai Unió Tanácsának a nevéhez fűződik, és kimondja, hogy a vakok, a látássérültek és azok számára, akiknek a nyomtatott dokumentumok kezelése nehézséget okoz (más néven az olvasási szempontból hátrányos helyzetűeknek) meg kell könnyíteni a publikált művekhez való hozzáférést. Németországban a Marrákési szerződés 2019. január 1-jén lépett hatályba. A törvény szerint a szerzői jogi előírásoknak biztosítaniuk kell, hogy az irodalmi, művészeti és tudományos műveket az érintettek (az olvasási szempontból hátrányos helyzetűek) részére akadálymentes formátumokban tegyék hozzáférhetővé. A dokumentumok, amelyekre a rendelkezés vonatkozik, a következők: könyvek, broszúrák, folyóiratok, forgatókönyvek, kéziratok, kották, ábrázolások (nem szerepelnek köztük a filmek és hasonló audiovizuális dokumentumtípusok). A célkitűzés az, hogy e dokumentumok akadálymentesen hozzáférhetőek legyenek az említett célcsoport számára, analóg vagy digitális formátumban. Az érintettek jogosultak arra, hogy a hozzáférést térítésmentesen és az eredeti mű jogtulajdonosa engedélyének beszerzése nélkül gyakorolják. (A szerződés helyenként meglehetősen rugalmatlanul rendelkezik: tiltja például, hogy a konvertált művek hozzáférést valaki továbbadja másoknak, még a további jogosultaknak is.)

Az akadálymentesen hozzáférhető műveket kizárólag csak ún. hiteles helyek terjeszthetik, illetve tehetik nyilvánosan elérhetővé; ezek díjat fizetnek a jogkezelőnek. A cikk írásának időpontjában Németországban 14 erre jogosult intézményt tartanak nyilván. A rendszer működését a Német Szabadalmi Hivatal (DPMA) felügyeli.

A felsőoktatási hallgatók között is vannak olyanok, akik hátrányokat szenvednek el amiatt, hogy különböző eredetű olvasási nehézségekkel küzdenek. „A felsőoktatás mindenkié” elv érvényesítése érdekében már biztosítanak számukra tanácsadó és segítő szolgáltatásokat, különösen a nagyobb intézményekben. A kiadókra egyelőre még nem jellemző, hogy figyelembe vennék e hátrányos helyzetű célcsoport igényeit. Kifejezetten távol van még az ún. eleve hozzáférhetőnek szánt publikálás (*born accessible publishing*) megvalósítása és szabvánnyá válása a kiadói és oktatási gyakorlatban, ami globális megoldást adna a könyvéhség problémájára. A másik feltétel pedig olyan hiteles szolgáltatóhelyek létrehozása és hálózatba szervezése lenne, amelyek az akadálymentes dokumentumokat (oktatási anyagokat, segéd- és vizsgaanyagokat stb.) elkészítenék (például a formátum konverziójával), és rendelkezésre bocsátanák. Az a cél, hogy az érintettek ne különleges szolgáltatásban részesüljenek, hanem egy hálózatba szerveződött oktatási-tanulási környezetet vehessenek igénybe. Egy német hallgatói szervezet felmérése során 300 felsőoktatási intézményt kérdeztek meg. A 99 válaszadó közül 18-an működtetnek akadálymentes hozzáférhetőségi szolgáltatást, további 4-ben annak kialakítása folyamatban van. A legtöbb intézmény még nem nyújt ilyen típusú szervezett szolgáltatást, inkább személyes segítséget lehet kérni. A könyvtárak együttműködése, szolgáltató hálózatba szerveződése szempontjából kifejezetten hátrányos a Marrákési szerződésnek az a pontja, amely tiltja a konvertált dokumentumok továbbadását más intézményeknek. Figyelemre méltó az a tény, hogy 2019 közepéig a DPMA-nál egyetlen felsőoktatási intézmény, akadálymentes hozzáférhetőségi szolgáltatás vagy felsőoktatási könyvtár sem regisztrált hiteles helyként.

(Hegyközi Ilona)

85/2020

SCHMIDT, LeEtta: Balancing informed evaluation with efficiency : applying copyright and licensing evaluation to reserves and interlibrary loan. – Bibliogr. In: Journal of access services. – 16. (2019) 4., p. 151-166.

Egyensúlyozás az információkon alapuló értékelés és a hatékonyság között: a szerzői jogi és licenelési rendelkezések alkalmazása a kötelező irodalomra és a könyvtárközi kölcsönzésre

Felsőoktatási könyvtár; Kölcsönzés; Könyvtárközi kölcsönzés; Munkaszervezés; Olvasószolgálat; Személyzet; Szerzői jog

A cikk megvizsgálja, milyen lépéseket tettek egy felsőoktatási könyvtárban azon problémák orvoslására, melyekkel akkor szembesültek, amikor megkíséreltek létrehozni egy szerzői joggal kapcsolatos tudásbázist a kötelező irodalommal és a könyvtárközi kölcsönzéssel foglalkozó személyzet segítségével. A tanulmány ismerteti egy szerzői jogi eljárásrend kidolgozását a könyvtár számára, amely kimondottan a könyvtárközi kölcsönzési és a kötelező irodalommal kapcsolatos tevékenységekre összpontosított. Azt is bemutatja, hogy a személyzetnek rendezett oktatás, a folyamatdokumentáció fejlesztése és a rendszeres képzési összejövetelek tartása hogyan segítette elő, hogy minden részleg képes legyen beépíteni az új eljárást a napi munkafolyamatokba. Végezetül a cikk rámutat olyan új problémákra, melyekkel akkor találkoztak, amikor megpróbálták egyszerűsíteni a szerzői jog által védett és licencelt anyagok kezelését.

(Autoref.)

Lásd még 132, 133

Könyvtárosi hivatás

86/2020

TREPANIER, Cheryl – SHIRI, Ali – SAMEK, Toni: An examination of IFLA and Data Science Association ethical codes. – Bibliogr. In: IFLA journal. – 45. (2019) 4., p. 289-301.

Res. arab, francia, kínai, német, orosz és spanyol nyelven

Az IFLA és a Data Science Association etikai kódexeinek összehasonlítása

Adatfeldolgozás; Adatvédelem; Egyesület -könyvtári -nemzetközi; Egyesület -rokon területen; Könyvtáresetika; Könyvtártudomány; Szakmai etika -rokon területen; Tájékoztatás; Terminológia

A cikk az IFLA etikai kódexét (2012) és az Adattudományi Egyesület (*Data Science Association*, DSA) szakmai magatartási kódexét (2013) hasonlítja össze. Az előbbi a könyvtárosoknak és más információs szakembereknek, az utóbbi az adatokkal

foglalkozó szakembereknek (adattudósoknak) szól. A szövegeket a szakkifejezések és a felvetett témák szempontjából mennyiségi, majd szemantikai tartalomelemzésnek vetették alá. A két dokumentumot azért választották ki, mert az IFLA etikai kódexe egyértelmű és hasznos referenciapontja a globális információs szakmát érintő megfontolásoknak, a DSA magatartási kódexe pedig olyan időszerű kérdéseket tárgyal, amelyek a digitalizálási törekvések és az adatintenzív környezet kontextusában merülnek fel. A vizsgálat során a két szöveg közötti hasonlóságokat és eltéréseket kívánták feltárni. Találtak bizonyos átfedéseket, ilyen például a szakmai igényesség és a titoktartási kötelezettség említése. A szabad véleménynyilvánítás és a közérdekű bejelentések kérdése csak az IFLA-nál szerepel; a könyvtárosoknál az információk átláthatósága a követelmény, és ez aktív felelősséget ruház rájuk. A DSA kódexe pedig előírja a gondosságot, és útmutatást ad a munkavégzés mikéntjére nézve.

A két kódex megfogalmazása igen eltérő. Az IFLA kódexe számos helyen megengedő stílusú, bizonyos tevékenységeket ösztönözni kíván, és a kódex betartását meggyőzéssel szeretné elérni. Ezzel szemben a DSA kódexe azt részletezi, hogy mitől tartózkodjanak az adatokkal foglalkozó szakemberek, és köteleességének minősíti a kódex be nem tartását. Megállapítást nyert, hogy az adattudósokkal szemben támasztott etikai követelmények nem építenek közvetlenül a könyvtári-tájékoztatói szakmában szokásos etikára. Az IFLA és a DSA kódexe szóhasználatában is különbözik. Az IFLA-nál az *információ*, a DSA-nál az *adatok* és a *tudás* kulcsszavak dominálnak; utóbbinál az *információ* szó fel sem bukkan. A DSA-nál a szakember feladata az adatok értelmezése, míg a könyvtáros erre nem vállalkozik az információ esetében. A könyvtárosok *használókkal* vannak kapcsolatban, az adattudósok *ügyfelekkel*. A könyvtárosok nyilvánosan hozzáférhető (publikált) információkkal (közkinccsel) dolgoznak, esetükben nem merül fel a bizalmas információk kezelése (csupán az információknak a személyes adatoktól való elválasztása). Az adattudósok nem feltétlenül nyilvános, esetenként magánjellegű, védett adatokkal foglalkoznak. A DSA kódexe hosszan kitér az összeférhetlenség és a kizárólagosság kérdéskörére, ezek a megfontolások a könyvtárosok kódexében nem szerepelnek. Végezetül az adattudósok hozzáadott értéket hoznak létre, ami a piacon is értékesíthető, a könyvtárosok jelszava ellenben az egyetemes hozzáférhetőség.

A szélesebb értelemben vett információs etikai megfontolások jóval több szakmát érintenek: a könyvtárosok mellett a levéltárosokat, az adattudósokat, a nyilvántartások kezelőit, az újságírókat stb. Az IFLA kódexe elsősorban a hagyományos könyvtárosnak szól, aki nyilvánosan elérhető információkat szolgáltat, közvetlenül a „tőle karnyújtásnyira lévő” használó számára. Ugyanakkor az információs szakemberek munkája során adódnak olyan helyzetek, amikor az adattudósokhoz hasonló dilemmákkal szembesülnek. Mindkét kódex esetében vannak olyan kiegészítő szempontok, amelyeket a jövőben érdemes mérlegelni (pl. szellemi tulajdon kontra hozzáférhetőség, illetve a tudásgazdaság problematikája), ám a két szakma etikai kódexét semmiképpen nem szabad összemosni. Összegzésképpen elmondható, hogy a könyvtári és információs etika esetében szilárdabb kereteket kell kialakítani, az adatetika esetében pedig átfogóbb keretekre és inkluzív szemléletre van szükség a fogalmi tisztázás érdekében.

A cikk melléklete egymás mellé helyezve állítja párhuzamba az IFLA-dokumentum hat fejezetét és a DSA-dokumentumban szereplő nyolc szabályt.

(Hegyközi Ilona)

Lásd még 79, 87, 96, 118

Oktatás és továbbképzés

87/2020

GIBBONS, Leisa – WHITE, Hollie: A comparative study of LIS accreditation frameworks in Australia, New Zealand, United States, and Canada. – Bibliogr. In: Journal of education for library and information science. – 60. (2019) 4., p. 241-264.

A könyvtár- és információtudományi képzés akkreditációjának összehasonlító vizsgálata Ausztráliában, Új-Zélandon, az Egyesült Államokban és Kanadában

Képzés -rokon területen; Könyvtárosi hivatás; Könyvtárosképzés, dokumentálóképzés; Könyvtárosképző intézmény; Könyvtártudomány; Nemzetközi helyzetkép; Oktatási anyag

Két ausztrál kutató könyvtári és információs szakmai szervezetek weboldalain és kizárólag nyilvánosan elérhető forrásokban közreadott adatok alapján összehasonlító vizsgálatot végzett arról, hogyan zajlik

néhány országban a könyvtár- és információtudományi képzés akkreditációja. Statisztikai módszerekkel elemezték az akkreditált oktatási programokat, az információtudományi képzést nyújtó ún. *iSchoolok* tevékenységét, a megszerzhető képesítések és fokozatok elnevezéseit (a mesterképzést követőket is beleértve), a szakirányokat, a nyilvántartás-kezelési, levéltári és egyéb specializációk jelenlétét. Tartalom-elemzési módszerekkel számba vették, hogy hol milyen témák merülnek fel, miben hasonlít és miben tér el egymástól az egyes országok gyakorlata, továbbá milyen trendek érvényesülnek ezen a területen.

A vizsgálat ismertetése Ausztrália, Új-Zéland, az Egyesült Államok és Kanada szakmai szervezeteinek és akkreditáló ügynökségeinek, majd az érintett oktatási intézményeknek és a megfigyelhető trendeknek a bemutatásával kezdődik. A weboldalak tanúsága szerint mindenütt nagy jelentőséget tulajdonítanak a következő tényezőknek: a szakmai egyesületek akkreditációs tevékenysége; az intézmények részvétele a nemzetközi konzorciumi tagságon alapuló *iSchools* mozgalomban (amely kiemelt figyelmet fordít az információval kapcsolatos ismeretekre, az információ használatára és használóira, az információtechnológiára és alkalmazására); valamint a könyvtári irányultság hangsúlyos jelenléte. A kurzusok tartalmát illetően foglalkoztak azzal is, hogy vannak-e két szakos diplomák, valamint hol szerepelnek a tananyagban múzeumi és levéltári, vagy a közgyűjteményekkel (angol rövidítéssel: GLAM – *Galleries, Libraries, Archives and Museums*) és a kulturális örökséggel kapcsolatos ismeretek, illetve azok hogyan illeszkednek a könyvtári-információs tantervbe: annak szerves részeként vagy rokon területként. Általánosságban megállapítható, hogy a könyvtári-információtudományi felsőoktatási képzéseket Észak-Amerikában egy darab szakmai szervezet (ALA), míg Ausztráliában és Új-Zélandon három szervezet (ALIA, ASA, RIMPA) akkreditálja. A működő *iSchoolok* többségét a fenti szervezetek szintén akkreditálják. A programok és szakok elnevezései nagy változatosságot mutatnak; az egyesült államokbeli alapszakos képzés az ausztrál és az új-zélandi rendszerben a felsőfokú szakképzésnek feleltethető meg. A szerzők kiemelik, hogy az Egyesült Államokban elterjedtebbek az *iSchoolok*, gyakoriak a két szakos képzések, jellemzőbb a specializációk választhatósága, valamint a közgyűjteményi és kulturális örökséggel kapcsolatos ismeretek integrációja.

A kutatásnak voltaképpen az volt a célja, hogy a külföldi példák tanulságai alapján az ausztrál akkreditá-

ciós gyakorlatot fejlesszék. Az elemzés jó kiindulópontja lehet a további vizsgálatoknak: miért érdemes az ausztrál könyvtári és információs képzőhelyeknek bekapcsolódnuk az *iSchools* mozgalomba; milyen szerepet játszanak az akkreditációs normatívák és folyamatok a képzés színvonalában, megtervezésében és szolgáltatásában; végezetül mit nyújthat az integrált közgyűjteményi (a nyilvántartás-kezelést is magában foglaló GLAMR) képzés. A jövőben további párbeszédre van szükség annak érdekében, hogy az információ plurális megközelítéseinek dacára megalapozzák a diplomák későbbi kölcsönös elismerését és a könyvtár- és információtudományi képzés globalizálását.

(Hegyközi Ilona)

Lásd még 73, 106

Szabványok, normatívák

88/2020

PARK, Hyoungjoo – KIPP, Margaret: Library linked data models : library data in the semantic web. – Bibliogr. In: Cataloging & classification quarterly. – 57. (2019) 5., p. 261-277.

A kapcsolt adatok könyvtári modelljei: könyvtári adatok a szemantikus weben

Besorolási adatok egységesítése; Dokumentumleírási szabályzat; Feldolgozó munka; Formátum -gépi; Gépi dokumentumleírás; Szabvány; Web

A szemantikus web lehetővé teszi a géppel olvasható adatok megosztását, oly módon, hogy az adatokhoz jelentést társít metaadatsémák és ontológiák segítségével. A *Linked (Open) Data*, azaz (nyílt) kapcsolt adatok alatt a géppel olvasható adatkészletek egymással való összekötésére vonatkozó jó gyakorlatok egy csoportját értjük. Az összekapcsolás a szemantikus weben URI-k és az RDF metaadatséma segítségével történik.

A könyvtárak többféle séma alapján elkezdtek jelenlegi MARC rekordjaikat Linked Data formátumokra konvertálni. Ezeket a próbálkozásokat azonban még nem vetették alá alapos tesztelésnek, és a hosszú távú adatmegosztás lehetősége is további kutatásokat igényel.

A tanulmány a könyvtárak által használt Linked Data-sémákat, -ontológiákat és -adatmodelleket vizs-

gálja. Az anyaggyűjtés 2014 és 2015 között történt; az első fázisban 4, a második fázisban az előbbieket mellett további 8 könyvtár szerepelt, melyek többféle könyvtártípust és földrajzi régiót reprezentáltak. (Az európai mintát szinte csak nemzeti könyvtárak alkották: a Spanyol Nemzeti Könyvtár, a Francia Nemzeti Könyvtár, a Német Nemzeti Könyvtár, a Svéd Nemzeti Könyvtár, a *British Library*, illetve az *Europeana*).

A szerzők az összehasonlítás alapjaként a MARC-ot használták. A MARC 21-es példarekordokat mindegyik publikált Linked Data-modell szerint átalakították, hogy elemezzék a metaadatok minőségét és a könyvtári felhasználás lehetőségeit. A sémák adatelemeinek az összehasonlíthatósága érdekében, valamint hogy minden vizsgált MARC-rekordot át tudjanak alakítani mindegyik séma szerint, a munkát az adatelemek egymásnak való megfeleltetésével (*mapping*) kezdték. Amennyiben a Linked Data-séma dokumentációjában elérhető volt hivatalos megfeleltetés a MARC-hoz, abból indultak ki. Megállapítást nyert, hogy csak 4 olyan séma/ontológia van, amelyet legalább öt könyvtár használt a vizsgált időszakban; 6-ot használt legalább négy könyvtár, 9-et legalább három könyvtár, és 19-et legalább két könyvtár. A többi sémát csak egy-egy könyvtár használta, néha csak egyetlen elem kedvéért. A szerzők kiemelik a legelterjedtebb metaadatsémákat, ezek a következők: *Dublin Core/DCTerms*, *Bibliographic Ontology* (BIBO), *Friend of a Friend* (FOAF), *Simple Knowledge Organization System* (SKOS).

A visszavont metaadatsémák viszonylag gyakori használata arra hívja fel a figyelmünket, hogy mennyire fontos a sémák karbantartása a folyamatosan változó szemantikus webes környezetben.

A Kongresszusi Könyvtár volt az egyedüli, amelyik saját Linked Data-modellt hozott létre (ez a BIBFRAME) anélkül, hogy felhasznált volna már létező sémát vagy ontológiát. Az OCLC arra törekedett, hogy már létező, általánosan használt sémákat alkalmazzon minden esetben (*Schema.org*, *RDF*, *Library Ontology*). A legtöbb intézmény az e két véglet közti utat választotta. Felhasználtak ugyan létező sémákat és ontológiákat, de saját ontológiát is létrehoztak a sémájuk részéhez vagy egészéhez (pl. Svédország: *LIBRIS*; Franciaország: *BNF-Onto*; *Europeana*: *European Data Model*). A saját fejlesztéseket az indokolja, hogy jelenleg nem létezik egy olyan közmegegyezéses séma, amely mindent tartalmazna, amit a könyvtárak vagy az egyes intézmények ki szeretnének fejteni.

A világon a könyvtárak nem ugyanazokat az ontológiákat és sémákat használják ugyanazoknak a dokumentumoknak a leírására és ugyanazoknak az általános fogalmaknak a kifejezésére. Ez kétféle helyzetet eredményezhet: 1. az elemek különböző sémákból származnak és különböző néven illetik őket, de ugyanazt az általános koncepciót írják le; vagy 2. az elemek lényegileg különböznek mind nevükben, mind céljukban, és nem feltétlenül kompatibilisek egymással. Míg az első eset könnyen orvosolható a különböző sémákhoz tartozó metaadatok egymásnak való szemantikus megfeleltetésével (ún. *crosswalk*), a második helyzet interoperabilitási gondokat okoz a könyvtári adatok között. Miközben a könyvtárak azon dolgoznak, hogy leváltásuk a MARC-formátumot Linked Data-megoldásokon alapuló technológiákat alkalmazva, más szabványok is fejlődésnek indultak a szemantikus weben. Több könyvtár felhasznált a Linked Data-modelljeiben releváns szemantikus webes szabványokat is, akadtak ugyanakkor olyanok, amelyek nem így jártak el (pl. a Kongresszusi Könyvtár és az Europeana). Egyesek még alapvetően az AACR2/MARC adatmodelljei szerint katalogizálnak, míg mások az FRBR WEMI

hierarchia vagy az RDA legújabb verziójának elemeit építik be a Linked Data-modelljeikbe.

Az 1990-es években a könyvtárak összefogtak, és több ország közösen kezdte el fejleszteni a MARC szabványokat az adatszere elősegítésére. Úgy tűnik, a Linked Data bevezetése pont ezzel ellentétes hatást váltott ki, és az intézmények sokféle webes és saját fejlesztésű szabványt kezdtek el használni. Remélhetőleg ez a tendencia változni fog az interoperabilitás érdekében.

(*Ilácsa Szabina*)

Lásd még 77, 128

Egyesületek

Lásd 80, 86

Konferenciák

Lásd 94

Könyvtárak és tájékoztatási intézmények

Nemzeti könyvtárak

89/2020

FRITZE, Christiane: Wohin mit der digitalen Edition? Ein Beitrag aus der Perspektive der Österreichischen Nationalbibliothek. – Bibliogr. In: Bibliothek. – 43. (2019) 3., p. 432-440.

Res. angol nyelven

Mi legyen a digitális kiadással? Az Osztrák Nemzeti Könyvtár perspektívája

Digitalizálás; Elektronikus dokumentum; Interdiszciplináris problémák; Kiadói tevékenység -könyvtárban; Könyvkiadás; Kutatás információellátása; Megőrzés; Nemzeti könyvtár; Tervezés

Egy mű tudományos igényű kiadása a további kutatás alapját képezheti. A digitalizálással összefü-

gésben a projektalapú és pályázati pénzeket igénylő digitális kiadások reneszánszukat élik. A kérdés az, mi történjen a kiadásokkal a projekt lezárása után. A könyvtárak már kezdettől fogva komolyan veendő partnereknek tekinthetők a maguk szolgáltatásaival és kompetenciáival, de elsősorban pénzügyi szempontból kell szembenézniük e feladattal. A szerző – az Osztrák Nemzeti Könyvtár (*Österreichische Nationalbibliothek*, ÖNB) kutatás-fejlesztési osztályának vezetője – először a kiadás elméleti kérdéseivel foglalkozik, többek között a hagyományos és a digitális kiadás eltéréseivel (kereshetőség, jegyzet-apparátus, megjelenítés stb.), majd a digitális kiadást könyvtári kontextusban vizsgálja (elsősorban a DFG fejlesztési kritériumainak elemzésével), és kitér a megőrzés fontos feladatára (minőségbiztosított online repozitóriumokban, illetve a nemzeti könyvtárakban). Ma már a digitális kiadások száma több százra rúg – a kérdésnek már szemlélő folyóirata is van (*A review*

journal for digital editions and resources: <https://ride.i-d-e.de/>) –, de ezek közül kevés található könyvtárakban. Kivételnek számít Németországban a wolfenbütteli *Herzog August Bibliothek* (HAB) 1998-ban indított digitális könyvtára (*Wolfenbütteler Digitale Bibliothek*). A gyűjtemény digitalizálásából kiindulva a HAB digitális kiadások gondozásába fogott; ezeket 2003 óta saját sorozatában, az *Editiones Electronicae Guelferbytanae*ban, 2017-től *Wolfenbütteler digitale Editionen* címen teszi közzé. Akad még néhány könyvtár a német nyelvterületen, ahol digitális kiadásokkal foglalkoznak, például egy neveléstudományi szakkönyvtárban (*Bibliothek für Bildungsgeschichtliche Forschung*), ahol két levelezés kiadását is végzik. További jó példa a heidelbergi digitális kiadások (heiEDITIONS), ahol német és nemzetközi együttműködésben folyik a munka. Az ÖNB 2012-ben közzétett távlati tervében (*Vision 2025*) is szerepelt már, hogy a könyveket fel fogják váltani a „hibrid és digitális kiadások”, de a 2017–2021. évre szóló stratégiába is bekerült a digitális bölcsészet témája, benne pedig az *ÖNB labs* (<https://labs.onb.ac.at/de/about/>) és a digitalizált kiadások fenntartható infrastruktúrájának kialakítása. Az ÖNB pályázott a Szövetségi Oktatási, Tudományos és Kutatási Minisztériumhoz a Digitális Kiadások Kompetenciahálózata (KONDE) támogatására, melynek célja a digitális kiadások kutatási infrastruktúrájának kidolgozása és fejlesztése, a kompetenciák és a jó gyakorlatok összegyűjtése, a téma elméleti megfontolásainak összeállítás, valamint a munkafolyamatok szabványosítása.

Az ÖNB digitális kiadási tevékenységével (ÖNB-DE – <https://edition.onb.ac.at/>) több célt is kitűzött. A digitális kiadás számára különféle, moduláris felépítésű architektúrák állnak rendelkezésre; az infrastruktúra technikai alapját a Grazi Egyetem digitális bölcsészeti központja biztosítja (<https://informationsmodellierung.uni-graz.at/de/>).

A technikai megoldások részletes leírása után a fontosabb kiadásokat ismerteti a szerző (*Andreas Okopenko* naplóit, *Hugo Blotius* XVI. századi könyvtári állományjegyzékeit, *Bernhard Seuffert* és *August Sauer* levelezését.), illetve olyan bibliográfiai forrásokat, mint a *Handke-online* vagy a *Jandl-online*.

A fenntarthatóság érdekében a következő követelményeket fektették le:

- az ÖNB állományába tartozó dokumentumok digitális kiadásait befogadó infrastruktúra;

- a digitális objektumok (így a digitális facsimilék) tartós tárolása az ÖNB repozitóriumában;
- a digitális kiadások önálló szerepeltetése a katalógusban, a forrást leíró rekordhoz kapcsolva;
- hatályos szabványok alkalmazása;
- egységesített adatok, nyílt licencek és állandó azonosítók használata.

(Murányi Lajos)

Lásd még 77, 82, 134

Felsőoktatási könyvtárak

90/2020

GWYNN, David – HENRY, Tiffany – CRAFT, Anna R.: Collection creation as collection management : libraries as publishers and implications for collection development. – Bibliogr. In: Collection management. – 44. (2019) 2-4., p. 206-220.

Gyűjtemény-létrehozás mint gyűjteménymenedzsment: a könyvtárak kiadói szerepben és ennek hatása a gyűjteményszervezésre

Állományalakítás; Digitalizálás; Együttműködés -szakterületi; Elektronikus könyvtár; Felsőoktatási könyvtár; Hozzáférhetőség; Kiadói tevékenység -könyvtárban; Kutatás információellátása; Megőrzés; Oktatás információellátása

Az esettanulmány a felsőoktatási könyvtárak számos területtel összefüggő digitális tartalomkezelő tevékenységeit tekinti át: a könyvtárban őrzött források digitalizálását, más intézményekkel közös repozitóriumok létrehozását, a nyílt hozzáférés és a nyílt oktatási források (*Open Educational Resources*, OER) támogatását, valamint a digitális folyóiratok kiadását.

A Greensborói Észak-karolinai Egyetem (UNC Greensboro) egyetemi könyvtári hálózata 1,2 milliós állománnyal rendelkezik, emellett a használók előfizetett adatbázisokon keresztül több millió dokumentumot érnek el. A könyvtár nagy hangsúlyt fektet a különböző nyílt hozzáférésű digitális tartalmak előállítására, közzétételére és megőrzésére is.

A digitalizálás az intézményben már régebb óta folyik, 2011-től pedig az egyetem digitalizálási csoportja más könyvtárakkal és levéltárakkal együttműködésben több helytörténeti projektet indított. Így például digitalizálták az észak-karolinai szökött rab-

szolgákról szóló, 1700–1840 közötti hirdetőanyagokat, továbbá a helyi textilipar, felsőoktatás és egészségügy dokumentumait. A jelenleg 750 ezer tételből álló, fényképeket, könyveket, kéziratokat egyaránt tartalmazó digitális gyűjteményt bevonták az oktatásba is, az egyetem Könyvtári és Információs Tanszékének, valamint Történettudományi Tanszékének hallgatói pedig a gyakorlati képzés során részt vesznek a digitális gyűjtemény fejlesztésében.

A UNC Greensboro 2008 óta tagja annak az Észak-karolinai Egyetemi Hálózat nevű intézményi repozitóriumi együttműködésnek, melynek célja, hogy biztosítsa a campusokon készült nyílt hozzáférésű tudományos művek kereshetőségét és megosztását. Az együttműködés a közösen használt, a UNC Greensboro munkatársai által fejlesztett NC DOCKS rendszer segítségével lehetővé teszi a könyvtárak számára, hogy kölcsönösen menedzselhessék a feltöltött tartalmakat, így nincs szükség egy kereskedelmi célú harmadik fél bevonására.

Az egyetem hangsúlyt fektet a tanulmányok nyílt hozzáférésére. Aktívan támogatják a nyílt oktatási forrásokat és más nyílt hozzáférésű cikkeket; a szerzőket (oktatókat, kutatókat) 2012 óta ösztöndíjakkal segítik. Nyílt hozzáférési (*Open Access*, OA) kiadói alapot állítottak fel, amelyen keresztül a szerzők igényelhetik az OA költségeinek és díjainak visszatérítését; továbbá OER-miniösztöndíjprogramokat is hirdettek a nyílt oktatási források fejlesztésére és terjesztésére. A Nyílt Tankönyv Hálózat (*Open Textbook Network*, OTN) 2017-ben indította el kiadói szövetségét; a UNC Greensboro az egyik a kilenc alapító intézményi tagból. A hároméves kísérleti program során a résztvevők projektmenedzsment képzést és támogatást kapnak azzal a céllal, hogy 2020-ig minden tagintézmény legalább két tucat nyílt hozzáférésű tankönyvet hozzon létre. A projekt révén a könyvtárak közvetlenül részt vesznek a közzétételi folyamatban, támogatják a szerzőket szellemi tulajdonuk megőrzésében, egyúttal több információhoz juthatnak a nyílt hozzáférés és a nyílt licenclési lehetőségek előnyeiről.

A UNC Greensboro könyvtárai a digitális folyóirat-kiadásban is közreműködnek az Open Journal Systems (OJS) platformon keresztül. Az OJS-t 2010-ben vezették be; 2018-ban a könyvtárak már tizenkét folyóiratot gondoznak a platformon, többek között a pedagógia, a matematika, a statisztika és a békekutatás tárgykörében. A rendszert az egyetemi könyvtárak kezelik, és egyúttal alkalmazási képzéseket is biztosítanak a folyóiratok munkatársai számára.

A UNC Greensboro könyvtáraiban fontosnak tartják a digitális tartalmak megőrzését is, ezért a könyvtár nemrég csatlakozott a MetaArchive Szövetséghez, amelynek célja a digitális megőrzési trendekkel és módszerekkel kapcsolatos oktatás, és amely a digitális tartalmak hosszú távú megőrzését is biztosítja a tagintézményeknek.

Ami a további terveket illeti, az egyetemi könyvtár kulcsfontosságúnak tartja az egész digitális tartalomkezelési ökoszisztémát kiszolgáló informatikai fejlesztéseket, valamint a digitális kutatási projektek és a digitális bölcsészet támogatását. Egy ilyen sokszínű szolgáltatási palettához szükséges a különböző egyetemi és könyvtári szervezeti egységek közötti együttműködések elmélyítése, a személyzeti problémák kiküszöbölése és a felelősségi körök tisztázása is.

(Pataki Fruzsina)

Lásd még 83, 84, 85, 96, 98, 99, 100, 102, 103, 104, 105, 110, 111, 114, 115, 120, 121, 122, 124, 126, 127, 129, 130, 131, 132

Közművelődési könyvtárak általában

91/2020

KILÁROVÁ, Iveta: Verejně knižnice SR v štatistických údajoch : súčasný stav a vývoj od roku 2000. – Bibliogr. In: Knižnica. – 20. (2019) 3., p. 21-34.

Res. angol nyelven

Szlovákia közkönyvtárai a statisztikai adatok tükrében: jelenlegi helyzet és változások 2000 óta

Általános helyzetkép; Felmérés; Könyvtárügy; Közművelődési könyvtár; Működési feltételek; Statisztika; Szolgáltatások használata

Szlovákiában 1537 közkönyvtár közül 2018-ban 1461 könyvtár működött, 5 könyvtár megszűnt, 71 pedig szüneteltette tevékenységét. 2018-ban egy közkönyvtárra Szlovákiában 3731 lakos jutott, míg Csehországban 2003. A szlovák közkönyvtárak száma 2000 óta jelentősen, 1196-tal csökkent. Az összesített közkönyvtári állomány 2018-ban az előző évihez képest 287 549 egységgel, 2000 óta viszont több mint 4 millió egységgel lett kevesebb. 2018-ban egy szlovák lakosra átlagosan 2,72 könyvtári egység

jutott. Az IFLA évi 7%-os gyarapodást javasol, ám ezt a kistelepülések könyvtárai meg sem közelítik a 2018-as 1,5%-os gyarapodással. A városi és regionális könyvtárak adatai jobbák, de nem érik el az ajánlásokat.

A könyvtári szolgáltatások tekintetében csökkenő tendenciát mutat a kölcsönzések száma is, ez 18 év alatt csaknem 11 millióval esett vissza országosan. 2017-hez képest csökkent a más könyvtárártól kapott (-3,7%) és a más könyvtáraknak adott (-6,6%) könyvtárközi kölcsönzések száma is, immár egy hatéves tendenciába illeszkedve. Harmadik éve a tájékoztató kérdések iránti érdeklődés is csökken a közkönyvtárakban.

A lassan frissülő állománnyal párhuzamosan a közkönyvtárakban a regisztrált aktív használók száma is csökken. A használók köre 2018-ban az előző évhez képest 2,5%-kal esett vissza; a 2000–2018 közötti időszakban 697 006-ról 389 256-ra, vagyis több mint 44%-kal csökkent. 2018-ban a szlovák lakosság 7,14%-a volt regisztrált aktív könyvtárhasználó. Miközben csökken a nyomtatott szövegeket olvasók száma, ugrásszerűen növekszik az elektronikus használatok, az online olvasók mennyisége. Jelentősen emelkedett a könyvtári programok, rendezvények száma: ez 2000 és 2018 között 22 334-ről 31 942-re nőtt. A személyes használatok száma az elmúlt néhány évben stagnált, a csökkenés leállt, 1 lakosra átlagosan 0,9 személyes használat jut. Hosszú távon azonban ez az adat is jelentősen romlott, 2000-től 2018-ig a könyvtárlátogatások száma évi 7 172 297-ről 4 910 281-re, vagyis 31,5%-kal csökkent.

A háztartásokban egyre elterjedtebb internetelés miatt a könyvtárakban ezt a szolgáltatást is egyre kevesebben vették igénybe, 2018-ban 176 089 esetben. Saját honlappal 2018-ban csupán 123 könyvtár rendelkezett, ennek ellenére a honláp látogatások száma egy év alatt 3,9%-kal nőtt. Az elektronikus katalógussal rendelkező könyvtárak száma (134) 9,8%-os növekedést mutatott 2018-ban, de a katalógushasználatok száma 32,2%-kal csökkent 2017-hez képest. Az elektronikus tájékoztató szolgáltatásokban a kérdések száma egy év alatt 23,2%-kal növekedett. A könyvtárakban a használók 99 elektronikus információforráshoz fértek hozzá, amelyekben 94,6%-kal több volt a keresések száma az előző évihez képest. 2018-ban a könyvtárak bevételi forrásai is emelkedtek, az előző évhez képest 8,6%-kal. 2018-ban a foglalkoztatottak átlagkeresete havi 796 euró, a könyvtárosi tevékenységet folytató alkalmazottaké pedig 778 euró volt. 2018-ban a közkönyvtárak

2993 könyvtárost foglalkoztattak, 4,8%-kal többet, mint az előző évben. Az alkalmazottak száma teljes munkaidőre vetítve 1320 fő volt, közülük ténylegesen 1114 fő dolgozott teljes állásban. A könyvtári munkában összesen 388 önkéntes vett részt, 835 fő megállapodás, 450 szerződés alapján dolgozott. A foglalkoztatott könyvtárosok 37,5%-a rendelkezett felsőfokú végzettséggel, középfokúval pedig 60,7%. Emelkedett a felsőfokú, de nem szakirányú végzettséggel rendelkezők száma (23%-kal), és csökkent a felsőfokú könyvtáros szakirányú végzettségűek aránya (11,1%-kal). A községi könyvtárakban bevett gyakorlat, hogy mindössze 1-2 órában a hivatal munkatársai látják el a könyvtári feladatokat, amiért nem kapnak többlettuttatást. Ezeken a helyeken a regionális könyvtárak módszertani segítségére fokozott szükség van. A helyzeten a regionális könyvtárak által működtetett mozgókönyvtári ellátás bevezetése javíthatna.

(Prókai Margit)

Lásd még 80, 113, 114, 118, 125, 135

Megyei könyvtárak

92/2020

BELL, Valerie – EADES, Rhiannon: Welcome to the solar garden : how we use solar energy to teach sustainability
In: Computers in libraries. – 39. (2019) 10., p. 18-23.

Üdv a napkertben! Avagy hogyan használjuk a napenergiát a fenntarthatóság tanítására?

Berendezés; Épületgépészet; Gazdaságosság -könyvtárban; Használók képzése; Környezetvédelem -könyvtárban; Megyei könyvtár; Társadalmi követelmények

Az Athens-Clarke Megyei Könyvtár a Georgia állambeli, közel 127 ezer lakosú Athens-Clarke megye legfőbb közkönyvtára, amely a regionális könyvtári ellátásért is felel. Közvetlen közelében több iskola is található, így a megyei könyvtár ideális helyszínen fekszik a használók minél szélesebb körének eléréséhez. A könyvtár rendhagyó napelemparkjával képviseli és mutatja be a fenntarthatóság és a tiszta energia megvalósíthatóságát.

A 2013-ban felújított könyvtár megfelel az „ezüst szintű” LEED minősítésnek. A napelemeden kívül egyéb energiatakarékos megoldásokat is használnak:

az épületben mindenhol LED-lámpákat telepítettek, továbbá a fűtő-, szellőztető és légkondicionáló rendszert is hatékonyabbra cserélték, emellett a parkolóban az elektromos autók töltésére is lehetőséget biztosítanak.

A napelempark az EBSCO 2017-ben elnyert 100 ezer dolláros támogatásának köszönhetően épült fel. A könyvtár a megye fenntarthatóságért felelős szakértőjének segítségével tervezte meg a részleteket, választotta ki az ideális napelemeket és azok végző helyeit. Az olvasókat jelenleg egy ötméteres napelemtorony és egy alacsonyabb, virág formájú napelem-installáció fogadja a bejáratnál lévő „napkertben”. A fára emlékeztető torony hat napelemes egységet foglal magában, felszínének területe 11 m², kapacitása 1,7 kW, éves termelése 2200 kWh, így havonta 125–250 kWh elektromos energiát biztosít a könyvtárépületnek. A „napraforgó” 12 szíromszerű napelemből áll, ezek egy igazi napraforgóhoz hasonlóan követik a nap mozgását, és éjszaka vagy heves szél esetén összecsucskódnak. Összterületük 18 m², névleges teljesítményük 2,5 kW, éves áramtermelésük 4000–6200 kWh.

A napelemek és a LED-világítás kiépítésével a tervek szerint évente 59 tonnával csökkentik a széndioxid-kibocsátást, és közel 10 ezer dollárt takarítanak meg. Ezen túlmenően a napkert a lakosok számára jól látható és vonzó példája a zöld megoldásoknak, és egyedi oktatási eszközként is felhasználható. Nem utolsósorban a panelek keltette nagy árnyékos terület nyaranta népszerű gyülekezési helynek bizonyult.

Az olvasók egy, a könyvtár előterében elhelyezett interaktív terminál segítségével követhetik nyomon a napelemek energiatermelését. Az itt megtekinthető információk segítenek megérteni a napenergia hasznosítását és azt, hogyan befolyásolja az energiatermelést az időjárás változása és egyéb tényezők. Láthatják azt is, hogy mennyi energiát termel a napkert borús vagy napfényes időben. Az iskolások az adatokat fel tudják használni a megújuló energiaforrásokkal kapcsolatos házi feladataikhoz is.

A könyvtárosok minden korosztály számára biztosítanak tájékoztató programokat a napenergiáról és egyéb fenntartható megoldásokról. Erre példa a tavaszonként megtartott *Green Life Expo*, ahol piaci szereplők, nonprofit szervezetek és a helyi lakosok találkoznak annak érdekében, hogy megtanulják csökkenteni ökológiai lábnyomukat. Az ehhez hasonló rendezvények egyre több lakosnak adnak ösztönzést saját otthonuk napelemes felújításához, különösen, amikor szembe-

sülnek a beruházás és az abból eredő megtakarítás hosszú távú előnyeivel.

A napkerthez kötődő programok nem csupán a használóképzést segítik: a tizenévesekkel foglalkozó könyvtárosok például megmutatták, hogy a nap melegének kiaknázásával mályvacukrot is lehet sütni, ezért a gyerekek napenergiával működő sütőket barkácsoltak, amelyekben a napkert „napraforgó” paneljeinek hőjét felhasználva készítették el az édességet.

(Bódog András)

Városi könyvtárak

93/2020

TROSTOVÁ, Soňa – VONDROUŠ, Václav: Od astronomického kroužku po dnešní hvězdárnu v knihovně In: Čtenář. – 71. (2019) 7/8., p. 273.

A csillagászati körtől a mai könyvtári csillagvizsgálóig

Csoportos foglalkozás az olvasókkal; Gyermek- és ifjúsági olvasók; Kapcsolat intézményekkel; Rendezvény; Szakkör -könyvtárban; Városi könyvtár

A dél-csehországi Tábor város nemcsak történelméről nevezetes, hanem arról is, hogy (a prágai és a České Budějovice-i után) itt található az ország harmadik legrégebbi csillagvizsgálója. A Cseh Csillagászati Társaság 1917-es 61 alapító tagja között két itteni lakost is találunk, egy professzort és egy egyetemi hallgatót. 1933-ban a professzor közreműködött abban, hogy Táborban egy csillagászati kört és egy megfigyelőállomást hozzanak létre az érdeklődők számára. 1935-ben megépült a város kulturális központja, amelynek a tetejére csillagvizsgálót is emeltek. (Táborban ekkor számos aktív egyesület működött, melyek otthonra lettek az új épületben, amelyben a mozi és a városi könyvtár is helyet kapott.) 1937-ben már készen volt a kupolában a csillagvizsgáló, ám annak megnyitására a csillagászati szaklap csak 1940-ben számolt be. A II. világháborút követő években, 1947-től 1959-ig az obszervatórium országszerte népszerű és ismert volt a csillagászok körében. A csillagvizsgáló 1970 és 2013 között saját alkalmazottal rendelkezett, aki nemcsak az iskolákban, hanem a környező falvakban is népszerűsítette a csillagászatot. Ekkor ismét működött a csillagászati kör, és a település obszervatóriuma a '80-as

években csatlakozott egy európai csillagvizsgáló hálózathoz is.

2014-ben a létesítmény felújításon esett át. A vizsgá-
ló legfőbb célja, hogy népszerűsítse a csillagászatot
és a természettudományokat a nappali és éjszakai
égbolt tanulmányozásán, illetve a kapcsolódó szak-
értői előadásokon keresztül. Rendkívül népszerűek
az oktatási intézményekkel közös ismeretterjesztő
foglalkozások, amelyek a legkisebektől a felsőfokú
tanulmányokat folytatókig célozzák meg a diákokat.
2016 óta a cseh Asztronómiai Hivatallal együttmű-
ködve a csillagvizsgálóban előadás-sorozatot tartan-
ak *Tábori világegyetem* címmel, ahol az érdeklődők
tudósokkal, kutatókkal találkozhatnak.

A tábori csillagvizsgáló a város központjában ta-
lálható a városi könyvtárral együtt, a négyemeletes
épület tetején, kupolával és lenyűgöző kilátást nyújtó
terasszal. Az obszervatórium a nagyközönség számá-
ra minden csütörtökön nyitva tart. Ezenkívül jelen-
tősebb csillagászati események, például csillaghullás
vagy nap- és holdfogyatkozás idején rendszeresen
megnyitják a látogatók előtt.

(Prókai Margit)

Lásd még 117

Községi könyvtárak

Lásd 117

Mozgókönyvtárak

94/2020

VON FREYMAN, Johannes: Impressionen vom Bücher-
bustreffen : großes Bibliotheksfest in Hannover : Fahr-
bibliothek-Awards an Bücherbusse in Cuxhaven, Süd-
Schleswig und Heilbronn verliehen In: BuB. – 71. (2019)
12., p. 746-748.

Res. angol és francia nyelven

**Benyomások egy könyvtárbusz-találkozóról: nagyszabá-
sú könyvtári rendezvény Hannoverben – mozgókönyv-
tári díjat kapott Cuxhaven, Dél-Schleswig és Heilbronn
könyvtára**

Konferencia -nemzetközi; Mozgókönyvtár; Rendezvény

Sok hannoveri nem hitt a szemének, amikor szeptem-
ber 6-án kora reggel 27 színes könyvtárbusz egymás
után bevonult a város központjában lévő Goseriede
térre, és ott meghatározott rendben leparkolt. A 2019.
szeptember 6–7-én Hannoverben rendezett első nem-
zetközi mozgókönyvtári konferencia számos résztve-
vője hagyta ott a rendezvényt, hogy jelen lehessen a
könyvtárbuszok találkozójánál. A legfőbb cél a szak-
értelem és a tapasztalatok megosztása volt. Milyen
gyakran van lehetőségünk arra, hogy ilyen sok, válto-
zatos külsejű mozgókönyvtárat szemügyre vegyünk,
és első kézből információt szerezzünk a technikai
megoldásokról és a legjobb gyakorlati alkalmazá-
sokról? A középpontban a hannoveri mozgókönyv-
tári szolgálat új járműve állt, amelyet már elejétől
fogva az akadálymentesség szempontjait figyelembe
véve terveztek, az oldalsó bejárat egy rámpa révén
szinte földszinti megközelítést nyújt. A vadonatúj
hannoveri busz teljes ellentéte a Saarbrückeni Vá-
rosi Könyvtár mozgókönyvtára, amelyet 1989-ben
állítottak üzembe, azaz éppen 30 éves, és az egyetlen
valóban „antik” darab volt a szemlén. A konferen-
cián a mai kor aggodalmainak megfelelően számos
előadásban téma volt a motortípusok kiválasztása a
könyvtárbuszok számára. A dízelmotorok milyen
alternatívája jöhet szóba a jövőben? Egy gyakorlati
megoldás lehet a szlovén TAM vállalat által bemuta-
tott e-busz prototípusa, amely moduláris kialakítása
révén kisebb-nagyobb könyvtárbusszá fejleszthető.
A konferencia egyik fénypontja a résztvevők által a
három legszebb és legimpozánsabb járműnek meg-
szavazott bibliobusz-díjak átadása volt. A nyertesek
Cuxhaven megye mozgókönyvtára, Dél-Schleswig
Dán Központi Könyvtárának mozgókönyvtára, vala-
mint a Heilbronn Városi Könyvtár „guruló” könyv-
tára (*rollende Bibliothek* = robi) lettek.

(Autoref.)

Tudományos és szakkönyvtárak

Lásd 75, 97, 108, 128

Gyermek- és ifjúsági könyvtárak

Lásd 123

95/2020

LO, Patrick [et al.]: Librarians' perceptions of educational values of comic books : a comparative study between Hongkong, Taiwan, Japan, Australia and New Zealand. – Bibliogr. In: Journal of librarianship and information science. – 51. (2019) 4., p. 1103-1119.

Hogyan látják a könyvtárosok a képregények oktatásban betöltött szerepét? Hongkong, Tajvan, Japán, Ausztrália és Új-Zéland összehasonlító vizsgálata

Állományalakítás; Felmérés; Ifjúság nevelése olvasásra; Iskolai könyvtár; Képregény; Nemzetközi helyzetkép; Olvasás; Olvasási szokások; Szórakoztató irodalom

A jelenleg reneszánszát élő képregényműfaj az oktatás területén is egyre több figyelmet kap, mivel népszerűsége leginkább az általános- és középiskolás diákok körében töretlen. A tanulmány hongkongi, tajvani, új-zélandi, ausztrál és japán könyvtárosok véleményét vizsgálja a témában.

A képregényeket mindig is az irodalom mostohagyermekéiként tartották számon: felszínes másodosztályú művekként, amelyek gyerekeknek és elmélyült olvasásra nem vágyóknak szólnak. Az elmúlt években – elsősorban a képregényeket adaptáló mozifilmekre és televíziós sorozatokra való tekintettel – a műfaj rendkívüli népszerűsége tette szert, aminek popkulturális hatásai a világon mindenhol visszaköszönnék. Emiatt egyre többen értékelik újra e művek oktatásban és könyvtári ellátásban betöltött szerepét. Ami a könyvtárakat illeti, a képregények remek eszközök lehetnek az olvasás megszerettetésére és a könyvtárhasználat elsajátításának elősegítésére.

A tanulmányban bemutatott kutatás korábbi, kelet-ázsiai iskolai könyvtárosok és intézményeik változását vizsgáló felmérések folytatásaként született. Azok tanúsága szerint – az eltérő oktatási és kulturális hagyományok dacára – a könyvtárosok felismerték a diákok iskolán kívüli rekreációs olvasásának jelentőségét; a képregények is ennek következményeképpen kerültek a kutatók látókörébe. A tanulmány hat kérdést kívánt megválaszolni: 1. Mit gondolnak az iskolai könyvtárosok a képregényekről? 2. Ajánlanak-e szabadidős olvasás céljából képregényeket a diákoknak? 3. Milyen mértékben használnak képregényeket az oktatás támogatására? 4. Milyen mér-

tékben használnak képregényeket oktatási célokra a vizsgált országokban/régiókban? 5. Van-e helyük a képregényeknek egy iskolai könyvtár állományában? 6. Milyen gyakori kihívásokkal és korlátozásokkal kell szembenéznie egy iskolai könyvtárnak a képregények kezelése során?

Az öt régióban szétküldött kérdőívekre 683-an válaszoltak, főként középiskolában dolgozó iskolai könyvtárosok. Nem beszélhetünk széles körű reprezentatív kutatásról, tekintve, hogy a válaszok túlnyomó része (390) Tajvanról érkezett.

A résztvevők tapasztalatai alapján az öt régió iskolai könyvtárainak többségében elérhető kölcsönözhető képregények az állományban, többnyire az olvasás és a könyvek megszerettetésének céljából, azaz a műfaj az oktatási tevékenységet támogató olvasásmotivációs segédletnek tekintik, ami az iskolai könyvtárak küldetésnyilatkozatainak is megfelel. A válaszadók egy része ezzel együtt ellenállást tanúsított a képregények minőségi olvasmányként való elfogadásában. (A kutatás során nem tettek különbséget a *comic book* és a *graphic novel* zsánerei között, mivel egyes régiókban azokat szinonimaként kezelik.) A gyűjteményekben a japán képregények érhetőek el a legnagyobb számban, ezeket követik a népszerű amerikai címek. A történelmi és a természettudományi témájú képregényeket is előszeretettel beszerezték a könyvtárak, és a klasszikus irodalmi feldolgozásokra is mutatkozott igény. Az iskolai könyvtáraknak a legnagyobb gondot a képregények eltűnése, ellopása és sérülékenysége jelenti, és gyakran túl nehéz/drága pótolni egy sorozat hiányzó számait. Több olyan tanár is akad – elsősorban a hongkongi, tajvani és japán konfucianus oktatási rendszerben – akik nem látják szívesen a képregényeket az iskolai könyvtári gyűjteményekben, ahol szerintük kizárólag az oktatást segítő dokumentumok számára van hely.

Arra ugyan nincs garancia, hogy a képregényt kedvelők valóban elmélyülnek az irodalom egyéb területein is, és idővel elhivatott olvasókká válnak, abban azonban egyetértenek a kutatásban részt vevő iskolai könyvtárosok, hogy a képregények kiváló olvasásmotivációs eszközök, mert növelhetik a diákok szókinccsét, elősegíthetik a vizuális írástudás és a kritikus gondolkodás készségeinek fejlődését, valamint a nehezen olvasókat motiválhatják az önálló olvasásra, miközben továbbfejlesztik az olvasási készségeket is.

(Bódog András)

Lásd még 123

Munkafolyamatok és szolgáltatások

Általános kérdések

96/2020

DAY, Annette – NOVAK, John: The subject specialist is dead. Long live the subject specialist!. – Bibliogr. In: Collection management. – 44. (2019) 2-4., p. 117-130.

Meghalt a szaktájékoztató. Éljen soká a szaktájékoztató!

Állományalakítás; Együtműködés -helyi; Elektronikus könyvtár; Felsőoktatási könyvtár; Kutatás információellátása; Megőrzés; Munkakör; Személyzet

Az elmúlt évtizedekben jócskán eltolódott a hangsúly a nyomtatott forrásoktól az online hozzáférés felé, és ezzel párhuzamosan a szaktájékoztatók szakismertéken alapuló egyedi szerzeményező tevékenységének is, úgy tűnik, vége szakadt. Az egyedi dokumentumválogatás helyét szinte teljesen elfoglalták az olyan automatizált módszerek, mint az előzetes jóváhagyáson alapuló rendelés (*approval plan*), a használói igény szerinti beszerzés (*demand driven access*) és az aggregált tartalomcsomagokra történő előfizetés. A dokumentumok birtoklása helyett elterjedt a licencelés, és létrejöttek a forrásokat megosztó könyvtári hálózatok. Ugyanakkor gyökeresen megváltoztak a tudományos kutatási eredmények közzétételi szokásai is: az egész kutatási folyamat végigkísérő, nehezen megragadható, folyamatosan áramló és dinamikus információk váltak jellemzővé. Mivel az anyagi támogatást biztosító intézmények megkívánják a források felhasználásának átláthatóságát, egyre fontosabb a kutatási folyamat transzparenciája, az eredményekhez való nyílt hozzáférés és a hosszú távú megőrzés is.

A fentiekből következik a modellváltás, melynek során az „outside-in” folyamatokat, azaz a nagyvilágban lezajlott kutatások végső eredményeinek könyvek, folyóiratok formájában történő könyvtári begyűjtését felváltja az „inside-out” megközelítés, vagyis a helyi kutatások eredményeinek minél szélesebb körben való terjesztése. Ehhez a szakreferenseknek a helyi kutatásokba kell szervesen bekapcsolódnuk. Az automatizált beszerzések révén felszabaduló kapacitásokat speciális információk – mint például

a kutatási adatok, oktatói és hallgatói publikációk, szűk használói körnek szánt webes gyűjtemények – nem automatizálható felkutatására és szelektálására fordíthatják.

Az intézmények kutatási szemináriumokon, konferenciákon való részvételre történő buzdítással támogatják a munkatársaknak ezt a szerepváltását. A szakreferensek így digitális kurátorrá válhatnak, akinek a feladata a kutatási adatok kezelése, megőrzése és hozzáadott érték előállítása egy-egy kutatás minden életciklusa során. Az adatkurátorság ugyanakkor csapatmunka, amely egy adott kutatás összes illetékes szakértőjének részvételével zajlik.

A fentieket a *University of Nevada at Las Vegas* (UNLV) konkrét példája illusztrálja. Az egyetem stratégiai tervét – melynek célja, hogy a régióban a legmagasabb szintű és legnagyobb társadalmi hatással bíró kutatási és oktatási intézménnyé váljon – az egyetemi könyvtár is a magáévá tette, és a gyűjteményépítést is ennek rendelte alá. A tanszéki kapcsolattartó (*liaison*) könyvtárosok szorosan együttműködnek a Las Vegasról szóló régi és ritka dokumentumok gyűjteményével, valamint a tudományos kommunikációért felelő osztállyal (*Scholarly Communications Initiatives*), utóbbi a szerzők publikálásához és a kutatási adatok kezeléséhez szükséges technikai szakértelmet biztosítja. A könyvtár az automatizált beszerzési folyamatok és az intézményi repozitórium révén tért át az „inside-out” modellre, a kapcsolattartó könyvtárosok hatékony munkájával rögzítve és megőrizve a születő kutatási adatokat, weboldalakat, blogokat, videókat, podcastokat és egyéb, megőrzési szempontból kockázatos anyagokat. A munka sikerességéről tanúskodik a szociológiai témájú *Goffman Archivum* eredményes megőrzése is, melynek során meg tudták valósítani egy egyetemi kutató által létrehozott honlap tartalmának repozitóriumi archiválását. Egy másik sikertörténet a napenergia felhasználásával kapcsolatos diákversenyt projektjeinek digitális dokumentálása, melyben szintén az illetékes szakreferens volt a kezdeményező és közvetítő a repozitórium felé.

A UNLV könyvtára az „inside-out” modellre való átállás során együttműködik a gyűjteményépítésben érdekelt egyetemi egységekkel. Létrehozták a Digitális Kutatási Szolgáltatások Munkacsoportot is annak

érdekében, hogy fenntartható könyvtári szolgáltatásokat kínálhassanak a felmerülő szükségletek kielégítésére. Pilot projektek segítségével feltérképezik, hogy hogyan és mikor keletkeznek kutatási „outputok”. Ennek a tudásnak a birtokában valósulhat meg az „inside-out” gyűjteményszervezési modell, melynek során a kapcsolattartó könyvtárosok és a technikai szakértők bevonódnak a különböző kutatásokba. A régi szerepüktől megfosztott szaktájékoztatók így kerülhetnek ismét a legjobb helyre, és szerezhetnek sikerélményeket munkájukban.

(Fazokas Eszter)

Lásd még 91, 100, 130

Állomány, állományalakítás

97/2020

DELMAR, Nathan: “What is bought is cheaper than a gift”: the hidden burdens of gifts-in-kind and policies to help. – Bibliogr. In: Legal reference services quarterly. – 38. (2019) 4., p. 197-231.

„Venni olcsóbb, mint kapni”: a tárgyi adományok rejtett hátulütői és a könyvtári jó gyakorlatok

Állományalakítás; Gyűjtőköri szabályzat; Hagyaték; Használó; Kommunikáció -használókkal; Módszertani útmutató; Szakkönyvtár-jogi

A könyvtáraknak szánt természetbeni adományok egy jogi könyvtár esetében sokfélék lehetnek a számítógépektől a képzőművészeti alkotásokon át az ügyvédi parókákig, de a legjellemzőbb itt is a könyv vagy könyvgyűjtemény ajándékozása. A cikk az ajándékokkal kapcsolatos könyvtári költségeket és egyéb felmerülő problémákat vizsgálja. Mivel ezek megoldására a legjobb eszköz az írott adományozási szabályzat, a szerző felmérést végzett 30 jogi könyvtár bevonásával, hogy kiderítse, melyek a legfontosabb elemek, amiket egy ilyen dokumentumnak tartalmaznia kell; mindezt pedig az egyesült államokbeli adózási kérdések részletes ismertetésével egészítette ki. Az ajándékkal munka is járul a könyvtárra: fogadnia és a gyűjtemény szempontjából értékelnie kell, megoldást kell találnia az elhelyezésre, katalogizálnia kell és a kölcsönzéshez fel kell szerelnie a köteteket, a könyvtár számára feleslegesnek bizonyuló fennmaradó dokumentumok számára pedig helyet kell

találni – mindez erőforrás-igényes tevékenység. Egy 2005-ös számítás szerint a költség akár kötetenként 45 dollárra is rúghat.

Nehezítő tényező az adományozó esetleges hátsó szándéka, például mikor hulladéklerakóként kívánja használni a könyvtárat, ideológiai szándék vezeti, vagy érzelmi kötődése miatt továbbra is rendelkezni szeretne az általa már a könyvtárnak adományozott könyvek felett. A jogi könyvtárakat főként a cégek-nél a digitalizáció miatt visszamaradt, vagy jogászok elhalálása után a család által felajánlott régi, már nem aktuális szakirodalom „fenegeti”. Gyakran felmerül a gyűjtemény egyben tartásának igénye is. A könyvtár rendeltetésének félreértése – múzeumként, pusztán megőrző helyként, vagy adományközvetítő intézményként való felfogása – következtében akár tömeges felháborodás is kibontakozhat például a digitalizálást követő selejtezések kapcsán.

A nemkívánatos ajándék visszautasításakor komoly diplomáciai képességekre van szükség, hogy az adott könyvtár – és anyaintézménye – jó hírre és függetlensége ne csorbuljon. Sokat segíthet a kínos helyzetek elkerülésében, ha a könyvtár rendelkezik a gyűjtőkörrel összehangolt, jól körülhatárolt adománybefogadó szabályzattal, melyre hivatkozni lehet egy-egy felajánlás esetén. A felmérés során vizsgált, többféle felsőoktatási intézménytípust képviselő 30 jogi szakkönyvtár válaszai alapján sikerült azonosítani azt néhány mindenhol érvényes szempontot, melyekre az ajándékozási eljárásrendek kitérnek.

Elsősorban le kell szögezni, hogy a könyvtár nem hivatásos értékbecslő, tehát sem az adományozó, sem az adóhatóság felé nem várható el tőle ilyen tevékenység. Emellett világossá kell tenni, hogy az adományozás után a könyvek feletti minden rendelkezési jog a könyvtárra száll. Kulcsfontosságú, hogy világosan közöljük, miért nem illik valami a könyvtári gyűjteménybe, gyűjtőkörbe. Ezek a szabályok segítenek megérteni az ajándékozonak a könyvtár szempontjait, és elkerülhetővé teszik a kínos helyzeteket. Fontos, hogy szerepeljen az eljárásrendben az adomány elfogadásáról szóló elismervény kötelezősége, az ajándékozó ex libris elhelyezésének szabályozása, és az a kitétel, hogy az elhelyezés mikéntjéről (az állomány esetleges egyben tartásáról) a könyvtár dönt. A szabályozást természetesen nem kell kőbe véssett dokumentumként kezelni, szerepe annyi, hogy egyszerű és rugalmas keretként szolgáljon. Érdemes és kívánatos udvariasan és segítőkészen viszonyulni az adakozókhoz, és támogatni őket abban is, hogy az adomány utáni adójóváíráshoz megfelelő segítséget

(például hivatásos értébecslőt) találjanak. A könyvtárak nem adhatnak adózási tanácsokat, de a vonatkozó adójogszabályok forrásait megismertethetik az adományozóval. Az viszont a könyvtár felelőssége, hogy írásos elismervényt és igazolást biztosítson az ajándékozást követően, valamint nyilatkozatot arról, adott-e valamilyen ellentételezést cserébe.

Az adományozás nagyon személyes dolog, a könyvek tükrözik tulajdonosuk érdeklődését, identitását, szenvedélyeit, örökségét – a könyvtárnak ezt szem előtt kell tartania. Az írásban lefektetett adományozási szabályzatok segítenek összehangolni a felek érdekeit úgy, hogy a könyvtár se veszítse el arcát és függetlenségét, ne háruljon rá túlzott teher, valamint megőrizhesse támogatóinak jóindulatát és fenntarthassa a nagyközönség érdeklődését.

A cikk függelékeként a 30 vizsgált könyvtár adományozási eljárásrendjének leírását is megtaláljuk.

(Fazokas Eszter)

98/2020

TENCH, Rob: Implementation of a print DDA program at Old Dominion University Libraries. – Bibliogr. In: Technical services quarterly. – 36. (2019) 4., p. 363-378.

Nyomatott könyvek igény szerinti gyarapítási programja az Old Dominion Egyetem Könyvtárában

Állománygyarapítás; Felsőoktatási könyvtár; Igény; Igénykutatás irodalom iránt; Integrált gépi rendszer; Könyvvásárlás; Modern könyv

Az igény szerinti gyarapításról (*demand-driven acquisition*, DDA) már 2011-ben jelentek meg összegző publikációk. Az egyesült államokbeli Old Dominion Egyetem (ODU) könyvtáraiban az e-könyvek DDA-konceptiója alapján 2017-ben indult a nyomtatott könyvek beszerzésének (print DDA) kísérleti projektje. A legnagyobb különbség a két dokumentumtípus beszerzése között az, hogy a nyomtatott könyvekhez nem lehet azonnal hozzájutni, és esetükben értelmét veszti a rövid távú kölcsönzés.

A projekt ötletét az oktatók vetették fel. Indítását megelőzte az igények felmérése; a nyomtatott könyvek rendszeres használatát a kölcsönzési statisztikai adatok is igazolták. Mivel a könyvtár 2014 óta feszített költségvetéssel működött, amelyben nem jutott többlettámogatás az egyre növekvő gyarapítási kiadásokra, a vezetőség úgy vélte, hogy a nyomtatott

DDA módszere a befektetések jobb megtérülésével kecsegtet.

A feladathoz alakult munkacsoport az egyes könyvtári részlegek vezetőiből és a gyarapítási koordinátorból állt. A projekt első fázisára 5000 dollárt szántak. Fontos cél volt a nyomtatott DDA integrálása a felhőalapú *Alma* platformba és *Primo* keresőeszközbe. Beszállítóként a *ProQuest Coutts*ot választották, mivel a cég alacsonyabb árat kért a katalogizálásért, több rekordot tett elérhetővé, közvetett és közvetlen lehetőségeket kínált, valamint kiszűrte a nyomtatott és az elektronikus DDA duplikációit. Mellette szöveg, hogy a *ProQuest Coutts* gyarapítási eszközét, az *Oasist* néhány hónappal korábban integrálták az *Alma/Primo*-val.

A nyomtatott DDA *Alma/Primo*-n keresztüli megoldása új feladat volt a *ProQuest Coutts* számára is; a munkacsoport tagjai közé bekerültek a *ProQuest* és az *Ex Libris* képviselői. Az első megbeszélésen a könyvtár a *ProQuest Coutts*tól a kérések 3 héten belüli teljesítését és a könyvek „polcra kész” szállítását kérte. A megrendelő gombot és a felugró ablakot a *Primo* rendszerben kellett kifejleszteni. A gomb a rendelés és a rendelés azonosítóit rögzíti, a felugró ablak pedig a teljesítés határidejéről tájékoztat, egyúttal előállítja a *ProQuest Coutts* könyvforgalmazójának (*Ingram*) címzett megrendelést. Kritikus pont volt a számlázást indító link aktiválása. Míg folyt a szoftverfejlesztés, a könyvtár és a *ProQuest Coutts* a duplumok kiszűrésén és a rendelések beállításán dolgozott. A „kezdőcsomaghoz” a könyvtár a kurrens rekordok mellett 2-3 évre kérte a visszamenőleges tételeket is. A koncepció szerint a print DDA-rendelés elfogadható volt akkor is, ha a könyvnek már elérhető volt az e-változata. A „polcra kész” szállítás további költségeket igényelt, a könyvek védelméhez 500 biztonsági csíkot, 500 vonalkódot és az ODU könyvtár tulajdonbélyegzőjét küldték el a *ProQuest Coutts*nak. A nyomtatott DDA-rekordokból törölték a könyvtárközi kölcsönzésre ugró linkeket.

Az éles szolgáltatás 2017 októberében indult, használatához a könyvtár háromoldalas útmutatót küldött az egyetemi közösségnek. A következő problémák merültek fel:

- kevésnek bizonyult a *ProQuest Coutts*tól kapott összesen közel 20 ezer rekord (ez mindössze 1%-a az *Alma*-ban elérhető rekordoknak);
- a „polcra kész” szállítás feleslegesen növelte a várakozási időt;
- a megrendelő gomb és a megrendelést követő üzenet szövege az olvasóknak nem volt egyértelmű.

Az indítás után nem sokkal a távoktatásban tanulóktól is érkeztek rendelések, melyek teljesíthetőségét integrálni kellett a rendszerbe. A pilot projekt sikeresnek bizonyult; a folytatáshoz a könyvtár megkapta a megígért 25 ezer dollárt, és a szolgáltatás 2018 júliusától rendszeressé vált. Ezután a fejlesztő csoport kijavította az észlelt problémákat, az *Alma/Primo* frissítései miatt fellépő működési hibák azonban megmaradtak. Az első értékelés a bevezetés után 9 hónappal készült: a szolgáltatást igénybevevők 36%-a alapszakos hallgató, 40%-a posztgraduális hallgató, 24%-a oktató volt. A vártnál kedvezőtlenebbek voltak az átfutási időre vonatkozó adatok (2 héten belül csupán a tételek 42%-a érkezett meg), viszont jól alakult a megrendelt könyvek kölcsönzési aránya (86,36%). A könyvtár 2019 júliusáig összesen 464 nyomtatott könyvet szerzett be 27 499 dollár értékben a print DDA-program keretében, ami azt jelzi, hogy az új szolgáltatás találkozott a használók igényeivel.

(Viszocsekné Péteri Éva)

Lásd még 76, 90, 95, 96, 99, 105, 111, 129, 133

Állományvédelem

Lásd 100, 130

Speciális dokumentumok, különgyűjtemények

99/2020

BOYD, Christopher W.: Inside the front door : tailoring a leisure reading collection to attract an academic population. – Bibliogr. In: *College & undergraduate libraries*. – 26. (2019) 1., p. 88-108.

A bejáraton túl: egy felsőoktatási könyvtár szépirodalmi különgyűjteményének testreszabása a használók figyelmének felkeltése érdekében

Állományalakítás; Egyetemi hallgató; Felsőoktatási könyvtár; Kölcsönzés; Marketing; Olvasás; Szórakoztató irodalom

Ellentmondásos a szépirodalmi művek megítélése a felsőoktatási és szakkönyvtárak gyűjteményeiben. A Floridai Gulf Coast Egyetem (FGCU) könyvtára úgy

véli, hogy megvan a létjogosultsága egy szépirodalmi gyűjtemény fenntartásának, amit egy statisztikai elemzéssel is alátámasztottak.

A könyvtárakban gyakori a keménytáblás könyvek védőborítóinak eltávolítása a helytakarékoság érdekében, ám a könyvkiadók nem véletlenül fordítanak nagy gondot a könyvborítókra, ugyanis első ízben azok keltik fel a potenciális olvasók figyelmét. Az FGCU könyvtárában szerencsére nem dobták ki a védőborítókat, így az időszakos állományapasztás után ezek visszakerültek a könyvekre, a felszabadult helyekre pedig kitétték a vonzó borítóval bíró példányokat. A módszer hatásosnak bizonyult, a hallgatók intenzívebben használták az így kiemelt gyűjteményrészeket.

Egy pezsgő életű floridai egyetemi könyvtárban indokolt egy, a hallgatók kényelmét szolgáló, közkönyvtári funkciókat ellátó szórakoztató célú gyűjtemény fenntartása. Az FGCU könyvtára szépirodalmi gyűjteményének alapját a *Brodart Company* szolgáltatása, a *McNaughton felnőtt kölcsönzési kínálat* választéka nyújtja. A könyvtár kezdetben az ún. automatikus bestsellerkövető (*Automatic Bestseller Maintenance*) szerzeményező eljárást követte, amely a *New York Times* aktuális „Top 10” bestsellerlistáján alapul. A listák a könyvtárhasználati adatok szerint személyre szabhatók, így ez a gyarapítási mód gondoskodik az olvasóknak kínált, hetente változó és negyedévenként megújuló szépirodalmi gyűjtemény alakításáról. A könyvtár e 2015-ben indult szolgáltatásának hatás mérésre kizárólag a kölcsönzések kvantitatív adatait használták fel. A szépirodalmi gyűjtemény forgalmazási adatait összehasonlították a teljes gyűjteményével, de mivel ez nem bizonyult megfelelő módszernek a két gyűjteményrész közötti nagyságrendi különbségek miatt, ezért felhagytak vele. Az elemzett adatok forrása a könyvtárat felügyelő állami konzorciumnak küldött statisztika, amelynek adatai leszűrhetők kizárólag a különgyűjteményre. Az FGCU könyvtára ötféle olvasótípusára vonatkozóan külön lekérdezést igényelt a vizsgálathoz a konzorciumtól, így elemezni tudták az olvasótípusok tükrében a *fiction*, *nonfiction* és *young adult* alkategóriákra bontott közel 500 példányos szépirodalmi gyűjtemény használati adatait. Az így kapott adatok alapján frissítették az állományt és szállították vissza negyedévenként a kevésbé használt köteteket a *Brodart*nak, majd mindezt továbbfejlesztették a selejtezés során kialakított új könyvtári terek igénybevitelével: a bejárat közelében, kívülről is jól látható plakátokkal és figyelem-

felkeltő könyvespolcokkal hirdetve a könyvtárban elérhető bestsellereket.

A nyers adatokat olvasótípusok (alapszakos hallgatók, posztgraduális hallgatók, személyzet, oktatók, külső használók) szerint MS Access adatbázis-kezelőben értékelték ki. Az első elemzések során kiderült, hogy a különgyűjtemény csaknem fele a vizsgált időszakban csupán a könyvtári elérhetőség idejének kevesebb mint 25%-ában volt kölcsönzés alatt, a különgyűjtemény több mint egynegyedét kölcsönözték ki az idő 25–49%-ában, 40 db kötet volt ki-kölcsönözve az időszak 50–74%-ában, míg csupán 8 db kötet forgott a ciklus időszakának több mint 75%-ában. Ezért a vezetőség újraértékelte a szerzeményezési tervet, és az előre meghatározott listák helyett maguk választják ki a szépirodalmi gyűjtemény beszerzendő kötetait, azáltal, hogy meghatározzák a kevésbé népszerű alkotókat, akiknek műveit így nem szállítják ki.

Két és fél év (és 2246 kölcsönzés) tapasztalatai alapján megállapítható, hogy a szépirodalmi gyűjtemény fontos szerepet tölt be az FGCU könyvtárában (összehasonlításképp: átlagosan adott időben csupán a törzsgyűjtemény 1%-a van kölcsönzésben). A legnépszerűbb irodalmi műfajnak a *young adult* bizonyult az olvasók körében, akiknek legnagyobb hányadát az alapszakos hallgatók tették ki.

(Bódog András)

Lásd még 75, 95, 120, 128, 132, 134

Raktározás

100/2020

KOVALCIK, Justin – VILLALOBOS, Mike: Automated storage & retrieval system : from storage to service. – Bibliogr. In: Information technology and libraries. – 38. (2019) 4., p. 114-124.

Automatizált raktározási és visszaosztási rendszerek: a raktározástól a szolgáltatásig

Állományvédelem; Elemi károk; Felsőoktatási könyvtár; Gépi állomány-nyilvántartás; Gépi raktározás; Integrált gépi rendszer; Munkafolyamat; Szolgáltatások

A cikk a Northridge-i Kaliforniai Állami Egyetem (CSUN) Oviatt Könyvtárának automatikus raktározási és visszaosztó rendszerét (AS/RS = *automated*

storage and retrieval system) mutatja be. A világon először, 1991-ben e könyvtárban vezettek be ilyen rendszert a helyhiány orvoslására. Az 1989-ben megkezdett kiépítés kétmillió dollárba került.

Ahogy nő a hallgatói létszám, új szakok, karok alakulnak, a könyvtáraknak is újra kell gondolniuk a szolgáltatásaikat. Az 1980-as években az analóg dokumentumok megnövekedett száma kapcsán merült fel egy új raktári rendszer bevezetésének terve; napjainkban a könyvtári tér egyéb célokra történő felszabadítása az AS/RS rendszerek fő hozadéka.

Maga a technológia már adott volt az ipari raktározásban, ezt ültették át a könyvtári raktározás területére. A rendszer lényege, hogy a dokumentumokat tárolórekeszekben helyezik el egy polcszerkezeten, és azokat egy sínen futó robotizált kar szedi ki vagy helyezi vissza a megfelelő helyre. (Lehetséges az automata, a félautomata és a „kézi” levétel és visszaosztás is.)

A CSUN könyvtárának keleti szárnyában található a 743 m² területet elfoglaló, 12,2 m magas polcrendszerű AS/RS raktár. Az állványsorokon 13 260 db acélrekeszt helyeztek el (szélesség: 0,6 m, hosszúság: 1,2 m, magasság: a dokumentummérettől függően változó), összesen közel 1,2 millió dokumentum tárolását téve lehetővé. Az állványok közötti hat folyosó mindegyike rendelkezik raktározási és visszaosztó géppel (*storage retrieval machine*, SRM). Az anyagok kezelését egy, a könyvtári keresőrendszerrel összekapcsolt szoftver segíti; a folyamathoz a dokumentumok azonosítóit az azokat tartalmazó rekesz azonosítójához rendelték. Az AS/RS raktárban tárolt dokumentumok forgalmazása gyorsan zajlik, a kérés leadása és a kézhezvétel között mindössze percek telnek el. A használó online adhatja le kérését, amely a berendezéskezelő rendszerhez továbbítódik; ez a robotizált gépet a megfelelő folyosóra irányítja, majd a kiválasztott rekeszt a gyűjtőállomásra szállítja.

A könyvtár AS/RS rendszerének 1991-es bevezetésekor a ritkán kölcsönzött műveket helyezték el az új raktárban (mintegy 800 ezer kötetet), a jobban keresett dokumentumok pedig a szabadpolcon maradtak. Az 1994-ben bekövetkezett 6,9-es erősségű northridge-i földrengés azonban ráébresztette a könyvtár munkatársait, hogy érdemes a gyakrabban használt dokumentumokat is az új raktárban tárolni, ugyanis a szabadpolcon lévő anyagok nagy része a földrengés következtében erősen sérült vagy megsemmisült, míg az AS/RS rendszerben tárolt dokumentumoknak nem esett bajuk.

A szükséges felújításokat követően 2000-ben tudott újraindítani a könyvtár. Újragondolták koncepciójukat, és az analóg dokumentumok jelentős részét a raktárba irányították, ezzel növelve a könyvtári közösségi tereket. Átértékeltek az AS/RS rendszer jelentőségét is, és a kölcsönzési, illetve a rendszer-üzemeltetési részlegbe olvasztották. Változások történetek az adminisztráció, az üzemeltetési eljárások, a személyzet és a rendszer hozzáférhetősége terén is, ami fennadásokat okozott. Problémát jelentett az is, hogy egyre többen kaptak a rendszerhez hozzáférést, akiknek így további képzést kellett biztosítani. Ebben az időszakban a különgyűjteményi és levéltári részleg több ezer nem katalogizált, de keresett anyagot töltött be a rendszerbe; ezek adatait később kézzel kellett beírni a szoftverbe. Egy idő után nagy eltérések mutatkoztak a szoftveres és a hagyományos leltári jegyzékben, ezért ennek a részlegnek a szolgáltatását időlegesen le kellett állítani. Ez a sok problémával és nehézségekkel járó időszak 2015-ig tartott. Ekkorra az AS/RS rendszerbe integrálták az összes kurrens és bekötött időszaki kiadványt is, ami jelentősen megnövelte a kérések számát. A gyakran keresett anyagok voltak a katalizátorai annak, hogy megváltoztatták az AS/RS rendszer felhasználási modelljét: tárolásból így szolgáltatássá vált. A tömör raktározás rengeteg helyet takarított meg, miközben támogatta az olvasószolgálatot, valamint javította az állományellenőrzés és az állományvédelem hatékonyságát.

Az AS/RS rendszerben tárolt, gyakran használt vagy értékes anyagok esetén nagyobb a biztonság a szabadpolcon lévő anyagokkal szemben: csökken a lopás vagy a rongálás esélye, hiszen a rendszerhez csak a munkatársak férhetnek hozzá. Míg a szabadpolcon lévő állományrészek leltározása idő- és munkaigényes és több ember bevonásával zajló folyamat, addig az AS/RS rendszer képes leltári auditok elvégzésére, amelyek nem lassítják a nyilvános szolgáltatásokat. A rendszer lehetővé teszi a CSUN használói számára, hogy egyszerre nagyobb mennyiségben is percek alatt hozzájussanak a kívánt dokumentumokhoz. Ha egy AS/RS-ben tárolt anyagot visszahoznak, az percekben belül újra látható lesz a katalógusban, és kölcsönözhetővé válik.

A telepítés óta két alkalommal került sor az AS/RS megújítására. 2011-ben a kommunikáció és a helymeghatározó komponensek lettek naprakészek. A második frissítés két lépésben, 2016 és 2018 között történt, ekkor a szoftverekre és a berendezésekre összpontosítottak: a szerveren és a klienseken futó

szoftvereket frissítették, illetve az SRM-ek fele új motort, meghajtást és vezérlőket kapott.

Az Oviatt Könyvtár az elmúlt harminc évben megtapasztalta az AS/RS előnyeit és használhatóságát: a rendszer lehetővé tette, hogy megvalósítsák a helytakarékos, modern és biztonságos egyetemi könyvtári működést.

(Mészáros Tamás)

Lásd még 130

Feldolgozó munka

101/2020

ZAPOUNIDOU, Sofia – SFAKAKIS, Michalis – PAPTHERODOROU, Christos: Mapping derivative relationships from RDA to BIBFRAME 2. – Bibliogr. In: Cataloging & classification quarterly. – 57. (2019) 5., p. 278-308.

Az RDA-beli származékos kapcsolatok megfeleltetése a BIBFRAME 2 modellnek

Dokumentumleírási szabályzat; Feldolgozó munka; Gépi dokumentumleírás; Módszertani útmutató; Terminológia

A különböző bibliográfiai adatmodellek közötti átjárhatóság egyik különlegesen fontos eleme, hogy mindazok a kapcsolatok, amelyek a kiinduló modellben az egyes entitások között fennállnak, megfelelően reprezentálhatók legyenek a célmodellben is. E tanulmány szerzői két nagy modell, az RDA és a BIBFRAME 2.0 megfeleltethetőségét vizsgálták, különös tekintettel a származékos bibliográfiai kapcsolatokra. Ilyen kapcsolatok az ún. bibliográfiai családokba tartozó művek között állnak fenn, amely családokban minden mű egyetlen közös ősrre vezethető vissza; a származékok az eredeti mű adaptációi, fordításai, dramatizált, rövidített változatai stb. lehetnek. Ezek a kapcsolatok az RDA adatmodelljében művek (*work*) és kifejezési formák (*expression*) között is leírhatók, ám mű és mű közötti relációban csak akkor, ha nem tudjuk, hogy a származék létrehozásához az eredeti mű mely formanyelvi megfogalmazását használták fel.

A BIBFRAME-ben azonban más a helyzet, hiszen az RDA-beli mű és kifejezési forma itt egy entitást/osztályt képez (mű – *work*). Ez a modell nem teszi lehetővé a kifejezési formák ismérveinek külön entitátszinten történő leírását, hanem beolvasztja azokat a művek adatai közé: egy BIBFRAME-mű leírása te-

hát egyszerre tartalmaz a szellemi tartalomegységre, valamint annak egy bizonyos formanyelven történt kifejezésére vonatkozó állításokat. Más szavakkal: egy három kifejezési formával rendelkező RDA-mű leírása BIBFRAME-re alakítva három önálló mű leírásává esik szét, amelyek között feltétlenül jelezni kell a kapcsolatot egy „más kifejeződése” viszonyjelölő beiktatásával.

A tanulmány szerzői népes bibliográfiai családok tagjait reprezentáló MARC-rekordokat (pl. *Száz év magány*, *Bűn és bűnhődés*, *Üvöltő szelek*) konvertáltak háromelemű állításokká az RDA-relációsztár elemeinek használatával (ezt a halmazt *Gold RDA*-nak nevezték). A nagy családokra (egyenként körülbelül 20–30 rekorddal) azért volt szükség, hogy minél több kapcsolattípus viselkedése megvizsgálható legyen a transzformációk során. Az eredményül kapott gráfokat két, egymástól különböző specifikáció alapján alakították tovább a BIBFRAME-szótár elemeit tartalmazó gráfokká. Az egyik specifikáció tartalmazta a kutatók által megfogalmazott, a bibliográfiai kapcsolatok megőrzését célzó megfeleltetési szabályokat (*RDA2BF* gráf), míg a másik ezekre nem volt tekintettel (*Gold BIBFRAME* gráf), és csak összehasonlítási alapul szolgált.

A két eredménygráf egybevetése igazolta, hogy az RDA-ban a művek között definiált származékos kapcsolatokat nem lehet egyszerűen a BIBFRAME-művek közötti viszonyoknak megfeleltetni. A mű fogalmának eltérő meghatározása miatt ugyanis ez az eljárás nem helytálló kapcsolatok kialakulását eredményezi, azt implikálva, hogy az RDA-ban két mű között leírt származékos viszony *minden*, a kifejezési formák számával egyező számú BIBFRAME-mű között fennáll. Ennek elkerülésére az RDA-ban mű-szinten definiált származékos kapcsolatot ki kell hagyni az átalakítási folyamatból, és csak a *kifejezési formák* szintjén meghatározott relációt szabad a BIBFRAME-ben *művek* közötti kapcsolattá alakítani. Figyelembe kell venni továbbá, hogy míg az RDA-ban számos relációtípus egyedi leírására nyílik lehetőség, a BIBFRAME-ben (a fordítások esetét kivéve) több esetben rákényszerülünk a kevésbé konkrét „származéka” viszonyjelölő alkalmazására, elveszítve ezzel a kapcsolattípusok egyediségét.

A kutatók megállapították, hogy a fenti nehézségek figyelembevételével és az RDA rendelkezéseit követő forrásleírás egyes pontjainak hangsúlyozásával (pl. a származékos kapcsolatokat kifejezési formák között kell jelölni) az átalakítás megfelelő pontossággal végbemegy, az RDA-ban leírt kapcsolatok tehát biz-

tonsággal megőrizhetők BIBFRAME-környezetben is, bár fel kell készülni egyes relációk specifikusságának csökkenésére.

(Hubay Miklós)

Lásd még 82, 88, 120, 128

Katalógusok

102/2020

KAZZER, Claas: Zum barrierearmen Katalog mit Open-Source-Software : ein Praxisbericht aus der Universitätsbibliothek Leipzig. – Bibliogr. In: Bibliotheksdienst. – 53. (2019) 10-11., p. 667-675.

Res. angol nyelven

„Szinte akadálymentes” katalógus nyílt forráskódú szoftverrel: a Lipcsei Egyetemi Könyvtár gyakorlati tapasztalatai

Felsőoktatási könyvtár; Gépi információkeresési rendszer; Hátrányos helyzetű olvasó; Hozzáférhetőség; Online katalógus; Szoftver

Az akadálymentesség bevett terminus, de olyan ideális állapotot jelöl, amely aligha érhető el. Használatos még az „akadályszegény” minősítés is, ami azt jelenti, hogy a megoldás „szinte akadálymentes”. Egy weboldal akkor minősíthető így, ha a gépi keresőrendszerek könnyen indexelik; a használók könnyen eligazodnak azon, hogy éppen hol tartózkodnak a weboldalon; jól követhető a navigáció; szükség esetén segítség áll rendelkezésre; a képernyő jól olvasható; és a funkciók a legkülönbözőbb eszközökön korlátozás nélkül igénybe vehetők.

A Lipcsei Egyetemi Könyvtárban 2013-ban határozták el, hogy az online katalógust fokozatosan egyre akadálymentesebbé – akkor ez még azt jelentette, hogy a látássérültek számára olvashatóvá – teszik. A későbbiekben arra törekedtek, hogy a különböző forrásokat a használók egységes interfész segítségével kérdezhessék le. 2010-ben a *Finc* projekt keretében Szászország tudományos könyvtárai a Lipcsei Egyetemi Könyvtár irányításával összefogtak, hogy európai uniós támogatással felhasználóbarát katalógusokat építsenek. A katalógusrendszerhez a *VuFind* nyílt forráskódú szoftvert választották, amely alkalmas arra, hogy belső és külső információforrásokban közös keresést végezzen, és egy nemzetközi fejleszt-

tőcsapat támogatását élvezi. Az első *Finc*-katalógus Lipcsében lépett üzembe. Az együttműködő könyvtárak (számuk meghaladja a húszat) később konzorciumot alakítottak.

Az online katalógusok fejlesztésénél az akadálymentesség kiteljesítése igen fontos cél. A *VuFind* kiválóan alkalmas egyéni használói interfész kialakítására. Amikor valamelyik partnerintézmény új funkciót fejleszt, vagy valamilyen, a napi munka során észlelt hibát javít ki, a tapasztalatokat és eredményeket megoszthatja a többiekkel (országon belül és nemzetközi szinten egyaránt), és fejlesztéseit a többiek rendelkezésére bocsáthatja további felhasználásra. Ez a procedúra a szándéktól a megvalósításig akár néhány nap alatt lebonyolítható.

A Lipcsei Egyetemi Könyvtár eddig a következőket érte el az online katalógus akadálymentesítése terén: javították az oldalstruktúrát és a navigációt; élő chatfunkciót indítottak; gondoskodtak arról, hogy a katalógust okostelefonról, táblagépről és laptopról is jól lehessen használni; lépéseket tettek a keresőmotorokra való optimalizálás és a *schema.org* attribútumok gazdagítása érdekében; javították a katalógus olvashatóságát a képernyőolvasó eszközök számára; akadálymentesítették az űrlapokat; fejlesztették a billentyűzettel történő navigációt.

2018-ban maga a Lipcsei Egyetem is átalakította weboldalát hasonló szellemben. Egyszerűsítették a menüstruktúrát, a weboldal nyelvezetét, ellenőrizték az oldalstruktúra következetességét és logikus voltát. Hosszabb távon tervezik a jelnyelv alkalmazását és a tartalom felolvasását is a fogyatékkal élők számára. 2019 őszén az összes *VuFind* alkalmazást, elsősorban a katalógusokat átállítják a legfrissebb verzióra. Az akadálymentesítés kis lépésekben, de folyamatosan zajlik, és mindenképpen megéri az erőfeszítéseket.

(Hegyközi Ilona)

Lásd még 76

Információkeresés

103/2020

OH, Kyong Eun – COLÓN-AGUIRRE, Mónica: A comparative study of perceptions and use of Google Scholar and academic library discovery systems. – Bibliogr. In: College & research libraries. – 80. (2019) 6., p. 876-891.

A Google Scholar és a könyvtári discovery rendszerek megítélésének és használatának összehasonlító elemzése

Felmérés; Felsőoktatási könyvtár; Gépi információkeresési rendszer; Használói szokások; Integrált gépi rendszer; Online információkeresés

A *Google Scholar* és a felsőoktatási könyvtári *discovery* rendszerek egyaránt fontos források az egyetemi polgárok számára a tudományos információ megtalálásához. Az Egyesült Államok több mint 20 állami tudományegyetemén tanuló vagy oktató 975 használó körében végzett online felmérés alapján jelen összehasonlító kutatás azt vizsgálja, hogyan és miért használják az egyetemi polgárok ezt a két forrást. Az eredmények azt mutatják, hogy a résztvevők hasonló módon használják mindkét forrást, és mindkettőt rendkívül *hasznosnak* és jól *elérhetőnek* találják. Az olyan fogalmak, mint a *teljesség*, a *szubjektív megbízhatóság*, a *lojalitás* és a *tervezett használat* inkább társultak az egyetemi könyvtári *discovery* rendszerek, mint a *Google Scholar* értékeléséhez; ezzel szemben a *Google Scholar*nál a használók a *könnyű használatot*, a *rendszer minőségét* és az *elégedettséget* érzékelték magasabb szintűnek az egyetemi könyvtárak *discovery* rendszereihez képest.

(Autoref. alapján)

Lásd még 126, 130

Olvasószolgálat, tájékoztatómunka

104/2020

LABRAKE, Matt: Getting your FAQs straight : how to make your knowledgebase power virtual reference In: Computers in libraries. – 39. (2019) 8., p. 14-19.

GYIK-et hatékonyan, avagy hogyan hozzuk ki a legtöbbet a könyvtári tudásbázisból a virtuális referenzszhez?

Felsőoktatási könyvtár; Információtechnológia; Olvasószolgálat; Referenz; Tájékoztatói eszköz; Tájékoztató munka

Egy alaposan átgondolt tudásbázis javíthatja a felsőoktatási könyvtári referenz (és az azzal összefüggő használóképzés) hatékonyságát, pontosságát, átfogó jellegét és fenntarthatóságát. A szerző cikké-

ben megosztja a virtuális referenz gerincét képező Gyakran Ismételt Kérdések (GYIK, angol rövidítés: FAQ) hatékony működtetésének módszereit. A szolgáltatás fejlesztésekor érdemes tekintetbe venni, hogy a jövőben a tudásbázis képezheti a chates referenzszolgáltatás során alkalmazott mesterséges intelligencia „agyát”.

Az online tájékoztatás első megjelenési formáját jelentő tudásbázisok és GYIK-ok immár több mint húszéves múltra tekinthetnek vissza. 2014-ben a *Berkeley College* könyvtára újragondolta ezt a szolgáltatását: platformul a Springshare *LibAnswers* eszközt választották, és egy munkacsoportot állítottak fel a tudásbázis újratervezésére. A végeredmény igazolta az erőfeszítéseket, hiszen öt évvel az átalakítás után havonta több tízezren keresik fel a könyvtári GYIK-ot.

Tapasztalataik alapján négy pontban gyűjtötték össze a minőségi könyvtári tudásbázishoz szükséges tervezési stratégiákat:

1. A meglévő adatok kiaknázása: sok könyvtár rendszerezi a személyes tájékoztatás eredményeit, továbbá a legtöbb *live-chat* technológia lehetővé teszi a chatinterakciók archiválását. Ezeknek az elemzése képezheti az alapját a megfelelő Gyakran Ismételt Kérdések összeállításának, hiszen az adatokból kirajzolódik, hogy mely témák iránt érdeklődnek a leginkább a használók.
2. A GYIK tartalmazzon differenciált tartalmakat, és támogassa a használóképzést: minden kérdésre/kérdéskörre biztosítsunk „gyors”, „részletes” és „további információ” válaszlehetőségeket! A feltüntetett válaszok első pár mondata nyújtson rövid összefoglalást, majd ezt követheti részletesebb kifejtés, amelyet érdemes tovább bővíteni releváns forrásjegyzékkel. A képernyőképek és multimédiás tartalmak egyszerre támogathatják a virtuális tájékoztatást és a használóképzést.
3. A GYIK címkézése metaadatokkal a kereshetőség javítása érdekében: olyan kulcsszavakat érdemes választani, amelyet a hallgatók használnak, így a szakterminológia ismerete nélkül rátalálhatnak a számukra releváns tartalmakra.
4. Lektorálási és minőségirányítási folyamat bevezetése és működtetése: javasolt a kollégák segítségével átnézni a GYIK-re szánt tartalmakat.

További négy tanács a szolgáltatás bevezetéséhez:

1. A GYIK felhasználása a virtuális és a személyes tájékoztató munkához egyaránt: forgalmas könyvtárakban gyorsíthatja a tájékoztatás folyamatát, ha

az olvasókat először a GYIK-hoz irányítjuk, hátha már abban választ találnak a kérdésükre.

2. GYIK beágyazása mindenhová: a Berkeley-n az online tájékoztatásra használt *LibAnswers* platform lehetőséget kínál egyedi widgetek beágyazására elektronikus forrásokba, honlapokra, digitális tananyagokba stb.
3. Könyvtári tudásbázis mint belső képzési anyag: az új munkatársaknak kiváló kiindulópont lehet munkahelyük szolgáltatásainak megismerésére.
4. Automatizált szöveges válaszok GYIK-re mutató linkekkel: a *LibAnswers* automatikus válaszopciók beállítását is lehetővé teszi, így az olvasók bizonyos kulcsszavak vagy kifejezések beírásakor automatikusan válaszüzenetet kapnak, például a „téma” kifejezés átirányít a dolgozati témaválasztáshoz segítséget nyújtó GYIK-re.

A jövőben a chatbotok terjedése további lehetőségekkel bővíti a GYIK gyakorlati alkalmazását: a tudásbázisok eszköztárát hamarosan minden bizonynyal a virtuális valóság teremtette környezet és mesterséges intelligenciával bíró virtuális asszisztensek is szélesítik.

(Bódog András)

Lásd még 85, 106

Kölcsönzés

105/2020

HAN, Xi [et al.]: Can in-house use data of print collections shed new light on library practices? Statistical evidence from a five-year longitudinal study in China. – Bibliogr. In: *Journal of librarianship and information science*. – 51. (2019) 4., p. 938-949.

Új megvilágításba helyezhetik a nyomtatott gyűjteményeket érintő helyben használati adatok a könyvtári gyakorlatokat? Statisztikai bizonyítékok egy ötéves kínai longitudinális vizsgálatból

Állomány használata; Állományalakítás; Felsőoktatási könyvtár; Helybenolvasás; Kölsönzés; Modern könyv; Statisztika

A könyvtárak világszerte szembesülnek a korlátozott költségvetésnek, az e-dokumentumok növekvő árának és a nyomtatott könyvek csökkenő mértékű kölcsönzésének problémájával. A könyvtárvezetők

feladata, hogy demonstrálják fizikai könyvtárak értékét az érdekeltek számára, és empirikusan megalapozott gyűjteményfejlesztési döntéseket hozzanak. Ez a Kína Déli Orvostudományi Egyetem Könyvtárában végzett ötéves longitudinális vizsgálat a teljes állomány 2012 és 2016 közötti helyben használati és kölcsönzési adatain alapult. A szerzők azt találták, hogy pozitív a korreláció a nyomtatott dokumentumok helyben használata és kölcsönzésük között. A helyben használat az összes dokumentumforgalmazás átlagosan 26,78%-át tette ki. A nem kölcsönözhető bekötött tudományos folyóiratokat és referenszműveket ritkán használták helyben. A helyben használat aránya szakterületenként nagymértékben különbözött, és a gyakran kölcsönzött szakterületek megközelítették az átlagos arányt. A gyakran kölcsönzött gyűjteményeket helyben is gyakran használták. A vizsgált ötéves időszak alatt összességében a nyomtatott állománynak több mint 60%-át nem használták helyben és nem is kölcsönözték. A forgalmazott könyvcímek összesen 46,1%-át csak helyben használták, 15,3%-át csak kölcsönözték, 38,6%-át pedig kölcsönözték is és helyben is használták. A kölcsönözhető könyvek mennyisége (darabszáma) a helyben használhatóknak háromszorosa volt, míg a helyben használható címek száma másfélszerese volt a kölcsönözhető címekének; a helyben használat gyakorisága átlagosan alacsonyabb volt, mint a kölcsönzésé. A korreláció ellenére tehát a kölcsönzési adatok nem tükrözik teljeskörűen a helyben használatot. A helyben használat adatai fontos információkkal szolgálnak a fizikai könyvtár értékének felbecsüléséhez és az állományapasztáshoz. A szerzők gyakorlati tanácsokat is adnak a helyben használat adatainak gyűjtéséhez, a gyűjteményfejlesztési és -apasztási munkához.

(Autoref. alapján)

Lásd még 85, 99, 111, 115, 123, 133

Könyvtárközi kölcsönzés, dokumentumszolgáltatás

Lásd 85, 109, 122, 129, 133

Tájékoztatási eszközök

Lásd 104, 107, 112

Hátrányos helyzetű olvasók ellátása

106/2020

AUSTIN, Jeanie – VILLA-NICHOLAS, Melissa: Information provision and the carceral state : race and reference beyond the idea of the “underserved”. – Bibliogr. In: The reference librarian. – 60. (2019) 4., p. 233-261.

Információellátás és a büntető állam: rasszizmus és referenz, túl a „hátrányos helyzetűek” fogalmán

Börtönkönyvtár; Egyetemi hallgató; Hátrányos társadalmi helyzetű olvasó; Könyvtárosképzés -felsőfokú; Oktatási módszer; Referenz; Tájékoztató munka; Társadalmi követelmények

Ez a tanulmány a bebörtönzöttek számára nyújtott könyvtári szolgáltatások olyan megközelítéséről számol be, amely a büntetés-végrehajtási intézményekben élők szituatív információs igényeinek és szükségleteinek kielégítését célozza. Azáltal, hogy könyvtároshallgatók és fogvatartottak között egy postai tájékoztatási program (*Reference by Mail*) segítségével megteremtették az információáramlás lehetőségét, a bebörtönzöttek számára bővültek az elérhető információforrások, miközben a hallgatók egy emberi méltóságra érzékenyítő és önreflexióra készítő projektben vettek részt, és megértették, hogy a börtönökben az információhoz való hozzáférés szabályozása tartós hatást fejt ki a fogvatartottak életéselyeire.

(Autoref.)

Lásd még 79, 84, 102

Tájékoztató, tájékoztatósi rendszerek

Általános kérdések

Lásd 86

Hálózatok, regionális rendszerek

107/2020

VAZQUEZ, Anabel – FOTIADI, Sophie: Une veille collaborative au service des revues : l'exemple du réseau Mir@bel. – Bibliogr. In: Documentation et bibliothèques. – 65. (2019) 4., p. 34-45.

Res. angol nyelven

Egy kollaboratív információfigyelő rendszer a folyóiratok szolgálatában: a Mir@bel hálózat példája

Adatbázis; Együttműködés -szakterületi; Folyóirat; Időszaki kiadványok bibliográfiája; Portál; Tájékoztatói eszköz; Tájékoztatói hálózat

A Mir@bel egyszerre egy weboldal, egy közös információs tárhely a folyóiratokról, és több mint 120, különböző nézőpontú információs szakember hálózata, akik megosztják a folyóiratok figyelésének munkáját, és felügyelik az adatok naprakészen tartását. Az oldal minden folyóirathoz felkínál egy bibliográfiai leírást, linket a folyóirat digitális környezetéhez, és hozzáférést a különböző típusú közvetített tartalmakhoz (cikkek, tartalomjegyzékek, absztraktok). Az információkat automatizált módon veszi át számos forrásból származtatva, köztük a frankofón folyóiratok és a bölcsészet- és társadalomtudományok főbb portáljairól (Cairn.info, Érudit, OpenEdition Journals és Persée).

Annak érdekében, hogy működjön, a hálózat a kollaboratív munka módszerein nyugszik; egy információfigyelő eszközön, melyen a könyvtárosok és a kiadási szakemberek osztoznak, egyúttal pedig a különböző folyamatokon, melyeket az együttműködés megkönnyítésére vezettek be.

Tízéves fennállása alatt a hálózatnak e közös információfigyeléshez számos út kipróbálására nyílt lehetősége, mind az adatok gyűjtése, naprakészen tartása

és terjesztése, mind a partnerkapcsolatok sokfélesége terén, megkönnyítve ezáltal a folyóiratokhoz való hozzáférést.

(Autoref.)

Lásd még 113

Könyvtártudományi tájékoztatás

108/2020

GIERKE, Bettina [et al.]: Fachinformationsdienst Buch-, Bibliotheks- und Informationswissenschaft – ein Werkstattbericht. – Bibliogr. In: Bibliotheksdienst. – 53. (2019) 12., p. 768-792.

Res. angol nyelven

Könyv-, könyvtár- és információtudományi szakinformációs szolgáltatások – egy műhelybeszámoló

Együttműködés -belföldi; Könyvtártudományi tájékoztatás; Portál; Tudományos és szakkönyvtárak

Egy-egy szakterület szakirodalmának teljességre törekvő gyűjtését – ideértve a külföldi műveket is – Németországban a DFG 1949 óta támogatja több mint 20 tartományi és egyetemi könyvtár részvételével az ún. *országos gyűjtőkori program* (SSG) keretében; a *könyv-, könyvtár- és információtudomány* gyűjtése a göttingeni tartományi és egyetemi könyvtár (SUB Göttingen) feladata lett, mégpedig a könyv, a könyvtárak és levéltárak története és jelene, később a dokumentáció és információ témakörében. Elkészült a 2006-tól hozzáférhető *virtuális szakkönyvtár* (b2i-portál) is. A SUB Göttingen feladatát 2008 és 2015 között a Bajor Állami Könyvtár vette át, és a portált is újraindították 2009-ben.

A digitalizálással bekövetkező változások eredményeképpen az országos gyűjtőkori programot felváltotta a *tudományos szakinformációs szolgáltatások* rendszere (FID). A DFG eddig 40 tudományos szakinformációs szolgáltatást hagyott jóvá; tagjai részben a régi országos gyűjtőkori program szereplői, részben új közreműködő felek.

A könyv-, könyvtár- és információtudományi szakinformációs szolgáltatások (FID BBI) ellátására a wolffenbütteli Herzog August Bibliothek (HAB) és a Lipcsei Egyetemi Könyvtár (UBL) közösen pályázott. A projekt 2017 októberében indult. (Gondot okozott, hogy az induláskor nem állt rendelkezésre elegendő munkatárs.) A gyarapításért és a közösségépítésért a HAB, a technikai háttér biztosításáért az UBL felel. A munkát 2019-től az öt tagból álló tudományos tanács segíti. A FID BBI célközönségét jelenleg a tudósok, a felsőoktatás oktatói és hallgatói, továbbá a gyakorló könyvtárosok alkotják. Változást jelent az is, hogy a gyűjtés már nem átfogó és teljességre törekvő a szakirodalmat illetően; helyett az aktuális kutatási témák lettek a meghatározóak.

A gyarapítás általános alapelve, hogy minden célcsoport tartózkodási helyétől függetlenül és gyorsan hozzájuthasson a szükséges dokumentumokhoz, lehetőleg elektronikusan. A szakinformációs szolgáltatások felosztásának értelmében nem gyűjtik azt az alapvető irodalmat, amely a felsőoktatási könyvtárak feladatkörébe esik. A FID BBI egyelőre nem fizet elő önállóan licencköteles tartalmakra; csak egyes műveket szereznek be, illetve feltüntetik, ha az adott műnek van már országos licenc-előfizetése (pl. *Early English Books Online*), esetleg ingyenesen hozzáférhető. A jövőben tervezik a gyűjtemény bővítését a kutatás számára fontos *Library and Information Science Abstracts* (LISA) adatbázissal.

Összetett kérdés az átfedések és a határtudományok költséghatékony kezelése. A régi (SSG) rendszerben igény mutatkozott az interdiszciplináris és a nemzetközi szakirodalom gyűjtésére; most elsősorban az angolszász és az újlatin kultúrkörre összpontosítanak. Nem maradhatnak ki a merítésből a diplomamunkák és disszertációk sem, melyek az egyetemi repozitóriumok bekapcsolásával válnak elérhetővé. A tanulmány szerzői kitérnek a munka során használt segédeszközökre (nemzeti bibliográfiák, könyvkereskedelmi és kiadói jegyzékek stb.); a gyarapítás súlypontjait és mélységét a könyvtudomány (*Buchwissenschaft*), a könyvtártudomány és az információtudomány gyűjtésének a táblázatsora illusztrálja.

A központi szakterületi portál a <https://katalog.fid-bbi.de> címen 2019 szeptemberétől lett elérhető a nyilvánosság számára; az első munkafázis során a tartalmi és technikai funkciók kialakítására fektették a hangsúlyt. További szempont volt az adatforrások

feltöltése és az adatok frissítése, illetve a keresés és a személyre szabás lehetősége.

Nyilvánvaló, hogy a továbbiakban szükséges az eddigi eredmények folyamatos fejlesztése, javítása és bővítése.

(Murányi Lajos)

Szakterületi tájékoztatási rendszerek

109/2020

PLAPPERT, Rainer – OERDER, Thomas: Die überregionale Bereitstellung von E-Books im Fachinformationsdienst Erziehungswissenschaft und Bildungsforschung – ein Modell mit Zukunft?. – Bibliogr. In: ABI-Technik. – 39. (2019) 4., p. 295-302.

Res. angol nyelven

Az e-könyvek országos szolgáltatása a neveléstudományi és oktatáskutatási szakinformációs szolgáltatási rendszer keretében – jövőképes modell lehet?

Elektronikus könyv; Könyvtárközi kölcsönzés -belföldi; Kutatás információellátása; Portál; Tájékoztatási hálózat; Tájékoztatás -pedagógiai

A tanulmány a DFG tudományos szakinformációs szolgáltatási rendszerének keretében létrejött, sajátos tudományos igények kielégítését célzó országos, rövid határidejű e-könyv-kölcsönzés keretfeltételeit, kínálatát és a megvalósítás során szerzett tapasztalatokat mutatja be. A neveléstudomány területén a források körébe rendszerint könyvek és folyóiratcikkek egyaránt beletartoznak. A cél a speciális, ritkán licencelt e-könyvek kínálatával olyan országos kiegészítő szolgáltatás létrehozása, amely a tudományos könyvtárak által nyújtott, összességében jól működő regionális ellátást gazdagítja. A potenciális használók elérésének érdekében a neveléstudományi és oktatáskutatási szakinformációs szolgáltatási rendszer e kínálatát integrálták a pedagógiai szakportálba, amely az oktatási terület jól bevált szakirodalmi dokumentációs és keresési szolgáltatása. Az országos e-könyv-kölcsönzés megvalósítása egy transzdiszciplináris és nyitott célcsoport számára kísérletinek és innovatívnak tekinthető.

(Autoref.)

Kutatás és termelés információ-ellátása

110/2020

COX, Andrew M. [et al.]: Maturing research data services and the transformation of academic libraries. – Bibliogr. In: Journal of documentation. – 75. (2019) 6., p. 1432-1462.

A kutatási adatokhoz kapcsolódó szolgáltatások fejlettségi szintje és a felsőoktatási könyvtárak átalakulása

Adatfeldolgozás; Felsőoktatási könyvtár; Kutatás információellátása; Nemzetközi helyzetkép; Szolgáltatások; Tudományos kutatás

A kutatási adatokhoz kapcsolódó szolgáltatások fejlettségi szintjét 2018-ban egy kérdőív segítségével vizsgálták. Ennek adatait összehasonlíthatják egy hasonló, 2014-es vizsgálat eredményeivel. Mindkét felmérés válaszadói Ausztrália, az Egyesült Államok, az Egyesült Királyság, Hollandia, Írország, Kanada, Németország és Új-Zéland könyvtáraiból kerültek ki. A 2018-as kérdőívet 404 intézménynek küldték ki, és 209 értékelhető válasz érkezett rá.

A felmérés eredményei nem támasztják alá azt a feltevést, hogy jelenleg a kutatási adatok kezelése önmagában olyan erő volna, amely átalakítaná a felsőoktatási könyvtárak munkáját. A kutatási adatokhoz kapcsolódó szolgáltatások azonban megszokottá váltak, gyakoriak és rendelkezésre állnak a rájuk vonatkozó irányelvek is. A szolgáltatások többnyire tájékoztató (tanácsadó) jellegűek, így ide tartozik az adatkezelési tervek készítéséhez nyújtott segítségnyújtás, az adatállományok meglétének felderítése, az információs műveltség (adatműveltség) oktatása, a repozitóriumok kezelése, ami magában foglalja a gyűjteménymenedzsmentet, a metaadatok szolgáltatását és a források felderítését is. A tíz leggyakoribb szolgáltatás közül kilenc ilyen jellegű volt mindkét felmérésben. Az olyan szolgáltatások, mint az adatelemzés, az adatbányászat, az adattisztítás vagy az adatvizualizáció azonban viszonylag ritkán fordultak elő. Az egyetlen technikai jellegű szolgáltatás a repozitóriumok működtetése volt. Nem várható, hogy mindez megváltozna a jövőben. Ennek megfelelően a könyvtárak szervezeti felépítése sem módosult jelentős mértékben. Ugyanakkor az adatok gondozásában betöltött szerepük miatt a könyvtárak a másol-

létrehozott anyagok beszerzése mellett egyre jelentősebb szerepet kapnak az egyetemek kutatási, oktatási eredményeinek és egyéb outputjainak létrehozásában, kezelésében és terjesztésében is. Eddig a legnagyobb figyelmet a publikációk és a történeti gyűjtemények kapták; a kutatási adatok kezelésének és a velük kapcsolatos tervezésnek a szükségessége viszont azt sugallja, hogy a kutatástámogatásban szerepe lehet a könyvtáraknak, ha azok nagyobb súlyt helyeznek a kutatási folyamatban való részvételükre, ideértve a könyvtárosoknak a kutatócsoportokba történő beágyazását is. Emellett újra előtérbe kerül a megőrzés és az újrafelhasználás, amelyek a háttérbe szorultak a továbbra is nagy fontosságú hozzáférés mellett. Az adatok integritása, reprodukálhatósága, átláthatósága és hosszú távú megőrzése is nagy hangsúlyt kap. A változások a könyvtárak kapcsolatrendszerére is kihatnak, mivel az együttműködés sokszor a „kooperatív”, azaz a versenytársak együttműködésének formáját veszi fel. Arra is számíthatunk, hogy a könyvtárak munkatársait adatkönyvtárosként nagyobb mértékben be kell vonni az adatok elemzésébe és vizualizációjába, ami a szakmai kompetenciák jelentős változását vonhatja maga után.

(Koltay Tibor)

Lásd még 83, 90, 96, 114, 122, 132

Oktatás információellátása

111/2020

ROKUSEK, Steve – COOKE, Rachel: Will library e-books help solve the textbook affordability issue? Using textbook adoption lists to target collection development. – Bibliogr. In: The reference librarian. – 60. (2019) 3., p. 169-181.

Megoldhatják-e az egyetemi könyvtárak e-könyvei a tankönyvek megfizethetőségével kapcsolatos problémákat? Az előírt tankönyvek jegyzékeinek használata gyűjteményszervezési célokra

Állománygyarapítás; Elektronikus könyv; Felsőoktatási könyvtár; Hozzáférhetőség; Kölcsönzés; Könyvtárak; Oktatás információellátása; Tankönyv

A tankönyvek megfizethetősége évtizedek óta kritikus kérdés az amerikai felsőoktatásban, növekvő árak ugyanis egyre komolyabb terhet jelent a főiskolai és egyetemi hallgatóknak. Egy floridai felmérés sze-

rint a magas könyvárak miatt a hallgatók körülbelül kétharmada döntött úgy, hogy nem vásárol meg egy előírt tankönyvet, 48%-uk emiatt kevesebb órát vett fel a tervezettnél, 26% pedig ezért mondott le egy kurzusról. Ezzel szembeülve a felsőoktatási intézmények számos megoldással próbálkoznak, többek között a nyílt oktatási források (*open educational resources*, OER) körébe tartozó ún. nyílt e-tankönyvek használatával. Mivel a nyílt e-tankönyvek komoly hátrányokkal is rendelkeznek (pl. a minőségbiztosítás terén), érdemes megvizsgálni egy másik lehetséges megoldást a tankönyvárak problémájára: a könyvtárak által kínált e-könyvcsomagok ingyenes hozzáférhetővé tételét a hallgatók számára tankönyvek gyanánt.

A cikk szerzői 2017 őszén készítették egy felmérést a Floridai Gulf Coast Egyetemen, amelynek keretében azt vizsgálták, hogy a társadalomtudományi kurzusokon mennyire alkalmazhatóak az e-könyvek. A kutatáshoz összegyűjtötték a kötelezők listáit, figyelembe vették a forgalmazói árakat, valamint ellenőrizték az anyagok könyvtári elérhetőségét. A korlátozott számú egyidejű felhasználót engedő modelleket nem tekintették alkalmasnak a kötelezők könyvtári szolgáltatásához (kölcsonzéséhez). Emellett megkülönböztették a kurzusokhoz előírt kötelező olvasmányokat (*course-adopted texts*, CATs) a „tényleges tankönyvektől” (*textbooks*).

A kérdések és az eredmények a következők voltak:

1. *A társadalomtudományok oktatásában a kurzusokon használt tankönyvek hány százaléka vásárolható meg korlátlan felhasználású e-könyvként?*

A társadalomtudományi programokon használt kötelező olvasmányok közül 17,7% volt elérhető korlátlan felhasználású könyvtári e-könyvként: ezen belül a tényleges tankönyvek esetén ez az arány 6,5%, az egyéb típusú kötelezők esetén 45,5% volt.

2. *Kik profitálnak a leginkább a korlátlan felhasználású e-könyvek elérhetőségéből?*

A felsőbbévesek majdnem kétszer annyian (15,3%) vették igénybe a könyvtár által szolgáltatott e-könyveket, mint a tanulmányaikat nemrég elkezdő hallgatók (7,7%). Ez abból adódhat, hogy az alsóbbévesek az alapozó ismereteket tanulják tényleges tankönyvekből, míg a tanulmányaik magasabb fokán a hallgatóknak már specializáltabb témájú szakirodalmat kell olvasniuk, ami könnyebben elérhető korlátlan felhasználású könyvtári e-könyvként. A könyvtárosoknak ezért szor-

galmazniuk kellene, hogy az elsőéveseket oktatók korlátlan elérésű könyvtári e-könyveket ajánljanak a kurzusokhoz.

3. *Mi egy korlátlan felhasználású e-könyv átlagos ára, és hány hallgató tud élni vele?*

Az ilyen e-könyvek átlagos ára 68 dollár, és több mint 1000 hallgató számára alkalmasak a felkészüléshez. Összehasonlításképpen: a nyomtatott vagy korlátozott felhasználású e-könyvek körülbelül kétszer drágábbak (átlagos költségük 133 dollár), és több mint 8000 hallgatót érintenek. Azaz fontos lenne az „olcsó” e-tankönyvek könyvtári beszerzése mellett a drágább e-tankönyvek könyvtári megvásárlása is, hogy csökkenteni lehessen a hallgatók költségeit.

4. *Hogyan illeszkedik az egyetem gyakorlata az országos trendekbe?*

A szerzők azt találták, hogy számos intézmény szembeült az e-könyvek korlátozott egyidejű felhasználásának problémájával, és többféle megoldást kerestek a tankönyvek szolgáltatásának kérdésére. Több esetben sikerült igazolni, hogy a könyvtárak befektetései sokszorosan megtérültek a megspórolt hallgatói költségeket tekintve.

Összegezve az eddigieket, az e-tankönyvszolgáltatásra alkalmas könyvtári e-könyvek viszonylag alacsonyabb számuk dacára ingyenes, kényelmes lehetőséget kínálnak a hallgatóknak, és megoldást nyújthatnak a tankönyvek megfizethetőségének problémáira. A könyvtárosoknak a továbbiakban nyomon kell követniük a beszerzési költségeket, a beiratkozási és használati adatokat a kezdeményezés népszerűsítése érdekében. Fontos az oktatókkal való kommunikáció, az alternatív (könnyebben hozzáférhető) kötelező tankönyvek ajánlása. Vannak már jó példák az egyetemek és a kiadóvállalatok közötti előremutató tárgyalásokra, de a hallgatói költségek csökkentéséhez az egyetemek pénzügyi támogatására is szükség van.

(Pataki Fruzsina)

Lásd még 90

Közérdekű tájékoztatás

112/2020

CHARBONNEAU, Deborah H. – JAMES, LaTeesa N.: FluView and FluNet : tools for influenza activity and surveillance. – Bibliogr. In: Medical reference services quarterly. – 38. (2019) 4., p. 358-368.

FluView és FluNet: eszközök az influenza terjedésének figyelésére és ellenőrzésére

Közérdekű tájékoztatás; Nemzetközi szervezet; Tájékoztatás -egészségügyi; Tájékoztatási eszköz

Az online források segíthetnek az influenza terjedésének felderítésében és figyelemmel kísérésében.

A tanulmány célja az influenza aktivitásának nyomon követésére alkalmas két online eszköz bemutatása: a *FluView*-é, amelyet az Egyesült Államok Betegség-ellenőrzési és -megelőzési Központjai (CDC) tettek közzé, valamint az Egészségügyi Világszervezet (WHO) által kifejlesztett *FluNet*-é. Általánosságban ezek az influenza terjedésének figyelésére és ellenőrzésére szolgáló, szabadon hozzáférhető online források többféle célközönség számára lehetnek hasznosak, beleértve az egészségügyi szolgáltatókat, a helyi önkormányzatokat, a kórházakat, az iskolákat, a könyvtárosokat, az utazókat és a nagyközönséget.

(Autoref. alapján)

Lásd még 114

Vezetés, irányítás

Általános kérdések

Lásd 91, 117, 118

Tervezés

113/2020

HAWKINS, Paul: Change in libraries : directions for the future. – Bibliogr. In: Public library quarterly. – 38. (2019) 4., p. 388-409.

Változás a könyvtárakban: merre tartunk?

Fejlesztési terv; Könyvtári hálózat; Középtávú terv; Köz-művelődési könyvtár; Tervezés

A dél-kansasi regionális könyvtári hálózat (*South Central Kansas Library System, SCKLS*) köz- és iskolai könyvtárakat, valamint felsőoktatási könyvtárakat fog össze (a tagok számra 145). Ezek a könyvtárak közel 820 ezer fő számára szolgáltatnak; a hálózathoz tartozó települések lakosainak száma néhány száztól 390 ezer föig terjed. Az SCKLS köz-

könyvtáraiban 2014-ben felmérést végeztek, amelyet 2019-ben egy újabb vizsgálat követett.

A 2014-es felmérés során a következő kérdésekre kerestek választ: Mi volt az Ön könyvtárában az utóbbi 5–10 év legjelentősebb változása? Mi idézte elő ezt a változást? Mi legyen a legjelentősebb változás az elkövetkező 5–10 évben?

Az első kérdésre adott válaszokban felvetett témákból kategóriákat képeztek, a következő fontossági sorrendben: 1. technológia és automatizáció (29%); 2. gyűjtemények és médiumok (23%); 3. személyzet (16%); 4. rendezvények (12%); 5. fizikai tér (10%); 6. finanszírozás (6%); 7. könyvtárkép (4%). A változások okait a felmérés résztvevői a következőkben látták: az igények és szükségletek változásai, a technológiai fejlődés és az internet térhódítása, a finanszírozás szűkülése vagy bővülése, a személyzettel kapcsolatos változások, külső tényezők, tervezési és népszerűsítési törekvések. Az egyes kulcsterületek jövőbeli fejlesztésének relatív fontosságát így határozták meg: 1. a közösséggel való kapcsolat (21%); 2. hozzáférés és szolgáltatások (19%); 3. technológiával összefüggő kérdések (17%); 4. e-olvasók és digitális gyűjtemények (13%); 5. fizikai tér (13%); 6. személyzet (11%); 7. finanszírozás (6%).

2014-ben *Változás a könyvtárakban. Merre tartunk?* címmel közkönyvtárosok és a könyvtári bizottságok tagjai közös konferenciát tartottak a jövőről. *Ranganathan* ötödik törvényéből („A könyvtár növekvő szervezet”) kiindulva, *Crawford* és *Gorman* új törvényét („Tiszteld a múltat és alkold meg a jövőt”) figyelembe véve tekintették át a tervezés gyakorlatát. Megállapították, hogy a felmérés eredményei és az ezekből adódó általános tervezési megfontolások alapvetően két területet érintenek: a meglévő fizikai tér célszerű átalakítását és a virtuális könyvtári szolgáltatások bővítését. A közös gondolkodás során elemezték a *Public Library Association* 2014. évi stratégiai tervét is. A közeljövőre, 6–12 hónapra fogalmaztak meg teendőket az említett hét kategóriában: 1. a közösséggel való kapcsolat (a programkínálat bővítése, marketing, partnerek); 2. hozzáférés és szolgáltatások (a gyermekek, fiatalok, fogyatékkal élők és idősek segítése, RFID, eszközfejlesztés, a személyzet képzése); 3. technológiával összefüggő kérdések (a közösségi média felhasználása, a weboldalak fejlesztése, technológiaváltás); 4. e-olvasók és digitális gyűjtemények (e-könyvek vásárlása, kölcsönzése, szerepeltetése az online katalógusban, korszerű *discovery* szolgáltatások a távoli és helyi tartalom közös keresésére); 5. fizikai tér (új épületek építése, felújítások, a könyvtári tér átalakítása); 6. személyzet (önkéntesek alkalmazása, ügyfélszolgálati és technikai képzés); 7. finanszírozás (lehetséges források felderítése, átláthatóság).

A 2019 februárjában végzett követő vizsgálat a 2014 óta elért eredményekkel, a tanulságokkal és a 2019–2021-es időszakra tervezett változásokkal foglalkozott. A legtöbb könyvtár végrehajtotta a változtatásokat, amelyeket tervbe vett. A leginkább favorizált, intenzíven fejlesztett területnek a technológia bizonyult; a könyvtárak a tervezettnél kevésbé tudták megvalósítani az e-olvasókkal és a digitális gyűjteményekkel kapcsolatos fejlesztéseket, és kevesebb mint felük tudott elérni változásokat a finanszírozás terén. A 2019 utáni időszakra vonatkozóan kevesebben számoltak a személyzettel összefüggő kérdések, illetve a hozzáférés és a fizikai terek változásával, mint a 2014-es felmérésre érkezett válaszokban. A követő vizsgálat egy újabb kérdéssel is kiegészült, mely szerint mennyire meghatározó a tervezésben a más könyvtárakban tapasztalható változás. Senki sem választotta a „semennyire” lehetőséget, 8% számára „nagyon meghatározó”, 33% számára „meghatározó” ez a szempont, a többség (59%) pedig a „némiel meghatározó” választ adta, azaz a változással kapso-

latos tudatosság mindenképpen jelen van a vizsgált könyvtárak jövőjének tervezésekor.

(Hegyközi Ilona)

Lásd még 89

Munka- és rendszerszervezés, értékelés

114/2020

YOON, Ayoung – DONALDSON, Devan Ray: Library capacity for data curation services : a US national survey. – Bibliogr. In: *Library hi tech.* – 37. (2019) 4., p. 811-828.

Könyvtári kapacitás az adatkurátori szolgáltatásokra: országos hatókörű felmérés az Egyesült Államokból

Adatfeldolgozás; Felmérés; Felsőoktatási könyvtár; Közérdekű tájékoztatás; Közművelődési könyvtár; Kutatás információellátása; Munkaszervezés; Szolgáltatások

Egy 2018-ban végzett online felmérés eredményei alapján a kutatás szerzői értékelték az Egyesült Államok felsőoktatási és közkönyvtáraiban az adatkurátori szolgáltatások terén meglévő kapacitásokat, figyelembe véve azt is, hogy a közkönyvtárak szerepét ezen a területen eddig sokkal kevesebbet vizsgálták. A 198 értékelhető válasz 58%-a felsőoktatási könyvtárakból érkezett. Az összes válaszadó 35%-a nyújtott adatkurátori szolgáltatást (többségükben felsőoktatási könyvtárak), 15%-nál a szolgáltatás kiépítése folyamatban volt, 50% pedig nem rendelkezett ilyen szolgáltatással. Abból a 74 könyvtárból, amely megválaszolta az adatkurátori szolgáltatások kezdőévére vonatkozó kérdést, 32% jelölte meg a 2011 és 2015 közötti időszakot, 2016 után pedig 18%-uk kezdte meg ilyen irányú tevékenységét.

Az adatkurátori szolgáltatások fő célközönségét (67%) a tudományos kutatók jelentették, függetlenül attól, hogy kapcsolatban álltak-e az adott intézménnyel vagy sem. Ezt követte (20%) a nagyközönség, amelynek tagjai többnyire a közkönyvtárakhoz fordultak. Mindezt az is indokolta, hogy a felsőoktatási könyvtárak szolgáltatásaikkal főként az oktatókat kívánták segíteni abban, hogy teljesíteni tudják a finanszírozó testületek velük szemben támasztott követelményeit.

A szolgáltatások főként a kutatási adatokra koncentráltak, ám mindkét könyvtártípusban foglalkoztak kormányzati, adminisztratív és üzleti adatokkal is.

Sok adatkurátori szolgáltatás az adatkezelés tervezésére, a metaadatokra, az adatok megosztására és újrafelhasználására összpontosított.

A részt vevő könyvtárak többségében úgy gondolták, hogy könyvtáraik rendelkeznek a szükséges készségekkel és ismeretekkel, 49% azonban jelezte, hogy személyzetének létszáma nem elegendő az adatkurátori szolgáltatások biztosításához. A felsőoktatási könyvtárak általában több alkalmazottat foglalkoztattak, mint a közkönyvtárak: a kérdésre válaszoló felsőoktatási könyvtárak közel felében dolgozott legalább egy teljes állású adatkurátor (ez az arány a közkönyvtárak esetében csak 22% volt).

A résztvevők általánosságban egyetértettek abban, hogy könyvtáraik egyértelmű iránymutatással rendelkeznek arra nézve, hogy milyen adatkurátori szolgáltatásokat kell nyújtaniuk, és hogyan fejlesszék azokat tovább. Többségük azonban beszámolt arról is, hogy könyvtáraikban nincsenek kidolgozva a szolgáltatások munkafolyamatainak részletei. Ami a pénzügyi vonatkozásokat illeti, a válaszadók közel fele úgy ítélte meg, hogy intézményében az adatkurátori szolgáltatások finanszírozása nem elegendő. A válaszadó könyvtárak döntő többsége ingyenesen kínálta az adatkurátori szolgáltatásokat. A könyvtárak mintegy fele jó műszaki infrastruktúrával rendelkezik ahhoz, hogy adatkurátori szolgáltatásokat nyújtson (ez elsősorban a felsőoktatási könyvtárakra volt jellemző), továbbá az intézmények több mint fele kialakította a szükséges belső és külső partnerkapcsolatokat.

A közkönyvtárak számára a legnagyobb kihívást a tudományágak eltérő igényei és megközelítései, az adatkurátori szolgáltatások finanszírozása és az infrastruktúra intézményi biztosítása, valamint a kapcsolatépítés kérdése jelentették. A felsőoktatási könyvtárakban gondot jelentett a közös vízió és értékek megteremtése, az adatkurátori szolgáltatások elfogadása, valamint a tudományágak eltérő igényei és szemlélete.

Összességében kijelenthető, hogy a vizsgált kapacitások (személyzet, finanszírozás, infrastruktúra stb.) terén még számos hiányosság tapasztalható. A felsőoktatási könyvtárak azok, melyek a kutatási adatok kezelése miatt élen járnak az adatkurátori szolgáltatások fejlesztésében, de figyelemreméltó, hogy a közkönyvtárak is érdeklődést mutatnak a terület iránt, és közülük sokan igyekeznek a nagyközönség ilyen irányú igényeit kiszolgálni.

(Koltay Tibor)

Lásd még 100, 115

Pénzügyi és gazdasági kérdések

115/2020

BOSSART, Jean Louise – GONZALEZ, Sara Russell – BHARTI, Neelam: Retrospective analysis of a sustainable 3D printing service in an academic library. – Bibliogr. In: Library hi tech. – 37. (2019) 4., p. 669-678.

Fenntartható 3D-s nyomtatási szolgáltatás egy felsőoktatási könyvtárban: visszatekintő elemzés

Eszköztár; Felmérés; Felsőoktatási könyvtár; Gazdaságosság -könyvtárban; Információtechnológia; Kölcsönzés; Költségvetés; Szolgáltatások; Szolgáltatások használata

A 3D-s nyomtatási szolgáltatás 2014 áprilisában indult a Floridai Egyetem (UF) Marston Természettudományi Könyvtárában és az egyetemi Egészségtudományi Központ Könyvtárában, majd a következő év márciusában az egyetem Pedagógiai Könyvtárában. Kezdetben a könyvtárosok maguk kezelték a berendezéseket, így készítették el a használók által személyesen benyújtott megrendelések alapján a háromdimenziós modelleket.

A 2017 óta bevezetett félautomata online megrendelés jelentősen csökkentette a könyvtári személyzet – a részlegvezető által felügyelt egyetemi hallgatók – erre áldozott munkaidejét, ugyanis csak ellenőrizniük kell a kért modell nyomtathatóságát, beállítani a szeleltelés részleteit, majd leszámolni a használatnak az anyagmennyiség költségeit. Ezt követően már csupán az értesítés következik a termék elkészültéről. A szolgáltatás díját a kész modell becsült súlya alapján számítják ki, 0,15 dolláros anyagköltséget számolva fel a felhasznált műanyag szálakra grammonként. (A hibás darabokért nem számítanak fel díjat.) A könyvtárak 3D-s nyomtatóparkja folyamatosan fejlődött, jelenleg öt korszerű *Fusion F306* típusú berendezés áll a használók rendelkezésére.

A 2014 áprilisa és 2018 márciusa közötti időszakban a UF Könyvtárai összesen 3374 3D-s nyomtatási megrendelést kaptak, átlagosan havonta 70-et. Egy munkadarab átlagosan 4 óra 17 perc alatt készült el. Havonta 6980 gramm műanyag szálát használtak fel a sikeres 3D-s nyomtatásokhoz, havi 1047 dolláros átlagos bevételt hozva a könyvtáraknak. A szolgáltatás domináns felhasználói csoportját (75%) az egyetemi hallgatók tették ki. A legtöbb munkadarabot személyes célra készítették: hobbicélra a 3D-s nyomtatást

négyszer annyi alkalommal vették igénybe, mint házi feladatokhoz, és tízszer annyiszor, mint kutatási célra. A szolgáltatással az egyetem mindegyik kara élt (leggyakrabban természetesen a mérnöki kar), továbbá külsős, múzeumi megrendelések is érkeztek.

A könyvtári 3D-nyomtatólabor működését a könyvtár költségvetéséből és a megrendelésekből befolyt bevételekből, valamint az ott dolgozó részmunkaidős hallgatók szövetségi támogatása (*Federal Work-Study*) révén fedezik. Mivel az eszközbeszerzés támogatás útján valósult meg, a bevételek fenntarthatóvá teszik a szolgáltatást. A havonta felhasznált 6,98 kilogrammnyi műanyag szál, az ehhez járuló kb. 20%-nyi hibás nyomtatások anyagköltsége és a szükséges pótalkatrészek költségei összesen átlagosan havi 268 dollárt tesznek ki, amihez hozzáadódik a közel 800 dolláros havi bérköltség a diákmunkásoknak, a honlap működtetésének költsége, valamint a hitelkártyahasználati díjak és a bevételek után fizetendő adók. A könyvtárak kiadásai (havonta átlagosan 1022 dollár) így alacsonyabbak, mint a bevételeik (havonta átlagosan 1047 dollár). A szövetségi támogatásban részesülő hallgatók bérköltségének háromnegyedét fedezi a kormányzat, így ennek segítségével valósítható meg leginkább a spórolás (havonta kb. 150 dollárnyi értékben), ezáltal pedig a fenntarthatóság. Az eszközök karbantartásáról a könyvtári személyzet és a részmunkaidős hallgatók gondoskodnak, akik közül sokan műszaki tanulmányokat folytatnak. A legtöbb műanyag alkatrész saját nyomtatással pótolható. A szolgáltatás igénybevételéhez az egyetem informatikai kara épített ki foglалási és számlázási rendszert, amelyen keresztül bankkártyával és az egyetem saját, feltölthető kártyájával lehet fizetni. A szerzők hangsúlyozzák, hogy az ilyen kiegyensúlyozott fenntarthatóság nagyon alapos előkészítéssel és tervezéssel érhető el.

A szolgáltatást a Marston Természettudományi Könyvtárban 2017-től hordozható és kölcsönözhető 3D-s nyomtatókkal bővítették ki, kezdetben 12 géppel, amelyeket három napra lehetett kölcsönözni. Fél éven belül 22-re nőtt a hordozható nyomtatók száma, és 2017 májusa és 2018 májusa között összesen 272 kölcsönzés történt. Ezekkel az eszközökkel a hallgatók kézzelfogható tapasztalatot tudnak szerezni az érintett technológia és szoftverek alkalmazásában. A szolgáltatásban kisebb fennakadást okozott, amikor a hordozható eszközöket gyártó cég 2018-ban kivonult a piacról, és a műszaki támogatással is felhagyott. Ezt kiküszöbölendő, a könyvtár 8 olcsóbb *M3D micro*

típusú 3D-s nyomtatót vásárolt egy másik gyártótól, és a régebbi gépek működésének fenntartására saját módszerekkel kezdtek el kísérletezni.

A 3D-s nyomtatással kapcsolatos tapasztalatokat és útmutatókat egy *LibGuide*-ban összegezték. A 3D-s technológia mellett a Marston Természettudományi Könyvtár szerszámkölcsönzést is bevezetett, ami szintén hasznosnak bizonyult a hallgatók számára. A UF Könyvtárai a jövőben az egyetemi tanszékekkel közösen tervezett központi *makerspace*-labort szeretnének megvalósítani az oktatás és a kutatás támogatása céljából.

(Bódog András)

116/2020

LICHNEROVÁ, Lucia – DŽIMOVÁ, Lenka: Fundraising a slovenské knižnice. – Bibliogr. In: Knižnica. – 20. (2019) 3., p. 11-20.

Res. angol nyelven

Fundraising a szlovák könyvtárakban

Felmérés; Gazdálkodás -könyvtárban; Használó; Támogatás -pénzügyi -társadalmi

A *fundraising* a pénzügyi források megszerzésére irányuló tevékenység, amely szűkebb értelemben a nem kormányzati, nonprofit szervezeteknek egy meghatározott célra történő adománygyűjtését jelenti. A fogalmat gyakran a szponzorálással azonosítják. A szponzorálás azonban a cégek és nonprofit szervezetek kölcsönösségen alapuló kapcsolata, amelynek során a „valamit valamiért” kereskedelmi elv érvényesül: a nonprofit szervezet támogatásáért cserébe a szponzor népszerűsítése az „ár”. *Fundraising*ről akkor beszélünk, ha egy szervezet a külső környezetétől adományozás, ajándékozás formájában kap támogatást.

Külföldön, elsősorban az Egyesült Államokban a *fundraising* bevett gyakorlat, a köz- és felsőoktatási könyvtárak kötelező támogatási formája. Európában és Szlovákiában a nyilvános könyvtárakat költségvetési forrásokból finanszírozzák. A 2008-as gazdasági válság óta a kulturális intézmények a csökkenő támogatásokhoz alkalmazkodtak; az elmúlt években a pénzügyi függetlenség és a kulturális önállóság kulcskérdéssé vált. A célzott adománygyűjtés módszerének alkalmazásáról Szlovákiában eddig nem álltak rendelkezésre adatok, ezért 2019 februárjában kérdőíves felmérést végeztek a jelenség feltérképezésére.

A kérdőívet 407 szlovák könyvtár kapta meg, amelyek különböző könyvtártípusokból kerültek ki – kivéve az iskolai és községi könyvtárakat, mert ezekre nem jellemző ez a fajta tevékenység. A kitöltési arány 36,4%-os volt: 148, többségében szak- vagy közkönyvtár válaszolt. Csupán 37%-uknak volt tapasztalata a *fundraising*gel kapcsolatban. Szlovákiában a felsőoktatásban egyáltalán nem jellemző a célzott adománygyűjtés alkalmazása. Azok a könyvtárak, amelyek nem alakítottak ki ilyen gyakorlatot, elsősorban az emberi erőforrás, az idő és a tapasztalat hiányát jelölték meg okként. A válaszadók egy része szerint a szlovák polgárok más ágazatok (szociális szféra, egészségügy) számára szívesebben adományoznak, mint a kultúrára. A kulturális terület alacsony érdekérvényesítő képessége és nem kellő ismertsége is szerepelt az adományozás hiányára adott magyarázatokban. A pozitív válaszok között az is megjelent, hogy a könyvtárnak nincs szüksége magánforrások gyűjtésére, mert a finanszírozása biztosított. A válaszadók 55,9%-a nyilatkozott úgy, hogy a jövőben sem kívánja bevezetni ezt a támogatási formát. Meglepő módon sokszor a motiváció is hiányzott a könyvtárakból. Ennek okai között a kiégés, a könyvtár iránti érdektelenség, a passzivitás állt.

A *fundraising*et alkalmazó könyvtárak elkötelezettebbek voltak a fenntartható szervezet mellett. Az adománygyűjtéssel élő könyvtárak többsége az ezredforduló után, 6–15 éve kezdte a tevékenységet, néhánynak volt csak hosszabb távú tapasztalata. A támogatások összege 120 és 55 000 euró között mozgott. Országos szinten összesen 606 064 eurót gyűjtöttek a könyvtárak, így az egy intézményre jutó átlagos támogatás 12 894 euró volt. A kapott összegeket a könyvtárak többnyire szolgáltatásfejlesztésre, a gyűjteményre, restaurálásra, bútorok vagy új eszközök vásárlására fordították. Az adománygyűjtésbe kezdő könyvtárak többségében (63%) a *fundraising*gel egy személy, főként a könyvtárvezető foglalkozott. A leggyakoribb adományozók között az alapítványok, kisebb részben a cégek és magán-személyek szerepeltek. Az alkalmazott módszereket tekintve a személyes megkeresés volt az uralkodó, de a telefonos és az online kapcsolatfelvétel is előfordult. Az adományozásért a könyvtárak közel fele nem nyújtott semmilyen ellenszolgáltatást, mert ez a tevékenység nem a „valamit valamiért”, hanem a hála elvére épül.

A sikeresebb adománygyűjtést segíti a *Szlovák fundraising központ*, képzések és találkozók szervezésével. A fenntartható könyvtárak jövőbeli tevé-

kenységéhez a *fundraising* egyre nagyobb mértékben járulhat hozzá, hiszen működésük a társadalom számára megtérülő befektetésnek számít.

(Prókai Margit)

Lásd még 129, 133, 135

Személyzet

117/2020

COLIBABA, Amber – SKINNER, Mark W. – FURGAL, Chris: The challenges and opportunities of sustaining volunteer-based rural libraries. – Bibliogr. In: Public library quarterly. – 38. (2019) 4., p. 410-427.

Kihívások és lehetőségek az önkéntesek munkájára építő vidéki könyvtárak fenntartásában

Fiókkönyvtár; Könyvtáros -társadalmi munkás; Járási könyvtár; Községi könyvtár; Munkaszervezés; Személyzet

Az észak-amerikai közkönyvtárak fontos közösségi terek, a települések információs csomópontjai. A vidéken működő könyvtárakban sok önkéntes dolgozik, főként idős emberek. Egy kanadai esettanulmány (helyszíne a *Selwyn Public Library*, Ontario tartomány) keretében azt vizsgálták, hogy az önkéntesek milyen szerepet játszanak a helyi közösségben, és mennyire jelent fenntartható megoldást az alkalmazásuk.

A három fiókkönyvtárral rendelkező *Selwyn Public Library*t, amely a széttagolt településszerkezettel rendelkező Selwyn kistérség 17 ezer lakosát látja el, 6 teljes munkaidejű könyvtáros mellett 174 önkéntes működteti, akik hetente 2-3 órát dolgoznak. (Ez a létszám jóval magasabb a szokásosnál.) A felmérésnek három szakasza volt: az önkéntesek (87 résztvevő) demográfiai vizsgálatát félig strukturált interjúk követték, majd az önkéntesekkel, a munkatársakkal, a könyvtári bizottság tagjaival és a település döntéshozóival fókuszcsoporthoz interjúkat készítettek. A vizsgálat szerint a tipikus önkéntes 65–74 éves nő, aki az egyetemnél alacsonyabb végzettséget szerzett, korábban az oktatás területén dolgozott, és évente 60–80 ezer dolláros jövedelemmel rendelkezik. A könyvtárban az önkéntesek főként a kölcsönzés területén dolgoznak. Jellemző rájuk, hogy a településen másfajta önkéntes munkában is részt vesznek, gyakran csak informálisan.

Az önkéntesek fontos szerepet játszanak a települések életében. Az egyének azért profitálnak az önkéntes

munkából, mert ez a hasznos munkavégzés enyhíti az idős emberek elszigeteltségét, jót tesz a közérzetüknek. Az önkéntes munkatársak sokféle tapasztalatot és szaktudást hoznak a könyvtárakba. Főleg az jelent kihívást, bizonytalanságot velük kapcsolatban, hogy mivel az eleve idős önkéntesek öregszenek, fizikailag fokozatosan alkalmatlanná válnak a vállalt feladatok ellátására. Életkoruk miatt gyakran nem rendelkeznek a könyvtár működtetéséhez szükséges technikai kompetenciákkal, és nem is feltétlenül tudják azokat a nekik szervezett képzéseken elsajátítani. Idővel nehézséget jelent számukra, hogy eljussanak a könyvtárba. Az önkéntesség azzal is jár, hogy személyes életüket hozzá kell igazítaniuk a könyvtár munkarendjéhez, és rosszul élik meg, ha valamiért le kell mondaniuk a könyvtári műszakjukat.

Az esettanulmány megállapításai alapján nyolc pontban foglalmaztak meg a közkönyvtári önkéntesekkel kapcsolatos ajánlásokat:

1. Az önkéntesek alkalmazásához megfelelő támogatást, képzést és (informális és formális) elismerést kell biztosítani.
2. Erősíteni kell a könyvtári bizottság, a személyzet és az önkéntesek közötti kommunikációt.
3. Fontos, hogy egységesebb legyen a könyvtári rendszer annak érdekében, hogy az önkéntesek szükség esetén több fiókkönyvtárban is alkalmazhatók legyenek.
4. Rugalmasabb modellre van szükség az önkéntesek alkalmazása terén, hogy az jobban igazodjon a résztvevők igényeinek változásaihoz.
5. Egységes eljárásrendek alapján kell képzést biztosítani az egyes fiókkönyvtárakban a régi és az újabb önkéntesek számára, hogy a használók a különböző fiókkönyvtárakban egységes szolgáltatásokat vehessenek igénybe.
6. Tisztázni kell a könyvtári önkéntesek és a (könyvtárral gyakran együtt működtetett) használtcikk-árúsításban segédkező önkéntesek feladatkörét a településen.
7. Gondoskodni kell arról, hogy a *Selwyn Public Library* vezetését, irányítását, tevékenységét és szolgáltatásait akkreditálják Ontario tartomány közkönyvtári irányelvei szerint.
8. Az önkéntesek munkájának összefogására létre kell hozni egy teljes munkaidejű koordinátori munkakört.

(Hegyközi Ilona)

118/2020

MARTINI, Mara [et al.]: When social support by patrons protects against burnout : a study among Italian public library workers. – Bibliogr. In: *Journal of librarianship and information science*. – 51. (2019) 4., p. 1091-1102.

Amikor a használóktól kapott közösségi támogatás megvéd a kiégéstől: felmérés olasz közkönyvtári dolgozók körében

Felmérés; Kommunikáció -használókkal; Közművelődési könyvtár; Munkahelyi légkör; Munkapszichológia; Személyzet; Vezetés

A tanulmány azt tűzte ki célul, hogy felmérje a kiégést egy észak-olaszországi város könyvtárosainak körében, és azonosítsa, mely követelmények és források befolyásolják az érzelmi kimerülést és a cinizmust. A cikk közelebről a használókkal való kapcsolatokra összpontosított, mivel a szolgáltató szektorban a használókat elsősorban a stressz okozóként vizsgálják, és csak ritkán tekintenek rájuk a szolgáltatásokat működtető személyek támogatásának forrásaként. Az adatokon (167 önkéntöltős kérdőív) végzett hierarchikus regressziós elemzés azt mutatta, hogy a kiégés mértékét befolyásolja több társadalmi-demográfiai és munkaköri jellemző, valamint a használókkal való kapcsolatok pozitív és negatív vetületei. A szerzők bemutatnak néhány gyakorlati vonatkozást a könyvtárvezetők számára annak érdekében, hogy csökkenthessék használóik negatív viselkedésének hatását, és hogy javíthassanak annak feltételein, hogy a használók kifejezhessék támogatásukat a könyvtári alkalmazottak felé.

(Autoref.)

Lásd még 85, 96

Marketing, közönségkapcsolatok

119/2020

KIJ, M. I.: Virtual'naâ êkskursiâ po biblioteke In: *Nauçnye i tehničeskie biblioteki*. – (2019) 7., p. 54-63.

Res. angol nyelven

Virtuális túra a könyvtárban

Felmérés; Használók képzése; Honlap; Információtechnológia; Könyvtárpropaganda; Szoftver

A virtuális túra a könyvtári információs szolgáltatásoknak a múzeumoktól és a turizmusból átvett új fajtája, amely lehetővé teszi a távoli használók kiszolgálását, egyúttal pedig a könyvtár népszerűsítését. A könyvtárak honlapjain való megjelenése bizonyítja, hogy az intézmények felkészült munkatársaikkal, műszaki felszereltségükkel és pénzügyi lehetőségeikkel képesek bonyolult projektek megvalósítására. A könyvtárakban a bemutató túra nem újdonság, az olvasókkal folytatott csoportos foglalkozások során régóta használják. 2018 végén a Szentpétervári Állami Kulturális Intézetben végzett kutatás keretében 236 könyvtár honlapját elemezték, közülük 27 honlapon szerepelt virtuális túra. A túra általános jelentése: egy szakember, a túravezető bemutatja a szociokulturális szféra valamely területét. A virtuális túra ennek egy fajtája, amelyben ugyanúgy meg kell lenniük az alapkövetelményeknek, mint például a vezető és a résztvevők jelenléte, időbeli meghatározottság, útvonal, téma stb. Emellett a virtuális változatnak további sajátosságai is vannak:

- a megtekintendő objektumok átkerülnek a valóságból a virtuális világba;
- valójában inkább információs termék, míg a valódi túra inkább szolgáltatás.

Új tartalmat kapnak a kötelező elemek: a résztvevők a használók; a vezetők a fejlesztők, akik meghatározzák az útvonalat, a bemutatás logikáját stb. Hagyományos esetben az ismertetés nem rögzített, a résztvevő sokkal több információt kaphat. Ugyanakkor a hagyományos mód általában egyszeri és időben korlátozott, míg a virtuális sétán meg lehet hosszabbítani az időt, megállókat, szüneteket lehet beiktatni.

A virtuális túra előnyei:

- az objektumok elérhetősége: nincsenek fizikai és földrajzi határok (ez különösen fontos a fogyatékkal élőknek és az ország távoli, eldugott részeiben);
- a túrára a használó akkor indul, amikor neki kényelmes;
- a sétán többször is részt lehet venni vagy megtekinteni ugyanazt a dokumentumot;
- „a jelenlét-effektus”: az objektumot részletesebben, felnagyítva, más szemszögből is meg lehet nézni.

Hátrányok:

- nem lehet valós időben kérdezni vagy pontosítani;
- függőség az alkotóktól: amit nem mutatnak be, az nem látható;
- korlátozott benyomások: a virtuális túra teljes mértékben nem helyettesítheti a valódi élményt;

- egyhangúság, a fizikai aktivitás hiánya: a túrán otthonról, vagy egy intézmény erre a célra berendezett helyiségében „veszünk részt”;
- a virtuális sétát nem lehet módosítani, míg élő vezetéskor lehet szó új dolgokról, kifejezhető az emóció.

A virtuális túrához alkalmazott technológiák:

- prezentáció népszerű programok (*PowerPoint*, *Prezi*, *Google Slides* stb.) segítségével;
- földrajzi információs rendszerek (GIS);
- 3D-s modellezés;
- panoráma-kompozíciók.

A látogató szerepétől és részvételének fokától függően a virtuális túra lehet:

- lineáris: a látogató az előre meghatározott útvonalon halad, nincs lehetőség változtatásra, további funkciókra;
- nem lineáris: meghatározott helyeken meg lehet állni, időzni, további információkat kapni (ma ez a legelterjedtebb);
- szabad túra: a használó önállóan mozoghat, a fejlesztők által nyújtott navigációs eszközökkel saját útvonalat állíthat össze.

A felmérés megmutatta, hogy a könyvtárak használják az új technikát, de az esetek többségében mást értenek alatta, mint például:

- fotótúra: általában a könyvtár vagy az épület történetét mutatja be;
- videoklip: tartalmazhat zenét, szöveget, animációt, általában több felvétel montírozásából áll, szemléletes, emocionális;
- diabemutatók animációval, hangeffektusokkal kísérvé;
- 3D-s túra: az elemeket (panorámaképeket) interaktív átmenetek kötik össze.

Teljes értékűnek csak a prezentáció és a 3D-s túra tekinthető. A virtuális túra új, elméleti alapot nélkülöző jelenség: a fogalomnak a vonatkozó szabványban (GOSZT, 2018.) nincs meghatározása, így a könyvtárak különbözőképpen értelmezik.

(*Viszocsekné Péteri Éva*)

Lásd még 93, 97, 99, 120, 135

Felhasználók és használat

Általános kérdések

120/2020

WIEDERKEHR, Stefan: Open data for the crowd : an account of citizen science at ETH Library. – Bibliogr. In: LIBER quarterly. – 29. (2019) 1., p. 1-10.

Nyílt adatok a közösség számára: összefoglaló a civil tudományi kezdeményezésekről a zürichi Szövetségi Műszaki Egyetem Könyvtárában

Feldolgozó munka; Felsőoktatási könyvtár; Gépi dokumentumleírás; Használó; Hozzáférhetőség; Kommunikáció -használókkal; Különgyűjtemény; Tudományos kutatás

A tanulmány a zürichi Szövetségi Műszaki Egyetem (ETH) Könyvtárának nyílt adatokkal kapcsolatos gyakorlatáról számol be, melynek során *crowdsourcing* (közösségi bedolgozások) módszerekkel építik a könyvtári állomány metaadatait. Az ETH Könyvtár évekkel ezelőtt bevezette a „nyílt adatok politikáját”, lehetővé téve a bibliográfiai adatok és digitális példányok nyilvános hozzáférhetőségét és újrafelhasználhatóságát, amennyiben ezt egy esetleges harmadik fél jogai nem zárják ki. A nyílt adatok politikája összhangban van a nyílt tudomány, a nyílt hozzáférés, a nyílt forráskódú szoftverek és a nyílt oktatási források célkitűzéseivel, és a következő pontokban foglalható össze:

- nyílt licenc (*public domain* vagy CC0 licenc);
- átláthatóság, az adatesoportok újrafelhasználhatósága;
- kurrens adatesoportok;
- korlátlan hozzáférés és letölthetőség;
- szabványos gépi olvashatóságot biztosító formátum.

A *crowdsourcing* segítségével elsőként a könyvtár több mint félmillió digitalizált képből (fotóból és egyéb képi anyagból) álló gyűjteményének metaadatait pontosították. A projekt eredete még a svájci nemzeti légitársaság, a Swissair 2001-es csődjéhez vezethető vissza, amelynek képtárát az ETH Könyvtár örökölte meg. A képanyag feldolgozásához 2009-ben kértek segítséget a Swissair egykori

munkatársaitól, akik mintegy 45 ezer kép szabványos metaadatokkal működtek közre. A következő lépésfokot a digitális képtár üzletpolitikájának 2015-ös változása jelentette, amikor a nagy felbontású képek árusításáról – amely nem bizonyult kifizetődönk – átálltak az ingyenes hozzáférhetőség és letölthetőség modelljére. (Ennek keretében a kereskedelmi célú hasznosítás is térítésmentes, amennyiben nem sérti harmadik fél érdekeit.) A döntés eredményeképpen az addig a rendeléseket teljesítő, számlázó és felhasználói fiókokat felügyelő munkatársak átirányíthatók lettek egyéb, innovatívabb feladatkörökbe. A *crowdsourcing* meglepő módon indult útjára. A képtár 2015 decemberében lehetővé tette a fotók kommentelését, amiről hírt adott a vezető svájci napilap is; a hirtelen publicitás miatt a vártnál többen éltek a lehetőséggel. Válaszul a képtár blogot indított, ahol a közösségi adatfeldolgozásra buzdítják az érdeklődőket. Hétfőnként tesznek közzé feldolgozásra képeket, majd péntekenként összegzik a beérkezett válaszokat. Itt is beigazolódtott a hasonló projekteknel megfigyelt nemzetközi trend: a bedolgozó közösség egy lelkes kisebbsége végzi el a munka többségét. 2019. december 1-ig összesen 1109 önkéntes járult hozzá 68 488 kép metaadatainak javításához 70 555 javaslattal.

2018-ban a képtár a *sMapshot* platformon indított kampányt, amely felületen a résztvevők geolokalizálhatják a fotókat műholdfelvételek alapján készített 3D-s digitális térképeken. Ez szintén rendkívül népszerűnek bizonyult, 189 résztvevő georeferálta a 68 430 légi felvétel szinte 100%-át. A kezdeti *crowdsourcing* sikereket követően az ETH könyvtárosai lehetővé tették katalógusukban a kép- és térképanyag kommentelését. A régi térképek georeferálása támogatja a tudományos munkát is, nem is említve a globális földrajzi információs rendszerekbe történő integráció előnyeit. Szintén 2018-tól aktív az ETH Könyvtár által gondozott digitális kéziratári oldalon (*e-manuscripta.ch*) az a funkció, amely a bedolgozó önkénteseknek nyújt lehetőséget a képfájlokhoz tartozó szöveges átiratok készítésére. A platform a történelemtanárok számára is hasznos oktatási segédeszköz lehet.

A *crowdsourcing* projektek különböző részterületei esetében többféle közösséget is sikerült megszólítani

és bevonnai a munkába, építve a gamifikáció eszközeire és a versenyszellemre is; noha kiemelhető, hogy a vizuális dokumentumok több ember fantáziáját mozgatták meg, mint a kéziratok. Az ETH Könyvtár arra törekszik, hogy a közösségi média és az említett blog felületén ápolja a kapcsolatot az önkéntesekkel, akiket személyesen is meghívnak a könyvtárba, a legtöbb metaadattal hozzájárulók pedig díjban részesülnek. A folyamat végül elvezetett a Zürichi Egyetem és az ETH „Részvételen Alapuló Tudományos Akadémia” (*Participatory Science Academy*) nevű programjához, amelynek célja a további együttműködés elősegítése a tudomány és a civil társadalom között.

(Bódog András)

Lásd még 91, 116

Használat- és igényvizsgálat

121/2020

DOLLEROVÁ, Jaroslava: Digitálna knižnica UKB a jej pouzivatelia. – Biliogr. In: ITlib. – 23. (2019) 4., p. 54-57.

Res. angol nyelven

A Pozsonyi Egyetemi Könyvtár Digitális Könyvtára és használói

Egyetemi könyvtár; Elektronikus könyvtár; Felmérés; Használó; Statisztika; Szolgáltatások használata

2012-ben hozták létre a Pozsonyi Egyetemi Könyvtár Digitális Könyvtárát (a továbbiakban: DK), amely időszaki kiadványok, régi nyomtatványok, kéziratok, monográfiák, zeneművek teljes szövegű elérését biztosítja felhasználóbarát módon, többségében OCR-es feldolgozással. Az olvasók a dokumentumokhoz megjegyzéseket fűzhetnek, továbbá a tartalmak másolására is lehetőséget kapnak. A szerzői jogi védelem alá eső anyagok csak az egyetemi könyvtár tereiben használhatóak. Jelenleg a DK (www.ulib.sk) közel másfél millió oldalt tartalmaz, ezek 95%-a periodika. A könyvtár számára fontos, hogy megismerje a használók szokásait. Az adatok elemzésére, a látogatottság mérésére a *Google Analytics* jelent ingyenesen elérhető eszközt. A 2018. április 1. és 2019. március 31. közötti időszak alatt a DK-nak 15 ezer használója volt, akik 44 ezer alkalommal több mint 900 ezer oldalt tekintettek meg. 21%-uk visszatérő, 79%-uk új felhasználóként jelentkezett. Egy használó átlagosan

20 oldalt nézett meg, és negyedórát töltött a felületen. Júliusban, februárban és márciusban kiugró volt a látogatások száma. Hét közben az adatok a hétvégítől nem tértek el markánsan; a pénteki napon mutatkozott a legkisebb forgalom. A tartalmak között a hírek, a politika, a gasztronómia, a szórakozás, az irodalom, az utazás és az újságok voltak a legkeresettebbek.

A DK használói legnagyobb arányban Szlovákiából (69%), kevesebben Csehországból (7%) és az Egyesült Államokból (5%) kerültek ki. A legtöbb oldalt és a leghosszabb ideig Szlovákiából és Magyarországról használták. Életkori megoszlás szempontjából a 25–64 év közöttiek bizonyultak a legaktívabbnak, a leggyakoribb használók a 25–34 év közöttiek voltak, de jelentős volt a 18–24 év közötti korosztály és a 65 év felettek száma is. Leghosszabban az idősebbek keresték fel a DK-t (18 percig), ezzel összefüggésben a legtöbb dokumentumot is ők tekintették meg. A nemek szerint kiegyensúlyozott volt a használat (49% férfi és 51% nő). Bár az új használók körülből négyszer annyian voltak, mint a visszatérők, a kapcsolódási időszakok 66%-át a DK a visszatérő használóknak köszönhette. Itt is érvényes, hogy a használóknak a minőség számít, nem a mennyiség. Az új látogatók egy alkalommal átlagosan 11 oldalt, a visszatérők 25 oldalt tekintettek meg. Az újak 8 percet, a rendszeres használók 20 percet szántak a DK-ban való keresésre. Az első látogatás során a használók 30%-a a nyitóoldalon kezdett, a többiek egy konkrét dokumentumot kerestek. Az elérési útvonalak négyfélék lehetnek: közvetlenül a webcím beírásával, más weboldal közvetítésével, közösségi oldalak vagy webes kereső (pl. Google) segítségével. A használók 52%-a közvetlen kereséssel, 30% más weboldal közvetítésével érkezett. A leggyakoribb közvetítőoldalnak a Wikipédia bizonyult; a használók elsősorban a szlovák Wikipédia felől érkeztek a DK-ba. A közösségi oldalokról a használók 17%-a kattintott a DK-ra (elsősorban Facebookról), ők harmadával kevesebb időt töltöttek a DK felületén, mint a többiek. A látogatók kevesebb, mint ötöde vesztette el érdeklődését az interakció során. 34% egyetlen oldal megtekintése után távozott, a második oldal után 28%, a harmadik után 16%, a negyedik után 14% hagyta el a felületet.

Az előző időszakkal összehasonlítva megállapítható, hogy 2017-ben a visszatérő látogatók aránya 60%, 2019-ben 21% volt. 2019-re közel fél százalékkal nőtt az egy használóra jutó látogatások száma, és növekedett az egy látogatóra jutó átlagos oldalszám is, 37-ről 57-re. Az átnézett oldalszám növekedésével a

DK-ban eltöltött idő is nőtt, 13 percről 16,5 percre. A tartalmak egyetemi vagy otthoni használatából nem lehet pontos életkor szerinti megoszlást vizsgálni, ahogy a tematikai igények sem kapcsolhatók össze a többi változóval, pedig erre a könyvtárnak szüksége lenne. Összességében a webanalitika a használói preferenciák felmérésében fontos részeredményeket hozott. A Pozsonyi Egyetemi Könyvtár továbbra is a szlovák kulturális örökség elérhetővé tételére, a XIX–XX. századi és kortárs szakirodalom, az időszaki kiadványok digitalizálására törekszik, amihez elengedhetetlen a hozzáférhető, kereshető, megbízható és naprakész digitális könyvtár működtetése.

(Prókai Margit)

122/2020

WALTERS, William H.: Beg, borrow, and steal : formal and informal access to the scholarly literature at U.S. master's universities. – Bibliogr. In: The journal of academic librarianship. – 45. (2019) 6., 102059

Kérd, kölcsönözd és lopd el: a tudományos irodalom formális és informális elérése az USA mesterképzést nyújtó egyetemlein

Egyetemi könyvtár; Egyetemi oktató; Felmérés; Használói szokások; Hozzáférhetőség; Könyvtárközi kölcsönzés; Kutatás információellátása; Kutató -mint olvasó; Tudomány kutatás

A tanulmány azokat a módszereket vizsgálja, amelyekkel az oktatók tudományos folyóiratcikkeket, könyveket és könyvfejezeteket szereznek be. A puszta keresés helyett elsősorban a teljes szövegek felkutatására összpontosít annak a felmérésnek az alapján, amelyet egyesült államokbeli – a Carnegie-féle besorolás szerinti „nagy” és „közepes” kategóriájú, mesterképzési programokat nyújtó – főiskolák és egyetemek teljes munkaidőben foglalkoztatott 529 oktatója körében végeztek. Folyóiratcikkek keresésekor az oktatók többnyire saját intézményük könyvtárának gyűjteményére, a szabadon elérhető online forrásokra és a könyvtárközi kölcsönzésre támaszkodnak. Ám egészen más a helyzet a könyvek esetében: az oktatók gyakran megvásárolják azokat a könyveket, melyekre szükségük van. A formális hozzáférési mechanizmusok (a saját intézmény könyvtári gyűjteménye és a könyvtárközi kölcsönzés) máig érvényes fontosságának ellenére az oktatók más teljes szövegű forrásokra – informális hozzáférési mechanizmusok-

ra – támaszkodnak az általuk használt cikkek 50%-a, illetve a könyvek 66%-a esetében. Csaknem 25%-uk több cikket szerez be a nyílt webről, mint bármilyen más forrásból, és egy számottevő kisebbség erősen támaszkodik egyéb forrásokra. Közélebről, az oktatók gyakran más könyvtárakat is használnak jelenlegi vagy korábbi munkahelyük (pl. rész munkaidős oktatás) révén, vagy családtagok, barátok és kollégák felhasználói fiókjainak segítségével. Sokan bírálják saját egyetemük könyvtári állományát, de a legtöbben elégedettek a szabadon elérhető online forrásokkal és a könyvtárközi kölcsönzéssel.

(Autoref.)

Lásd még 98, 103, 105, 115, 129

Olvasás

123/2020

BĚLINOVÁ, Eva: Půjčit, nebo nepůjčit?. – Bibliogr. In: Čtenář. – 71. (2019) 7/8., p. 261-264.

Kölcsönözni vagy nem kölcsönözni?

Gyermek- és ifjúsági olvasók; Ifjúság nevelése olvasásra; Iskolai és gyermekkönyvtárak; Kölcsönzés; Olvasás; Szakkör -könyvtárban

Az olvasókörök működése az iskolai könyvtárakban a pedagógusok, a települési könyvtárakban a könyvtárosok közreműködésével valósul meg. Jelentőségük abban áll, hogy a gyerekek egymás ajánlásai alapján választanak olvasmányokat, majd kölcsönzik ki a könyveket. A jól működő olvasókör azt az érzést erősíti, hogy egy könyvet elolvasni érdem és dicsőség. A könyvekről való beszélgetés során a gyerekek hajlamosak arra, hogy részletesen elmeséeljék, miről szól a könyv, vagy épp ellenkezőleg, röviden elmondják, hogy tetszett-e vagy sem. A többiek érdeklődésének felkeltésére Meziměstí település olvasókörében jobb megközelítésnek bizonyult a kérdések „össztüzének” megfogalmazása. A foglalkozás vezetője papírcsíkokra írt kérdéseket tett egy borítékba, amelyből mindenkinek húznia kellett egyet, ám a gyerekek hamarosan újabb és újabb kérdésekkel álltak elő, melyeket feltettek a könyvet elolvasó társuknak. Néhány példa: Megfelelt a várakozásodnak a könyv? Kinek ajánlanád? Mit éreztél olvasása közben? Van benne felejthetetlen jelenet? A főhős milyen problémákat

oldott meg? Mire ösztönzött a könyv? Mit szólsz a borítóhoz? Miért ezt a könyvet választottad? Hasonlít hozzád a főhős? Kihez kötődött a legerősebben? Mi volt a jó és rossz a könyvben? Mit üzenél a szerzőnek?

Az olvasókörök másik alappillére a „könyvvel megyek haza” cél, azaz a kölcsönzés elérése. Fontos, hogy olyan könyvet ajánljunk a gyerekeknek, amely biztosan tetszeni fog nekik, és illik hozzájuk. A hátrányos helyzetűek a könnyebb olvasmányokkal kezdenek. Nehéz kérdés, kölcsönözhetnek-e a gyerekek felnőtteknek szóló irodalmat; ez inkább a városi könyvtárakra jellemző probléma. Vajon támogassuk ezeket a kéréseket vagy sem? Egyáltalán, van-e éles határ a felnőttek és gyerekek olvasmányai között? A könyvtárosok körében megoszlanak a vélemények. Sokak szerint a gyerekeknek a felnőtt részlegben nincs keresnivalójuk, és lehet, hogy nem is maguknak, hanem a szüleiknek kölcsönözzenek, így a könyvtár elesik a felnőttek beiratkozási díjától. A felnőtteknek szóló és a gyermekkönyvek tartalom szerinti szétválasztása a katalógizálók feladata, amihez általában a főszereplő életkora kínál sorvezetést. Az olvasókat azonban nem mindig csak a saját korosztályuknak szóló könyvek érdeklik. A gyerekek kíváncsiak arra, hogy mi vár rájuk a jövőben, ha felnőnek. Ugyanakkor a nevelőkben számos aggodalom jelentkezik, ha a gyerek nem a saját korosztályának szóló könyveket olvas, mivel ezekben megjelenhetnek különböző erőszakos tartalmak. Lehet a könyvek között is olyan életkori kategóriákat felállítani, mint a filmeknél? Ha a gyerek felnőtteknek szóló könyvet akar kölcsönözni, ne a korlátozás miatt figyeljünk rá, hanem olvasói fejlődése, személyisége érési folyamata miatt. A felnőtt- és gyerekirodalom szétválasztásában sokszor találkozunk ellentmondásokkal, melyeket a könyvtárosoknak kell „helyükön” kezelniük (pl. ártatlan szerelmi történet vagy ártalmas horror). A felnőtteknek szánt irodalomtól való merev tiltás nem vezet célra, hatékonyabb, ha a könyvtáros elmondja, miről szól a könyv, és megpróbálja az érdeklődést más irányba terelni. Az olvasói vélemények nagyon eltérőek lehetnek, a gyerekek pedig jóval érzékenyebbek, mint a felnőttek. Az a nézőpont, hogy ami a felnőtt részlegben van, az nem gyerekeknek való, nem mindig tartható és elfogadható. A gyerekek időnként azért szoknak le a könyvtárhasználatról, mert túlzott korlátok közé szorítják őket.

Azt szeretnénk, ha a 9–14 év közötti gyerekolvasóink felnőtt korukban is olvasók maradnának. Valamennyi olvasó egyedi, mindenki a saját tempójában alakul

át felnőtt olvasóvá; hogy ez kinél mikor következze be, a könyvtárosokon is múlik. A kérdésre, miszerint „kölcsönözni vagy nem kölcsönözni”, mindezek miatt határozottan igenlő választ adhatunk.

(Prókai Margit)

Lásd még 95, 99

Használók képzése

124/2020

HUDDLESTON, Boglarka S. [et al.]: Faculty perspectives on undergraduate research skills : nine core skills for research success. – Bibliogr. In: Reference & user services quarterly. – 59. (2019) 2., p. 118-130.

Hogyan látják az oktatók az alapképzéses hallgatók kutatási készségeit? Kilenc alapvető készség a sikeres kutatáshoz

Egyetemi oktató; Felmérés; Felsőoktatási könyvtár; Használók képzése -felsőoktatásban; Információs műveltség; Tudományos kutatás

Az információs műveltségi kezdeményezések hatékonyságának növelése érdekében a Texasi Keresztény Egyetemen (Fort Worth) három, összesen 21 fő részvételével folytatott fókuszcsoporthoz interjú és egy 100 fős online felmérés keretében vizsgálták az alapképzéses hallgatók kutatási készségeivel kapcsolatos oktatói véleményeket.

Az oktatók kilenc alapvető készséget azonosítottak: 1. témaválasztás; 2. a keresési stratégia kialakítása; 3. a források megtalálása; 4. a forrástípusok megkülönböztetése; 5. a források értékelése; 6. az információ szintézise; 7. az információk összefoglalása; 8. a források idézése; 9. a hivatkozások olvasása és megértése. Mindezek a készségek illeszkednek az ACRL *Információs műveltségi keretrendszerében* foglaltakhoz, viszont egy-egy készség több keretbe is beilleszthető.

Sokan megemlítették a kritikai gondolkodást. Mivel azonban ennek a képességnek a meghatározását viták övezik, a kutatás szerzői nem vették fel az értékelési szempontok közé.

Az oktatók úgy látták, hogy az azonosított készségeknek eltér a fontossága az elsőéves és a végzős hallgatók körében. Az elsőévesek esetében az információk összefoglalását az oktatók 90%-a tekintette a legfontosabbnak, ezt követte a források megtalálása

67%-kal és a keresési stratégia kialakítása 60%-kal. A végzősök esetében már 8 elvárt készséget emelt ki a többség, és az elvárások között az utolsó helyen az információk összefoglalása szerepelt (46%). Említésre méltó még az a megfigyelés, hogy sok hallgatót a jegyek motiválnak, nem pedig maga a tanulás.

Arra a kérdésre, hogy kinek az elsődleges feladata az azonosított készségek oktatása, a válaszadók túlnyomó része nem a könyvtárosokat jelölte meg, ami azonban nem zárta ki a velük való együttműködést. Azok az oktatók, akik az együttműködésre szavaztak, a legjobb megoldásnak jellemzően azt látták, ha meghívják a könyvtárost az adott témát tárgyaló órára, amit az erre kérdésre válaszolók 59%-a meg is tett. Ezekben az esetekben a legnagyobb előnynek azt ítélték, hogy személyesen találkozhattak a könyvtárosokkal, és maguk is új könyvtári információforrásokat és keresési technikákat ismerhettek meg.

Azoknak az oktatók több mint fele, akik nem hívtak meg könyvtárost az órára, ezt azzal indokolta, hogy nem tudott erről a lehetőségről. Megemlítették az időhiányt is, különös tekintettel az alacsony óraszámokra, vagy éppen nem tartották a könyvtárosok közreműködését az adott órán szükségesnek. Egyes esetekben saját maguk akarták megtartani ezeket az órákat, és volt olyan oktató is, aki kerülni akarta bizonyos témák duplikálását.

A legtöbben azt javasolták, hogy a hallgatók készségeinek fejlesztése és az oktatók ezzel kapcsolatos elvárásainak jobb teljesítése érdekében a könyvtárosok az információkeresési, -értékelési és hivatkozási készségeket oktassák, továbbá dolgozzanak ki online oktatóanyagokat és webináriumokat, illetve nyújtsanak a hallgatóknak személyes konzultációkat. Volt, aki azt indítványozta, hogy növeljék a könyvtárosok jelenlétét az egyetemi épületekben, vagy éppen jobban támaszkodjanak rájuk a bevezető órákon és a tanszéki orientációs eseményeken. A fókuszcsoporthoz beszélgetések során felmerült az is, hogy a könyvtárosokat integrálni kellene a hallgatók egyetemi pályafutásának egészébe.

(Koltay Tibor)

125/2020

LAPIERRE, Suzanne S. – KITZIE, Vanessa: "Lots of questions about 'fake news'" : how public libraries have addressed media literacy, 2016–2018. – Bibliogr. In: Public library quarterly. – 38. (2019) 4., p. 428-452.

„Sok-sok kérdés az álhírekről” – Hogyan álltak a közkönyvtárak a médiaműveltséghez 2016 és 2018 között?

Felmérés; Használók képzése; Információs műveltség; Közművelődési könyvtár; Társadalmi követelmények

A médiaműveltség egyik fontos összetevője annak a képessége, hogy a közösségi média korában meg tudjuk határozni a hírek és a hírforrások megbízhatóságát (hírfogyasztási írástudás – *news literacy*). Ennek megfelelően a médiaműveltség előmozdítása (az információs műveltségi képzések kiterjesztéseként) régóta része a könyvtárak küldetésének, ám igazán a 2016. évi amerikai elnökválasztás során terjesztett álhírek kapcsán került reflektorfénybe. Bár elsősorban a felsőoktatási könyvtárakban van ilyen oktatás, a közkönyvtárak is fontos szerepet játszanak az álhírek elleni harcban, mivel amíg a tanulóifjúság az iskolákban és az egyetemeken elsajátíthatja a médiaműveltség készségeit, a náluk jóval heterogénebb felnőtt lakosság a közkönyvtárakban kerülhet a médiaműveltséggel közelebbi kapcsolatba. Azt remélhetjük, hogy a könyvtárak olvasóközösségének szkeptikus tagjai képessé tehetők arra, hogy kezelni tudják az „igazság utáni” (*post-truth*) kor kihívásait. Ez a célkitűzés egyúttal lehetőséget nyújt a közkönyvtáraknak és a felsőoktatási könyvtáraknak arra, hogy népszerűsítsék szolgáltatásaikat.

Egy feltáró jellegű kutatás keretében azt vizsgálták, hogy az Egyesült Államok közkönyvtárai 2016 és 2018 között hogyan kezelték a médiaműveltség kérdéskörét használói közösségeikben, ideértve a programokat, a partnerségeket és más kezdeményezéseket is. Rétegzett és célzott önkéntes mintavétellel 65 közkönyvtári rendszerből nyertek adatokat, 32 államot és egy külbirtokot, illetve többféle település- és könyvtárméretet reprezentálva a mintában.

A résztvevő könyvtárosok 82%-a válaszolta azt, hogy a vizsgált időszakban intézménye indított valamilyen médiaműveltségi kezdeményezést. A legelterjedtebbek a kiállítások (55%), a workshopok vagy tanfolyamok (53%), az előadások (53%), illetve a partnerségek más szervezetekkel (42%) voltak. A médiaműveltségi kezdeményezések 62%-a a hírforrások és a híryananyagok pontosságának és megbízhatóságának meghatározásával volt kapcsolatos; ugyanilyen arányban kerültek terítékre a digitális platformokkal és a közösségi média használatával összefüggő kérdések is. A válaszadók 43%-a kezdeményezett politikai, kulturális és társadalmi párbeszédet. A legtöbben a hírfogyasztási írástudást fejlesztő programokat újságírókkal együttműködve szervezték.

Annak ellenére, hogy a felmérésben magát a szót nem használták, az *álhírek* iránt érdeklődés volt ta-

pasztalható mind a használói közösségek, mind a könyvtárosok körében. Az is megállapítást nyert, hogy médiaműveltséggel kapcsolatos kezdeményezések elmaradásának leggyakoribb oka a könyvtárosok túlterheltsége. Éppen ezért a jövőben arra lesz szükség, hogy a médiaműveltségi programokat úgy tegyék hatékonyabbá és terjesszék ki, hogy közben minimalizálják a könyvtárosok terhelését. Ez a kutatás összességében megerősíti az ALA 2017-es *Media Literacy @ Your Library [Médiaműveltség a Te Könyvtáradban]* elnevezésű projektjének eredményeit, mely szerint szükség van a felnőtteknek szervezett médiaműveltségi programokra, a könyvtárosok oktatási készségeinek fejlesztésére, valamint a bevált gyakorlatok nagy léptékű tervezésére.

(Koltay Tibor)

126/2020

LÓPEZ-FITZSIMMONS, Bernadette M. – NAGRA, Kanu A.: Google vs. library databases : engaging twenty-first century undergraduate students in critical thinking. – Bibliogr. In: *Journal of electronic resources librarianship*. – 31. (2019) 4., p. 219-231.

Google kontra könyvtári adatbázisok: hogyan hozzuk közelebb a huszonegyedik századi egyetemi hallgatókhoz a kritikai gondolkodást?

Adatbázis; Didaktika -felsőoktatási; Felsőoktatási könyvtár; Használók képzése -felsőoktatásban; Információs műveltség; Online információkeresés

A XXI. században az alapképzéses hallgatók gyorsan elérhető és könnyen, kevés koncentrációval olvasható információforrásokat igényelnek, ezért a Google és a Google Tudós (*Google Scholar*) könyvtári oktatásba való integrálása áthidalhatja a Google természetes nyelvi keresése és a könyvtári adatbázisok esetében használt, ellenőrzött nyelvi keresés közötti szakadékot. Van azonban néhány olyan oktatási módszer, amelynek alkalmazásával a kritikai gondolkodás közelebb hozható a hallgatókhoz. Ezek a módszerek változatlan formában vagy a helyi körülményekhez igazítva, bármilyen típusú könyvtárban felhasználhatók.

A hallgatók motiválását jól segíti, ha vitakérdéseket teszünk fel a Google-keresésekről és a könyvtári adatbázisokban történő keresésekről. Ezek például az első oldalon megjelenő találatok számát firtatják, és lehetővé teszik, hogy rákérdezzünk a megbizha-

tóságra, a teljes szöveg ingyenességére, vagy az információforrások jellegére. Megkérdezhetjük, hogy meddig lesznek elérhetőek az így megtalált információforrások az interneten és a Google találatai között. Azonnal felhasználható formában kapjuk-e a hivatkozásokat? Milyen kritériumok alapján választotta ki a Google az adott dokumentumot és hogyan történik ez a könyvtári adatbázisokban? Mennyire nehéz az információ visszakeresése? Ezek a kérdések az ún. fordított osztályterem módszeréhez is igazíthatók, amely azt igényli, hogy az információs műveltségi foglalkozás előtt a résztvevők egyénileg válaszolják meg, majd közösen beszéljék meg a kérdésekben felvetett problémákat.

A didaktikai modulok/mankók (*scaffolding*) segítségével kisebb, könnyen kezelhető és jobban érthető részekre bonthatjuk a tananyagot. Amikor többféle keresési stratégiát alkalmazunk, a mankók hatékonyan vezetnek végig a hallgatókat a kutatás folyamatán. Ez a szakterületi ismeretek megszerzését is megkönnyíti, miközben a kutatási készségeket is fejleszti, mivel a gyakorlatok szakaszolása egymásra épül. A mankók hasznosak a differenciált oktatásban, segítve a kevésbé fejlett tanulók felzárkózását. A differenciált oktatás azonban azt is megkívánja, hogy amikor a hallgatók készen állnak a továbblépésre, elhagyjuk a mankókat. Miközben célszerű foglalkozni a keresőszavak és a Boole-operátorok természetével, a kutatásalapú oktatás (tanulás) és az ACRL *Információs műveltségi keretrendszerének* szellemében – a kutatási folyamat kérdezésre alapuló jellegét figyelembe véve – alkalmazhatjuk a bűnügyi helyszínelő (*Crime Scene Investigator*, CSI) módszert. Mi az első dolog, amelyet egy helyszínelő tesz, amikor megérkezik a bűncselekmény helyszínére? Mi az a kérdés, amit először teszünk fel egy téma kutatásakor? Ki tudjuk-e tölteni kutatás közben a „hézagokat”? Hogyan zajlik az információk összegyűjtése és szintetizálása? Honnan indultunk és hová jutottunk el a vizsgálódásaink során? Ilyen és hasonló kérdésekkel segíthetjük az információs műveltség elsajátítását és a kutatási folyamatról való önreflexiót.

(Koltay Tibor)

127/2020

VASIL'EVA, Valentina – VASIL'EVA, Valeriá: Use of e-resources by unmotivated students : a success story from a library in Russia. – Bibliogr. In: *Information and learning sciences*. – 120. (2019) 11/12., p. 773-788.

A motiválatlan hallgatók és az elektronikus források használata: sikertörténet egy oroszországi könyvtárból

Adatbázis; Didaktika -felsőoktatási; Felsőoktatási könyvtár; Használók képzése -felsőoktatásban; Információs műveltség; Online információkeresés

Az oroszországi egyetemeken az elektronikus információforrásokat több mint tizenöt éve használják. A felsőoktatási intézmények képesek anyagi eszközöket biztosítani az elektronikus előfizetésekre és a szükséges berendezésekre, az előfizetéseket állami projektek is támogatják. Jogos a kérdés, mennyire használják a diákok a drága forrásokat, olvassák-e a tudományos cikkeket, és mit kell tenni a források lehető legjobb használatáért.

A legtöbb oktató és hallgató láthatóan nem szívesen használja az előfizetett adatbázisokat; az Orosz Elnöki Nemzetgazdasági és Közigazgatási Akadémián (*Russian Presidential Academy of National Economy and Public Administration*, RANEPА) az oktatók és 500 hallgató körében végzett felmérés tanúsága szerint többségük előnyben részesíti a Google-ban vagy a Yandexben kapott találatokat, miközben az intézmény drága multidiszciplináris angol nyelvű forrásokra fizet elő. A motiválatlanság okát a szerzők az információs műveltség oktatásának hiányosságai-ban látják. A RANEPА előírása szerint a könyvtáros oktatóknak egy mindössze 4 órás szeminárium alatt kell a külföldi forrásokat az elsőévesekkel megismertetniük.

A cikk a RANEPА Északnyugati Közigazgatás-tudományi Intézetében 2016-tól alkalmazott használóképzési módszert ismerteti. A vizsgálat a következő feltételezésekből indult ki:

1. A célcsoport mindennapi érdeklődési köre meghatározza az információ bemutatásának módját.
2. Az e-források megtekintési alkalmainak növekedése elősegíti a keresőinterfész használatának elsajátítását.
3. Az információt könnyen elérhető formában kell megjeleníteni (képek, videó stb.), kerülni kell a felesleges részleteket és a hallgatók számára ismeretlen fogalmakat.
4. A források későbbi komoly használata mérhető előnyökkel járhat.

A kutatás alapját az 1. feltételezés képezte. A célcsoport elsőéves (18 éves) hallgatókból állt, egy korábbi tanulmány szerint őket inkább a jól fizetett állások érdeklik; de mindig vannak a tanulásban motiváltak is (kb. 8–15%), akik felismerik a források értékét, és

a könyvtárosokat is megkeresik. A hallgatók megszólításának újdonságértéke az volt, hogy nem a megszokott egyetemi módszereket használták, hanem a célcsoport mindennapi érdeklődésének (filmek, játékok, vásárlás, hobbi stb.) megfelelő eszközöket is bevontak. A 2. feltételezésnek megfelelt, hogy a Yandex és a Google keresőfelületeihez képest az adatbázisok ismeretlen interfészei elsőre áttekinthetetlenek az elsőévesek számára. A „familiarizáció” megkönnyítésére az előadások részekből álltak, az összetett blokkokat egyszerűsítették, az elkerülhetetlen szakkifejezéseket érthető metaforákkal helyettesítették. Kiegészítő eszközként a közösségi hálózatokat és a könyvtár honlapját használták. A bemutatott forrásokhoz rövid útmutatókat készítettek, emellett állásuknál honlapokat is prezentáltak, utalva a jövő szakmai lehetőségeire.

A 2016/2017-es őszi szemeszterben tízórás számítógépes és könyvtári ismeretekről szóló kurzust indítottak: a tréning korszerű számítógépekkel felszerelt teremben folyt, a csoportokat felkészült könyvtáros oktatók vezették. A tizből 4 órát a Kutatástámogató Központ munkatársai tartották. A lépések az alábbiak voltak:

1. elméleti oktatás (2 óra): a figyelem felkeltése, a forrás bemutatása, majd a motivációs rész. A tréning során a *ProQuest eBook Central electronic books* teljes szövegű adatbázisát, az *EBSCO* multidiszciplináris forrását és az *Emerald eJournals* *premier* használták.
2. gyakorlati munka (2 óra): keresés a 7 előfizetett forrásban, a találatok szűrése, a legrelevánsabb cikkek kiválasztása, a letöltő opció használata és egy állandó link létrehozása; ezután 3 témában 3-3 teljes szövegű, releváns dokumentum megtalálása.
3. szóbeli teszt: az e-források ismerete.

A szemináriumot követő kötetlen beszélgetésben a 25 fős csoportokból általában 2-3 hallgató vett részt, értékelésük jellemzően pozitív volt. Tény, hogy egy év alatt a könyvtárba beiratkozott olvasók száma mintegy 100 fővel gyarapodott (az előfizetett adatbázisokhoz csak egyéni olvasójeggyel lehet hozzáférni), a keresések száma pedig a háromszorosára nőtt. Igazolódott az oktatók szerepének fontossága, az új oktatási módszerek szükségessége.

A kutatás jövőbeli iránya a tudományos információ kritikus értékelésének tanítási módszerével foglalkozik.

(Viszocsekné Péteri Éva)

Lásd még 119

Információelőállítás, -megjelenítés és -terjesztés

Digitalizálás

128/2020

SCHREIBER, Carolin: Erschliessung und Digitalisierung von Prachteinbänden als eigenständige Kunstobjekte In: Bibliotheks-Magazin. – (2019) 3., p. 76-81.

A díszkötés egyedi műtárgyként való feltárása és digitalizálása

Általános tudományos könyvtár; Digitalizálás; Feldolgozó munka; Könyvkötés; Könyvkötés története; Könyvművészet; Különgyűjtemény; Orientalia; Szabvány

2019 februárjában lezárult a Bajor Állami Könyvtár (*Bayerische Staatsbibliothek*, BSB) projektje, amely egy 2013-as DFG-pályázat nyomán a könyvkötések egyedi műtárgyként való feltárásával és digitalizálásával foglalkozott. A munka során két gyűjteményrészre, a tibeti könyvtáblákra, illetve a középkori és a modern kori aranyozott díszkötésekre összpontosítottak. A projektben részt vett a Münchener Digitalizálási Központ (MDZ) és az Állományvédelmi–Restaurálási Intézet (IBR) is.

A BSB tibeti könyvtáblagyűjteménye 100 tételes, és közép-ázsiai (tibeti, mongol, kínai) XII–XX. századi festett, faragott vagy aranyozott kötésekben áll. A műtárgyak – többségükben az eredetileg bennük foglalt szövegek nélkül – az 1970-es évektől főleg antikváriumokból kerültek be a könyvtárba. Leírásuk csak két kiállítási katalógusban és egy repertórium rövid bejegyzéseiben állt rendelkezésre, és mivel kéziratjelzetük volt, ennek megfelelően is kezelték, és nem tekintették önálló gyűjteménynek őket. A másik korpusz európai díszkötésekből áll. Származási helyük változatos: a középkoriak részben a Wittelsbach-dinasztia gyűjteményéből valók, a többi kötet a XIX. század elején, a szekularizáció során került a müncheni udvari könyvtárba, de vannak kolostorokból vagy egyházi gyűjteményekből származó darabok is. A BSB saját könyvkötés-gyűjteményre is

szert tett a XX. században antikváriumi vásárlások, illetve egy-egy kötet más részlegből való átemelése révén. A kb. 3500 példányt tartalmazó nyugati gyűjteményt eddig mindössze egy kartoték-nyilvántartás formájában dolgozták fel. A kötések feltártsága eltérő mélységű volt; a borítók rövid jellemzése általában a kézirat leírásában szerepelt, melyet a középkori kéziratok feltárására vonatkozó irányelvek alapján készítettek el. Emellett a díszes könyvkötések gyakran szerepeltek kiállításokon, és azok katalógusaiban ismertették is őket.

Mivel a díszkötések egyúttal önálló műalkotások is, leírásuk bonyolult és időigényes. A BSB projektjének a célja egy szabvány kidolgozása volt ennek a sajátos műtárgytípusnak a feltárására, digitalizálására és a munkafolyamat gyakorlatba ültetésére kb. 90 tibeti könyvtábla és kb. 60 nyugati díszkötés alapján. A München Digitalizálási Központ *multishot* eljárással digitalizálta a tételeket; fotók és mikroszkópfelvételek is készültek, mivel a részletek (filigrán ötvösmunkák, ékkövek, elefántcsont faragványok stb.) nagyon fontosak a könyvkötések művészettörténeti értékelése szempontjából. A projekt kiemelt feladata volt a műtárgyak alapos (könyvészeti és művészettörténeti) feltárásának megfelelő eljárás kidolgozása, ezért egyértelmű volt, hogy a tárgyak leírásához olyan szabványra van szükség, amely kompatibilis a múzeumi gyűjteménytípusokkal is. A kiindulópontot a Getty Kutatóintézetnek a műalkotások leírására szolgáló kategóriái (*Categories for the Description of Works of Art*, CDWA) képezték.

A projekt honlapjának (<https://einbaende.digitale-sammlungen.de>) alapötlete egy olyan moduláris leírás, amely lehetővé teszi a rész-egész kapcsolat ábrázolását, és linkeket tartalmaz a BSB katalógusához is (ahol külön entitásként szerepelnek a kötetek és a díszkötések). A szöveges, művészettörténeti leírás mellett megtekinthetők a több szögből készített, nagyítható műtárgyfotók. A megvalósítást az ún. *Semantic MediaWiki* szolgálta; a feldolgozott tételek képei az IIF-kompatibilis *Mirador-Viewer* segítségével részletekbe menően tanulmányozhatók. A kutatók számára a műtárgyakkal kapcsolatos új szempontokra is kitértek a leírásokban (pl. a kötés ideje,

helye, anyagok, technikák, ábrázolások). Ezt egészíti ki az ikonográfia, az anyagok és technikák tézaurusza. A projekt háttéranyagai és a kidolgozott szabványok megtalálhatóak az alábbi címen: https://einbaende.digitale-sammlungen.de/Prachteinbaende/Info:%C3%9Cber_das_Projekt.

(Murányi Lajos)

Lásd még 76, 89, 90, 130, 133

Adatbázisok

Lásd 107, 126, 127

Nyomtatott dokumentumtípusok

Lásd 98, 105

Audiovizuális, elektronikus, optikai információhordozók

129/2020

FRY, Amy: Ebook rate of use in OhioLINK : a ten-year study of local and consortial use of publisher packages in Ohio. – Bibliogr. In: College & research libraries. – 80. (2019) 6., p. 827-842.

Az e-könyvek használati aránya az OhioLINK konzorciumban: a kiadói csomagok helyi és konzorciumi használatának tízéves vizsgálata Ohio államban

Állomány használata; Állománygyarapítás; Együttműködés -regionális; Elektronikus könyv; Felmérés; Felsőoktatási könyvtár; Költségvetés; Könyvtárközi kölcsönzés

Az OhioLINK az Ohio állambeli felsőoktatási könyvtárak konzorciuma. A tanulmányban ismertetett kutatás 2007 és 2017 között vizsgálta a mintegy százezer című tartalmazó kiadói e-könyvcsomagok használati adatait több mint 90 intézményben, kiemelten a Bowling Green Állami Egyetem (BGSU) esetében. Az alábbi három kérdésre keresték a választ: 1. A konzorcium által vásárolt kiadói csomagokat hasonló arányban használják-e, mint más típusú e-könyvgyűjteményeket? 2. A konzorciumi szintű e-könyvhasználat hogyan viszonyul az egyes intézmények használati adataihoz? 3. Az e-könyvgyűjtemények használata hogyan viszonyul a nyomtatott dokumentumokéhoz?

Az összegyűjtött évtizedes statisztikai adatok szerint az OhioLINK által megvásárolt legnagyobb kiadói csoma-

gok (*Springer, Oxford, Wiley*) esetében konzorciumi szinten közel 100%-os az e-könyvek kihasználtsága (nagy részt a könyvek megjelenését követő első évben), ám intézményi szinten a kihasználtság ennek a felét sem érte el. Ennek ellenére a konzorciumi használat kedvezőnek mondható a kiadói e-könyvcsomagok tekintetében, hiszen az így elérhető dokumentummennyiség ellensúlyozza a kevésbé használt könyvek árát. További előnynek tekinthető a központosított szerzeményezés, pénzügyi kezelés és a bizonyos mértékig közös katalógizálás. Mindez megtakarítást jelent a kisebb partnerintézmények számára.

A kiadói e-könyvcsomagokon felül a konzorciumban elérhetőek a *ProQuest*, a *Cambridge* és a *JSTOR* elektronikus könyvei is. A BGSU campusán ezek kihasználtsága 24% és 58% között mozgott, ami a vizsgált csomagok közül leginkább az *Oxford* által kínált e-könyvek használati arányához hasonlítható (a *Springer* és a *Wiley* e-könyvcsomagjait jóval kisebb arányban használták). Erre a legvalószínűbb magyarázatot a BGSU-n hangsúlyos bölcsészeti- és társadalomtudományi programok adják, amit az *Oxford* e-könyvgyűjteménye jobban leképez.

A BGSU esetében tízéves időtávlatban a nyomtatott könyvek kihasználtsága (71%) messze felülmúlta az elektronikus könyvekét (20%), amiben szerepet játszhatnak az egyetemi könyvtárban nemrég beszerzett monográfiák szintűgy, mint a nyomtatott állományban a konzorciumi partnerek számára történő könyvtárközi kölcsönzése. (Az intézményi beszerzésű e-könyvek konzorciumi szolgáltatását a forgalmazók számos esetben nem teszik lehetővé.) Emellett a BGSU használói közül sokan előnyben részesítik a nyomtatott formátumot. Egy másik tényező, hogy a könyvtári költségvetés jelentős hányada megy el a digitális tartalomszolgáltatók kínálatára, aminek következtében kevesebb összeget fordíthatnak hagyományos dokumentumok beszerzésére, így minden egyes új nyomtatott könyv kiemeltebb figyelmet kap, ami pedig a használati adatokban is megmutatkozik.

A jövőben érdemes számolni a használói preferenciák megváltozásával és az e-könyvek népszerűségének növekedésével, valamint a konzorciumi szintű DDA-beszerzésekben (*demand-driven acquisition*) rejülő további lehetőségekkel is. Elmondható, hogy a konzorciumi e-könyvbeszerzés előnyösebb, mint az egyéni kezdeményezések; a módszer különösen a kisebb partnerintézmények számára térül meg.

(Bódog András)

Lásd még 109, 111

Információ- és kommunikációs technológia

130/2020

FUJIUCHI, Ken – RIGGIE, Joseph: Academic library collections in the age of Extended Reality (XR). – Bibliogr. In: Collection management. – 44. (2019) 2-4., p. 296-303.

Felsőoktatási könyvtári gyűjtemények a bővített valóság (XR) korában

Állományvédelem; Digitalizálás; Felsőoktatási könyvtár; Gépi állomány-nyilvántartás; Információtechnológia; Megőrzés; Munkafolyamat; Online információkeresés

A bővített valóság (*Extended Reality*, XR) egy gyűjtőfogalom, amely a kiterjesztett valóság (*Augmented Reality*, AR), a virtuális valóság (*Virtual Reality*, VR) és a kevert valóság (*Mixed Reality*, MR) technológiai megoldásait foglalja magában. Az XR képviselte újszerű megoldások a gyűjteményszervezésben is megjelennek, amit megkönnyít a technológia gyors terjedése, illetve a költségek és a hardverkövetelmények csökkenése. A tanulmány az XR három könyvtári alkalmazását veszi górcső alá: a könyvtári gyűjtemény felfedezését (*discovery*) és a felhasználói élményt; a raktározást és a gyűjteményszervezést; végül a könyvtári gyűjtemény virtualizálását és a kiterjesztett hozzáférés biztosítását.

A bővített valóság révén lehetővé válik bármilyen fizikai felület vagy tér virtualizálása. A szerzők példájában a Kongresszusi Könyvtár egy XR-interfészsel felszerelt terme szerepel, ahol egy hallgató az általa jobban ismert egyetemi könyvtár virtuális környezetét, ismerős gyűjteményszervezési struktúráját (tizedes osztályozás szemben a Kongresszusi Könyvtár osztályozási rendszerével) szimulálva tudja böngészni a nemzeti könyvtár jóval nagyobb állományát, a kiválasztott dokumentumot pedig kikérheti a helyben működő automatizált raktározási rendszer segítségével. Ezen felül a *discovery*-felület a preferált osztályozás szerint mutat további, saját virtuális polcra félretehető releváns tartalmakat, mindezt a virtuális térben, olyan hatást érve el, mintha valódi polcok között járnánk. Mire a hallgató végez a virtuális böngészéssel és visszatér a valós térbe, a kívánt dokumentumok már elő vannak készítve előtte a szobában. A leírt elképzelés még távolinak tűnik, ám egyes elemeire akadnak már gyakorlati példák.

A gyűjteményszervezés és raktározás terén a bővített valóság felgyorsíthatja és automatizálhatja a folyamatokat, emberi erőforrást szabadítva fel egyéb feladatokra. 2011-ben akadt már példa VR-jelzetrolvásó rendszerre a Miami Egyetem *ShelvaR* nevű alkalmazása révén, ám a fejlesztést fel kellett függeszteni, mert a működése ütközött az Amazon szabadalmával. A legtöbb automatikus jelzetrolvásó megoldás a könyvek gerinceire ragasztott címkék/vonalkódok optikai azonosításán alapul, így nem feltétlenül ez a legcélravezetőbb eljárás, mivel minden egyes dokumentumot újra kell címkézni és hozzá kell rendelni az új rendszerhez (az RFID esetében is ez okozza a gondot), nem is említve a vékony dokumentumok problematikáját. A megoldást olyan technika jelenti, amely képes már létező metaadatok azonosítására. Az egyik ilyen az önvezető autókénál is alkalmazott LiDAR (lézertérnyel működő radar), melynek használatával a jövőben háromdimenziós térképet lehetne készíteni a könyvtárak polcainról, a rajtuk elhelyezett állomány méretéről (a katalógusban rögzített méretadatok alapján), így a változások – könyvek ki- vagy visszavétele, félretétele – követhetők lennének egy automatizált rendszerrel, amely állandóan monitorozza a könyvtári tereket. A hálózatba kötött automata takarítógépek is jelezhetnék az esetlegesen megtalált dokumentumok helyzetét.

A dokumentumok digitális megőrzése és a virtuális térben történő szolgáltatása új médiumként is felfogható; a feldolgozáshoz olyan új adatmezőket kell létrehozni, mint például a dokumentum taktilis vagy vizuális reprezentációja. A szerzők felteszik a kérdést, hogy mi lenne, ha egy könyvtár *A hobbit* első, 1937-es kiadását szeretné az olvasók rendelkezésére bocsátani. Az XR-technológia lehetővé teszi – a papír öregedésének jellemzőit alapul véve –, hogy a gyűjteményben lévő újabb kiadást régiként jelenítsék meg mint virtuális szurrogátumot. Ez a megoldás a muzeális, védett dokumentumok használatában nyit igazán új távlatokat, hiszen az érdeklődők végre teljes egészében hozzáférhetnének a gyűjteményekhez anélkül, hogy a dokumentumok károsodnának; emellett már rég nem létező, de virtuálisan „újraalkotható” objektumok bemutatására is lehetőség adódik.

A jövőben a könyvtárak a nyílt tudomány támogatása mellett mint az XR-tartalmak hitelesítői is szerepet játszhatnak, továbbá a technológia által létrehozott virtuális objektumok tartós megőrzését is biztosíthatják.

(Bódog András)

Lásd még 78, 115, 119, 121

Könyvtárgépesítés, könyvtárépület

Könyvtárgépesítés általában

Lásd 92, 100

Könyvtárépítés, -berendezés

131/2020

WAGNER, Janet: Bewegung am Lernort : ein stromerzeugendes Fahrradergometer in der Philologischen Bibliothek der Freien Universität Berlin. – Bibliogr. In: Bibliothek. – 43. (2019) 3., p. 417-420.

Res. angol nyelven

Testmozgás a tanulóterekben: egy áramtermelő kerékpárgométer a berlini Freie Universität filológiai könyvtárban

Berendezés; Egyetemi könyvtár; Gépi berendezések -általában; Használó; Szolgáltatások

A testmozgást elősegítő eszközöket, mint például a futópádot, az irodai kerékpárt vagy az áramfejlesztő kerekeket az intenzív tanulási időszak előtt, közben vagy után lehet használni annak érdekében, hogy növeljük a koncentrációt, mozogjunk és ösztönző tanulási környezetet teremtünk a könyvtárban. A könyvtár által kínált tanulási tér rendkívül fontos az elmélyült tanuláshoz, oktatáshoz és kutatáshoz. A modern infrastruktúrán, a kényelmes és flexibilis bútorokon kívül a tanulási térben elhelyezett, testmozgást elősegítő eszközök motivációt és mozgási lehetőséget nyújtanak a tanulóknak. Különböző helyszíneken végzett többhetes kísérleti működés után a filológiai könyvtárban áramtermelő kerékpárt állítottak fel.

(Autoref.)

Lásd még 92

Számítógépes könyvtári rendszerek

Lásd 98, 100, 103

Számítógép-hardver

Lásd 115, 132

Számítógép-szoftver

132/2020

PANUNCIAL, Diana: Librarians, start new game : how academic librarians support videogame scholars In: American libraries. – 50. (2019) 11/12., p. 42-45.

Könyvtárosok, új játék indul – avagy hogyan támogatják a videójátékok kutatását és megőrzését a felsőoktatási könyvtárak?

Felsőoktatási könyvtár; Hardver; Játék; Játéktár; Kutatás információellátása; Különgyűjtemény; Megőrzés; Programozás; Szerzői jog; Szoftver

A könyvtárak sem mehetnek el a videójátékok mint új keletű szórakoztató médiumok térhódítása mellett. A Michigani Egyetem Komputer-, Videó- és Játékarchívuma több mint 8000 videójátékkal és 60 játékkonzollal büszkélkedhet; a gyűjtemény egyes darabjainak eredete egészen a kezdetekig, az 1970-es évekig vezethető vissza. A Utah-i Egyetem könyvtárában csaknem 500 videójáték várja a játéktervezést tanuló egyetemi hallgatókat, így a kollekció nem csupán szórakoztatási, hanem oktatási-kutatási célt is szolgál. A Kaliforniai Egyetem Santa Cruz-i Tudományos és Műszaki Könyvtára külön hangsúlyt fektet a régi videójátékok autentikus bemutatására, amelyhez mintegy 40 játékkonzol, korabeli tévékészülékek és több mint 2000 játék, köztük a hallgatók által írt programok állnak rendelkezésre. A „retro” gyűjtemény elősegíti a tervezéssel és szoftverfejlesztéssel foglalkozó hallgatók tanulását: átélhető bepillantást enged a játékszoftverek ergonómiájának fejlődésébe, nem is említve a kapcsolódó művészi koncepciókat és forráskódokat.

Az intézmények a használat és megőrzés kettős céljával alakították ki ezeket a különgyűjteményeket, holott az előbbiből eredő amortizáció nem segíti elő a videójátékok tartós fennmaradását. Elképzelhető a játékszoftverek digitális megőrzése, ám az egyre komplexebbé váló programok komoly kihívást jelentenek ezen a téren, ahogy maga a könyvtári feldolgozás is gondokat okozhat, ugyanis a videójátékok világában nem járatos könyvtárosok segítségre szorulnak a számukra ismeretlen objektumok metaadatokkal való ellátásában. A videójáték-gyűjteménnyel rendelkező könyvtárak ezért igyekeznek megosztani tapasztalataikat. A hallgatók által írt videójátékokon kívül a kereskedelmi kiadásban megjelent játékprogramok megőrzésére is vannak törekvések. A floppyn és egyéb, mára elavult adathordozón kiadott játékokról másolatokat készítenek (virtuális meghajtóknál használatos képfájlként), így modernebb eszközökön (ún. emulátorszoftverek segítségével) is futtathatók. Az archiválásra nincs bevett könyvtári gyakorlat, hiszen eddig elsősorban magángyűjtők foglalkoztak a videójátékok megőrzésével.

A videójátékok esetében fokozottan jelentkeznek a szerzői jogi problémák. 2018 októberében a Kongresszusi Könyvtár és az USA szerzői jogi hivatala megállapodott arról, hogy a könyvtárak törvényesen birtokolhatnak régi videójátékokat abban az esetben, ha azokat az eredeti gyártó bocsátotta rendelkezésükre archiválás céljából. Újabb kihívást jelent, hogy sok régi játék gyártója és fejlesztőcsapata már évekkel ezelőtt megszűnt, és a játékszoftverek támogatása is abbamaradt. A jogi szabályozás jellemzően nem tiltja a hallgatók számára a régi szoftverek tanulmányozását, kivéve, ha az a jogtulajdonos digitális jogkezelő rendszerének (DRM) megkerülését szolgálja. A könyvtárak a mások által már regisztrált felhasználói licenckulcsokat sem használhatják újra.

A hallgatók által írt játékprogramok megőrzése sokkal könnyebb feladat, hiszen maguk a készítőik szolgáltatják be munkájukat a könyvtáraknak digitális fájlként. Az archiválás különböző szinteken valósulhat meg: leírás, művészi koncepció, videó a játékmenetről, vagy akár a teljes játék forráskóddal együtt. A választás az alkotóé: ha nem kívánja megosztani saját forráskódját, akkor természetesen elég egy rövid absztrakt is. A munkafolyamat hozadéka, hogy a könyvtárosok megismertethetik a hallgatókkal az archiválás menetét, valamint más játékok tanulmányozása közben a szerzői jogkezelés sajátosságaiba is bevezethetik őket.

A cikkben megszólaló könyvtárosok egyöntetűen állítják, hogy e videójáték-gyűjtemények egyetemi könyvtári megjelenése csupán a kezdet; a kollektívoknak követniük kell a játékipar növekedését és a programok fejlődését. A könyvtárosoknak is érdemes lobbizniuk a könyvtárakra vonatkozó szerzői jogi kivételekért, együttműködve a fejlesztőkkel, hogy a régi játékok tartós megőrzése biztosítva legyen, hiszen a videójátékok sok tekintetben azt az új médiumot képviselik a XXI. században, amit a filmek az előző évszázad folyamán – utóbbiak könyvtári gyűjtése is csak nagy késéssel valósult meg. Ha nem cselekszünk, elveszítünk valamit, ami meghatározó korunk mediális terében.

(Bódog András)

Lásd még 76, 102, 119

Elektronikus könyvtár

133/2020

WU, Michelle M.: Shared collection development, digitization, and owned digital collections. – Bibliogr. In: Collection management. – 44. (2019) 2-4., p. 131-145.

Közös gyűjteményfejlesztés, digitalizálás és saját digitális gyűjtemények

Digitalizálás; Egybehangolt állományalakítás; Együttműködés -belföldi; Elektronikus könyvtár; Hozzáférhetőség; Kölcsönzés; Költségvetés; Könyvtárközi kölcsönzés; Megőrzés; Szerzői jog

A cikk javaslatot fogalmaz meg egy közösen épített, nemzeti digitális könyvtár létrehozására az Egyesült Államokban. Ezt a könyvtárat – számos meglévő tapasztalatot hasznosítva – a következők jellemeznék: közös gyűjteményfejlesztés, automatizált dokumentumszolgáltatás, teljes szövegű keresés, továbbá a digitalizálás mellett a saját gyűjtemények megőrzése és a szolgáltatott tartalom saját ellenőrzésének fenntartása. Ideális helyzetben a cél egy globális, egyetemes gyűjtemény létrehozása lehetne, amely mindenki számára hozzáférhető – a szerzői jogi szabályok miatt azonban országos keretek között reális gondolkodni. A kezdeményezés előképei közé tartozik a Google vállalkozása és a HathiTrust, a Digital Public Library of America, az Internet Archive és maga az OCLC is. A közösen épített országos digitális könyvtár java-

solt neve: *National Collaborative Library* (NCL). Az NCL eszméje korábbi kezdeményezések (megosztott gyűjtemények és egyéb közös vállalkozások) tapasztalataira épül. Jellemzői a közös gyűjteményfejlesztés, közös digitalizálás és közös szolgáltatás egy központi rendszer révén. Az NCL tevékenységének alapelemei a tagkönyvtári rendszer, a tevékenységek koordinációja, valamint magának a rendszernek a működtetése és finanszírozása.

A nemzeti digitális gyűjtemény alapját a könyvtárak által birtokolt (nem pedig a licencelt) dokumentumok alkotják. Az elképzelés szerint a könyvtárak továbbra is fenntarthatnák és építhetnék „helyi” gyűjteményeiket, de ezek egy előre meghatározott időszak (pl. 1 év) vagy bizonyos feltételek teljesülése (pl. a helyi igények csökkenése) után az egész NCL hálózat számára hozzáférhetővé válnának.

Az együttműködésben gyakorolt gyűjteményfejlesztés, digitalizálás és digitális objektumkezelés sokféle hasznot hozna a társadalomnak, kezdve attól, hogy kibővítené a hozzáférést mindazok számára, akiknek egyébként ezek a dokumentumok nem elérhetők, azon keresztül, hogy a dokumentumok katasztrófa esetén sem kerülnének veszélybe, addig, hogy a gyűjtés és digitalizálás terén csökkenteni lehetne az egymást átfedő erőfeszítéseket és ráfordításokat. A majdan a koordinációért felelős intézmény irányítóként áttekintené a költségeket és díjakat; fejlesztené és fenntartaná a rendszert; emellett elemezné a gyűjteményt: elvégezné a digitalizálás előtti hasonlítást, ellenőrizné a digitális dokumentum elérhetőségét, végül meghatározná a digitalizálandó példányt. Az NCL központi intézményként gondoskodna a koordinált gyarapodásról, a kölcsönzésről (a jogkezelést is beleértve), egy központi keresőfelületről és a fel-

dolgozáshoz biztosított adatcseréről. A tagkönyvtárak által kezdeményezett megrendelések és digitális gyarapodások előtt az NCL adatbankjából ellenőrizhető lenne az azonos címek elérhetősége. A használók közvetlenül az NCL-től vagy helyi könyvtáruktól kölcsönözhetnék a dokumentumokat (alapvetően a digitalizált változatot – a nyomtatott dokumentumot zárt raktárban őriznék), a nem kölcsönözhető dokumentumok csak online lennének megtekinthetők. A platformon a nyomtatott dokumentumokhoz hasonlóan egy digitális tételt csak egy használó kölcsönözhetne egyszerre.

A koordinált együttműködés a jövőben csökkentené a digitalizálási költségeket; a pénzügyi források egyenlőtlen eloszlása miatt azonban az önkéntes vállalatok mellett valószínűleg centralizált támogatásra vagy ki szervezésre is szükség lesz. A tagkönyvtárak feladata lenne a gyarapítás, az NCL keretében megosztandó dokumentumok kiválasztása, részvétel a közös digitalizálásban (vagy digitális másolat beszerzése), és a helyi használati szabályok kialakítása. A modell különböző finanszírozási forrásokon alapulna, ezek a szövetségi, illetve állami hozzájárulás, a tagdíjak és a digitalizálás elvégzéséért fizetett díjazás.

Az együttműködés várhatóan előnyökkel jár majd az egyenlő hozzáférés biztosítása és az átfogó gyűjteményfejlesztés területén. Az esetleges kockázatok között a cikk a szerzői jogi problémákat, a technikai fejlesztések dilemmáit és a prioritások kijelölését említi. Az NCL létrehozása széles körű társadalmi támogatást, továbbá jelentős idő- és pénzbeli ráfordítást igényelne.

(Hegyközi Ilona)

Lásd még 76, 90

Kapcsolódó területek

Múzeumok, levéltárak

134/2020

POLÁKOV, Ivan – SMIRNOVA, Mariá: Community archives in the Manuscript Department of the National Library of Russia. – *Bibliogr. In: Global knowledge, memory and communication.* – 68. (2019) 8/9., p. 674-688.

Közösségi archívumok anyagai az Oroszországi Nemzeti Könyvtár Kézirattárában

Hagyaték; Kézirat; Különgyűjtemény; Levéltár; Levéltári anyag; Magánkönyvtár; Megőrzés; Nemzeti könyvtár; Tudományos testület

Az utóbbi évtizedekben a levéltári kutatások új lendületet vettek. A hagyományos nézetet felváltó para-

digma szerint az archívumok a történelmi és a kulturális emlékezetet egyesítik. A közösségi archívumok kialakításának és megőrzésének egyedi jellemzői kapcsán nemzetközi és interdiszciplináris szinten egyaránt új kérdések merülnek fel. A jelen kutatás célja az Oroszországi Nemzeti Könyvtár (RNB) Kézirattárában található közösségi levéltári állományok közötti kapcsolatok feltárása a teljes állományon belül. Ezen archívumok történetének, struktúrájának és a Kézirattárba kerülésének a tanulmányozása sokat elárul a XIX–XX. századi Oroszországról.

A közösségi archívumok koncepciója a levéltárban a helyi múzeumok, történelmi társaságok, etnokulturális gyűjtemények, vallási és egyházi archívumok, sport- és szabadidős klubok, valamint az emberi jogokért folytatott küzdelem tevékenysége eredményeképpen megőrzött dokumentumok gyűjteményeit jelenti. Az oroszországi levéltári rendszer sajátosságai:

- A gyűjtemények általában állami levéltárakban vannak. A cári Oroszországban (Nagy Pétertől 1917-ig) rendelet írta elő a fontosabb államférfiak személyes iratainak átadását haláluk után az állami levéltárnak. Ma az alkotmány szerint az összes levéltári anyag az Állami Levéltárban található.
- Oroszországban kisebb szerepe volt a közösségi és az egyéni kezdeményezéseknek, ezért a közösségi archívumok építése és megőrzése nem terjedt el.
- Több európai országgal összehasonlítva jobban megőrződtek a központi állami szervek iratai: a XVIII. század elejétől az archívumokat nem érte nagy fokú károsodás.
- A levéltári állományok nagy része Moszkvában és Szentpéterváron található, a többi régióban kevesebb közösség szerveződött, archívumaik kevésbé feldolgozottak.

Az RNB elődje, a Cári Nyilvános Könyvtár Kézirattárát 1805-ben alapították, állománya az állami testületek anyagaiból, kéziratos könyvek és dokumentumok magángyűjteményeiből, kolostori könyvtárakból, írók, tudósok, közszereplők, zeneszerzők, művészek és építészek hagyatékaiból tevődik össze. A gyűjteményt gyors növekedése miatt már az 1820-as években osztályozni és katalogizálni kellett.

Ma a Kézirattárban több mint 438 ezer egység található 1521 fondra bontva. Közülük mindössze 9 fond származik nem állami szervezetektől. Sok esetben a közösségi archívumok vagy személyi fondokba, vagy tematikus gyűjteményekbe kerültek, számuk így valószínűleg több százra tehető. A közösségi ar-

chívumok kölöngygyűjteményként való megőrzése két úton volt lehetséges:

- az archívum képviselői tudatosan egy gyűjteményként adták át az anyagot az RNB-nek;
- a könyvtári munkatársak (levéltárosok) mesterségesen egyesítették, és a közösség tevékenységének megfelelő tematikus fondba sorolták a dokumentumokat.

A megőrzés egyik problémája, hogy egy társaság dokumentumgyűjteménye általában egy magánlevéltár része. De hol húzódnak a magániratok és a közösségi iratok határai? A legjobb megoldás a digitális módszerekkel történő virtuális rekonstrukció, beleértve a közösségeknek a levéltári (kézirattári) repozitóriumokban és az alapítók, tagok archívumaiban található dokumentumait. Ezáltal az adott szervezet felépítése és belső viszonyrendszerei is feltárhatók.

Az RNB-ben található legtöbb közösségi archívum az irodalom és a történelem területén működő, illetve a könyvvel (bibliológia) vagy a múzeumi munkával összefüggő szervezetekhez kötődik. A cikk részletesen a következő közösségeket és a hozzájuk kapcsolódó gyűjteményeket mutatja be:

- Történelmi társaságok: A Régi Írásbeliség Barátainak Társasága (*Obščestvo Lúbitelej Drevnej Pis'mennosti*, OLPD); Orosz Régészeti Társaság (*Russkoe Arhaeologičeskoe Obščestvo*, RAO); Cári Pravoszláv Palesztin Társaság (*Imperatorskoe Pravoslavnoe Palestinskoe Obščestvo*, IPPO).
- Irodalmi társaságok: Társaság a Nélkülöző Írók és Tudósok Megsegítésére, az ún. Irodalmi Alapítvány (*Obščestvo dlâ posobiâ nuždaûšimsâ literatoram i učenyim – Literaturnyj fond*, Szentpétervár); Az Orosz Irodalom Baráti Társasága (*Obščestvo lúbitelej rossijskoj slovesnosti*, Moszkva).
- Könyvtári és bibliográfiai társaságok: Könyvtártudományi Társaság (*Obščestvo bibliotekovedeniâ*); Könyvbarátok Társasága (*Russkoe Obščestvo Druzej Knigi*, RODK).
- A XX. század második felének nem állami múzeumai: „Leningrádi tanító” (*LUch*); „Szülőföld” (*Rodina*, alapítva New Yorkban, gyűjteménye az 1990-es években került vissza Oroszországba).

(*Viszocsekné Péteri Éva*)

Lásd még 73

Kiadói tevékenység

Lásd 89, 90, 111

Közművelődés

135/2020

FLETCHER, Richard: Public libraries, arts and cultural policy in the UK. – Bibliogr. In: Library management. – 40. (2019) 8/9., p. 570-582.

Közkönyvtárak, művészetek és kulturális irányelvek az Egyesült Királyságban

Együtműködés -belföldi; Gyermekolvasó; Kapcsolat intézményekkel; Közművelődés; Közművelődési könyvtár; Művelődésügy; Rendezvény; Támogatás -pénzügyi -általában

Az Egyesült Királyságban a közkönyvtáraktól egyre inkább elvárják azt, hogy művészeti tevékenységeket és rendezvényeket biztosítsanak a szokásos működésük részeként. Jelen tanulmány célja, hogy összegezze az utóbbi idők irányelveinek erre mutató trendjeit, mind a könyvtárak, mind a művészeti szektor szemszögéből. Részletesen bemutat egy gyerekeknek és családoknak szóló vándorszínházi projektet, hogy megvizsgálja ezen irányelvek néhány gyakorlati kiemelését.

A cikk ismerteti az irányelvek fejlődésének és a területet övező vitáknak a rövid történetét. Tárgyalja az *Among Ideal Friends [Képzelt barátok között]* című előadás-sorozattal foglalkozó vegyes módszertanú kutatás eredményeit, a közönség és a könyvtárosok

körében végzett felmérések és interjúk, földrajzi-demográfiai profilozás, jegyeladási mutatók és olvasó-jegy-adatok alapján.

A könyvtárak és a művészetek közfinanszírozása országos és helyi szinten is csökkent, noha szorgalmazták, hogy a két szektor működjön együtt, ossza meg tapasztalatait és közösségi tudását.

A projekt elsődleges finanszírozója egy művészeti támogatási alap volt. Míg az értékelés holisztikus megközelítés alapján történt, ez korlátozott bármilyen speciális fókuszú elemzést, ami az oktatási hozadékokra vagy az egyéb kezdeményezésekkel összevetett költséghatékonysági vizsgálatokra irányult volna.

A közkönyvtárak számára láthatóvá válhatnak egy sikeres regionális vándorszínházi projekt eredményei és kihívásai, melyeket megfontolhatnak saját tevékenységük tervezésekor, különösen a családoknak és fiatal használóknak szóló rendezvényekkel kapcsolatosan.

A könyvtárak és a művészeti szervezetek eltérő prioritásokkal rendelkeznek e területek vonatkozásában. Bár együttműködnek, a helyzet nem mentes a feszültségektől. A téma jól illusztrál bizonyos kiterjedt vitákat a kulturális érték, a mindennapi részvétel és a kulturális demokrácia körül.

Jelen tanulmány időszerű hozzájárulást kínál a könyvtárakkal kapcsolatos kulturális irányelvek megvitatásához, ld. pl. a Könyvtárvezetők Társaságának *Univerzális Kulturális Ajánlatát* (2017. október).

(Autoref.)

Határtudományok

Lásd 83, 89, 112

Az ismertett cikkek forrásai

ABI-Technik (DE)	39. (2019) 4.
American libraries (US)	50. (2019) 11/12.
Bibliothek (DE)	43. (2019) 3.
Bibliotheks-Magazin (DE)	(2019) 3.
Bibliotheksdienst (DE)	53. (2019) 10-11., 12.
BuB (DE)	71. (2019) 10., 11., 12.
Cataloging & classification quarterly (US)	57. (2019) 5.
Collection management (US)	44. (2019) 2-4.
College & research libraries (US)	80. (2019) 6.
College & undergraduate libraries (US)	26. (2019) 1.
Computers in libraries (US)	39. (2019) 8., 10.
Čtenář (CZ)	71. (2019) 7/8.
Documentation et bibliothèques (CA)	65. (2019) 4.
Global knowledge, memory and communication (GB)	68. (2019) 8/9.
IFLA journal (I)	45. (2019) 4.
Information and learning sciences (GB)	120. (2019) 11/12.
Information discovery and delivery (GB)	47. (2019) 4.
Information technology and libraries (US)	38. (2019) 4.
Itlib (SK)	23. (2019) 4.
The journal of academic librarianship (US)	45. (2019) 6.
Journal of access services (US)	16. (2019) 4.
Journal of documentation (GB)	75. (2019) 6.
Journal of education for library and information science (GB)	60. (2019) 4.; 61. (2020) 1.
Journal of electronic resources librarianship (US)	31. (2019) 4.
Journal of librarianship and information science (GB)	51. (2019) 4.
Knižnica (SK)	20. (2019) 3., 4.
Legal reference services quarterly (US)	38. (2019) 4.
LIBER quarterly (I)	29. (2019) 1.
Library hi tech (US)	37. (2019) 4.
Library management (GB)	40. (2019) 8/9.
Medical reference services quarterly (US)	38. (2019) 4.
Naučnye i tehničeskije biblioteki (RU)	(2019) 7., 8.
Public library quarterly (US)	38. (2019) 4.
The reference librarian (US)	60. (2019) 3., 4.
Reference & user services quarterly (US)	59. (2019) 2.
Technical services quarterly (US)	36. (2019) 4.

**Fotótér – új szolgáltatás indult az OSZK-ban
A nemzeti összetartozás
napján**

*Rúdugró katonák a Hoch-und Deutschmeister ezredből.
OSZK Fényképtár, I. világháborús gyűjtemény*

Fotótér – <https://fototer.oszk.hu/> – címmel több mint tízezer első világháborús és régi erdélyi fotót tett közzé a trianoni békeszerződés aláírásának századik évfordulója alkalmából 2020. június 4-én az Országos Széchényi Könyvtár. A képek a nemzeti könyvtár közel hatszázezer dokumentumot őrző Fényképtárából származnak. Az adatbázis segítséget nyújt az online nem elérhető, csak helyben, az OSZK épületében kutatható fényképek hozzáférhetővé tételében is. A fejlesztés nem zárult le, a szolgáltatás szerkezetét a felhasználói visszajelzések alapján folyamatosan finomítják. Az új adatbázis a könyvtár fejlesztésében, az Országos Könyvtári Platform projekt keretében készült el.

(Forrás: oszk.hu 2020.06.03.)

ÚTMUTATÓ A KÖNYVTÁRI FIGYELŐ SZERZŐI ÉS KÖZREMŰKÖDŐI SZÁMÁRA

A Könyvtári Figyelő az Országos Széchényi Könyvtár 1955-ben indult, negyedéves megjelenésű, országos hatókörű, lektorált, tudományos szakfolyóirata. A szerkesztőség a magyar könyvtár- és tájékoztatásügy elméletével, gyakorlatával és történetével foglalkozó, valamint a külföldi szakmai trendeket, innovációkat, jó gyakorlatokat bemutató tanulmányokat várja.

- **Kéziratok leadása:** e-mailben, szövegfájlként csatolva várjuk az írásokat a saghi.ilona@oszk.hu, illetve a referátumokat a szabo.piroska@oszk.hu címre.
- **Műfajok, terjedelem:** Times New Roman betűtípus, 1,5-ös sortávolság használatát kérjük; Egy A/4 oldal terjedelme: 2000 n. Önálló tanulmányok: 20–23 A/4-es oldal; szemletanulmányok: 10–20 A/4-es oldal; tömörítések, fordítások: 5–15 A/4-es oldal; recenziók: 3–6 A/4-es oldal; referátumok: 1–2 A/4-es oldal. A megadott terjedelemtől a szerkesztőséggel egyeztetve el lehet térni. A rövidítések feloldását az első előfordulásnál, az évszázadokat római számmal kérjük megadni.
- **Absztrakt, névjegy:** a tanulmányokhoz és a *Kitekintés* rovat írásaihoz 10–15 mondatos tartalmi összefoglalást kérünk mellékelni magyar, és lehetőleg angol nyelven is. Kérjük továbbá, szíveskedjék megadni a szerzők listájának közléséhez szükséges alábbi adatokat: Név (munkahely, beosztás, település).
- **Illusztrációk** (ábrák, képek, táblázatok): kizárólag jogtiszta illusztrációkat közlünk, azonban a szerkesztőség nem tud jogtisztázást vállalni; az illusztrációk a szerző által létrehozott mű szerves részét képezik (ld. Felhasználási szerződés). Kérjük, győződjön meg arról, hogy az Ön által a szövegbe illesztett illusztrációk (fotók, internetről, más kiadványokból származó képek, ábrák stb.) felhasználása a mindenkor hatályos szerzői jogi szabályozás figyelembevételével történik (engedélyezett). Az illusztrációkat külön fájlban szíveskedjék megküldeni, egyértelműen azonosíthatóan rendszerezve. A szövegben számozással jelölje a helyüket, illusztráció-típusonként (pl. fotó/kép; ábra; táblázat; grafikon) újramegjelölve a számozást. Az illusztrációk mindegyikéhez kérünk képaláírást, amennyiben releváns, készítőjének megnevezését, illetve az illusztráció forrásának feltüntetését. A nyomtatott változatban csak fekete-fehér illusztrációkat tudunk közölni, ezért a színes ábrák, táblázatok, grafikonok készítésénél, kérjük, legyen erre tekintettel. A megjelenítendő illusztráció megfelelő minőségének biztosítása érdekében a diagramok alapját képező forrásfájlt (pl. Excel) is szíveskedjék megküldeni.
- **Irodalomjegyzék, hivatkozások, jegyzetek:** kérjük, a jegyzeteket, hivatkozásokat végjegyzetek formájában készítse el, az alábbiak szerint:

I. **Jegyzetek és irodalmi hivatkozások** (folyamatos sorszámozással kérjük felsorolni).

II. **Felhasznált irodalom** (az itt közölt források nem szerepelnek az előző felsorolásban, csak az elolvasott, ám nem idézett műveket tartalmazza, szerző szerinti ABC-rendben).

A hivatkozások az *MSZ ISO 690: 2018 Információ és dokumentáció. Irányelvek az információforrások bibliográfiai hivatkozásaihoz és idézéseikhez* c. szabvány alapján készülnek. **A részletes hivatkozási szabályzatot szerzőinknek megküldjük, illetve elérhető a <http://ki2.oszk.hu/kf/utmutato-a-szerzoknek/> oldalon.** Néhány jellegzetes példa:

Egyszerűs, egykötetes, nyomtatott könyv

NAGY Attila. Háttal a jövőnek?: Középiszkolások olvasás- és művelődésszociológiai vizsgálata. Budapest: OSZK, Gondolat, 2003. 217 p. ISBN 963-200-472-8

Időszaki kiadványban megjelent tanulmány, közlemény (folyóiratcikk)

DIPPOLD Péter. Kötelességtudás-szolgáltatás és nemzeti bibliográfia: nemzetközi kitekintés. = Könyvtári Figyelő, Ú.f. 15. = 51. (2005) 1., p. 63-74. ISSN 0023-3773

Weboldatról elérhető (letölthető) dokumentum

Riding the waves or caught in the tide? [elektronikus dok.]: Navigating the evolving information environment: Insights from the IFLA trend report. The Hague: IFLA Headquarters, [2013.] Hozzáférhető: <http://trends.ifla.org/insights-document> [Megtekintve: 2020.05.18]

- **Lektorálás, szerkesztés:** a kéziratot az adott témában kompetens szakértő (szerkesztőbizottsági tag, illetve külső szakértő) lektorálja. A szerkesztőség stílusosan és nyelvhelyességi szempontok alapján javíthatja a kéziratokat. A tipográfiát a szerkesztőség alakítja ki. A tartalmat érintő változtatást a szerzővel egyeztetjük, a betördelt cikket számára korrektúrára megküldjük.
- **Felhasználási szerződés:** a szerzőkkel a mindenkor hatályos szerzői jogi szabályozással összhangban felhasználási szerződést kötünk, amelynek mintáját a felkérő levéllel egyidejűleg megküldjük. Amennyiben a lapban közölt írások egy másik folyóiratban is megjelennek, kérjük, hivatkozzanak a *Könyvtári Figyelő*ben történt első közlésre. A *Tanulmányok*, *Kitekintés* és *Könyvszemle* rovatok szerzőit egy tiszteletpéldány illeti meg.

A KÖVETKEZŐ SZÁMOK TARTALMÁBÓL:

- ⊙ A KUTATÁSI ADATOK ÉS A MINŐSÉG
- ⊙ AZ ÉN KÖNYVTÁRAM PROGRAM EREDMÉNYEI
- ⊙ DIGITÁLIS GYŰJTEMÉNYÉPÍTÉS OMEKA ALAPOKON: EGY LEHETSÉGES VÁLASZ A KÖNYVTÁRAK (HELYTÖRTÉNETI) DIGITALIZÁLT ANYAGAINAK SZOLGÁLTATÁSÁRA
- ⊙ A KÉPVISELŐHÁZ KÖNYVTÁRI BIZOTTSÁGÁNAK KEZDETI MŰKÖDÉSE (1869–1887)
- ⊙ PANDÉMIA ÉS INFODÉMIA – SZOLGÁLTATÁSOK, ÚJRANYITÁSI TERVEK A VILÁG KÖNYVTÁRAIBAN
- ⊙ A NORVÉG CSODA NYOMÁBAN – AVAGY HOGYAN JÖTT LÉTRE AZ ELSŐ ELEKTRONIKUS NEMZETI KÖNYVTÁR EURÓPÁBAN
- ⊙ HOGYAN LÉPJÜNK EGYRŐL A KETTŐRE? A K2 TOVÁBBKÉPZÉSI SZOROZAT MÚLTJA ÉS JELENE
- ⊙ A WIKIDATA ÉS A NEMZETI NÉVTÉR KAPCSOLÓDÁSI LEHETŐSÉGEI
- ⊙ INNOVÁCIÓ A KÖNYVTÁRI MINŐSÉGMENEDZSMENTBEN

HIRDESSZEN A KÖNYVTÁRI FIGYELŐBEN!

KÖZLÉS MEGÁLLAPODÁS SZERINT.
ÉRDEKLŐDNI LEHET A SZERKESZTŐSÉG
CÍMÉN ÉS TELEFONJÁN.

Nemzeti Kulturális Alap